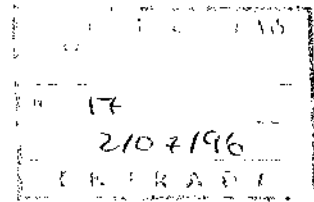

**ELS JOVES DE MALLORCA
I LA LLENGUA**

JOAN MELIÀ I GARI

1996

- ELS JOVES DE MALLORCA I LA LLENGUA -

COMPETÈNCIES, COMPORTAMENTS

I ACTITUDS LINGÜÍSTICS

DELS ESTUDIANTS D'ENSENYAMENT MITJA

(CURS 1990-1991)

- ELS JOVES DE MALLORCA I LA LLENGUA -
COMPETÈNCIES, COMPORTAMENTS
I ACTITUDS LINGÜÍSTICS
DELS ESTUDIANTS D'ENSENYAMENT MITJA
(CURS 1990-1991)

Joan Melià i Garí

Tesi doctoral dirigida pel
Dr. Albert Bastardas i Boada

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS
Departament de Filologia Catalana i Lingüística General
1996

AGRAÏMENTS

Han estat moltes les persones que, d'una manera o una altra, m'han ajudat en l'elaboració d'aquest treball. Per això, no puc deixar d'agrair públicament aquesta col·laboració i destacar la de:

El Dr. Albert Bastardas i Boada, director de la tesi, pels seus consells, orientacions, crítiques i encoratjament.

El Dr. Gabriel Bibiloni i Canyelles, per les facilitats que m'ha donat com a tutor de la tesi i per les informacions i opinions sobre aspectes de la situació sociolingüística.

Els Drs. Antoni Artigues i Bonet, Rafael Bisquerra i Alzina, Emili Boix i Fuster, Joan Miralles i Monserrat, Brauli Montoya i Abad, Pere Rosselló i Bover, Miquel Sbert i Garau, Miquel Vives i Madrigal i el Sr. Isidor Marí i Mayans, per posar a la meva disposició materials inèdits o difícils de localitzar i per les orientacions que m'han donat.

La Dra. Maria Antònia Manassero i Mas i el Dr. Juli Rifà i Ferrer, per l'ajut en aspectes d'estadística.

Els Srs. Amador Calafat i Albertí i Joan M. Escales i Vidal, per l'assessorament i ajut en el terreny informàtic.

Els companys i els directors dels centres que fan part de la mostra, per facilitar-me les sessions de recollida de dades a les seves aules.

També he de fer constar que aquest treball va iniciar-se durant un període de llicència d'estudis concedit pel Ministeri d'Educació i Ciència.

ÍNDEX

Abreviatures usades	9
I. INTRODUCCIÓ	11
1. L'objecte del treball	13
1.1. El contacte de llengües	13
1.2. Objectius de la investigació	24
2. Metodologia	31
2.1. La concreció dels conceptes	34
2.2. Població estudiada	35
2.3. Mostra	36
2.4. Tractament estadístic de les dades	41
3. El context: La situació lingüística a les Illes Balears	49
3.1. El marc general	49
3.2. El marc legal	54
3.3. La identificació popular de la llengua	56
3.4. Coneixements generals de llengua catalana	58
3.5. L'ús de la llengua catalana	60
3.5.1. Els usos personals	60
3.5.2. Els usos institucionals	61
3.5.3. La llengua catalana a l'escola	63
a) Ensenyament no universitari	63
b) Ensenyament universitari	65
c) Altres ensenyaments	67
3.5.4. Els mitjans de comunicació	68
3.5.5. Altres usos	72
3.6. Síntesi	74

II. COMPETÈNCIA LINGÜÍSTICA I USOS	75
4. L'àmbit familiar	77
4.1. L'ús de la llengua catalana a les famílies	77
4.1.1. Situació global	78
4.1.2. Situació en les famílies de matrimonis autòctons	81
a) Valors globals	81
b) Valors segons el lloc de residència	83
c) Els joves AUT de Llicast. Caracterització	85
4.1.3. Situació en les famílies de matrimonis mixts	87
a) Valors globals	87
b) Valors segons el lloc de residència	92
4.1.4. Situació en les famílies de matrimonis d'immigrants	96
4.2. Coneixements de llengua catalana en les famílies	97
4.2.1. Coneixements globals	98
4.2.2. Coneixements de català en les famílies de matrimonis autòctons	100
a) Valors globals	100
b) Valors segons el lloc de residència	101
4.2.3. Coneixements de català en les famílies de matrimonis mixts	102
a) Valors globals	102
b) Valors segons el lloc de residència	103
c) El grau de domini de la llengua i ús que en fan amb els fills	105
4.2.4. Coneixements de català en les famílies de matrimonis d'immigrants	106
a) Valors globals	106
b) Valors segons el lloc de residència	107
4.2.5. Valors segons els grups d'origen familiar	109
4.2.6. Coneixements dels cònjuges immigrants de matrimonis mixtos	110
4.3. Domini relatiu de català i de castellà	111
4.3.1. Valors globals	113
4.3.2. Domini de les llengües i grup d'origen	116
a) Valors globals	116
b) Valors segons el grup i el lloc de residència	119
4.3.3. Els llocs de residència i el domini relatiu de català i de castellà	121
4.3.4. El curs i el domini relatiu de català i de castellà	123
4.3.5. Els alumnes de Llicast i el nivell de domini de català amb relació al castellà	124
4.3.6. Característiques del grup d'alumnes que consideren tenir el mateix domini de català que de castellà	125
4.3.7. Característiques del grup d'alumnes que consideren tenir un domini millor de català que de castellà	127

4.4.	Entorns d'aprenentatge de la llengua	129
4.4.1.	L'aprenentatge oral	130
4.4.2.	L'aprenentatge segons l'origen familiar i el lloc de residència	132
a)	L'aprenentatge entre els fills de matrimonis autòctons	133
b)	L'aprenentatge entre els fills dels matrimonis mixtos	134
c)	L'aprenentatge entre els fills dels matrimonis d'immigrants	135
4.4.3.	L'entorn més afavoridor en l'aprenentatge de la llengua	137
a)	Influència del grup d'origen familiar i el lloc de residència	138
b)	Influència del curs en què estan matriculats	140
d)	Influència de la L1	142
4.5.	Conclusions	143
5.	L'entorn lingüístic extrafamiliar	155
5.1.	L'entorn immediat	158
5.1.1.	Situació global. Percepció d'ús segons el lloc de residència	158
5.1.2.	Percepció d'ús segons el grup d'origen familiar . . .	163
5.2.	L'escola	166
5.2.1.	Situació general	167
5.2.2.	Nivell de normalització dels grups-classe i ús de català dels alumnes	169
5.2.3.	Nivell de normalització del grup-classe i grup d'origen familiar	170
5.2.4.	Pertinença a grups de catalanització durant el curs actual i en cursos anteriors	171
5.3.	Els mitjans de comunicació audiovisual i escrita . .	172
5.3.1.	Mitjans audiovisuals	174
a)	Freqüència de contacte amb els mitjans audiovisuals segons la llengua d'emissió	174
b)	Predomini del contacte amb els mitjans audiovisuals en català o en castellà	180
5.3.2.	Mitjans escrits	184
a)	La premsa	184
b)	Els llibres	190
5.4.	Conclusions	200
6.	Usos de la llengua catalana	207
6.1.	Ús amb interlocutors coneguts	207
6.1.1.	Valors globals	209
a)	Interpretació de les preguntes sense resposta d'aquest apartat	209

b) Ús del català i del castellà amb interlocutors coneguts	210
6.1.2. Usos amb coneguts segons l'origen familiar	213
6.1.3. Usos amb coneguts segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	215
6.1.4. Usos amb coneguts segons la L1 dels alumnes . . .	217
6.1.5. Les llengües usades amb coneguts segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència .	220
6.1.6. L'ús de la llengua amb l'amic o amiga que més els agrada	224
6.1.7. Ús d'una sola llengua en totes les situacions .	225
6.2. Ús de la llengua catalana amb desconeguts	227
6.2.1. Situació global	230
6.2.2. Interpel·lació en llengua catalana amb desco- neguts segons el grup d'origen familiar	233
6.2.3. Interpel·lació en català a desconeguts amb relació a la L1, segons els grups d'origen familiar . . .	234
6.2.4. Interpel·lació en català a desconeguts segons el grup d'origen i el lloc de residència	237
6.2.5. Interpel·lació en català a desconeguts segons la L1	238
6.3. Usos interns i especials	241
6.3.1. Valors globals	242
6.3.2. Llengua emprada, segons el grup d'origen familiar	245
6.4. Usos condicionats	249
6.4.1. Llengua usada en contar acudits	249
6.4.2. Llengua usada per prendre apunts	251
6.4.3. Llengua usada per contestar el qüestionari	253
6.5. L'ús de la llengua. Perspectiva de futur	255
6.5.1. Els usos familiars	256
a) Valors globals	257
b) Previsions de futur, segons la L1	259
c) Previsions de futur segons L1 i lloc de residència	262
6.5.2. Els usos acadèmics i laborals	264
6.6. Conclusions	266

III. ACTITUDS I REPRESENTACIONS SOBRE ELS FETS LINGÜÍSTICS 275

7. Opinió sobre els comportaments lingüístics	277
7.1. Valoració de l'ús de la llengua en situacions conflictives	277
7.1.1. Bilingüisme passiu	278
a) Segons l'origen familiar	279
b) Segons l'origen familiar i el lloc de residència .	280
c) Segons la L1	282
d) Pràctica del bilingüisme passiu	283

7.1.2.	Ús de les llengües en reunions amb castellano-parlants que entenen amb dificultats el català .	284
a)	Llengua a usar en reunions on hi ha castellanoparlants que entenen amb algunes dificultats el català	284
b)	Segons l'origen familiar i el lloc de residència .	285
c)	Segons la L1	287
7.1.3	Ús de les llengües en reunions mixtes	288
a)	Segons l'origen familiar	289
b)	Segons l'origen familiar i el lloc de residència .	289
c)	Segons la L1	291
7.2.	L'obligació de parlar en una de les dues llengües .	292
7.2.1.	Valors generals	292
7.2.2.	L'obligació de parlar en una determinada llengua i L1 dels alumnes	294
7.2.3.	El lloc de residència i l'obligació de parlar en català o en castellà	297
7.2.4.	Obligació de parlar en català o en castellà segons els cursos	300
7.2.5.	L'obligació, entre els catalanoparlants, de parlar en català i l'ús que en fan	301
7.3.	Les assignatures que més agraden i les que agraden menys als alumnes	279
7.3.1.	L'assignatura que menys els agrada	303
a)	Valors globals	304
b)	Segons el tipus i ubicació dels centres	306
c)	Segons el grup d'origen familiar	308
d)	Segons la L1	310
7.3.2.	L'assignatura que més els agrada	311
7.4.	Conclusions	313
8.	Opinions sobre la situació de la llengua catalana a l'actualitat	317
8.1.	L'extensió social de l'ús de la llengua catalana . .	318
8.1.1.	Segons el grup d'origen familiar	319
8.1.2.	Segons la L1	319
8.1.3.	Segons el lloc de residència	321
8.1.4.	Segons els cursos	322
8.2.	Evolució general del canvi lingüístic	323
8.2.1.	Segons la L1	324
8.2.2.	Segons el grup d'origen i lloc de residència . .	326
8.2.3.	Segons el curs	327
8.3.	La utilitat de la llengua catalana	328
8.3.1.	El català, llengua útil	329
a)	Segons l'origen familiar i el lloc de residència .	329
b)	Segons el curs	331
c)	Segons la L1	331

8.3.2.	Utilitat de la llengua catalana per aconseguir feina	332
a)	Segons l'origen familiar i el lloc de residència	332
b)	Segons el curs	333
c)	Segons la L1	334
8.3.3.	Les variacions de les dues utilitats	334
8.4.	Conclusions	335
9.	Opinions sobre la normalització lingüística	341
9.1.	Els factors que afavoreixen la normalització lingüística	342
9.1.1.	Valors globals	343
9.1.2.	Segons el grup d'origen familiar	344
9.1.3.	Segons la L1 dels alumnes	346
9.1.4.	Segons el curs	347
9.2.	La llengua catalana a l'escola	348
9.2.1.	Llengües a aprendre a l'escola	348
a)	Nombre de llengües que l'escola ha d'ensenyar	348
b)	Les llengües que l'escola ha d'ensenyar	351
9.2.2.	Llengües vehiculars a l'escola	356
a)	Valors globals	357
b)	Segons l'origen familiar	358
c)	Segons l'origen familiar i el lloc de residència	359
d)	Segons la L1	359
e)	Segons el curs	361
9.3.	Equiparació oficial del català i del castellà	361
9.3.1.	Model escolar bilingüe per a tot l'estat	363
a)	Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	364
b)	Segons el curs	366
c)	Segons la L1	366
9.3.2.	Oficialitat única del català a Mallorca	367
a)	Segons l'origen familiar i el lloc de residència	368
b)	Segons el curs i la L1	369
9.4.	El manteniment social de la llengua	370
9.4.1.	La generalització de l'ús de la llengua catalana	371
a)	Segons l'origen familiar i el lloc de residència	371
b)	Segons el curs	372
c)	Segons la L1	373
9.4.2.	La conservació de la llengua catalana a Mallorca	374
a)	Segons l'origen familiar i el lloc de residència	375
b)	Segons el curs	376
c)	Segons la L1	376
9.5.	Conclusions	377

10. La identitat dels alumnes i de la llengua de Mallorca	385
10.1. Autoidentificació	385
10.1.1. Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	387
10.1.2. Segons la L1	389
10.1.3. La identificació gentilícia i altres aspectes de tipus ideològic	390
10.1.4. La identificació gentilícia i l'ús de la llengua catalana	392
10.2. El nom de la llengua	393
10.2.1. El nom i la identitat de la llengua segons l'origen familiar	396
a) El nom de la llengua pròpia de les Illes Balears	396
b) Identitat del <i>mallorquí</i>	399
c) Identitat de la manera de parlar de Barcelona, Palma i València	400
d) El reconeixement explícit o implícit de la unitat de la llengua catalana	402
10.2.2. El nom i la identitat de la llengua segons el el lloc de residència	404
10.2.3. El nom i la identitat de la llengua segons el curs en què estan matriculats	405
10.2.4. El nom de la llengua en els usos particulars	406
10.2.5. La diferent apreciació de la mateixa realitat lingüística	409
10.2.6. El nom de la llengua i l'autoidentificació	410
10.3. Conclusions	411
 IV. UN ASPECTE COMPLEMENTARI: INCIDÈNCIA DE LA VARIABLE <i>SEXE</i>	415
 11. Incidència de la variable <i>sexe</i>	415
 V. CONCLUSIONS GENERALS	421
 12. Resultats	423
12.1. Hipòtesis inicials, crítica metodològica i suggeriments per a noves recerques	
12.2. Situació, causes i processos	429
12.2.1. Panoràmica global	

12.2.2. Caracterització dels grups d'origen familiar . .	455
a) Fills de matrimonis autòctons	455
b) Fills de matrimonis mixtos	459
c) Fills de matrimonis d'immigrants	461
12.3. Síntesi general	465
13. Suggestiments per a actuacions de política lingüística	475
VI. BIBLIOGRAFIA CONSULTADA	485
VII. ÍNDEX DE GRÀFICS I TAULES INCLOSOS EN EL TEXT . . .	511
VIII. ANNEXOS	523
índex	523
Annex I	525
Annex II	533
Annex III	543
Annex IV	549
Annex V	559

ABREVIATURES I SÍMBOLS USATS

1BUP:	1r curs de BUP	FP:	Formació Professional
1FP:	1r curs d'FP	IMM:	Grup d'alumnes fills de progenitors nascuts fora dels Països Catalans
1REM:	1r curs de REM	INBAD:	Institut Nacional d'Educació a Distància
2/2FP:	2n curs de 2n Grau d'FP	JAC:	Junta Avaluadora de Català
↑ T:	Vegeu la taula (número) de l'Annex V	Llnaix:	Lloc de naixement
Al-germ:	Llengua usada entre l'alumne i els germans	LNL:	Llei de Normalització Lingüística
Al-mare:	Llengua usada entre l'alumne i la mare	L1:	Primera llengua
Al-pare:	Llengua usada entre l'alumne i el pare	L1bil:	Primera llengua: català i castellà
altr.resp:	Altres respostes	L1cast:	Primera llengua: castellà
art:	Article	L1cat:	Primera llengua: català
AUT:	Grup d'alumnes fills de progenitors nascuts als Països Catalans	L2:	Segona Llengua
BUP:	Batxillerat Unificat Polivalent	Ll:	Llengua
C33:	Canal 33	Mare-al:	Llengua usada entre la mare i l'alumne
CAIB:	Comunitat Autònoma de les Illes Balears	MXT:	Grup d'alumnes fills de matrimonis de procedència mixta
Cat:	Català	NC:	No contesta
Cast:	Castellà	OCB:	Obra Cultural Balear
Cst:	Castellà	Pal	Palma
Compr:	Comprensió	Par-mar:	Llengua usada entre el pare i la mare
COU:	Curs d'Orientació Universitària	Pare-al:	Llengua usada entre el pare i l'alumne
EGB:	Ensenyament General Bàsic	Pob:	Pobles
Estrang/estr	Llengua estrangera	PSOE:	Partit Socialista Obrer Espanyol
Expres:	Expressió		

RAC:	Ràdio Associació de Catalunya	TVE:	Televisió Espanyola
REM:	Reforma dels Ensenyaments Mitjans	UCD:	Unió de Centre Democràtic
Trad.pr.	Traducció pròpia	UIB:	Universitat de les Illes Balears
TV:	Televisió	v.:	Vegeu
TV3:	TV3-Televisió de Catalunya		

I. INTRODUCCIÓ

1. L'OBJECTE DEL TREBALL.

1.1. EL CONTACTE DE LLENGÜES.

Entre el moment en què va aparèixer la llengua primigènia (l'existència de la qual defensen les teories i els mites monogenètics de les llengües) i, segons pretenen alguns, el moment en què s'arribarà a trobar o construir la llengua perfecta, l'*interlingua* (Aracil 1986: 59-68; Eco 1993), moltes llengües hauran conegut expansions i regressions territorials i demogràfiques, quasi sempre a costa o en "benefici" d'altres llengües.

La causa d'aquests moviments és que (a pesar que, segons el mite bíblic, la diversitat lingüística apareix per dividir-los) els homes i les dones s'han continuat relacionant, amb més o menys freqüència, amb homes i dones d'altres llengües. Aquestes relacions han estat a través d'intercanvis pacífics o de conflictes bèl·lics, que de vegades tenen com a conseqüència el manteniment de persones d'un i altre grup en un mateix territori. En tots els casos, si s'estabilitzen les relacions durant un període relativament llarg, el contacte humà entre dos grups de llengües diferents n'influencia el comportament lingüístic de tal manera que, com a mínim, part dels membres d'un grup passen a parlar la llengua de l'altre; en aquests casos pot parlar-se de *contacte de llengües* (Weinreich 1979: 1-6).

Els efectes dels contactes de llengües perllongats poden ser diversos: des de modificacions de l'estructura de la llengua d'un dels dos grups o de tots dos (*interferència lingüística*,

I. Introducció

Weinreich 1979: 1-6) o la reducció progressiva dels usos de la llengua d'un dels dos grups, a favor de la llengua dels de l'altre (*minorització lingüística; substitució lingüística*, Aracil 1979: 458-460; *Language Shift*, Weinreich 1979: 68-69), moltes de vegades fins a l'*extinció*¹. Per això també, en comptes de parlar de *contacte de llengües* podem referir-nos al mateix fenomen com a *conflicte lingüístic* (Aracil 1986: 21-38; Ninyoles: 1982: 29) perquè, en aquest terme, s'hi reflecteix millor l'aspecte no estàtic del fenomen. Mentre, en una mateixa societat, conviuen persones de llengües diferents també es parla de *bilingüisme social*.

La mateixa situació conflictiva es dona quan, per decisió política, en determinats àmbits (administració, escola, etc.) s'imposa l'ús d'una llengua diferent a la pròpia d'un territori. La imposició d'aquesta llengua pot tenir l'origen en la superdició (política, militar, econòmica...), a un grup que la té com a llengua pròpia. En aquest tipus de conflicte, el canvi lingüístic sol produir-se quan els parlants (inicialment només una part) passen de les comunicacions de caràcter informal a les de caràcter més formal; per descriure aquest fenomen alguns autors ha partit del concepte de *diglòssia*, formulat per Ferguson, i n'han ampliat l'abast (Ninyoles 1982: 29-53). Amb el temps, aquesta situació pot fer que una part d'aquesta població comenci a transmetre al seus fills com a L1 la llengua imposada.

Quan el conflicte lingüístic es produeix per l'expansió de l'ús d'una llengua en el territori que ocupa una població lingüísticament diferent (per trasllat de població de la llengua externa o per pas d'autòctons a la llengua nova) sol reservar-se el nom de *substitució lingüística* per designar la regressió de l'ús de la llengua originària del territori; i, per referir-se a la restitució, sempre intencionada, de totes les funcions i usos d'aquesta (per tant a la substitució de la "invasora"),

¹ En casos més excepcionals el contacte de dues llengües pot donar com a resultat l'aparició d'una llengua mixta (*sabir* o *pidgin*), que arribarà a convertir-se en nativa si les parelles formades per membres d'un i altre grup les usen amb els fills (*criollització*).

s'usa el terme *normalització lingüística* (Vallverdú 1979: 344-345; Aracil 1986: 29-32; Ninyoles 1989: 98-116). Si el contacte de llengües s'ha produït per un moviment immigratori, en produir-se la substitució de la llengua pròpia d'aquests per la del territori sol parlar-se d'*assimilació* i d'*integració lingüística*.

Mentre perviu el conflicte lingüístic, la comunicació entre membres dels dos grups només sol ser possible quan els d'un grup, a part d'usar la seva llengua en les comunicacions intra-grup, usa l'altra en les d'intergrup, la qual cosa pot donar com a resultat que uns individus per viure en aquella societat necessiten conèixer i usar dues llengües mentre que els altres en tenen prou amb una (*bilingüisme unilateral*). Aquestes situacions poden provocar en membres del grup en regressió comportaments contraris a canviar a l'altra llengua o favorables a mantenir la seva lliure d'interferències, *lleialtat lingüística* (Weinreich 1979: 99).

Que la llengua minoritzada sigui la d'un grup o la de l'altre no té res a veure amb l'estructura interna de les llengües, sinó que depèn d'una complexa relació de domini (militar, polític, econòmic, cultural, de creixement demogràfic o del tipus que sigui) que s'estableix entre els dos grups (Weinreich 1979: 3-4; Mackey 1976: 27-37).

Les situacions de contacte de llengües són molt freqüents al llarg de la història de la humanitat i de la geografia mundial (Kremnitz 1993: 75-98; Mackey 1976: 13-14, 42-67). A més, és un fenomen que actualment s'intensifica, i augmenta en complexitat, a causa de l'increment de les relacions entre persones d'origen i residència molt diversa i distant, tant per l'increment de la mobilitat humana com de les comunicacions audiovisuals, en el sentit més ampli.

Després d'explicacions de la regressió i desaparició de llengües que es basaven en la pretesa "superioritat" d'unes i "inferioritat" d'altres (les quals encara tenen acostats i entusiastes defensors), els estudis sobre la substitució, sobretot a partir de 1953 amb *Languages in contact* d'Uriel Weinreich

I. Introducció

(1979), han pres camins en què les explicacions se cerquen en «les condicions "externes" d'existència --i doncs de subsistència-- dels sistemes lingüístics» (Aracil 1986: 22). No és estrany, per tant, que l'estudi de la problemàtica del contacte de llengües, juntament amb les ciències socials, hagi conegut una notable expansió a partir de la segona meitat del segle XX, paral·lelament amb l'aparició de noves consciències i mentalitats sobre les relacions socials.

Les intervencions institucionals per crear situacions de conflicte lingüístic (amb finalitats polítiques, econòmiques i d'altra índole) o per incidir sobre la seva evolució, de manera explícita o implícita, són constants al llarg de la història, sobretot en les èpoques més recents. Les diverses finalitats d'aquestes actuacions, objectius de la *política lingüística* o *planificació lingüística* (Aracil 1986: 88; Ninyoles 1989: 47-52; Kremnitz 1993: 143-147), es poden situar a dos extrems oposats: substituir la llengua d'un territori per una altra o fer retornar a la normalitat la situació d'una llengua en vies de substitució; a aquests objectius se ceneixen les mesures concretes d'intervenció. Entre els casos d'estats europeus que --a través de la planificació lingüística-- intenten ser compatibles amb la pervivència de la diversitat lingüística en el seu territori, són prou coneguts els de Bèlgica i de Suïssa (Pizzorusso et al. 1983). En aquest mateix sentit, Bernat Joan (1994) estudia el procés que han seguit distintes llengües europees que a començaments de segle estaven en una situació de minorització: actualment un grup d'aquests llengües, a partir de canvis polítics i d'intervencions planificades sobre el procés, han assolit plena normalitat (txec, finès, polonès, noruec, islandès i búlgar); unes altres segueixen un procés que apunta inequívocament cap a aquesta direcció (eslovac, lituà, letó i estonià); un altre grup de llengües semblen haver assumit irremediablement la minorització (sard i bretó, per exemple); i unes altres s'haurien de situar entre el segon i tercer grup, entre les quals hi ha el català.

1. L'objecte del treball

La llengua catalana es troba, arreu del territori, en conflicte amb una altra llengua, que varia en relació amb la dependència política de la zona: a la Catalunya Nord, amb el francès; a Andorra, amb el francès i el castellà; a l'Alguer, amb l'italià; i a la resta del territori, amb el castellà. En quasi tots aquests llocs, el conflicte s'origina per la imposició política de l'altra llengua i, posteriorment, s'intensifica amb contingents considerables d'immigrants que la tenen com a llengua pròpia. A més hi ha, a tots aquests territoris, una tercera llengua en conflicte, l'anglès, que en alguns àmbits, com la de la investigació científica i la tecnologia comença a ocupar espais considerables. En totes aquestes àrees la vitalitat del català presenta importants variacions que poden, sens dubte, conduir a desenllaços territorials divergents, a més curt o llarg termini.

A les Illes Balears des del segle XIII, en què la repoblació catalana va desplaçar la llengua àrab (en un procés de substitució lingüística territorial causada per una substitució humana), podem dir que el català ha estat l'única llengua d'ús social. És cert que, com a tot el territori català, en els usos cultes (que afectaven només una part molt reduïda de la població) "convivia" amb el llatí, en una primera etapa; i també que, a partir del segle XVIII (del XVII a Catalunya Nord i del XIX a Menorca), els esforços de la monarquia espanyola (o de la francesa) d'arraconar el català dels usos oficials, fan que el castellà sigui de cada vegada més present en aquests usos i el català hi retrocedeixi a causa de la persecució (Marí 1976; Ferrer 1985; Miralles 1989). Però la situació de la llengua catalana en la quotidianitat de la majoria de la població de les Illes, no canvia fins a partir de la segona meitat del segle XX. El canvi és ràpid, entre altres causes, per l'inici d'un moviment d'immigració relativament important, d'àmplia majoria castellanoparlant. Aquest sobtat creixement demogràfic provocarà canvis importants en els usos socials del català a les Illes, perquè es produeix en una època en què la llengua catalana està prohibida fora dels usos informals i en què una bona part de la població autòctona

I. Introducció

--sobretot la més formada-- ja té un domini suficient de castellà per comunicar-s'hi i és ignorant de les formes cultes i escrites del català. Aquest procés, en les circumstàncies en què es donava, sembla que havia de dur necessàriament al final de la substitució lingüística si s'hagués mantingut durant més temps. Però al final de la dictadura aflora un moviment de reivindicació cultural i lingüística que, amb els canvis polítics produïts a partir de 1975, assoleix que, juntament amb el País Valencià i el Principat, s'iniciï una tèbia política lingüística que, si més no, introdueix una major complexitat en la situació de conflicte lingüístic. La bilingüïtzació unilateral deixa pas a un procés, com a mínim en voluntat política declarada, de bilingüïtzació competencial en les dues llengües de tota la població (catalanoparlants i castellanoparlants). Aquesta nova situació presenta interrogants sobre el procés que seguirà a partir d'ara la substitució lingüística (Reixach, 1991: 246), encara que una comunitat bilingüe, si no es basa en la coexistència de comunitats unilingües diferents, no té cap raó per continuar bilingüe, perquè si tothom parla les dues mateixes llengües pot existir igualment amb una sola d'aquestes llengües (Mackey 1976: 372).

La singularitat del conflicte lingüístic català i l'interès internacional que suposa per a la sociolingüística ja ha estat destacada en altres ocasions (Vives 1976; Bastardas 1986: 16; Strubell 1989: 6; Reixach 1995: 246) i ha produït un important volum d'estudis sobre el tema²

Es tracta d'una situació en què un corrent demogràficament considerable d'immigrants d'àrea lingüística es desplaça a un territori del mateix estat en què la seva llengua ocupa la posició de llengua *dominant*, mentre la llengua pròpia del territori, desposseïda de qualsevol reconeixement oficial, la de *recessiva* (Aracil 1979: 458). Per aquesta causa, els habitants autòctons tenen un coneixement de la seva llengua, en algunes parcel·les, inferior al que tenen de la llengua dels immigrants. És a dir,

² v. Torres (1977; 1988); Vallverdú (1980); Gimeno-Montoya (1989: 43-66); Boix-Pairató (1994).

1. L'objecte del treball

es tracta d'un moviment immigratori en el qual els que l'acullen són els que realment estan preparats i obligats a actuar com a bilingües, en lloc de fer-ho la població desplaçada.

A més, mentre el flux immigratori continua, el canvi de les circumstàncies polítiques permet unes limitades actuacions per poder dotar la llengua autòctona de caràcter oficial (sense que la dels immigrants el perdi) i per fixar-se com a objectiu bilingüitzar tota la població (la d'origen autòcton i la d'origen al·lòcton).

A les característiques comunes de la major part de l'àrea catalana, les Illes n'hi afegeixen algunes altres: a) el pas ràpid d'una estructura econòmica basada en l'agricultura a una altra que es fonamenta quasi exclusivament en el turisme, d'una societat eminentment rural a una cada cop més urbana; b) la novetat del moviment immigratori; c) el poc interès que, en general, ha mostrat els dirigents polítics en el tema de la normalització cultural i lingüística; d) el fet que una part important de la població es mostra recelosa a l'hora d'acceptar el nom i l'abast que la ciència i el sentit comú donen a la llengua, encara que ambdós, a diferència del País Valencià, es recullen en les disposicions oficials i acadèmiques.

A més d'aquests aspectes singulars, la complexitat de les relacions socials interiors i exteriors que s'estableixen en l'actualitat fa que moltes de vegades sigui difícil preveure el destí de comunitats concretes en aquells aspectes que en són particulars. L'evolució lingüística n'és un dels que se'n veu directament afectat.

A les darreries del franquisme era opinió estesa entre determinats sectors de les Illes preocupats pel tema cultural i lingüístic que amb la recuperació de l'oficialitat de la llengua, i sobretot amb l'escolarització, l'accés a la normalitat havia de ser fàcil i ràpid. Aquesta creença ha resultat equivocada. L'error d'apreciació probablement es deu que en aquell moment encara no es valorava justament la transcendència que tendria en el comportament dels autòctons el contacte amb la població al·loglota, bàsicament castellanoparlant, que s'instal·lava en el

I. Introducció

territori catalanoparlant; ni tampoc la importància de les inèrcies socials i de factors diversos (de tipus polític, ideològic i econòmic) en la persistència dels comportaments humans, quan aquests han assolit la categoria de *normals*.

Les causes de la imprecisió s'han de cercar, com sempre, en un insuficient coneixement de la realitat i dels factors que, en el camp que ens preocupa, hi actuen. L'únic remei d'aquest problema és, en primer lloc, la investigació que permeti veure quina és la situació real, quins són els ressorts que la mouen i, després, determinar quines actuacions són les apropiades per obtenir els objectius perseguits.

Actualment, a les Illes Balears disposam d'informació general sobre els coneixements de llengua catalana que s'autoatribueixen els ciutadans, gràcies al fet que en els censos de població s'han introduït preguntes amb aquesta finalitat. En el padró municipal d'habitants de 1986 s'introdueix per primera vegada la recollida de dades lingüístiques. En el cens de població de 1991 es repeteix de nou la recollida del mateix tipus d'informació, però amb un canvi de designació de la llengua que dificulta els estudis comparatius entre els dos moments (Melià 1993a; Ginard 1995).

Els treballs empírics per recollir informació sobre la realitat lingüística de les Illes comencen a principis dels anys 70. En general són territorialment parcials i socialment sectorials. Se centren sobretot en el camp educatiu i en els coneixements o les opinions sobre les reivindicacions lingüístiques del anys de la transició (incorporació a l'escola, oficialitat, etc.). A partir de 1979 les recerques que impulsa l'administració, amb la finalitat no gaire dissimulada de fer-ne lectures positives, indaguen sobre el grau d'aplicació a l'escola dels primers decrets que regulen l'ensenyament del català (v. Artigues 1980, 1989). Aquestes informacions es van repetint en cursos successius (v. Sbert-Vives 1992).

Les mateixes característiques d'abast territorial i sectorial seguiran molts dels treballs posteriors que coneixem, quasi tots amb finalitats descriptives, encara que alguns proven d'explicar

1. L'objecte del treball

les causes dels comportaments i les actituds i de les variacions que es produeixen entre diversos sectors de la societat.

La majoria d'aquests treballs continuen tenint el món escolar com a població d'estudi.

Antoni Artigues, a la tesi de doctorat, estudia l'ús docent del català als centres d'EGB de les Illes Balears i les actituds i coneixements del professorat durant el curs 1978-1979. Per les dades que ens ofereix, podem veure que la majoria del professorat (85%) que va contestar l'enquesta sap parlar català, però molt pocs l'usen en la docència. La meitat del professorat diu haver fet algun curset de llengua catalana. També analitza altres comportaments d'aquest col·lectiu i les idees que tenen sobre l'ús del català a la docència i als mitjans de comunicació. Mostra també la irregular distribució residencial dels infants catalanoparlants; el seu pes relatiu va des del 100% en alguns pobles de l'interior al 25% a zones com Calvià (Artigues 1980).

Miquel Vives va elaborar la tesi de doctorat sobre les actituds i els coneixements del català i del castellà entre els alumnes de 8è d'EGB de Mallorca durant el curs 1984-1985 (Vives 1989). Avalua els coneixements de català i castellà i estudia les actituds i la relació afectiva envers aquestes dues llengües, a partir de diverses variables. Observa que l'actitud cap al català és més favorable i menys favorable al castellà entre: els alumnes que més usen el català i els que assisteixen a escoles de pobles. Haver viscut a Mallorca, tenir una major capacitat d'aprenentatge i millors qualificacions acadèmiques i haver nascut als Països Catalans també són fets que, independentment uns dels altres, signifiquen una actitud més favorable al català. Pel que fa als coneixements, Vives fa notar que dues variables influeixen sobre la competència en català però en canvi no influeixen sobre la competència en castellà: a) les variables de caràcter afectiu; b) les variables de caire lingüístic individual. Mostra també que l'escola continua essent un entorn majoritàriament castellanitzat; la catalanització afecta sobretot l'assignaturització de la matèria, tot i que encara hi ha centres en què no es fan el mínim d'hores que la regulació legal exigeix.

I. Introducció

La meitat dels alumnes (50%) a casa parlen català, que sumats als que hi parlen català i castellà són el 64% (el 35% hi parlen castellà). L'entorn social extrafamiliar és castellanitzant, «diríem que com més a prop de la família es troba el fet investigat, més s'acosta al català; i que com més s'allunya de la família i s'apropa a l'escola és més castellanitzant [...] Mentre un 85,8% dels alumnes castellanoparlants viuen dins un ambient *molt castellà*, només un 11,5% dels catalanoparlants viuen un ambient lingüístic *molt català*» (Vives 1989: 792-795).

Durant el mateix curs d'inici del nostre estudi, 1990-1991, un grup de treballadors del CEP d'Eivissa, coordinat per Bernat Joan, elaborà un treball sobre els usos lingüístics i actituds de l'alumnat, pares i professorat d'EGB i d'ensenyament mitjà a Eivissa (Grup 1991). La situació escolar apareix molt distant d'una situació normalitzada; encara que la gran majoria d'alumnes entenen el català i es veuen capaços de contestar exàmens en aquesta llengua i que la majoria de professors parlen en català i hi saben escriure, només el 10,6% d'alumnes reben més d'una assignatura en català. La gran majoria de pares (82,3%) volen que els seus fills aprenguin català. L'ús familiar del català se situa en el 43% i el de castellà en el 46%. En aquest estudi, es mostra que hi ha, en tots els estaments, una actitud favorable a un augment de l'ús del català dins l'ensenyament i que aquesta llengua, els darrers anys, ha guanyat prestigi entre la població eivissenca. Així i tot, els autors fan constar que els canvis favorables s'han produït més en les actituds que en els usos.

Posteriors a l'inici del nostre estudi, sobre la docència en català i de català, són els treballs d'Sbert-Vives (1993, 1994), en què analitzen la situació i fan propostes de regulació escolar per poder avançar en la implantació, sobretot, de l'ensenyament en català. També s'han d'esmentar els treballs descriptius d'aquest mateix aspecte fets per Tomàs Martínez (1995a; 1995b), que contrasten amb l'optimisme de les informacions institucionals.

A part d'aquests treballs sobre l'àmbit escolar, n'hi ha alguns altres que abasten altres sectors socials.

1. L'objecte del treball

Bernat Joan realitzà una enquesta sobre els usos lingüístics i les actituds dels habitants d'Eivissa (Joan 1984), a partir de variables com sexe, edat, professió, lloc de naixement, residència... En aquest estudi evidencia la intensitat del procés de castellanització d'Eivissa i la necessitat d'intervenció institucional per aturar-lo. Només en l'àmbit familiar el català era la llengua que més s'usava (76,2%), mentre que en tots els altres l'ús del castellà era superior. La percepció del procés regressiu del català afectava el 43,4% de la població. Una bona part dels enquestats manifestaven assumir aquesta situació: només el 42% creia que s'hi hauria de parlar més català, el 66'4% considerava que l'ensenyament del català havia de ser optatiu i el 69,6% que només haurien d'aprendre català els immigrants que volguessin. Majoritàriament consideraven que el perfil lingüístic dels mitjans de comunicació hauria de ser bilingüe, i que les dues llengües havien de compartir oficialitat.

Entre finals de 1985 i principis de 1986, la Universitat de les Illes Balears, per encàrrec del Consell Insular de Mallorca, va elaborar una enquesta sobre coneixements, usos i actituds lingüístics de la població de Mallorca de més de 18 anys (UIB-CIM 1986). En l'enquesta la classificació de catalanoparlants i castellanoparlants es fa a partir de la llengua que usen amb l'enquestador. Els que hi usen el català són el 74,71% i els que usen el castellà el 25,28%. Els catalanoparlants es distribueixen de manera quasi simètrica entre pobles i Palma (53,74% i 46,25%), mentre que els castellanoparlants es concentren més a Palma que als pobles (80,22% i 19,77%). L'adscripció a un grup o a un altre depèn, en més del 87% dels casos, de la llengua en què, de petits, els parlaren els pares. Les dades que s'obtenen sobre comportaments mostren que els dos grups lingüístics tendeixen a actuar, en molts d'aspectes, com a comunitats cohesionades; és a dir, solen establir les relacions socials amb més freqüència amb persones del mateix grup lingüístic. El gentilici *mallorquí* és destinat per la majoria de catalanoparlants als qui parlen aquesta llengua, mentre que els castellanoparlants l'assignen, majoritàriament, als nascuts a Mallorca. En aquest tre-

I. Introducció

ball, es posa també de manifest la influència negativa de l'escolarització en la consolidació de la identitat dels catalanoparlants i la necessitat d'intervenció de les institucions públiques en el procés de normalització lingüística.

També cal esmentar dues enquestes d'àmbit municipal. La primera, aplicada durant el curs 1979-1980 als majors de 16 anys de Maó (Mascaró 1982). El treball mostra la forta vitalitat de la llengua catalana en aquesta ciutat menorquina (el 85,11% l'usen habitualment), encara que l'ús retrocedeix com més ens allunyem de l'àmbit familiar (amb els companys de feina, l'ús del català se situa en el 53,92%, i l'ús del català i el castellà en el 29,11%). També s'hi analitza l'extensió dels coneixements sobre aspectes culturals de l'illa.

La segona és de l'any 1989 (Ajuntament de Lluçmajor 1991) i és un estudi, en molts d'aspectes semblant al de la Universitat de les Illes Balears, sobre els habitants de Lluçmajor, la qual aporta la singularitat de la distribució de la població entre dos nuclis: el poble de Lluçmajor, majoritàriament de població autòctona (90% de catalanoparlants), i S'Arenal, zona turística, majoritàriament habitada per immigrants (70% de castellanoparlants)³.

1.2. OBJECTIUS DE LA INVESTIGACIÓ.

El nostre treball també només cobreix una part del territori insular (Mallorca) i un sector de població (els estudiants d'ensenyament mitjà). Tenint en compte totes les aportacions a què acabam de fer referència, la finalitat del nostre treball és contribuir a aportar informació que ajudi a comprendre la realitat del procés del conflicte lingüístic en aquesta àrea dels Països Catalans. En línies generals podem dir que es tracta de disposar de coneixements suficients per poder aventurar un diag-

³ Durant l'any 1991, l'Institut d'Estudis Avançats de la UIB ha realitzat una *Enquesta sociolingüística als Països Catalans*, de la qual, però, encara només se n'han publicat alguns resultats parcials. v. Artigues (1994).

nòstic sobre la situació de la llengua catalana a Mallorca i de les principals tendències d'evolució. A part de dades sobre coneixements recollim informació per saber fins a quin punt i en quines circumstàncies s'utilitza la llengua catalana i per intentar veure cap a on evoluciona el procés (si n'augmenta l'ús o si retrocedeix). En aquest sentit, a part d'informació sobre coneixements i sobre usos, cal també tenir-ne sobre actituds i idees i sobre quines són les principals variables que en modifiquen els valors.

Tenint en compte la literatura sociolingüística, sembla que una situació com la de les Illes, amb una presència de les dues llengües en conflicte com l'actual, no té gaire possibilitats d'estabilitzar-se (encara que des del costat polític s'afirmi el contrari).

En qualsevol planificació que pretengui incidir sobre l'evolució lingüística d'una societat cal tenir en compte quin grau d'influència tenen els principals factors que actuen en una determinada situació. El coneixement d'aquests factors i de la influència que exerceixen és imprescindible per esbrinar com cal incidir-hi per transformar-la.

En societats en què coexisteixen poblacions de llengües diferents, no serveix, per veure'n l'evolució, observar només el procés global, sinó que cal estudiar quin és el procés particular de cada un dels grups lingüístics. Segons Uriel Weinreich (citats per Bastardas 1985: 16) a l'hora d'estudiar una societat bilingüe convé veure-la com si la constituïssin dos grups de llengua materna; cada grup comprèn tots els individus de la comunitat per als quals una de les dues llengües és la materna, d'aquesta manera es possible determinar el paper de cada llengua en cada un dels grups i detectar millor l'estat de la qüestió. En el nostre cas sembla clar que de cada vegada disminueix la proporció de catalanoparlants, però s'ha de tenir en compte que per aventurar què passarà en el futur cal veure si la disminució es produeix dins la comunitat lingüística catalana o aquesta es manté estable i el que succeeix és que creix la castellanoparlant, a causa de la continuïtat de la immigració o del major

I. Introducció

índex de natalitat entre la població d'aquest origen; si és així, el procés intern d'aquest grup serà determinant en l'evolució: si s'integra, encara que sigui molt lentament, s'avançarà cap a la normalització lingüística; si es manté monolingüe, propiciarà, probablement, la substitució lingüística.

Un altre fet important a determinar és veure en quines condicions una persona que pot usar dues llengües tria l'una o l'altra. En casos de conflicte lingüístic, aquestes condicions són decisives. Normalment els membres d'un dels dos grups lingüístics canvien de llengua moltes més vegades que els de l'altre, i ho fan amb molta més facilitat i amb un bon domini de la segona llengua. Són els que pertanyen al grup de llengua minoritzada. A part d'aportar informació sobre el grau de coneixements de català i de castellà que manifesten tenir els joves mallorquins enquestats (fins a quin punt són potencialment bilingües), també pretenem veure amb quina finalitat i en quins casos usen el català i en quins el castellà, quina funció atribueixen a cadascuna de les llengües en el seu comportament quotidià, amb quina freqüència i en quines condicions alternen les llengües. No entrarem però, perquè no és el nostre objectiu, en un altre aspecte important en l'estudi del contacte de llengües: la interferència (la impossibilitat, de part d'un parlant bilingüe, de mantenir diferenciats els dos codis, els elements propis d'una i altra llengua).

Es tracta de veure en quin sentit el flux de canvi lingüístic en diverses situacions és superior (de catalanoparlants cap al castellà o de castellanoparlants cap al català).

La investigació es basa en la interrelació, des d'un punt de vista lingüístic, entre el context, la competència, el comportament i les actituds i representacions dels parlants.

El context serien els espais en què l'individu entra en contacte amb la llengua, tots els instruments emissors de missatges en llengua natural que envolten l'individu. Tant poden ser altres persones com instruments de comunicació (la família, el veïnat, l'escola, els mitjans de comunicació...). La importància de la influència de cada un d'aquests factors depèn de la dura-

da, de la freqüència i de la força del contacte i afecta tant la comprensió com l'expressió (Mackey 1976: 375-389; Bastardas 1986: 16-17).

La competència en una llengua determinada s'ha d'entendre com el conjunt de coneixements i capacitats que permeten a l'individu entendre missatges emesos en aquesta llengua i expressar-n'hi. El comportament lingüístic al·ludeix a l'ús comunicatiu real que l'individu fa de les seves capacitats emissores en qualsevol llengua. El context és, per tant, essencial perquè possibilita l'aprenentatge de les llengües i en regula l'ús (Bastardas 1986: 17). Les representacions ideològiques d'un individu sobre la situació lingüística són les imatges que s'ha format (d'ús, prestigi, funcions adequades, etc.) d'una o diverses llengües en la societat.

L'evolució d'un conflicte lingüístic no es podrà avaluar exclusivament a partir de la competència dels individus en qualsevol de les llengües en contacte, sinó que es basarà fonamentalment en l'ús que se n'efectuï, el qual dependrà en bona part de la competència i de les pressions de l'entorn; però, a la vegada, també els afectarà.

Pel que fa al context, hi hem destacat la família sobre tots els altres aspectes, la qual, en una situació de conflicte lingüístic, com el nostre, és probablement el lingüísticament més homogeni per a cada individu.

Podríem, per tant, resumir les preguntes bàsiques que ens formulam en els quatre apartats següents:

a) Quina és la situació de la llengua catalana entre un sector de població que s'ha socialitzat en un període de temps en què el català ha estat matèria d'ensenyament a l'escola i tema de freqüent discussió en determinats sectors socials?

b) La procedència al·loglota dels progenitors condiciona el grau de coneixements i d'ús de la llengua i les representacions i l'actitud envers la situació lingüística? Cap a on

I. Introducció

s'orienten els fills dels tres tipus bàsics de matrimonis que es donen a Mallorca (amb tots dos cònjuges autòctons, immigrants o un de cada classe)?

c) Les variacions en el context extrafamiliar dels distints individus o grups modifiquen els efectes del condicionant anterior? És a dir, la tendència dels individus a adaptar la seva conducta al medi en què viuen (Linton 1945: 26-27), a defugir la pertinença a minories, determina els valors competencials, de comportament i d'actitud i representacions lingüístics? Cal veure per tant fins a quin punt, també en el camp de la llengua, s'estableix una relació ecològica, d'adaptació entre individu i medi.

d) De quina manera altres variables (com sexe, perfil acadèmic...) co-incideixen i alteren la influència dels dos condicionants anteriors?

La part de la població sobre la qual hem investigat, ha estat la població dels joves de Mallorca, compresos aproximadament entre els 14 i els 18 anys, que, en el moment del treball de camp, eren estudiants d'ensenyament mitjà⁴. Ha de quedar clar, per tant, que no es fa referència a tota la població jove de Mallorca, perquè deixam fora de l'estudi els qui, per les causes que siguin, quedaven al marge del sistema escolar⁵.

La tria d'aquesta població es deu principalment als objectius de la investigació. De cada vegada més, la generació jove es

⁴ Durant el curs 1988-1989 (IBAE 1989b; són les dades més acostades a la realització de la nostra enquesta que hem pogut consultar), entre els alumnes que estudiaven BUP i FP, el 65,4% seguia el primer tipus d'estudis; i el 34,6%, el altres (en la mostra que tenim nosaltres la distribució equivalent és 66,1% i 33,9%). Entre els cursos que hem analitzat les proporcions del curs 1988-1989 eren: 40,3% (1BUP), 24,6% (1FP), 26,3% (COU) i 8,8% (2/2FP); en la mostra del treball les proporcions, respectivament, són: 42,7%; 24,4%, 23,4% i 9,5%. Aquestes dades evidencien, pensam, l'adequació del mètode de selecció de la mostra.

⁵ Segons un càlcul fet a partir de les dades que ofereix el Cens de Població de l'any 1991 (IBAE 1993), el 22% de la població de Mallorca que té entre 14 i 17 anys no estava escolaritzada. Aquesta dada s'ha de prendre amb precaució, perquè segons aquesta mateixa font el 5,4% d'infants entre 6 i 9 anys tampoc no estaria escolaritzada.

converteix en centre de bona part de l'activitat publicitària i de consum de la nostra societat i, per tant, la voluntat d'aproximar-s'hi condiciona el comportament d'un sector important de l'activitat social. D'altra banda, els joves són sempre els qui, en qualsevol societat, més experimenten i fan reals els canvis. En aquest sentit Hawley (1986: 96), referint-se a tota mena de canvis socials, afirma:

«Tenint pocs hàbits ocupacionals, pocs interessos creats i poques constriccions de la tradició, les cohorts joves tendeixen a servir de vehicles del canvi» (Trad. pr.)

De manera decisiva, el sector dels joves, en un estudi que pretén detectar l'evolució lingüística d'una societat i els factors que la condicionen, és el més interessant. Els coneixements sobre els adolescents, amb l'opció lingüística ja prou consolidada, permeten aventurar què passarà en el futur immediat, quan aquesta població, esdevinguda adulta, s'integrarà en el camp laboral, quan començarà a regir la societat, a marcar-ne les activitats socioculturals, econòmiques i polítiques, i a transmetre coneixements, usos i actituds lingüístics a una nova generació, la dels seus fills. I en aquest cas es tracta de la generació de mallorquins més afectada per les poques mesures de normalització lingüística que institucionalment s'ha iniciat. Són els primers que han rebut ensenyament de llengua catalana pràcticament des del començament de l'escolarització (en el moment de l'enquesta feia onze anys de la incorporació del català com a assignatura obligatòria en els currículums escolars) i el seu procés de socialització s'ha fet en una etapa en què el tema lingüístic (identitat i nom de la llengua, pertinença de mesures de normalització lingüística, etc.) ha estat present de manera quasi permanent en el debat social.

D'altra banda, l'anàlisi només es fa sobre els joves nascuts a territori d'àmbit català, perquè (a part que els que n'han nascut fora sols representen poc més del 5%) el que bàsicament marca l'evolució lingüística d'una societat és el comportament que observen els nadius.

I. Introducció

Aquest grup de joves pertany, probablement, a una generació que esdevindrà decisiva en el procés que seguirà la llengua catalana a Mallorca.

El nostre treball, a part d'afegir-se als d'àmbit balear esmentats abans, en l'àmbit general de l'àrea catalana se situa, pel sector de població estudiat, al costat d'alguns altres treballs que també analitzen bàsicament els joves estudiants d'ensenyament mitjà amb relació als coneixements, usos i actituds lingüístics que tenen. Pertanyen a poblacions diferents de l'àrea catalana i, per això, permeten tenir una visió indicativa del que succeeix entre aquest sector de població segons el lloc on viuen: l'Alguer (Grossmann 1980), Vilafranca del Penedès (Bastardas 1985; 1986), Castelló de la Plana (Ferrando et al. 1989), tot Catalunya --però només instituts-- (Huguet- Serra 1990), Sabadell (Erill et al. 1992), Barcelona (Boix 1993) i Andorra (Boix-Farràs 1994).

Alguns d'aquests treballs, els acabats quan iniciàrem el nostre treball i als quals vaig tenir accés, van servir-nos de referència per al disseny del nostre.

2. METODOLOGIA.

En qualsevol investigació científica existeixen limitacions que fan que els resultats que se n'obtenen tenguin un valor només relatiu i que deixin de ser bons quan altres investigacions demostrin que conté errors que la invaliden parcialment o de manera total.

Una d'aquestes limitacions ve determinada per la complexitat de l'objecte a analitzar i pel grau d'aproximació pretès.

No pot ser igual la descripció de la situació sociolingüística d'una població determinada, partint únicament de la primera llengua (L1) dels seus membres o tenint en compte a més, per exemple, la llengua que usen amb la família, amb els interlocutors de llengua diferent, la valoració que en fan... Com més elements es tenen en compte més aproximada és la descripció, sempre que l'augment de complexitat de factors que hi actuen no la distorsioni.

Ja fa temps que s'accepta que l'observació de l'investigador sobre un objecte humà o animal (ja sigui un sol individu o una societat), condiciona el comportament d'aquest objecte. Per tant, sempre les conclusions que se'n treuen han de tenir en compte que la realitat ha estat modificada pel propi observador.

És evident, doncs, que moltes de les observacions que feien els primers antropòlegs que estudiaven algunes tribus africanes devien ser de comportaments estranys dels individus, ja que

I, Introducció

actuaven condicionats per la presència d'elements aliens (Linton 1945: 52-53).

En els processos d'observació se sol intentar introduir elements que puguin amortir, tant com sigui possible, la influència de l'observador.

És cert, també, que en determinats casos aquesta consciència que té l'observador del fet que, en sentir-se observats, els individus modifiquen el comportament i les respostes, ha estat aprofitada per, precisament, poder condicionar la resposta i obtenir la que interessa a qui observa o a qui el paga.

En el camp de les ciències "exactes" aquesta consciència de modificar l'objecte observat ha trigat molt més temps a aflorar, però, actualment, és àmpliament acceptat:

"La mecànica quàntica, la teoria sobre les lleis de la natura en els nivells atòmic i subatòmic, ens diu que cada observació influeix en l'objecte observat; que hi ha un límit en la precisió que es pot assolir en una mesura, i que això no té res a veure amb la ingenuïtat de l'observador o la sofisticació tecnològica del seu aparell. Aquestes són limitacions per principis" (Rohrlich 1987: 19).

A partir d'aquesta constatació, no queda més remei que desconfiar de l'efectivitat absoluta de les mesures correctores de la influència del científic.

En el terreny humà és àmpliament reconegut que, en enquestes que es basen en dades declarades, la resposta de l'individu és la que creu que ha de donar en una enquesta i no allò que pensa o fa. En la majoria d'individus hi ha tendència a aproximar-se en la seva resposta al que consideren *normal* o al que creuen que l'enquestador vol; excepte en una part de la població enquestada que, de ben segur, deu actuar, precisament, en sentit contrari.

A aquesta "falsificació" de la realitat observada per l'investigador, s'hi suma un altre fet que també l'ha de neguitejar i és que, després de l'observació, aquella realitat canviarà influenciada per aquest fet. Per tant l'investigador, a més de plantejar-se com pot treure una informació tan veraç com sigui

possible, també s'ha de qüestionar com pot incidir, la seva observació, en el comportament futur de l'objecte observat.

Si traslladam aquestes limitacions i restriccions que hi ha en qualsevol camp científic, a la investigació sociolingüística en una societat en conflicte lingüístic més o menys evident per a la majoria de la població, es veuran augmentades pels prejudicis, voluntats i temors que comporta.

D'altra banda, en aquest terreny, a part de la voluntat, lògica, que l'investigador té d'obtenir una descripció de la realitat tan objectiva com sigui possible, sempre sol fer-la amb la finalitat de descobrir de quina manera la planificació hi ha d'actuar per accelerar processos que s'hi observen o per capgirar-los.

En ocasions l'investigador també forma part de la realitat que vol investigar. El sociolingüista que estudia la seva pròpia societat, que s'estudia a ell mateix com a part d'una realitat més extensa, moltes de vegades, té aquesta dificultat afegida.

En aquestes circumstàncies s'ha de situar el nostre treball. I encara que l'observador s'allunyi tant com pugui de l'objecte i de la finalitat de l'observació, que intenti amortir els efectes que ell mateix provoca, ha de declarar els objectius inicials i les condicions de la seva activitat. En aquestes condicions, l'opció més honorable de l'investigador és explicitar quin és el seu pensament sobre la qüestió, tot i que en la investigació procuri no tenir-lo en compte. En el nostre cas, l'objectiu final del treball és detectar quins són els mecanismes més eficaços per avançar cap a la recuperació de la normalitat lingüística de la llengua catalana en el seu territori.

Totes aquestes limitacions fan que les descripcions que es donen de la realitat sociolingüística del nostre país, no siguin més que aproximacions més o menys borroses al que realment passa, però mentre no en tenguem de més clares, seran l'únic referent en què basar els nostres moviments.

I. Introducció

2.1. LA CONCRECIÓ DELS CONCEPTES.

Els conceptes que volem treballar (context, competència, comportament i actituds i representacions) es presenten en una sèrie de situacions concretes.

En competència lingüística hem distingit entre capacitat de comprensió i capacitat d'expressió orals i escrites en català dels alumnes i dels progenitors. La mesura es fa a partir d'una escala de tres posicions. La competència en català dels alumnes es reprèn des del punt de vista del nivell que s'autoassignen (en pronúncia, gramàtica, ortografia i vocabulari) en una escala de quatre posicions, que després s'aplica a la competència en castellà.

El context s'estructura en àmbits diferents d'acord amb les àrees d'activitat dels joves d'aquestes edats: la família, el barri, l'escola i els mitjans de comunicació. En aquest cas es presenten situacions en què els enquestats són els destinataris específics de les emissions --exposicions interpel·lants-- i situacions en què són receptors indirectes --exposicions espectadores (Bastardas 1986: 24-25). En la majoria d'aquests casos la resposta consisteix a escriure el nom de la llengua que hi domina, per tant els resultats donen una escala amb tres posicions (+ català, català = castellà, + castellà). En els mitjans de comunicació audiovisual i escrita, bàsicament, es valora el nivell de contacte amb els que són en català i els que són en castellà (en algun cas també en altres llengües) per utilitzar les dades (recollides amb preguntes formulades de diverses formes) bàsicament per construir la mateixa escala de tres valors que acabam de veure. A l'escola es distingeix l'ús del català per diversos emissors (professors, textos, activitats aïllades i altres alumnes) i es valora amb una escala de quatre valors (de major a menor freqüència). També es té en compte l'opinió que tenen sobre els elements del context que més han influït en la seva adquisició de competència en català.

El treball sobre el comportament lingüístic dels enquestats es fa també en els mateixos àmbits. La resposta és igualment el

nom de la llengua que usen més, per tant s'estructura en les tres posicions a què hem fet referència. En el comportament oral es diferencien els usos amb interlocutors identificats lingüísticament («coneguts») i amb els que no ho són («desconeguts»). Els primers, fora de la llar, es divideixen en catalanoparlants i castellanoparlants. Tant d'interlocutors coneguts com de desconeguts, se'n presenten diferents tipus des del punt de vista del tipus de relació que mantenen amb els alumnes (rol social, diferències generacionals, nivell d'intimitat...). També s'estudia la presència de les llengües en usos especials i interns.

En els usos escrits es tenen en compte diverses situacions en què l'entorn sembla condicionar de manera explícita la tria de la llengua a usar. En aquest cas, a més, disposam d'una dada no declarada, sinó observada: la llengua en què emplenem el qüestionari.

En el concepte de les actituds i representacions sobre la situació incloem diverses àrees: la identificació de la llengua pròpia de les Illes Balears i la identitat que s'autoassignen, la valoració de les actituds en els contactes entre individus castellanoparlants i catalanoparlants, l'opinió sobre el procés del conflicte lingüístic i sobre algunes propostes relacionades amb política lingüística. En aquests casos la informació s'obté de preguntes amb resposta negativa o positiva i d'altres que donen la solució considerada més adient a situacions diverses de contacte. La qüestió del nom i identitat de la llengua catalana s'aborda des de dos punts de vista, la representació explícita i declarada i la representació implícita; en aquests cas les dades s'obtenen de preguntes directes i a través de respostes a preguntes sobre altres qüestions.

2.2. POBLACIÓ ESTUDIADA

La intenció general de l'enquesta és obtenir informació sobre els coneixements i les actituds lingüístiques dels adolescents mallorquins. La tria --a part de l'interès que té aquest sector

I. Introducció

de població, en una edat (14-18 anys) que ja té bastant consolidada l'opció lingüística preferent, per la projecció futura dels seus comportaments, com hem dit-- també es deu a causes d'índole metodològica. Entre aquestes hi ha el fet que es tracta d'un sector de la societat de què, per la nostra activitat professional, tenim uns coneixements previs que consideràvem aprofitables, alhora que també ens era fàcil accedir-hi. D'altra banda l'escolarització agrupa, ordena i localitza aquesta població d'una manera que simplifica considerablement el treball de camp. Per poder disposar, sense gaire complicacions en la recollida de dades, de la informació que volíem reunir, hem optat per reduir la població afectada als joves matriculats a cursos de Batxillerat Unificat Polivalent (BUP), Curs d'Orientació Universitària (COU), Formació Professional (FP) i nivells equivalents de la Reforma (REM), tant en centres privats com en centres estatals, tant en cursos de diürn com de nocturn, durant el curs 1990-1991. L'únic sector que hem eliminat és el d'alumnes matriculats a l'Institut Nacional de Batxillerat a Distància (INBAD); per una banda, per la dificultat que comportaria localitzar-los perquè completassin els qüestionaris i, d'altra, perquè sens dubte és el sector que introdueix més heterogeneïtat en la població, tant per l'edat com per la continuïtat dels seus estudis.

2.3. MOSTRA

En primer lloc hem dividit la població a estudiar en estrats, que en aquest cas es corresponen amb la classificació en cursos.

Posteriorment, per fer més abastable el volum de la mostra, hem decidit escollir-la només a partir dels alumnes de cursos extrems, en el cas de BUP i COU (1r i COU) i els nivells equivalents d'FP (1r de 1r Grau i 2n de 2n Grau). Aquesta decisió s'ha pres després de comprovar que els resultats que s'obtenien a partir d'una enquesta que elaboràrem durant el curs 1979-1980 (Melià 1991) comptant únicament els qüestionaris de 1r i de COU

2. Metodologia

eren pràcticament idèntics als que s'obtenien considerant els qüestionaris dels quatre cursos (1r, 2n, 3r i COU).

Les dimensions de la població considerada, després d'aquesta restricció, és la següent:

POBLACIÓ

	1BUP i 1FP	COU i 2/2FP	Total
Grups:	239	143	382
Alunnes:	8.819	4.894	13.713

La dimensió que té la mostra seleccionada és aproximadament del 10%. Els valors teòrics absoluts són, per tant:

MOSTRA SELECCIONADA

	1BUP i 1FP	COU i 2/2FP	Total
Grups:	24	14	38
Alunnes:	881	489	1.370

El procediment seguit per a la selecció dels individus de la mostra, el qual pretén combinar la fiabilitat dels resultats amb la facilitat per a la recollida de dades és:

- a. Agrupament dels centres per similituds amb els següents nivells de classificació:
 1. Estudis (BUP/FP)
 2. Tipus de centre (Privat/Públic)
 3. Ubicació (Palma/pobles)
- b. Ordenació de tots els grups de tots els centres en dues sèries:
 1. Grups de Primer (de BUP i d'FP de Primer Grau).
 2. Grups de COU i de Segon de Segon Grau d'FP.
- c. Selecció de conglomerats (grups-classe) mitjançant un mètode aleatori sistemàtic que abasta el 10 %:
 - i. extracció a l'atzar d'un número de la sèrie compresa entre 0 i 9 (4).
 - ii. a partir dels grup-classe que ocupaven la quarta posició en cada una de les dues sèries, selecció de

I. Introducció

tots els grups que estaven distanciats entre ells 10 posicions.

- d. Recollida de dades de tots els individus pertanyents a aquests grups-classe, a partir d'un qüestionari que els alumnes havien de completar per escrit, en una sessió conjunta d'aproximadament una hora de durada. Hem considerat els individus que fallen (per absència de la classe el dia en què es realitza la sessió de recollida de dades) com un grup amb la mateixa distribució d'atributs que el grup present (Mayntz et al. 1985: 101).

Havent seguit aquest procediment, segons Mayntz et al. (1985: 102-103), la mostra es defineix com una mostra per conglomerats (grups-classe) triats de manera aleatòria sistemàtica (un de cada deu) sobre una mostreig estratificat proporcional (grups distribuïts per cursos).

La forma de fer la tria ens ha donat una mostra proporcional (si hi ha més pocs grups de COU i 2/2FP --més pocs alumnes-- també hi entren més pocs qüestionaris corresponents a aquest estrat; si hi ha centres que tenen el nombre d'alumnes per grup més alt o més baix que la resta, també tindran més o menys qüestionaris contestats). Amb un nivell de confiança del 95,5%, el marge d'error, sobre la mostra final, és $\pm 3,03\%$ ⁶.

Total de la mostra:

DIMENSIONS DE LA MOSTRA († T. 1)

	1BUP i 1FP	COU i 2/2FP	Total
Grups	24	14	38
Alumnes	677	332	1.009

⁶ Per veure les característiques dels grups enquestats, Annex I.

c) Instrument de mesura: El qüestionari.

Un qüestionari subjectiu ha estat l'instrument de mesura utilitzat en aquest estudi. Les preguntes, temàticament, poden agrupar-se de la següent manera:

- a. Dades personals extralingüístiques.
- b. Coneixements de llengua catalana i de llengua castellana.
- c. Àmbits de contacte i d'aprenentatge de la llengua catalana.
- e. Usos.
- f. Actituds i representacions ideològiques sobre la situació lingüística.

Encara que en línies generals la distribució de les preguntes en el qüestionari respon a un agrupament a partir del tipus d'informació que pretenem recollir, s'ha tingut cura de dispersar-ne algunes que incidien sobre el mateix tema des d'enfocaments distints (principalment les relatives a la identificació dels límits i al nom de la llengua), per tal d'assegurar que les respostes eren a la pregunta i no condicionades per les preguntes/respostes immediatament anteriors. En els temes més ideològitzats socialment, també s'ha procurat, quan ha estat possible, obtenir respostes indirectament.

Una decisió que va resultar complicada va ser la d'anomenar la llengua catalana perquè tots els alumnes entenguessin que es tractava de la que es parlava a Mallorca, amb independència del nom que cadascú consideràs que se li havia d'assignar. Les opcions d'usar «llengua mallorquina» o «llengua catalana», encara que anassen acompanyades d'alguna justificació, podrien provocar reaccions hostils al qüestionari per part dels que creuen que s'ha d'anomenar *llengua catalana* o dels que consideren que no és la mateixa llengua; la primera, a més, pot fer excloure els catalanoparlants que no són de Mallorca, mentre la segona pot dur a pensar que es tracta de la variant central. Probablement la millor solució en aquest cas hauria estat realitzar l'enquesta oralment amb l'ajut d'un enquestador que s'adaptàs al nom que li dóna l'enquestat, però aquesta opció ens era materialment im-

I. Introducció

possible. Per això optàrem perquè els alumnes donassen el nom que consideraven adequat a «la llengua de les Illes Balears» i per dir-los que a partir d'aquell moment en aparèixer «la llengua ()» hi havien de llegir el nom que havien donat. A més, i en aquest sentit, sempre que ha estat possible el nom de les llengües els havien d'escriure ells. Les referència a l'altra llengua oficial es van fer amb el nom «castellà», ja que el consideram més neutre que «espanyol».

El qüestionari només va redactat en català. Com que es tracta d'alumnes d'ensenyament mitjà (per tant en la seva majoria no els ha de resultar estrany trobar-se amb textos en aquesta llengua) i el fet que en les sessions d'assaig (en centres on la presència de castellanoparlants era molt elevada) no va suposar cap problema en aquest sentit ens va determinar a redactar-los únicament en català. D'altra banda, així, indirectament podem obtenir una mostra del comportament dels alumnes a l'hora de completar un imprès redactat en català.

Després d'una primera redacció, el qüestionari ha estat comprovat. Primer, mitjançant valoracions de professors de llengua catalana d'ensenyament mitjà; posteriorment, a través de tres sessions diferents d'assaig amb grups de 1r de tres centres distints, a partir del 14 de febrer de 1991. Aquests assaigs han estat molt útils per tal d'ajustar el qüestionari al alumnes.

El qüestionari es presenta en fulls amb el logotip de la Universitat de les Illes Balears, perquè els alumnes vegin que es tracta d'un estudi seriós i, alhora, que no serà comprovat per professors del seu centre. La versió definitiva es pot veure a l'annex IV d'aquest treball.

Per elaborar el qüestionari hem comptat amb l'assessorament dels doctors Rafael Bisquerra i Albert Bastardas i s'ha tingut en compte el qüestionari que aplicàrem durant el curs 1979-1980 (Melià 1991) i d'altres usats per Albert Bastardas (1985 i

1986), Emili Boix (1993), i, sobretot, per Gustau Erill et al. (1992)⁷, els dos darrers sense publicar quan l'elaborarem.

Les 38 sessions de recollida de dades s'han realitzat entre el 12 d'abril i el 8 de juny de 1991. Abans d'iniciar-les, i a partir de l'experiència de les sessions de prova, redactarem les normes a seguir per l'enquestador (Annex III).

Totes les sessions també s'han fet en català i s'ha facilitat la comprensió d'alguna pregunta del qüestionari en els pocs casos en què ha calgut. «En un cas com el nostre en què es treballa en un camp molt manipulat» (UIB-CIM 1986: 4) cal extremar al màxim les precaucions. Ho varem fer, no sols en la redacció dels qüestionaris, sinó també en les sessions de recollida de dades, per poder obtenir uns resultats fiables (v. Annex Ib).

2.4. TRACTAMENT ESTADÍSTIC DE LES DADES.

Després d'introduir tota la informació en una base de dades se n'han fet tres revisions per detectar les errades (v. Annex Ic). Posteriorment s'ha exportat la base a l'aplicació SAS, de tractament estadístic, i se n'han realitzat càlculs de freqüència de totes les variables, per tal de poder tenir una visió global de la mostra. En el treball s'ha usat com a mesura d'associació entre les variables qualitatives l'estadístic X^2 ; considerem provada l'associació quan el valor de la probabilitat a X^2 és igual o inferior a 0,05⁸.

Per facilitar el tractament de la informació s'han creat noves variables en què s'agrupen i codifiquen valors equivalents d'altres variables (poblacions, temps de residència a les Illes, procedència territorial dels pares, nom de la llengua...).

⁷ En alguns aspectes els nostres resultats es poden comparar amb facilitat amb els d'Erill et al., a causa del paral·lelisme, cercat de part nostra, entre algunes preguntes. Això permet veure el diferent comportament dels joves en dues societats bastant diferents per l'origen de la població i per la valoració política i social que sol donar-s'hi al català.

⁸ Aquest valor apareix, quan és pertinent, acompanyant les taules de l'annex amb la *Prob. X^2* =.

I, Introducció

Segons el lloc de residència dels alumnes en el moment de passar l'enquesta, la mostra de 1.009 alumnes es distribueix de la següent manera:

DISTRIBUCIÓ DE LA MOSTRA SEGONS EL LLOC DE RESIDÈNCIA († T. 2 i 3)

No contesten	Palma	Pobles	Zona turística	Eivissa
5 (0,5)	591 (58,6)	369 (36,6)	40 (4,0)	4 (0,4)

Per nivells, la distribució de la mostra és la següent:

DISTRIBUCIÓ DE LA MOSTRA SEGONS EL CURS († T. 1)

1r de BUP (1BUP)	1r d'FP (1FP)	COU	2n 2n d'FP (2/2FP)
431 (42,7)	246 (24,4)	236 (23,4)	96 (9,5)

Com que l'estudi només pretén analitzar casos de residència a Mallorca, s'han eliminat quatre registres d'alumnes residents a Eivissa, que cursen estudis a Mallorca internats en un centre. La base de dades ha quedat reduïda a 1.005 registres.

Posteriorment s'han agrupat els valors d'algunes de les variables per poder fer més tractable la informació. S'hi ha seguit el criteri següent:

A) Població de residència dels alumnes:

0 -- no consta la població de residència

1 -- viuen a Palma. En aquest grup hi hem inclòs també els qüestionaris on fan constar que viuen a l'Arenal de Lluçmajor. Ens ha semblat més correcte agrupar-los aquí que a Lluçmajor perquè l'Arenal és un tot continuat on pràcticament no hi ha cap tipus de distinció entre la part que correspon a Palma i la part que correspon al terme municipal de Lluçmajor. D'altra banda el tipus de població de l'Arenal de la part de Lluçmajor i de la part de Palma són molt més semblants entre ells que no amb la població de Lluçmajor.

D'aquesta manera quedaven agrupats tots els alumnes que posaven l'Arenal, tant si especificaven el terme municipal com si no l'especificaven.

2. Metodologia

- 2 -- La resta de pobles de Mallorca, excepte el municipi de Calvià, que consta al grup següent.
- 3 -- El municipi de Calvià

La divisió feta d'aquesta manera es basa en els següents criteris:

- a. En primer lloc, la necessitat de distingir entre l'alumnat del qual no podem determinar el lloc de residència i el que el fa constar.
- b. La intenció de destriar els alumnes que viuen en entorns socials en què les relacions quotidianes s'estableixen majoritàriament amb persones conegudes (els pobles) i les que estan exposades amb molta més freqüència a establir-se amb desconeguts (la ciutat). A més la voluntat de separar els alumnes que viuen en un àmbit social en què hi ha una població àmpliament catalanoparlant o en un en què aquesta majoria ja no és tan clara. Per a aquesta darrera classificació ens hem basat en IBAE (1989a) que tracta de la Llengua de les Illes Balears a partir de les dades extretes del Padró Municipal d'Habitants de 1986. Segons aquestes dades, amb relació al coneixement oral («una persona el sap parlar quan és capaç, com a mínim, de mantenir una conversa llarga sobre un tema qualsevol amb una fluïdesa suficient per a no impedir el diàleg», pàgina 120) de la llengua catalana, a Mallorca hi ha un municipi que destaca sobre la resta pel baix tant per cent de persones que el saben parlar (39,5%): Calvià (és un municipi amb un fort flux immigratori peninsular que s'ha instal·lat sobretot als nuclis litorals). Gran part de la resta de pobles es mou des del 70% a més del 95%. Entre el 60 i el 69%, hi ha Palma, Lluçmajor --amb la influència que hi té l'Arenal per l'elevat nombre d'immigrants (segons un estudi publicat per l'Ajuntament de Lluçmajor, a la zona no turística el 90% de la població és catalanoparlant; a la zona tu-

I. Introducció

rística, només el 31,6%), per tant la separació que hem fet sembla correcta-- i alguns municipis, també amb forta influència turística, com Alcúdia, Capdepera i Son Cervera. Un municipi, també turístic, Andratx se situa al voltant del 57%.

Esquematitzant els grups i criteris elegits:

	Localitat		Població de llengua catalana	
	Poble	Ciutat	Majoria	Minoria
0	?	?	?	?
1	-	+	+	-
2	+	-	+	-
3	+	+	-	+

Segons el lloc de naixement dels alumnes els hem codificat de la següent manera:

- 1 - Illes Balears
- 3 - País Valencià
- 4 - Principat
- 5 - Resta de l'estat espanyol i països castellanòfons
- 9 - Resta del món.

Els grups 1, 3 i 4 no tenen cap altra intenció que ajuntar les persones que han nascut en territori catalanoparlant, no vol dir res sobre la llengua que usen els individus; sinó, en tot cas, sobre l'oportunitat o no d'usar el català des del naixement.

El grup 5 conté també els ciutadans de l'estat espanyol que han nascut a Galícia i al País Basc. La causa d'haver-los agrupats amb els espanyols és el baix nombre de casos que hi ha (6), per una banda, i, per l'altra, el fet que en sortir del seu territori es transformen en castellanoparlants, si no ho eren abans, com la resta d'espanyols.

Segons els anys de residència a les Illes hem considerat dos grups:

0: els qui no han viscut sempre a les Illes.

1: els qui podem considerar que hi han viscut sempre.

La pregunta parlava dels anys de residència a les Illes, però a part dels qui contestaven 'sempre' a aquesta pregunta, hi hem afegit els qui no contestaven que hi havien viscut sempre, però:

- a. han viscut la resta de la seva vida a territori dels Països Catalans.
- b. no posen els anys de residència a les Illes, no posen lloc de residència anterior i el lloc de naixement se situa en territori català. Només molt extraordinàriament no deu ser correcta la interpretació que n'hem fet.
- c. tenen el lloc de naixement i el lloc de residència anterior situats dins els Països Catalans (n'hi ha 53 casos).
- d. tots els casos en què la diferència d'edat i de temps de residència a les Illes és igual o inferior a 1 any. És a dir són alumnes que han arribat a les Illes, de fora dels Països Catalans, amb un any o menys (quan encara no parlen).

Després d'aquesta restricció queden 955 registres.

L'estudi es realitza exclusivament sobre els alumnes que, a la pràctica, han residit sempre a les Illes Balears o a territori català. Aquesta elecció s'ha fet perquè, per una banda, la proporció d'alumnes nascuts fora que viuen a Mallorca és molt baixa (50; 5'0%)⁹ i, en segon lloc, els qui marquen a la llarga l'evolució lingüística d'una societat són els qui hi neixen (↑ T. 7-12).

⁹ La inclusió d'aquests alumnes, a més, pel poc pes relatiu que hi tenen, modificaven molt poc els valors que obteníem sense ells; no alteraven en cap cas la conclusió a treure. Això sí, la modificació sempre era en el sentit de fer créixer les respostes favorables al castellà

I. Introducció

L'agrupament dels 955 alumnes restants a partir de la procedència territorial dels pares († T. 13-14), ha estat la base sobre la qual s'ha duit endavant l'estudi¹⁰.

De tota manera l'agrupament que hem fet és triple perquè hem partit de la procedència geogràfico-lingüística dels pares¹¹:

AUT (autòctons):	els fills de pare i mare nascuts als Països Catalans
IMM (immigrants):	els fills de pare i mare nascuts fora dels Països Catalans ¹²
MXT (mixtos):	els fills de progenitors de procedència mixta

És un agrupament que no respon exactament a la llengua materna dels pares, sinó al lloc de procedència. Ambdues variables a la pràctica són altament coincidents i aquest criteri d'agrupar-los té l'avantatge que, als alumnes, els ha de ser menys complicat indicar el lloc de procedència dels pares que no quina va ser la llengua primera, la qual cosa alguns segurament ignoren. Així i tot, en futurs estudis en què la proporció de pares castellanoparlants nascuts a Mallorca (i per extensió als Països Catalans) hagi augmentat, a causa de l'assentament d'immigrants de segona generació, s'haurà de partir de les primeres llengües i no dels orígens geogràfics.

En aquest reagrupament s'obtenen els següent resultats:

AUT: 515 casos (55'0%)

MXT: 230 casos (24'6%)

IMM: 191 casos (20'4%)

En tots els casos hem fet l'encreuament del lloc de residència amb la resta de variables, perquè partíem del pressupòsit

¹⁰ 19 alumnes no posaren el lloc de naixement dels seus progenitors o d'algun d'ells i no són tampoc objecte d'estudi.

¹¹ Aquesta divisió també corregeix l'esbiaixament que es produeix a causa que la *mortalitat escolar* afecta de manera més evident els fills d'immigrants, per raons socioculturals; per la qual cosa té repercussions lingüístiques en la composició dels grups.

¹² Bàsicament es tracta, per tant, d'immigrants d'àrea lingüística (Bastardas 1986: 13) de segona generació.

que la relació amb la llengua, com a mínim a Mallorca, és diferent si es viu a un poble o si es viu a la ciutat. El major índex d'immigració a la ciutat, per tant també de major contacte dels mallorquins amb gent de llengua no catalana, i, d'altra banda, l'assiduïtat superior de contacte amb desconeguts, fan preveure diferències entre el comportament lingüístic dels individus d'aquests dos indrets. Per aquest motiu hem dividit el col·lectiu en els dos grups esmentats i n'hi hem afegit un altre --que hem anomenat «zona turística»-- format pels residents a Calvià, per les raons que abans ja hem comentat per tal de comprovar si hi podíem trobar un comportament específic (de tota manera el baix nombre d'individus classificables en aquest grup no permet que els trets que hi trobam puguin ser considerats gaire clarament com a distintius). Aquesta separació en el tractament de les dades segons el lloc de residència té el propòsit de fer més ajustats els resultats a la realitat i salvar, en part, els possibles defectes d'elecció de la mostra († T. 3).

En la majoria de casos també hem tractat per separat els alumnes dels distints cursos (sobretot els del grup AUT), per comprovar si el curs a què pertanyen és pertinent; és a dir, fa canviar els valors de la variable tractada.

A partir de la informació que els mateixos alumnes donaven sobre els usos lingüístics a la seva classe, hem classificat els centres segons el grau de catalanització (v. Annex I), la qual cosa ens ha permès veure també la relació que hi ha entre el tipus de centre a què assisteixen i el comportament o actitud que diuen observar en diverses situacions.

A totes les variables on els alumnes havien d'escriure el nom de la llengua, els n'hem associat una altra que simplifica la diversitat de noms (mallorquí, català, balear, valencià... i espanyol, castellà, argentí, andalús...), perquè sigui més senzill analitzar aspectes d'ús i actituds lingüístics. Per això, excepte en el capítol dedicat al nom de la llengua, sempre que usam el nom «català», ho fem referint-nos a la llengua que es parla a Mallorca, tant si els alumnes que han contestat creuen que és una part del català o no, tant si li han donat aquest nom com si n'hi han donat un altre.

3. EL CONTEXT: LA SITUACIÓ LINGÜÍSTICA A LES ILLES BALEARS.

3.1. EL MARC GENERAL.

Des de la repoblació catalana de les Illes Balears, iniciada durant el segle XIII, fins als anys cinquanta del segle actual, la llengua d'aquests repobladors havia estat la llengua d'ús normal i única de pràcticament tots els habitants de les Illes.

A partir dels anys 50 s'inicia un canvi que trastoca l'equilibri del sistema lingüístic que hi havia a les Illes. Les causes d'aquest canvi són diverses. Sobre els orígens d'un canvi de qualsevol tipus de sistema, existeixen dos punts de vista aparentment oposats: un defensa que el canvi es troba internament induït; l'altre que és el resultat d'influències externes generades en el medi en què es troba el sistema. Però, sens dubte, la veritat es deu haver de cercar en la combinació d'aquestes dues classes de causes (Hawley 1986: 76). En el cas del canvi lingüístic les influències externes són altament decisives, sobretot pel que fa a la llengua catalana.

A començaments del segle XVIII, arran de la Guerra de Successió, la imposició del castellà com a llengua «oficial» va significar l'inici de la marginació legal del català.

Durant molt de temps, aquest fet, no va provocar gaire canvis en l'ús de la llengua fora dels àmbits estrictament oficials; és a dir, fora de cercles de població molt reduïts. La

I. Introducció

influència administrativa dels organismes oficials i de l'escola era molt feble o inexistent sobre la major part de la població de les Illes. El transcurs paral·lel i poc permeable dels àmbits on s'usava el castellà i d'aquells en què s'utilitzava el català, va fer que durant molt de temps la castellanització de l'ús social de la llengua fos pràcticament nul·la. Però, la dificultat d'ús del català en la vida oficial, va ser suficient perquè la gent, a poc a poc, anàs identificant cada vegada més el castellà amb el poder i la cultura, mentre que la llengua catalana es començava a relacionar amb la incultura, la pobresa, etc. Saber parlar castellà s'anà convertint en un mèrit, mentre que parlar català era un demèrit. Aquesta visió es consolida a finals del XVIII i començaments del XIX i, en la majoria de la població, perviu durant el XX.

El manteniment d'aquesta situació, sense pràcticament cap parèntesi, era idoni perquè els canvis que es produeixen en la vida social il·lenca a partir de la segona meitat d'aquest segle, en ple franquisme, provocassin un procés de substitució lingüística de conseqüències quasi immediates en molts d'usos i indrets de la nostra societat.

A partir dels anys seixanta l'escolarització, que és exclusivament en castellà, comença a abastar tota la població jove i, per tant, a donar-li un domini de la llengua espanyola suficient per poder-hi viure.

Simultàniament s'inicia la forta acceleració del desenvolupament turístic, que ocasionarà una important allau immigratòria, principalment treballadors de les zones castellanoparlants¹³ els quals vindran atrets pels llocs de feina que, directament o de forma indirecta, crea el turisme.

¹³ L'any 1991, només el 17% dels immigrants espanyols procedeixen de l'àrea catalana: 10,82% de la Comunitat Autònoma de Catalunya; 6,85% de la Comunitat Autònoma Valenciana (IBAE 1992).

3. El context: la situació lingüística a les Illes Balears

EVOLUCIÓ RELATIVA DE LA IMMIGRACIÓ A LES ILLES BALEARS

	Global Illes		Palma	
	Immigrants espanyols	Immigrants estrangers	Immigrants espanyols	Immigrants estrangers
1930	3,47%	1,03%	7,01%	2,00%
1950	7,94%	1,00%	15,40%	1,70%
1965	13,70%	1,70%	20,50%	2,40%
1975	21,72%	3,07%	30,33%	3,88%
1986	25,16%	3,51%	31,27%	3,28%
1991	26,54%	4,19%	32,17%	3,49%

(Dades extretes d'IBAE 1988 i 1992)

Aquesta immigració, es distribueix de manera desigual pel territori illenc i es concentra a Palma, a Eivissa i a les poblacions més turístiques¹⁴; a més la distribució a Palma també es presenta irregular i es concentra significativament en les barriades perifèriques de la ciutat.

Per les característiques d'aquesta allau immigratòria, el nivell d'instrucció que tenen és, en general, baix (el 30'22% dels majors de 15 anys són analfabets o no tenen estudis). A més, entre els procedents d'Andalusia i de Castella-La Manxa (les dues comunitats d'on procedixen la majoria d'immigrants de Balears: 47,39%), encara s'aguditzen més aquests valors (el 40,59% dels andalusos i el 42,49% dels de Castella-La Manxa són analfabets o no tenen estudis). En canvi entre els immigrants de comunitats com Madrid, Catalunya o Castella-Lleó, aquests valors són molt més baixos (13,23%, 15,35% i 17,97%, respectivament) i la seva aportació d'immigrants amb estudis superiors és més alta que la de les altres comunitats¹⁵, la qual cosa indica la diferent destinació social de la immigració segons el seu origen geogràfic.

¹⁴ En el conjunt de Mallorca la immigració espanyola, l'any 1991, suposa el 26,05% del total de la població; l'estrangera, el 3,99%. A Mallorca, sense Palma, el 19,36% i 4,54%, respectivament. A Menorca, el 20,25% i el 3,31%. A Eivissa, el 35,59% i el 6,44% (IBAE 1992; v. també Ripoll 1994).

¹⁵ Dades referides a l'any 1986 i elaborades a partir d'IBAE (1989c).

I. Introducció

La gran majoria de la immigració ocupa llocs de feina poc qualificats. A més, l'atur afecta més la població immigrant que l'autòctona: l'any 1986 els aturats que ja havien tingut alguna feina, entre els autòctons representen el 6,89%, mentre que entre els immigrants són el 10,54% (IBAE 1989c: 36).

La immigració castellanoparlant no necessita aprendre la llengua del nou territori perquè els autòctons (bilingüitzats per llei i pel forçat increment del contacte amb el castellà) són capaços, amb més o menys dificultats, de parlar-los en castellà i, a més, les normes d'ús impulsades pel poder obliguen al canvi de llengua dels indígenes. La situació oficial i social, per tant, no facilita de cap manera la integració dels nousvinguts. Igualment la llengua que aprenen la majoria d'estrangers és el castellà, perquè l'entorn sociolingüístic només els fa necessari aquest aprenentatge¹⁶. D'aquesta manera els immigrants esdevenen eines per a la uniformització cultural i lingüística, a què l'estat espanyol aspira, fins i tot després d'ordenar el mapa autonòmic que actualment vigeix¹⁷.

A més d'aquests dos importants fenòmens, a partir igualment dels anys seixanta, comencen a influir-hi dos factors més, que també contribuiran a crear, en conjunt, un medi molt propici a la castellanització. El més efectiu serà l'increment de la influència social dels mitjans de comunicació, sobretot de la televisió, que aconseguirà en pocs anys entrar a totes les llars de les Illes. L'ús del castellà, exclusiu en els primers moments i àmpliament majoritari després, farà que a totes les famílies catalanes hi hagi diàriament contacte amb el castellà, cosa que abans no havia succeït mai.

¹⁶ Un cas semblant seria el del Quebec, on els immigrants de llengua diferent al francès i a l'anglès se senten més atrets per aquesta darrera llengua que pel francès, encara que darrerament les lleis a favor del francès sembla que han amortit parcialment aquesta diferència (Corbeil 1988: 122; Parès 1991: 37; Paillé 1995: 173).

¹⁷ Són conegudes les declaracions del, aleshores (1983), president del govern, Leopoldo Calvo Sotelo, que no dubtava d'afirmar: *Hay que fomentar la emigració de gentes de zonas de habla castellana a Cataluña y Valencia para así asegurar el mantenimiento del sentimiento español que comporta* (APLEC 1991: 173).

3. El context: la situació lingüística a les Illes Balears

L'altre factor favorable a la castellanització és la intensificació de la presència, en la quotidianitat de tota la població, de l'activitat administrativa (pública i privada) i de la publicitat (anuncis, etiquetatges, retolacions comercials, etc.), que també seran exclusivament en castellà.

Un fet globalment menys important, però també decisiu per poder entendre la situació actual, és que el grup social enriquit, de manera ràpida, pel turisme, associarà el propi progrés econòmic a la castellanització. Això produirà a una part d'aquest sector una intensificació del que s'ha definit com a *idealització compensatòria i autoodi* (Aracil 1986: 46-48; Ninyoles: 1982: 160-162) i conduirà a la deserció lingüística com a instrument d'identificació amb el poder, sobretot en el relleu generacional. Malauradament, d'aquest sector procedeixen la majoria de polítics que han governat a les Illes fins a l'actualitat a les principals institucions.

De tota manera, en aquests mateixos anys seixanta i a causa de l'obligada obertura del règim franquista, la resistència política i cultural contra el règim del General Franco aconsegueix formes d'organització amb més incidència social. Serà d'una importància cabdal la fundació, l'any 1962, de l'Obra Cultural Balear que, amb els anys, es converteix en la institució que aglutina bona part del moviment popular de reivindicació cultural i lingüística.

El conjunt d'aquests factors que acabam de veure són imprescindibles per entendre la situació de la llengua catalana a les Illes Balears. Si l'anàlisi es fa únicament tenint en compte els elements visibles en l'actualitat (tractament legal de la llengua, ordenació lingüístico-escolar, mitjans de comunicació, pes de la població immigrant, etc.), molts de fenòmens que es produeixen en aquesta societat queden sense explicar. La situació prèvia marca, i continuarà marcant durant molt de temps, l'evolució lingüística a les Illes Balears i a tota l'àrea catalana.

I, Introducció

3.2. EL MARC LEGAL.

El marc legal de les llengües a l'Estat espanyol és establert per la Constitució (1978). El tractament que els dona és clarament herència dels règims absolutistes i dictatorials anteriors. El castellà té un tracte de privilegi ja que és considerada com l'única llengua oficial de l'estat i l'única que els espanyols tenen obligació de conèixer. L'oficialitat de la resta de llengües haurà de ser regulada per disposicions inferiors (els estatuts d'autonomia) i només podran ser oficials en les comunitats pròpies, juntament amb el castellà.

En conseqüència, els textos legislatius que regulen la situació de les altres llengües hauran de partir d'aquestes limitacions i, per això, seran molt semblants d'objectius i límits a totes les comunitats autònomes.

La Comunitat Autònoma de les Illes Balears és la darrera de llengua no castellana a ser dotada d'Estatut d'Autonomia (1983) i de Llei de Normalització Lingüística (1986) i, en general, això farà que, en el tractament de la llengua, segueixin molt de prop els textos ja aprovats a altres comunitats, principalment a Catalunya. És a dir, en certa manera, i sobretot en els primers moments, els avanços que es fan a les Illes Balears són gràcies a la inèrcia que ens arriba pel camí fet al Principat.

L'Estatut d'Autonomia atorga al català la consideració de llengua pròpia i, conjuntament amb el castellà, de llengua oficial. Aquesta diferenciació ha servit per argumentar als partidaris d'una interpretació favorable a la normalització que, com a llengua oficial, dins la pròpia comunitat ha de tenir el mateix tracte que el castellà a nivell d'estat (ha de ser, per tant, obligatori el seu coneixement) i, com a llengua pròpia, ha de poder tenir, també dins la seva comunitat, un tracte prioritari en relació amb el castellà (Puig i Salellas 1989: 91-103). Aquestes argumentacions sempre han estat desateses en els òrgans polítics i jurídics decisius.

Per altra banda, s'atribueix a la Comunitat Autònoma la competència exclusiva en els temes relacionats amb la llengua

3. El context: la situació lingüística a les Illes Balears

catalana (promoció, regulació a l'ensenyament "...en harmonia amb els plans d'estudis estatals..."). Això fa que, en algunes interpretacions, l'estat quedi al marge de la responsabilitat de protegir la llengua catalana. De fet, generalment sempre, les intervencions en matèria lingüística de l'estat, a totes les comunitats autònomes, són per defensar els privilegis del castellà heretats de les èpoques anteriors i per obstaculitzar l'avanç de les altres llengües.

La Llei de Normalització Lingüística (LNL), aprovada coincidint amb la celebració del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana, marca els següents objectius (art. 1.2):

- a) Fer efectiu l'ús progressiu i normal de la llengua catalana en l'àmbit oficial i administratiu.*
- b) Assegurar el coneixement i l'ús progressiu del català com a llengua vehicular en l'àmbit de l'ensenyament.*
- c) Fomentar l'ús de la llengua catalana en tots els mitjans de comunicació social.*
- d) Crear la consciència social sobre la importància del coneixement i l'ús de la llengua catalana per tots els ciutadans.*

En els articles preliminars de la LNL es dona total validesa a l'ús del català en les relacions amb l'Administració, els organismes públics i les empreses públiques i privades, s'assegura la no-discriminació per raons de llengua, s'indica que les modalitats lingüístiques insulars han de ser objecte d'estudi i protecció, sense perjudici de la unitat de l'idioma, i s'ordena als poders públics que adoptin les mesures necessàries per fer efectius la promoció, el coneixement i l'ús normal de la llengua catalana.

La resta de l'articulat s'ordena al voltant dels quatre blocs d'objectius citats abans.

Com veurem més endavant, la LNL, fins ara, no ha estat altra cosa que una enumeració d'objectius que no ha comptat amb el

I. Introducció

desplegament legal ni amb les actuacions que permetin assolir-los.

3.3. LA IDENTIFICACIÓ POPULAR DE LA LLENGUA.

El llarg període en què la llengua catalana va ser absent dels usos oficials i formals, va fer que molts dels registres cultes de la llengua es perdessin de la memòria popular. Aquest oblit tingué com a conseqüència que els registres col·loquials, amb una major variació geogràfica en totes les llengües, fossin els únics coneguts per la major part de la població i, consegüentment, amb un impuls polític clar¹⁸ i sense estudiar-se a l'escola, s'estengués entre la població la idea de la diversitat lingüística, com també ha passat en altres indrets del domini lingüístic català.

El nom «mallorquí»¹⁹, que en els seus primers usos no tenia cap finalitat disgregadora (Massot i Muntaner 1985), ha arribat a usar-se amb la intenció que s'estengués com una llengua diferent al «català». La manca de necessitat i de costum, fins ara, de referir-se a la globalitat de la llengua ha fet que s'hagin interpretat els noms regionals com a noms excloents.

La polèmica al voltant del nom i de la unitat de la llengua, present ja a començaments de segle amb termes molt semblants als actuals (Peñarrubia 1991), es va revifar els anys setanta, en haver-hi indicis de recuperació lingüística.

En els nivells cultes de la societat no es nega la unitat del nom ni la idoneïtat de la denominació «català». Això va fer possible que en el moment de redactar-se l'Estatut d'Autonomia s'aconguís que la llengua sortís amb aquest nom, la qual cosa ha permès avançar més en la idea d'unitat que si hagués aparegut

¹⁸ El cas del català no és l'únic en què, per motius polítics, s'hagi fomentat la diversitat de noms d'una mateixa llengua (gallec i portuguès, flamenc i holandès, serbi i croat, romanès i moldau, en són exemples)

¹⁹ I també «menorquí» i «eivissenc»

3. El context: la situació lingüística a les Illes Balears

amb un altre. Evidentment també hi ha ajudat que no existeixi un nom popular que englobi el parlar de totes les Illes²¹.

Aquest tractament oficial ha provocat que els grups polítics més reaccis a la normalització lingüística, que formen el Govern, hagin intentat evitar les polèmiques sobre aquest fet obviant el tema i sense preocupar-se d'aclarir les idees entre la població.

D'altra banda, també ha permès que l'escola es refereixi a la llengua amb el nom «català», la qual cosa ha estat, evidentment, molt positiva.

L'acceptació i rebuig populars de la unitat lingüística varien segons quin aspecte s'observa. És alta l'acceptació, explícita o implícita, que el «català», «valencià» i «mallorquí» són la mateixa llengua; en canvi, l'ús del nom «català» per referir-se al conjunt és molt més baix.

Hi ha evidències que mostren que tradicionalment, a la pràctica, sempre s'ha considerat a tots els parlants del català com a membres d'una mateixa comunitat lingüística. Popularment a Mallorca només s'ha designat pel gentilici d'origen geogràfic els parlants catalans (mallorquins, menorquins, eivissencs, catalans i valencians), mentre que la resta o bé són «forasters»²² (els castellanoparlants) o estrangers (els d'altres llengües).

Una de les principals raons que poden explicar el problema és el valor polisèmic de «català» que, en la majoria d'usos, s'empra per referir-se només a una part de tot el territori de llengua catalana (Comunitat Autònoma de Catalunya) i d'aquí sorgeix, entre la resta de gent de l'àrea catalana, la necessitat d'indicar que no pertanyen a aquesta part.

L'actitud que en relació amb aquest tema han mantingut els governs de l'estat ha tingut com a objectiu continuar la confusió. També en aquesta línia s'ha d'interpretar el comportament

²¹ El nom «balear», fora dels estudis lingüístics, no té gens de tradició.

²² El terme «foraster» ha arribat a tenir connotacions pejoratives i, de vegades, se substitueix per «peninsular»; i els catalans i valencians, en aquest sentit, no són anomenats «peninsulars».

I. Introducció

de determinats partits polítics que, engrandint les tensions que es produeixen al voltant d'aquest tema, n'han pretès obtenir rendibilitats electorals immediates.

3.4. CONEIXEMENTS GENERALS DE LLENGUA CATALANA.

El Padró Municipal d'Habitants de 1986 i el Cens de Població de 1991 són els únics reculls generals d'informació sobre els coneixements de la llengua catalana a les Illes Balears de què disposam. Segons les dades de 1991, la gran majoria (90,01%) dels 661.306 habitants de sis o més anys amb residència a les Illes Balears entén la llengua catalana.

La capacitat de parlar-la assoleix un nivells bastant inferiors (67,66%), amb importants variacions segons el territori de què es tracti, encara que sempre es manté per damunt del 50%.

L'absència de la llengua catalana dels currículums escolars fins fa poc es reflecteix en el baix percentatge de persones que diuen saber-lo llegir (55,78%) i, encara més, escriure (26,25%). Això mateix ho mostra el fet que, en els grups d'edat escolaritzats en una època en què el català ja ha estat present en els plans d'estudis, els percentatges d'aquestes dues habilitats són molt més alts; per exemple en el grup de 15 a 19 anys, aquests valors són, respectivament, 76,12% i 59,63%.

CONEIXEMENTS DE LA LLENGUA CATALANA A LES ILLES BALEARS
(Cens de Població de 1991. Població de 6 i més anys)

	TOTAL CAIB	MALLORCA			MENORCA	EIVISSA-FORMENTERA
		TOTAL	PALMA	RESTA		
L'entén	90,01	89,80	87,31	92,55	95,04	87,21
La parla	67,66	67,01	57,57	77,39	81,59	60,59
La llegeix	55,78	55,53	52,13	59,27	71,38	44,15
L'escriu	26,25	26,05	23,12	29,27	34,96	20,25

(Dades elaborades a partir d'IBAE 1993)

3. El context: la situació lingüística a les Illes Balears

Si comparem els valors de 1991 amb els de 1986 (l'entén: 90%; el parla: 70%; el llegeix: 36%; l'escriu: 16%) podem veure que hi ha un augment considerable en l'alfabetització. En canvi es manté el nivell de comprensió i baixa sorprenentment el nivell d'expressió. Aquestes diferències, però, sembla que es deuen a un canvi en la pregunta del cens, el qual pot haver provocat una disminució de respostes positives, sobretot en la capacitat d'expressió oral²². Distintes comprovacions de correcció mostren que realment el que també hi ha d'haver hagut és un lleuger augment en la capacitat de parlar-hi. Per tant, no és massa agosarat afirmar que els nivells de coneixements han augmentat.

Tant les dades de 1986 com les de 1991 mostren que, en la distribució territorial dels percentatges de coneixements, sobretot en les habilitats productives, té una incidència directa la proporció de població nascuda a territori català. Així, es pot veure que aquests valors són molt més baixos a Eivissa i a Palma que a Menorca o als pobles de Mallorca, com mostra el quadre anterior.

Hi ha unes diferències molt clares de coneixements segons la procedència (nascuts o no a la CAIB):

CONEXEMENTS DE LA LLENGUA CATALANA SEGONS EL LLOC DE NAIXEMENT
(Cens de població de 1991)

	L'entén	El parla	El llegeix	L'escriu
Nascuts a la CAIB	97,47	86,11	68,34	33,92
No nascuts a la CAIB	76,28	29,61	29,87	10,43

(Dades elaborades a partir d'IBAE 1993)

²² L'ús del nom «català», l'any 1991, a la pregunta sobre coneixements de llengua pot haver donat uns resultats inferiors als reals, per la problemàtica que hi ha al voltant del nom, com ja hem vist. De fet, en el cens de 1986, en què s'usava el nom «llengua pròpia de la comunitat autònoma», el tant per cent dels qui la parlen era superior, fins i tot en grups de població autòctona en què és impossible que s'hagi produït un descens (v. Melià, 1993a)

I. Introducció

Si tenim en compte que, aproximadament, el 16% dels immigrants són nascuts a les comunitats autònomes de Catalunya o del País Valencià, els coneixements de llengua catalana de la resta d'immigrants, excepte la capacitat d'entendre'l, és molt baixa. Aquest fet es pot explicar, entre altres raons, perquè la legislació actual i l'estat social de la llengua catalana la fan innecessària per viure a les Illes.

Entre els autòctons, la capacitat de parlar-la supera el 90% entre els individus de més de 34 anys, en canvi a les edats inferiors és menor, fins arribar al 64,52% en el grup de 6-9 anys. La major proporció d'immigrants de segona generació en edats baixes pot explicar aquestes diferències.

Entre els immigrants, la major capacitat de parlar en català es dona entre els joves de 10 a 19 anys, en què se situa quasi al 50%; en canvi entre els grups de 25 i 74 anys no arriba al 30%. A partir dels 75 anys supera lleugerament aquest darrer percentatge. La influència de l'escola entre els més joves i la probable més llarga estada en terres catalanes dels més vells poden explicar aquestes diferències a favor seu.

3.5. L'ÚS DE LA LLENGUA CATALANA.

3.5.1. Els usos personals.

Així com sobre els coneixements de la llengua tenim el cens que ens dona una valoració global de la situació, en relació amb els usos no disposam d'informació que abasti tota la població, sinó que únicament hi ha enquestes que en seleccionen sectors diferents. Per aquest motiu és que, en el terreny dels usos, només ens podem guiar per dades que són orientatives.

La població de les Illes Balears té, com hem vist, un nivell de coneixements de la llengua catalana prou considerable i, segons sembla, tendeix a ampliar-se. En canvi, l'ús en els contactes interpersonals sembla que tendeix a disminuir.

3. El context: la situació lingüística a les Illes Balears

Els coneixements de llengua castellana són generals, cosa que no passa, com hem vist, amb el català. D'altra banda al·legar ignorància de la llengua catalana (sigui en l'habilitat que sigui) és un fet bastant freqüent, mentre que al·legar-ne de castellà és insospitat. Per això el castellà és sentit com la llengua neutra i és la llengua que, habitualment, s'usa en situacions en què el parlant pot intuir possible conflictivitat (amb desconeguts, amb castellanoparlants, en reunions mixtes, amb policies, etc.).

3.5.2. Els usos institucionals.

En una situació com la de la llengua catalana a l'Estat Espanyol, en què usar-la no és obligat ni per les lleis ni per normes d'ús generades per les relacions socials, és necessari, si es vol provar d'avançar en el procés de normalització lingüística, que les possibilitats que dona la LNL siguin duites a l'extrem. Igualment hi juga un paper molt important l'exemplaritat de comportament de les personalitats i de les institucions de més prestigi social. A les Illes Balears ni una cosa ni l'altra, amb escassíssimes excepcions, no s'acompleixen.

Una gran part de les disposicions concretes que es preveuen en la LNL no s'han duit a terme i la resta, fins i tot les que afecten el funcionament dels organismes propis del Govern, han quedat a mig camí. Els membres del Govern de la Comunitat Autònoma, tant a nivell personal com quan actuen institucionalment, fins ara han tingut actituds públicament poc clares amb relació a la llengua i no s'han compromès gens a defensar-la, sinó que més aviat intenten evitar la polèmica social i entrebancar els avanços que podrien provocar-ne²⁴.

²⁴ Darrerament, els canvis en la presidència del Govern Balear, en la majoria del Consell Insular de Mallorca i la conjuntura política estatal (després de les eleccions generals de 1996), fan preveure possibilitats de millora en l'actitud de les institucions públiques. Així i tot, encara és precipitat assegurar-ho.

I, Introducció

En el catàleg de llocs de feina de l'administració autonòmica hi ha poquíssims casos en què els coneixements de llengua catalana siguin requisit i, quan es tenen en compte, només són mèrit amb un valor molt secundari. En moltes Conselleries la llengua de treball més habitual és la castellana, així com la dels anuncis institucionals publicats en la premsa.

El grau de normalització a la resta d'institucions públiques és molt variable. Va des d'alguns ajuntaments en què ha assolit un grau molt elevat, fins a altres on encara s'ha d'iniciar. L'administració perifèrica de l'estat presenta un grau de normalització molt baix i desigual.

Segons la LNL l'única forma oficial dels topònims és la catalana i això, al llarg dels anys, comença a ser molt present en la retolació de carreteres i autopistes. Encara que, en aquest mateix tipus de retolació, les indicacions són massa sovint innecessàriament bilingües o, fins i tot, solament en castellà.

Una clara mostra del desinterès que hi ha des del Govern per intervenir a favor de la normalització de la llengua catalana és que, a pesar dels anys que fa que s'ha aprovat la LNL, fins l'estiu de 1995 no havia creat cap tipus d'organisme que s'encarregàs especialment de la normalització lingüística. Mentre que en altres comunitats de la mateixa àrea lingüística ja hi havia una Direcció General amb la missió de dirigir l'evolució lingüística del país.

A iniciativa d'Obra Cultural Balear es va signar un acord entre distintes institucions (Govern Balear Consells Insulars, Ajuntament de Palma...) per crear la Campanya de Normalització Lingüística (1989). La seva finalitat era coordinar totes les actuacions institucionals sobre normalització lingüística, assessorar les institucions i fer propostes per avançar-hi. Ja des del començament, les mateixes institucions polítiques signants s'han preocupat de mantenir-la ineficaç (dotant-la de pocs recursos, desoïnt les seves recomanacions i consells; però, això sí, sense manifestar-ho obertament). Aquesta situació ha provo-

3. El context: la situació lingüística a les Illes Balears

cat que no hagi pogut passar de complir una funció testimonial sense gaire incidència sobre la societat.

Amb aquest panorama, no hi ha cap dubte que, com en temps de la dictadura franquista, els moviments populars de reivindicació han estat decisius en els pocs avanços que s'han fet o, com a mínim, en l'evitació de retrocessos que podrien haver estat dramàtics.

3.5.3. La llengua catalana i l'escola.

Les Illes Balears són l'única comunitat de l'estat espanyol amb una llengua pròpia diferent del castellà que no té les competències d'educació, excepte en matèria de llengua catalana. Això ha fet possible que, d'ençà de l'aprovació de l'Estatut d'Autonomia, per una banda, el Ministeri d'Educació i, per l'altra, la Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear, que són de distint color polític, atribuint-se mútuament la culpa hagin pogut excusar la lentitud d'iniciatives per avançar en la normalització lingüística en el terreny educatiu.

Malgrat això, sobretot gràcies a l'impuls d'importants sectors d'ensenyants, aquest és el camp on s'hi ha avançat més.

a) Ensenyament no universitari.

Des del curs 79-80 l'ensenyament de la llengua catalana s'ha anat fent obligatori a tots els nivells educatius i, actualment, ha de tenir una dedicació horària com a mínim igual a la que té la llengua castellana.

Encara que varen haver de passar una sèrie d'anys perquè aquesta planificació arribàs a tots els nivells i centres, podem dir que en l'actualitat els mínims que dicta la llei es compleixen gairebé pertot arreu, encara que hi ha molta variació en els nivells de qualitat i d'importància que des dels centres donen a la matèria.

I. Introducció

La incorporació de la llengua catalana a l'ensenyament no va ser feta a partir d'una planificació específica per als territoris que la tenen com a llengua pròpia; sinó, simplement, s'ha contemplat com una addició als programes que són generals per a la resta de l'Estat. És a dir, els alumnes dels territoris no castellans, tenen una sobrecàrrega lectiva: una assignatura més i més hores setmanals de classe. Acadèmicament, haver fet aquesta assignatura més no dóna cap avantatge. En el mateix sentit, a les proves d'accés a la Universitat (Selectivitat) les universitats de territori català han introduït una prova de llengua catalana obligatòria per a tots aquells que durant el batxillerat han cursat aquesta assignatura.

A part de la incorporació obligada de la llengua catalana com a assignatura, la legislació actual preveu la possibilitat que aquesta llengua sigui usada com a vehicular en altres matèries.

Aquesta regulació és restrictiva ja que, fins ara, per poder fer ensenyament totalment o parcialment en llengua catalana, calia que el centre, a través del Consells Escolars, fes arribar el projecte i la sol·licitud de permís que li havia de ser concedit per la Conselleria i pel Ministeri d'Educació. En canvi, per fer ensenyament en castellà no calia cap tràmit.

Les disposicions legals han fet que, després d'aconseguir l'obligatorietat com a assignatura, les lluites dels ensenyants s'hagin adreçat a fer possible la implantació del català com a llengua vehicular dels seus centres. En els centres públics és on més ensenyament en català es dóna, en canvi en els centres privats, excepte en alguns pocs casos, és un fenomen gairebé desconegut. Durant el curs 1982-1983 hi havia 7 centres que feien ensenyament en català, deu anys després eren 182. Així i tot, en aquest nombre, s'hi inclouen des dels centres que hi fan tot l'ensenyament, que són molt pocs, fins els que només en un grup-classe hi fan algunes assignatures.

Des de l'any 1978 es fan cursos de reciclatge de llengua catalana adreçats a professors en exercici. La LNL exigeix als ensenyants de les Illes que, per poder exercir, han de tenir els

3. El context: la situació lingüística a les Illes Balears

coneixements suficients. Aquest requisit, a la pràctica, en molts de casos no es té en compte. Així i tot, més de la meitat d'ensenyants de Primària i de Secundària ja els han cursat. Fa pocs anys que s'ha fet un catàleg de places d'ensenyament primari en què s'indica en quines és necessari tenir el títol de reciclatge per ocupar-les. Aquesta exigència generalment es fa complir en els casos de trasllats voluntaris. A ensenyament secundari també els tècnics del Ministeri ja han elaborat el catàleg, però els responsables polítics n'han congelat l'aplicació.

La catalanització de la vida administrativa va paral·lela a la catalanització docent, encara que probablement de manera més eficaç. Un factor molt important en aquest sentit ha estat la iniciativa, aquesta vegada sí, de la Conselleria de Cultura, Educació i Esports de dotar tots els centres d'un programa informàtic unitari de gestió econòmica, acadèmica i administrativa dels centres escolars d'ensenyament primari i secundari, que és en català.

En resum, tot i l'avanç que s'ha fet en el camp de l'educació no universitària, globalment ens trobam amb un model lingüístic educatiu que, a la pràctica, és molt més pròxim del model que propugnava el règim franquista que del que és propi d'un país normal.

L'efecte positiu de la incorporació de la llengua catalana al medi escolar, encara que no tenguí la dimensió que caldria, és que bona part dels alumnes ha adquirit el domini de la llengua catalana que, d'altra manera, no haurien assolit. Però, per altra banda, l'escola per ella mateixa no en farà incrementar l'ús fora del seu àmbit.

b) Ensenyament universitari.

Dins un panorama general no gaire encoratjador, el paper que ha jugat la Universitat de les Illes Balears (UIB) ha estat decisiu, en molts d'aspectes, per donar prestigi social a la

I. Introducció

llengua catalana i, d'aquesta manera, s'ha convertit en l'única institució pública que es pot arrencar clarament a favor de la llengua catalana. El fet que l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears reconegui que la UIB és la institució oficial consultiva «per a tot quant faci a la llengua catalana», ha servit d'argument per poder intervenir directament en assumptes de normalització lingüística fora del seu àmbit acadèmic.

L'acció positiva més destacable de la UIB és que ha actuat de model social de comportament lingüístic, cosa que altres institucions més directament responsables no han fet. L'actitud decidida, bel·ligerant en els casos en què ha calgut, dels membres dels òrgans rectors a defensar la unitat de la llengua i l'extensió del seu ús, per una banda, i la normalització lingüística duita a terme en pràcticament tota la gestió administrativa i acadèmica de la Universitat, són els trets més rellevants.

En l'aspecte docent, la voluntat del professor és el factor que determina la llengua a usar en les explicacions i, en segon terme, la que usaran els alumnes en els seus treballs. D'altra banda també, de vegades, la tria ve condicionada per la presència d'estudiants que procedeixen de districtes universitaris de fora de l'àmbit català. Es calcula que, actualment, en aproximadament el 54% de les assignatures els professors fan les classes en català i en el 41,7%, en castellà. No hi ha, en general, cap classe de desdoblament de grups a partir de la llengua que s'hi usa. Aquest 54% es distribueix de manera molt irregular segons els estudis. A la carrera de Dret és on menys s'usa la llengua catalana, en canvi a Magisteri o a Ciències de la Terra s'utilitza en la majoria d'assignatures²⁴. Aquesta distribució irregular també afecta la diferent proporció d'alumnes que reben ensenyament en català, ja que les carreres més massificades són les que tenen més poc ensenyament en català, excepte els estudis de Magisteri²⁵.

²⁴ Dades del curs 1994-1995, facilitades pel Servei Lingüístic de la UIB.

²⁵ v. Artigues (1993)

3. El context: la situació lingüística a les Illes Balears

A la Universitat de les Illes Balears es pot fer la llicenciatura de Filologia Catalana. A més, els alumnes que segueixen els estudis de Filologia Hispànica o de Magisteri han de cursar, obligatòriament, assignatures de llengua catalana, les quals els capaciten per ensenyar-ne.

c) Altres ensenyaments

Es poden seguir cursos de llengua catalana fora dels estudis generals més reglats. L'entitat pionera en aquesta classe de cursos va ser l'OCB que des de la seva fundació (1962) fins a l'actualitat ha fet cursos per molts de pobles i barriades de Palma.

A partir de la incorporació als centres escolars es va modificar bastant el panorama que hi havia a les Illes, i l'OCB va intensificar els seus cursos a barriades de Palma, amb el patrocini de l'Ajuntament, i va ser pionera en la introducció a Mallorca de metodologies més modernes que es començaven a aplicar també a Catalunya. Els cursos van adreçats tant a l'alfabetització dels catalanoparlants com a la integració dels no-catalanoparlants.

Els primers cursos de llengua catalana per a funcionaris de l'Ajuntament de Palma, del Govern Balear, del Consell Insular de Mallorca i d'altres institucions públiques varen ser encarregats a l'equip docent d'Obra Cultural Balear.

L'any 1991 es va crear la Junta Avaluadora de Català (JAC), integrada per representants de les principals institucions polítiques de la Comunitat, de la Universitat de les Illes Balears, la Campanya de Normalització Lingüística i l'Obra Cultural Balear. La finalitat que té és homologar programes, elaborar proves d'avaluació, expedir certificats de coneixements de català a totes les persones que han seguit estudis fora de les vies acadèmiques normals (Ministeri d'Educació i Universitat) i homologar aquestes titulacions amb les equivalents del País Valencià i del Principat. Darrerament, però, des de determinades instàncies del Govern, amb la finalitat inconfessada de controlar els

I, Introducció

nivells d'exigència i l'expedició de titulacions, s'ha intentat buidar de contingut la JAC i fer valer per a les places de l'administració els certificats de llengua catalana que expedirà l'Institut de la Funció Pública, controlat només per membres del Govern.

3.5.4. Els mitjans de comunicació.

A totes les altres comunitats lingüístiques catalanes, i també a la basca i a la gallega, els governs autonòmics (de color polític diferent) han tingut com a objectiu prioritari la creació d'una xarxa de mitjans de comunicació (sobretot audiovisuals) amb la finalitat de cohesionar informativament el seu territori i fomentar la normalització lingüística. En canvi, a les Illes Balears això no s'ha produït ni és objectiu del govern. La justificació d'aquesta mancança la basen en el cost, però sembla més probable que el que realment pretenen és evitar conflictes amb els mitjans existents pel fet de crear-los competència; també, la major facilitat de controlar-los destinant els recursos a subvencionar-los, directament o indirecta, a través de publicitat o coorganització d'activitats.

En el camp de la premsa escrita és probablement on més falta fa un producte en català d'informació general d'aparició diària. Els sis diaris que es publiquen a les Illes són en castellà. En quasi tots, però, hi tenen cabuda, de tant en tant, en català alguns articles d'opinió, alguns suplements, cartes al director, etc.; encara que darrerament, en els alguns mitjans també s'editen en castellà suplements de temàtica cultural mallorquina. D'altra banda la ideologia lingüística que desprenen és diglòssica i tendent a perpetuar un ús social subsidiari del català. A més, en alguns d'ells hi ha la col·laboració constant de creadors d'opinió anticatalanista, que mantenen una actitud bel·ligerant en contra de qualsevol avanç en la normalització i dels sectors de població que pretenen eixamplar l'ús de la llengua catalana.

3. El context: la situació lingüística a les Illes Balears

En publicacions no diàries és de destacar la importància que té en el procés de normalització lingüística el conjunt de publicacions periòdiques conegut com a Premsa Forana. La freqüència d'aparició d'aquestes publicacions va des de setmanal a trimestral. N'hi ha que es publiquen a pobles, tenen abast local o comarcal i estan més o menys vinculades a institucions de tipus cultural.

D'altra banda, cal destacar també la presència de revistes de tipus sociocultural, com són les revistes *Lluc*, que es publica en català des de l'any 1968, i la revista *El Mirall*.

Per a aquestes publicacions hi ha algunes ajudes de tipus institucional, molt reduïdes, que es concreten principalment en forma de publicitat.

Quant a premsa en català que arribi d'altres territoris, cal destacar principalment el setmanari *El Temps*, amb una difusió considerable, sobretot en cercles nacionalistes i culturals, i el diari barceloní *Avui*.

A principis dels anys 80 es va constituir una societat, Ràdio Mediterrània, amb el suport de més de 8.000 persones i amb la finalitat de crear una ràdio en català. Durant molts d'anys es va esperar la concessió de la llicència per poder emetre, però aquesta llicència, ni amb govern de dretes (UCD), ni amb el recanvi (PSOE), no va arribar, mentre s'atorgaven moltes llicències a societats que ja en tenien o a d'altres que s'havien constituït únicament per poder-hi especular i que sempre han estat, abans i després de la LNL, ràdios en castellà. En aquells moments, la situació social era molt adequada perquè el projecte tengués èxit.

Actualment l'única programació en català que es fa a les Illes es redueix a un programa d'informació d'una hora diària i algunes desconexions de cinc minuts al llarg del dia, també amb aquest tipus d'informació, a través de dues emissores de Ràdio Nacional d'Espanya, la cadena estatal. En aquesta cadena, durant un període curt de temps (1988-1991) hi va haver una emissora destinada a emetre programació en català durant tot el dia (Ràdio 4). La reestructuració de la cadena a nivell estatal va fer-

I. Introducció

la desaparèixer. En tots els casos aquestes realitzacions han estat i són molt limitades per la mateixa estructura de l'ens públic de ràdio i televisió i pels pocs recursos humans i materials que s'hi han destinat.

En les emissores privades no hi ha programació en català i la poca presència que aquesta llengua hi té és sempre molt anecdòtica. El Govern Balear subvenciona una programació diària en català d'unes quantes hores, Ràdio Jove, en una emissora privada. És també una programació mancada de recursos i sense pretensions d'arribar a un sector important de la població.

En alguns pobles de les Illes hi ha emissores locals que fan la programació en català. Aquestes ràdios tenen una estructura semblant a la Premsa Forana, basada en el voluntarisme dels qui la fan, i la programació, en general, no arriba més que a algunes hores a la setmana.

L'única producció en català consolidada de televisió que hi ha a les Illes es limita a un informatiu diari (excepte els festius) de mitja hora a través de la primera cadena de TVE, que va començar l'any 1979. Aquesta desconexió, que pràcticament sempre s'ha produït als migdies, al llarg de la seva existència ha tingut algunes èpoques en què la durada s'ha expandit lleugerament. Com en el cas de les ràdios, sempre ha estat una programació on la dimensió dels recursos humans i materials l'han feta poc competitiva.

A part, també s'ha de comptar amb les televisions locals que han aportat, amb més voluntarisme que competitivitat i amb freqüències molt variables, programació de televisió en català en els pobles on s'han constituït. Dues televisions locals de Palma, Canal 37 i Canal 4, han expandit la seva programació a quasi tots els dies de la setmana i tenen un abast que cobreix pràcticament tot l'illa de Mallorca. La llengua de producció pròpia que bàsicament s'hi utilitza és la catalana. L'escassetat de recursos de què disposen les fan unes televisions allunyades dels paràmetres de la televisió comercial.

Cap de les televisions privades d'abast estatal fa producció en català destinada a les Illes.

3. El context: la situació lingüística a les Illes Balears

L'única programació audiovisual en català d'estructura normal que es pot seguir des de les Illes és la que arriba de les altres àrees catalanes. Gràcies a la iniciativa popular vehiculada a través d'Obra Cultural Balear va ser possible instal·lar repetidors per poder sintonitzar les emissores de TV i de ràdio de la Generalitat de Catalunya i el Canal 9 del País Valencià. Entre totes elles destaca la transcendència, pel seguiment de què gaudeix, de TV3. En aquests moments, aquestes instal·lacions reben ajuts econòmics dels pressuposts del Govern Balear per col·laborar en el seu manteniment. Així i tot, aquestes recepcions no donen normalitat a l'espai informatiu balear ja que les seves programacions, amb escasses excepcions, no contempen la realitat de les Illes com a pròpia i els espectadors i oients de les Illes tampoc no els identifiquen com els seus mitjans.

En el camp de la música, les Illes s'han sabut vincular als dos grans moviments de música en català que s'han donat des dels anys seixanta ençà. Primer va ser la Nova Cançó i ara el rock en català. En ambdós casos les Illes hi han aportat públic i intèrprets de primera línia. En el cas del rock, sens dubte, hi ha tingut un paper fonamental la recepció des de les Illes de les emissores de ràdio i els canals de televisió a què acabam de fer referència.

Un cas semblant és el del teatre. Bàsicament tot el teatre que es produeix a les Illes Balears és en català i sempre han tingut un públic molt nombrós les companyies procedents del Principat.

La producció literària es mou també en els mateixos paràmetres. Des de sempre tota la literatura d'importància que s'ha fet a les Illes és en català i alguns dels seus autors són de primera línia dins la història d'aquesta literatura. Això succeeix fins i tot en uns moments en què els mitjans de comunicació de les Illes tracten amb més atenció els autors castellans sense cap tipus de vinculació amb les Illes que els autors autòctons i, més encara, que els autors en català d'altres terres. La producció editorial de les Illes també és bàsicament tota en català, encara que, evidentment, el mercat en castellà té una

I. Introducció

dimensió molt més gran que el català, sobretot en les àrees que no són estrictament literàries.

En canvi, en el camp del cinema el panorama en català és pràcticament un desert. És cert que de tant en tant es fan algunes projeccions en català, en cicles específics o en circuits no comercials, però l'exhibició normal és exclusivament tota en castellà. En cap moment no s'han aprofitat les campanyes ni els doblatges fets per la Generalitat de Catalunya, encara que la LNL digui que el govern «potenciarà la producció i exhibició de pel·lícules realitzades, doblades o subtitulades en català».

3.5.5. Altres usos

El món del comerç és pràcticament tot en castellà, des de la gestió interna fins a la publicitat i la retolació externa. Des de fa una partida d'anys s'ha notat un lleuger augment de la retolació externa de comerços en català, relativament important en alguns pobles. Les grans superfícies comercials fan, en els millors casos, un ús estrictament simbòlic de la llengua catalana.

En el camp de la justícia, de la policia (excepte en el cas de les locals) i de l'exèrcit, l'ús del català, tot i el reconeixement de drets que fa la LNL, és nul i, fins i tot, els pocs ciutadans que quan s'hi relacionen s'atreveixen a fer-ne ús són, en moltes ocasions, coaccionats de manera indirecta o, en alguns casos, directament.

L'Església juga un paper ambigu. En determinats sectors, sobretot entre els capellans dels pobles, es fa un ús prou acceptable de la llengua catalana, en canvi, en altres (per exemple la que regeix centres escolars, mitjans de comunicació i en determinades barriades de Palma) mantenen actituds bel·ligerants clarament contràries a l'ús de la llengua catalana.

3. El context: la situació lingüística a les Illes Balears

3.6. SÍNTESI.

Immediatament després del franquisme la societat illenca estava en la millor posició de tots els territoris de parla catalana pel que fa a usos informals, però la deixadesa i animadversió del Govern ha fet que hagi perdut aquesta posició, importants oportunitats d'avançar cap a la normalització i que es mantenguin en certs sectors de la societat prejudicis lingüístics que perviuen dels temps de persecució declarada.

El protagonisme que en la lluita per la normalització lingüística ha hagut de mantenir la societat civil continua essent primordial. Sens dubte ha estat una ajuda importantíssima el procés que s'ha seguit al Principat, no solament per l'aprofitament directe d'alguns dels seus avanços (mitjans de comunicació, producció editorial, cinema...), sinó també per efectes indirectes (consecució de la presència del català a l'escola, de la LNL, etc.).

El procés de substitució que pateix la llengua catalana a les Illes Balears pot ser frenat. Però per ser possible, la situació actual, agreujada per ingerències cada vegada més virulentes des dels territoris no catalans, exigeix que s'hi actuï amb urgència. Cal un pacte entre totes les forces polítiques amb la finalitat d'actuar conjuntament en tots els assumptes que concerneixen a aquest tema, cosa que actualment sembla, si no impossible, molt difícil. També és necessari intensificar la coordinació d'esforços amb la resta del domini lingüístic català (a pesar dels entrebancs de tot tipus que s'hi solen posar) i que l'ús de la llengua catalana sigui prioritària en tots els espais de la vida social. Altrament, amb dues generacions més, la llengua catalana pot esdevenir irremeiablement condemnada a desaparèixer.

II. COMPETENCIA LINGÜÍSTICA I USOS

4. L'AMBIT FAMILIAR.

4.1. L'ÚS DE LA LLENGUA CATALANA A LES FAMÍLIES.

El primer entorn de socialització de l'individu ha estat tradicionalment la família, i en conseqüència el lloc en què aprenen la primera llengua (L1)²⁵. L'entorn familiar, per tant, determinarà bona part del futur comportament lingüístic dels individus en la majoria de casos.

Amb freqüència el cercle familiar tendeix a ser conservador i a frenar els canvis que es produeixen a l'exterior; des d'un punt de vista lingüístic, la família és un dels àmbits en què queda reclosa una llengua en temps de persecució; també és on amb més retard s'abandona la llengua familiar en els processos d'integració a causa de moviments migratoris: si en situacions normals els membres de la segona generació ja s'integren lingüísticament a la vida social, no sol ser fins a la tercera en què aquest pas es fa en les relacions familiars (Fishman 1976: 70-72; Bastardas 1985: 26-28 i 1986: 87).

²⁵ En els darrers anys, s'ha alterat aquesta relació ja que, en alguns casos, a les poques setmanes de vida els infants passen part del temps a la llar familiar i part, el de major contacte social, a la guarderia. No és difícil, per tant, trobar infants que comencen a parlar en la llengua que senten a la guarderia en lloc de començar a fer-ho en la que és la familiar. Aquest fet és esgrimit, de vegades, per pares i mares catalanoparlants per justificar que parlin en castellà als fills. No hi ha dubte que, en aquests casos, els progenitors han d'estar ja bastant predisposats a usar el castellà perquè aquest fet, cert o no (v. Montoya 1996), els faci renunciar a transmetre la seva llengua als fills.

II. Competència lingüística i usos

En el nostre treball consideram tres diferents tipus de família segons l'origen geogràfico-lingüístic: les famílies en què els dos cònjuges han nascut als Països Catalans, autòctones (AUT), aquelles en què l'home i la dona n'han nascut fora, immigrants (IMM), i les formades per un membre de cada una d'aquestes procedències, mixtes (MXT). Una part d'aquest treball es basa en la hipòtesi de la correspondència entre l'origen geogràfic dels pares i la filiació lingüística dels fills. L'opció de fragmentar la mostra tenint en compte aquesta variable ha estat perquè hem cregut que el lloc de naixement de la mare i del pare devia haver estat més fiablement contestat de manera objectiva pels alumnes que si la pregunta hagués demanat la L1 dels progenitors (en aquest cas haurien pogut tendir a donar com a resposta la llengua en què els parlen a ells, més que la llengua realment L1 dels progenitors).

En el cas del matrimoni de procedència forana (IMM), aquesta correspondència origen-llengua s'ha donat plenament ja que només una mare (de cent noranta-una) té el català com a L1, segons la resposta del fill.

En els altres dos grups (AUT i MXT) aquesta identificació ja no és igual, hi ha una proporció major de pares nascuts als Països Catalans que de pares que tenen el català com a L1.

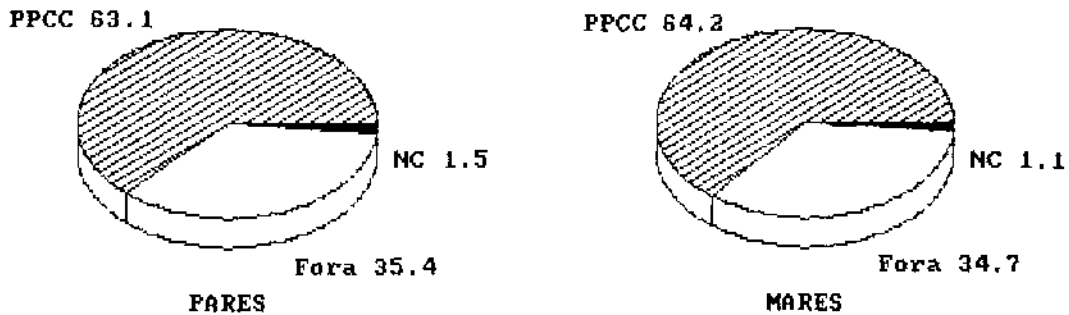
4.1.1. Situació global.

Abans de donar els resultats a partir dels grups en què normalment fraccionam la mostra, podem veure quins valors es donen en el conjunt de la població estudiada, tant si els alumnes han nascut als Països Catalans com si són de fora, per poder veure quina és la situació global a les famílies de Mallorca²⁶.

²⁶ En l'anàlisi de resultats d'aquesta part del qüestionari, bàsicament ens referirem als valors que tenen les respostes «català» i «castellà». Les altres («castellà-català», llengües estrangeres...) tenen un valor relatiu molt baix, en poques ocasions superen sumades el 2'5%. Només en alguna ocasió, perquè entendrem que és pertinent, farem referència a l'opció «castellà-català»; això serà quan superi el 5%. En tots els casos la diferència entre 100 i els valors atribuïts a «català» i a «castellà» serà molt aproximadament

4. L'àmbit familiar

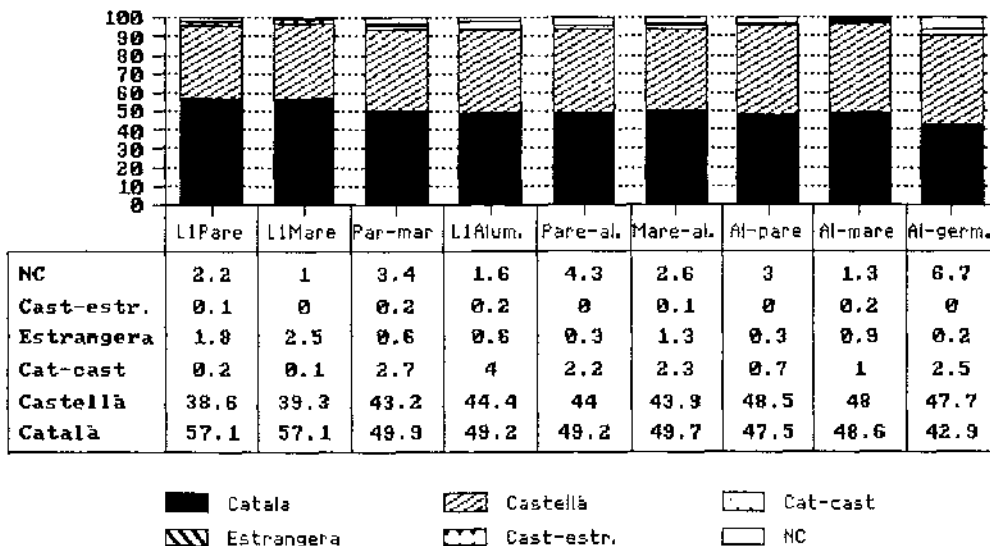
Lloc de naixement dels pares i de les mares

En el conjunt de la mostra²⁷ podem veure que la majoria de progenitors han nascut a terres de parla catalana (↑ T.13-14).

En les famílies dels alumnes estudiats, la presència de la llengua catalana com a L1 i el seu ús supera lleugerament els de la llengua castellana (↑ T. 18-36). Però en aquesta superioritat hi hem de fer algunes precisions.

L1 dels pares, mares i alumnes i llengua de relació familiar

el valor de la resposta que contempla les dues llengües.

²⁷ 1005 casos; dels 1009 inicials n'hem llevat 4 que viuen a Eivissa encara que estudien a Palma.

II. Competència lingüística i usos

En primer lloc, el valor que té el català com a L1 tant del pare com de la mare és inferior, aproximadament en 7 punts, a la proporció de pares i mares nascuts en terres de parla catalana.

D'altra banda el conjunt de matrimonis que usen entre ells la llengua catalana és inferior, aproximadament també en 7 punts, al valor que té el català com a L1 de pares i mares. Aquest ús dels matrimonis es reflecteix, pràcticament amb uns valors idèntics, en l'ús del català que fan amb els fills i, òbviament, en la L1 dels alumnes enquestats.

En passar a l'ús del català que, dins l'àmbit familiar, fan els alumnes amb els pares i les mares, es pot observar que se'n torna produir un lleuger descens, que, amb els germans, se situa només al 42,9%. Aquests valors, en el cas de l'ús amb les mares, s'igualen pràcticament als del castellà o, amb els pares i amb els germans, aquesta darrera llengua hi té un ús superior²⁸.

La resta de respostes no assoleixen un valor significatiu. És de destacar, en aquest àmbit, l'escàs valor que tenen les solucions bilingües, la cota més alta de les quals és el 4,0% com a L1 dels alumnes i, només, al voltant del 2,5% en els usos entre pares, mares i fills.

Observant globalment aquests resultats, podem veure que d'una presència i un ús majoritari de la llengua catalana en els casos controlats per la generació dels pares (L1 i usos entre ells i amb els fills) es passa a un predomini clar del castellà quan el control de la situació depèn exclusivament del fills. En aquesta mostra, amb aproximadament un 63% de progenitors nascuts als Països Catalans, només el 42,9% dels fills parlen en català entre ells. És a dir, hi ha una diferència de 20 punts del tret [+català] des de l'inici cronològic del procés (lloc de naixement dels pares i mares) al final (ús de la llengua entre els germans).

²⁸ Convé tenir en compte que en la pregunta referida a quina llengua parlen amb els germans hi ha un 6'8% de qüestionaris sense resposta (↑ T.35), que es correspon, aproximadament, amb el percentatge d'alumnes que no tenen germans (6'3%, ↑ T.36). Tot i així, el fet a destacar és que l'ús del castellà és 5 punts superior al del català.

Les causes que poden explicar aquestes diferències són diverses. En primer lloc, la diferència entre el nombre de pares i mares nascuts a terres de parla catalana i els que tenen el català com a L1 pot deure's, a part d'una possible deserció lingüística, al fet que n'hi deu haver que són immigrants de 2a generació, encara que per les dades recollides a l'enquesta no ho podem assegurar²⁹.

4.1.2. Situació en les famílies de matrimonis autòctons (AUT)

a) Valors globals

Els alumnes fills de matrimonis en què els dos cònjuges han nascut a terres de parla catalana, són el grup majoritari de la mostra: hi representen el 55% († T.41).

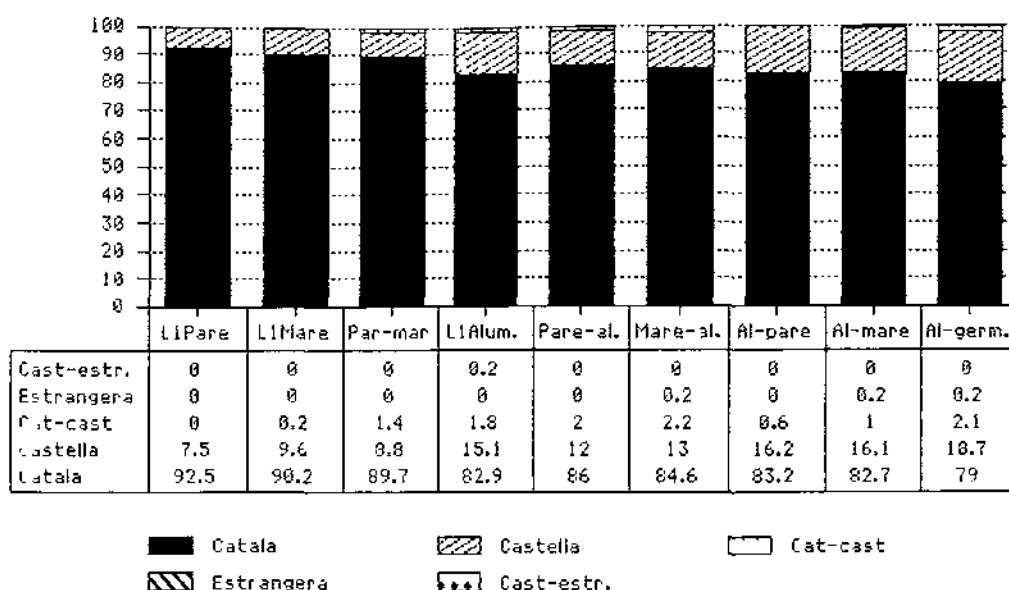
En aquest grup³⁰ la presència i ús de la llengua catalana en l'àmbit familiar segueix la tendència descendent de pares a fills († T.42-51) que hem vist com a general de tot el conjunt de la població, encara que aquí el percentatge a favor de la llengua catalana és molt superior a la resta de llengües.

²⁹ Així i tot podem fer un càlcul d'aproximació. Si calculam una edat mitjana dels pares i mares d'aquests alumnes de 45 anys, ens situam a finals dels anys 40, quan, segons les dades que tenim, la proporció d'immigrants espanyols era del 7'94% al conjunt de les Illes i del 15,40% a Palma (IBAE 1988 i 1991). Aquestes dades no s'allunyen gaire de la diferència entre el tant per cent de pares nascuts als Països Catalans i el dels que tenen el català com a L1.

³⁰ En l'anàlisi de la situació lingüística en els grups segons l'origen familiar no es consideren els joves que han nascut fora de les terres de parla catalana (50) ni aquells que no donen informació suficient per poder-los classificar segons l'origen territorial dels pares (19), per tant la mostra és de 936 individus. D'altra banda hem eliminat, en l'extracció de percentatges, els alumnes que no contesten la pregunta corresponent; en general la manca de resposta és molt baixa en tots els casos (no arriba a l'1%), però se situa en el 6,8% a la pregunta referida als germans, com ja hem dit, i si no els descartàvem, en aquest cas en concret, quan utilitzam únicament els valors referits a l'ús del català es produiria una esbiaixada en relació a la resta de preguntes.

II. Competència lingüística i usos

L1 de pares, mares i alumnes i llengua de relació familiar (grup AUT)

Més del 90% dels pares i de les mares d'aquest grup tenen el català com a L1 i, pràcticament, tota la resta hi té el castellà, els quals, en part, potser siguin immigrants de segona generació. L'ús del català com a llengua de relació entre els membres d'aquests matrimonis es manté en un valor molt semblant al que té com a L1.

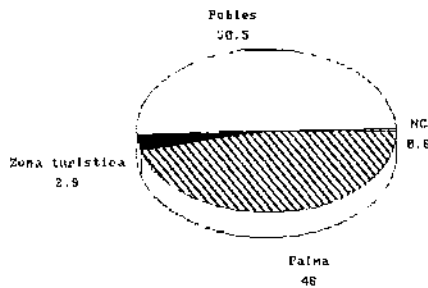
En canvi, aquestes mateixes parelles, quan actuen de pares i mares redueixen l'ús del català de manera més perceptible i augmenten el del castellà. En consonància amb aquesta tendència hi ha el fet que el català només és considerada L1 pel 82,9% dels alumnes (el 15,1% hi considera el castellà) i que l'ús que en fan amb els pares i amb les mares, segueixi aquesta tendència a la baixa, mentre que l'ús del castellà continua creixent.

Quan els alumnes estableixen la intercomunicació amb els germans, els membres de la família de la mateixa generació, l'ús del català se situa en 79,1% (10 punts per davall l'ús que en fan els pares entre ells), mentre que el del castellà arriba fins al 18,7% (també 10 punts, en aquest cas, per damunt l'ús que en fan els pares).

Cal destacar que en aquest grup la suma de la resta de respostes no arriba en cap cas al 2,5%, per tant són poc significatives. Queda clar que la solució bilingüe, tant pel que fa a les L1 com a l'ús de les dues llengües amb un determinat interlocutor és pràcticament inexistent, la qual cosa s'oposa clarament a la concepció de la nostra societat com a bilingüe, si en aquesta afirmació s'hi vol entendre que els individus assumeixen les dues llengües com a pròpies.

b) Valors segons el lloc de residència³¹.

La residència dels alumnes d'aquest grup és distribueix de manera bastant equilibrada entre Palma i els pobles (↑ T.51)³². Segons les nostres dades, però, representen el 43,3% de la població jove de Palma i el 73,0% de la dels pobles (↑ T.52); per tant en un cas, encara que siguin el grup més nombrós dels tres estudiats, no representen majoria absoluta i en l'altre ho són amb escreix.

Entre els alumnes d'aquest grup que viuen a Palma es produeix, seguint la tònica general vista fins ara, un retrocés de la presència del català (de 16 punts) que va des del valor més alt com a L1 dels pares i mares fins al més baix en l'ús amb els

³¹ Quan ens referim al lloc de residència dels alumnes, contemplan dues possibilitats «pobles» i «Palma». En aquests casos, deixam de tenir en compte els alumnes que hem considerat que vivien en «zona turística», a causa que són una mostra insuficient (32 alumnes entre els tres grups de procedència familiar), si són tractats a part, per poder oferir resultats fiables. Igualment en aquest nivell s'han eliminat els que no posen lloc de residència, que en el grup AUT són 4 i 1 en el MXT.

³² 15 alumnes (2,9%) viuen a les zones que hem anomenat turístiques. Aquest nombre tan reduït (en aquest grup i en els altres dos) fa que no els tinguem en compte quan analitzam les resultats a partir dels llocs de residència. De tota manera, en les taules de l'annex V, n'hem inclòs els valors, simplement com a informació complementària.

II. Competència lingüística i usos

germans. Mentre que entre els que viuen a pobles la presència del català es manté estable (amb una variació màxima de 2 punts) en tots els casos i usos estudiats dins l'àmbit familiar.

LA LLENGUA CATALANA A L'ÀMBIT FAMILIAR SEGONS EL LLOC DE RESIDÈNCIA († T.42-50, 53-54)

	Palma			Pobles		
	Català	Castellà	Cat-cast	Català	Castellà	Cat-cast
L1 pare	87,9	12,1	0,0	96,9	3,1	0,0
L1 mare	82,1	17,5	0,4	97,7	2,3	0,0
Pare amb mare	80,8	17,0	2,2	97,6	1,6	0,8
L1 al·lunne	69,0	28,5	2,6	95,8	2,7	1,2
Pare amb al·lunne	72,3	22,1	3,5	96,8	2,8	0,4
Mare amb al·lunne	71,4	24,7	3,9	96,9	2,0	0,8
Al·lunne amb pare	68,9	29,8	1,3	96,5	3,5	0,0
Al·lunne amb mare	67,5	30,3	2,1	96,9	2,7	0,0
Al·lunne amb germans	61,6	36,1	2,3	95,1	2,5	2,0

La diferència d'aproximadament 10 punts entre els pares i mares que viuen a Palma que tenen el català com a L1 i els dels pobles, pot deure's, en part, a la diferent proporció d'immigrants de 2a generació amb residència a Palma i a pobles. Però el fet que en la resta de situacions referides als que viuen a Palma hi hagi un progressiu descens de la presència del català, ha de tenir una explicació relacionada amb el medi.

Un 15% dels pares i un 11% de mares que resideixen a Palma i tenen el català com a L1 (L1cat) deixen de parlar-hi amb els seus fills. Aquesta deserció es reflecteix en el fet que només el 68,9% dels seus fills tinguin el català com a L1, i en una proporció semblant l'utilitzin per parlar amb ells. La disminució que caracteritza les comunicacions entre germans, situa l'ús del català en el 61,6%.

En canvi, en el mateix grup de procedència familiar, si viuen als pobles la identificació del català com a L1, tant de pares com de fills, se situa al voltant del 96%, i amb uns valors

semblants es mantenen tots els usos, tant entre progenitors, com entre germans.

Queda clar, per tant, que la residència a Palma suposa una clara pressió en contra de l'ús del català en aquest grup familiar, mentre que en els pobles la transmissió de llengua entre pares i fills és estable.

c) Els joves de AUT de Llicast. Caracterització.

Hem vist que el 15,1% (77 alumnes) dels fills dels matrimonis autòctons diuen que tenen el castellà com a L1 (Llicast).

D'aquests, n'hi ha 20 que tenen tots dos progenitors de Llicast, els quals, per tant, en bona part podrien ser immigrants de segona generació. 30 més tenen un progenitor de cada llengua; probablement, un immigrant de segona generació i un que no ho és. Per tant les causes per les quals els alumnes han esdevingut de Llicast són clares, tal com veurem que es comporten els fills de matrimonis immigrants i els de progenitors de procedència mixta.

De la resta (27), n'hi ha 2 que només donen L1 per a la mare; en un cas és el català i en l'altre, el castellà.

Els 25 restants (4,9% del total del grup AUT) tenen ambdós progenitors de Llicast (↑ T.55). En aquest subgrup és, per tant, on es produeix més significativament la deserció lingüística catalana. 23 (88,0%) d'ells³³ viuen a Palma; 2 (8%), a pobles; i 1 (4%), no contesta (↑ T.56). En aquestes dades podem veure que el medi Palma sembla que té un protagonisme molt marcat en aquest grup; a més, els dos alumnes que viuen a pobles estudien a col·legis privats de Palma (↑ T.58)³⁴.

³³ Hi afegim l'alumne que només dona L1 de la mare, català, i no del pare perquè és difunt.

³⁴ A Alacant, la raó que més esmenten els protagonistes de la interrupció lingüística intergeneracional és la inèrcia de l'ambient; i, en segon lloc, la baixa valoració del parlar autòcton, la qual, sens dubte, també és deguda a l'entorn (Montoya 1996: 182).

II. Competència lingüística i usos

Si analitzam algunes respostes d'aquest grup, tot i que són molt pocs individus, és possible que puguem intuir algunes de les característiques, a més de l'estreta relació amb Palma, del perfil d'aquests individus que adopten una estratègia individualista de deserció, d'abandonar la identificació amb el propi grup.

Amb relació als estudis dels pares d'aquests alumnes, en el quadre següent podem veure que els tenen superiors als de la mitjana dels que formen el grup AUT. Les diferències són més importants entre els pares que entre les mares i les distàncies majors es produeixen entre els que només tenen estudis primaris, que són el 30% menys en el subgrup que ara estudiam, i en els que tenen estudis universitaris que són el 18% més. Entre les mares es produeix la mateixa tendència però amb diferències molt menors. Per tant, tot i les precaucions que cal tenir a causa del baix nombre d'individus, sembla que la deserció lingüística tendeix a ser major per part d'algun cercle de progenitors amb estudis superiors, tal volta perquè creuen que el castellà els pot ser més útil o servir d'element de distinció social o d'aproximació als grups dominants³⁵.

ESTUDIS DELS PROGENITORS DELS ALUMNES DE Llicast († T.59-60)

	NC	Sense	Primaris	Batxillerat/FP	Diplomatura	Universitaris
Pares AUT	8,2	2,1	52,0	21,9	6,8	8,9
Pares	15,4	0,0	23,1	26,9	7,7	26,9
Mares AUT	9,9	2,5	62,9	17,1	4,3	3,1
Mares	15,4	0,0	53,9	19,2	3,9	7,7

³⁵ Segons R. Linton, a qualsevol societat, la primera cosa que fa una persona que vol ingressar en una classe més alta és adoptar les pautes de la cultura manifesta d'aquesta classe, i abandonar les de la seva (1982: 71). I, evidentment, la llengua és una de les més importants d'aquestes pautes. També Jones (1991: 21) fa notar que al País de Gal·les són els sectors professionals «que han vist com els seus pares o els seus avis renunciaven a transmetre la seva llengua a les generacions següents» els que més oposició fan a l'ensenyament del gal·lès.

En aquests matrimonis la llengua majoritària de relació entre els cònjuges és el català (65,4%), però amb els fills, només 9 (34,6%) hi mantenen ambdós el català i només 3 fills parlen amb ambdós progenitors en català, la resta hi parlen en castellà. Amb els germans només 1 hi parla en català i 21 en castellà († T.61-64). En el si familiar hi ha una regressió important de la llengua, tot i que tots (pares, mares i alumnes) saben parlar «bé» el català. 6 dels alumnes diuen que saben parlar en català perquè sempre l'han parlat; 11 n'han après gràcies al sistema escolar; i 13, per algun familiar³⁶ († T.65-67).

La diferència de sexe no sembla influir en aquest aspecte ja que n'hi ha 12 que són homes, 13 dones i 1 NC († T.68).

La majoria d'aquests joves diuen que a l'entorn immediat extrafamiliar hi senten parlar sobretot en castellà i consideren que dominen més el castellà († T.69-74). Amb els coneguts, tant si són castellanoparlants com catalanoparlants la majoria hi parlen en castellà, excepte amb els familiars i coneguts de més de 30 anys catalanoparlants i amb els professors també catalanoparlants († T.75-107).

4.1.3. Situació en les famílies de matrimonis mixts (MXT).

a) Valors globals.

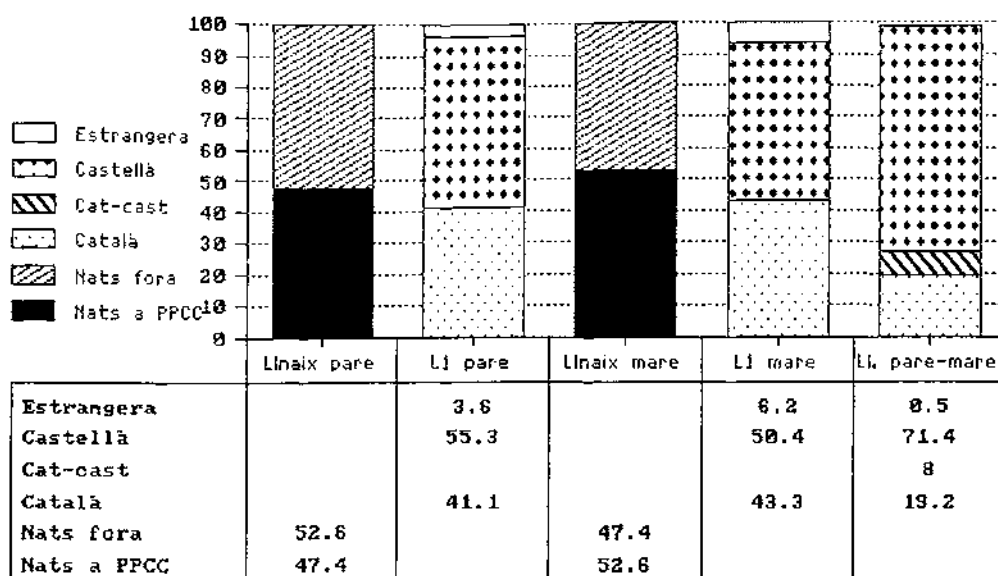
El 24,6% dels alumnes que han nascut a terres de parla catalana són fills de matrimonis mixtos; és a dir, un dels progenitors és autòcton, ha nascut als Països Catalans, i l'altre és immigrant († T.41).

En les famílies d'aquests alumnes, la proporció de pares i mares autòctons i immigrants és molt equilibrada, encara que el nombre de pares que han nascut fora és lleugerament superior al de mares († T.108).

³⁶ Els avis, potser? Substitució lingüística en tres generacions?

II. Competència lingüística i usos

Lloc de naixement i llengua de pares i mares del grup MXT

Mentre que la llengua castellana és la L1 de la majoria dels pares i de les mares, la llengua catalana només ho és de poc més del 40%. En aquest grup la proporció de pares i mares que tenen com a L1 una llengua estrangera és relativament significativa (↑ T.109-110).

La diferència a favor de la llengua castellana com a L1 s'explica pel fet que, en aquest grup, el 17,4% dels pares i el 20,7% de les mares nascuts als Països Catalans tenen el castellà com a L1³⁷; mentre que només el 5% i el 3,7%, respectivament, dels nascuts fora hi tenen el català (↑ T.111-112).

L'ús del català com a llengua de relació entre els cònjuges descendeix 20 punts per davall la proporció de L1cat, els quals s'incrementen en l'ús del castellà. L'opció d'ús de les dues llengües se situa al 8% (↑ T.114).

Amb els fills, els pares i mares catalanoparlants tendeixen a mantenir-hi més el català que no amb els cònjuges, encara que se situa més de 13 punts per davall el nivell de proporció del català com a L1. L'ús de les dues llengües, en un i altre cas, no arriba al 5% (↑ T.115-116).

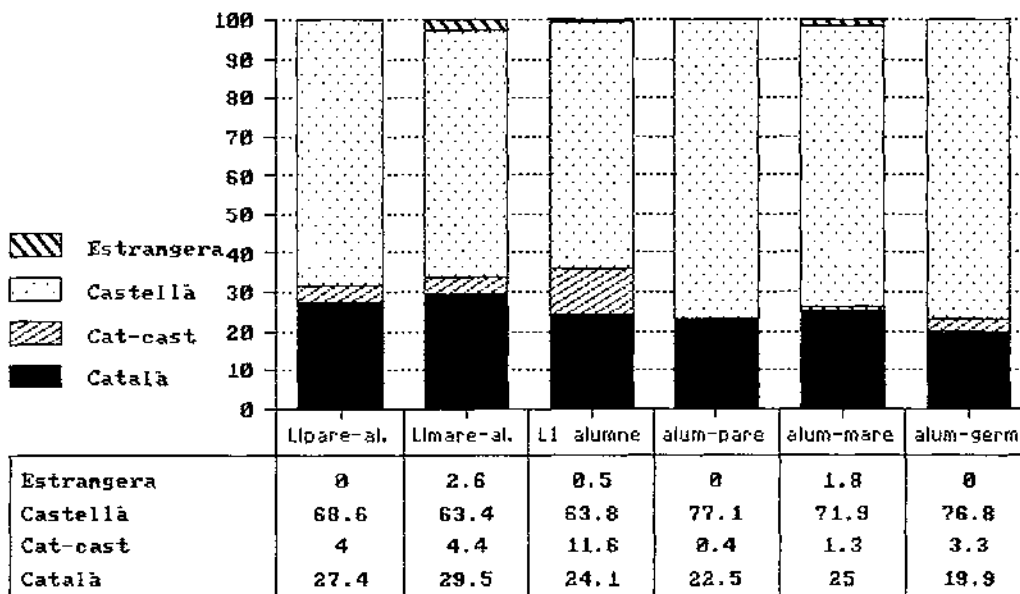
³⁷ Una part d'ells, probablement, deuen ser immigrants de segona generació.

4. L'àmbit familiar

Aquests usos dels pares i mares amb els fills es reflecteixen necessàriament en la consideració de la L1 dels alumnes. Només poc menys d'una quarta part hi té el català, mentre que el castellà ho és del 63,8%. En aquest cas, la resposta català-castellà (L1bil) arriba a l'11,6% († T.113).

Llengua usada per progenitors i fills en les famílies.

Grup MXT

Les parelles lingüísticament mixtes tenen la necessitat d'haver d'escollir la llengua de relació. En aquest cas, poden optar per la llengua de l'home, per la llengua de la dona o per les dues (Mackey 1976: 378). Sembla, a més, que, si n'escullen només una, la llengua de l'entorn en què viuen necessàriament ha de pesar; si n'escullen dues, pot ser a causa d'una actitud despreocupada o producte d'una planificació.

Entre les parelles d'origen lingüístic mixt d'aquesta mostra l'opció de parlar exclusivament en castellà als fills és la majoritària; en canvi, la de parlar-los ambdós en català és molt més baixa i la de parlar-los cadascú en la seva se situa entre

II. Competència lingüística i usos

aquests dos extrems³⁸, tot i que, segons Mackey (1976: 378) el contacte a l'entorn familiar amb dues llengües des de la infantesa n'assegura un aprenentatge equilibrat sense cap esforç suplementari.

Si analitzam quina relació hi ha entre l'opció lingüística que tria el matrimoni per adreçar-se als fills i la L1 que aquests diuen tenir, podem observar que quan tots dos usen el català el 90,0% dels fills diuen tenir-lo com a L1. En canvi, si opten per parlar-los en castellà només és el 2,8% que té el català com a L1. Si els parlen en les dues llengües, el 34,4% diu tenir-hi el català; el 45,3%, el castellà; i el 18,8% les dues llengües; aquesta opció és l'única que dóna un valor relativament alt a la solució bilingüe, de fet serien els casos més ajustats al que es coneix com a *bilingüisme natural* (Badia 1982: 42) o *familiar* (Vallverdú 1973: 41), mentre que en les altres dues opcions familiars aquesta solució només representa el 3,3% i el 5'6% (↑ T.117).

Queda clar per tant que l'única alternativa dels matrimonis bilingües que garanteix la continuïtat del català com a L1 és la d'emprar ambdós cònjuges aquesta llengua amb els seus fills.

A part dels valors globals d'aquest grup, pot ser interessant veure també com es produeix el repartiment d'espai de les dues llengües, quan, en aquests matrimonis, el qui té el català com a L1 és el pare o la mare i l'altre cònjuge hi té el castellà³⁹.

Encara que sempre l'opció majoritària d'aquests matrimonis és escollir com a llengua d'ús exclusiu en la relació conjugal el castellà, hi ha algunes diferències segons quin dels dos cònjuges és el catalanoparlant. La discrepància principal és que,

³⁸ En aquests percentatges no hem tingut en compte les 28 enquestes en què l'opció dels pares no és cap d'aquestes tres, perquè compliquen l'anàlisi sense aportar-hi res de significatiu i només representen el 12% del total del grup. Aquests 28 matrimonis estan formats per 7 casos en què un dels dos membres no contesta, 6 en què la mare els parla en una altra llengua i 19 en què el pare o la mare els parla en les dues llengües (Cal tenir en compte que si no sumen 28 és perquè en una mateixa família cada un dels cònjuges pot formar part de diferents grups d'aquesta casuística).

³⁹ En total són 154 matrimonis.

4. L'àmbit familiar

quan qui té com a L1 el català és la mare, la solució bilingüe és molt inferior a quan és el pare, i en canvi el nombre de matrimonis que usa exclusivament una de les dues llengües és superior (4 punts en ús de català i 16 de castellà).

LLENGUA QUE USEN ELS MATRIMONIS MIXTOS SEGONS LA L1 DELS CÒNJUGES

	NC	Català	Català-castellà	Castellà	Altres
Pares Llicast - mares Llicat	1,2	19,5	3,7	75,6	0,0
Pares Llicat - mares Llicast	4,2	15,3	19,4	59,7	1,4

En tots els casos, la llengua majoritària del matrimoni és el castellà, però sembla, que la llengua del pare és més determinant que la de la mare, ja que quan el catalanoparlant és aquell el català és present com a llengua de relació (única o juntament amb el castellà) en el 34,7% de matrimonis, en canvi si és l'esposa només ho és en el 23,2% de casos.

L'abandó en la relació matrimonial de la llengua pròpia és baix en el cas dels castellanoparlants i, en canvi, molt més elevat en els cas dels catalanoparlants († T.120, 123, 126).

En aquests matrimonis, el comportament lingüístic amb els fills segueix la mateixa tendència que amb els cònjuges; els catalanoparlants abandonen molt més la seva llengua pròpia que els castellanoparlants. Encara que, entre les mares, la tendència a mantenir el català és més alta que entre els pares, de tal manera que més de la meitat de mares catalanoparlants parlen als fills en català († T.121-122, 124-125, 127-128).

LLENGUA EN QUE, SEGONS LA SEVA L1, PARLEN ELS CÒNJUGES DE MATRIMONIS MIXTOS ALS FILLS

		NC	Català	Català-castellà	Castellà
Pares	Llicat	0,0	45,8	12,5	41,7
	Llicast	0,0	13,4	0,0	86,6
Mares	Llicat	0,0	57,3	4,9	37,8
	Llicast	1,4	9,7	5,6	83,3

II. Competència lingüística i usos

La tendència, per tant, és la mateixa que en la relació amb el cònjuge, encara que no tan acusada.

En els matrimonis mixtos el membre de llengua catalana hi renuncia molt més que el de llengua castellana. Aquest és un dels efectes del bilingüisme unidireccional, el bilingüe (autòcton) empra la llengua que comparteix amb el monolingüe (al·lòcton).

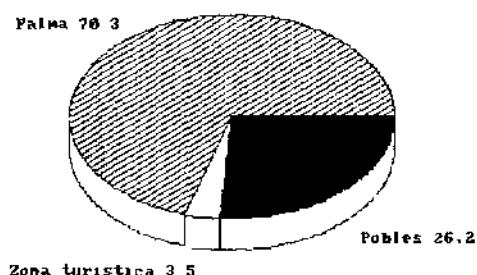
Els descens en l'ús del català per part dels alumnes enquestats en relació a l'ús que en fan els seus progenitors, que observàvem com a tendència general, es reproduïx també en aquest grup. Ja hem vist que hi ha un descens aproximat de 5 punts en l'ús del català que fan els alumnes amb els progenitors del que es fa en sentit contrari. En correspondència l'ús del castellà segueix el procés oposat i augmenta més de 8 punts.

Amb els germans s'incrementa encara més el descens d'ús del català, que se situa per davall del 20%, i l'ascens del castellà; mentre que la relació bilingüe és més excepcional (↑ T.129-131).

b) Valors segons el lloc de residència.

La major part dels joves d'aquest grup tenen la residència a Palma, la resta es distribueixen entre els pobles i una part molt reduïda viu als llocs que hem classificat com a «zona turística» (↑ T.51). En el total de joves que viuen a Palma, els d'aquest grup suposen més d'una quarta part (29,6%); en canvi als pobles només representen el 16,9% (↑ T.52).

Entre els pares i les mares que viuen als pobles el pes que el català hi té com a L1 és pràcticament idèntic a la proporció

4. L'àmbit familiar

dels que han nascut a terres de parla catalana⁴⁰. En canvi a Palma, el nombre de cònjuges que són de Llicat és, en ambdós casos, considerablement inferior als dels autòctons⁴¹ († T.109-112).

Dels pares nascuts a terres de parla catalana el 92,6% tenen el català com a L1 si viuen als pobles i el 76,6% si viuen a Palma. Entre les mares aquestes xifres són el 97,0% i el 70,2% († T.115-116).

Evidentment, la gran majoria de pares i mares nascuts fora dels Països Catalans tenen el castellà com a L1, tot i que una part considerable de mares, que superen el 12,8%, hi tenen una llengua estrangera⁴².

LLENGUA DELS PROGENITORS SEGONS EL LLOC DE RESIDÈNCIA († T.109-110, 122)

	Palma				Pobles				
	Català	Cat-cast	Cast.	Estrang.	Català	Cat-cast	Cast.	Estrang.	Altres
L1 pare	41,0	0,0	55,8	3,2	43,3	0,0	51,7	5,0	0,0
L1 mare	38,9	0,0	55,4	5,7	56,7	0,0	36,7	6,7	0,0
Ll.pare-mare	12,1	9,6	79,6	1,3	37,9	10,3	50,0	0,0	1,7

La presència de la llengua catalana en les famílies mixtes que viuen a Palma segueix una evolució semblant a la del grup general. Però, així i tot, el descens que es produeix entre els valors que té com a L1 de pares i mares (molt semblant al general) i els valors d'ús o com a L1 dels fills és molt més pronun-

⁴⁰ Lleugerament superior entre les mares (56,7% de Llicat; 55% nascudes als Països Catalans) i un poc inferior en el cas dels pares (43,3% de Llicat; 45,0% nascuts als Països Catalans).

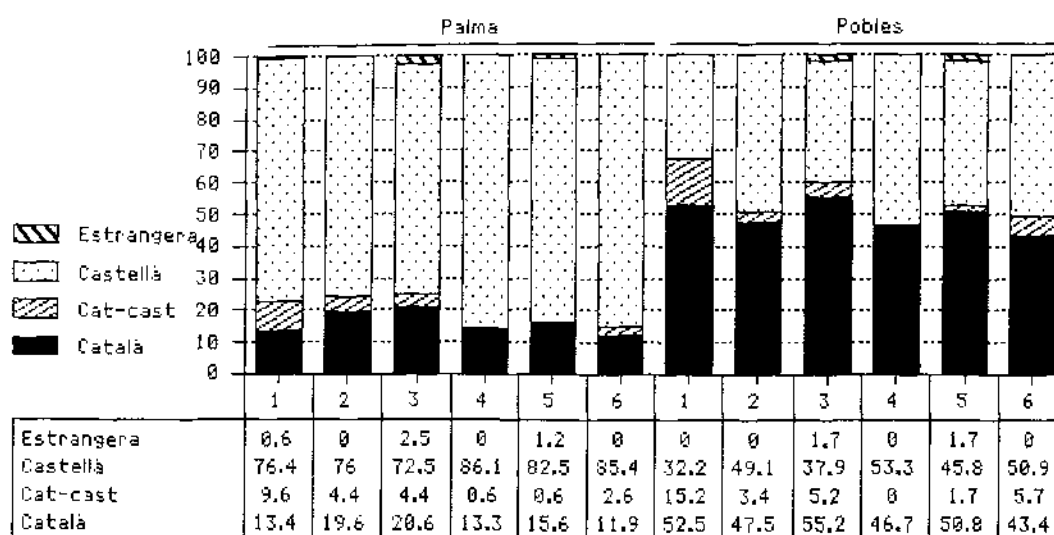
⁴¹ Entre les mares: 38,9% Llicat; 52,1% nascudes als Països Catalans. Entre els pares: 41,0% de Llicat; 47,8% nascuts als Països Catalans.

⁴² Els pares nascuts fora del territori català que viuen a Palma, segons la L1, es distribueixen així: 85,7%, castellà; 6,0%, català; i 6%, una llengua estrangera. Dels que viuen a pobles: 87,9%, castellà; 3,0%, català; 9,1%, una llengua estrangera. Els mateixos valors per a les mares que viuen a Palma són 83,1%, 2,6% i 11,7%; i entre les que viuen a pobles, 77,8%, 7,4% i 14,8% († T.117-118).

II. Competència lingüística i usos

ciat (entre 20 i 28 punts). L'opció bilingüe només té valors significatius en les relacions entre pare i mare i com a L1 dels fills.

L1 dels alumnes i llengua d'ús familiar del grup MXT segons el lloc de residència († T.121-124, 143-146)

1. L1 de l'alumne; 2. Llengua usada pel pare amb l'alumne; 3. Llengua usada per la mare amb l'alumne; 4. Llengua usada per l'alumne amb el pare; 5. Llengua usada per l'alumne amb la mare; 6. Llengua usada per l'alumne amb els germans.

En canvi en els pobles, on el català com a L1 de les mares és majoritari i assoleix 13 punts més que en els pares, tots els valors d'usos i de L1 es mantenen pràcticament al mateix nivell. Cal dir que, en pràcticament tots aquests matrimonis (95%), un dels dos cònjuges té el català com a L1, mentre que a Palma en un 21% tots dos són castellanoparlants. En aquest cas, cal fer constar que el valor d'ús del català supera el del castellà en una sèrie de situacions: com a L1 de la mare i de l'alumne, com a llengua usada entre mare i fill. Les solucions bilingües, en els pobles, també tenen valors considerables, superiors als del grup de Palma, en les relacions entre pare i mare i, sobretot, com a L1 dels fills, que és la situació en què el castellà assoleix el nivell més baix.

4. L'àmbit familiar

Com es pot veure, als pobles tendeix a mantenir-se una proporció semblant de presència de català i de castellà en les famílies mixtes, mentre que a Palma hi ha un fort increment de la presència del castellà.

Sens dubte, un dels fets determinants en aquestes diferències de comportament és que a Palma, només en el 9,2% dels matrimonis els dos cònjuges parlen en català als seus fills i en el 63,8% els parlen en castellà i en els pobles els que els parlen en català són el 30,2% i en castellà només arriben al 24,5%. Els comportaments bilingües, que cadascú els parli en la seva llengua, es donen en pocs casos (en el 27,0% de matrimonis de Palma i en el 45,3% dels de pobles), fet bastant general a l'àrea catalana (Vila 1993: 13).

Aquest comportament diferenciat dels pares condiciona clarament, com és obvi, la L1 dels fills, la qual variarà de la mateixa manera segons el lloc de residència.

L1 DELS FILLS SEGONS LA LLENGUA EN QUÈ ELS PARLEN ELS PARES I MARES († T.125-127, 149, 152, 154)

	Palma			Pobles		
	Català	Cat-cast	Castellà	Català	Cat-cast	Castellà
Tots 2 en català	84,6	0,0	15,4	93,8	6,3	0,0
1 en cat / 1 en castellà	23,7	18,4	55,3	50,0	16,7	33,3
Tots 2 en castellà	1,1	3,3	93,3	15,4	15,4	69,2

Així, quan els parlen ambdós en català, tenen aquesta llengua com a L1 la gran majoria dels alumnes, però amb una diferència de 10 punts favorable als dels pobles, on no n'hi ha cap que tenguí el castellà com a L1. Quan el comportament dels pares és bilingüe, els que resideixen a Palma s'inclinen clarament pel castellà, mentre que els de pobles ho fan pel català, en proporcions semblants però invertides. Si els pares els parlen tots dos en castellà, a Palma la presència del català com a L1 dels fills és totalment residual, en canvi als pobles assoleix més del 15%; en aquest cas, tant a Palma com als pobles el castellà és la llengua majoritària.

II. Competència lingüística i usos

A Palma, quan els dos cònjuges parlen als fills en la mateixa llengua, la major confluència d'aquests es produeix amb el castellà; en canvi en els pobles es produeix amb el català.

Sembla clar, per tant, que a part del comportament lingüístic dels pares amb els seus fills, en el grup MXT també és determinant l'entorn extrafamiliar.

4.1.4. Situació en les famílies de matrimonis d'immigrants.

En la mostra amb què treballam, els joves fills dels matrimonis d'immigrants són 191, els quals representen el 20,4% († T.41).

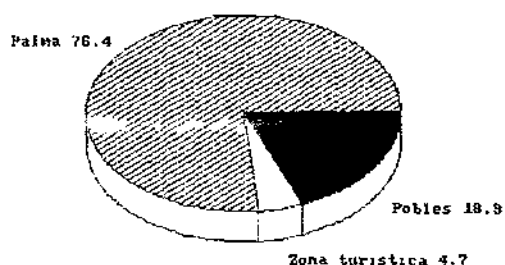
En les famílies d'aquest grup, els valors que assoleix la presència del català és gairebé insignificant († T.157-166).

En tots els casos els valors de la llengua castellana superen el 93% i el més alt de la catalana és 3'7%, com a L1 dels fills; el mateix que tenen les llengües estrangeres com a L1 dels pares.

És clar, segons aquestes dades, que el funcionament lingüístic intern d'aquestes famílies no és pràcticament gens afectat pel fet de localitzar-se en un territori de llengua diferent a la seva, cosa bastant freqüent en aquests casos (Mackey 1976: 379).

La diferència de comportament, segons si la seva residència és a Palma o a pobles, té poques possibilitats de manifestar-se, a causa de la reduïda proporció dels que resideixen a pobles.

La majoria d'aquests alumnes es concentren a Palma i la resta es distribueixen entre els pobles i el que hem anomenat zona turística. A més d'aquesta diferència en la distribució, n'hi ha una altra de més determinant: el pes relatiu que aquests alumnes tenen en un lloc i en l'altre. Els 146 que viuen a Palma representen el 28,3% de la població de la mateixa generació que viu

4. L'àmbit familiar

a Palma; mentre que els 36 que viuen a pobles hi són el 10,1%⁴³ (↑ T.51-52).

A pesar d'aquesta limitació quantitativa, cal dir, això sí, que a Palma (↑ T.157-165, 167) l'ús exclusiu que es fa del català com a llengua familiar és nul en tots els casos (excepte en les relacions entre germans i entre els cònjuges que és del 0,7% en els dos casos) i que només és considerada L1 d'una mare (0,7%) i de tres alumnes (2,1%). L'ús conjunt de les dues llengües també té uns quotes molt baixes; el valor més alt és en la relació entre germans, en què arriba al 2,2%.

En els pobles (↑ T.157-165, 168), tot i que el català no és L1 de cap dels cònjuges d'aquest grup, el català coneix un mínim ús en tots els casos (va del 2,8%, en les relacions entre el matrimoni i entre el fill i la mare, al 5,88% en les relacions entre el fill i el pare), que arriba a l'11,1% com a L1 dels alumnes. Cal destacar que l'ús del català en aquest grup en molts de casos només arriba al que hi té una llengua estrangera. La solució de l'ús de les dues llengües també té uns valors molt baixos, el més alt és entre germans (6,1%).

Encara que pels pocs casos que hi ha en aquest grup, sobretot que viuen a pobles, i pel quasi nul ús que es fa del català no es pugui assegurar, sembla que altra vegada la residència als pobles actua a favor de la llengua catalana.

4.2. CONEIXEMENTS DE LLENGUA CATALANA EN LES FAMÍLIES.

Com ja hem dit anteriorment, a les darreries del franquisme, entre determinats sectors preocupats per la situació lingüística de les Illes, es creia que la manca d'ús del català per part dels immigrants al·loglots i, en algunes habilitats i registres (escriptura, usos formals, etc.), per part dels catalanoparlants era deguda a la manca de competència suficient. Es creia també

⁴³ A part de no tenir en compte el comportament dels alumnes que viuen a zona turística com a grup de població, en el cas dels fills d'immigrants també s'ha d'agafar amb moltes precaucions el comportament dels que viuen a pobles per poder-lo considerar representatiu.

II. Competència lingüística i usos

que aquesta situació canviaria quan la llengua catalana accedís a l'escola. Quan això succeís, per tant, n'augmentaria l'ús.

Després de més de deu anys d'estar, a les Illes Balears, en el currículum obligatori de l'ensenyament primari i secundari (s'hi va incorporar durant el curs 1979-1980) i, a més, encara que en proporcions molt minoritàries, després d'haver accedit als mitjans de comunicació, la llengua catalana ha assolit un prestigi i reconeixements socials que abans no tenia. D'aquesta manera ha pogut arribar amb molta més facilitat a tota la població.

Aquesta possibilitat de major contacte amb la llengua hauria d'haver fet augmentar i consolidar els coneixements que se'n tenien. És obvi que la millora s'ha d'haver produït principalment entre la població jove, que ha estat escolaritzada durant aquest període. Així i tot, el fets favorables a la llengua que es donen a fora de l'escola (presència en els mitjans de comunicació, en l'administració, en cursos per a adults, etc.) també haurien d'haver incidit sobre la resta de la població.

En aquest sentit, hem cregut convenient analitzar quins són els coneixements de llengua que tenen els joves enquestats i els seus progenitors, per veure fins a quin punt, les capacitats en català es reflecteixen en l'ús⁴⁴.

4.2.1. Coneixements globals⁴⁵.

En el conjunt de la mostra estudiada, segons els resultats de l'enquesta († T.169), el domini de les habilitats receptives (comprensió oral i escrita) és molt alt. El nivell més alt de

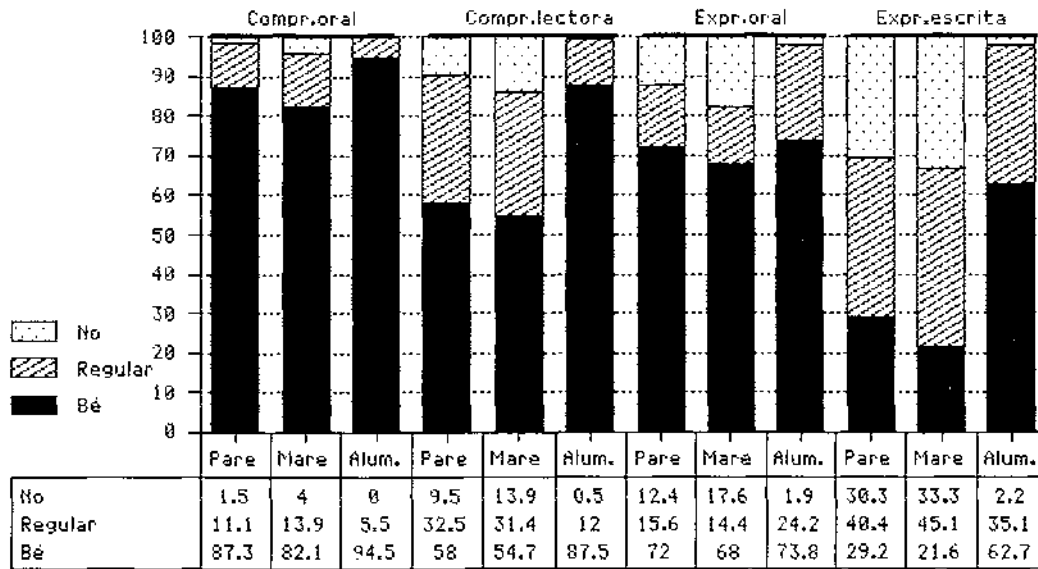
⁴⁴ Les preguntes del qüestionari a què farem referència per a l'anàlisi del grau de coneixements que tenen el pare, la mare i l'alumne enquestat són les que duen els codis LC, LL, LP i LS.

⁴⁵ En el total de la mostra amb què treballam (1009 enquestes; † T.175-186) els percentatges dels alumnes que no contesten a aquestes preguntes va del 0'8 al 3,7% (en el cas dels pares de 3 a 3,7%; mares, d'1,5 a 2,4%; en el cas d'alumnes de 0,8 a 1,1%). Per poder comparar els valors entre ells, hem optat per considerar que els que no contesten tenen una distribució proporcional semblant a la resta del grup i, per evitar desviacions, els hem eliminat dels càlculs.

4. L'àmbit familiar

manca de comprensió es localitza entre les mares, on, però, només arriba al 4%; a l'extrem oposat hi ha els fills entre els quals no n'hi ha cap que digui que no entén la llengua catalana. En segon lloc se situa la comprensió lectora, on la incapacitat va del 0,5% (dels alumnes) al 13,9% (de les mares).

Competència en català. Valors globals

En passar a les capacitats productives, lògicament, ja hi ha un sector més ampli que no les posseeix. Pràcticament la totalitat dels alumnes diuen saber parlar en català; en canvi, altra vegada, entre les mares és on aquesta capacitat és més reduïda, ja que el 17,6%, segons els seus fills, no en saben. L'escriptura és l'habilitat més restringida; la impossibilitat d'escriure se situa entre el 2,2% dels alumnes i el 33,3% de les mares.

Si analitzam els valors de la resposta que implica atribuir-se més bon domini de la llengua⁴⁶, trobam que, una altra vegada, els valors extrems són ocupats per mares i fills, ara naturalment en sentit contrari. La capacitat d'entendre'l «bé» és reconeguda per pràcticament tots els alumnes, però només el 82,1% l'assigna a la seva mare. En les altres habilitats hi ha una proporció menor de persones en el nivell alt. En tots els casos,

⁴⁶ En el qüestionari hi havia tres possibilitats de resposta al domini de la llengua catalana: «No», «Regular» i «Bé»

II. Competència lingüística i usos

els nivells més baixos de les habilitats lingüístiques s'atribueixen a les mares, mentre que els més alts corresponen als alumnes. Les capacitats dels pares sempre tenen un valor molt més pròxims als de les mares que als dels fills.

Les diferències més grans entre els coneixements dels alumnes enquestats i els dels pares i mares, es donen en la capacitat d'escriure en català. Entre els primers la incapacitat d'escriure-hi pràcticament no és reconeguda per ningú (2,2%), mentre que l'assignen a un terç de pares i mares. La capacitat d'escriure-hi «bé» és confirmada per quasi dos terços dels alumnes i només l'atribueixen a una quarta part dels seus progenitors.

En les diferències que hi ha en la capacitat de parlar en català es produeix un fet a destacar. Mentre que hi ha una distància important entre la manca de capacitat de parlar-hi dels pares i mares (12,4% i 17,6%) i la dels fills (1,9), les capacitats de parlar-lo correctament («bé») s'aproximen moltíssim: 72% dels pares, 68% de les mares i 73,8% dels alumnes.

En aquestes dades s'hi pot percebre l'empremta de l'escolarització. En l'habilitat lectora i escriptora és on els fills es distancien més dels seus pares; en canvi en les que es poden adquirir més fàcilment per contacte amb el context social (entendre oralment i parlar) les diferències són menors.

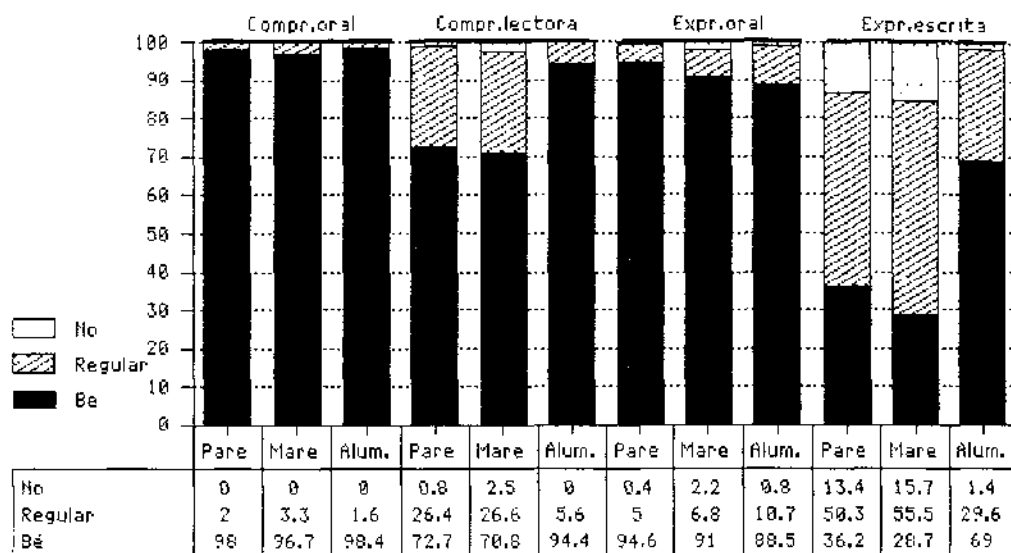
4.2.2. Coneixements de català en les famílies de matrimonis autòctons.

a) Valors globals.

En aquest grup les capacitats de comprensió i d'expressió són, com era d'esperar, més elevades que la mitjana en tots els membres estudiats (↑ T.170).

La incapacitat d'ús del català en pares i fills no supera l'1% en cap cas, excepte en l'escriptura, que, si és pràcticament insignificant entre els alumnes, arriba al 13,4% entre els pares. Les mares que no posseeixen alguna de les habilitats estudiades sempre superen el 2%, excepte en comprensió oral; en escriptura arriben fins al 15,7%.

Competència en català. Grup AUT.

Les habilitats orals en català, com és lògic en el segment de població que la té majoritàriament com a L1, assoleixen el nivell més elevat en quasi tots els casos. La comprensió oral és qualificada com a «bé» en més del 96% dels enquestats. L'expressió oral també té uns valors molt semblants, però aquí els alumnes s'atribueixen el nivell «bé» en menys ocasions de les que l'assignen als pares i a les mares.

En canvi en les habilitats més relacionades amb l'escolarització (lectura i escriptura) es produeix una separació més gran entre el bon domini del català dels fills, que el tenen com a assignatura en el seu pla d'estudis, i el dels seus pares i mares, que han d'haver adquirit aquestes habilitats, majoritàriament, fora del període d'escolarització. La diferència més gran es produeix en l'escriptura, en què la capacitat d'escriure «bé» en català la tenen el doble d'alumnes (69,0%) que de pares (36,2%) i mares (28,7%), segons l'opinió dels primers.

b) Valors segons el lloc de residència.

El lloc (Palma o pobles) on resideixen les famílies d'aquest grup no altera significativament la valoració que fan els alumnes dels nivells de competència en llengua catalana dels seus progenitors ni d'ells mateixos.

II. Competència lingüística i usos

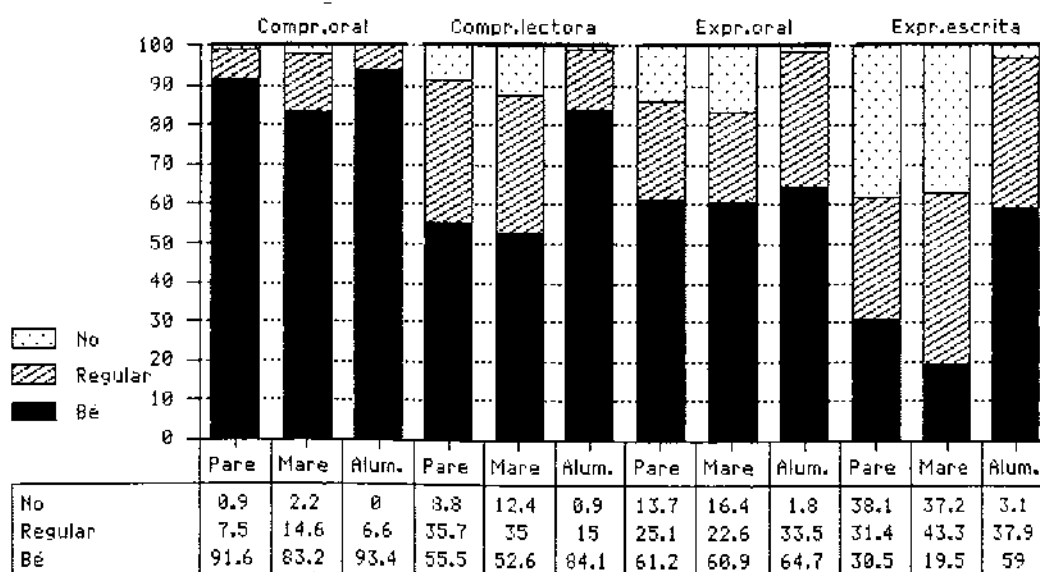
La diferència més apreciable es produeix en la capacitat d'escriure. En aquest cas els 80,3% dels alumnes dels pobles diuen escriure «bé» en català, mentre que els de Palma només ho afirmen en un 58,0% (↑ T.170).

4.2.3. Coneixements de català en les famílies de matrimonis mixts.

a) Valors globals.

Entre els membres de les famílies de procedència mixta la comprensió del català parlat és molt elevada (↑ T.171). El valor més elevat d'incapacitat d'entendre'l es troba entre les mares i sols arriba al 2,2% i el nivell òptim de comprensió representa valors molt alts en tots els casos, encara que entre les mares és 10 punts més baix que entre els fills.

Competència en català. Grup MXT

La incapacitat de llegir en català dels pares i les mares d'aquest grup ja se situa en uns valors relativament importants (al voltant del 10%) en relació amb la manifestada pels seus fills, que pràcticament és nul·la. Igualment hi ha diferències importants en les proporcions d'uns i altres que arriben al

4. L'àmbit familiar

nivell més alt de domini de la lectura; entre els pares i les mares només n'hi arriben pocs més de la meitat, mentre que entre els fills són un trenta per cent més (84,1%).

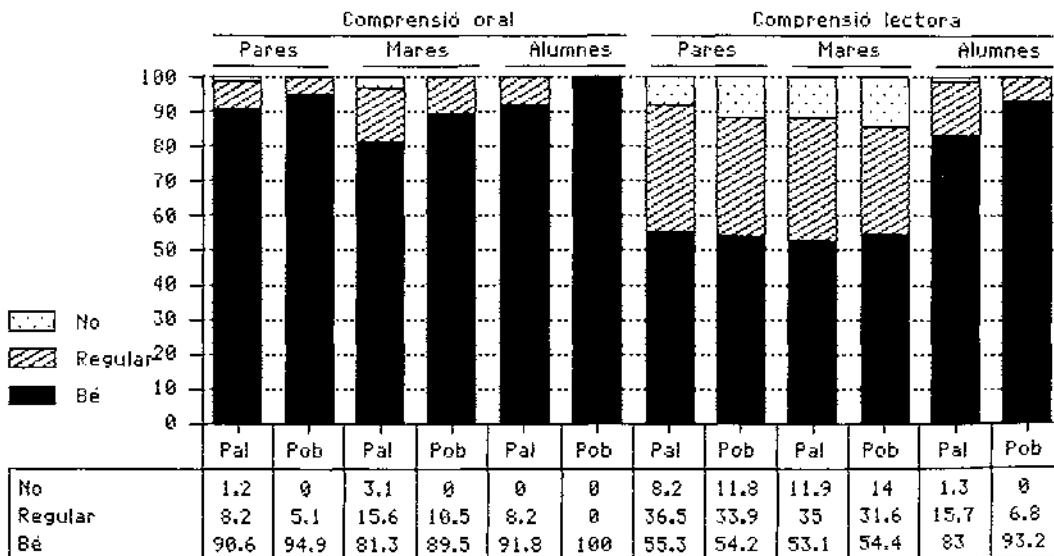
L'expressió oral és negada en una proporció bastant més elevada de pares (13,7%) i de mares (16,4%) que no de fills (1,7%). Però, en aquest cas, el nivell més elevat l'assoleixen tots tres amb uns valors molt semblants (61,2%, 60,9% i 64,7%, respectivament).

El 38,9% de pares i el 37,2% de mares, no saben escriure en català; en canvi, entre els seus fills, aquesta incapacitat només és del 3,1%. Al nivell «bé» d'aquesta habilitat, hi arriba el 59,0% d'alumnes, el 30,5% de pares i només el 19,5% de mares; també aquest és, per tant, el punt en què s'estableixen més distàncies entre els tres membres del grup.

b) Valors segons el lloc de residència.

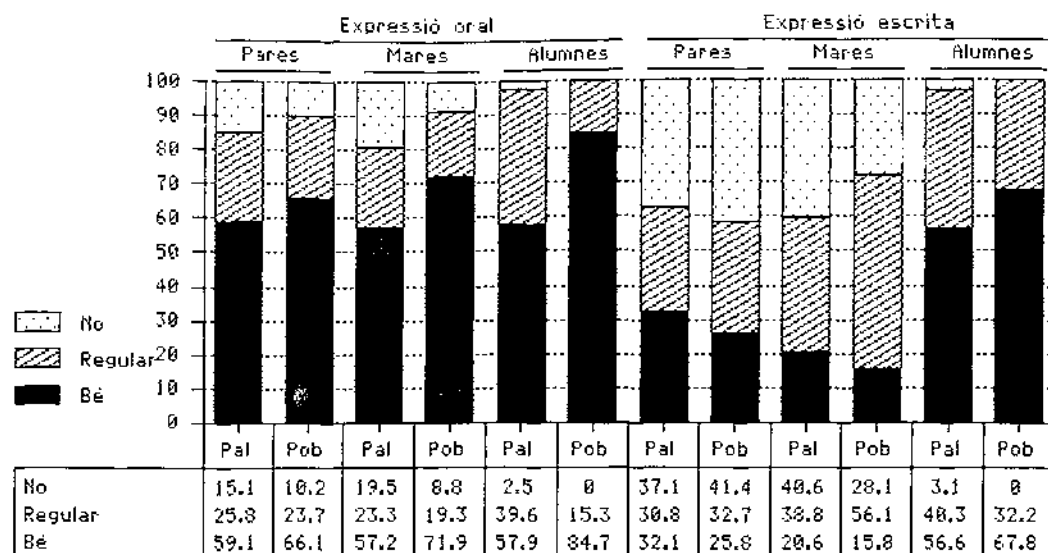
Pel que fa als coneixements passius, tant dels pares com de les mares, les diferències que es donen entre els que viuen als pobles i els que viuen a Palma són poc significatives.

Competència en català. Grup MXT. Segons el lloc de residència I. Comprensió.

II. Competència lingüística i usos

II. Expressió.

En l'habilitat de parlar hi ha un lleuger major domini entre els pares dels pobles, tant pel que fa a la diferència entre els que no en saben com a la dels que en tenen un nivell superior. En canvi, segons l'enquesta, hi ha més pocs pares de Palma que no saben escriure en català i més que en tenen un bon domini, tot i que també hem de parlar de diferències reduïdes, en cap cas no arriben al 7%.

Entre les mares amb residència als pobles, n'hi ha un 11% més que saben parlar en català que entre les que tenen residència a Palma. Igualment, entre les dels pobles n'hi ha una proporció major, quasi el 15% més, que en tenen el nivell més alt («bé»).

En la capacitat d'escriure, es dona el fet que a Palma hi ha un 12% més de mares que no en saben gens; però, en canvi, n'hi ha una major proporció (5 punts) de les que en saben més.

Entre els alumnes d'aquest grup que viuen als pobles no n'hi ha cap que no posseeixi les habilitats lingüístiques que analitzam. En canvi a Palma, excepte en la comprensió oral, sempre n'hi ha alguns (pocs, això sí) que diuen no poder llegir, parlar o escriure en català. En tots els casos, també, hi ha una proporció bastant major (de 10 a 27 punts) d'alumnes de pobles que diuen tenir el nivell més alt de competència.

c) El grau de domini lingüístic dels progenitors i ús que en fan amb els fills.

En aquest grup, tenint en compte les variacions que es produeixen en l'ús del català que fan els progenitors amb els fills, pensam que pot ser interessant veure'l en relació amb el domini («bé» i «regular») de l'expressió oral.

LLENGUA USADA AMB ELS FILLS SEGONS EL NIVELL DE DOMINI DEL CATALÀ PARLAT († T.172-173)

	Domini	Català	Català-castellà	Castellà
Pares	Bé	43,2	6,5	48,9
	Regular	3,5	0,0	96,5
Mares	Bé	45,3	7,3	46,0
	Regular	7,8	0,0	80,4

De les mares que parlen «bé» el català, només el 45,3% l'usen amb els fills, una proporció molt semblant (46,0%) hi usen el castellà. En canvi, de les mares que parlen el català amb algunes dificultats («regular») només el 7,8% el parla amb els fills.

Entre els pares, els resultats són molt semblants, encara que més desfavorables a l'ús del català. Dels que el parlen «bé», el 43,2% usa el català amb els fills i el 48,9%, el castellà. D'entre els que el parlen «regular», només el 3,5% l'usen amb els fills.

Per tant és evident que, en els matrimonis bilingües, el membre que no parla «bé» en català no l'usa quasi mai amb els fills; i només poc menys de la meitat dels que el parlen «bé» l'usen amb els fills († T.172-173).

II. Competència lingüística i usos

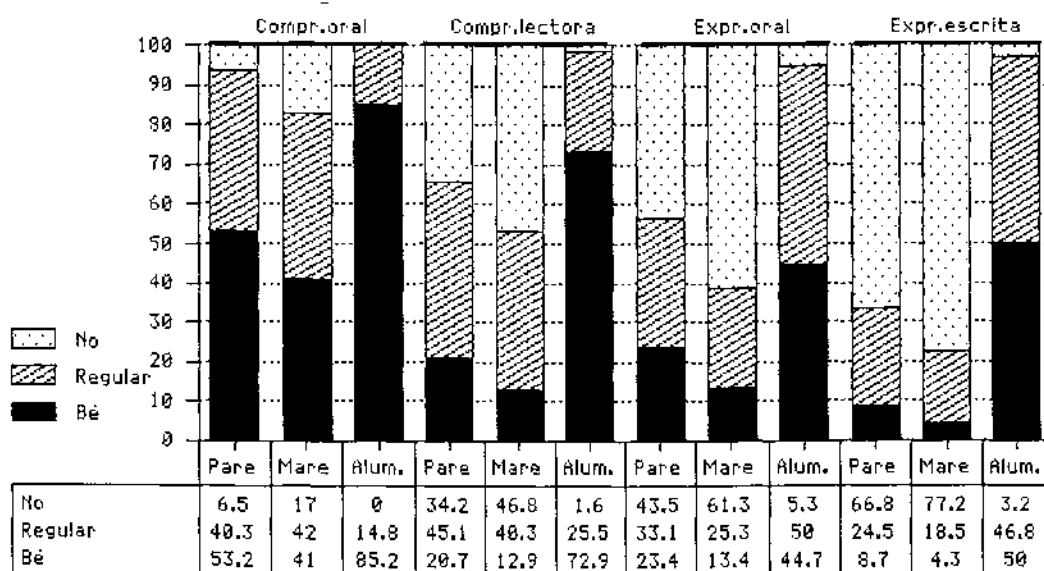
4.2.4. Coneixements de català en les famílies de matrimonis d'immigrants.

a) Valors globals.

Els coneixements de llengua catalana entre les famílies en què els dos cònjuges han nascut fora de les terres de parla catalana, varien molt segons el membre a què ens referim († T.174).

El major domini en tots els aspectes es dona entre els fills. La incapacitat d'entendre'l no n'afecta cap, i les altres només un sector d'alumnes que en cap cas no arriba al 6%; l'habilitat en què hi ha menys alumnes capacitats és l'expressió oral. Els nivells màxims se l'atribueixen més del 50% en totes les habilitats, excepte en la capacitat de parlar-lo, en la qual només s'arriba al 44,7%.

Competència en català. Grup IMM

La competència en llengua catalana dels pares d'aquest grup se situa entre la dels fills i la de les esposes. La incapacitat en les habilitats productives (en el cas de la parla) afecta quasi la meitat dels pares i bastants més mares. En l'escriptura encara s'arriba a nivells més elevats de pares i mares que no

saben escriure en català. En les habilitats receptives la impossibilitat de comprensió oral només afecta molts pocs pares (6,5%), però és molt més àmplia entre les mares (17,0%). La incapacitat de llegir en català es dona en el 34,2% de pares i en el 46,8% de mares. En tots els casos la incapacitat de les mares d'usar o de comprendre el català és sempre superior, amb més del 10%, a la dels pares.

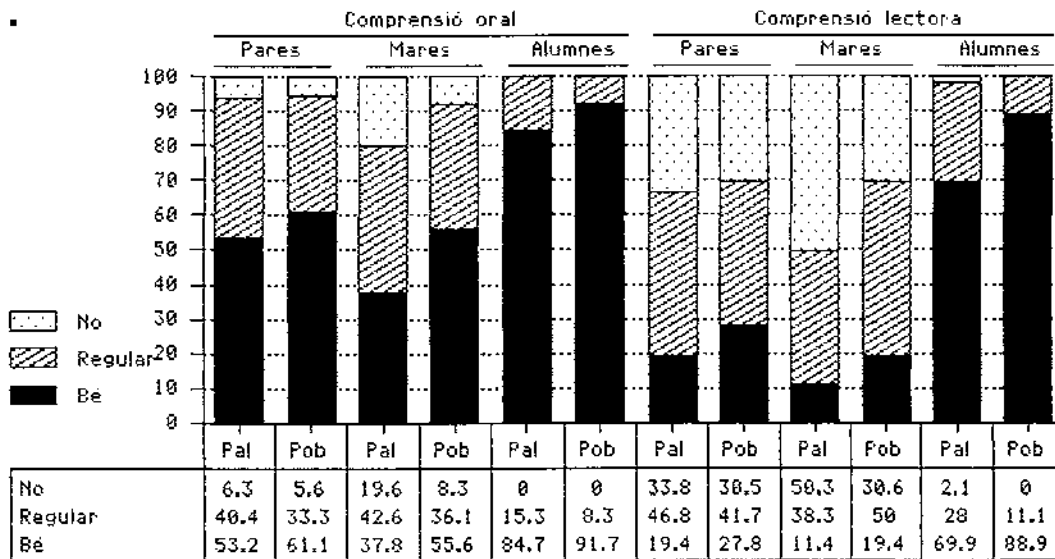
Lògicament, excepte en la comprensió oral, el nivell màxim de competència lingüística dels pares i mares és assignat, pels seus fills, en relativament pocs casos. En aquest sentit, però, tornen a ser significativament importants les diferències entre els pares i les mares.

b) Valors segons el lloc de residència.

Competència en català. Grup IMM

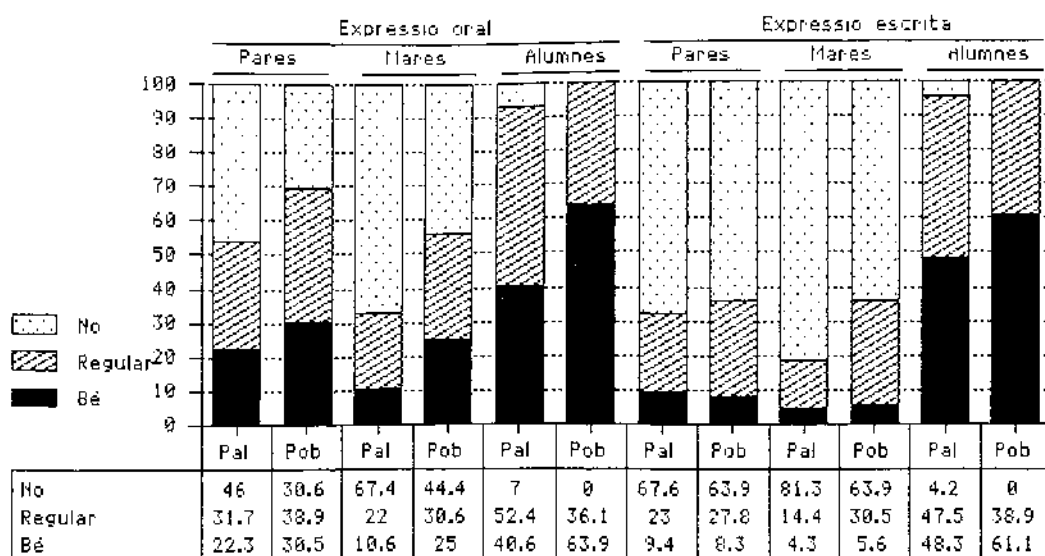
Segons el lloc de residència

I. Comprensió

II. Competència lingüística i usos

II. Expressió

La proporció de pares d'aquest grup que no entenen el català parlat o escrit no varia gaire entre els que viuen a Palma i els residents a pobles.

Això mateix passa amb la capacitat d'escriure'l, que és molt baixa en tots dos casos. En canvi, entre els que l'entenen, els dels pobles amb una competència major són més que els de Palma (8 punts aproximadament). Amb relació a la capacitat de parlar-lo, els dels pobles avancen als de Palma en els dos sentits; els que no el saben parlar gens representen un 16% menys i, en canvi, els que el parlen «bé» un 8% més.

Entre les mares, les diferències a favor d'una major competència en català de les dels pobles és palesa en totes les habilitats i amb diferències considerables, excepte entre les que tenen el nivell «bé» en la capacitat d'escriure'l, que és molt baixa en ambdós casos. La manca de comprensió oral del català és 11 punts superior entre les mares de Palma; la lectora, 20; la de parlar-hi, 22; i la d'escriure-hi, 18. El percentatge de mares dels pobles que tenen el nivell més alt de competència, és superior també al de les de Palma: 18 punts, en comprensió oral; 8, en escrita; i 15, en expressió oral.

4. L'àmbit familiar

Entre els alumnes de pobles, no n'hi ha que considerin que no tenen competència en cap de les habilitats lingüístiques que estudiam. En canvi entre els de Palma, sí; encara que en cap cas no superin el 7%.

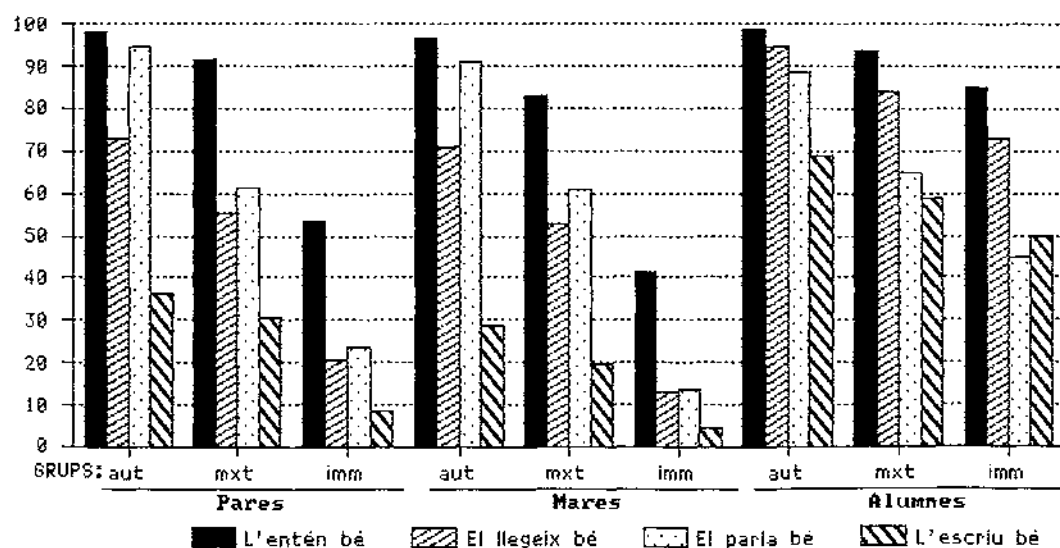
En la consideració que el nivell de competència és el més alt («bé»), també els alumnes dels pobles avantatgen els de Palma, amb amplis marges en la majoria de casos. En la capacitat de comprensió oral la diferència és de 7 punts; en comprensió escrita, de 19; en expressió oral, de 23; i en expressió escrita, de 13.

4.2.5. Valors segons els grups d'origen familiar.

La competència en llengua catalana és més alta, lògicament, entre els membres del grup de famílies autòctones (AUT), que entre els de les parelles mixtes (MXT) i més encara que entre els de les d'origen immigrant (IMM).

Nivell més elevat de competència en català.

Segons l'origen familiar

Les principals diferències s'estableixen entre les competències màximes dels membres dels diferents grups i no tant, encara

II. Competència lingüística i usos

que en molts de casos són força importants, en la manca de capacitat; en són una excepció les capacitats d'escriure dels pares i les mares, ja que en aquest cas, entre els diferents grups, hi ha una distància més gran dels percentatges dels que no saben escriure gens en català que no les que s'estableixen entre els que l'escriuen a nivell «bé».

Les diferències entre els alumnes de procedències familiars distintes no són tan àmplies com les que s'estableixen entre els seus progenitors; l'escola, sens dubte actua de factor anivellador.

L'amortiment de les diferències entre els alumnes es posa també de manifest quan comparem algunes habilitats en alumnes de grups d'origen i de llocs de residència diferents. Els alumnes del grup MXT amb residència a pobles que diuen tenir una bona competència («bé») en llengua catalana representen una proporció igual o, quasi sempre, major que els de Palma del grup AUT. Una relació semblant s'estableix entre els alumnes del grup IMM amb residència als pobles i els del MXT que viuen a Palma.

COMPETÈNCIA DELS ALUMNES EN LLENGUA CATALANA († T.170, 171, 174)

	MXT de pobles	AUT de Palma	IMM de pobles	MXT de Palma
L'entenen bé	100,0	98,3	91,7	91,8
El llegeixen bé	93,2	91,1	88,9	83,0
El parlen bé	84,8	79,5	63,9	57,9
L'escriuen bé	67,8	58,1	61,1	56,6

4.2.6. Coneixements dels cònjuges immigrants de matrimonis mixtos.

Entre els membres de matrimonis mixtos que són de procedència immigrant, n'hi ha molts que poden usar la llengua catalana, encara que no siguin gaire els que l'usen amb els fills, i, en tots els casos, tenen una major competència en llengua catalana que els que s'han casat amb un altre immigrant. Aquesta diferència es manifesta tant en la proporció de cònjuges que no posse-

4. L'àmbit familiar

eixen alguna de les habilitats estudiades com en el domini superior que en tenen.

DOMINI DE LA LLENGUA CATALANA EN IMMIGRANTS DE MATRIMONIS MIXTOS I DE MATRIMONIS D'IMMIGRANTS
(† T.174, 225-232)

	Matrimonis	Compr.oral		Compr.lectora		Expres.oral		Expres.escrita	
		No	Bé	No	Bé	No	Bé	No	Bé
Pares immigrants	mixtos	1,7	84,3	16,5	27,3	24,8	32,2	62,0	7,4
	immigrants	6,5	53,2	34,2	20,7	43,5	23,4	66,9	8,7
Mares immigrants	mixtos	4,6	67,9	21,1	33,9	26,6	33,0	55,1	8,3
	immigrants	17,0	41,0	46,8	12,9	61,3	13,4	77,2	4,4

Les diferències que es produeixen entre els pares d'una i altra classe de matrimoni no són tan àmplies com les que es produeixen entre les mares. En l'habilitat més relacionada amb l'escolarització (l'escriptura) és on els valors són més baixos i més curtes les distàncies entre els membres d'un i altre tipus de matrimoni.

A part d'una possible major estada dels cònjuges immigrants de matrimonis mixtos (tots, o quasi tots, han d'haver passat a viure a terres catalanes abans de contraure matrimoni) que els de matrimonis d'immigrants (que poden haver-s'hi format, però també poden haver-hi arribat després de casar-se), segurament hi influeix el fet que estan més necessàriament en contacte amb la llengua catalana (per familiars, amistats, llocs on viuen, etc.). El factor ambiental és considerat un dels més determinants en l'aprenentatge de llengües (Viladot 1988: 79-103).

4.3. DOMINI RELATIU DE CATALÀ I DE CASTELLA.

El bilingüisme entès, en el sentit de les primers formulacions, com el domini igual i perfecte de dues o més llengües és molt infreqüent (Kremnitz 1993: 40-41), i és més adequat parlar-

II. Competència lingüística i usos

ne en la línia de Weinreich, que el defineix com el fet d'usar alternativament dues llengües (1953: 1), ja que els individus que estan en contacte amb diverses llengües no arriben a dominar-les completament (Mackey 1976: 372). Per això, en una situació de conflicte lingüístic, com la nostra, en què dues llengües es distribueixen de manera desigual entre àmbits i persones, és bo conèixer quina valoració fan els parlants sobre el grau de domini que creuen tenir-ne. És probable que la competència que s'autoatribueixen en una o altra llengua sigui determinant a l'hora de triar la que usaran amb preferència o en determinades situacions (escriptura, llengua d'estudi, de relació amb els fills, etc.) i en el moment en què, en una conversa entre heterolingües, un dels parlants ha de canviar per adaptar-se a la llengua de l'altre. Part dels mecanismes que regeixen aquestes conductes, probablement, poden estar relacionats amb l'autovaloració del nivell de coneixements que tenen de les dues llengües en conflicte. De fet, aquesta situació no seria més que una variant atenuada d'aquella en què, en una mateixa societat, conviuen monolingües (de llengua A) i bilingües (de llengües A i B) i en la qual, per tant, les relacions entre els membres d'una part i una altra s'estableixen necessàriament en la llengua compartida, la A. En aquest cas, en lloc de desconeixement d'una de les dues llengües per part de la població, s'hauria de parlar d'uns coneixements descompensats.

Fins no fa gaire la gran majoria de la població autòctona de Mallorca (i, en general, de tots els Països Catalans) tenien més bon domini de la llengua catalana que de la castellana, amb les excepcions de l'escriptura i, en determinats casos, en el domini de terminologia i fraseologia pròpies de les llengües d'especialitat d'algunes professions de formació acadèmica. Els catalanoparlants eren conscients que per a la majoria d'usos lingüístics se'n desfeien millor en català que en castellà. Aquesta seguretat els inclinava, en el moment de poder escollir la llengua, a emprar la primera.

Entre les generacions *catalanoparlants* més joves, i en particular entre la que estudiam aquí, fa la sensació que aquesta

preeminència individual del català pot haver sofert canvis. Un major contacte amb el castellà, molt més primerenc (guarderies i escoles infantils) i general (escolarització més llarga, mitjans de comunicació, contactes més sovintejats amb castellano-parlants, etc.) que abans, pot ser la causa d'aquest canvi en, com a mínim, la percepció de la pròpia competència en el domini de les dues llengües.

En el cas dels joves de procedència familiar mixta o no catalanoparlant, per poder entendre les seves actituds lingüístiques, també és necessari veure a quin punt arriba la competència en llengua catalana amb relació als coneixements de castellà.

En el qüestionari de l'enquesta es formulen preguntes relatives al nivell de coneixements que consideren tenir en pronúncia, gramàtica, ortografia i vocabulari⁴⁷

4.3.1. Valors globals.

En una primera aproximació als resultats prendrem com a base el conjunt dels alumnes objecte del nostre treball, els que han viscut sempre en terres de parla catalana

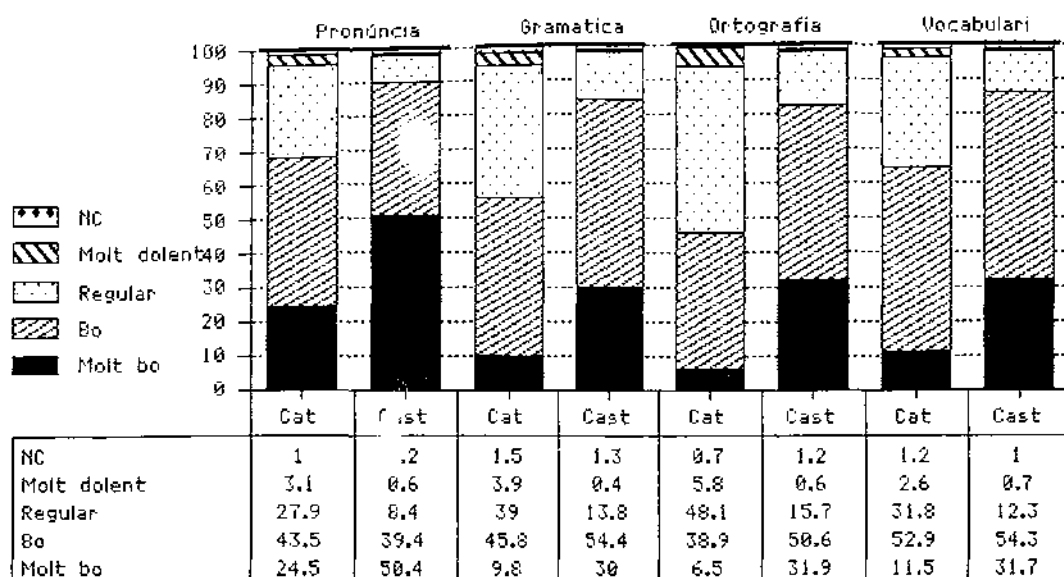
En aquesta mostra queda molt clar que el castellà és la llengua que té un major domini reconegut, com podem veure en el gràfic següent:

⁴⁷ Les preguntes sobre aquests punts són les que duen els codis NA i NAE. A partir d'aquestes preguntes podem tenir el dubte de si els alumnes han respost tenint clar què significa cada un dels conceptes sobre els quals se'ls demana que valorin els seus coneixements. Principalment dubtam del grau de comprensió que hagin pogut tenir del terme «gramàtica». De tota manera, pensam que aquestes possibles imprecisions no afectaran els resultats, perquè no pretenem saber quin nivell en tenen (hauria estat més segur i objectiu esbrinar-ho seguint altres mètodes), sinó com valoren la seva capacitat d'usar una o altra llengua; és a dir el contrast que estableixen entre català i castellà en cada un d'aquests apartats. L'objectiu és aclarir si els alumnes enquestats consideren dominar més el català que el castellà, o a l'inrevés.

II. Competència lingüística i usos

Nivell de domini de català i de castellà.

Valors globals († T.246).

Segons les dades recollides en l'enquesta, hi ha un reconeixement clar de domini major del castellà que del català, expressat tant en el grau «Molt bo» com en «Bo». D'altra banda el nivell «Molt dolent» és reconegut per una proporció molt baixa d'alumnes, la qual cosa era d'esperar, tenint en compte els resultats, que ja hem vist, relatius al reconeixement de les habilitats lingüístiques en català per part dels alumnes.

D'aquestes dades podem concloure que els coneixements de la llengua catalana són molt estesos entre la població que estudiem, però, a pesar d'això i a parer seu, els coneixements de castellà són, qualitativament, majors.

El nivell de coneixements en els distints aspectes estudiats mantenen les principals diferències en els dos primers graus («Molt bo» i «Bo»), que són clarament favorables a la llengua castellana. Si sumem aquests dos nivells de coneixements, les diferències entre el millor domini de català i de castellà es mouen entre el 21'6% (en «vocabulari») i 37'1% (en «ortografia»). És a dir, hi ha entre una quarta part i dues cinques parts més d'alumnes que diuen dominar bé el castellà dels que ho diuen del català.

4. L'àmbit familiar

En parlar d'aquesta classe d'apreciacions, cal tenir en compte que hi pot haver una proporció d'alumnes que donin «respostes ideològiques»; és a dir, que responguin més allò que pensen que han de contestar (o que voldrien poder contestar) que no pas allò que realment creuen. Aquestes actituds de «dissimular» la realitat per motius ideològics es donen també en estats com Bèlgica, el Canadà i es donaven a les ex- Iugoslàvia i Txecoslovàquia, on una part dels parlants de la llengua dominada (neerlandòfons, francòfons, eslovens i eslovacs, respectivament) amaguen que saben la dominant (Montaner 1987: 125-126). Així, en el nostre cas, pot haver-hi una part de respostes que donen més preponderància a una o altra llengua perquè creuen que hauria de ser d'aquesta manera. Si tenim en compte el baix tant per cent d'alumnes que donen preponderància al català i consideram que hi ha una part de resposta ideològica, el valor final pot reduir-se encara més. De tota manera és de preveure que en les altres respostes també hi deu haver una desviació semblant i, en conseqüència, poden, tal vegada, contrarestar-se entre elles.

Una anàlisi més detallada d'aquests resultats ens mostra que els alumnes que diuen tenir més domini del català que del castellà representen entre el 17,4% i el 4,1%, segons l'aspecte analitzat. En canvi els que diuen tenir més domini del castellà se situen entre el 58,1% i el 44,0%.

DOMINI SUPERIOR O IGUAL DE CATALÀ I CASTELLÀ DE TOTS ELS ALUMNES († T.247-250)

	Més domini del català	Més domini del castellà	Domini igual
Pronúncia	17,40	47,70	35,40
Gramàtica	6,60	47,70	43,60
Ortografia	4,10	58,10	36,40
Vocabulari	9,60	44,00	44,80

Es clar, per tant, que aquests valors mostren que hi ha molts més alumnes que creuen dominar millor el castellà que el català.

II. Competència lingüística i usos

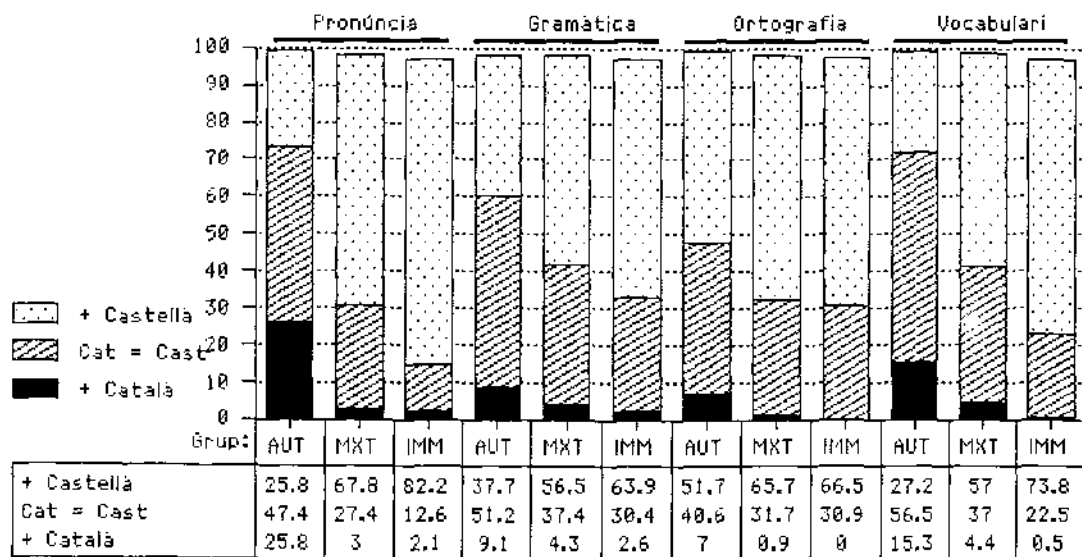
En aquest treball no ens interessen tant els nivells de coneixement de català que diuen tenir els alumnes (les apreciacions d'un mateix nivell poden ser molt diferents segons qui les valori), sinó quina proporció d'alumnes, i quins, són els que valoren tenir uns coneixements d'una llengua superiors als de l'altra.

4.3.2. Domini de les llengües i grup d'origen.

a) Valors globals.

Les diferències que hi ha en la valoració que fan els alumnes dels distints grups d'origen familiar s'explicaran, en la majoria de casos, per la influència que la consideració de llengua familiar pot tenir en la percepció subjectiva de quina és la llengua que més dominen (al marge de la que tenguim en els valors reals).

Domini relatiu de català i de castellà.
Segons el grup d'origen familiar († T.251-262)

En el grup d'alumnes que són fills de matrimonis autòctons (AUT) la diferència a favor d'una o altra llengua, tot i tractar-se de fills de pares i mares nascuts als Països Catalans, es decanta clarament pel castellà (excepte en el cas de la «pronún-

cia»); sobretot en aquells aspectes que ells mateixos més deuen relacionar amb l'escolarització («ortografia» i «gramàtica»).

Entre els fills de matrimonis de procedència mixta (MXT), els valors obtinguts donen preeminència també al castellà, però encara d'una manera molt més clara. En cap cas els alumnes que diuen tenir un domini superior del català superen el 5%. I en canvi els que dominen més el castellà, en tots els casos, superen el 50%. Per tant, encara que pràcticament tots ells són fills d'un progenitor catalanoparlant i d'un castellanoparlant, els coneixements que tenen d'una i altra llengua majoritàriament són lluny d'estar equilibrats.

En el grup dels fills d'immigrants de fora dels Països Catalans (IMM), la tendència és la mateixa, però encara amb valors favorables al català molt més baixos, pràcticament insignificants.

Tenint en compte com es distribuïen els coneixements d'una i altra llengua en els dos grups anteriors, no és gens estrany que en aquest no hi hagi gairebé cap alumne que domini més el català que el castellà i, en canvi, que n'hi hagi més del 63% que dominin més el castellà, en tots els casos.

Si es comparen els valors dels tres grups se'n pot deduir que, encara que el tant per cent d'alumnes que declaren dominar més el català que el castellà és en tots els casos molt reduït (excepte tal volta els del grup AUT en «pronúncia» i, menys, en «vocabulari») hi ha un lleuger avantatge, en aquest sentit, a favor dels membres d'aquest grup; mentre que, a l'altre extrem, al grup IMM pràcticament no hi ha presència d'alumnes que manifestin tenir major domini del català. Així podem dir que hi ha una posició suaument més alta del català com a llengua més dominada entre els alumnes fills d'autòctons que entre els dels altres dos grups. Però com més marcades es veuen aquestes diferències és en la suma dels que dominen igual les dues llengües i els que dominen més el català, que també es reflecteix en el gràfic anterior. En el grup AUT aquests valors es mouen entre el 73'2% («pronúncia») i el 47'6% («ortografia»); a MXT, entre el 41'4% («vocabulari») i 30'4% («pronúncia»); i a IMM, entre el

II. Competència lingüística i usos

33% («gramàtica») i el 14'7% («pronúncia»). En la seqüència dels grups AUT-MXT-IMM podem veure que els valors menors d'un grup, pràcticament, sempre són superiors als majors del grup que el segueix. D'altra banda, en els grups MXT i IMM, en l'aspecte que manifesten tenir menys domini relatiu és en la «pronúncia», precisament el més valorat a AUT. La capacitat d'adquirir una «pronúncia» bona d'una llengua, ja ho vèiem en el capítol anterior, sembla que justament és la que menys pot aprendre's a l'escola i més cal assimilar ja des de l'àmbit familiar i, sobretot, a través de la pràctica d'aquesta llengua.

Una altra manera de veure les diferències entre un grup i un altre, pot ser comparar-ne el tant per cent resultant d'unir les respostes «Molt bo» i «Bo»⁴⁸ que s'assignen en català i en castellà. Del valor que aquest nivell té en català, en restam el que té en castellà i el resultat obtingut serà la diferència del percentatge d'alumnes que consideren tenir uns coneixements de català superiors als de castellà (valors positius a la graella) o al revés (valors negatius).

DIFERÈNCIES ENTRE EL BON DOMINI DE CATALÀ I CASTELLÀ SEGONS EL GRUP DE PROCEDÈNCIA DELS ALUMNES I EL TIPUS DE CONEIXEMENT VALORAT

Suma dels nivells «Molt bo» + «Bo» de català i resta dels corresponents de castellà († T.263)

GRUPS	Pronúncia	Gramàtica	Ortografia	Vocabulari	Mitjana
AUT	1,0	-19,1	-31,7	-5,3	-13,8
MXT	-41,3	-36,9	-41,8	-32,2	-38,1
IMM	-60,2	-44,6	-46,6	-52,3	-50,9

En la graella podem veure que únicament en un cas hi ha un nombre més gran d'alumnes que perceben tenir millor domini del català que del castellà: «pronúncia» dels fills de matrimonis autòctons (en aquest grup el domini superior del català afecta un 1% més de joves que el domini superior del castellà). En tots els altres casos, el tant per cent d'alumnes que manifesta tenir

⁴⁸ Amb les quals consideram que els alumnes s'hi autoavaluen com a bon domini.

un major domini del català és inferior al dels que ho diuen amb relació al castellà.

En tots els casos la gradació de més a menys diferència a favor del castellà segueix una trajectòria regular, que comença entre els fills d'immigrants i acaba entre els d'autòctons. Per tant, segueix el que s'hauria d'esperar tenint en compte l'origen lingüístic familiar dels integrants d'aquests grups. En l'aspecte que hi ha menys diferència és en «Ortografia», precisament el més lligat a l'escolarització.

I, naturalment, la mitjana de tots els aspectes lingüístics tractats de cada grup és favorable clarament al domini de la llengua castellana. En tots els grups es percep un major domini del castellà sobre el català, amb la mateixa gradació que acabam d'indicar.

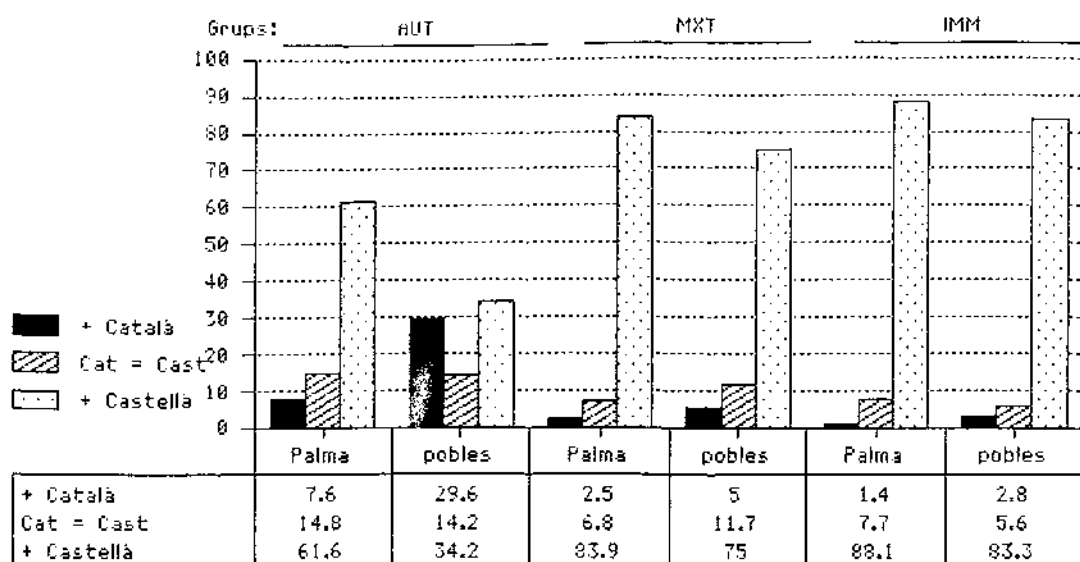
No té gaire importància si els percentatges no coincideixen amb el que passa en la realitat, ja que el que actua sobre el comportament no és tant la realitat com la percepció que cadascú en té. En aquest cas, sobre el comportament lingüístic, probablement no influeix el domini real de cadascuna de les llengües que tenen els alumnes, sinó el que creuen tenir.

b) Valors segons el grup i el lloc de residència.

El lloc de residència només afecta de forma clara, en el domini relatiu de les dues llengües, el grup dels fills de matrimonis autòctons (AUT). En els altres dos grups les diferències són molt menors.

II. Competència lingüística i usos

Domini relatiu de català i de castellà. Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència († T.292, 297, 303).

La proporció d'alumnes del grup AUT que tenen un domini equilibrat de les dues llengües és equivalent a pobles i a Palma (14,2% i 14,8%). Les principals diferències entre els que resideixen a un lloc o a l'altre es produeixen en el major domini del català o del castellà⁴⁹. En els pobles els que dominen més el català són quasi una tercera part, en canvi a Palma no arriben al 10%. La proporció dels que resideixen a pobles i tenen major domini del castellà és pràcticament la mateixa dels que dominen més el català; en canvi a Palma són més del 50%.

Els joves dels grups MXT i IMM molt majoritàriament, tant si viuen a Palma com a pobles, diuen tenir molt més domini del castellà que del català. Així i tot, sembla que la tendència és que als pobles la diferència no sigui tan favorable al castellà, encara que només es redueix 11 punts entre els del grup MXT i 6 entre els d'IMM.

⁴⁹ En aquests casos englobem aquells alumnes que diuen tenir millor domini d'una de les dues llengües en un aspecte o més i el mateix en la resta dels quatre que hem analitzat.

En conjunt, per tant, podem veure que el lloc de residència només condiciona de manera clara el grup dels fills dels matrimonis autòctons, en el qual els que viuen als pobles es reparteixen de manera equilibrada entre el major domini del català i el major domini del castellà, mentre que entre els que viuen a Palma l'equilibri es romp àmpliament a favor del millor domini del castellà.

En els altres dos grups, aquesta circumstància, influeix poc en la jerarquització de la competència en una o altra llengua.

4.3.3. Els llocs de residència i el domini relatiu de català i de castellà.

A partir del fet que la distribució dels alumnes dels distints grups d'origen no és proporcional entre els pobles i Palma, es provoca que les proporcions d'alumnes que dominen una llengua més que l'altra varia molt d'un lloc a un altre.

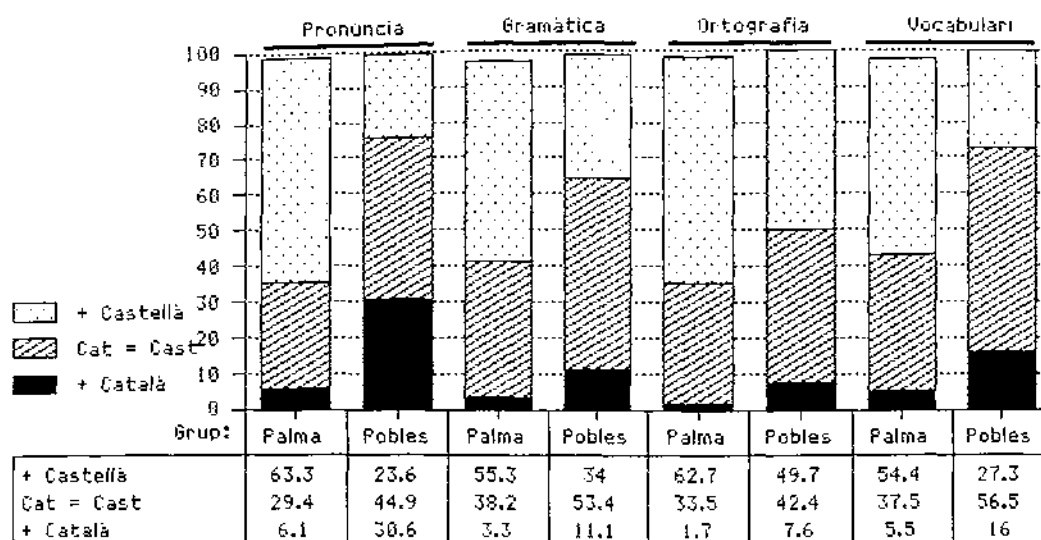
Així i tot (excepte en el cas de la «pronúncia» entre els que viuen als pobles) el major domini del català és sempre inferior al major domini del castellà. Però en contrast amb les diferències relacionades amb l'origen familiar, aquí són més clares. En els pobles el percentatge de millor domini del català supera, majoritàriament, el 10%, mentre que a Palma, en els mateixos casos, es queda només a una tercera part del valor dels pobles.

D'altra banda, a Palma el major domini del castellà sempre supera la suma del domini major del català i del domini equilibrat; en canvi als pobles el domini equilibrat de les dues llengües és sempre superior als altres dos valors (excepte, per poc, en el cas de l'«ortografia»). A partir, per tant, dels coneixements que s'autoassignen, el conjunt d'alumnes més pròpiament bilingüe és el dels pobles.

II. Competència lingüística i usos

Domini relatiu de català i de castellà.

Segons el lloc de residència († T.390-397)

Probablement en aquest cas coincideixen, com a mínim, dos factors a donar aquests resultats. Per una banda, ja ho hem dit, la major proporció del grup AUT als pobles, en relació amb la presència dels altres dos, que a Palma i, per l'altra, una major pressió ambiental a favor del català en els pobles, a causa de les diferències sociolingüístiques. També cal fer constar que, als pobles, l'ortografia és l'aspecte en què menys domini superior del català s'atribueixen, mentre que la pronúncia, se situa a l'altre extrem. Una altra vegada coincideix que l'aspecte en què tenen més domini és el menys escolar. Aquestes diferències, entre Palma i pobles, han d'explicar en part una major tendència a l'ús del català als pobles, sobretot com a llengua oral.

4.3.4. El curs i el domini relatiu de català i de castellà.

Els curs en què estan matriculats és una altra variable a considerar per veure si influeix sobre el nivell, de domini de les dues llengües, que s'autoassignen els alumnes. De fet, en algun aspecte dels que estudiam (sobretot «ortografia» i «gramà-

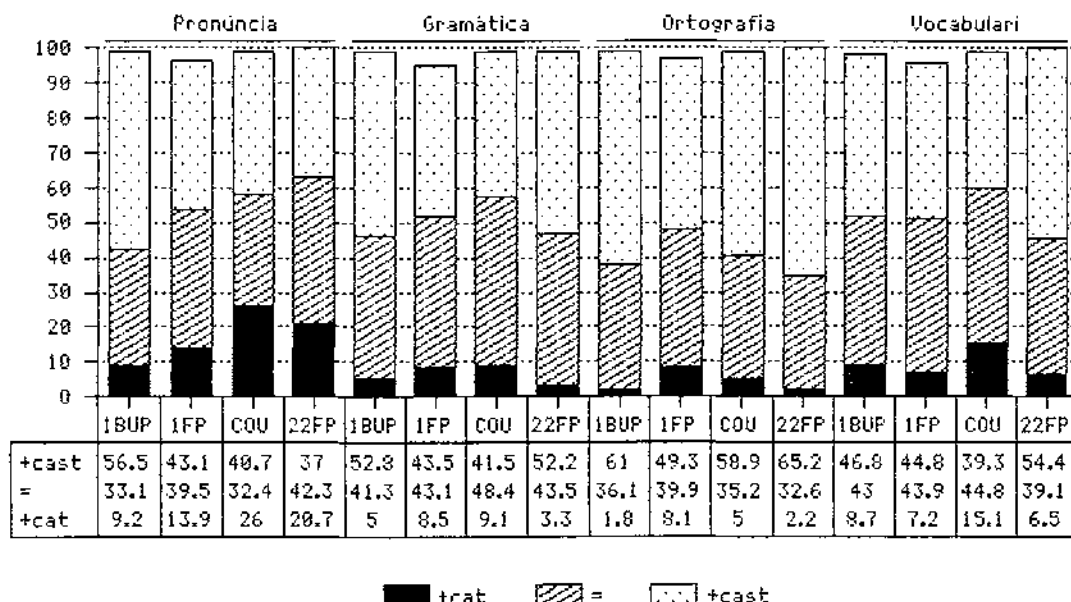
4. L'àmbit familiar

tica)), l'origen familiar i el lloc de residència determinaven poc la balança a favor del català.

Com es pot comprovar en aquest gràfic, hi ha molt poca diferència entre els diferents cursos en relació amb la percepció de domini d'una o altra llengua.

Domini relatiu de català i de castellà.

Segons el curs (↑ T.374-389).

El domini major de català (excepte en el cas de la «pronúncia» a COU, a 1FP i 2/2FP i en el «vocabulari» de COU) no arriba en cap cas al 10%. Mentre que el de castellà, se situa entre el 37% i el 65% («pronúncia» i ortografia, respectivament, de 2/2FP). Pel que sembla, i segons es desprèn d'aquesta informació, el canvi de curs no afecta les diferències de domini entre una i altra llengua. Per tant, el sistema educatiu no fa que amb el pas dels cursos el nivell de domini de català avanci posicions en relació amb el de castellà; almenys d'això no se'n perceben els alumnes. Caldria, per tant, revisar la política lingüística escolar si es pretén assolir allò que diu l'Estatut i la Llei de Normalització Lingüística.

II. Competència lingüística i usos

4.3.5. Els alumnes de L1cat i el nivell de domini de català en relació amb el castellà.

Les dades que hem vist en els apartats anteriors d'aquest capítol, coincideixen amb l'afirmació de Rafanell i Rossich que, a les terres de parla catalana, per primer cop hi ha «un nombre creixent de catalanoparlants que s'expressa molt més bé en espanyol que no pas en la seva llengua materna. Aquest fet insòlit s'aprecia especialment entre els nous estrats que acudeixen al domini de la llengua: els més joves» (Prats et al. 1990:36).

Les dades que podem obtenir de la mostra assenyalen que l'asseveració es compleix. Els alumnes que diuen tenir el català de L1, manifesten majoritàriament que tenen un domini igual de les dues llengües en tots els aspectes que hem vist, excepte en «Ortografia», on el domini de castellà és superior.

DOMINI SUPERIOR O IGUAL DE CATALÀ I CASTELLÀ ENTRE ELS ALUMNES DE L1 CATALANA († T.309)

	Català = Castellà	Català < Castellà	Català > Castellà
Pronúncia	55,0	15,7	28,7
Gramàtica	56,2	31,8	10,7
Ortografia	42,6	49,8	7,2
Vocabulari	60,1	22,1	16,9

El domini de llengua catalana només és superior al de castellà en la pronúncia. D'aquí es pot deduir, potser, que globalment hi ha, entre els alumnes de L1cat, una competència major en castellà que en català, i que el sentit més estès és el de domini equilibrat de les dues llengües. En els altres dos sectors lingüístics (els que diuen tenir el castellà o el català i el català com a L1) no hi ha cap aspecte en el qual el percentatge d'alumnes que diuen tenir més competència en castellà sigui inferior al 50%, i, a més, en tots els casos fan una aportació menor al grup dels que dominen equilibradament les dues llengües a la que fa el sector de L1cat († T.309). Vist això, possiblement no hi ha gaire més opcions que corroborar aquest

retrocés en el domini preeminent de la llengua catalana entre la població mallorquina jove.

4.3.6. Característiques del grup d'alumnes que consideren tenir el mateix domini de català que de castellà.

De tot el grup d'alumnes que han viscut sempre a terres de parla catalana (936), n'hi ha 105 que manifesten tenir el mateix domini de castellà que de català en els quatre aspectes que estudiam en aquest apartat («pronúncia», «gramàtica», «ortografia» i «vocabulari»). L'11,2%, per tant, del total de la població enquestada considera tenir un domini equilibrat de les dues llengües. En tots els casos la majoria d'aquests alumnes se situen en el nivell «bo» («pronúncia» 57,1%; «gramàtica» 58,1%; «ortografia» 56,2; «vocabulari» 72,4%. † T. 288, 291).

ALUMNES QUE TENEN EL MATEIX NIVELL DE DOMINI DE CATALÀ I DE CASTELLÀ
SEGONS EL GRUP D'ORIGEN I EL LLOC DE RESIDÈNCIA († T.292)

		Palma	Pobles
Grups	Totals	10,5	12,9
AUT	14,5	14,8	14,2
MXT	7,9	6,8	11,7
IMM	6,8	7,5	5,5

A pesar que el nombre d'alumnes que manejan ara és molt reduït per poder assegurar la relació entre les variables creuades, convé que observem els resultats amb aquesta perspectiva. No podem dir que el lloc de residència determini el grau de coneixement equilibrat de les dues llengües. Així i tot podem observar una diferència considerable en el comportament del grup MXT, segons siguin de Palma o de pobles. Entre els del primer grup només hi ha un 6'8% que consideren dominar igual les dues llengües, mentre que entre els de pobles aquest percentatge pràcticament es duplica (11,7%).

II. Competència lingüística i usos

En canvi, si abordam la comparació a partir dels grups d'origen, pels resultats que tenim podem dir que hi ha una major freqüència de consideració de domini equilibrat en el grup AUT (14,5%) que en els altres dos (7,9% i 6,8%).

En resum, la consciència de tenir la mateixa competència en les dues llengües (independentment de si en realitat és així o no) no sembla que, en general, depengui del lloc de residència i, en canvi, els valors que es donen en la nostra enquesta permeten suposar que tenen relació amb el grup d'origen, ja que el percentatge d'alumnes del grup AUT que així ho manifesten és el doble que en els altres dos grups.

Si això fos així, ens trobaríem amb la circumstància que, a Mallorca, els fills de matrimonis d'origen autòcton (majoritàriament de parla catalana, per tant) donen més bilingües equilibrats que els matrimonis mixtos (un pare de cada llengua) o que els matrimonis d'origen forà (tots dos d'una llengua diferent a la pròpia del territori en què viuen). Aquests resultats apunten clarament a un major pes ambiental del castellà que no del català, ja que si fos d'una altra manera, en una societat normalitzada des del punt de vista lingüístic, sembla que els bilingües majoritàriament s'haurien de trobar en els grups MXT i IMM.

4.3.7. Característiques del grup d'alumnes que consideren tenir un domini millor de català que de castellà.

D'entre els alumnes que h'n viscut sempre a terres de parla catalana, només n'hi ha 15 (1'5%) que declaren tenir un domini superior de català en els quatre aspectes estudiats. En canvi els qui declaren dominar més el castell són 213 (23,4%) (↑ T.293-296).

Els 15 que diuen dominar més el català pertanyen tots al grup de fills de matrimonis autòctons (hi representen el 2'9%), tots tenen el català com a L1 i viuen majoritàriament a pobles (86'7%).

Els 213 que dominen més el castellà procedeixen de tots tres grups d'origen, encara que principalment dels que tenen els pares immigrants (41,3%; 37% del seu grup), seguits dels que fan part de matrimonis mixtos (33'8; 31% del seu grup) i dels d'autòctons (24'9%; 10'3% del seu grup). Majoritàriament són de Llicast (80'8%), però n'hi ha alguns de Llicat (13'2%), alguns de Llibil (4,7%) i 2, de L1 estrangera (0'9%). Igualment, en gran part viuen a Palma (78'4%) i la resta als pobles (15,5%) o a zona turística (6,1%).

Des d'aquest punt de vista podem veure que també les diferències són clarament favorables al castellà. A la banda del català només hi ha alumnes provinents del grup AUT; en canvi a la banda favorable al castellà n'hi ha de tots els grups. La situació d'anormalitat lingüística del català es veu també en aquest fet ja que, en el grup dels que tenen millor domini del castellà hi ha més alumnes de pares autòctons i de Llicat que en el grup dels que dominen més el català. És a dir, fins i tot de pares d'àrea catalana, hi ha més alumnes que tenen un domini superior de castellà que alumnes que el tenen de català. Això mateix també passa amb els alumnes que de Llicat.

Si en lloc de partir dels alumnes amb un major domini en tots els aspectes observem aquells que tenen el mateix domini en tots excepte, com a mínim, en un en què és superior, els valors milloren molt lleugerament en el cas del català i molt més en el cas del castellà (↑ T.297-298, 303-304).

En el primer cas són 108 els alumnes (11'9%) i en el segon 601 (66'2%). Els que dominen més el català són majoritàriament del grup AUT (90,7%) i de pobles (75%). També són primordialment de Llicat (97'2%), encara que n'hi ha 3 de Llicast (2'8%).

Els que dominen més el castellà procedeixen de tot tipus d'origen familiar. Majoritàriament són del grup AUT (41'1%), després de MXT (31'5%) i IMM (27'5%). En aquesta sèrie podem veure que el grup d'alumnes fills de matrimonis autòctons (AUT), és el que aporta uns valors absoluts més alts, però no és així si tenim en compte el que suposa dins cada un ja que, en el cas del

II. Competència lingüística i usos

grup AUT, només suposa el 47'9%; mentre que MXT i IMM hi aporten el 79'4% i el 71'1% del seu total, respectivament.

També són alumnes residents majoritàriament a Palma (67'7%) i de Llicast (59'4%), encara que ja n'hi ha una proporció més elevada de pobles (27'3%)⁵¹ i de Llicat (34'3%).

Tenint en compte que a Mallorca l'escolarització en castellà i en català és molt favorable a la primera llengua i que alguns dels aspectes estudiats en aquest apartat tenen el seu àmbit principal d'aprenentatge a l'escola, pot ser que això desvirtui d'alguna manera la relació entre el domini global en una i altra llengua. Per això hem cregut oportú reduir la comparació als aspectes lingüístics que tenen un aprenentatge més relacionat amb l'àmbit familiar i social immediat («pronúncia» i «vocabulari») i deixam de banda els més escolars («ortografia» i «gramàtica», o el que ells hi deuen entendre). En aquest cas els valors augmenten a favor del català († T.300-302), tant si comptam només els alumnes que tenen un domini superior en tots dos aspectes (5'2%) com si també consideram els que en un dels dos en tenen el mateix domini que de castellà (18'0%). En canvi el domini en castellà († T.305-308) augmenta en el primer cas, domini superior en «pronúncia» i «vocabulari», (35'7%) i disminueix si tenim en compte la superioritat en un aspecte i la igualtat o superioritat en l'altre (56'1%); en aquest darrer cas, on ja abasta alumnes «catalanoparlants», és lògic que, en reduir-se la comparació als aspectes més relacionats amb la llengua d'origen, disminueixi el nombre d'individus que en tenen un domini superior al de la llengua pròpia. La variació dels valors en combinació amb la resta de variables es manté paral·lela al que hem vist fins ara.

El comportament dels alumnes del grup AUT és una dada important a tenir en compte, per veure quina és la situació real i poder apuntar la línia d'evolució que pot dominar si no canvien radicalment les condicions que determinen les actituds i usos

⁵¹ La proporció d'alumnes de Palma i de pobles en la mostra global és de 58'8% i 36'7%, respectivament.

lingüístics. En tots els casos, en aquest grup, els resultats assenyalen que hi ha un domini major del castellà que del català. És a dir, entre els alumnes fills de pares nascuts als Països Catalans n'hi ha més que declaren tenir un major coneixement de castellà que de català amb proporcions força considerables⁵², encara que les diferències no són tan acusades si només tenim en compte els dos aspectes menys escolars. En canvi l'aportació dels grups de fills de matrimonis mixtos i d'immigrants d'individus amb més preparació de llengua catalana és, en tots els casos, pràcticament insignificant. Hi ha, per tant, una pèrdua important de característiques pròpies en individus del grup AUT a favor de característiques lingüístiques més pròpies d'immigrants; mentre que no hi ha guanys procedents dels altres dos grups.

4.4. ENTORNS D'APRENENTATGE DE LA LLENGUA.

Les maneres d'aprendre una llengua poden ser molt diverses. Hi ha des de qui l'aprèn en el si familiar, fins a qui l'aprèn a força de cursets en acadèmies o pel contacte amb persones que la parlen. És la diferència, per exemple, entre el nadiu, en el primer cas, i l'adult que arriba a un nou país on necessita de forma immediata el domini de la llengua, ja sigui per poder mantenir relacions amb la resta de població de la nova societat o perquè li ho exigeixen de manera formal (cursos de reciclatge per a mestres o funcionaris, per exemple).

Entre la població que estudiam, els factors que poden explicar la causa de l'aprenentatge de la llengua catalana són pocs: nativització familiar, contacte social amb la població del voltant o exigència escolar.

⁵² Superior en tot: 10'3%-2'9%; superior i superior/igual en tot: 47'9%-19'0%; superior en «pronúncia» i «vocabulari»: 16'1%-8'9%; superior i superior/igual en «pronúncia» i «vocabulari»: 33'3%-29'1%.

II. Competència lingüística i usos

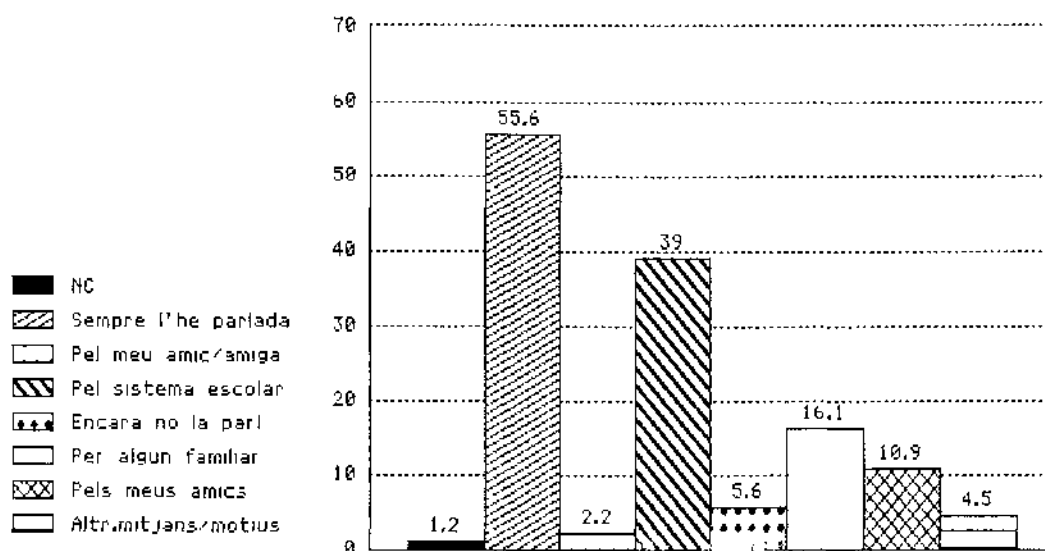
4.4.1. L'aprenentatge oral.

Dues preguntes del qüestionari, molt semblants, fan referència als llocs on els alumnes han après la llengua catalana; una fa referència a l'aprenentatge oral i l'altra al lloc on han après millor la llengua catalana⁵².

En general les respostes relatives a la manera com han aconseguit parlar en català, tot i que en el qüestionari hi ha nou opcions de resposta, estan concentrades bàsicament en quatre: l'han parlada sempre, pel sistema escolar, per algun familiar o gràcies als amics, tal com podem veure en el gràfic següent:

Forma d'aprenentatge de la llengua catalana.

Valors globals († T.429)

En primer lloc podem veure que la majoria d'alumnes que han nascut als Països Catalans (55'6%), manifesta que sempre ha par-

⁵² En el qüestionari, preguntes APLA i EA, respectivament.

lat la llengua catalana⁵⁴. Aquest tant per cent coincideix, globalment i per parts, bastant amb els que deien tenir el català com a L1 (52,4%).

L'aprenentatge en aquests casos, per tant, s'ha d'entendre com a aprenentatge natural per la inserció, des dels inicis, en un context que la fa aprendre (en la majoria de casos, ja que coincideix bastant amb els que la tenen com a L1, es deu tractar d'un aprenentatge en l'àmbit familiar).

El segon factor que més ha ajudat a l'aprenentatge de l'expressió oral en català ha estat el sistema escolar (39'0%). En aquest cas ja es tracta, en conseqüència, d'uns joves als quals l'àmbit familiar no els ha possibilitat aprendre a parlar la llengua pròpia del país on viuen. Han après la llengua com a conseqüència d'una actuació lingüística planificada (ja sigui de manera general, per a tot el sistema escolar⁵⁵, o a causa d'actuacions concretes de determinats centres escolars o dels ensenyants).

A molta distància d'aquests, se situen els altres dos factors que tenen una relativa importància en l'assimilació lingüística dels no-catalanoparlants inicials. En primer lloc trobam la importància que tenen els familiars⁵⁶ (16'1%). Potser hauríem de

⁵⁴ Amb la finalitat de poder recollir els casos en què els alumnes consideraven que havien de donar més d'una resposta, vàrem preveure la possibilitat de donar-ne dues. Alguns alumnes n'han donat només una, mentre que altres n'han donat dues. Els valors relatius que utilitzam són el resultat d'unir totes les respostes, sense tenir en compte si en donen dues o una. És a dir, quan afirmam que el 39% dels enquestats manifesten que n'han après gràcies al sistema escolar, indicam que aquest percentatge és sobre el total, independentment de si alguns d'ells donen també una altra resposta. Això fa que la suma dels percentatges superi el 100%. Com veurem, en el grup AUT, on predomina la resposta «Sempre l'he parlada», lògicament, és on menys respostes dobles apareixen (només un 25'2% n'han donat dues); en canvi en els altres dos grups d'origen, on aquesta resposta és més baixa, el nombre de dobles respostes augmenta i se situa en el 43'9% i el 45'5%, respectivament (↑ T.442-447).

⁵⁵ En aquest cas l'única cosa que té aquest abast és l'assignaturització, des del curs 79-80, de la llengua catalana.

⁵⁶ Hem d'entendre que els alumnes, en donar aquesta resposta, no es refereixen als que cohabiten amb ells, sinó a familiars externs a la seva llar.

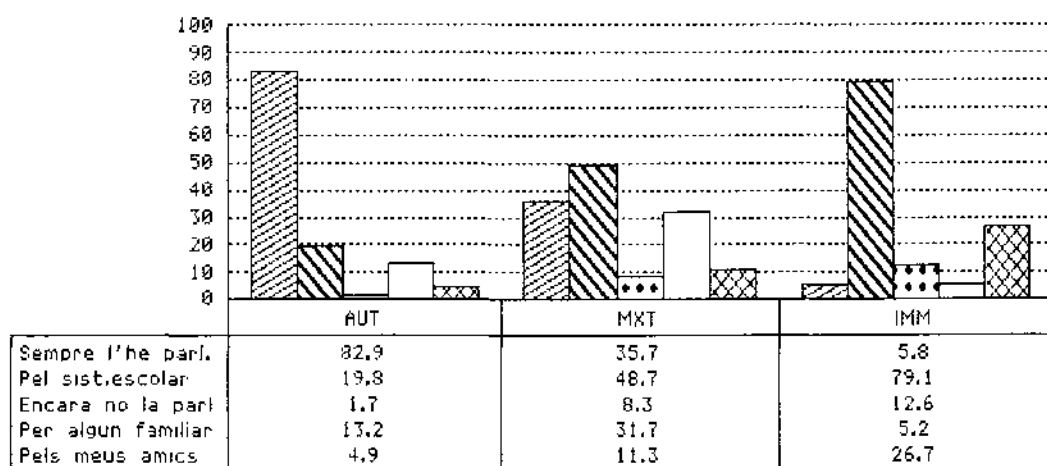
II. Competència lingüística i usos

pensar que en aquest cas hi ha els avis que mantenen la llengua catalana a pesar que els seus fills parlin en castellà als néts, o els familiars autòctons de fills de matrimonis mixtos. Amb un valor lleugerament inferior (10,9%) actua la influència dels amics⁵⁶.

4.4.2. L'aprenentatge segons l'origen familiar i el lloc de residència.

Forma d'aprenentatge de la llengua catalana.

Segons el grup d'origen familiar (↑ T.429)

▨ Sempre l'he parl. ▩ Pel sist.escolar ▤ Encara no la parl
□ Per algun familiar ▦ Pels meus amics

Si analitzam la pregunta separant la mostra per grups de procedència familiar, podem observar que la pertinença a un grup o a un altre sembla determinar, lògicament, la probabilitat de resposta. Els que més contesten que l'han parlada sempre són els fills dels matrimonis autòctons i, per això, la resta de respostes té valors inferiors als que assoleixen en els altres grups.

⁵⁶ La resta de factors tenen uns valors molt baixos i, a partir d'ara, no seran comentats. De tota manera, cal dir que els únics que han assistit a cursets especials fora del sistema escolar per aprendre a parlar en català són els fills de matrimonis d'immigrants. Així i tot, en una proporció molt baixa (2,6%).

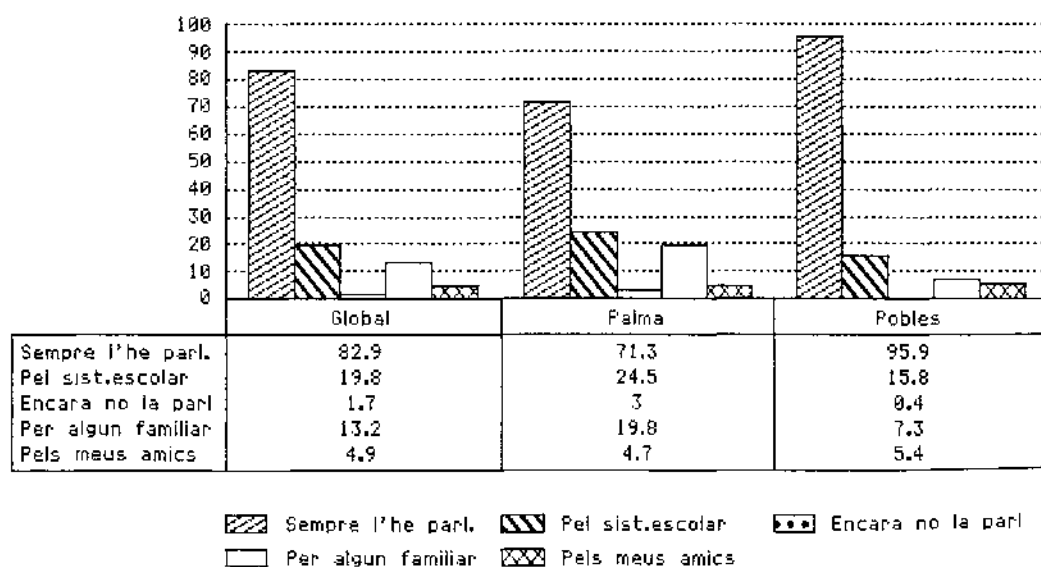
4. L'àmbit familiar

Entre els fills dels matrimonis autòctons el nombre dels que diuen que sempre l'han parlada coincideix amb el dels que deien que la tenien com a L1; en canvi en els altres dos grups (els fills de matrimonis mixtos i els fills d'immigrants) hi ha un lleuger augment dels que la saben parlar des de sempre amb relació als que la tenen com a L1. Sembla que l'explicació pot trobar-se en el fet que deuen ser alumnes que no la consideren L1 (segurament perquè no és la llengua principal dins la família) però que, per l'entorn social en què viuen, l'han sabuda parlar sempre.

a) L'aprenentatge entre els fills dels matrimonis autòctons.

En el grup de fills de matrimonis autòctons l'opció predominant és «Sempre l'he parlada», com era d'esperar, que assoleix el 82'9%. A molta distància s'hi situen les respostes «Pel sistema escolar» (19'8%) i «Per algun familiar» (13'2%).

Forma d'aprenentatge de la llengua catalana
Grup AUT segons els lloc de residència († T.429)

Corroborant la possibilitat que aquests familiars, tal com hem dit abans, siguin parents que mantenen el català amb els

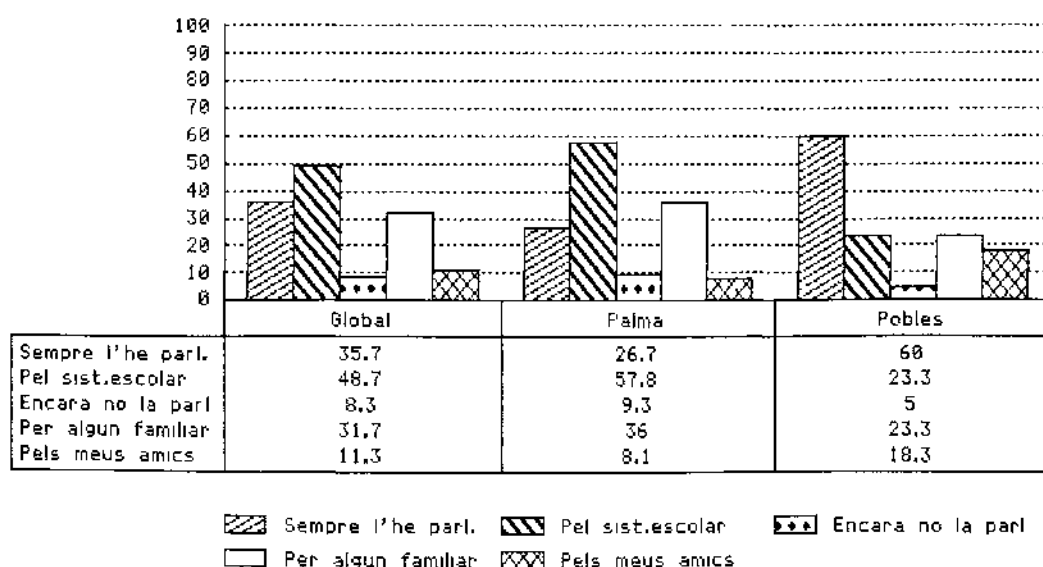
II. Competència lingüística i usos

enquestats encara que els seus pares els parlin en català (per exemple els avis), cal afegir que el 39% dels alumnes d'aquest grup que tenen el castellà com a L1 manifesten que han après a parlar el català «Per algun familiar» (↑ T.431).

Si analitzam separatament els que viuen a Palma i els que viuen als pobles, podem veure que no hi ha cap canvi d'ordre entre els factors que més actuen en l'aprenentatge del català, encara que s'ha de destacar que s'hi produeixen modificacions pel que fa a la importància relativa de cada un. En els pobles la resposta «Sempre l'he parlada» assoleix un valor superior en 24 punts al que té a Palma; això sembla demostrar que als pobles aprendre el català ja des dels primers moments és molt més normal que no a Palma. L'ampli abast d'aquesta resposta als pobles, fa que les altres disminueixin d'importància relativa; i, en canvi, a Palma tenguin uns valors més alts.

b) L'aprenentatge entre els fills dels matrimonis mixtos.

Forma d'aprenentatge de la llengua catalana.
Grup MXT segons el lloc de residència (↑ T.429)

En el grup MXT és on les tres opcions més importants se situen més pròximes. De tota manera s'ha de destacar que, en aquest cas, la manera com més diuen que han après a parlar en català és

a través de l'escola, la qual afecta, aproximadament, la meitat d'aquest grup (48'7%). Queda clar per tant que, en aquesta classe de matrimonis, l'escola ja agafa una bona part del protagonisme en l'adquisició del domini oral de la llengua catalana, per damunt de la família. Així i tot cal notar que hi ha una diferència important segons quin sigui el lloc de residència: a Palma la importància de l'escola és esmentada per més de la meitat dels alumnes (57'8%) i, en canvi als pobles no arriba a la quarta part (23,3)%, ja que en aquest entorn el primer lloc l'ocupa el fet d'haver-lo parlat sempre (60,0%). Globalment, aquesta opció, «Sempre l'he parlada», només assoleix el 35'7%, ja que a Palma sols representa el 26,7%, per darrera l'opció «Per algun familiar» (36'0%). Als pobles la influència dels familiars es considera tan important com la de l'escola i, en el conjunt del grup MXT, aquesta opció representa el 31'7%.

La darrera circumstància de les quatre que tractam que afavoreixen l'aprenentatge oral de la llengua catalana són els amics, que representen sols l'11,3%, encara que el valor que té als pobles és quasi el doble (18'3%)⁵⁸.

Sembla evident, com ja hem dit en altres apartats d'aquest treball, que el lloc de residència actua amb força sobre el comportament dels fills dels matrimonis mixtos, de tal manera que els que viuen als pobles s'acosten més al comportament general dels alumnes de pares autòctons i els que viuen a Palma al dels fills d'immigrants.

c) L'aprenentatge entre els fills dels matrimonis d'immigrants.

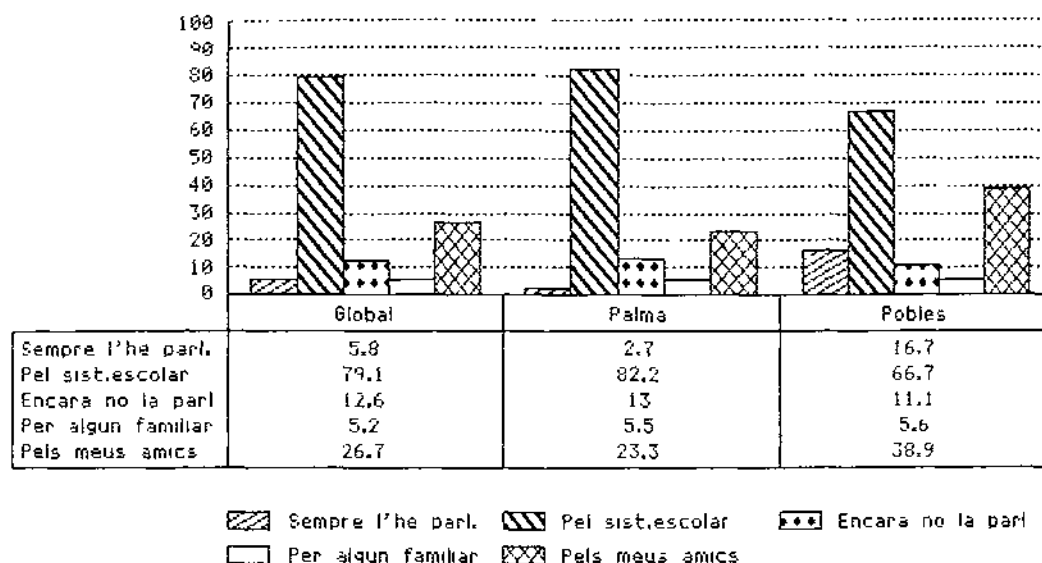
En el grup d'alumnes fills d'immigrants (IMM) el fet que més clarament influeix en l'aprenentatge oral del català és l'escola, que assoleix el 79'1% dels casos, i en segon lloc, a més de

⁵⁸ En el cas dels pobles la circumstància d'un major pes relatiu dels catalanoparlants, sens dubte, arrossega cap al coneixement i ús més sovintejat d'aquesta llengua, cosa que a Palma, amb proporcions diferents de castellanoparlants, no deu succeir tant.

II. Competència lingüística i usos

50 punts, hi trobam la influència dels amics (26'7%). Cap dels altres factors no arriba al 10%.

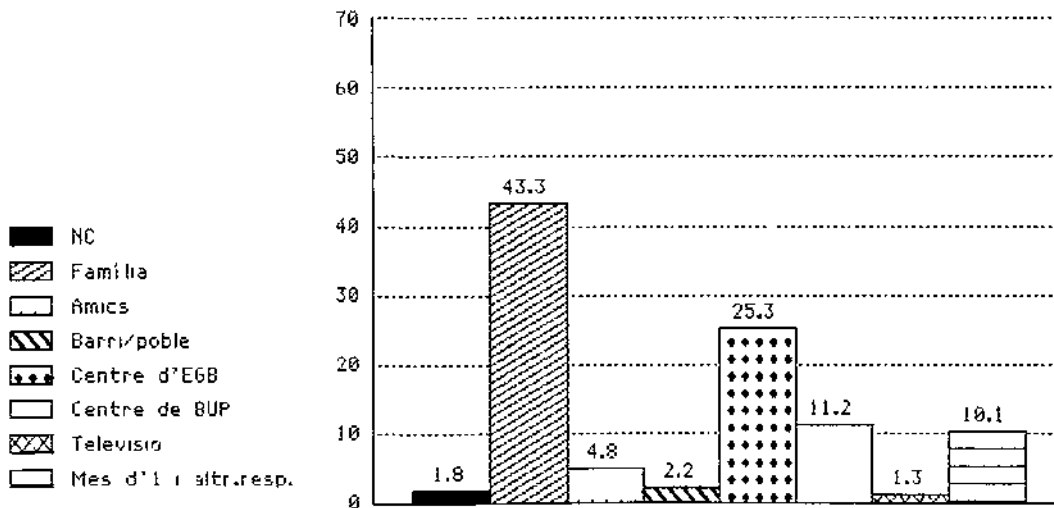
Forma d'aprenentatge de la llengua catalana.
Grup IMM segons el lloc de residència († T.429)

Igualment, si observam aquest grup tenint en compte el lloc de residència, podem adonar-nos d'algunes diferències, encara que no puguem assegurar que són clarament determinades per aquest fet. Així, entre els de Palma, l'escola ha estat un factor molt important en el 82'2% dels enquestats; mentre que en els pobles només arriba al 66'7%. En canvi, els amics als pobles són més determinants a favor del català (38'9%) que a Palma (23'3%). Fins i tot, als pobles una part considerable dels alumnes d'aquest grup (16'7%) diuen que sempre l'han sabut parlar; en contrast amb sols el 2'7% dels de Palma. Com és lògic per les característiques del grup, els familiars hi tenen una importància molt reduïda (5'2%).

4.4.3. L'entorn més afavoridor en l'aprenentatge de la llengua.

El factor primordial en influència reconeguda és la família, que obté el 43'3% de respostes entre el total d'alumnes nascuts als Països Catalans. En segon lloc trobam els centres educatius: EGB i BUP⁵⁹ (25,3% i 11'2%, respectivament). Les diferències dels valors que hi ha entre la família i l'escola no són, però, tan grans. La causa pot trobar-se en el canvi de pregunta, ja que ara no es tracta de saber on han après a parlar la llengua, sinó on l'han apres «més» i, naturalment, s'hi pot entendre com a aprenentatge global (i, en conseqüència, incloure-hi registre culte, escriptura, normes gramaticals, etc.)

Entorns més afavoridors de l'aprenentatge del català († T.431)

El percentatge global d'aquests tres àmbits suposa el 79'8%. La resta de respostes, per tant, té molta menys importància. Aquesta relativa poca influència deu poder explicar-se per diverses causes; de tota manera no ha de ser gens menyspreable que

⁵⁹ Cal fer constar un error de plantejament en el qüestionari. En aquesta pregunta només demanam sobre el «centre de BUP» i no fem referència al centre d'FP, cosa que pot dur a fer que els alumnes d'aquest darrer tipus d'ensenyament se'n considerin exclosos, quan la intenció era preguntar sobre el període d'escolarització a ensenyament mitjà.

II. Competència lingüística i usos

siguin, probablement, entorns d'expressió en castellà, sobretot entre els que són castellanoparlants.

Com era d'esperar, els principals entorns en què els alumnes consideren que han après més la llengua coincideixen amb els principals factors que possibiliten la capacitat de parlar en català i que hem analitzat a l'apartat anterior⁶⁰.

Hi ha una clara relació entre els àmbits on diuen que han après més el català i la manera com l'han après a parlar. En aquest sentit sembla que podríem establir que en la majoria de casos haver-lo parlat sempre equivaldria a haver-lo après sobretot a l'àmbit familiar (el 66,0% dels alumnes enquestats ho diuen així; ↑ T.432).

a) Influència del grup d'origen familiar i el lloc de residència

Per grups de procedència familiar destaca el canvi, d'un grup a un altre, de la importància relativa de la família i l'escola.

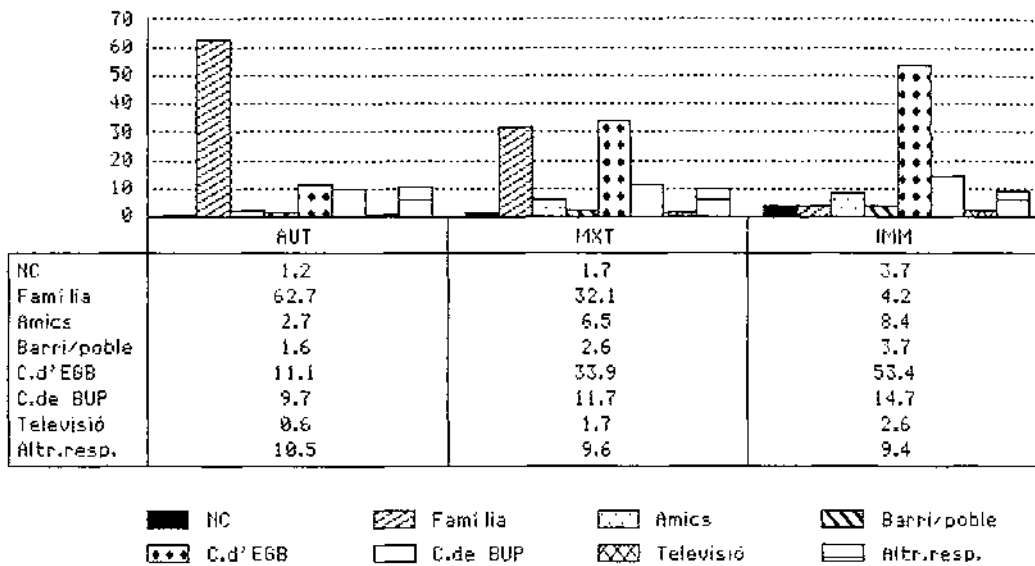
Mentre en el grup AUT, l'entorn familiar és seleccionat pel 62,7% dels alumnes i l'escola (EGB + BUP) pel 20,8%, a MXT la família baixa al 33,0% i l'escola arriba al 45,8, i a IMM els valors són, respectivament, 4,2% i 68,1%. La resta d'entorns tenen uns valors molt baixos, encara que són lleugerament superiors en tots els casos en què la família té més pes.

⁶⁰ Els que diuen que ha estat a l'àmbit familiar on han l'apresa més, a la pregunta anterior deien sobretot que l'han parlada sempre (84'7%), que n'han après a l'escola (16,3%), mitjançant algun familiar (17'3%) i pels amics (3,5%). Els que afirmen que ha estat a l'escola d'EGB, deien que l'han parlada sempre (22'4%), que l'han apres a l'escola (70'0%), gràcies a algun familiar (14,8%), als amics (11,8%), a l'amic (2,1%) o que encara no la parlen (11'0%). Les respostes més significatives que donen els alumnes que diuen que on l'han apres més ha estat a BUP són que l'han parlada sempre (41'9%), que l'han apres a l'escola (57,1%), pels amics (17,1%), per algun familiar (16,2%) o que encara no la parlen (5,7%). (↑ T.432).

4. L'àmbit familiar

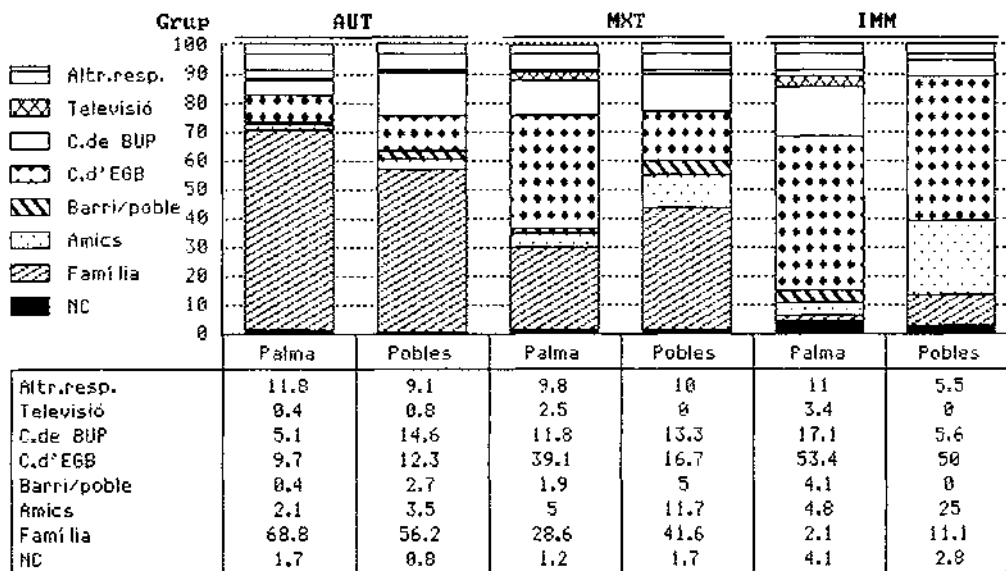
Entorns més afavoridors de l'aprenentatge del català.

Segons el grup d'origen familiar († T.431)

Entorns més afavoridors de l'aprenentatge del català Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència

(† T.433)

Entre els alumnes dels grups MXT i IMM que viuen als pobles, els àmbits no institucionals més significatius («Família» i «Amics») tenen molta més influència que entre els de Palma; les diferències es mouen entre 7 i 13 punts i entre 9 i 20, respec-

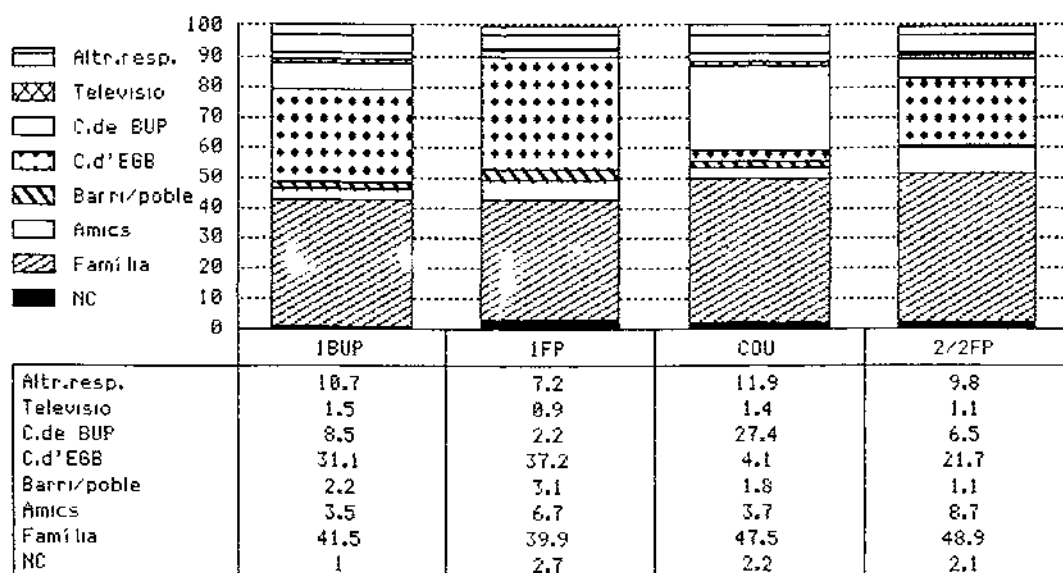
II. Competència lingüística i usos

tivament. En canvi els més institucionalitzats (centres d'EGB i de BUP), en quasi tots els casos, a Palma tenen més importància que als pobles, excepte en el cas de la influència del centre de BUP entre els fills dels matrimonis mixtos, al qual donen més pes relatiu els alumnes de pobles que els de Palma.

Entre els fills dels matrimonis autòctons es manté un major equilibri de resposta entre els distints llocs de residència, però tendeix a invertir-se la relació. El fet que la pregunta es formulí a partir de «entorn on has après més...» pot dur a això. Curiosament entre els dels pobles és l'única ocasió on la influència del centre de BUP en l'aprenentatge de la llengua és superior a la del centre d'EGB. Ho pot explicar el fet que la majoria de centres de BUP de la part forana fan ensenyament en català, en canvi no passa el mateix amb els d'EGB.

b) Influència del curs en què estan matriculats.

Entorns més afavoridors de l'aprenentatge del català
Segons el curs († T.434)

El valor que té la família com a entorn que més afavoreix l'aprenentatge de la llengua catalana no varia gaire amb relació

al curs a què pertanyen (la diferència en cap cas no arriba a 9 punts). A 1BUP i a 1FP, la importància que els alumnes donen a aquest entorn és pràcticament idèntica i és menor que la que hi donen els de COU i els de 2/2FP, els quals també coincideixen entre ells. La causa d'aquesta divisió entre els cursos inferiors i superiors pot ser la diferència de pes relatiu dels grups d'origen familiar en cada un d'aquests cursos: als cursos superiors la proporció de fills de pares autòctons és 10 punts més elevat que en els primers⁶¹.

Una diferència a destacar és la que hi ha entre els valors relatius que donen a EGB i a BUP. Els alumnes dels primers cursos i els de 2/2FP donen molta més importància a la influència favorable del centre d'EGB (entre 23 i 35 punts de diferència); en el cas dels primers cursos és lògic que donin més importància al nivell escolar on hi han passat els vuit cursos anteriors que al nivell en què majoritàriament encara no hi han passat ni un curs.

Els alumnes de COU, en canvi, donen més importància al centre de BUP (amb un avantatge de 23 punts). Aquests alumnes, a diferència dels de 1BUP, ja duen, com a mínim quasi quatre cursos al centre, per una banda, i, per l'altra, es troben molt més allunyats temporalment de l'experiència de l'EGB. La inversió del sentit de la influència que es produeix entre la mostra de COU, prova que els alumnes valoren que el pas per BUP és important en el seu aprenentatge de la llengua catalana⁶².

⁶¹ A 1BUP: AUT = 53,2%; MXT = 26,9%; IMM = 19,9%. A 1FP: AUT = 49,8%; MXT = 21,5%; IMM = 28,7%. A COU: AUT = 61,6%; MXT = 26,0%; IMM = 12,3%. A 2/2FP: AUT = 59,8%; MXT = 18,5%; IMM = 21,7% († T. 556).

⁶² El contrast que es produeix entre la resposta dels alumnes de COU i la dels de 2/2FP, els quals donen molta més importància al centre d'EGB, pot explicar-se, probablement, per un defecte de redacció en el qüestionari. Una de les respostes que ofereix és «Centre de BUP», quan realment el que pretén és que s'hi llegeixi «Centre de BUP o d'FP». Per això, probablement, molts dels alumnes de 2/2FP han donat més importància al centre d'EGB, perquè en el qüestionari no hi han vist reflectit el tipus de centre d'ensenyament mitjà a què assisteixen.

II. Competència lingüística i usos

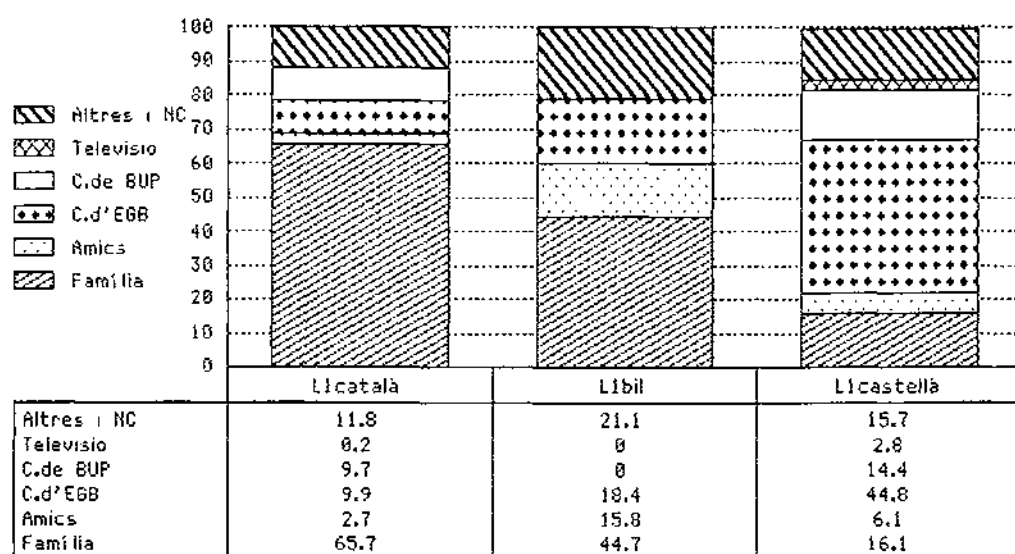
En la resta de variables hi ha poques diferències de valoració entre els alumnes dels diferents cursos.

d) Influència de la L1.

La importància dels entorns en què han après més la llengua catalana varia segons quina és la L1 dels alumnes.

Entorns més afavoridors de l'aprenentatge del català.

Segons la L1 († T.435)

Els que diuen ser de L1 català donen el pes més important en l'aprenentatge de la llengua a la família (65,7%). En aquest grup, cap altra opció supera el 10%, tot i que EGB i BUP s'hi acosten (9,9% i 9,7%, respectivament).

El 44,7% dels alumnes que tenen les dues llengües com a L1 fan referència a la família, mentre que el 18,4% es refereix al centre d'EGB, el 15,8% al de BUP i el 15,8%, als amics.

Entre els de L1 castellà, només el 16,1% ho atribueix a la família i el 59'0% a l'escola (44,8% i 14,4%, respectivament).

4.5. CONCLUSIONS.

En els casos que hem analitzat podem veure que hi ha una clara tendència a conservar la llengua dels pares i mares com a llengua familiar de relació interna. Per aquest motiu, és obvi que l'aportació que fa cada grup de procedència familiar a les principals opcions de L1 que hem vist, estigui en relació amb la llengua originària de la majoria de membres d'aquests grups⁶².

Els dos subgrups en què es produeix una major estabilitat són el dels matrimonis autòctons que viuen a pobles i el dels fills d'immigrants de Palma. En el primer cas l'estabilitat es produeix en un ús molt elevat del català i en el segon en un ús gairebé inexistent d'aquesta llengua.

En el subgrup d'autòctons de Palma es produeix una disminució important de l'ús del català que segueix regularment les diferències generacionals. Els valors més alts es donen com a L1 del pare i de la mare, després com a llengua que aquests usen entre ells (ja que deu produir-se'n un descens entre els matrimonis lingüísticament mixtos) i amb el fill; a continuació, hi ha l'ús que en fa el fill amb el pare i la mare i, en darrer lloc, amb els germans. Aproximadament hi ha un descens de 25 punts entre la presència del català com a L1 dels pares i l'ús que en fan els fills entre ells⁶³.

Entre els immigrants de segona generació residents a pobles la característica és un ús familiar del català quasi inexistent.

⁶² En aquest sentit cal fer constar que, com era d'esperar, els 484 alumnes que diuen tenir el català com a L1 procedeixen de manera molt desigual dels tres grups d'origen familiar que consideram en aquest treball: el 87,4% d'alumnes de Llicat és del grup AUT; l'11,2%, del MXT; i l'1,5%, del grup IMM. Els 397 alumnes de Llicast es distribueixen de la següent manera: 19,4%, AUT; 36,0%, MXT; 44,6%, IMM. Els qui declaren tenir com a L1 les dues llengües oficials, que són 38, tenen aquesta procedència: 23,7%, AUT; 68,4%, MXT; 7,9%, IMM († T. 41).

⁶³ Sembla clar que el retrocés en els usos familiars té relació amb el nivell de vitalitat de la llengua en l'entorn. Un comportament semblant a aquest és el de les famílies de Castelló en què els dos cònjuges són d'aquesta ciutat: el 52,7% d'aquests matrimonis parlen en català a casa, mentre que només és el 31,9% dels fills (Ferrando et al. 1989)

II. Competència lingüística i usos

Així i tot, té algun valor quan és un ús referit als fills. El punt més elevat és la consideració com a L1 de l'alumne.

En els grups de matrimonis mixtos intervenen una sèrie de circumstàncies que fan que s'hagi de comentar aquest grup amb més detall.

En primer lloc, que un sector dels pares i mares d'aquest grup nascuts als Països Catalans siguin de L1cast, a part d'una possible deserció, deu ser perquè, majoritàriament, es tracta d'immigrants de 2a generació. Que en aquest grup la proporció d'aquests pares sigui d'aproximadament el 19%, mentre que entre els matrimonis autòctons només és del 10%, pot trobar l'explicació en el fet que sembla que, en situacions de conflicte lingüístic, hi ha una tendència major a relacionar-se amb persones de la mateixa llengua que amb persones de l'altra (Colomer 1992; UIB 1986: 26-51), la qual es deu mantenir a l'hora de formar-se una parella estable:

«Sembla que la gent té en compte la llengua a l'hora de triar les amistats. Cal no oblidar, tanmateix, que per causa de la particular organització geogràfica i social del terme [de Llucmajor], un catalanoparlant té una gran possibilitat de trobar-ne un altre i passa igual amb els castellanoparlants» (Ajuntament de Llucmajor 1991: 21)

Destaca també el nombre de mares que, en aquest grup, tenen com a L1 una llengua estrangera (6,2%, el doble que de pares). L'explicació pot estar relacionada amb el fet que durant els anys seixanta, els primers de la gran expansió de la indústria turística, era de molt atractiu per als joves mallorquins establir relacions amb estrangeres, que de vegades acabaven en matrimonis que s'establien a l'illa. En canvi, el fenomen contrari no era, ni de molt, tan freqüent.

En segon lloc, en els matrimonis mixtos es produeix un creixement i expansió generacional de la presència i ús de la llengua castellana més important del que caldria esperar en un territori en què no és la llengua pròpia. Aquest fenomen es produeix, probablement, per diverses causes. D'una banda per la ten-

dència que hi ha en els matrimonis mixtos a establir només una llengua per a les relacions internes⁶⁴, tal com ja assenyalava Badia i Margarit l'any 1974:

«[...] per més que abundin els matrimonis lingüísticament mixtos, el que sol succeir és que un dels dos cònjuges cedeixi a la llengua de l'altre, i s'estableix així l'ús d'una sola llengua matrimonial, que serà la llengua materna dels fills» (Badia 1982: 42-43)

De l'altra per la tendència, a la qual ja ens hem referit abans, dels catalanoparlants, com a mínim de l'estat espanyol, d'abandonar la seva llengua en relacionar-se amb castellanoparlants. Aquesta inèrcia de renúncia del català repercuteix també en les relacions amb els fills, les quals són àmpliament en castellà, encara que el pare o la mare siguin catalanoparlants. Strubell (1981: 84), referint-se a Barcelona, al·ludeix a aquest comportament contrari a la normalització lingüística dels matrimonis mixtos:

«Dit d'una altra manera, el matrimoni mixt, com a norma general, més que facilitar la integració cultural del cònjuge no-català, impedeix que la major part dels fills d'aquests matrimonis parlin català a casa seva amb el pare o la mare catalans».

Així i tot, la tendència dels catalanoparlants d'aquests matrimonis a passar al castellà no és tan important amb els fills com amb els cònjuge, segurament per causes diverses: de tipus sentimental (volen que els seus fills coneguin la seva llengua materna) o pràctic (és millor saber dues llengües que una de sola). En canvi els progenitors catalanoparlants que parlen en castellà als fills, potser, troben la justificació en la intenció de no crear confusions lingüístiques en els infants, que el castellà té una utilitat més elevada que el català, etc.

El manteniment, per part d'un dels dos cònjuges, de la llengua estrangera en la relació amb els fills també es pot explicar

⁶⁴ Com es demostra en el fet que ben pocs individus d'aquest grup usen les dues llengües en les relacions amb el cònjuge.

II. Competència lingüística i usos

des de l'òptica de la valoració pràctica que reconeix, sobretot en zones essencialment turístiques, que, si saben parlar una llengua estrangera des de petits, els serà de gran utilitat per trobar feina.

D'altra banda, hi ha algunes diferències importants entre el comportament dels matrimonis mixtos que viuen a Palma i el dels que viuen a pobles

Els matrimonis mixtos que resideixen a pobles mantenen un ús familiar equilibrat de les dues llengües. Com hem vist, en aquest grup hi ha una lleugera major presència de pares forans que no de mares, i això es correspon amb un ús del català més elevat per part de les mares, i dels fills quan s'hi relacionen. En el cas de les mares hi ha un lleuger descens dels valors del català des de la consideració de L1 a la llengua que usen amb els fills i les que els fills usen amb elles. En el cas dels pares el procés és contrari. En aquest grup, el percentatge d'alumnes que consideren el català com la seva L1 se situa enmig dels valors que té per als seus progenitors i, amb relació als altres grups, també hi és important la consideració del català i castellà, alhora, com a L1. Els valors més baixos d'ús del català en aquest grup són els referits a la llengua usada pels pares quan parlen entre ells i a la que emprà l'alumne amb els seus germans. En aquest cas, hi ha un menor ús del català quan els qui es comuniquen són individus de la mateixa generació (pares o fills). En el cas dels progenitors pot deure's a inèrcies de comportament provinents de quan es conegueren i al fet que també hi té importància l'ús de les dues llengües. En el cas dels fills, a la tendència generacional de major presència del castellà entre els joves, ja que la solució d'emprar les dues és baixa.

Entre els fills dels matrimonis mixtos que viuen a Palma, s'observa una caiguda important de l'ús del català en la mateixa direcció que es donava en el grups d'autòctons. És a dir, la presència més alta del català es localitza com a L1 de pares i mares i es produeix una sobtada caiguda en els altres casos, la qual s'extrema en l'ús entre els germans.

Si comparem les diferències de comportament entre els matrimonis mixtos residents a Palma i a pobles, podem veure, altra volta, que a Ciutat la renúncia al català és molt més elevada que als pobles, però en cap cas no hi ha increment del català. El comportament lingüístic dels matrimonis mixtos esdevé un bon termòmetre per mesurar la vitalitat dels grups lingüístics d'una societat. Si abans dèiem que és estranya l'adquisició del castellà com a llengua d'aquestes famílies, perquè no és la llengua pròpia del territori, deixa de ser-ho si ho contemplam des de la perspectiva de la minorització lingüística. Les parelles mixtes opten per la llengua *dominant* a l'hora de triar la llengua de casa i, per tant, la llengua que prioritàriament usaran els fills; la qual cosa també esdevé generalment entre els matrimonis d'immigrants que no són de cap de les dues llengües en conflicte (Viladot 1993: 32-33). Les nostres dades corroboren les diferències de comportament entre les famílies de Palma i les de pobles⁶⁵; per tant, sembla clar que els pobles presenten un context lingüístic més favorable a la continuïtat de l'ús familiar de la llengua catalana, fins i tot a un lleuger increment entre les famílies immigrants; mentre que Palma no sols manté l'ús familiar del castellà, sinó que el fa expandir entre les famílies en què hi ha progenitors de parla catalana. És a dir, als pobles el català té força per mantenir-se en les famílies que n'hereten l'ús, però no per expandir-se a les altres. En canvi, a Palma, el castellà no sols té força per mantenir-se, sinó que guanya terreny a costa de les famílies originàriament catalanoparlants.

L'evolució mitjana de l'ús del català en l'àmbit familiar del conjunt de la mostra segueix un procés de reducció des dels pares cap als fills. El punt més elevat de presència del català es dona en les L1 dels pares i mares, seguit de l'ús entre pares i mares, de progenitors amb fills per acabar en el valor que té com a L1 dels alumnes, l'ús que aquests en fan amb els progeni-

⁶⁵ També és evident en estudis referits a altres indrets: País de Gal·lès (Strubell 1981: 84), Vilafranca del Penedès (Bastardas 1985), Sabadell (Erill et al. 1992) o el Canadà (Paillé 1995: 176-177).

II. Competència lingüística i usos

tors i, finalment, amb els germans. Es pot veure, per tant, un descens gradual i constant entre una situació i l'altra. En tots els casos l'ús/presència del català és superior al del castellà; però, s'arriben a igualar quan ens referim a la llengua que usen amb els germans: 48'6, català; 48'5, castellà. Quan en una societat es parlen dues llengües, els parlants els atribueixen valoracions diferents, i la valoració que posseeix una llengua es transmet, en part, als que la parlen; per tant, l'abandó de la llengua dominada socialment a favor de la dominada també s'ha d'explicar en aquest sentit.

Les dades que es refereixen als coneixements de llengua catalana que tenen els membres de les famílies dels alumnes enquestats, s'expliquen, d'una banda, per l'alt nivell d'intercomprensió entre el català i el castellà, que permet que un parlant de qualsevol de les dues llengües, pel simple contacte amb l'altra n'adquireixi amb facilitat un bon grau de competència, principalment passiva; ja que, com més s'assembla una L2 a la L1, menys esforç és necessari i més fàcil és entendre-la (Mackey 1976: 372).

La incidència de l'escolarització és important en tots els grups. Tots els alumnes enquestats, independentment del grup de procedència familiar i del lloc de residència, s'atribueixen uns nivells insignificants d'incompetència en llengua catalana en qualsevol de les quatre habilitats estudiades. En canvi, entre els pares i mares, aquests nivells són més elevats i, a més, varien considerablement segons el grup d'origen familiar a què pertanyen i segons el tipus de capacitat a què es refereixen. La gran diferència, amb independència de l'origen familiar, s'estableix en la capacitat d'escriure en català, la més lligada a l'escolarització. En la capacitat de llegir-lo també hi ha diferències significatives, però no són tan importants com en l'escriptura.

Així mateix, també és una prova de l'efecte decisiu de l'escola que en el nivell més alt la proporció d'alumnes que s'hi inclouen sempre és bastant més elevada que la dels pares i ma-

res, excepte en la capacitat de parlar-lo «bé» en el grup de famílies autòctones, en què és inferior, i en el grup de matrimonis mixtos, en què és pràcticament igual. Sembla clar, per tant, que l'expressió oral (sobretot en l'assoliment d'un nivell òptim), en el cas de naturals d'un país, juntament amb la comprensió oral, és la que està més deslligada de l'escola.

El domini de la comprensió oral presenta uns valors molt semblants entre tots els membres dels grups AUT i MXT, però no amb els pares i mares del grup IMM, tot i que continua essent relativament alt. En aquest darrer grup, en què els dos cònjuges són de procedència forana, l'exposició per part seva al contacte amb el català ha d'haver estat molt menys intensa que en els altres grups, en què tots dos són dels Països Catalans o, en el cas dels matrimonis mixtos, un dels dos.

Les diferències d'incapacitat d'expressió oral i escrita en català entre els pares i les mares són importants segons el grup d'origen familiar a què pertanyen; en canvi són pràcticament insignificants entre els alumnes. Igualment, el percentatge de pares i de mares que tenen el nivell més elevat en les distintes habilitats, sofreix unes variacions considerables segons el grup; en aquest cas també varia significativament entre els alumnes, sobretot en la capacitat de parlar-lo. Totes aquestes dades són una mostra més, potser, dels efectes positius de l'escolarització; però també, en el segon cas, de les limitacions que presenta. És possible que l'amortiment major de les diferències entre els alumnes que entre els pares i mares, estigui interferit per l'edat en què uns i altres entren en contacte amb la llengua: la mateixa entre els primers i diferent entre els segons.

En el grup MXT i en el grup IMM, en els quals l'aprenentatge del català no ha estat com a L1 en aproximadament la meitat dels cònjuges del primer i en tots els del segon, es posa clarament de manifest un major domini de la llengua catalana de part dels pares que el que tenen les mares.

En el grup en què les diferències entre progenitors i fills són més àmplies és en el dels matrimonis immigrants. Cal tenir

II. Competència lingüística i usos

en compte que aquest és l'únic grup en què pare i mare han nascut fora del territori català i, en canvi, el fill hi ha nascut dins. En aquest grup també és on són més importants les diferències entre pares i mares. És possible que, a part d'altres que esmenta Aracil (1983: 212-214), una de les causes es trobi en el fet que una bona part d'aquestes mares facin la vida més freqüentment en cercles d'immigrants sense tenir tanta relació amb persones catalanoparlants com els pares, els quals, per les ocupacions laborals, es veuen més obligats a moure's i, per tant, tenen més necessitats i oportunitats d'establir contacte amb medis on els catalanoparlants hi tenen més pes. Això ve corroborat també pel fet que als pobles pràcticament no hi hagi diferències entre les capacitats dels pares i de les mares i, en canvi, a Palma siguin més pronunciades. En aquest mateix sentit s'explica que els cònjuges immigrants de matrimonis mixtos tenguin més domini de la llengua que els casats amb altres immigrants.

Si el lloc on viuen, com hem vist, sembla determinar en bona part de les famílies d'aquest grup l'ús que fan de la llengua catalana en l'àmbit familiar, també és possible que incideixi sobre els coneixements que en tenen (o, com a mínim, sobre la apreciació d'aquests coneixements per part dels alumnes). De tota manera aquesta influència del diferent lloc de residència no és regular, ja que no afecta quasi gens el nivell de competència en llengua catalana dels membres del grup de matrimonis autòctons; i, en canvi, sembla ser molt més pertinent en els altres dos grups.

La major presència a Palma de professions vinculades a l'administració, l'ensenyament, etc., i, probablement, el més fàcil accés a cursos de català per a adults, pot explicar per què a Palma, sobretot en el grup MXT, els pares i mares que tenen un coneixement alt de l'escriptura en aquesta llengua són més que als pobles.

Amb tot això es pot veure que hi ha uns coneixements en l'àmbit de la família superiors als usos que se'n fan. Això passa en

tots els grups, tant si tenim en compte el lloc de residència com la procedència lingüística familiar.

Pel que fa al valor que té el català com a llengua preeminent en el domini dels joves (sigui estudiant tots els aspectes o només els menys *escolars*: «pronúncia» i «vocabulari»), hem de dir que és molt reduït, tenint en compte que es tracta d'una societat en la qual és la *llengua pròpia*.

Els pocs alumnes que diuen dominar més el català són molt majoritàriament fills de progenitors autòctons i de Llicat (la presència d'alumnes dels altres grups és insignificant) i, entre aquests, predominen clarament els que tenen la residència als pobles.

Entre els alumnes que dominen més el castellà n'hi ha de tots els grups (encara que hi destaquin, sobretot en els casos més restrictius, el fills d'immigrants). Igualment procedeixen principalment de Llicat, tot i que els alumnes de Llicat que diuen dominar millor el castellà són més que no els que tenen un millor domini del català. També procedeixen dels dos tipus de residència, encara que siguin més els que viuen a Palma.

Els alumnes que dominen en el mateix grau les dues llengües són pocs, sobretot en el conjunt d'aspectes estudiats. La procedència és majoritàriament dels grups amb més *catalanitat* (AUT, de Llicat i de pobles).

L'escolarització, pel que es desprèn de comparar el comportament dels diversos cursos, no reequilibra el grau de domini d'una o altra llengua. En tot cas, ja ho hem vist abans, el que fa és treure de la incapacitat d'usar la llengua catalana, en qualsevol de les habilitats. És important destacar que l'ortografia és l'aspecte en què, sobretot pel que fa al català, manifesten tenir un menor domini⁶⁶, quan aquesta habilitat és la que, moltes de vegades, s'usa com a base per qualificar el rendiment acadèmic en les assignatures de llengua. La menor confiança que tenen en aquest aspecte en pot ser conseqüència i en aquest sentit cal tenir en compte que la desconfiança a la llar-

⁶⁶ A Erill et al. (1992) també es dona un resultat semblant.

II. Competència lingüística i usos

ga pot suposar descoratjament o rebuig. A Erill et al. (1992: 54) podem trobar una reflexió semblant a aquesta, en el sentit que l'escolarització pot haver creat una major sensació de poc domini del català:

«Sembla que el sistema escolar des de la incorporació de la llengua catalana hagi reblat la consciència del mal domini del català que hom té en el pla popular, i que sovint arriba a representar una mena de complex d'inferioritat cultural, i, en canvi, no doni gaire importància al grau d'incorrecció del castellà d'ús quotidià, en el qual es detecten nombroses incorreccions que no són percebudes com a tals per una gran part de la població». (Erill et al. 1992: 54)

A Mallorca, a més, a la identificació que sol fer-se entre llengua *correcta* i llengua *estàndard*, s'hi ha d'afegir que, de vegades, també s'identifica el que entenen per *estàndard* amb el dialecte central, la qual cosa pot crear desconfiança injustificada cap a la pròpia manera de parlar (si no recels cap a la norma). I cal tenir en comte que sembla clar que la inseguretat lingüística condiciona l'ús de llengua (Soler 1988: 219).

Amb relació a la forma com han après la llengua catalana, per les dades que tenim, podem afirmar que sols un poc més de la meitat dels joves de Mallorca diuen haver parlat sempre la llengua catalana. Aquesta població sembla que seria la que l'aprèn de manera natural, com a nadius, mentre que la resta necessita d'actuacions planificades concretes, que en aquests moments són sobretot a l'escola. De fet, parlar-lo des de sempre - aprendre'n a l'escola són les maneres mitjançant les quals s'assoleix la capacitat de parlar en català a Mallorca, en un cas quan la família és catalanoparlant i en el segon quan no és així.

A part d'aquests dos factors, els altres que més tenen una incidència relativament important, pertanyen al cercle de relacions socials privades: els familiars no nuclears i els amics. Per tant, a Mallorca, l'aprenentatge de la llengua oral es fa més en els àmbits de primera socialització (família i amics) que en la resta. D'altra banda, el cercle familiar no nuclear actua

a favor de la llengua catalana (com a mínim en l'aprenentatge oral) en una part important dels casos en què els pares autòctons l'han abandonada en la seva relació amb els fills.

Entre els fills d'immigrants (però també entre els dels matrimonis mixtos, sobretot amb residència a Palma) és més freqüent que el català no l'hagin parlat sempre i que l'aprenentatge oral l'hagin de fer a l'escola.

El fet de viure a pobles sembla que fa augmentar considerablement dins cada grup la possibilitat de parlar el català des de sempre. Aquesta circumstància, entre els que no són fills de matrimonis autòctons, fa que els entorns no institucionalitzats tenguin més pes a favor del català que a Palma.

Els mateixos àmbits on aprenen a parlar el català, també són valorats com els més determinants en el millor aprenentatge de la llengua, però en aquest darrer cas l'escola retalla una part de la diferència que tenia amb la família.

Entre els alumnes de COU, que han cursat EGB i BUP, la influència d'aquest darrer nivell és valorada més positivament en l'aprenentatge global de la llengua catalana que no la de l'altre.

5. L'ENTORN LINGÜÍSTIC EXTRAfamiliAR.

No tothom observa la realitat de la mateixa manera. Fins i tot les dades que en un principi poden semblar totalment objectives, moltes de vegades semblen i esdevenen diferents segons qui les fa públiques.

«Allò que és "real" per a un monjo tibetà, no té perquè ser-ho per a un empresari nord-americà. El "coneixement" del criminal és diferent del "coneixement" del criminalista. D'ací se'n deriva que uns conglomerats específics de "realitat" i de "coneixement" es corresponen amb uns contextos socials concrets» (Berger-Luckmann 1988: 13)

En una situació de conflicte lingüístic, les distintes descripcions i valoracions que se'n fa apareixen molt distanciades segons la posició de l'observador. La percepció que té un individu de les condicions de la situació lingüística d'una societat resta en certa mesura individual (Kremnitz 1993: 123).

És sabut que els efectes d'una situació, principalment en les de tipus social, sobre el comportament de les persones no parteixen tant de com és aquesta situació, com de la percepció que se'n té. Aquesta factor sembla que també ha d'actuar sobre els comportaments lingüístics. Hi ha alguns casos que apunten en aquest sentit; per exemple, entre els professors vinguts de fora hi ha més tendència a matricular-se a cursos de català per a no-catalanoparlants si reben l'oferta immediatament després d'arribar a terres de parla catalana, quan el primer contacte amb la realitat els fa creure que els serà necessari per viure-hi, que

II. Competència lingüística i usos

si els arriba quan ja hi duen alguns mesos i s'han adonat que hi poden viure sense gaire problemes només en castellà. Això mateix passa amb els alumnes.

Sembla clar que l'entorn lingüístic en què es mou l'individu és un dels principals condicionants del seu comportament lingüístic. Les zones de contacte lingüístic dels individus comprenen tots els entorns que li permeten l'adquisició i l'ús de les diverses llengües (l'ús a la llar, al veïnat, a l'escola i als mitjans de comunicació). El grau d'influència de cada un dels factors sobre els hàbits lingüístics dels individus depèn de la durada, la freqüència i la intensitat del contacte (Mackey 1976: 375). A les societats modernes la tendència és que, tot i continuar essent molt important, la llar perdi preponderància a favor dels altres factors; tot i que, alguns d'aquests, no sempre estan fora d'un relatiu control familiar, des d'un punt de vista lingüístic (tria del lloc de residència, d'escola, de mitjans de comunicació).

Pel que fa a l'ús, no basta que l'individu tengui els coneixements suficients d'una llengua per usar-la, sinó que cal que l'ambient en què es mou li ho permeti o li ho exigeixi.

D'altra banda, l'individu que viu en societat té la possibilitat d'escollir, en molts d'aspectes, el tipus de contacte que hi vol establir. Aquesta tria fa que determinades experiències individuals puguin diferir bastant de les d'altres persones, tot i viure en el mateix medi. En el terreny de les relacions lingüístiques amb l'entorn, pot haver-hi grans diferències. Les possibilitats de triar, a partir de criteris lingüístics, les amistats, l'escola, les emissores de TV o de ràdio, els intèrprets musicals, etc., fan que puguin configurar-se experiències lingüístiques molt diferents en una mateixa ciutat i, en conseqüència, que els individus afectats en donin unes visions ben diferenciades.

Com hem vist en un capítol precedent, durant un temps es va pensar que la incorporació a l'escola de l'ensenyament del català seria suficient perquè se'n normalitzàs l'ús social. Així i tot, ja en els primers moments de l'assignaturització de la

5. L'entorn lingüístic extrafamiliar

llengua, hi va haver veus⁵⁹ que advertien de la insuficiència d'aquesta mesura per restablir la normalitat, que el que podia ser decisiu era l'entorn sociolingüístic de l'individu; l'ensenyament de la llengua només podia ser un element auxiliar i el que havia de ser realment transcendent era, per exemple, l'ensenyament en la llengua, la llengua dels mitjans de comunicació, de l'administració, etc. No cal dir que els temps han donat la raó a aquestes prevencions.

La incorporació d'algunes d'aquestes condicions necessàries per a la normalització del català (escola en català, presència del català en els mitjans de comunicació, en l'administració, etc.) ja s'ha produït amb intensitats molt variables segons els territoris. Perquè puguin produir els efectes adequats és necessari que afectin tota la població, i això no ha estat així. Les directrius legislatives en matèria lingüística fan que, principalment a les Illes Balears i al País Valencià, es pugui evitar amb facilitat el contacte amb la llengua catalana: l'ensenyament en català és considerat l'excepció en un sistema en què la normalitat és la continuïtat del castellà com a llengua vehicular; els mitjans de comunicació en català estan, en les distintes àrees, en unes proporcions molt reduïdes i, en el nostre cas, afecten només tangencialment el territori.

En aquestes circumstàncies el contacte ambiental continuat amb el català en moltes d'ocasions i aspectes només és possible en casos excepcionals o quan hi ha una forta voluntat de part de l'individu perquè sigui així.

En aquesta part del treball, a més de veure quina importància tenen els contactes ambientals fruit del lloc on habiten (carrer, botiga...) en veurem d'altres en què la tria individual té un pes fonamental (lectura, mitjans audiovisuals...)

⁵⁹ L'article "Una nació sense estat, un poble sense llengua" (Argenté et al. 1979: 3-14) publicat l'any 1979, és una mostra de la línia de pensament sociolingüístic que qüestionava aquesta creença.

II. Competència lingüística i usos

5.1. L'ENTORN IMMEDIAT.

Partint de la hipòtesi que l'entorn lingüístic extrafamiliar influeix sobre les actituds lingüístiques de les persones, serà bo que, a part de conèixer la realitat tal com és, puguem veure com la perceben els qui la pateixen.

Els sis àmbits de socialització dels alumnes que hem seleccionat per descriure aquest entorn (bar, carrer, botiga, església, escola i el lloc on practiquen esports)⁶⁰ es diferencien per una sèrie de trets. En primer lloc hi ha els llocs en què, més o menys explícitament, l'ús de la llengua és regulat (escola i església), en contrast amb els altres en què, en general, no ho és. Des d'un altre punt de vista, hi ha casos en què la comunicació s'estableix, normalment, sols entre dues persones (botiga), o els casos en què hi ha algú que dirigeix i marca la dinàmica del grup (escola, església, el lloc on practiquen esports) i els que s'estableixen entre individus en la mateixa situació (bar, carrer). Una altra separació s'establiria entre els àmbits d'assistència obligada o necessària (escola, carrer) i la resta (bar, botiga, església, el lloc on practiquen esports).

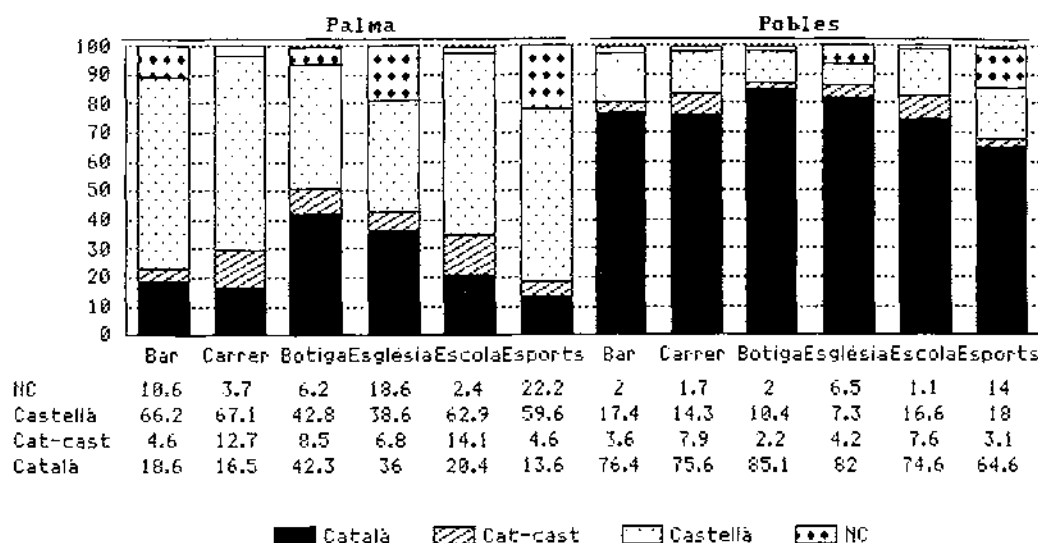
5.1.1. Situació global. Percepció d'ús segons el lloc de residència.

La diferent distribució territorial de la immigració a Mallorca fa que la mitjana de percepció d'ús de les llengües en els entorns immediats dels alumnes no tenguí, pensam, gaire interès († T.470, 477). Per això en l'anàlisi d'aquest capítol partirem de la distribució dels alumnes segons el lloc de residència.

⁶⁰ És la pregunta amb el codi EN en el qüestionari.

5. L'entorn lingüístic extrafamiliar

Major presència ambiental de les llengües Segons el lloc de residència († T.478-483)

En línies generals podem dir que la percepció del català com a llengua d'un major ús ambiental és molt més elevada entre els alumnes de pobles (del 64,6% al 85,1%, segons els àmbits), que entre els de Palma (del 13,6% al 42,3) o els de la zona turística (del 9,4% al 25,0%). La percepció de l'ús majoritari del castellà es distribueix en sentit invers a aquest. De la resta de respostes només cal destacar que les que donen català i castellà sols supera el 10% en el «carrer» de Palma i de la zona turística (12,7% i 15,6%) i a l'escola de Palma (14,1%) i les altres, quasi totes localitzades a la zona turística, tenen uns valors encara molt més baixos⁶¹.

Com que partim d'àmbits en què l'obligatorietat d'assistència és molt diferent, en analitzar les respostes trobam que el percentatge d'alumnes que no responen, en segons quins casos, arriba al 22,6%, mentre que en altres contesten tots († T.484-489).

⁶¹ El nombre d'alumnes que tenen residència a la zona turística són molts pocs (32) i, com ja hem fet en altres casos, no els podem tenir en compte a l'hora d'analitzar amb més detall el comportament que tenen segons el lloc de residència. Per això els deixam de banda i, en conseqüència desapareixen quasi totes les respostes en què intervenen llengües estrangeres, que mai no superen el 0,3% († T.477).

II. Competència lingüística i usos

Com més obligat és el contacte amb l'àmbit, més reduït és el nombre d'alumnes que no contesten. En canvi, si el contacte no és tan necessari, aquest nombre és més alt perquè, a part del percentatge habitual al llarg de tota l'enquesta, s'hi sumen aquells alumnes que no hi tenen contacte i que, per aquest motiu, no responen.

Si partim del fet que aquesta variació en els percentatges dels alumnes que no contesten respon a la hipòtesi que hem formulat, els llocs menys freqüentats habitualment pels alumnes serien el lloc on practiquen esports i l'església; i els més freqüentats, el carrer i l'escola.

Cal dir també que, en aquest cas, el nivell més elevat d'alumnes que no contesten correspon sempre als que viuen a Palma.

A partir d'ara, els percentatges a què farem referència, els establim només tenint en compte, a cada àmbit, els alumnes que contesten la pregunta que s'hi refereix⁶².

LLENGUA QUE SENTEN PARLAR MÉS ELS ALUMNES EN ELS DISTINTS ÀMBITS
SEGONS L'ORIGEN FAMILIAR I EL LLOC DE RESIDÈNCIA († T.486-489)

		BAR			CARRER			BOTIGA		
		AUT	MIT	IMM	AUT	MIT	IMM	AUT	MIT	IMM
Català	Palma	26,9	17,3	14,0	22,2	13,6	13,0	59,5	41,8	25,2
	Pobles	84,4	72,4	40,0	83,7	67,2	42,9	90,6	83,1	64,7
Cat-cast	Palma	3,7	6,5	6,2	11,3	14,2	15,1	5,9	9,2	14,1
	Pobles	4,7	1,7	0,0	6,2	10,3	17,1	2,3	1,7	2,9
Castellà	Palma	69,4	76,1	79,8	66,5	72,3	71,9	34,2	42,0	60,7
	Pobles	10,2	25,9	60,0	9,3	22,4	40,0	6,6	15,3	32,4

⁶² La desigual variació dels que no contesten, desvirtuaria la descripció que volem fer-ne. D'aquesta manera assignam al grup dels alumnes que no contesten una distribució d'atributs igual al del grup dels alumnes que sí ho fan. Aquesta correcció permet que en comparar les percepcions d'ús als diversos àmbits estudiats no s'arribi a unes conclusions enganyoses, sobretot en els casos en què el tant per cent d'absència de resposta és elevat, ja que donava uns resultats més baixos de qualsevol de les altres opcions, del que representen en realitat en aquests àmbits.

5. L'entorn lingüístic extrafamiliar

		ESGLÉSIA			ESCOLA			LLOC ON PRACTIQUES ESPORTS		
		AUT	NXT	IMM	AUT	NXT	IMM	AUT	NXT	IMM
Català	Palma	51,5	45,5	30,1	18,1	22,2	24,1	28,0	8,9	9,7
	Pobles	89,9	88,9	68,8	81,6	61,7	54,3	83,5	61,1	35,7
Cat-cast	Palma	8,1	9,9	7,1	12,9	15,2	16,3	5,4	5,7	7,0
	Pobles	4,5	0,0	12,5	5,9	13,3	11,4	2,7	3,7	10,7
Castellà	Palma	40,4	44,7	62,8	69,0	62,0	59,6	66,7	85,4	83,3
	Pobles	5,7	11,1	16,8	12,5	25,0	34,3	13,4	35,2	53,6

Pel que fa a la divisió entre Palma i pobles, segons el quadre anterior és evident que es manté, com quan ho analitzàvem sense distingir els grups d'origen familiar, una major percepció d'ús del català a pobles que a Palma.

Aquesta percepció, naturalment, s'adiu amb la realitat, que indirectament es reflecteix en el cens de població de l'any 1991. Diem indirectament perquè només hi consten coneixements i no usos. Els alumnes que viuen a Palma estan en un medi en què el 12,7% de la població no entén i el 42,4% no parla la llengua catalana⁶³. Els que tenen el domicili als pobles, en canvi, conviuen només amb un 7,5% que no l'entenen i un 22,6% que no la saben parlar⁶⁴. Si les relacions amb la resta d'individus de la societat, s'establlissen exclusivament per atzar, sense cap tipus de prioritització ni de segregació per causes d'afinitat, cosa

⁶³ L'any 1991, la proporció de població d'origen immigrant era (sense comptar els procedents del Principat de Catalunya o del País Valencià) del 28% a Palma i del 17% als pobles (IBAE 1993a).

⁶⁴ Dades elaborades a partir d'IBAE (1993b: 11). En les dades dels pobles s'han separat les que es refereixen a la que hem anomenat zona turística. La diferència de coneixements, entre Palma i pobles, pot ser bona quant a la diferència entre un lloc i altre, però els valors que dona el Cens s'han de mirar amb precaució si es volen prendre com a indicadors del nivell de coneixement del català a les Illes Balears, ja que cal tenir en compte el biaix que hi deu haver en els resultats a causa de la manera com es va fer la pregunta, tal i com ja hem indicat en una altra part d'aquest treball i en altres de nostres (v. Melià 1993a).

II. Competència lingüística i usos

que no és així⁶⁵, els de Palma tendrien dos de cada cinc contactes amb gent que no sap parlar català, mentre que en els pobles això només es donaria en la meitat, un de cada cinc.

En aquest mateix sentit, del total d'alumnes de la mostra que viuen a Palma, el 34,5% són de Llicat i el 61,0% són de Llicast; en canvi als pobles, aquests valors són 80,0% i 15,5%, respectivament († T.490). Per tant, per als joves d'un lloc o un altre les possibilitats de relació intrageneracional són de característiques molt diferents des d'un punt de vista lingüístic, sigui quin sigui el seu origen familiar. Encara que no pugui ser directament equiparable amb la situació que descrivim aquí, ens pot donar d'orientació el que Joaquim Arenas afirma dels efectes que les diverses proporcions de no-catalanoparlants (castellanoparlants a la pràctica) que hi hagi poden tenir sobre el comportament dels nins d'una classe:

«Que els nens juguin i s'esbargueixin gairebé sempre en llengua castellana a partir de grups classe d'un 30% de no catalanoparlants és gairebé un axioma reconegut per la majoria dels nostres mestres i pedagogs». (1987: 82)

A més d'aquestes diferències de proporcions relatives als coneixements i a les Ll, també hi hem d'afegir que la majoria de contactes que quotidianament s'estableixen als pobles, per raons òbvies, són amb persones prèviament identificades lingüísticament. En canvi, a Palma, és molt més freqüent haver de contactar amb desconeguts; i, en aquests casos, en situacions de conflicte lingüístic les bilingües solen tendir a usar-hi la llengua «compartida», que en el nostre cas es considera que és el castellà.

Totes aquestes dades ens permeten entendre per què l'entorn ciutadà està molt més castellanitzat que el dels pobles i que, en conseqüència, les situacions d'ús del castellà siguin molt més freqüents: amb els desconeguts, en les relacions comercials, a l'escola, etc. No és estrany, per tant, que els límits de la

⁶⁵ v. Colomer 1992.

5. L'entorn lingüístic extrafamiliar

percepció d'ús prioritari del català que tenen els alumnes, segons on resideixin, siguin molt diferents. Als pobles es mouen entre el 90,6% i el 35,7% i a Palma entre el 59,5% i el 9,7%.

La idea que les dues llengües (català i castellà) s'usen conjuntament de manera equilibrada en algun d'aquests àmbits és poc estesa, se situa entre el 0% i el 17,2%. És a dir, la majoria de respostes sempre s'inclinen per una o altra llengua, però en pocs casos per les dues. De fet, la resposta «català-castellà», en tots els àmbits i grups, és la resposta minoritària; únicament dues excepcions: els alumnes dels grups MXT i IMM de Palma que creuen que al carrer se senten de forma equilibrada les dues llengües (14,2% i 15,1%, respectivament) superen els que, d'aquests mateixos dos grups, creuen que s'hi sent més el català (13,6% i 13,0%).

En els pobles la percepció de màxima presència equilibrada de les dues llengües sempre correspon als alumnes del grup IMM, mentre que la mínima, als del grup AUT. Els màxims de Palma també són assenyalats pel fills d'immigrants.

Amb aquestes dades podem veure, també, que l'àmbit on més es percep l'equilibri entre les dues llengües és al carrer. Molt prop del carrer, en aquesta escala, se situa l'escola. A l'extrem oposat, hi trobam el bar.

5.1.2. Percepció d'ús segons el grup d'origen familiar.

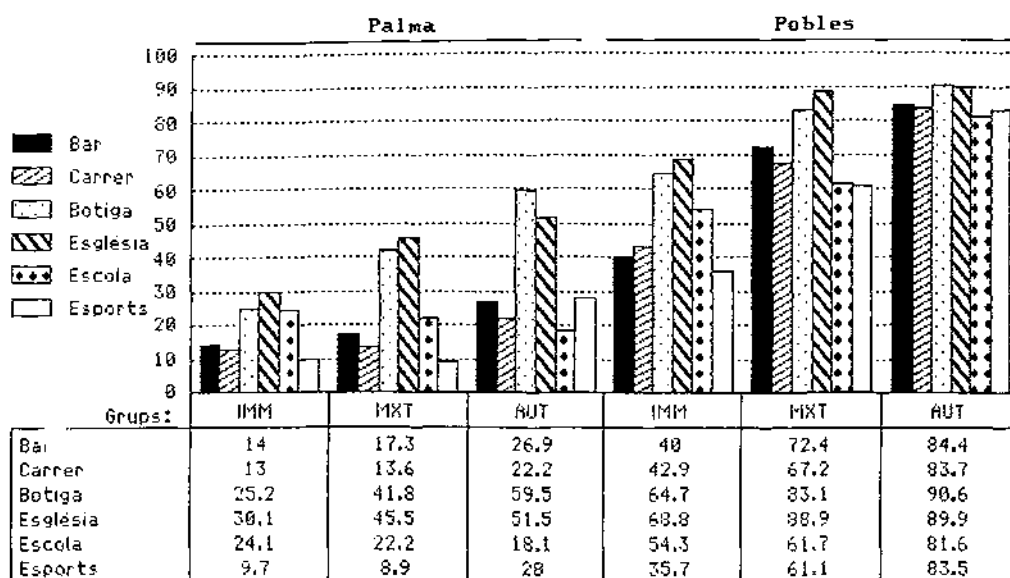
A part de les diferències reals que hi ha entre l'entorn lingüístic dels pobles i el de Palma, un altre fet que determina aquestes diferències és la distinta procedència geogràfico-lingüística de la família de l'alumne, la qual coincideix en bona part amb la distribució de catalanoparlants i castellanoparlants, com hem vist en capítols anteriors.

A Palma i als pobles, els límits de la percepció d'ús majoritari del català es distribueixen, segons el grups, com mostra el gràfic següent:

II. Competència lingüística i usos

Grau de percepció d'ús majoritari del català

Segons el lloc de residència i el grup d'origen († T.484-489)

La percepció de menor ús del català es dona a Palma entre els alumnes fills d'immigrants (IMM), després segueixen els fills de matrimonis mixtos (MXT) i els d'autòctons (AUT) i passa als pobles en el mateix ordre.

En els resultats que es reflecteixen en el gràfic, també hi podem destacar algunes coincidències. En primer lloc la d'àmbits de màxima apreciació d'ús majoritari («botiga») i d'ús minoritari («escola») del català entre els alumnes dels grups AUT de Palma i de pobles. En segon lloc, la coincidència, en el mateix sentit, entre els grups MXT i IMM de Palma i de pobles («església» i «lloc on practiquen esports», respectivament).

Els alumnes fills de matrimonis mixtos (MXT) sempre tenen una percepció situada entre la de dels fills de matrimonis autòctons (AUT) i la dels fills de matrimonis forans (IMM); però, en el cas de Palma, s'acosten més a les apreciacions del grup IMM i, en el cas dels pobles, a les del grup AUT. És a dir, Palma tendeix a fer comportar els fills de matrimonis mixtos, en les seves percepcions lingüístiques, com a fills d'immigrants; i els pobles, com a fills d'autòctons. Aquesta tendència es pot observar en altres apartats d'aquest treball.

5. L'entorn lingüístic extrafamiliar

Les percepcions més elevades de preponderància de català se situen en els àmbits «botiga» i «església»⁶⁶. En el cas de les botigues pot cercar-se l'explicació en el fet que, probablement, la majoria de propietaris d'aquest tipus d'establiments són mallorquins i, també, en el fet que els contactes que s'hi estableixen solen ser bipersonals (propietari/dependent-client) i, per això, la presència de tercers castellanoparlants pot no fer canviar la llengua dels dos primers, si són catalanoparlants.

En el cas de l'església, la majoria de clergues són mallorquins, sobretot en els pobles, i la relació que s'estableix en les celebracions és del celebrant cap als assistents, en la majoria de casos sense que hi hagi d'haver resposta o aquesta és de tipus ritual. D'altra banda tot el contingut sol ser també sempre de fórmules que es repeteixen i que, per tant, defugen la idea que pugui haver-hi dificultats de comprensió.

En el grup AUT de pobles, l'ordre que segueixen la resta d'àmbits de major a menor percepció de presència del català va de l'àmbit més lliurement triat a aquell en què l'ús de la llengua no sols ve conformat per les relacions entre individus, sinó per una «planificació», normalment explícita⁶⁷.

Els alumnes dels grups MXT i IMM de Palma coincideixen, entre ells, en tot el procés d'ordenació⁶⁸. Bàsicament cal destacar-ne que, per a aquests grups, l'escola se situa en una posició més avançada, en relació amb la que ocupa entre els fills de matrimonis autòctons, ja que és a la tercera posició.

⁶⁶ En el grup AUT «botiga» és la primera i «església», la segona; en els MXT i IMM, a l'inrevés.

⁶⁷ Entre els de pobles és: «bar», «carrer», «lloc on practiquen esports» i «escola»; entre els de Palma: «lloc on practiquen esports», «bar», «carrer» i «escola». Segueixen, per tant, un ordre molt semblant, amb l'única variació del lloc on practiquen esports, que a Palma ocupa la tercera posició.

⁶⁸ Després dels àmbits inicials comuns a tots els grups, segueixen «escola», «bar», «carrer» i «lloc on practiquen esports».

II. Competència lingüística i usos

En el grup MXT de pobles l'ordre⁶⁹ segueix un itinerari molt semblant a AUT de pobles; en canvi en el grup IMM, també de pobles, l'ordre⁷⁰ és més pròxim als grups MXT i IMM de Palma.

5.2. L'ESCOLA.

Tenint en compte la importància que l'escola té per a la població que estudiam, en aquest apartat aprofundirem sobre la caracterització del català com a llengua vehicular a les classes dels alumnes enquestats. Entre la població al·loglota el grau d'adquisició de la llengua territorial en el medi escolar dependrà del tipus d'escola. Si l'escola usa exclusivament la llengua pròpia de la comunitat, tendran moltes d'ocasions d'aprendre la segona llengua; si la que usa és la familiar els infants en tendran poques; si les usa totes dues, dependrà de les matèries atribuïdes a cada una d'elles i del temps que s'hi dedica.

Per determinar la classe d'escola a què assisteixen els alumnes enquestats, en el qüestionari hi ha una pregunta referida a la presència del català, fora de l'assignatura pròpia d'aquesta llengua, en els usos del professorat i dels companys de classe, en els llibres de text, les activitats aïllades i en l'ús del propi alumne enquestat⁷¹.

⁶⁹ Darrere les dues primeres posicions: «bar», «carrer», «escola» i «lloc d'esports».

⁷⁰ «Escola», «carrer», «bar» i «lloc d'esport».

⁷¹ En primer lloc cal destacar que els valors de les respostes referides a l'ús del professorat, al llibre de text, a les intervencions dels alumnes i a les activitats aïllades que, quan les donen els alumnes d'una mateixa classe, lògicament haurien de coincidir, solen ser diverses. Aquestes diferències podrien ser en part justificades pel fet de la diversitat d'assignatures optatives, que (sobretot a COU i a FP) poden ser de prop de la meitat. Així i tot, cal dir que, en tots els casos, les variacions amb valors significatius solen donar-se en posicions veïnes de l'escala. Per tant, aquestes diferències poden ser també degudes a apreciacions distintes dels alumnes.

Com que, en aquesta pregunta, el que ens interessava era treure un perfil d'ús del català en la classe dels alumnes enquestats, ho hem fet a partir de

5.2.1. Situació general.

En una gran part de grups l'ús en què hi és més present el català (↑ T.515/1-4) és el de les «intervencions d'alguns alumnes», que en 22 dels 38 grups (57,9%) és el que obté un índex més elevat. En segona posició hi ha les «explicacions del/la professor/a», que té l'índex més alt en 15 casos (39,5%). L'element menys catalanitzat és el «llibre de text», que ocupa en 16 ocasions la darrera posició (42,1%).

En una escala (d'1 a 5) per mesurar quins són els usos més normalitzats dins les aules⁷², sigui quina sigui la situació de normalitat del grup, es donen els següents valors :

- a) *Les intervencions d'alguns alumnes*: 4,5
- b) *Les explicacions del/la professor/a*: 4,3
- c) *Alguna activitat aïllada*: 2,7
- d) *Els meus exercicis i exàmens*: 2,0
- e) *El llibre de text*: 1,9

En primer lloc cal destacar que l'ús més abundant de català a les classes és el que fan part dels alumnes en les seves intervencions.

En segon lloc, molt prop de l'anterior, hi ha l'ús de la llengua en les explicacions que fan els professors.

Queda clar, per tant, que entre els usos que apareixen explicats en el qüestionari, els orals són els més catalanitzats.

En la part més baixa s'hi situa el llibre de text.

Per esbrinar quina relació hi pot haver entre els grups més catalanitzats i el comportament dels alumnes, hem classificat els grups-classe tenint en compte els usos que no depenen dels

les dades que ells ens en donen i, seguint el procediment que es descriu a l'Annex I, hem assignat un índex de *catalanitat* (de 0 --el mínim-- a 3 --el màxim) a cada un dels usos descrits dels grup-classe.

⁷² El valor de màxima catalanització seria 5; el de mínima, 1. (↑ T. 515/1-4; i l'Annex I per al procediment que hem seguit per establir la gradació).

II. Competència lingüística i usos

alumnes sinó de la planificació, explícita o no, del centre⁷³. Els grups més catalanitzats tenen assignat el codi 6 i els que hi estan menys el 0⁷⁴.

El nombre de grups, segons si són públics o privats (concer-tats o no), que té cada un d'aquests codis és el següent⁷⁵:

GRAU DE CATALANITZACIÓ DELS CENTRES PÚBLICS I PRIVATS

Grau de catalanització		0	1	2	3	4	5	6
Nombre de grups	Privats	2	5	5	0	0	0	0
	Públics	0	4	8	7	6	0	1

Sobre la caracterització d'aquests grups podem dir que el codi 6 el té un grup d'un centre de la part forana. Tots els grups amb codi 4, excepte un, i els de codi 3, excepte dos, estan situats a la part forana. Dels quatre centres públics de codi 1, dos són de nocturn. La coincidència entre la nostra codificació i les informacions que tenim sobre el funcionament del català en tots aquests centres és gairebé total. L'única nota curiosa és que no resulti cap centre al qual s'hi pugui aplicar el codi 5.

Aquestes dades apunten cap al fet que la normalització és bastant més elevada als centres públics que als privats i als pobles que a Palma⁷⁶.

⁷³ Aquells sobre els quals la decisió del centre més directament pot incidir i controlar («Les explicacions del professor», «El llibre de text», «Alguna activitat aïllada»).

⁷⁴ Un índex 0 indicaria que és un centre on no es fa res en català; 1, que se n'hi fa molt poc ús; 2, se n'hi fa ús equivalent a 1 o 2 assignatures en català; 3, l'ús no hi abasta la meitat de l'activitat docent; 4, l'ús del català hi ocupa aproximadament la meitat de l'activitat i de les assignatures; 5, l'ús del català és superior a la meitat de les activitats; 6, pràcticament tota l'activitat docent és en català (↑ T.515/1-5; i Annex I per als comentaris sobre el procediment seguit).

⁷⁵ ↑ T. 515/1-4 i Annex I.

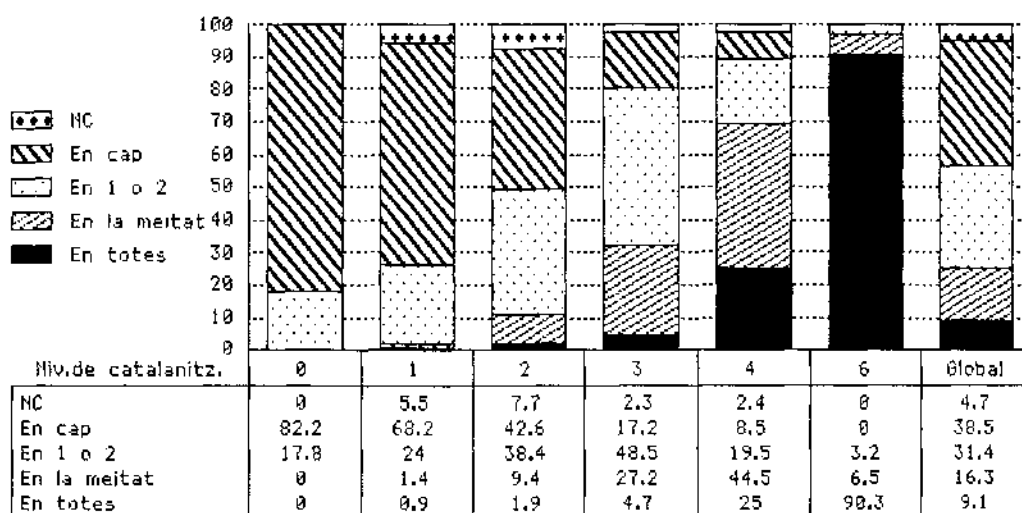
⁷⁶ Coincideixen, per tant, amb les dades oficials, que indiquen un major nombre de centres públics i de la part forana que fan ensenyament en català (Martínez 1995; Munar 1988; Sbert 1992; Sbert-Vives, 1991).

5. L'entorn lingüístic extrafamiliar

5.2.2. Nivell de normalització dels grups-classe i ús de català dels alumnes.

La relació que hi ha entre la presència de la llengua catalana dels grups-classe i l'ús escolar que en fan els alumnes, sembla ser clara (↑ T.515/7). Mentre que el 90,3% dels alumnes del grup que té nivell 6 diuen que usen el català als exercicis i exàmens en totes les assignatures, el 82,2% dels que tenen nivell 0 no l'usen en cap. El 69,5% dels alumnes de nivell 4 usen el català en els exàmens i exercicis en la meitat o més de les assignatures. També cal destacar que el grup majoritari en els nivells 1 i 2 de catalanització són els que diuen que no usen el català en cap assignatura. Per tant, sembla que hi ha una relació molt directa entre l'ús escolar *institucional* i la *resposta* lingüística dels alumnes. Quan l'ús institucional és baix, la resposta dels alumnes encara baixa molt més⁷⁷.

Nivell de normalització de la classe i nombre d'assignatures en què els alumnes usen el català (↑ T.515/7)

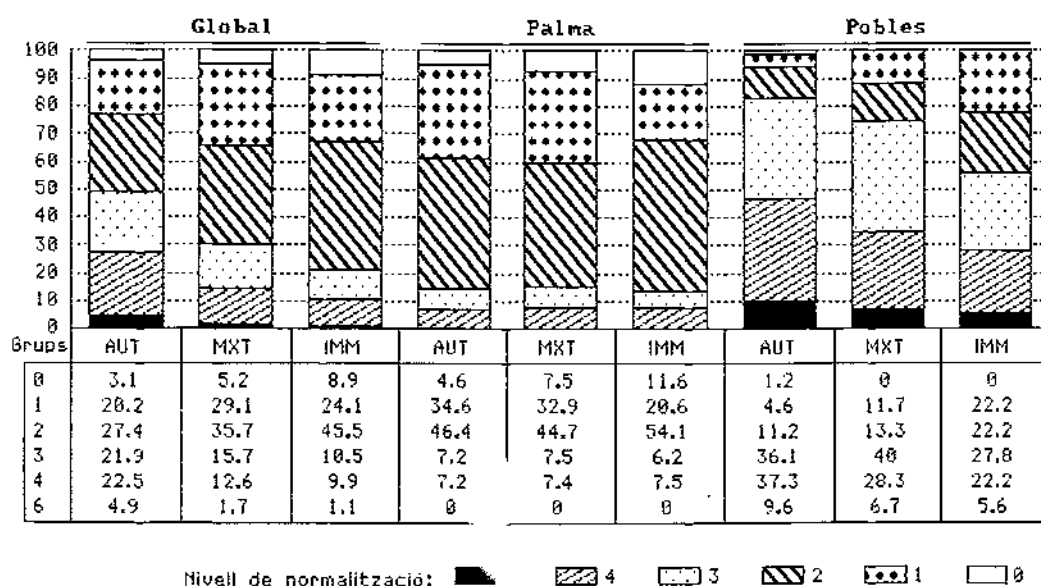
⁷⁷ Entre els alumnes que diuen utilitzar el català en els seus exercicis i exàmens pot haver-n'hi una part que comptin l'assignatura de llengua catalana en la seva resposta, per tant en realitat l'ús del català pot ser menor en tots els casos excepte quan diuen que l'usen en totes les assignatures.

II. Competència lingüística i usos

5.2.3. Nivell de normalització del grup-classe i grup d'origen familiar.

A Mallorca, l'escola en català s'ha d'entendre com l'escola adequada per als alumnes que tenen aquesta llengua com a pròpia, com a L1; però també com l'escola que més pot facilitar als immigrants al·loglots (de primera i, sobretot, de segona generació) la integració lingüística i cultural en el país. Si la societat ho entengués d'aquesta manera, sembla que hi hauria d'haver una proporció semblant d'alumnes dels tres grups de procedència familiar a tots els nivells de catalanització amb què hem classificat les classes; però no és així.

Nivell de normalització de la classe i grup d'origen familiar (↑ T.515/8-10)

Com mostra el gràfic, els alumnes fills de matrimonis autòctons (AUT) estan amb més freqüència en grups de major catalanització que els alumnes fills de matrimonis de procedència mixta (MXT) i, més encara, que els de progenitors immigrants (IMM). Pràcticament un 50% d'alumnes del grup AUT estan en els tres nivells més baixos de catalanització (0, 1 i 2), en canvi els dels grups MXT i IMM en aquesta situació són el 70% i el 79%, respectivament.

5. L'entorn lingüístic extrafamiliar

Igualment, també resulta que, dins cada un d'aquests grups és significatiu el lloc de residència († T.515/10). Els alumnes de pobles dels tres grups de procedència familiar estan majoritàriament en classes dels tres nivells superiors de catalanització⁷⁸, mentre que la majoria dels de Palma estan en els tres grups inferiors⁷⁹, a més d'estar en classes en què, generalment, dominen els companys de Llicast. Així i tot, cal observar que en els pobles el grup de procedència familiar afecta la proporció d'alumnes que assisteixen als centres més catalanitzats. A Palma, en canvi, la proporció d'alumnes que hi acudeixen no varia de forma significativa per l'origen de les famílies.

Segons les dades que tenim, sembla que és molt més determinant, sobre el grau de catalanització de les escoles a què assisteixen, el lloc de residència que no si els progenitors són de procedència autòctona, immigrant o mixta.

5.2.4. Pertinença a grups de catalanització durant el curs actual i en cursos anteriors.

També hi ha relació entre el grau de catalanitat del grup actual amb l'experiència anterior d'estar en grups de característiques semblants⁸⁰. Proporcionalment són més els alumnes dels tres nivells superiors de catalanització que, en cursos anteriors, han estat en grups on el català s'usava com a llengua vehicular de totes o d'algunes assignatures, que els alumnes dels tres nivells inferiors († T.515/11). En els grups de Palma aquestes diferències són més clares a favor de la relació de les dues variables que en els pobles, on, encara que la tendència sigui la mateixa, no és tan evident. Aquestes constatacions ens permeten afirmar que, sobretot amb relació a Palma, hi ha una

⁷⁸ AUT, 83,1%; MXT, 75,0%; IMM, 55,6.

⁷⁹ AUT, 85,7%; MXT, 85,1%; IMM, 86,0%.

⁸⁰ Pregunta LVA del qüestionari.

II. Competència lingüística i usos

tendència a continuar el mateix tipus d'ensenyament, pel que fa a l'ús de la llengua, durant tota l'escolarització.

5.3. ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ AUDIOVISUAL I ESCRITA.

A part de l'entorn lingüístic que correspon a cada individu segons el lloc on viu, convé tenir en compte també que hi ha una sèrie d'activitats receptives, en les quals la tria és en bona part de caràcter individual o familiar, que també l'emmarquen en el seu context lingüístic. Ens referim a la recepció de mitjans de comunicació (televisió, ràdio, premsa...), a l'audició de música i a la lectura de llibres. De tota manera, aquest aspecte es troba a mig camí entre el que és *entorn* pròpiament dit i el que és actitud de l'individu perquè, en les circumstàncies socials de tota l'àrea catalana, i principalment a les Illes, no és suficient que existeixin productes d'aquests mitjans en català; sinó que, perquè siguin efectius com a entorn, els individus han de voler establir-hi contacte ja que, quasi sempre, pot esquivar-los acudint als productes paral·lels en castellà (que, alhora, són més nombrosos). D'altra banda a través dels mitjans de comunicació, els immigrants actualment tenen un element que els permet, en moltes d'ocasions, mantenir contacte quotidià amb la llengua i cultura d'origen, la qual cosa, però, frena el procés d'integració a la societat en què viuen.

En català, en totes aquestes àrees, hi ha poca oferta. Una oferta que encara es redueix molt més quan ens referim a l'àmbit de les Illes, com hem vist a la introducció.

Molts de productes d'aquests camps que ens arriben en català són produïts fora de les Balears.

Els que tenen el castellà com a llengua són molt abundants, tant els produïts a Mallorca com a fora. Els produïts a l'illa tenen Mallorca, en general, com a àrea de referència prèvia o, més rarament, el conjunt de les Illes; els produïts a fora, tot l'estat, on també són inclosos els illencs, encara que només

5. L'entorn lingüístic extrafamiliar

sigui administrativament per alguns. En canvi, els productes en català provinents de fora abracen una àrea que, excepte en poques ocasions, no abasta les Illes; o, com a mínim, els seus habitants no s'hi senten inclosos, llevant el cas d'una minoria. Per tant, a part dels problemes que pugui tenir el català per a normalitzar-se en aquests àmbits a causa de la repressió i les limitacions que pateix, també hem de tenir en compte aquest enfocament de bona part dels productes, els quals apareixen, als ulls de molts de consumidors illencs, com a fets aliens.

Així i tot, actualment existeix la possibilitat d'accedir al consum de productes en català de totes les àrees esmentades; encara que fer-ho impliqui una bona dosi de voluntarisme i militància lingüística.

En voler valorar el contacte que els alumnes manifesten tenir amb productes comunicatius en català, s'hauran de tenir presents totes aquestes limitacions. El que més ens interessarà, per tant, serà poder veure quina importància té aquesta actitud i com es reparteix entre els alumnes⁸¹.

En primer lloc analitzarem les respostes relatives als mitjans en què la llengua té bàsicament expressió oral (els mitjans audiovisuals: la televisió, la ràdio i la música) i després veurem aquells en què té suport escrit (premsa i llibres).

⁸¹ Les preguntes del qüestionari que analitzam en aquest apartat són: TVU, TV12, TV13, R1, R12, R13, M1, M12, M13, L, P1, P12, L1C, L2C, L3C, LB.

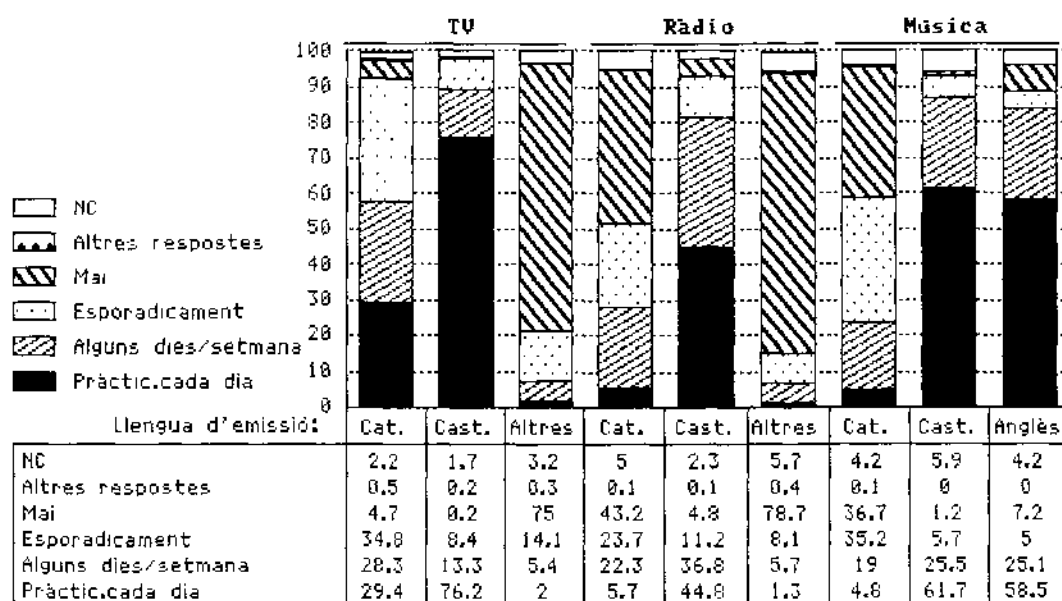
II. Competència lingüística i usos

5.3.1. Mitjans audiovisuals⁸².

a) Freqüència de contacte amb els mitjans audiovisuals segons la llengua d'emissió.

Els mitjans de comunicació en llengua castellana emmarquen molt més la vida diària dels alumnes que no els que són en català i els que són en altres llengües tenen molt poca importància, excepte en el camp de la música.

Freqüència de contacte amb els mitjans audiovisuals segons la llengua d'emissió. Valors globals (↑ T.516, 518)

La televisió, que a la vegada és el mitjà que amb més assiduïtat és seguit pels alumnes, és l'únic que en català té una

⁸² En les preguntes sobre els mitjans audiovisuals hem distingit entre els que són en català, els que són en castellà i els que són en altres llengües. Cal dir que, en el moment de l'enquesta, feia molt poc temps que a Mallorca arribaven les emissions de TV de les cadenes privades d'abast estatal. Igualment, l'emissora local de Palma, Canal 4, no feia gaire que havia entrat en funcionament i, a les hores que no tenia programació pròpia, connectava amb un canal de satèl·lit, l'Eurosport. És possible que per aquesta causa, alguns valors relatius a audiència de TV sofrissen canvis si l'enquesta la realitzàvem ara, quan la consolidació de les televisions privades és més alta que en l'època que passàrem l'enquesta.

5. L'entorn lingüístic extrafamiliar

presència destacable en la quotidianitat dels alumnes (el 57,7% diuen que el miren «Pràcticament cada dia» o «Alguns dies a la setmana»). En canvi, prop del 50% dels enquestats no escolten mai ràdio en llengua catalana i quasi el 40% no hi escolten mai música; només el 27,9% i el 23,8%, respectivament, ho fan amb relativa freqüència.

Els mitjans en llengua castellana són, de molt, els més seguits amb assiduitat (sempre per damunt del 80%) i, en la música, és en l'únic cas en què una altra opció («En anglès») s'hi aproxima (75,5%). Els extrems de la diferència entre el castellà i el català en aquests dos nivells, que anomenarem d'assiduitat, són la televisió, on n'hi ha més poca (32 punts, aproximadament), i la ràdio, on arriba als 53 punts⁸³.

a.1) Freqüència de contacte amb els mitjans audiovisuals segons la llengua d'emissió i el lloc de residència.

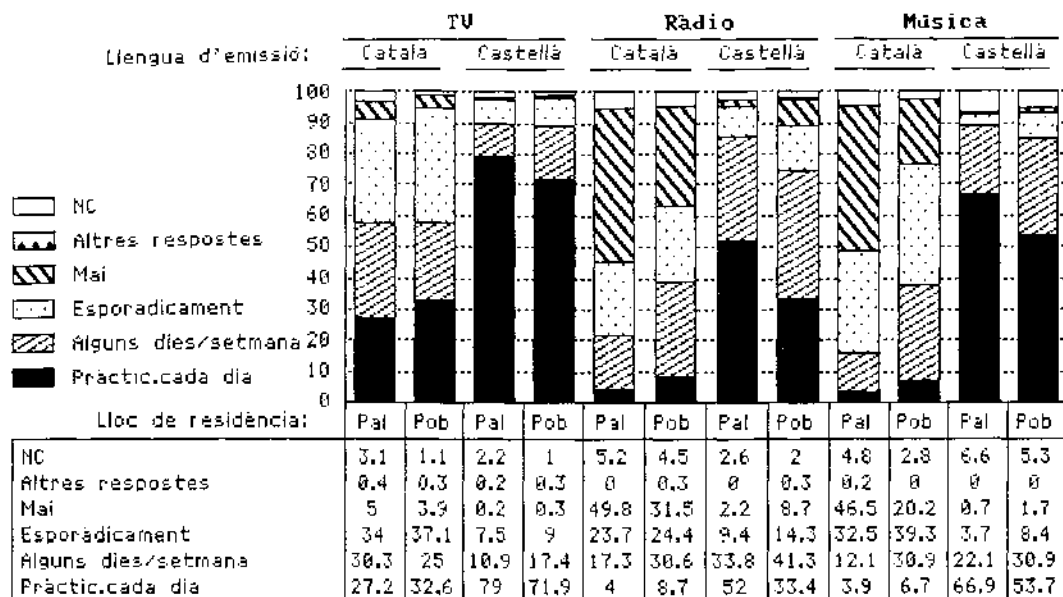
En línies generals podem dir que l'oferta en català que tenen tots els alumnes és pràcticament la mateixa per tot Mallorca, independentment del lloc de residència i del grup d'origen familiar. Sols pot haver-hi alguna petita diferència pel que fa a premsa forana i a ràdios locals, que en determinats pobles n'augmenten l'oferta. Per això, sembla que les diferències de freqüència de contacte amb els productes audiovisuals en català que hi pugui haver als distints indrets de Mallorca, no vendran determinades per l'oferta, sinó per altres condicionants.

Els alumnes que resideixen als pobles manifesten una major intensitat d'exposició als mitjans d'expressió catalana que els alumnes que viuen a Palma.

⁸³ Com que ens interessa contrastar les diferències entre castellà i català, deixarem a partir d'ara de fer referència als mitjans audiovisuals de comunicació en altres llengües.

II. Competència lingüística i usos

Freqüència de contacte amb els mitjans audiovisuals segons la llengua d'emissió i el lloc de residència († T.519-521)

Les diferències entre pobles i Palma es redueixen molt en el cas de la televisió i, en canvi, augmenten en els altres dos mitjans on queda palesa sobretot en el percentatge d'alumnes que contesten que mai no escolten ràdio ni música en català, mentre que entre els que n'escolten cada dia les diferències són molt petites.

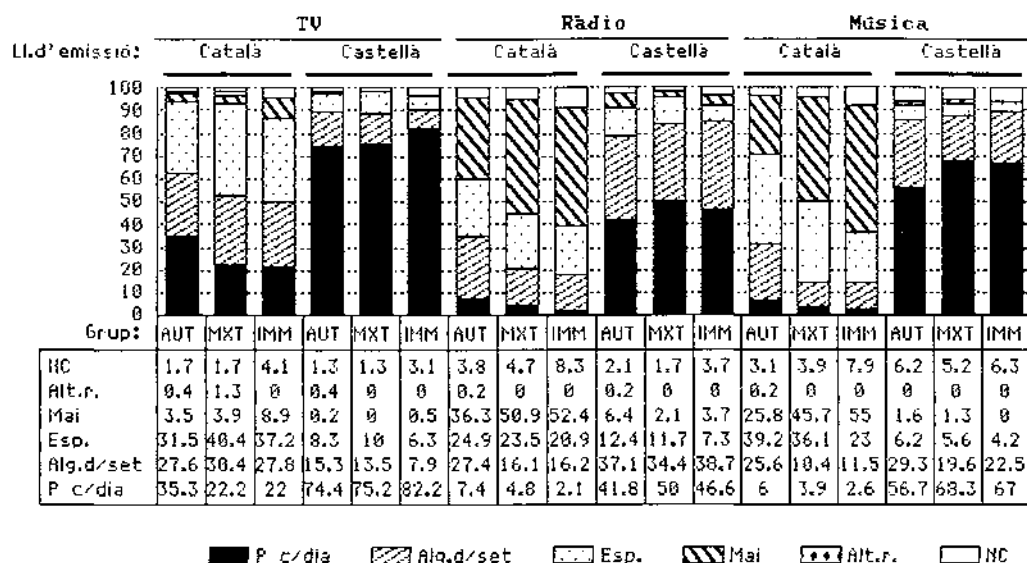
Amb relació a aquests mitjans, l'exposició a productes en castellà és més intensa a Palma que als pobles; encara que en el cas de la televisió la diferència és tan reduïda, com passa amb la televisió en català, que pot no ser deguda a la variable lloc de residència. En canvi en els altres dos mitjans, l'oposició és lleugerament més clara.

a.2) Exposició a mitjans audiovisuals segons la llengua d'emissió i el grup d'origen familiar.

Amb els grups de procedència familiar es produeixen també unes diferències, en alguns casos, importants.

5. L'entorn lingüístic extrafamiliar

Freqüència de contacte amb els mitjans audiovisuals segons la llengua d'emissió i el grup d'origen familiar (↑ T.522-524)

El grup que amb més regularitat consumeix producció en català és el dels fills de matrimonis autòctons (AUT) i el que té una proporció més elevada d'individus que no ho fan mai és el d'immigrants de segona generació (IMM).

Les diferències més significatives, altra volta, es produeixen quan els mitjans són la ràdio i la música. Aquesta diferència és fa més evident sobretot en la negació de l'existència de qualsevol exposició, que en el grup IMM supera sempre el 50% i entre els fills de matrimonis mixtos (MXT) es mou entre el 45,7% i el 50,9%.

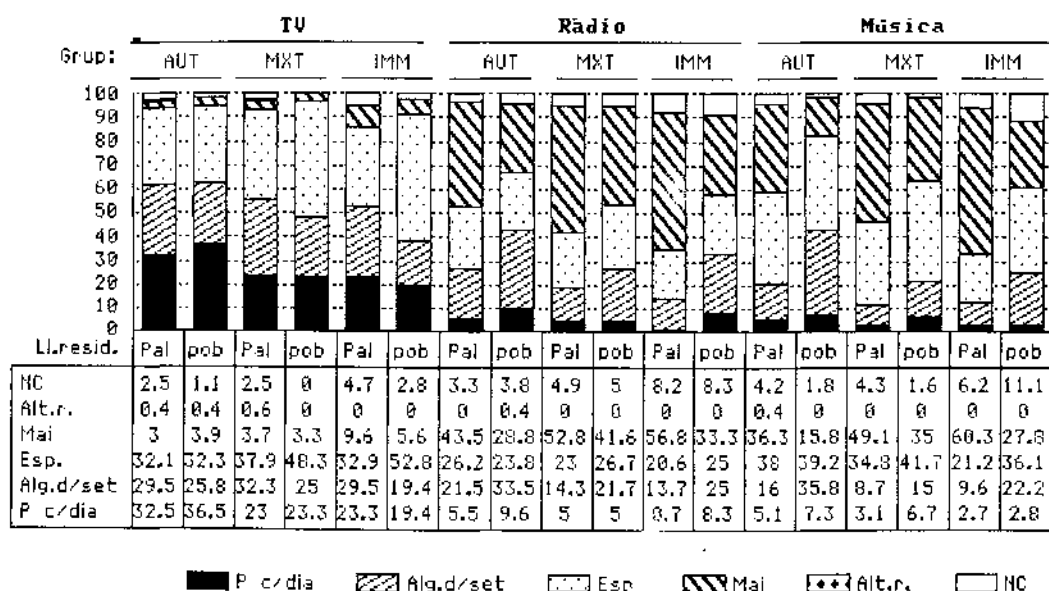
En els mitjans d'expressió castellana pràcticament no hi ha diferències de grau d'exposició entre els diversos grups. Ara, però, la manca de contacte amb els mitjans en castellà és gairebé inexistent en els tres grups.

II. Competència lingüística i usos

a.3) Exposició a mitjans audiovisuals en català segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència.

Dins de cada grup d'origen familiar, els alumnes que viuen a pobles manifesten mantenir amb regularitat una major exposició global als mitjans en català que els alumnes amb residència a Palma. Aquesta diferència queda evidenciada sobretot en comparar els percentatges d'alumnes que diuen que «Mai» no escolten mitjans en català. Excepte en el cas del contacte amb la televisió, sempre hi ha, dins el mateix grup d'origen, més alumnes de Palma que donen aquesta resposta.

Freqüència de contacte amb els mitjans audiovisuals en català segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència (↑ T.525-527)

Entre els que manifesten mirar o escoltar mitjans de comunicació en català, els diferents graus de freqüència també solen ser majors en el cas dels pobles i reduir-se a Palma. De tota manera hi ha alguna excepció en aquest sentit quan tractam de la televisió, ja que els valors són molt semblants i en algun cas (en els grups MXT i IMM) en els valors intermedis s'inverteix l'ordre a què acabam d'al·ludir. En el cas de la ràdio, els valors de més freqüència d'audició en català sempre són superi-

5. L'entorn lingüístic extrafamiliar

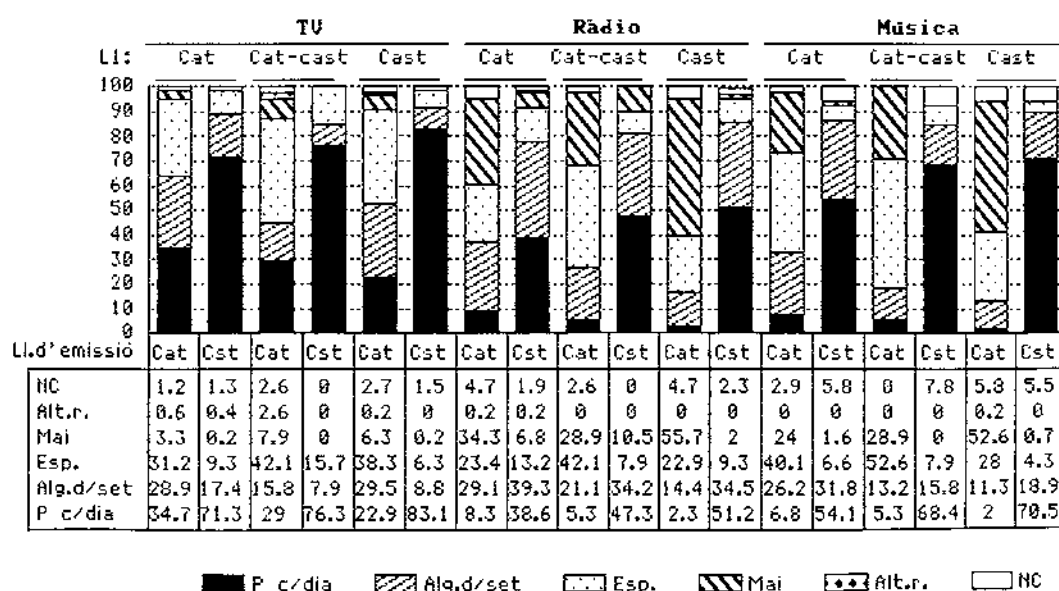
ors als pobles i, a més, la proporció d'alumnes de Palma que contesten que no n'escolten mai en català, es mou entre els 11 punts (MXT) i els 23 (IMM).

En la música, el comportament és molt semblant al de la ràdio. Però, en aquest cas, les diferències entre els que viuen a Palma i els que viuen a pobles encara són relativament més àmplies (de 14 punts, MXT, a 32, IMM, entre els que diuen que no escolten mai música en català).

a.4) Freqüència de contacte amb els mitjans audiovisuals segons la L1.

L'exposició als mitjans de comunicació, tant d'expressió catalana com castellana, està relacionada amb la llengua primera dels alumnes, que com ja hem vist abans va relacionada amb el grup d'origen i, en segon terme, amb el lloc de residència (sobretot en el grup dels fills dels matrimonis autòctons). L'exposició assídua als mitjans en català és més elevada entre els que tenen aquesta llengua com a L1 i menor entre els que hi tenen el castellà; els bilingües se situen entre els dos extrems. En el cas dels mitjans en castellà, l'ordre es capgira.

Freqüència de contacte amb els mitjans audiovisuals segons la L1 (↑ T.528-533)

II. Competència lingüística i usos

La L1 és la primera variable que, a part de confirmar les tendències que hem vist fins ara per a la ràdio i la música, també mostra amb claredat diferències de freqüència d'exposició al mitjà televisiu. La diferència de contacte assidu amb la televisió en català entre els de L1cat i els de L1cast arriba als 11 punts. En ràdio aquesta diferència és de 21 punts; i en música, de 20⁸⁴.

Les diferències quant als mitjans en castellà tenen aquest mateix sentit (major freqüència entre els de la L1 corresponent); però ara no són tan àmplies, ja que en cap cas, en el contacte assidu, aquestes diferències no superen els 9 punts. Les diferències més grans s'estableixen en l'exposició diària, on es mouen entre els 12 i els 16 punts.

b) Predomini del contacte amb els mitjans audiovisuals en català o en castellà.

Tenint en compte que en aquesta part de l'estudi el que realment ens interessa és determinar les característiques lingüístiques de l'entorn en què es mouen els alumnes dels distints grups que diferenciam, a part del contacte que globalment tenen amb els mitjans d'una o altra llengua, ens interessa sobretot veure quines són les proporcions d'alumnes dels distints grups que estan més en contacte amb una o amb l'altra llengua, i quines les dels que hi tenen un contacte equilibrat⁸⁵.

⁸⁴ Els alumnes que es manifesten com a bilingües de L1 són molt pocs (4'1%) i, per aquest motiu, no poden tenir-se gaire en compte com a representatius de comportament de grup alguns dels valors que se n'obtenen. Això pot explicar que en determinats casos (respostes intermèdies, sobretot) presentin fluctuacions que no es corresponen amb la gradació que seria lògica (mantenir-se entre els extrems marcats pels altres dos grups).

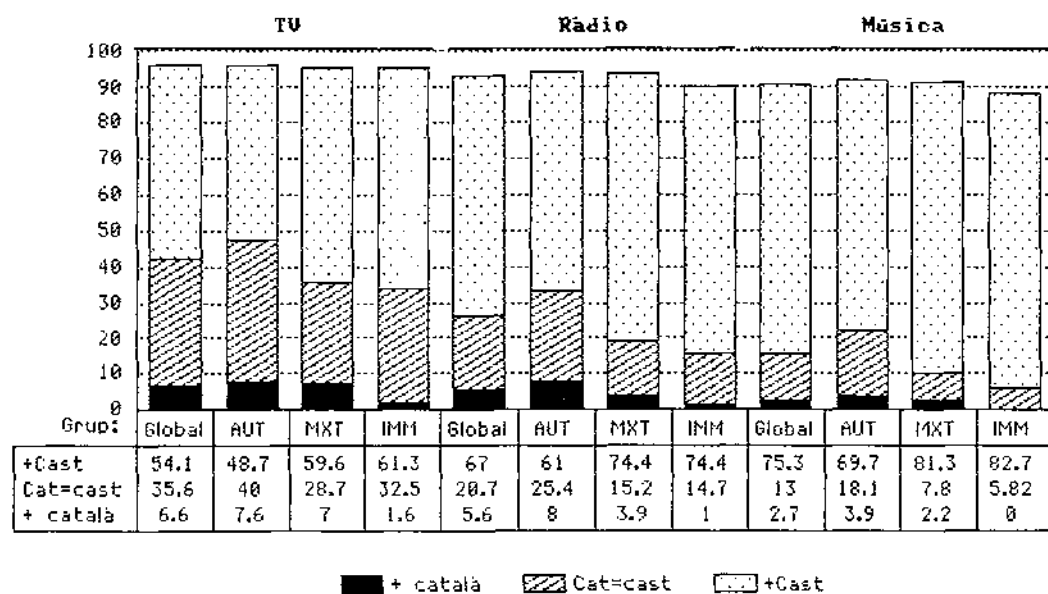
⁸⁵ Aquesta informació que no es formulava com a pregunta en el qüestionari, l'hem poguda obtenir creuant les variables amb què fins ara hem treballat: TVU/TV12, R1/R12 i M1/M12.

5. L'entorn lingüístic extrafamiliar

b.1) Predomini del contacte amb els mitjans audiovisuals en català o en castellà segons l'origen familiar.

Vist des d'aquesta altra òptica, es corroboren els mateixos resultats i tendències. Els que declaren un major contacte amb els mitjans de comunicació d'expressió castellana són, en tots els casos, més que els alumnes que diuen tenir-lo amb més freqüència amb mitjans en català. Fins i tot els primers són més que la suma d'aquests i els que manifesten tenir un contacte equilibrat amb mitjans en les dues llengües. En el cas de la televisió, és on la supremacia del castellà és menys àmplia. Així i tot, en el conjunt de la mostra, els que declaren aquesta preeminència personal de la televisió en llengua castellana superen el 54%; mentre que, en català, no arriben al 7%.

Predomini del contacte amb mitjans en català o en castellà Segons el grup d'origen familiar († T.534)

En ràdio, el percentatge referit a la superioritat d'exposició a les emissions en castellà és del 67%; i, en música, del 75,3%. Mentre que en català només arriba al 5,6%, en ràdio, i al 2,7%, en música. En aquests dos casos el valor que hi té la llengua castellana és més del doble del de la suma de les dues altres opcions.

II. Competència lingüística i usos

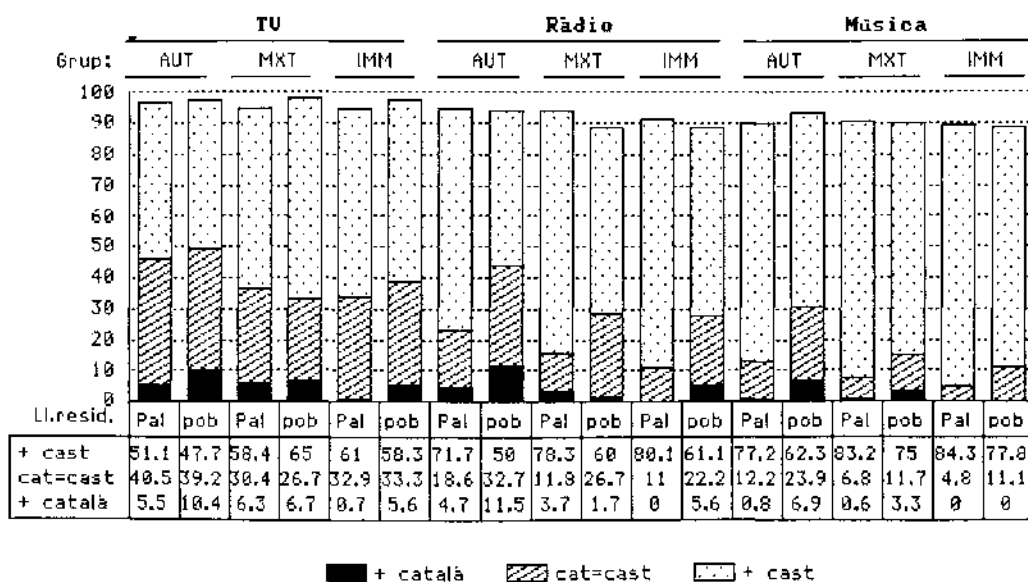
Les diferències, quant a un predomini del català com a llengua prioritària, segons el grup d'origen familiar no són gaire importants. En tots els casos l'exposició superior als mitjans en català és molt baixa (no arriba en cap cas al 8%).

On s'estableixen diferències és en el grau d'exposició equilibrada a les dues llengües, bastant més alt en el grup de fills de matrimonis autòctons (AUT) que en els altres dos (els el duplica en música i gairebé en ràdio i és entre 8 i 12 punts superior en televisió).

b.2) Predomini del contacte amb els mitjans audiovisuals en català o en castellà segons l'origen familiar i el lloc de residència.

Dins cada un dels grups d'origen, el distint lloc de residència sembla que, en alguns aspectes, condiciona els valors que assolixen el català i el castellà com a llengua prioritària en els contactes amb els mitjans audiovisuals de què tractam.

Predomini del contacte amb mitjans en català o en castellà Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència (↑ T.535)

En televisió, una altra vegada, és on estan més igualats els percentatges, entre els distints grups i les distintes residències. De tota manera dins cada grup sol ser més favorable al català la residència als pobles. El grup MXT és l'únic on els de

5. L'entorn lingüístic extrafamiliar

Palma superen els dels pobles en proporció d'alumnes que estan en contacte equilibrat amb els mitjans en català i amb els mitjans en castellà. En el grup AUT, pot semblar això, però els de pobles d'aquest grup que diuen estar més en contacte amb la TV en català dupliquen els de Palma, i això compensa l'aparent diferència en l'exposició equilibrada.

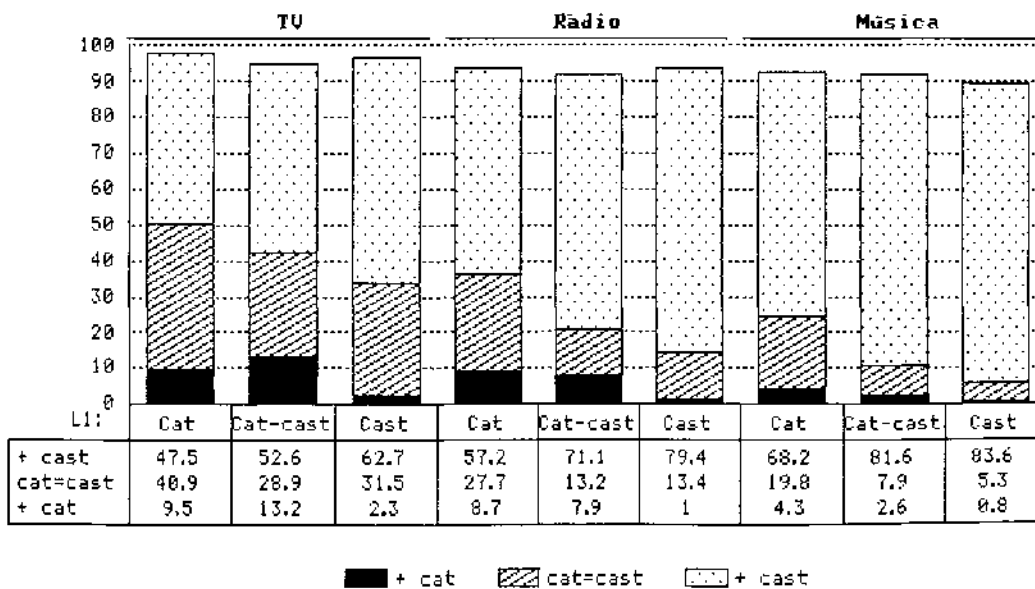
En ràdio i en música, en tots els casos, la proporció d'alumnes de pobles que diuen tenir un contacte igualat amb les dues llengües duplica, pràcticament, els valors de Palma del mateix grup. L'opció que prioritza el català, també és més alta als pobles que a Palma. En aquest cas, però, el valor absolut és tan baix (mai no supera el 12%) que difícilment es pot emetre cap valoració sense molt de risc d'equivocar-se.

b.3) Predomini del contacte amb els mitjans audiovisuals en català o en castellà segons la L1.

Si l'anàlisi la fem a partir de la L1 dels alumnes, les característiques generals que hem vist fins ara no es modifiquen. La major exposició als mitjans en castellà continua essent la resposta més considerada.

Freqüència de contacte amb mitjans audiovisuals

Segons la llengua d'emissió i la L1 dels alumnes († T.536)

II. Competència lingüística i usos

Només hi ha un cas de cert equilibri entre el percentatge d'alumnes que trien aquesta opció i els que es decanten per considerar que tenen un contacte equilibrat amb mitjans en les dues llengües. Ens referim al cas de la televisió entre els alumnes de L1cat; així i tot, la diferència encara és de quasi 7 punts. La proporció d'alumnes de L1cast que manifesten aquesta exposició televisiva equilibrada en les dues llengües, és quasi 10 punts per davall dels de L1cat. En canvi els que diuen mirar més televisió en castellà representen un 15% més que els de L1cat.

En ràdio i en música les diferències entre els que declaren contacte compartit amb mitjans en una llengua i amb mitjans en l'altra creixen, a favor sempre dels catalanoparlants i se situen, en els dos casos, en aproximadament 14 punts més que la resta.

La proporció d'alumnes que diuen estar més en contacte amb mitjans en català, és molt baixa; així i tot, cal dir que segueix la mateixa tendència d'un major protagonisme d'aquesta opció entre els alumnes de L1cat⁸⁶.

5.3.2. Mitjans escrits.

a) La premsa.

Ja hem vist que les possibilitats d'accedir a premsa diària en català són molt escasses. La premsa no diària presenta més variació de materials però suposa, en relació amb l'existència de productes en castellà, una proporció molt baixa. L'única situació relativament favorable és la de la premsa forana, que en els pobles on és en català no sol tenir alternativa castellana.

En el conjunt de la mostra dels alumnes que han nascut a terres de parla catalana, el predomini de la lectura i contacte amb la premsa en castellà, com era d'esperar per les circumstàncies

⁸⁶ Els valors que tenen les distintes preguntes en el cas dels alumnes que diuen ser de L1bil, en general se situen entre els altres dos tipus, però no entrarem en l'anàlisi perquè el nombre d'alumnes d'aquest grup és molt baix (38) per poder creure que les variacions que s'hi produeixen poden ser preses com a representatives d'aquest col·lectiu.

5. L'entorn lingüístic extrafamiliar

que hem explicat, torna a ser àmpliament majoritari⁸⁷. El 32,7% de l'alumnat diu que mai no té contacte amb la premsa en català i només el 3,0% diu no tenir-ne amb la que és en castellà. A l'altre extrem hi ha 60 punts de diferència entre els que afirmen llegir o fullejar premsa en castellà i els que diuen fer-ho en català.

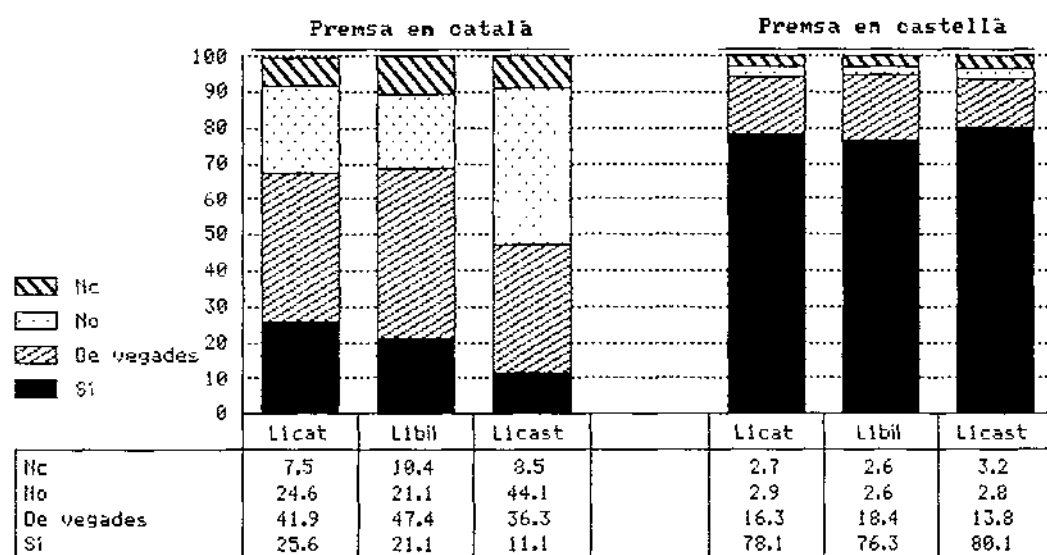
LECTURA DE PREMSA EN CATALÀ I EN CASTELLÀ († T.537)

	NC	SI	De vegades	No	Altres respostes
En català	8,3	19,0	39,9	32,7	0,1
En castellà	3,1	78,5	15,4	3,0	0,0

a.1) La premsa i la L1.

La llengua primera de l'alumne sembla que determina el grau d'aproximació a la premsa en català († T.538).

Lectura de premsa segons la L1

⁸⁷ La pregunta engloba dues intensitats diferents de relació amb la premsa: llegir-la i fullejar-la. Hem optat per agrupar-les perquè allò que sobretot ens interessa és descriure l'entorn dels alumnes i la seva receptivitat; per tant, si es troben amb premsa en català en els llocs que freqüenten i hi tenen contacte (ja sigui a l'escola, el bar o la llar) o si no se n'hi troben.

II. Competència lingüística i usos

Sigui quin sigui el grup de què tractem, sempre són molts més els alumnes que tenen contacte amb la premsa en castellà. Però, els de Llicat són els que més contacte tenen amb la premsa en català; i els de Llicast, els que menys. El 24,6% dels alumnes de Llicat diuen no llegir premsa en català i el 2,9% diuen no llegir-ne en castellà. Entre els alumnes de Llicast, el valor negatiu en castellà és molt semblant (2,8%); en canvi el corresponent al català quasi es duplica (44,1%). En els valors afirmatius es dona la mateixa semblança quan es tracta dels que fan referència al castellà (78,1% i 80,1%), però tornen a ser altament diferenciats en català (25,6% i 11,1%).

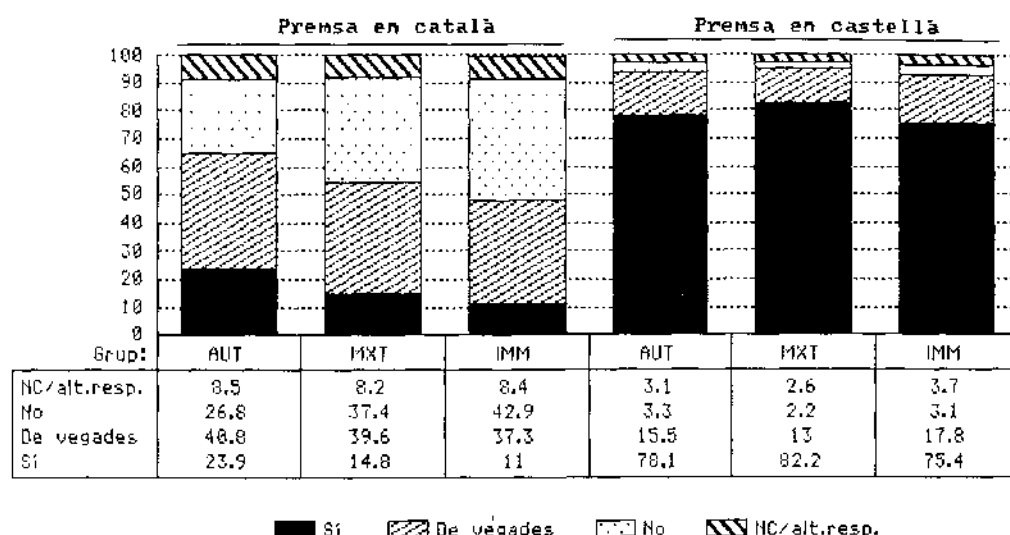
Els alumnes que declaren tenir el castellà i el català com a L1, se situen enmig d'aquests dos casos.

a.2) La premsa i l'origen familiar.

En el grup de fills de matrimonis autòctons (AUT) hi ha un major contacte de manera habitual amb la premsa en català que en els altres dos grups. Entre els immigrants de segona generació (MXT) aquest contacte és el més baix. Els grups MXT i IMM tenen un comportament bastant semblant; en aquests dos grups els que diuen no llegir premsa en català només divergeixen en 5 punts (37,4% i 42,9%), mentre que els del grup AUT de les mateixes característiques se situen 11 i 16 punts per davall (26,8%). En la resposta afirmativa les diferències són semblants. El nombre d'alumnes del grup AUT que diuen llegir premsa en català suposen 9 i 12 punts més que els dels grups MXT i IMM, respectivament, que diuen el mateix.

5. L'entorn lingüístic extrafamiliar

Lectura de premsa segons el grup d'origen familiar († T.539)

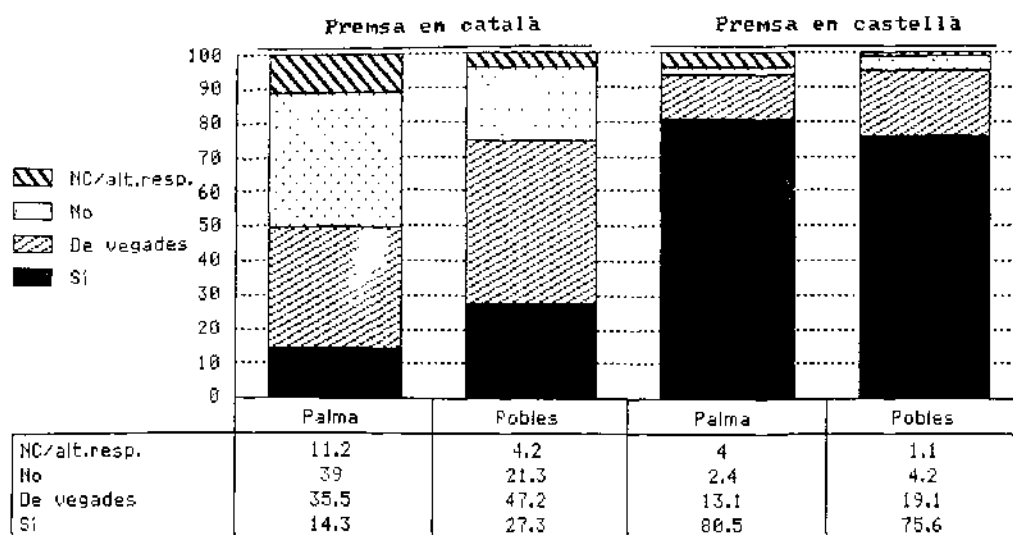
Si amb la premsa en català es produeixen aquestes variacions, en canvi no hi ha gaire diferències relatives de lectura de premsa en castellà entre els distints grups. Els que diuen no llegir premsa en castellà se situen entre el 2,1% (MXT) i el 3,3% (AUT); els que diuen llegir-ne van del 75,4% (IMM) al 82,2% (MXT). Per tant, no sembla que puguem dir que entre els alumnes d'un grup d'origen o un altre hi hagi diferències en la freqüència amb què entren en contacte amb la premsa en castellà; en canvi és molt més evident que n'hi ha amb relació a la premsa en català.

a.3) Contacte amb la premsa en castellà i en català segons el lloc de residència.

El lloc de residència també influeix sobre el contacte amb la premsa; en aquest cas, tant en català com en castellà. Els residents a pobles tenen un major contacte amb els mitjans escrits en català que els que resideixen a Palma. En canvi amb la premsa en castellà passa al revés, encara que, en tots els llocs de residència, els valors absoluts de la lectura en castellà són molt superiors als de català.

II. Competència lingüística i usos

Lectura de premsa segons el lloc de residència († T.540)

Les diferències de resposta afirmativa entre pobles i Palma, amb relació al català, és de quasi 14 punts, que signifiquen un 100% més. En canvi, en castellà és només de 5 punts, que suposen un 6,3% de variació. En les respostes negatives torna a haver-hi major diferència en els valors en català (17 punts) que no en castellà (2 punts).

Circumstàncies diverses (com grup de procedència familiar, lloc de residència i L1 de l'alumne) afecten molt més la variació del grau de contacte amb la premsa en català que el de contacte amb la premsa en castellà. És a dir, l'anormalitat del català en aquest àmbit es manifesta, a part de fer-ho en la baixa proporció d'alumnes que hi tenen contacte continuat, amb la poca estabilitat, en la influència que circumstàncies diverses hi semblen tenir; cosa que en el cas del castellà es mostra ben contràriament. Com hem vist abans, una situació semblant es dona en els mitjans audiovisuals (excepte en la televisió).

a.4) Tria exclusiva de premsa en català o en castellà.

Hi ha més dades que semblen confirmar el caràcter minoritzat de la premsa en català a Mallorca. El 89'3% dels alumnes que contesten «Sí» a la pregunta que els demana si llegeixen o fullegen premsa en català, també contesten afirmativament refe-

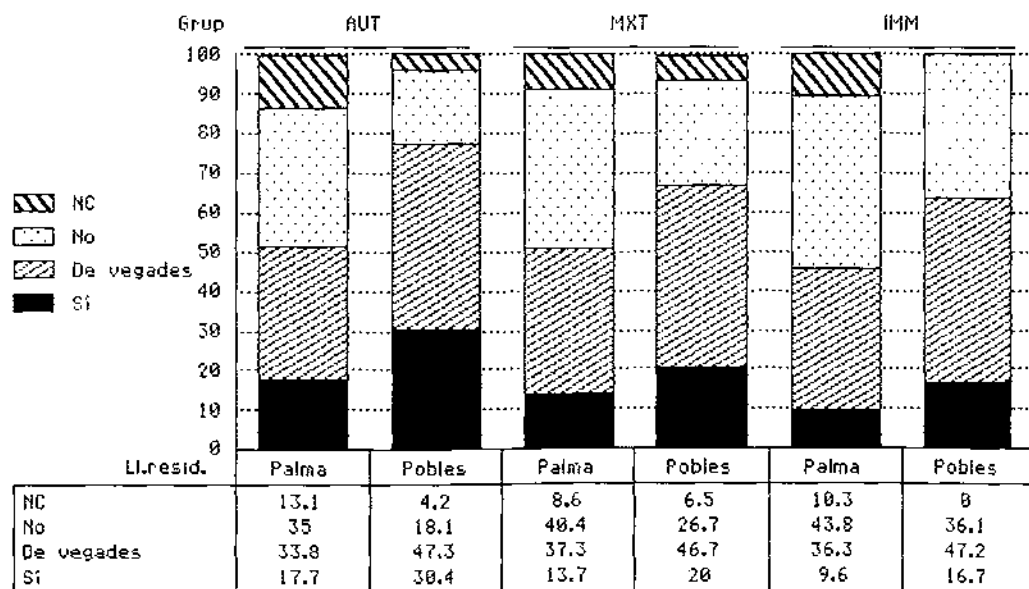
5. L'entorn lingüístic extrafamiliar

rint-se a la premsa en castellà; al revés només es dona en el 21'1%. Igualment, només el 2'3% dels alumnes que han contestat «Sí» al contacte amb premsa en català i l'1'6% dels que han contestat «De vegades» diuen que no llegeixen premsa en castellà. En canvi els valors dels que no llegeixen mai en català són el 32'5% dels que han contestat «Sí» i el 29'9% dels que han contestat «De vegades» referint-se al castellà († T.541). Per tant, els que accedeixen a la premsa en català no renuncien a la premsa en castellà (o no poden estar sense), mentre que al revés passa en aproximadament una tercera part dels alumnes.

a.5) Contacte amb la premsa en català segons l'origen familiar i el lloc de residència.

Si tenim en compte únicament els valors que s'atribueixen al contacte amb premsa en català i els observam a partir de les variables «grup d'origen familiar» i «lloc de residència», els valors que s'obtenen són els representats en el gràfic següent:

Lectura de premsa en català
Segons el grup d'origen i el lloc de residència († T.542)

Com ja hem vist en altres casos, els valors més favorables al català (els que contesten «Sí») es van repartint intercalant grups de procedència familiar més propensos a l'ús de la llengua

II. Competència lingüística i usos

pròpia de la comunitat (AUT, MXT i IMM, en aquest ordre) i lloc de residència dels alumnes (pobles i Palma, també en aquest ordre). Així, en primer lloc se situen el sector de fills d'autòctons (AUT) que viuen a pobles, després els dels matrimonis mixtos (MXT) de la mateixa residència, segueixen AUT de Palma, IMM de pobles i MXT i IMM de Palma. Això mateix passa amb els que contesten «No», però l'ordre, naturalment, s'inverteix.

En el cas que ara tractam, si sumam els valors afirmatius («Sí» i «De vegades»), els alumnes que viuen a pobles (sigui quin sigui el seu origen familiar) es col·loquen en tots els casos per damunt els que viuen a Palma. És a dir, la procedència lingüística familiar no aconsegueix neutralitzar en cap cas la influència que té el lloc de residència.

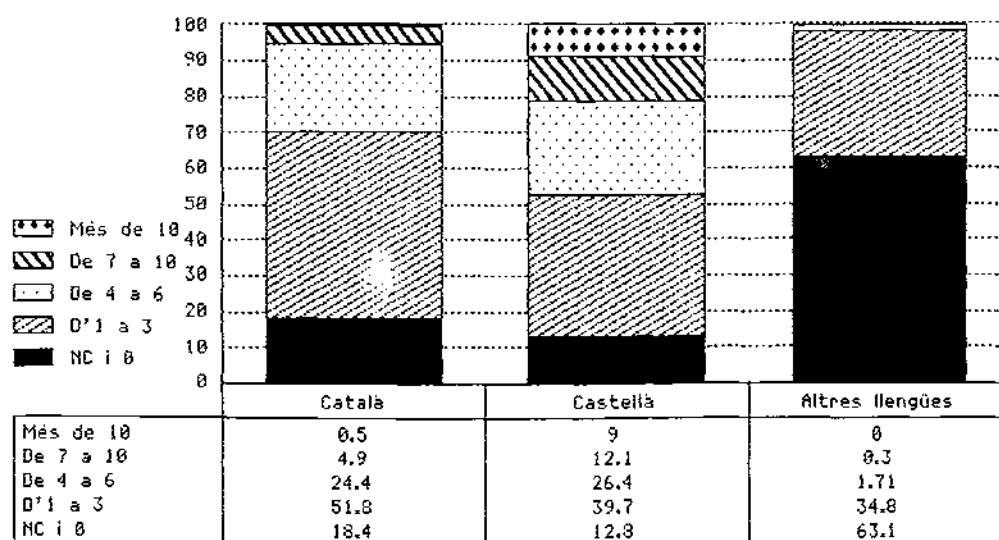
També es pot comprovar que en el comportament dels membres dels tres grups que resideixen a Palma no hi ha tanta variació com en els mateixos tres grups quan viuen a pobles.

b) Els llibres.

La darrera qüestió d'aquest apartat fa referència al nombre de llibres que llegeixen en català, en castellà i també en altres idiomes.

Lectura de llibres en català, castellà i altres llengües

(† T.543-545)

5. L'entorn lingüístic extrafamiliar

El gruix de les respostes referides al català i al castellà se situen entre un i tres llibres, que, bàsicament, es correspon -segons els centres⁸⁸- al nombre de llibres que llegeixen com a feina de curs. En altres idiomes, la major part d'alumnes no hi llegeix cap llibre i quasi tota la resta només en llegeixen d'un a tres.

La lectura superior al nombre que sol recomanar l'escola (gairebé mai superior a sis llibres) afecta molts pocs alumnes.

Si estudiam com es distribueix la lectura en castellà i en català entre els mateixos alumnes, podem veure que el 21'4% d'alumnes declaren llegir el mateix nombre de llibres en les dues llengües; el 16,7 diu llegir-ne més en català; i el 52'7%, més en castellà (↑ T.546).

En aquest camp també la influència superior del castellà afecta un nombre molt més elevat d'alumnes.

El desequilibri favorable al castellà es manté en tots els grups, tant si consideram la variable del grup d'origen familiar, la població on resideixen o la llengua primera dels alumnes.

b.1) Lectura de llibres en català segons l'origen familiar.

Entre els grups formats a partir de la procedència familiar, el desequilibri menor entre les dues llengües es produeix entre els fills de matrimonis en què els dos membres han nascut a terres de parla catalana; i el major, entre els fills d'immigrants.

Malgrat això, en tots els grups el nombre d'alumnes que llegeixen més llibres en castellà és superior al nombre d'alumnes que en llegeixen més en català sumats a aquells que en llegeixen equilibradament en les dues llengües. Així i tot, cal dir que, en el grup AUT, una cinquena part dels alumnes diuen llegir més

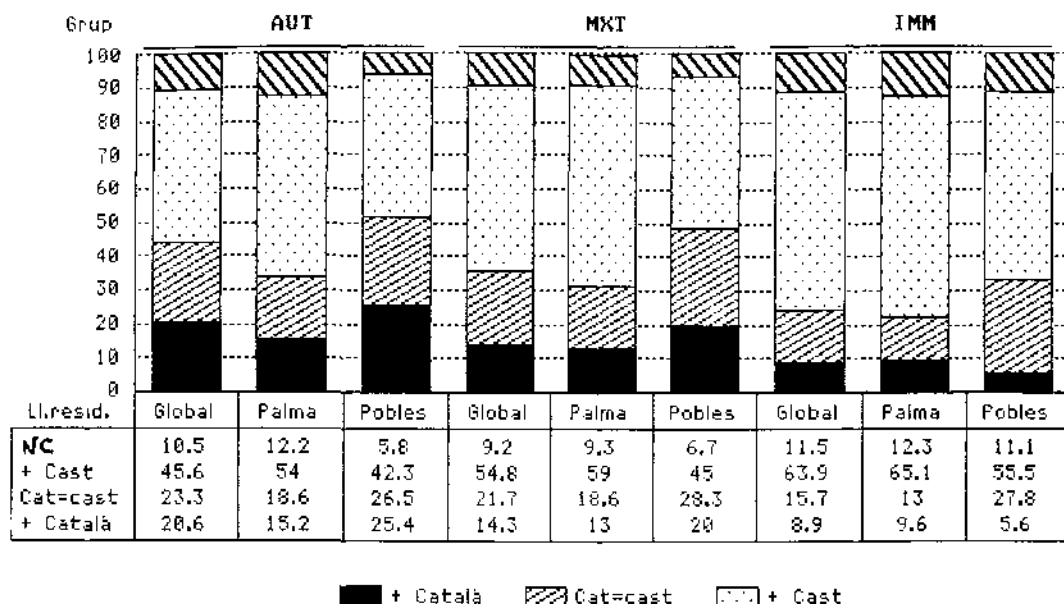
⁸⁸ Normalment, entre els professors de català, la tendència és fer llegir un llibre per trimestre; 3 llibres és la resposta més nombrosa a la nostra pregunta (24,7% d'alumnes). També és la resposta més freqüent en castellà (21,3%). En canvi, la resposta més freqüent en anglès, a part de la de no llegir-ne cap, és la d'1 llibre (16,3%) (↑ T.543-545).

II. Competència lingüística i usos

llibres en català que en castellà, més del doble dels que mantenen aquest predomini en televisió i en ràdio i cinc vegades més que en música.

Llengua predominant en la lectura de llibres

Segons el grup d'origen i el lloc de residència (↑ T.546-547)

Igualment, el predomini del castellà en la lectura de llibres és, en tots els grups d'origen familiar, inferior al de la ràdio i al de la música i bastant semblant al de la televisió.

Com més pesa el factor immigrant en cada un dels grups, més les lectures que es fan són en castellà. La diferència, en aquest punt, entre els fills de matrimonis autòctons i els d'origen immigrant és de més de 16 punts (45,6% i 63,9%), la qual també es reflecteix en l'opció de lectura superior en català i en la d'equilibri. Els valors dels alumnes del grup MXT se situen entre els d'aquests altres dos grups.

Les diferències són considerablement elevades quan els valors que oposam són els dels alumnes que viuen a Palma amb els dels alumnes que viuen a pobles. Entre els alumnes que viuen a Palma, la lectura majoritària en català i l'equilibrada és sempre més baixa que la que fan la resta d'alumnes del mateix grup d'origen.

5. L'entorn lingüístic extrafamiliar

Únicament entre els alumnes dels grups AUT i MXT que viuen als pobles, és on la proporció dels que diuen llegir més llibres en castellà no supera la suma dels que diuen llegir els mateixos en les dues llengües i dels que en llegeixen més en català.

A més, la lectura de llibres és una de les activitats en què, probablement a causa de la major escolarització en català en els pobles, la diferència que hi ha entre viure a pobles i viure a Palma fa que els grups d'origen familiar no siguin decisius a l'hora de classificar els alumnes segons el contacte que tenen amb el català. És a dir, els alumnes del grup MXT de pobles que diuen llegir més llibres en català són més, proporcionalment, que els del grup AUT de Palma; això mateix passa entre els que diuen llegir la mateixa quantitat de llibres en les dues llengües. Amb el grup IMM passa una cosa semblant amb els alumnes que donen el mateix nombre de lectures en una llengua i en l'altra, però no amb els que donen més lectures en català⁸⁹.

b.2) Lectura de llibres en català i L1.

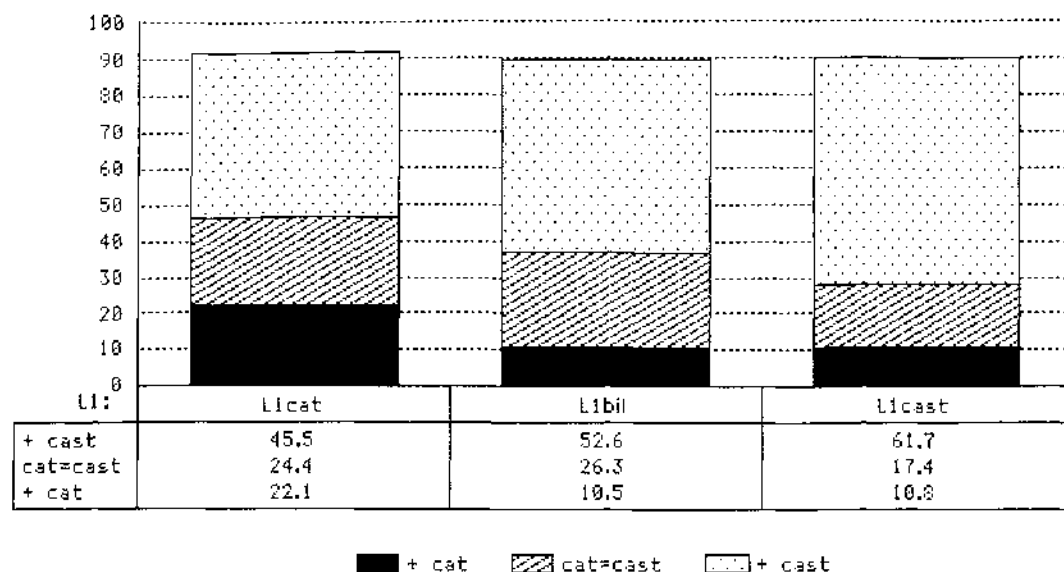
La proporció d'alumnes que llegeixen més llibres en català que en castellà és el doble entre els alumnes que tenen el català com a L1 del valor que té en la resta d'alumnes. A pesar d'això, fins i tot en aquest grup, el nombre d'alumnes que llegeixen més llibres en castellà és el doble dels que en llegeixen més en català; però no arriba al 50%, com passa entre els castellanoparlants i els que diuen tenir com a L1 les dues llengües.

⁸⁹ De tota manera, convé no oblidar que el baix nombre d'individus d'aquest grup que viuen als pobles, fa que hàgim de parlar amb moltes precaucions a l'hora de voler generalitzar-ne el comportament.

II. Competència lingüística i usos

Predomini de la lectura en català i en castellà

Segons la L1 dels alumnes († T.546)⁹⁰

b.3) Nombre de llibres llegits segons distintes variables.

Per completar l'anàlisi de la lectura de llibres, podem afegir algunes dades, que incideixen de manera més indirecta sobre el nostre estudi.

Segons la nostra enquesta, la mitjana de llibres en català llegits per alumne és de 3'1 en els centres públics i només de 2,2 en els privats († T.548).

Igualment, pel que fa a la procedència familiar i el lloc de residència, el nombre de llibres llegits en un cas o altre són prou diferents.

LLIBRES/ANY LLEGITS EN CATALÀ PELS ALUMNES († T.549)

	AUT	NXT	IMM
Global	3,1	2,7	2,2
Palma	2,6	2,5	2,0
Pobles	3,6	3,4	2,8

⁹⁰ La suma dels valors no arriba a 100 perquè no hi consten els que no contesten i els que no llegeixen llibres en cap dels dos idiomes.

5. L'entorn lingüístic extrafamiliar

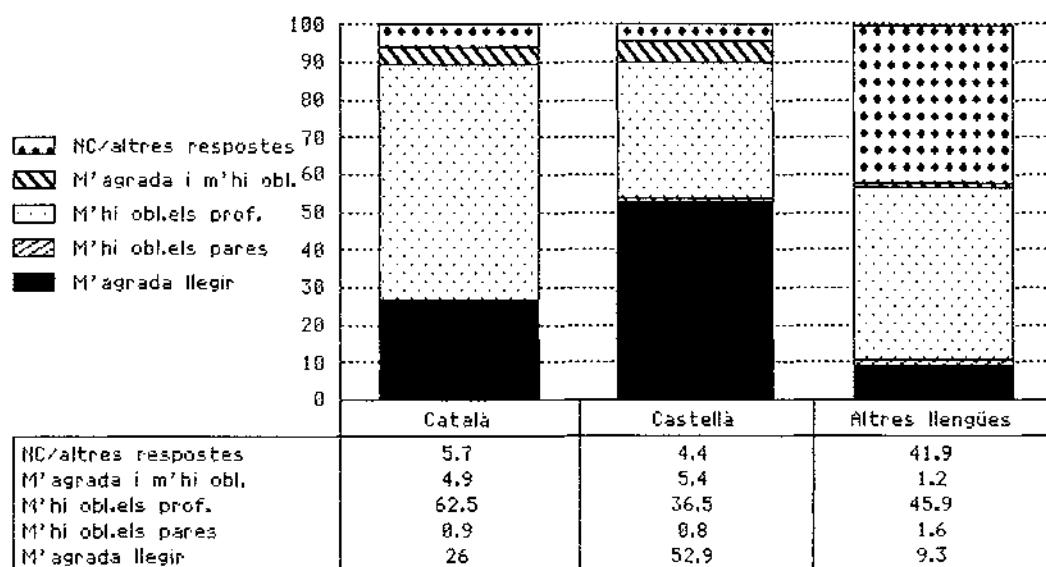
Una altra vegada ens trobam amb el fet que el català es veu molt afectat per les diverses variables que entren en joc, mentre que els valors de la llengua castellana es mantenen molt més estables.

b.4) Motius de lectura.

Un altre dels factors que ens interessa analitzar és el motiu que provoca que els alumnes llegeixin; si és el mateix en tots els casos o varia segons la llengua en què es fa la lectura.

Podem veure que l'obligació de lectura imposada pels professors té una elevada importància en qualsevol de les llengües. Així i tot, en el cas del castellà el plaer de llegir és el motiu que més alumnes manifesten tenir (52'9%). En català, el plaer només és el motiu que fa llegir una quarta part d'alumnes i, en les altres llengües, una desena part.

Motius de lectura de llibres
en català, castellà i altres llengües († T.550)

L'obligació imposada pels professors afecta més de la meitat dels alumnes (62,5%), en el cas de la lectura en català, i el 45'9% (el 77'6% dels que hi llegeixen) en les altres llengües.

Naturalment, en els alumnes que llegeixen més llibres la motivació del gust per la lectura augmenta, ja que són lectures

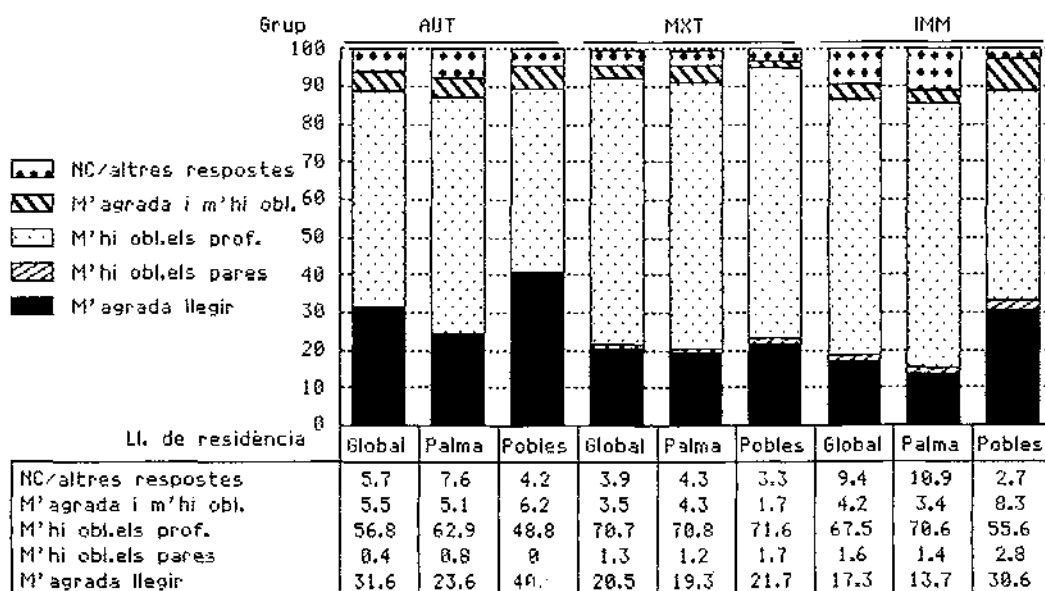
II. Competència lingüística i usos

menys condicionades per l'escola. El 52'8% dels 161 alumnes que llegeixen més de 4 llibres en català ho fan perquè els agrada llegir, i només el 39'1% perquè els hi obliga el professor.

b.4.1) Motius de lectura en català segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència.

Com succeeix amb els altres valors semblants, entre els alumnes del grup AUT la lectura en català per plaer és més freqüent que en els altres dos grups. Curiosament però el grup en què hi ha més alumnes que llegeixen obligats pels professors és el MXT.

Motius de lectura de llibres en català
Segons el grup d'origen i el lloc de residència († T.551)

Igualment, els alumnes que viuen a pobles tenen una major predisposició favorable a establir contacte amb el català que els alumnes de Palma. Si comparem els dos valors de resposta que en la pregunta que tractam ara són més significatius («M'agrada llegir» i «M'hi obliguen els professors»), podem veure que en tots els grups els alumnes de poble manifesten una lectura motivada pel gust major que els alumnes del mateix grup amb residència a Palma i, en canvi, els valors de lectura a causa de l'obligació escolar són majors entre els alumnes de Palma (excepte

5. L'entorn lingüístic extrafamiliar

en el cas dels alumnes fills de matrimonis mixtos, en què aquest valor és pràcticament idèntic en els dos casos).

El 88,1% dels alumnes que diuen llegir en català perquè els agrada llegir també diuen fer-ho pel mateix motiu en castellà i només el 9,8% perquè els hi obliguin els professors. En canvi, només el 43,4% dels que llegeixen en castellà perquè els agrada ho fan en català pel mateix motiu i el 49,9% ho fan perquè els obliguen els professors († T.552). Per tant, entre els alumnes que els agrada llegir en català pràcticament n'hi ha molts pocs que no els agradi fer-ho en castellà; però la meitat dels que els agrada llegir en castellà no ho fan per gust en català.

b.5) La tria de la llengua a l'hora de llegir.

La darrera qüestió que tractarem, en aquest apartat dedicat a la lectura de llibres, serà la que analitza la resposta dels alumnes quan tenen opció de triar una mateixa lectura en castellà i en català.

LLENGUA PREFERIDA EN LES LECTURES († T.553)

NC	Català	Castellà	De vegades una i de vegades l'altra
2,6	15,3	53,5	28,5

El predomini dels alumnes que elegeixen la llengua castellana, quan poden triar entre el català i el castellà, supera el 50%. En canvi, els que trien en primer lloc la llengua catalana, com a llengua de lectura, just arriben al 15% (un punt per davall el valor real de lectura superior en català que hem vist abans).

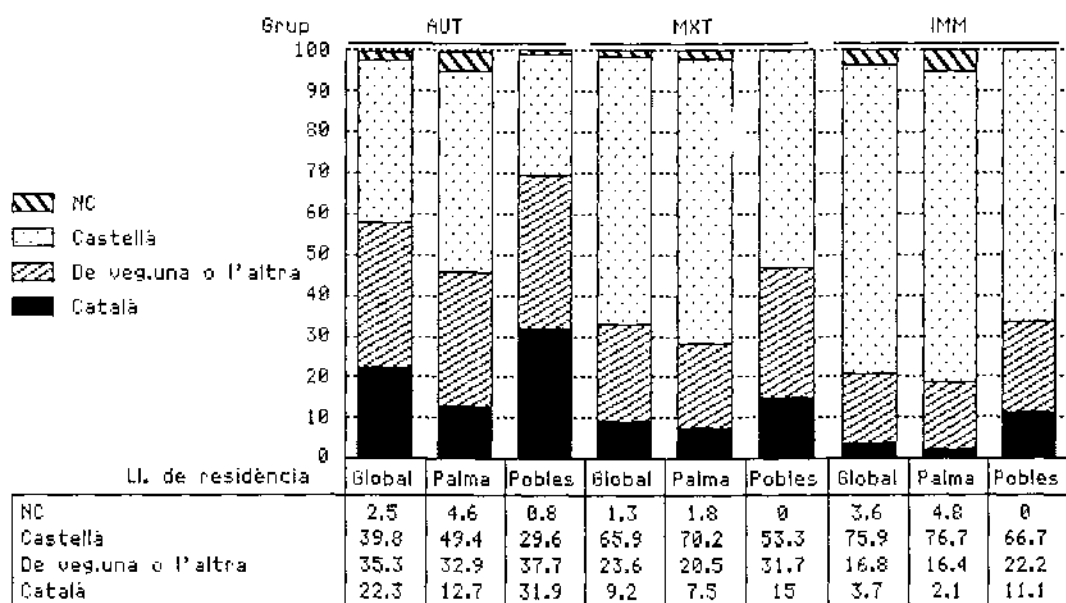
b.5.1) La tria de la llengua segons l'origen familiar i el lloc de residència.

Els valors de tria de llengua que acabam de veure presenten importants variacions segons el grup de procedència familiar i el lloc de residència dels alumnes.

II. Competència lingüística i usos

La pertinença a un grup d'origen familiar o a un altre, sembla que fa que la tria de la lectura en català sigui més o menys alta. Els que estan més disposats a triar el català sempre i el castellà o català, segons l'ocasió, són els alumnes del grup AUT, seguits dels del grup MXT i els dels grup IMM, en aquest ordre.

Llengua de lectura quan poden triar-la Segons el grup d'origen i el lloc de residència († T.554)

Pel que fa als valors que adquireix dins cada grup a partir de la variable lloc de residència, les variacions que es donen son semblants a les que ja han aparegut en altres casos.

La situació és més favorable al català entre els alumnes de pobles que entre els de Palma, sobretot en el cas dels del grup AUT. Entre els d'aquest grup que tenen residència a pobles n'hi ha més que prefereixen triar el llibre en català (31,9%) abans que en castellà (29,6%); tot i que l'opció majoritària és la intermèdia (37,7%).

En tots els altres casos, majoritàriament, els alumnes s'inclinen a triar el llibre en castellà.

Les diferències que es donen en els valors d'aquests grups fan que, com ja succeeix en altres ocasions, el sector que viu

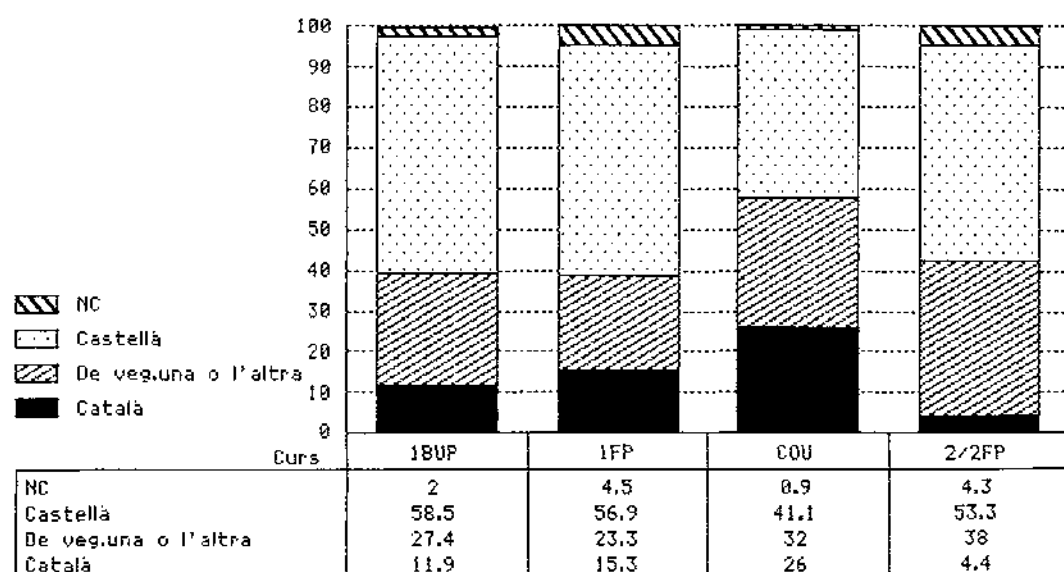
5. L'entorn lingüístic extrafamiliar

a pobles d'un grup d'origen determinat tenguí una acceptació/ús del català superior al sector que viu a Palma del grup d'origen amb un progenitor autòcton més: els MXT de pobles trien més català que els AUT de Palma; i els IMM de pobles, més que els MXT de Palma.

b.5.2) La tria de la llengua segons el curs en què estan matriculats.

El curs en què estan matriculats també incideix sobre la resposta de tria del català o del castellà en les lectures. Entre els alumnes de COU és on trobam el major percentatge d'alumnes que elegeixen en primer lloc el llibre en català (26,0%) i el menor dels que el trien en castellà (41,1%). Entre els de 1BUP, hi trobam els extrems contraris (11,9% en català i 58,5% en castellà).

Llengua de lectura quan poden triar-la
Segons el curs en què estan matriculats († T.555)

De tota manera aquests valors sofreixen un esbiaixament perquè la composició dels cursos divergeix en l'origen familiar

II. Competència lingüística i usos

dels alumnes⁹¹. Així i tot, si analitzam aquests valors partint els grups segons l'origen familiar, en tots ells es manté la constant que els alumnes de COU són sempre els que més s'inclinen per l'opció de llegir en català i també de llegir en català o de vegades en una llengua i de vegades en l'altra († T.557).

5.4. CONCLUSIONS.

En aquesta part del treball hem pretès mostrar com la imatge que els alumnes tenen dels usos lingüístics de l'entorn difereixen segons la intervenció dels factors lloc de residència i procedència familiar dels alumnes, en conseqüència segons la llengua que usa cadascú. De tota manera queda molt clar que en els pobles la llengua d'ús majoritari en tots els àmbits estudiats és el català, sigui quin sigui qui ho percep. A Palma, en canvi, passa al revés. Així, la representació de la realitat lingüística que es forma cada individu depèn de l'entorn social, però també del grup lingüístic a què pertany.

En el grup AUT de pobles (i molt semblantment en el de Palma), l'ordre de major a menor grau de preponderància del català que perceben va dels àmbits més lliurement triats o amb més possibilitats de ser-ho, i on la reunió es fa per coincidència d'interessos i procedències (l'«església»⁹², la «botiga» i el «bar») a l'àmbit en què l'ús de la llengua no sol venir conformat per les relacions entre individus, sinó per una *planificació*, normalment explícita, i perquè l'agregació d'individus es fa bàsicament, excepte en proporcions molt reduïdes de població, més per coincidència de lloc de residència que per cap altra raó (l'«escola»).

⁹¹ Per exemple, a COU és on la proporció d'alumnes del grup AUT és més elevada (61,6%) i a 1FP és on és més baixa (49,8%) († T.556).

⁹² L'església, no seria, en principi un àmbit triat, però es troba entre els primers perquè als pobles, normalment, ha actuat com a institució favorable a la normalització lingüística. Per tant ens trobaríem en un cas d'interferència de la *planificació* en sentit contrari a la de l'escola, en línies generals.

5. L'entorn lingüístic extrafamiliar

El desplaçament de l'escola a la tercera posició en els grups MXT i IMM de Palma, es pot explicar, segurament, per l'existència de centres on s'imparteix ensenyament en català, de manera més o menys general, la qual cosa fa que, en aquests indrets, el català tenguí una presència relativa més elevada que en molts altres àmbits ciutadans. Que en aquests dos grups el «lloc on practiquen l'esport» sigui el darrer és perquè amb més freqüència, a Palma, es formen grups lingüísticament mixtos i la manca de planificació explícita tendeix a homogeneïtzar la relació lingüística mitjançant el castellà.

En aquest sentit, podem dir que en els àmbits d'accés més lliure dels enquestats la seva L1 sol ser més preponderant que en els àmbits d'accés obligatori, o en els casos en què no hi ha opcions possibles o n'hi ha poques pròximes al lloc de residència. També en l'enquesta de la UIB (1986: 122-130) i en la de l'Ajuntament de Lluçmajor (1991: 27-28), que afecten població de totes les edats, es fa palesa la propensió a acudir als establiments regentats per gent que parla la mateixa llengua (en el cas dels bars, segons UIB, 82% entre els mallorquins i 57% entre els castellanoparlants⁹²; a Lluçmajor l'establiment en què hi ha més coincidència de llengua també és el bar.

En la nostra enquesta, en els bars és precisament on la resposta que diu percebre una presència equilibrada de les dues llengües té uns valors més reduïts. Com acabam de veure, en aquests establiments és, potser, on cadascú acudeix cercant més identificació amb la resta d'individus que també hi van. Aquesta identificació pot ser de característiques múltiples (origen familiar, classe social, edat, afeccions, etc.), entre les quals segurament hi ha, almenys com una més, la lingüística.

A l'extrem oposat hi trobam el «carrer». Que en aquest àmbit sigui on més es percep l'equilibri entre les dues llengües, pot deure's al fet que en la presència d'individus d'una o altra llengua, en principi, no hi ha cap més selecció que la composi-

⁹² Tinguem en compte que la majoria de bars de Mallorca deuen ser regentats per mallorquins i, per tant, els castellanoparlants no tenen tantes oportunitats de complir els seus desitjos; però, a la vegada, deu ser el tipus d'establiment que els immigrants més regenten, sobretot en determinades zones.

II. Competència lingüística i usos

ció de l'entorn humà. En el mateix sentit es pot explicar que l'«escola» s'hi approximi, ja que, normalment, la composició del grup d'individus que hi coincideixen va en relació amb la de l'entorn on s'ubica.

Aquesta tendència a una major interrelació entre individus de la mateixa llengua, que s'apunta en la nostra enquesta i en altres treballs, s'ha d'interpretar com a voluntat de *segregació* per reduir la *discriminació* (Colomer 1992). A part de compartir llengua, els individus del mateix grup també solen estar més acostats en altres aspectes (referents culturals, classe i costums socials, etc.).

Pel que fa a l'entorn escolar, hem vist que l'ús en què hi ha més presència en català a les classes és amb «les intervencions d'alguns alumnes», la qual cosa sembla indicar que, com a mínim, un sector d'alumnes va per davant el grau de normalitat lingüística dels seus centres.

«Les explicacions dels professors» són el segon ús en grau de normalització; i, en canvi, «el llibre de text» és el darrer. Les causes d'aquestes diferències poden ser diverses: la major disposició d'una part dels professors, que no del centre o del seminari a què pertanyen, a favor de la catalanització; la poca oferta en el mercat de llibres de text en català; el compromís menor, en casos de manca d'autorització oficial, que suposa usar oralment el català davant el de tenir-hi el llibre de text; etc.

D'altra banda, els alumnes que assisteixen a les classes més normalitzades lingüísticament són els que tenen una procedència més catalanitzada, tant pel grup d'origen familiar i el lloc de residència com per les experiències escolars anteriors. En canvi els que hi participen menys són els més poc catalanitzats, també per origen familiar, per residència i per trajectòria escolar, la qual cosa, sembla que, en la majoria de casos, només ha de possibilitar l'aprenentatge del català, però no fomentar-ne l'ús. No hem tractat en el qüestionari la presència del català en àmbits tan importants com l'àrea dels moviments d'esplai ni d'agrupacions esportives infantils i juvenils. Així i tot en aquests casos sembla que, majoritàriament, la castellanització

5. L'entorn lingüístic extrafamiliar

és més elevada que a les escoles, amb variacions importants també segons els llocs d'ubicació (Palma o pobles).

En el camp dels mitjans de comunicació, la televisió, el més assíduament seguit pels alumnes, és l'únic en què el català supera la gran marginalitat que té en els altres mitjans. Només en la música les altres llengües (l'anglès, en particular) tenen una presència significativa, on igualen el valor que hi té el castellà.

En cap cas el nombre d'alumnes que estan més en contacte amb els mitjans en català no arriba al 10%. El grup d'alumnes que tenen una exposició igual als mitjans en català i als mitjans en castellà, és relativament important en la televisió, però molt baix en els altres dos casos analitzats.

A part de la qualitat dels productes audiovisuals, la proporció d'oferta de televisió en llengua catalana, amb relació a l'oferta en castellà i en altres llengües, és molt superior a la de la ràdio i a la de la música; probablement aquest fet condiciona que la resposta d'audiència d'aquest mitjà entre els alumnes enquestats sigui més elevada que en els altres dos. En aquesta línia d'interpretació es podria explicar el fet que únicament en música la recepció de productes en llengua diferent a les dues oficials té una importància considerable; a més de la forta pressió comercial de l'anglès en el terreny musical, és on freqüentment se'n fa consum sense necessitat de comprensió, cosa que amb els altres mitjans no succeeix.

Les variables d'origen familiar i lloc de residència dels alumnes incideixen en la freqüència del contacte que tenen amb mitjans audiovisuals en català, de manera més o menys intensa, però en canvi no afecten gairebé gens el grau d'exposició als mitjans en castellà.

Els fills de matrimonis autòctons amb residència a pobles són els que, amb més freqüència, sintonitzen emissores catalanes de ràdio i escolten música en català. En canvi els joves del grup IMM de Palma, se situen a l'altre extrem.

II. Competència lingüística i usos

De tota manera, la freqüència amb què veuen televisió en català és poc sensible a aquestes variacions; sobretot a la de residir a Palma o als pobles.

Les diferències més clares es produeixen entre el predomini de contacte amb mitjans en castellà i el del contacte equilibrat amb mitjans d'una i altra llengua.

La variable L1 dels alumnes és la que sembla més relacionada amb la freqüència de contacte amb mitjans audiovisuals en català. Naturalment, els que hi tenen un contacte més assidu, i més important amb relació al que tenen amb els mitjans en castellà, són els de L1cat.

En la premsa les diferències són molt més clares a favor del predomini del castellà. La manca, a Mallorca, de publicacions diàries en català, al costat de la presència de cinc diaris en castellà, i el fet que l'únic que hi ha en català sigui molt menys aprofitable fora del Principat que els altres mitjans de comunicació, sembla que són les principals causes d'aquestes diferències. En aquest sentit també s'explica que una bona part d'alumnes puguin passar sense tenir contacte amb la premsa en català i que, en canvi, siguin ben pocs els que poden passar sense premsa en castellà, fins i tot entre els que diuen llegir-ne en català. Els que accedeixen a la premsa en català no renuncien a la premsa en castellà, mentre que una tercera part dels alumnes que en llegeixen en castellà, contesten que no en llegeixen en català.

La freqüència de contacte amb premsa en català es veu molt afectada per l'origen, el lloc on resideixen i la L1 dels alumnes. Els fills de matrimonis mixtos que viuen a pobles diuen llegir més premsa en català que els del grup AUT de Palma. Això mateix passa amb els del grup IMM de pobles amb relació als del MXT de Palma.

A partir d'aquests resultats sembla que podem afirmar de nou que viure a pobles dona un comportament favorable al català superior al que tenen els alumnes amb residència a Palma amb un progenitor d'origen català més. Pot ser que, en bona part, l'e-

5. L'entorn lingüístic extrafamiliar

xistència de la premsa forana influeixi en aquests comportaments diferenciats.

En canvi, altra vegada, quan es tracta de premsa en castellà, no hi ha pràcticament oscil·lacions a partir d'aquestes variables.

La lectura de llibres és, probablement, l'activitat de les estudiades aquí que la gran majoria d'alumnes practiquen menys assíduament; i és, però, la que dóna uns valors relatius més favorables a la llengua catalana. Així i tot, la diferència continua essent clarament favorable a la lectura prioritària en castellà. Més de la meitat dels alumnes llegeixen més llibres en castellà que en català, i al revés només passa en el 16,7%.

La majoria d'alumnes, quan llegeixen en castellà, diuen que ho fan perquè els agrada llegir; en canvi en català, la causa majoritària de lectura és l'obligació que imposen els professors. Segons les nostres dades, si no fos per l'escola, el 70% d'alumnes no llegirien mai cap llibre en català. Quasi tots els que passen gust llegint en català també en passen llegint en castellà; en canvi, en sentit contrari només es dóna en poc menys de la meitat dels casos.

El grup d'origen familiar, el lloc de residència i la L1, altra volta són determinants en la variació de resultats al voltant de la lectura de llibres.

Quan tenen la possibilitat de llegir un mateix llibre en català o en castellà, aquesta darrera llengua és la més escollida. De tota manera creiem que cal valorar positivament per a la normalització lingüística que el grup més favorable a escollir els llibres de lectura en català sigui el de COU.

Podem dir, per tant, que el castellà domina com a llengua de contacte amb el món audiovisual i escrit, tot i que el català en algun cas, per la influència de l'entorn i l'origen dels alumnes, pot assolir valors relativament considerables.

Els sectors de població més catalanitzats són també, en els mitjans de comunicació, els que més contacte continuen tenint amb el català. D'altra banda, així com entre els castellanoparlants és freqüent que la tria del castellà impliqui l'exclusió del català, al revés això no passa gairebé mai.

II. Competència lingüística i usos

depenen de la procedència familiar de l'enquestat, sinó, sobre-tot, de l'entorn on viu. És a dir, reflecteixen més les característiques de l'entorn immediat que les de la família, tot i que hi pugui haver excepcions (com la resta de familiars) o un esbiaixament provocat per la tria, per la selecció dels integrants d'aquest segon cercle de relacions, quan hi ha possibilitats de fer-la.

Aquest col·lectiu de coneguts de la població que estudiam està format per persones de característiques diverses. N'hi ha que són del mateix grup generacional i d'altres que són majors; així mateix n'hi ha que en formen part sense que els alumnes tinguin possibilitats d'escollir-los o que la tria sigui més o menys lliure; d'altra banda, n'hi ha que tenen algun tipus d'autoritat o ascendent sobre ells i d'altres que no. Tota aquesta varietat d'interlocutors hauria de donar respostes diferents si el comportament lingüístic dels alumnes ve condicionat per la llengua i l'edat de la persona a qui s'adreça, la classe de relació que hi tenen, etc⁹³.

A pesar d'aquesta diversitat d'interlocutors, tots tenen en comú el fet que els joves hi estableixen el contacte coneixent quina és la llengua en què aquests parlen; per tant, aquesta llengua, pot ser un condicionant a l'hora d'escollir la que ells hi usaran. En aquest sentit es pot constatar que, amb freqüència, els catalanoparlants en presència de castellanoparlants canvien la seva llengua, amb independència de si aquests entenen

93. Les preguntes del qüestionari que recullen informació d'aquest punt (codis W i WE) intenten recollir tota aquesta diversitat. Així, sempre (excepte en el cas de «l'amic o amiga que més t'agrada», per raons òbvies) es fa referència al fet que l'interlocutor pugui ser catalanoparlant o castellanoparlant (però sempre coneixedor de l'altra llengua; la resposta, per tant, no pot venir determinada per les necessitats d'intercomprensió); n'hi ha que són de la mateixa generació que els enquestats («companys de classe», «amics de barriada/poble», «l'amic/amiga que més t'agrada») i d'altres de majors («familiars de més de 30 anys», «coneguts de més de 30 anys» i «professors»). Igualment, entre aquests, n'hi ha de diferent relació jeràrquica i de diferent possibilitat de tria. A més hi ha dos casos en què únicament es fa referència a un «castellanoparlant» que entén el català i a un «catalanoparlant» que entén el castellà.

o no el català. Aquest canvi es pot observar a tot el domini lingüístic, encara que principalment es dona a les ciutats:

«No hi ha cap sector urbà important on el catalanoparlant no cedeixi de llengua davant de persones de llengua habitualment no catalana.» (Strubell 1987: 117)

Si això és així és perquè el comportament de l'individu depèn, a part de fer-ho dels condicionants culturals generals, de les exigències especials que la societat li imposa en virtut del lloc que hi ocupa (Linton 1945: 66), i l'exigència social que tenen els catalanoparlants és, encara, canviar de llengua amb interlocutors castellanoparlants.

6.1.1. Valors globals.

a) Interpretació de les preguntes sense resposta d'aquest apartat.

Abans de comentar els resultats sobre l'ús de la llengua, hem de fer referència al fet que, en aquestes preguntes, hi ha un nombre inesperat d'alumnes que hi responen incorrectament⁹⁴ i que la quantitat dels que no responen és molt més alta del que ha estat habitual fins ara⁹⁵. La interpretació que n'hem fet⁹⁶ és que els alumnes que responen de manera incorrecta (posant una «X» o «Sí») volen indicar que aquell és el tipus de relació que estableixen (amb interlocutors castellanoparlants o catalanoparlants) i no la de la columna del costat, que, en moltes d'ocasions apareix en blanc; d'altres (que hi posen «No»), en canvi, segurament el que volen indicar és que precisament no tenen contacte amb el tipus d'interlocutor que s'hi descriu.

En general el nombre de NC és més alt quan fa referència a interlocutors catalanoparlants (una mitjana de l'11,2% enfront

94. Entre el 0,1% i el 3% († T.684).

95. Entre el 3,3% i el 17,5% († T.684).

96. † T.684 i l'anàlisi d'aquest fet, que hi ha a continuació.

II. Competència lingüística i usos

del 7,3%, que si no tenim en compte la pregunta dels familiars passa a ser del 5,3%). Sembla que aquests resultats apunten al fet que, encara que a Mallorca els catalanoparlants siguin més nombrosos que els castellanoparlants, n'hi ha més d'aquests darrers que no estableixen contacte amb els membres de l'altre grup lingüístic. Això pot deure's a dues causes, que de fet no són incompatibles: que els alumnes castellanoparlants adopten postures de segregació més elevades o que hi ha catalanoparlants que no són identificats com a tals pels membres de l'altre grup, perquè no hi exerceixen davant ells⁹⁷.

b) Ús del català i del castellà amb interlocutors coneguts.

En el conjunt de la mostra els valors més significatius que es donen estan representats en el gràfic següent.

Com podem veure, l'ús del català i del castellà que fan els alumnes enquestats varia molt segons la llengua de l'interlocutor⁹⁸. Si és catalanoparlant, els alumnes que hi usen el català sempre són més del 54%; en canvi, si és castellanoparlant, els que hi parlen en català no arriben mai al 22%.

Amb el castellà, com és lògic, passa exactament al revés. En cas d'interlocutors catalanoparlants l'ús del castellà és més baix (no supera en cap situació el 32%); en canvi amb els caste-

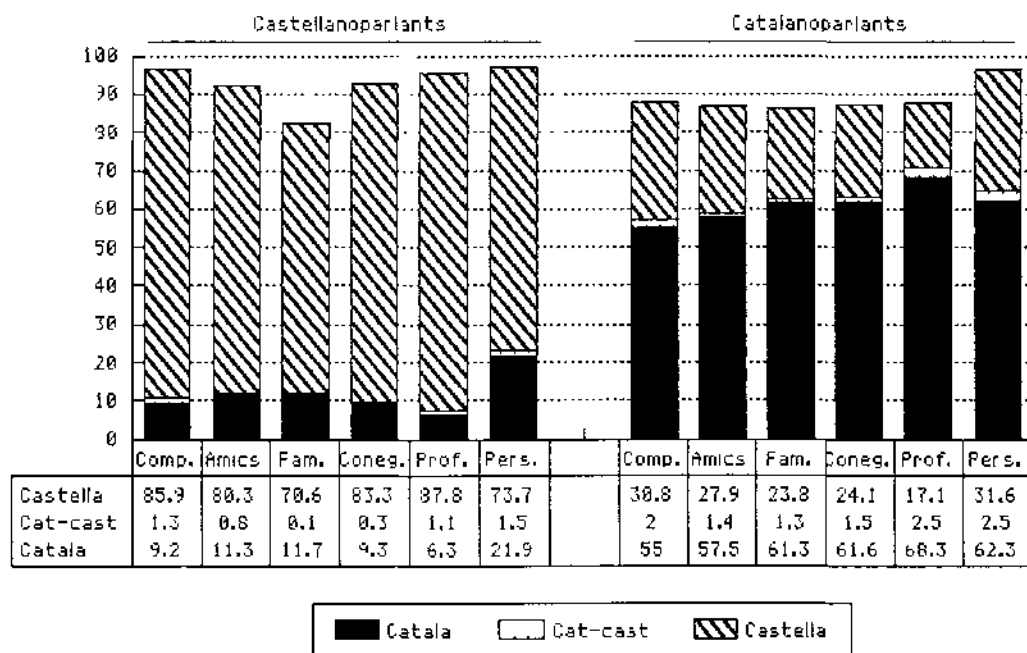
97. A partir d'ara no tndrem en compte els alumnes que contesten malament (el baix nombre que n'hi ha no pot fer variar els resultats que volem comentar) i continuarem considerant els que no contesten com a tals, sense fer cap correcció, la qual tampoc no tendria sentit.

98. El nombre d'alumnes que donen respostes en què intervenen llengües diferents a castellà o a català és insignificant (no supera el 0'2% en cap cas). Les solucions bilingües són també molt baixes (del 0'2% al 3'3%). Sempre són superiors quan els interlocutors són catalanoparlants (de l'1,4% al 2'7%) de quan són castellanoparlants (del 0'2% a l'1,5%) i el màxim valor l'adquireix quan es contesta a la pregunta en què l'interlocutor no és identificat lingüísticament, amb «l'amic/amiga...» (3'3%). Totes dues respostes, a causa d'aquests valors tan baixos, a partir d'ara no seran tingudes en compte i no es representen en els gràfics, com passa també amb els que no contesten (el total d'aquests valors és el que falta per arribar a 100 a la suma dels que s'hi representen).

6. Usos de la llengua catalana

llanoparlants, l'ús passa sempre del 70%. En tots els casos, s'observa, per tant, un ús molt superior del castellà amb relació al català, tant pel que fa als màxims com als mínims.

Ús del català i del castellà amb interlocutors coneguts castellanoparlants i catalanoparlants (↑ T.684)

Sembla clar que els interlocutors castellanoparlants condicionen molt més la llengua dels alumnes que els catalanoparlants, sigui quin sigui el tipus de relació que mantenen amb els alumnes.

Els castellanoparlants que més inclinen a l'ús del castellà amb ells són els professors, quasi el 90% dels alumnes hi usen aquesta llengua, en canvi només el 6,3% diu usar-hi el català. En segon lloc, només a dos punts de distància, hi ha els companys de classe. Després els coneguts de més de 30 anys, els amics, les persones castellanoparlants en general i els familiars, que se situen al voltant del 70%⁹⁹

99. Cal tenir en compte que, en aquesta pregunta, hi ha un 17,5% d'alumnes que no contesten. Això deu suposar que són alumnes que no tenen familiars castellanoparlants. Per tant, la comparació d'aquesta resposta amb les altres és lleugerament esbiaixada i per això no en podem treure conclusions d'aquest tipus.

II. Competència lingüística i usos

Els catalanoparlants que fan parlar més en català als alumnes enquestats són els professors, però només al voltant del 70% (vint punts menys que els equivalents castellanoparlants), mentre que el 17,1% dels alumnes hi usen el castellà. En segon lloc, a sis punts de distància, se situa la resposta que parla de catalanoparlants en general. A continuació hi ha els coneguts i els familiars de més de 30 anys, els amics de barriada o pobles, i, en darrer lloc, els companys de classe, on l'ús del català només arriba al 55%.

Els interlocutors que pertanyen a l'entorn escolar són, com hem vist, els més decisius a fer usar el castellà. Els professors castellanoparlants són els que més el condicionen i després, amb molt poca diferència, els companys de classe, també d'aquesta llengua. En canvi, així com els professors catalanoparlants són els que fan usar més el català als alumnes, els companys de classe són els que ho fan menys.

La resta d'interlocutors que fan usar més el català s'ordenen d'acord a la distància de relació amb els alumnes. Els catalanoparlants en general són els segon factor d'aquest tipus que empeny més els alumnes a usar el català¹⁰⁰, després els coneguts de més de 30 anys i els familiars, tots també catalanoparlants, encara que en tots els casos les proporcions són molt semblants (al voltant del 62%). Els interlocutors catalanoparlants de la mateixa generació són els que menys condicionen l'ús del català en els alumnes, sobretot en l'àmbit escolar.

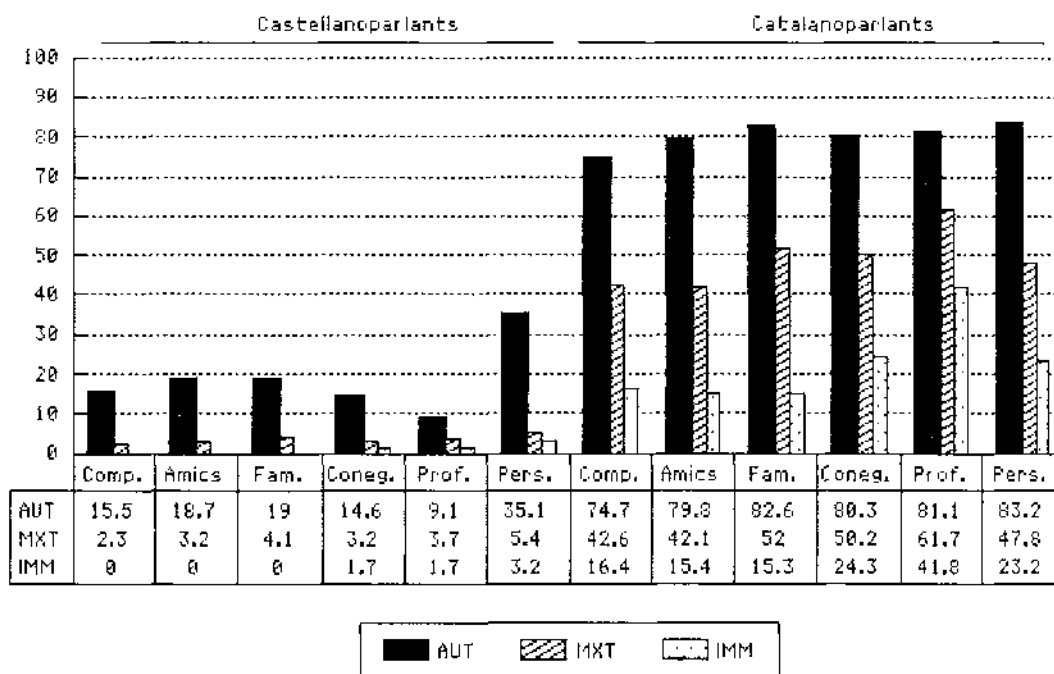
Els coneguts castellanoparlants de més de 30 anys estan situats en tercer lloc en l'atracció cap a la seva llengua dels alumnes, després hi ha els amics. Els darrers llocs estan ocupats pels castellanoparlants, en general i pels familiars, si bé en aquest darrer cas hi ha una desviació, que ja hem comentat abans, que de no ser-hi els situaria en el mateix nivell que els coneguts i els amics. Per tant, en aquest cas, actuen més a favor del castellà, després de l'àmbit escolar, el major grau de coneixença i l'edat.

100. Això mostra que els catalanoparlants quan hi actuen arrossegueu més els castellanoparlants a usar el català. En canvi els altres catalanoparlants, no els hi arrossegueu tant, perquè probablement són ells els que canvien de llengua.

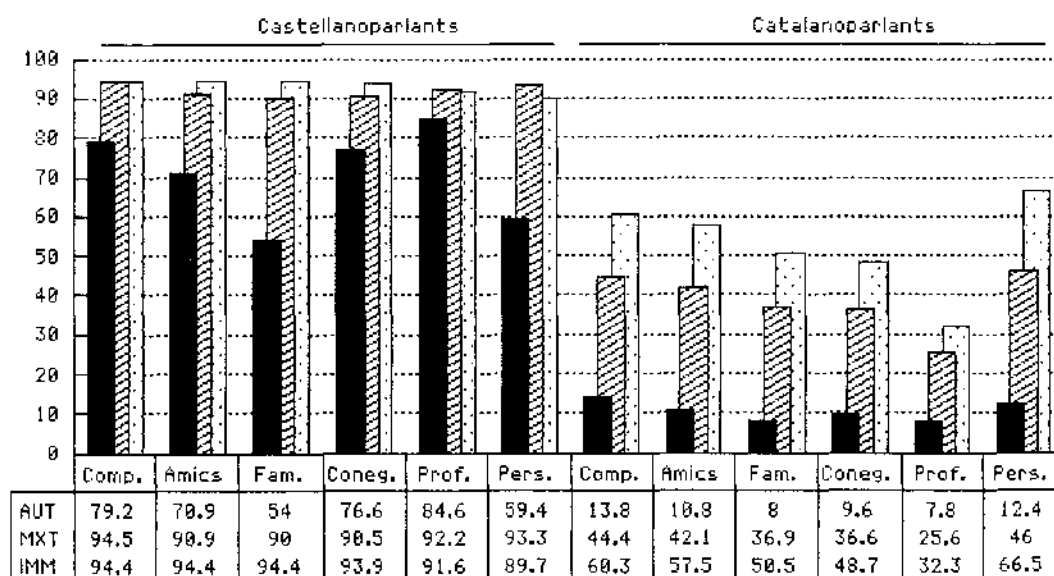
6.1.2. Usos amb coneguts segons l'origen familiar.

Ús del català i del castellà amb interlocutors coneguts castellanoparlants i catalanoparlants. Segons el grup d'origen

I. Ús del català (↑ T.685-687)

II. Ús del castellà (↑ T.685-687)

II. Competència lingüística i usos

És evident que el grup de procedència familiar ha de ser determinant a l'hora d'usar el català o el castellà en el cercle de relacions que hem anomenat «coneguts». Com en tots els altres casos, hi ha una gradació de presència d'ús del català que té el nivell superior entre els fills dels matrimonis autòctons (AUT) i va baixant cap als de matrimonis mixtos (MXT) i als d'immigrants (IMM). El grup d'origen familiar i l'ús del català o del castellà en cada una de les situacions descrites estan, sembla, clarament relacionats.

Les variacions entorn del major o menor ús segueixen una trajectòria paral·lela en els tres casos, tot i que els valors de cada un d'ells són molt diferents.

En els tres grups, el major o menor ús del català i del castellà estan estretament relacionats amb la llengua de l'interlocutor, amb la tendència a cercar de coincidir-hi.

En el grup AUT els usos són pràcticament simètrics però invertits, segons si els interlocutors són castellanoparlants o catalanoparlants. Amb els primers, l'ús del castellà es mou aproximadament entre el 60% i el 85% (excepte amb els familiars, amb els quals baixa fins al 55%, per les raons que hem exposat abans) i el català entre el 9% i el 19% (excepte amb les «persones castellanoparlants» que arriba fins al 35'1%). Amb els catalanoparlants l'ús del català va del 74'7% al 83'2% i el del castellà del 8% al 13'8%. Per tant, prenent com a punt de partida la llengua de l'interlocutor tenen una distribució d'ús de les llengües molt semblant, encara que l'ús del català en tots els casos sigui lleugerament superior, tant en els mínims com en els màxims.

En els altres dos grups, en canvi, es produeix una gran descompensació a favor del castellà. Amb els castellanoparlants els membres d'ambdós grups tenen un comportament lingüístic gairebé idèntic, que situa l'ús del castellà per damunt del 90% i l'ús del català generalment per davall del 5%. Amb els catalanoparlants les diferències entre l'ús del català i del castellà, en el grup MXT, es redueixen molt; en alguns casos pràcticament els valors són iguals (amb companys, amics i «persones» catalanopar-

lants) i amb altres interlocutors hi ha diferències que en el cas més extremat (amb els professors) arriba al 36%, i en els altres dos (amb familiars i amb «coneguts») no supera el 15%.

Els alumnes dels grup IMM, amb els catalanoparlants, només en un sol cas (amb els professors) usen més el català que el castellà, amb una diferència només de 9 punts; amb tots els altres interlocutors usen més el castellà (entre 24 i 44 punts, aproximadament).

6.1.3. Usos amb coneguts segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència.

En analitzar els valors que adquireix l'ús del català en aquestes situacions, segons quin sigui el lloc de residència, podem comprovar que hi ha una major presència del català en els pobles, sigui quin sigui el grup d'origen a què pertanyen¹⁰¹.

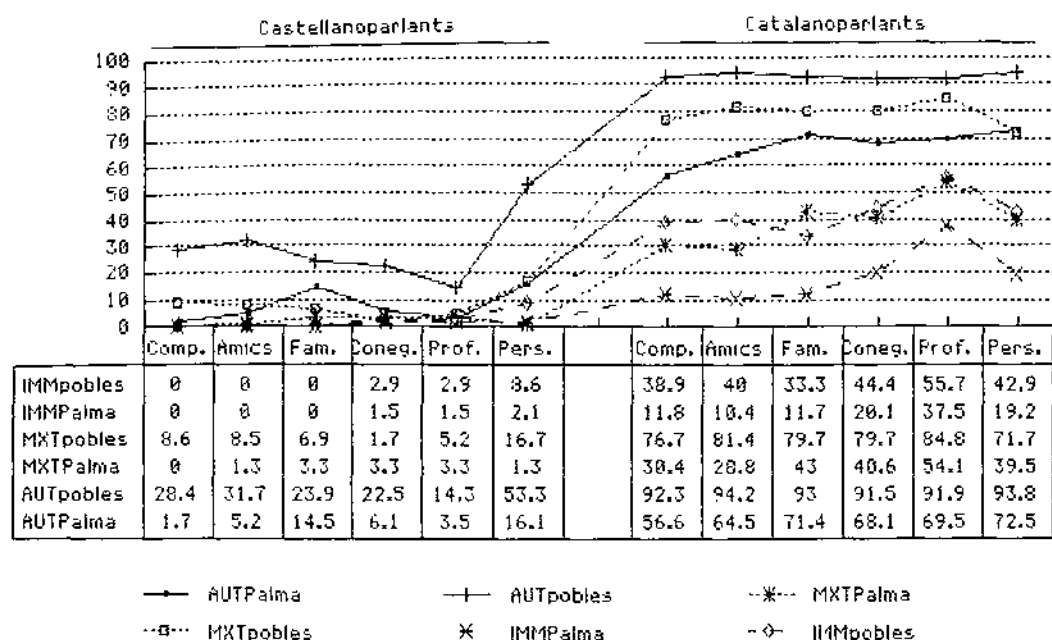
El comportament dels fills de pares nascuts als Països Catalans, segons tenguin la residència a Palma o a pobles, és marcadament diferent, de tal forma que sembla clar que ambdues variables estan relacionades. En la resta d'alumnes, tot i que generalment sempre els alumnes de pobles tenen un ús superior de català, la relació entre aquestes mateixes variables ja no és en tots els casos. En el grup de fills de matrimonis mixtos, la residència marca el comportament de manera clara quan l'interlocutor és catalanoparlant o, si és castellanoparlant, és company de classe, «conegut de més de 30 anys» o «persona» castellanoparlants. Entre els immigrants de segona generació, les diferències de comportament es marquen més sobretot amb els companys de classe, amb l'amic/amiga que més els agrada i amb els amics, familiars i «coneguts» catalanoparlants.

101. Cal fer constar que el nombre d'alumnes del grup IMM de Palma que no contesten la pregunta és molt elevat (entre el 25% i el 38%) en tots els casos en què l'interlocutor és catalanoparlant (excepte en la darrera qüestió). També en els mateixos casos els que no contesten del grup MXT de Palma i del grup AUT (excepte, en aquest darrer grup, també amb familiars) supera sempre, encara que de poc, el 10% (↑ T.707-745).

II. Competència lingüística i usos

Ús del català amb interlocutors coneguts

Segons el grup d'origen i el lloc de residència († T.688-689)

Això mostra que el lloc de residència condiciona l'ús d'ambdues llengües, sobretot entre els alumnes del grup AUT. En els altres dos grups, bàsicament només amb els interlocutors catalanoparlants o, més rarament, en entorns favorables de relació múltiple (per exemple amb els companys de classe).

Com podem veure en el gràfic, les línies que descriuen el nivell d'ús del català dels diversos grups tenen una evolució bastant paral·lela, tot i algunes variacions. Així el major ús de català en els grups MXT i IMM és amb els professors catalanoparlants, mentre que a AUT és amb «persones» catalanoparlants. En els grups AUT i MXT que viuen a pobles, el major ús de català amb castellanoparlants es dona amb els companys de classe i amb els amics, mentre que a l'altre grup aquestes són les situacions d'ús més baix.

L'ordenació dels grups de major a menor ús del català intercala els grups de procedència segons el lloc on viuen. Així els dos primers grups són tots dos de pobles (AUT i MXT) i els dos darrers tots dos de Palma (MXT i IMM), els intermedis, un de Palma (AUT) i un de pobles (IMM). En les converses amb castella-

6. Usos de la llengua catalana

noparlants les línies d'ús del català de tots els grups (excepte AUT de pobles) formen un feix molt compacte que no arriba al 10% (excepte els alumnes del grup AUT de Palma amb els familiars i les «persones castellanoparlants» i el MXT de pobles amb aquests darrers interlocutors). El grup AUT de pobles situa els valors d'ús del català amb castellanoparlants entre el 14'3% (amb professors) i el 53,3 (amb «persones castellanoparlants»).

En els usos amb catalanoparlants les línies se situen més disperses, encara que podem distingir dues zones. La primera l'ocupen els dos grups AUT i el grup MXT de pobles, que en tots els casos supera el 50% (AUT de pobles supera sempre el 90%; MXT de pobles se situa entre el 71'7% i el 84'8%; AUT de Palma, entre el 56'6 i el 72'5%¹⁰². L'altra zona és ocupada per la resta de grups que no aconsegueixen superar el 50%, excepte amb els professors els alumnes dels grups MXT de Palma i IMM de pobles. Aquests dos grups situen el nivell d'ús de català entre el 28'8% i el 55'7% i el grup IMM de Palma, entre el 10'4% i el 37'5% (el nivell màxim d'ús també s'aconsegueix amb els professors).

6.1.4. Usos amb coneguts segons la L1 dels alumnes.

Una altra variable a observar, amb relació a l'ús amb els coneguts, és la de la llengua primera de l'alumne. Aquesta variable, com ja hem vist, en alguns casos se solapa molt amb la variable «grup de procedència», però permet que analitzem conjuntament els alumnes dels grups AUT i MXT que tenen el català com a L1; i, per altra banda, també els que --sobretot d'aquest darrer grup-- hi tenen el castellà amb la majoria dels alumnes del grup IMM.

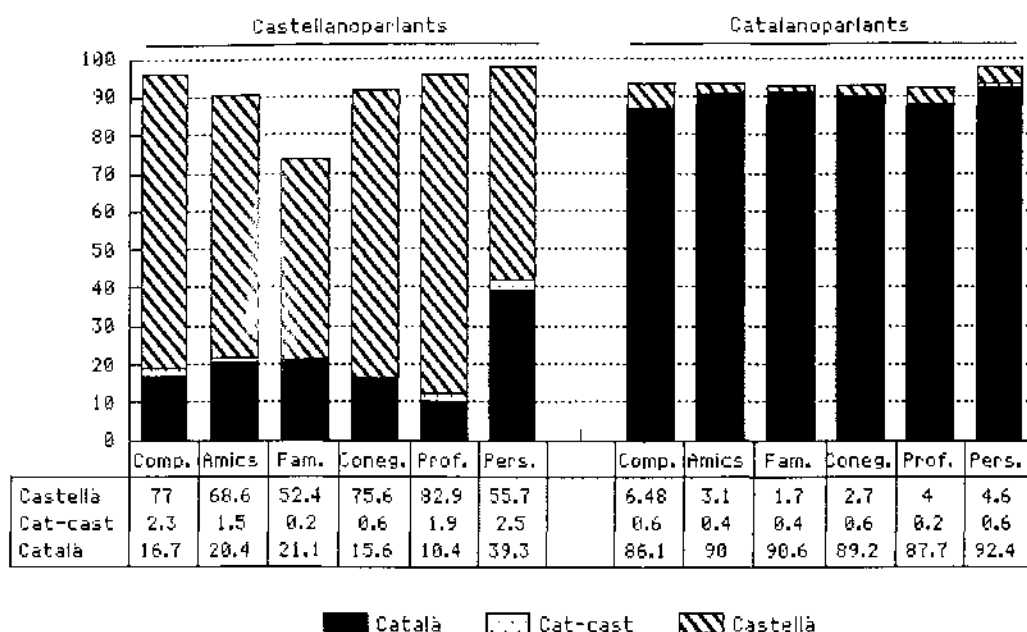
102. Fixem-nos que gairebé els valors més baixos del grup que més usa el català coincideixen amb els valors més alts del grup que el segueix.

II. Competència lingüística i usos

Els alumnes de L1cat (que representen el 55'0% del total) mostra una alta fidelitat d'ús de la seva llengua quan l'interlocutor és també catalanoparlant.

Ús de català i de castellà amb interlocutors coneguts (L1cat)

(↑ T.691)

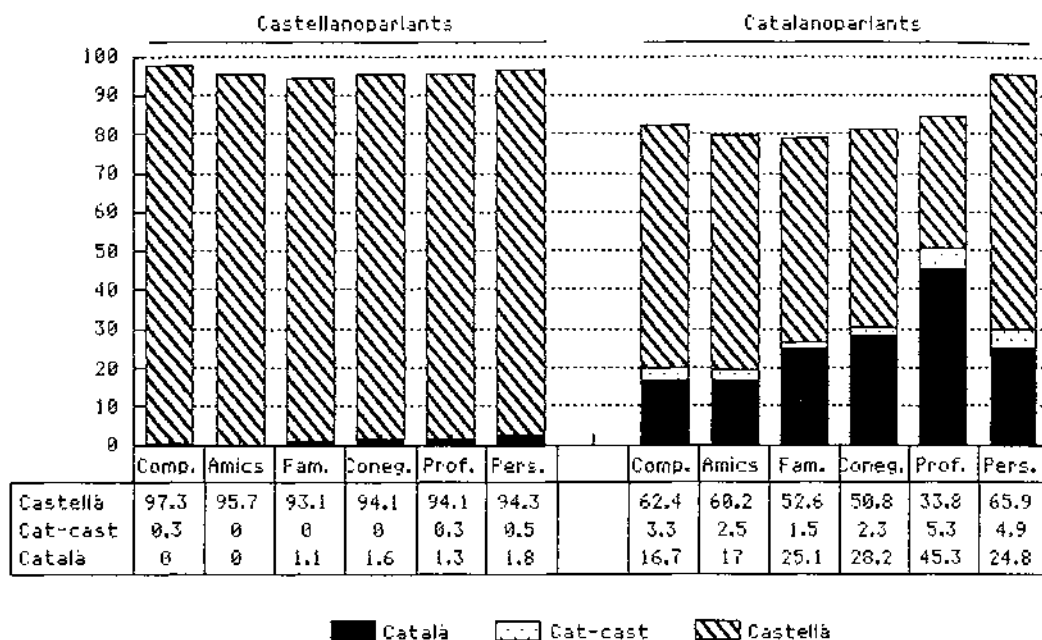
En aquest cas el tant per cent d'ús del català se situa entre el 86'1% i el 92'4%. Però quan l'interlocutor és castellanoparlant, tot i que entengui el català, l'ús d'aquesta llengua queda reduït a valors molt inferiors (entre el 10'4% i el 21'1%, excepte quan la pregunta fa referència explícita a una «persona» castellanoparlant que entén el català, on se situa en el 39,3%).

En canvi, en el grup d'alumnes de L1cast (que suposa el 41,3% de la mostra), la fidelitat a aquesta llengua amb persones del mateix grup lingüístic és molt elevada (entre el 93,1% i el 97,3%) i quan l'interlocutor és catalanoparlant, tot i que baixa (se situa entre el 50'8% i el 65'9%, excepte amb els professors que descendeix fins al 33,8%), es manté molt per damunt de l'ús que hi fan del català (entre el 16,7% i el 28'2%, excepte amb els professors, on es duplica la mitjana: 45,3%).

6. Usos de la llengua catalana

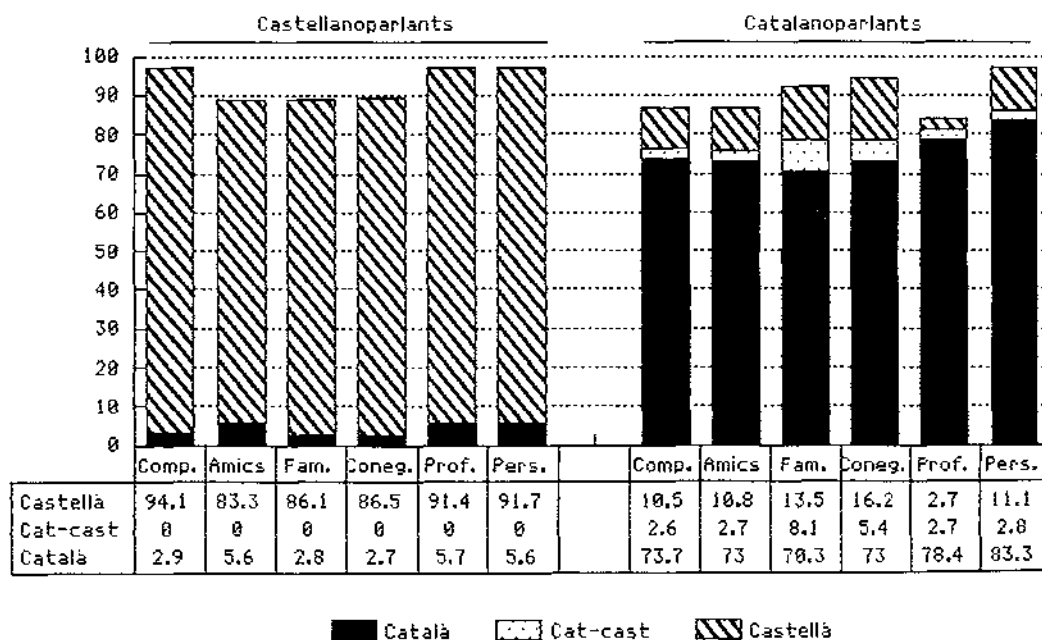
Ús de català i de castellà amb interlocutors coneguts (L1cast)

(† T.691)

Ús de català i de castellà amb interlocutors coneguts (L1bil)

(† T.691)

II. Competència lingüística i usos

El grup d'alumnes que es defineixen com a «bilingües» de L1 (que representen el 3'8% de la mostra), fa uns canvis de llengua bastant regulars en relació amb la llengua del seu interlocutor. De tota manera, els valors del castellà, màxims (de 83'3% a 94'1%) i mínims (de 2'7% a 16'2%), són superiors als del català (de 70'3% a 83'3% i de 2'7% a 5,7%).

Els professors de llengua diferent a la dels alumnes són els interlocutors que els fan usar més l'altra llengua i menys la pròpia. En canvi, l'interlocutor de llengua igual a la pròpia que els fa mantenir més la fidelitat és la «persona» catalanoparlant en el grup de L1cat i els companys de classe entre els de L1cast.

Entre els «bilingües» aquests màxims i mínims es reparteixen entre els que hem vist ara. L'ús més elevat de català és amb la «persona» catalanoparlant i el més baix amb els «coneguts» castellanoparlants; el més alt de castellà és amb companys de classe d'aquesta llengua i el més baix amb els professors catalanoparlants.

6.1.5. Les llengües usades amb coneguts segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència¹⁰³.

La majoria d'alumnes usa el castellà i el català en relacionar-se amb persones conegudes. La tria d'una o altra llengua depèn bàsicament, com hem vist, de la llengua de l'interlocutor. Així i tot, però, el grup de procedència familiar (relacionat

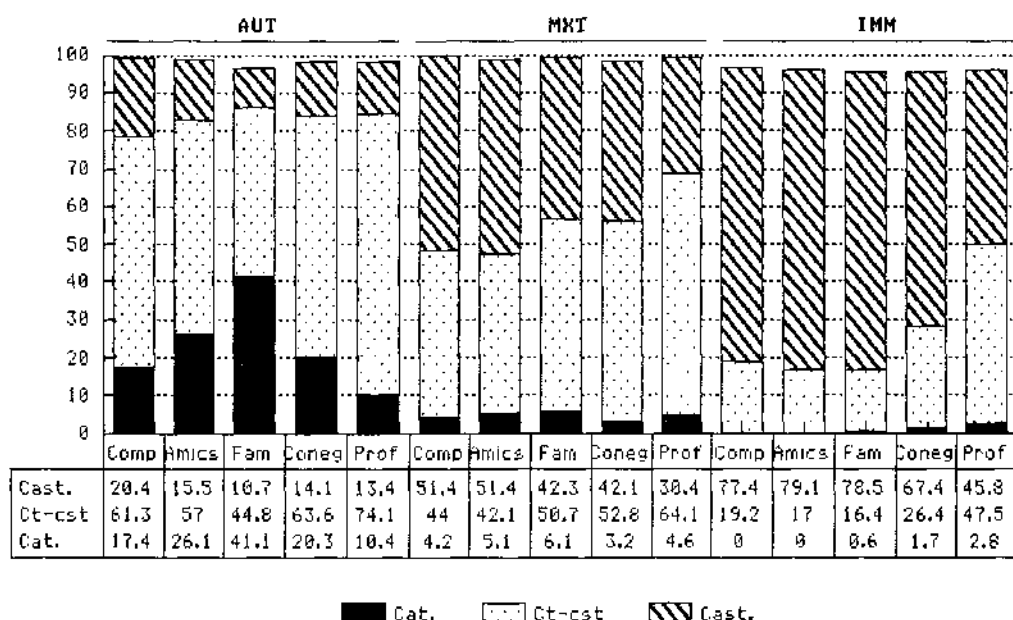
103. A manera de síntesi de totes les dades que hem vist amb relació al comportament lingüístic dels alumnes quan parlen amb coneguts, agrupam en una sola variable les que fins ara manteníem com a dues, a partir de la llengua de l'interlocutor. Així tindrem els valors de les opcions lingüístiques dels alumnes en tots els casos anteriors, amb independència de la llengua de l'altre. En aquest cas deixaran de ser distorsionadores les respostes incorrectes i les dels alumnes que no contesten (que d'aquesta manera, es redueixen moltíssim en tots els casos, com podem veure en el gràfic).

6. Usos de la llengua catalana

amb la L1) també determina de forma prou clara l'actitud lingüística dels alumnes en aquests contactes.

Ús de català i de castellà amb interlocutors coneguts

Segons el grup d'origen († T.692-694)

En el grup AUT l'opció majoritària és la d'usar les dues llengües, seguida de la d'usar exclusivament el català, excepte amb professors i companys de classe, on la segona posició l'ocupa el castellà. L'àmbit escolar per als fills de matrimonis autòctons, per tant, és precisament el lloc on el castellà té més presència que el català.

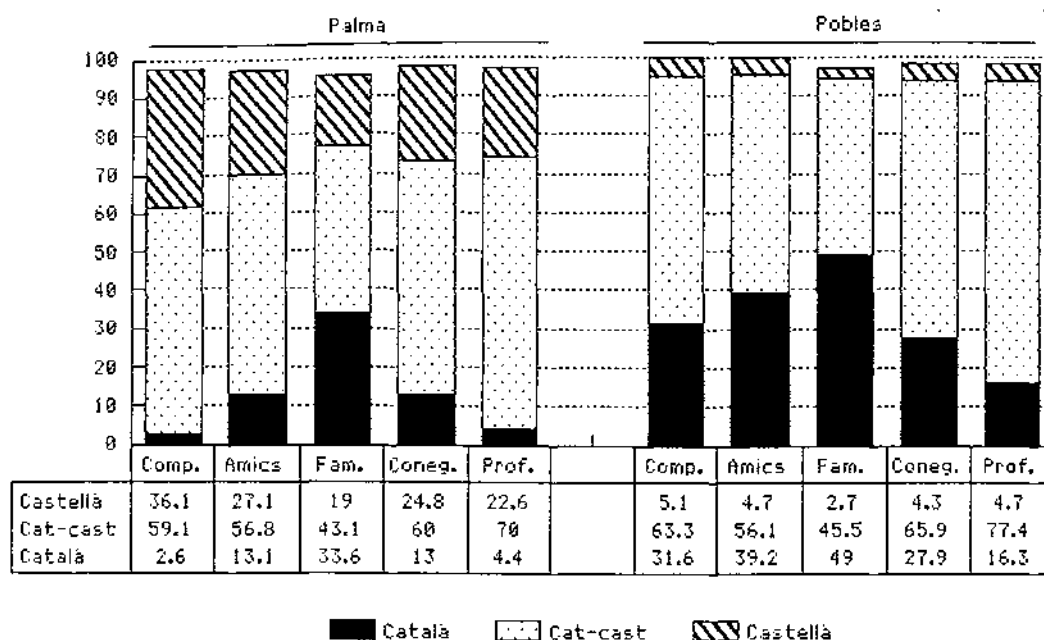
En el grup MXT, en canvi, hi ha dues situacions on el castellà és majoritari (amb els interlocutors de la mateixa generació: companys i amics) i tres on ho és l'opció bilingüe (amb interlocutors més grans: familiars, «coneguts» i professors). És a dir, amb la pròpia generació domina el castellà; amb la superior, l'opció a les dues llengües; per tant, en aquest darrer cas hi ha una major adaptació a l'interlocutor.

En el grup IMM, en tots els casos domina l'ús del castellà, excepte amb els professors on domina l'ús de les dues llengües (47'5% enfront al 45'8% d'ús habitual del castellà).

II. Competència lingüística i usos

Ús de català i de castellà amb interlocutors coneguts

Segons el lloc de residència. Alumnes del grup AUT († T.642)

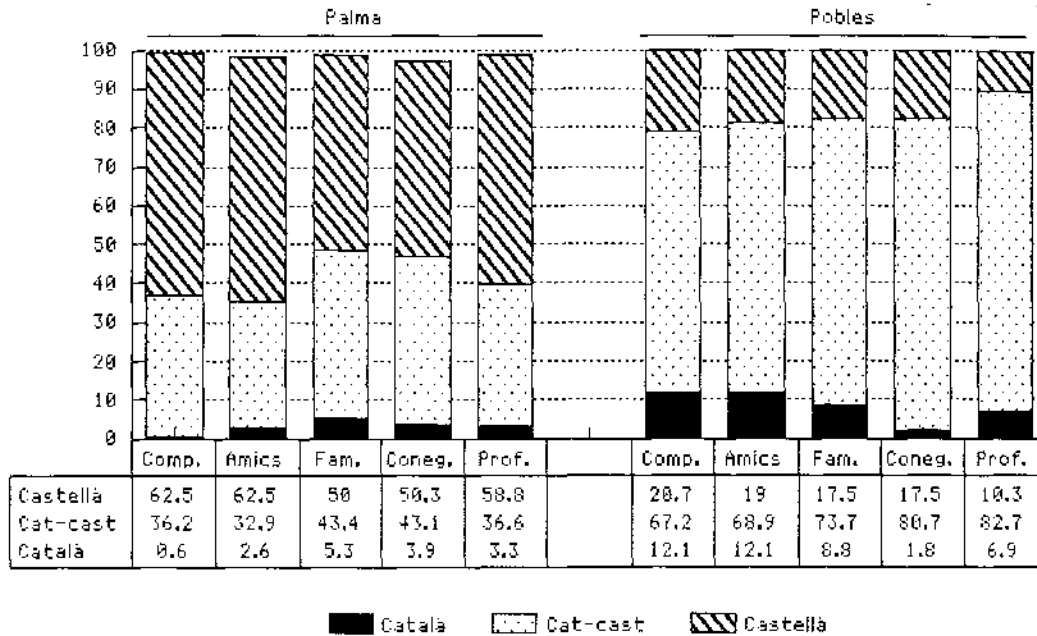

La residència a pobles o a ciutat determina una vegada més desviacions de la mitjana a favor del català o del castellà, respectivament. Això fa, per exemple, que en el grup AUT de pobles l'opció «català» sigui la majoritària amb els familiars o que a Palma (excepte amb la família) la segona opció més freqüent, després de la bilingüe, sigui sempre el castellà.

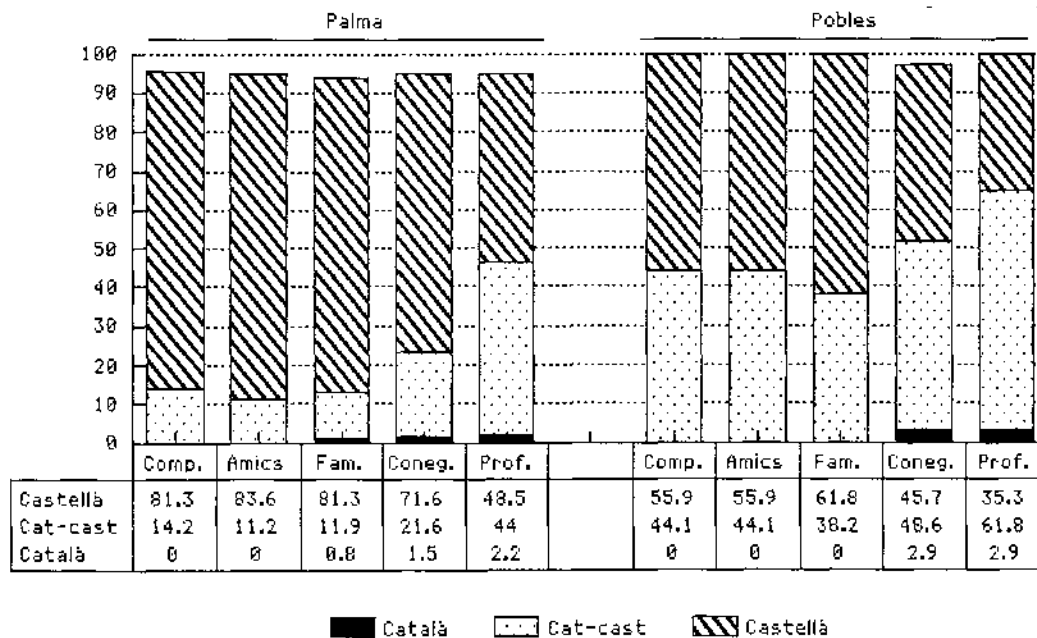
Entre els fills de matrimonis mixtos (MXT) amb residència a pobles la primera opció és sempre la bilingüe, seguida de la del castellà; en canvi entre els de Palma sempre és el castellà, excepte amb els professors on ho és la que es refereix a l'ús de les dues llengües.

6. Usos de la llengua catalana

Ús de català i de castellà amb interlocutors coneguts
Segons el lloc de residència. Alumnes del grup MXT (↑ T.693)

Ús de català i de castellà amb interlocutors coneguts
Segons el lloc de residència. Alumnes del grup IMM (↑ T.694)

En el grup dels fills d'immigrants (IMM) de pobles l'opció bilingüe ocupa el primer lloc amb professors i «coneguts» i se situa en tots els altres casos només a deu punts del castellà, excepte amb els familiars que se situa a 22. Entre els de Palma,

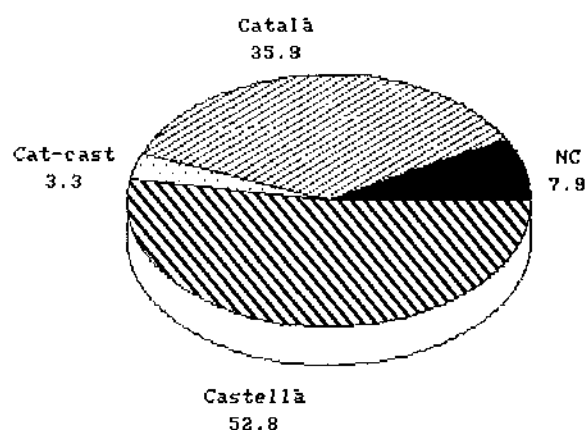
II. Competència lingüística i usos

el castellà és l'opció majoritària a molta distància de la resta (entre 50 i 70 punts, aproximadament), excepte amb els professors que la bilingüe s'hi acostava fins a quatre punts.

6.1.6. L'ús de la llengua amb l'amic o amiga que més els agrada.

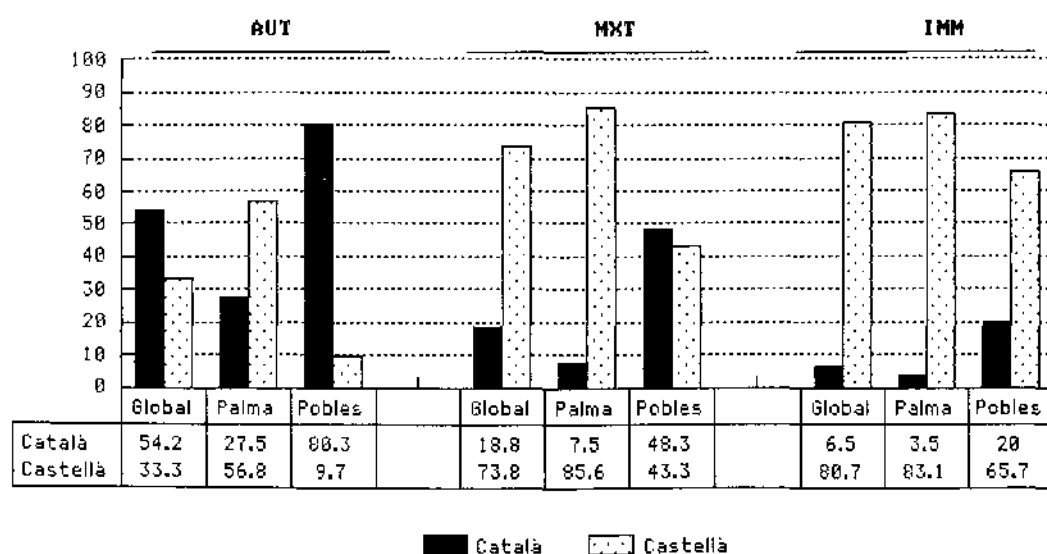
Amb l'amic o amiga que més els agrada la majoria d'alumnes usen la llengua castellana (↑ T.684). L'ús del català se situa a una distància prou considerable (17 punts). Aquesta dada és important perquè suposa un contacte intrageneracional.

És a dir, si es pot fer una projecció d'aquest ús en el sentit que en els matrimonis del futur immediat, a Mallorca, en faran un ús semblant, més de la meitat usaran només el castellà i, ben probablement, serà la llengua que transmetran als fills. Cal tenir en compte que, aquestes parelles, seran les equivalents a les que ara considerem autòctones (AUT).

Llengua usada amb l'amic/amiga que més els agrada

Segons el grup d'origen i el lloc de residència (↑ T.685-690)

6. Usos de la llengua catalana

Si tenim en compte l'origen familiar i el lloc de residència, podem veure que l'ús del català amb «l'amic/amiga» que més els agrada només supera el 50% entre els alumnes fills de matrimonis autòctons que viuen a pobles (80,3%); amb els dels matrimonis mixtos de pobles se situa al 48'3% (enfront del 43,33 del castellà). En tots els altres casos no arriba al 30%.

Els alumnes que tenen el català com a L1, amb l'amic o amiga que més els agrada, usen majoritàriament, encara que no amb un avantatge gaire considerable, la llengua catalana. Els altres joves, tant si tenen el castellà com a L1 com si hi tenen les dues llengües, molt majoritàriament hi usen el castellà; el percentatge dels que hi usen el català només és l'1,8% dels castellanoparlants i el 18,4%, dels bilingües (↑ T.691).

6.1.7. Ús d'una sola llengua en totes les situacions.

Els alumnes que han donat com a resposta la mateixa llengua a totes les preguntes no són gaire, però la distribució per grups d'origen familiar és, potser, significativa.

ÚS D'UNA SOLA LLENGUA EN TOTES LES SITUACIONS

	AUT		MIXT		IMM	
	casos	% de tot el grup	casos	% de tot el grup	casos	% de tot el grup
Català	30	5,8	1	0,4	0	0,0
Castellà	24	4,7	43	18,7	60	31,4

Mentre quasi una tercera part dels fills de matrimonis d'origen immigrant es relaciona amb els interlocutors del seu entorn quotidià només en castellà, només una vintena part dels fills dels matrimonis autòctons diu fer el mateix en català, quasi els mateixos que diuen fer-ho exclusivament en castellà. Entre els fills dels matrimonis mixtos, sols n'hi ha un que només s'hi relacioni en català i, en canvi, quasi una cinquena part només ho fa en castellà.

II. Competència lingüística i usos

Amb tots aquests resultats podem veure que, fins ara, el grup a la pràctica més bilingüïtzat és el d'origen autòcton, mentre que els d'origen mixt o immigrant utilitzen bàsicament el castellà, encara que són majoria els que, també, encara que amb més poques ocasions, han d'usar el català. En el grup MXT, els que viuen a pobles es col·loquen prop dels autòctons, mentre els que viuen a Palma se situen més prop dels immigrants. El canvi lingüístic suposa un esforç a l'individu que el fa, per tant tendeix a evitar-lo si la situació no li crea una imperiosa necessitat de fer-ho o no en té una motivació important. Les diferències entre el comportament dels membres d'un i altre grup mostra també la diferència de vitalitat lingüística respectiva.

Aquesta tendència dels autòctons al canvi immediat de llengua quan parlen amb castellanoparlants no es correspon del tot a una idea conscient que hagi de ser així; fins i tot, de vegades, la presència de tercers que observen condiciona la conversa entre dues persones (Aracil 1982: 145). Les conductes socials, són, en general molt rutinitzades i, en moltes d'ocasions, l'individu actua sense parar atenció sobre el que fa. En una altra part del treball¹⁰⁴ analitzam aquest aspecte, però podem avançar que, entre els alumnes que tenen el català com a L1, la gran majoria (86,2%) creuen que no és una falta d'educació parlar en català a castellanoparlants que entenen el català. Igualment, en les reunions mixtes, el 21'4% creuen que només s'ha de parlar en català i el 28,5% diuen que cadascú ha de parlar en la seva llengua; per tant haurien de parlar en català el 49'9% (sense comptar el 42'2% que diu que cadascú hauria de parlar en la llengua que vulgui). Fins i tot en una reunió on hi ha qualcú que entén el català amb dificultat la majoria creuen (63,9%) que s'hauria de parlar en català.

A la pràctica, però, només entre el 10% i el 40%, segons quin sigui l'interlocutor, mantenen l'ús del català amb castellano-parlants.

104. v. Capítol 7.1.

6.2. ÚS DE LA LLENGUA CATALANA AMB DESCONEGUTS.

En abandonar l'àmbit familiar i les relacions que s'estableixen amb persones conegudes i, per tant, identificades lingüísticament, els individus que viuen en societats en què hi ha contacte de dues comunitats lingüístiques han d'optar, si dominen les dues llengües, per una o per l'altra en adreçar-se a desconeguts.

En principi, sembla que hi pot haver distints factors que en determinen l'elecció. Per exemple:

a) La llengua primera de l'individu.

Aquest factor fa que un individu usi la seva llengua en adreçar-se a una altra persona de la mateixa societat, independentment que després -segons la resposta que rebi- canviï o no. Aquesta situació sembla que es pot donar de manera més espontània en societats en què els parlants d'una llengua comprenguin sense dificultat l'altra i en què l'ús d'una o altra no comporti més connotacions que la de pertànyer a un dels dos grups.

b) La llengua *pròpia* (*històrica*) de la comunitat.

Les situacions en què la tria de llengua es fonamenta exclusivament en la condició de llengua *pròpia*, probablement són de freqüència molt baixa i poden afectar la tria d'individus ideològicament motivats a fer possible el manteniment d'aquesta llengua.

c) La llengua *oficial*, en cas que sigui diferent de la *pròpia*.

L'elecció de la llengua *oficial*, exclusivament per aquest fet, pot ser important en casos de discriminació i persecució legal de la llengua *pròpia*. Aquesta tria evita que interlocutors, emparats per la Llei, *agredeixin* (amb alguna de les múltiples possibilitats d'agressió) els parlants de l'altra llengua i facilita la identificació de l'individu amb el grup dominant.

II. Competència lingüística i usos

d) La llengua de la majoria relativa.

Quan s'escull la llengua majoritària, sol ser en casos en què la diferència relativa d'una i altra és gran. Aquesta tria es fonamentaria en el fet que les probabilitats que el desconegut sigui de llengua majoritària són molt més elevades que no que sigui de llengua minoritària. Aquest factor pot explicar comportaments lingüístics diferents d'un mateix individu segons l'entorn de l'acte de comunicació (ciutat-pobles, adults-joves, etc.).

e) La llengua dels monolingües.

En situacions de *bilingüisme unilateral* la tria de la llengua dels monolingües assegura, en tots els casos, l'èxit de la comunicació, mentre que la tria de la L1 dels bilingües, no. Aquest fet condiciona clarament la tria a favor de la primera.

f) El grup lingüístic associat a les característiques evidents de l'interlocutor desconegut (aspecte físic, professió, etc.).

Quan hi ha determinades característiques físiques (trets racials, color, etc.), d'aspecte extern (manera d'anar vestit, per exemple) o funcions socials (professions, relació amb la societat, etc.)¹⁰⁵ que s'associen a un dels dos grups lingüístics, la tria de llengua per adreçar-s'hi pot ser condicionada per aquest factor.

g) L'evolució de l'equilibri entre les dues llengües en contacte (retrocés o avanç de l'ús social, per exemple).

D'igual forma, en processos de canvi lingüístic (substitució o normalització), en la tria poden intervenir-hi també uns altres factors (edat, sexe...). Aquest aspecte tendria molt de paral·lelisme amb el comentat a l'apartat (d).

105. Hi ha actituds i característiques de la personalitat que poden adjudicar-se als individus pel seu estatus especial dins la societat, les quals, encara que aquesta adjudicació tenguin poc a veure amb la realitat, amb freqüència es reflecteixen en el comportament dels altres davant seu (Linton 1945: 79).

6. Usos de la llengua catalana

És probable que gairebé mai no influeixi només un sol d'aquests factors a l'hora de condicionar la tria, sinó que l'individu actuï condicionat per la combinació d'alguns.

En la nostra situació, només seria en tots els casos favorable a la tria de la llengua catalana el factor (b), que afecta, segurament, poca gent. En canvi, favorables sempre a l'elecció de la llengua castellana n'hi hauria dos, (c) i (e), d'abast molt més ampli. Cal dir que la situació descrita a l'apartat (c), encara que en l'actualitat no es doni -com a mínim de forma explícita i oficial-, continua condicionant el comportament de molts d'individus, com a inèrcia de la situació anterior.

El factor descrit a l'apartat (a) actuaria en el sentit de reforçar la lleialtat lingüística. En certa manera podríem dir que es neutralitzaria.

En tots els altres casos, els factors poden actuar a favor d'una o altra llengua segons les situacions i, sobretot, segons la percepció que cadascú en té (llengua majoritària en determinats espais geogràfics o situacions, procés de substitució lingüística...).

La tendència -en situacions neutres- a continuar la conversa en la llengua inicial d'interpel·lació i la de mantenir sempre la relació entre les persones en la llengua en què s'iniciaren evidència la importància de la tria de llengua en el primer contacte amb desconeguts en l'evolució de l'equilibri lingüístic en una societat.

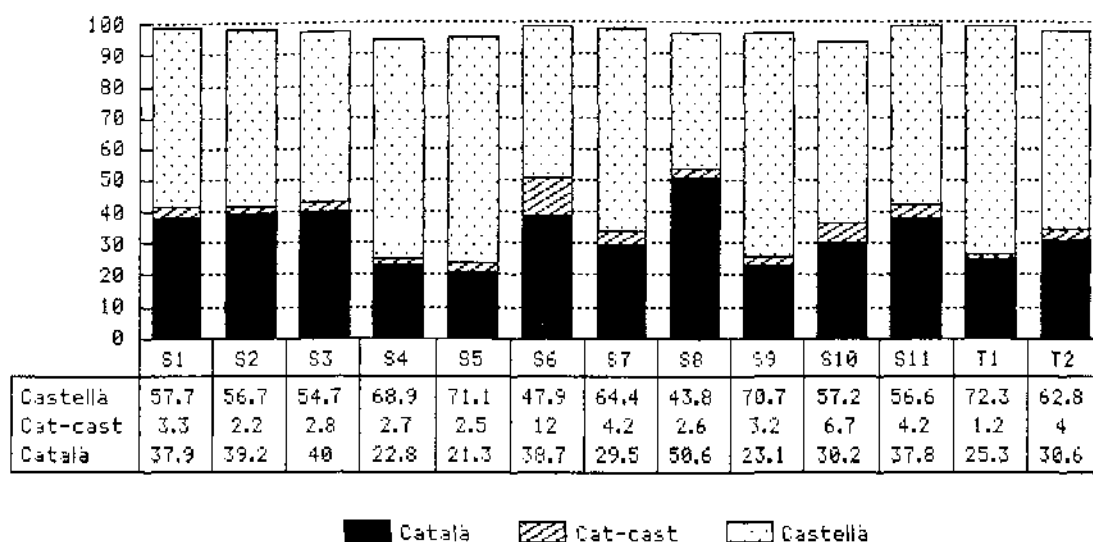
En la mostra que ens ocupa, ja hem vist que per a la pràctica totalitat dels alumnes no hi ha cap dificultat que afecti les habilitats lingüístiques perquè s'expressin en català en contactar amb desconeguts. Les desviacions de comportament dels alumnes amb relació a la seva Ll, evidenciaran el pes que poden tenir els altres factors i en quin sentit pesen més.

II. Competència lingüística i usos

6.2.1. Situació global.

Els usos que fan el conjunt d'alumnes enquestats nascuts a terres de parla catalana són els reflectits en el gràfic¹⁰⁶.

Ús del català i del castellà amb desconeguts († T.784-786)

Interlocutors.- S1: Dependent/a d'una botiga; S2: Empleat/ada de banc; S3: Policia municipal; S4: Policia nacional; S5: Guàrdia civil; S6: Professor/a; S7: Cambrer/a; S8: Empleat/ada de l'Ajuntament; S9: Empleat/ada de discoteca o de pub; S10: Si anassen a demanar feina; S11: Metge/essa; T1: En telefonar a un lloc públic o a una oficina; T2: En contestar al telèfon.

Si comparam tots aquests resultats amb el 49'2% que declarava tenir el català com a primera llengua, veurem que, en tots els casos (excepte en parlar amb un empleat/ada de l'ajuntament) els joves que usen el català en aquest tipus de situacions són bastants menys que els que el tenen com a 11. Això sembla indicar que els factors que més pesen sobre la població estudiada són els favorables a l'interpel·lació en castellà.

Contràriament al que hauria de passar en una situació en què el català gaudís de normalitat social, la gran majoria d'alumnes estableix aquestes relacions en castellà. Cal fer notar també que les situacions d'ús de les dues llengües són gairebé insig-

106. Les preguntes del qüestionari que afecten aquest apartat són les marques pels codis S1, S2... S11, T1 i T2. En el gràfic, no hi consten els valors dels alumnes que no contesten (entre l'1,1% i el 5,9%) († T.774-786).

6. Usos de la llengua catalana

nificants; en general es mouen entre l'1,2% i el 6'7%, a excepció de la situació 6 («Amb un/a professor/a») que arriba fins al 12%.

Així i tot, aquesta tria d'una o altra llengua no és regular, sinó que segons el tipus d'interlocutor el decantament a favor del castellà és més o menys pronunciat. Per tant la influència dels factors a què fèiem referència abans és desigual segons l'interlocutor.

Els usos més baixos de català s'estableixen, amb poca variació (1,8%), amb els guàrdies civils (S5), els policies nacionals (S4) i els empleats de discoteca o de pub (S9). Aquestes tres situacions són també entre les quatre en què s'usa més el castellà.

En el cas de les forces de seguretat poden influir-hi de manera decisiva diversos factors que actuen a favor de l'ús del castellà entre una bona part dels alumnes catalanoparlants: la llengua oficial amb els representats de l'estat i la pertinença (o com a mínim així majoritàriament es creu) al grup lingüístic castellà de la major part dels membres d'aquestes professions.

En el cas de l'empleats de discoteca o de pub, a part de la, probablement, major presència de persones de procedència forastera en aquestes ocupacions, també hi influeix la seva vinculació quasi exclusiva al món dels joves; els quals, a la nostra societat, sempre apareixen més relacionats amb el castellà que els adults.

A continuació se situa, a dos punts, la conversa per telèfon quan és l'enquestat qui truca i ho fa a unes oficines o a un lloc públic (T1). En aquest cas deu pesar sobre qualsevol altre factor el paper d'*interlingua* que juga el castellà pel fet de ser coneguda de tots. El contacte per telèfon fa que la impossibilitat de veure la persona amb qui parles no permeti comprovar altres factors que podrien ajudar a l'ús del català (aspecte físic o extern, edat, àmbit en què es troba qui contesta, etc.). Alhora aquesta és la situació on s'usa més el castellà (72,3%), que agafa l'avantatge de les respostes bilingües, que aquí és pràcticament nul·la.

II. Competència lingüística i usos

En els cas de les interpel·lacions als cambrers i cambreres (S7), en què l'ús del català se situa quatre punts per damunt el que es fa en les situacions anteriors, deu pesar sobre qualsevol altra cosa la pertinença majoritària d'aquest sector a la població castellanoparlant, com passava en els tres primers casos. Però aquestes professions ja no es vinculen tan netament com les altres a l'*oficialitat* ni en exclusivitat al món dels joves.

A molt poca distància, a 0'8 punts, se situa l'ús de la llengua en anar a cercar feina (S10). En aquest cas, a favor del català, pot actuar-hi la voluntat d'identificar-se lingüísticament i el fet que en moltes d'ocasions, sobretot en empreses petites, el propietari pertanyi al grup catalanoparlant. En contra, evidentment, hi ha el valor d'*interlingua* del castellà.

A continuació, a un punt, hi trobam la intervenció per telèfon quan reben una telefonada (T2). En aquest cas, el fet que en la majoria d'ocasions qui telefona és una persona coneguda, per tant sabedor de quina és l'adscripció lingüística de qui respon, i per la tendència a establir més comunicacions amb persones del mateix grup que amb les de l'altre, el catalanoparlant, intuïnt la possibilitat que sigui una persona coneguda del mateix grup lingüístic, pot veure menys arriscat el manteniment de la seva llengua i, per això, és present en el 30,6%, ja a 9 punts de l'ús més reduït, amb els guàrdies civils.

A més distància es col·loquen quatre situacions molt pròximes entre elles quant a ús del català: amb el metge (37,8%), amb el dependent (37,8%), amb l'empleat de banca (39'2%) i amb el policia municipal (40%). En els tres primers casos deu influir en l'augment de l'ús del català que la proporció de catalanoparlants que desenvolupen aquestes feines (i probablement en l'ordre invers en què s'han col·locat) augmenta, en relació amb les que hem vist fins ara. En aquest mateix sentit es pot entendre el comportament amb el policia municipal, en què, a pesar de pertànyer a les forces d'ordre públic (com el guàrdia civil i el policia nacional), se'n distancien amb un ús major del català de prop de vint punts. El lligam amb institucions locals, en lloc d'estatals, la procedència de la majoria d'ells del mateix ter-

ritori on exerceixen i unes actuacions, tradicionalment, més pròximes als ciutadans, sens dubte poden explicar aquesta diferència.

La situació en què la presència del català és major (l'única en què és superior al castellà), a onze punts de distància de la resta, també està vinculada a l'administració local: l'empleat d'ajuntament (S8). En aquest cas, a part de compartir algunes de les característiques dels policies municipals, se'n diferencien precisament perquè no pertanyen a cap força policial, tret que, com hem vist, redueix l'ús del català.

Un cas a part, diferenciat sobretot per la relativa major presència de la solució bilingüe, és el de l'ús amb els professors (S6). Mentre que aquest ús se situa al voltant de les professions menys marcades (metge, dependent i empleat de banca) quant a l'ús de català (38,7%), en l'ús del castellà (47,9%) se situa immediatament abans dels empleats d'ajuntament, és a dir al costat del grup amb el qual menys l'usen. Aquest desajustament és degut a la importància que té la resposta que inclou les dues llengües (12%).

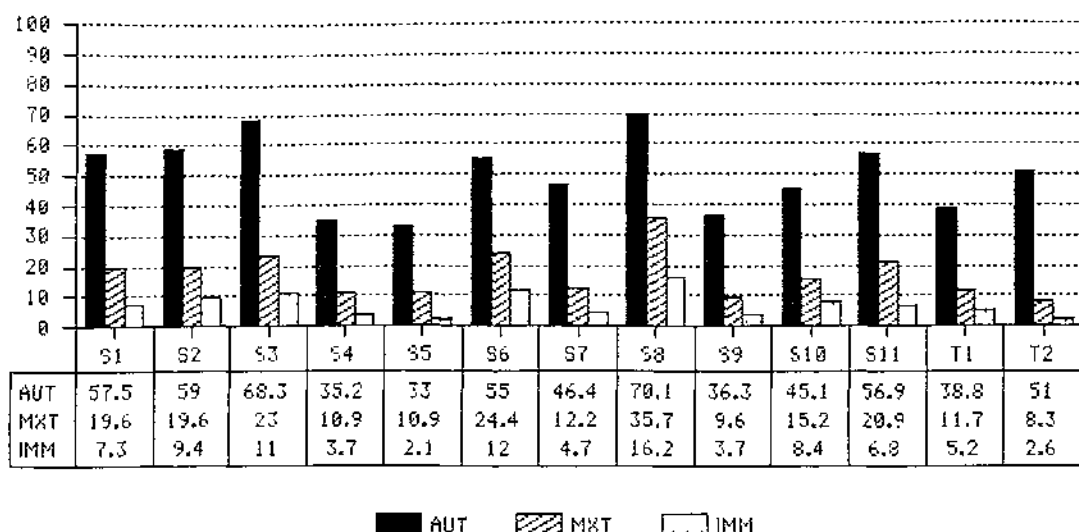
6.2.2. Interpel·lació en llengua catalana amb desconeguts segons el grup d'origen familiar.

Hi ha notables diferències entre el distint grau d'ús del català per part dels membres dels distints grups d'origen, amb un clar avantatge en l'ús del català per als fills dels matrimonis autòctons (AUT). En canvi, la distribució de les situacions de màxim i mínim ús del català és molt semblant en tots els casos. Sempre el major ús de català es fa amb l'empleat de l'ajuntament i els més baixos es donen amb el guàrdia civil, en els grups AUT i IMM, i en contestar al telèfon, en el grup MXT; aquesta situació també té un valor molt baix en el grup IMM.

II. Competència lingüística i usos

Ús del català amb desconeguts

Segons el grup d'origen familiar († T.774-786)

Interlocutors.- S1: Dependent/a d'una botiga; S2: Empleat/ada de banc; S3: Policia municipal; S4: Policia nacional; S5: Guàrdia civil; S6: Professor/a; S7: Canbrer/a; S8: Empleat/ada de l'Ajuntament; S9: Empleat/ada de discoteca o de pub; S10: Si anassen a demanar feina; S11: Metge/essa; T1: En telefonar a un lloc públic o a una oficina; T2: En contestar al telèfon.

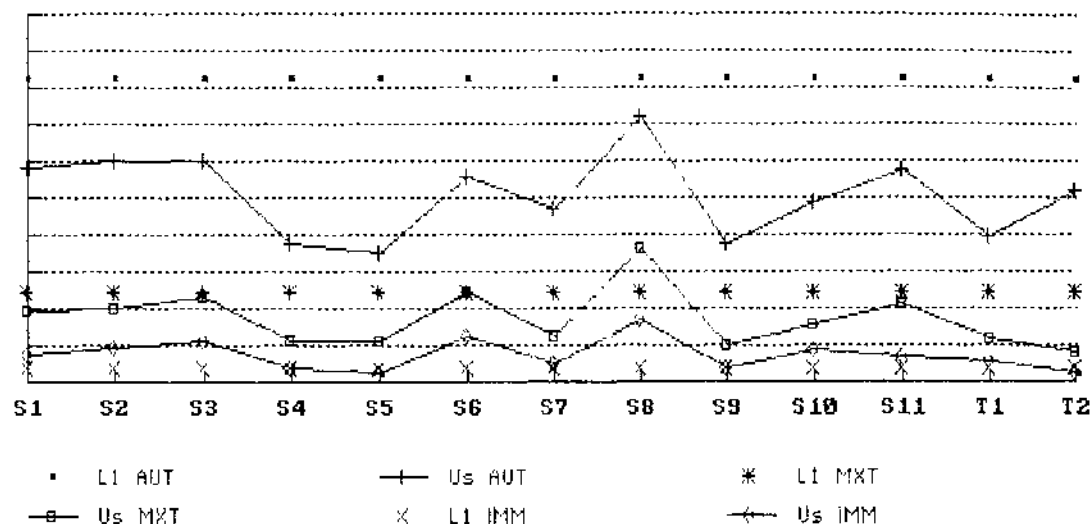
Les importants variacions que hi ha en l'ús del català en els distints grups d'origen familiar, sembla que permeten afirmar que aquesta variable està relacionada amb la llengua que trien per parlar amb desconeguts.

6.2.3. Interpel·lació en català a desconeguts amb relació a la L1, segons els grup d'origen familiar.

Així i tot, estudiar només els valors absoluts d'ús de la llengua pot induir a interpretar erròniament el comportament intern dels membres de cada grup. Per establir un element de contrast, pot servir comprovar en quina posició se situen els tants per cent d'ús de cada grup amb el percentatge que tenen de català com a L1 dels alumnes. En el gràfic següent es pot veure amb claredat:

Ús del català amb desconeguts en relació amb la L1

Segons el grup d'origen familiar

Interlocutors.- S1: Dependent/a d'una botiga; S2: Empleat/ada de banc; S3: Policia municipal; S4: Policia nacional; S5: Guàrdia civil; S6: Professor/a; S7: Cambrer/a; S8: Empleat/ada de l'Ajuntament; S9: Empleat/ada de discoteca o de pub; S10: Si anassen a demanar feina; S11: Metge/essa; T1: En telefonar a un lloc públic o a una oficina; T2: En contestar al telèfon.

En primer lloc el que posa de relleu el gràfic és, com ja hem dit abans, la regularitat amb què les distintes situacions actuen sobre els individus enquestats: les línies de tots tres grups segueixen una trajectòria pràcticament paral·lela que, naturalment, també es correspon amb la trajectòria que hem vist que seguia tot el conjunt. La diferència més estrident entre els diversos grups, a partir del que podem observar en el gràfic, es produeix en la darrera situació (en contestar al telèfon). En aquest cas, el grup AUT tendeix a fer un ús mitjà del català, amb relació a la resta de situacions (es col·loca en la sisena posició), mentre que l'ús que en fan els altres dos grups (MXT i IMM), com ja hem vist, tendeix a situar-se en una zona molt més baixa (ocupa la tretzena posició i la dotzena, respectivament). Aquesta diferència coincideix amb l'apreciació que en fèiem, i que ja hem comentat abans: en aquesta situació hi ha la tendència a usar la llengua que els identifica, que n'és l'expressió de grup; per tant en el grup AUT, majoritàriament, la identificació és amb la llengua catalana; en els altres dos, majoritàriament amb la castellana.

II. Competència lingüística i usos

A part d'aquesta constatació, en el gràfic es posa en evidència un altre fet, que consideram essencial per entendre quina és la tendència general d'evolució de la llengua. Hem dit que el grup AUT és el que usa més el català en totes les situacions, però a la vegada és l'únic en què l'ús del català en cap d'elles no supera el percentatge d'alumnes que tenen aquesta llengua com a L1 (82'1%), ans al contrari, en general, hi ha una disminució força important. Per tant, en el grup AUT hi ha una pèrdua considerable del manteniment de l'ús del català en trobar-se amb persones desconegudes dins la pròpia comunitat.

En el grup de fills de procedència familiar mixta (MXT), en la majoria de situacions hi ha també una pèrdua d'ús del català, però en el cas d'ús més elevat (amb l'empleat de l'ajuntament) supera el valor que té com a L1 d'aquest grup (23,5%) i en tres ocasions més, pràcticament, l'igualava (amb el policia municipal, amb el professor i amb el metge).

El grup IMM és l'únic que, en totes les situacions (excepte en dues: amb els guàrdies civils i en contestar les telefonades), l'ús que fa del català amb persones desconegudes és més elevat que el valor que el català hi té com a L1, gairebé insignificant (3,7%).

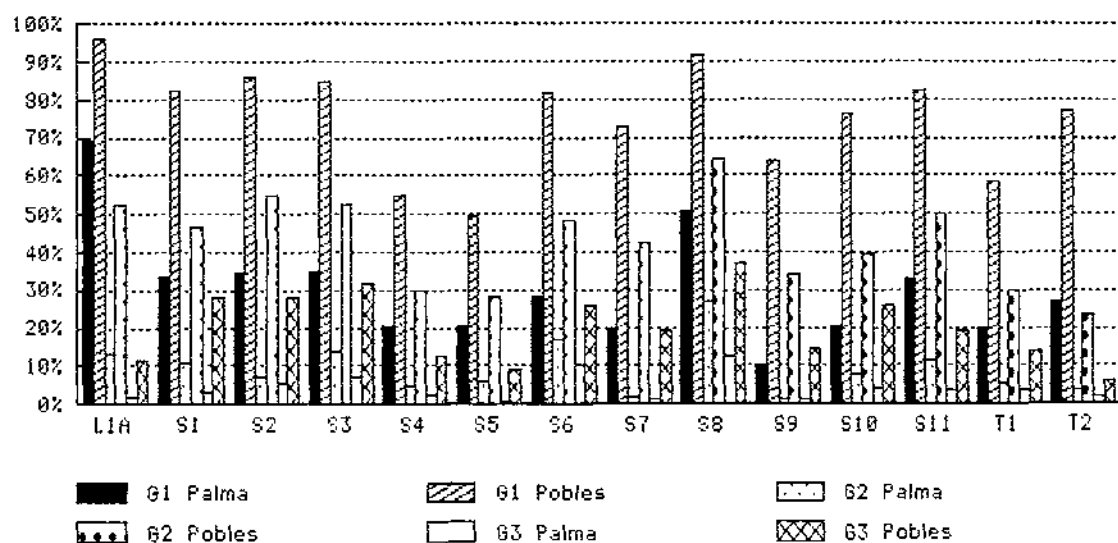
En conjunt, la influència de tots els factors que hem comentat fan que l'evolució tendeixi a afavorir l'ús del castellà. La pèrdua d'ús que es produeix en el grup AUT en totes les situacions és, en valors relatius i en valors absoluts (recordem que és el grup més nombrós), molt més important que els guanys del grup IMM. Hi ha, per tant, una clara tendència a perdre l'ús del català en aquestes situacions. La mitjana d'ús més alta és, com ja hem vist abans, la de la situació que fa referència a l'empleat de l'ajuntament, que se situa en el 50'6%, mentre que el català és L1 en el 51,7% dels alumnes. La situació millor per a l'ús del català només aconsegueix igualar el valor que té com a L1.

6.2.4. Interpel·lació en català a desconeguts segons el grup d'origen i el lloc de residència.

A part del grup d'origen familiar, el lloc de residència pot condicionar, com hem vist en altres casos, el comportament lingüístic dels individus. Per això hem comprovat a cada grup com es distribuïen aquests usos segons el lloc on viuen els alumnes enquestats.

La residència no sols determina la tria, sinó que és més determinant que el grup d'origen i, per altra part, la distribució de percentatges d'ús continua seguint gairebé una trajectòria paral·lela, amb pocs punts d'encreuament, com es pot veure en el gràfic següent (en la primera posició de l'eix de les abscisses hi hem col·locat la situació que ocupa a cada grup el català com a L1 de l'alumne, per poder comparar a la vegada la relació que s'estableix entre aquest valor i els dels diferents usos):

Ús del català amb desconeguts
Segons el grup d'origen familiar i la L1

Interlocutors.- S1: Dependent/a d'una botiga; S2: Empleat/ada de banc; S3: Policia municipal; S4: Policia nacional; S5: Guàrdia civil; S6: Professor/a; S7: Cambrer/a; S8: Empleat/ada de l'Ajuntament; S9: Empleat/ada de discoteca o de pub; S10: Si anassen a demanar feina; S11: Netge/essa; T1: En telefonar a un lloc públic o a una oficina; T2: En contestar al telèfon.

II. Competència lingüística i usos

Els dos grups que usen més el català en aquestes situacions són els dels residents a pobles (AUT i MXT) i els dos que l'usen menys són d'alumnes que viuen a Palma (MXT i IMM). En uns valors molt semblants es troben el sector que viu a Palma del grup d'origen familiar que usa més el català (AUT) i el que viu als pobles del grup d'origen que l'utilitza menys. És a dir el fet de viure a Palma fa que el grup de fills de pares dels Països Catalans tenguí un comportament lingüístic, en les situacions descrites, molt semblant al que tenen els fills d'immigrants que viuen als pobles.

De tota manera el gràfic mostra que, en totes les situacions analitzades, l'ús del català pels alumnes del grup AUT (tant si viuen a Palma com a pobles) és inferior al nivell que té com a L1, el descens és sobretot elevat en el cas dels que viuen a Palma, on se'n distancia més de 40 punts en més de la meitat de les situacions estudiades.

El comportament dels dos sectors del grup MXT és molt semblant en el fet que en tres de les situacions el valor d'ús supera el valor que té com a L1.

En el grup IMM, tant si viuen a Palma com si viuen a pobles, majoritàriament fan un ús més alt del català en aquestes situacions que la proporció d'alumnes que el tenen com a L1 (en 9 situacions els de Palma i en 11 els de pobles).

L'únic valor d'un grup que es creua amb el d'un altre és el de la situació que es refereix a com contesten al telèfon, que a MXT de pobles és inferior a grup AUT de Palma¹⁰⁷, mentre que tots els altres valors (excepte la L1, que és d'un altre ordre) són superiors entre els alumnes MXT de pobles.

6.2.5. Interpel·lació en català a desconeguts segons la L1.

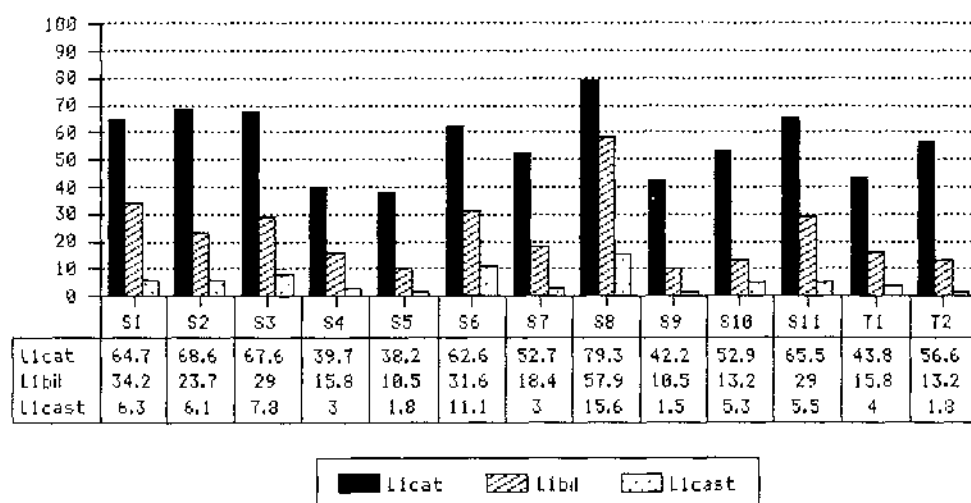
Els alumnes que tenen el català com a L1, evidentment, són els que més usen el català amb desconeguts. Els valors extrems

107. Una altra mostra del major lligam de l'ús en aquesta situació amb la L1 dels alumnes.

6. Usos de la llengua catalana

d'aquest ús se situen entre el 39,7% (amb el policia nacional) fins al 79,3% (amb l'empleat de l'ajuntament).

Ús del català amb desconeguts. Segons la L1 († T.826-838)

Interlocutors.- S1: Dependent/a d'una botiga; S2: Empleat/ada de banc; S3: Policia municipal; S4: Policia nacional; S5: Guàrdia civil; S6: Professor/a; S7: Cambrer/a; S8: Empleat/ada de l'Ajuntament; S9: Empleat/ada de discoteca o de pub; S10: Si anassen a demanar feina; S11: Metge/essa; T1: En telefonar a un lloc públic o a una oficina; T2: En contestar al telèfon.

Des del punt de vista de la normalització lingüística no deixa de ser alarmant que en un territori amb una llengua determinada, aproximadament sols la meitat dels parlants que la tenen com a pròpia la utilitzen per adreçar-se a desconeguts, encara que aquests estiguin relacionats amb feines, moltes de vegades, de l'administració pública.

Els alumnes que tenen el castellà com a L1, usen en una proporció quasi insignificant la llengua pròpia del territori on viuen per parlar amb desconeguts. El mínim ús el fan amb un empleat de discoteca (1,5%) i el màxim amb un empleat de l'ajuntament (15,6%).

Els pocs alumnes que diuen tenir les dues llengües oficials com a L1, se situen, quant a ús, entre els dos altres grups, amb un ús mitjà del català d'aproximadament la quarta part. Els valors extrems estan entre el 10,5% (amb un guàrdia civil i un empleat de discoteca) i el 57,9% (amb un empleat de l'ajuntament).

II. Competència lingüística i usos

En tots tres grups torna a donar-se el valor màxim d'ús amb l'empleat de l'ajuntament i els mínims, per una banda, es donen amb el policia i el guàrdia civil, representants també de l'administració, però, en aquest cas, no local i, a més, relacionats més amb la repressió que no amb el servei; i, per altra banda, amb la persona vinculada amb l'oci juvenil.

La influència de la L1 dels alumnes en l'ús que fan del català amb desconeguts no és independent de les altres circumstàncies. El lloc de residència, fa variar-ne també els valors.

INTERPEL·LACIÓ EN LLENGUA CATALANA AMB DESCONEGUTS SEGONS LA L1 I LA POBLACIÓ DE RESIDÈNCIA (1 T.839-877).

Situacions	Lleat		Libil		Lleat	
	Palma (184)	Pobles (284)	Palma (22)	Pobles (14)	Palma (325)	Pobles (55)
S1.Dependent/a d'una botiga	41,9	81,7	22,7	57,1	4,3	20,0
S2.Empleat/ada d'un banc	45,7	85,6	13,6	42,9	3,1	25,5
S3.Policia municipal	46,2	83,5	22,7	42,9	5,5	23,6
S4.Policia nacional	26,1	49,3	9,1	28,6	1,9	10,9
S5.Guàrdia civil	27,7	45,8	4,6	21,4	0,9	7,3
S6.Professor/a	38,0	80,6	22,7	50,0	9,2	23,6
S7.Cambrer/a	25,5	72,2	4,6	42,9	0,9	16,4
S8.Empleat/ada de l'Ajuntament	63,0	90,9	54,6	71,4	13,2	30,9
S9.Empleat/ada de discoteca	13,6	62,3	0,0	28,6	0,3	9,1
S10.En anar a demanar feina	27,2	71,5	4,6	28,6	3,4	16,4
S11.Amb un/a netge/ a	43,5	82,0	18,2	50,0	3,7	16,4
T1.En telefonar a un lloc públic o oficina	25,5	57,0	13,6	21,4	2,2	16,4
T2.En contestar al telèfon	35,5	72,4	9,1	21,4	0,92	7,3

Així, els alumnes de L1 que viuen a pobles usen molt més el català amb desconeguts que els que viuen a Palma, amb unes diferències bastant considerables. El valor d'ús màxim en tots dos casos és, altra vegada, amb l'empleat de l'ajuntament, però entre els dels pobles se situa en el 90,8%, mentre que a Palma és a quasi 30 punts (63,0%). En els valors mínims hi ha dife-

rències, no sols de proporcions, sinó d'influència dels distints interlocutors: a Palma l'ús menor es dona amb l'empleat de discoteca (13,6%), mentre que als pobles és amb el guàrdia civil (45,8%, lleugerament superior a l'ús que hi fan del castellà, 44,4%).

En els altres dos grups d'alumnes segons la L1, es produeixen, amb tots els valors d'ús del català molt més baixos, unes diferències semblants a favor d'un ús superior entre els que viuen a pobles.

A més, entre els que viuen a pobles, siguin de la L1 que siguin, la major restricció d'ús del català la fan amb el guàrdia civil, que s'igualava amb el que fan en contestar al telèfon els castellanoparlants i els bilingües i, entre aquests darrers, amb la llengua amb què telefonen a llocs públics. També en tots els casos el major ús és sempre amb l'empleat de l'ajuntament.

Les respostes que fan referència a l'ús conjunt de les dues llengües són molt poc freqüents. L'única situació en què aquesta resposta supera el 10% en tots els grups de L1 (11,6% per als de L1cat; 11,6% per als de L1cast; 23,7% per als de L1bil) és amb el professor. Igualment amb el professor tots els que viuen a Palma donen valors que superen el 10%. En el grup de bilingües que viuen a Palma, el 10% de respostes d'ús de les dues llengües es dona en alguns casos més, però el baix nombre d'alumnes d'aquest grup fa que no puguem considerar-ho gaire significatiu.

6.3. USOS INTERNS I ESPECIALS

En aquest apartat reunim una sèrie de respostes relacionades amb quatre usos lingüístics especials, en què la tria de llengua és en bona part automatitzada o fora del control del parlant.

Per una banda es fa referència a dos usos destinats bàsicament a indicar quin és l'estat d'ànim de qui parla. Un d'ells és clarament individual (les exclamacions que fa en estar enfadat)

II. Competència lingüística i usos

i l'altre és de caire més obertament social i, en part, ritualitzat (les veus o crits per animar el seu equip).

Un altre dels usos és clarament instrumental i intern, de suport al pensament, i molt relacionat amb l'escolarització: la llengua usada en les operacions de càlcul.

La darrera pregunta té una finalitat molt més d'observació de com responen que no del contingut de la resposta, ja que en realitat no sabem fins a quin punt pot ser contestada amb la seguretat de respondre la veritat. Ens referim a la pregunta en què se'ls interroga sobre quina llengua usen en els somnis¹⁰⁸.

En conjunt, es tracta d'uns usos de caire molt individual (excepte el referit als crits d'ànim a l'equip) i que no impliquen, en l'al·loglot, una necessitat gaire evident d'harmonització de l'ús personal amb els usos que la societat en fa, encara que els condicionaments previs, la disponibilitat dels elements lingüístics o el caràcter imitatiu i reiteratiu de molts d'aquests usos hi condueixi.

6.3.1. Valors globals.

De les respostes obtingudes, en primer lloc cal comentar l'elevat nombre d'alumnes que no contesten a la pregunta sobre els somnis. La causa és evident que se centra en la ignorància que segurament en deuen tenir, ja sigui perquè no s'ho han plantejat mai, perquè no creguin usar cap llengua en els somnis o perquè, en casos de domini equilibrat (com a mínim subjectivament), no sàpiguem en quina llengua ho fan realment.

108. Les preguntes del qüestionari referides a aquest apartat formen part de la mateixa sèrie referida als usos amb desconeguts i són les que s'identifiquen amb els codis S12-S15.

6. USOS DE LA LLENGUA CATALANA

6.1. ÚS AMB INTERLOCUTORS CONEGUTS.

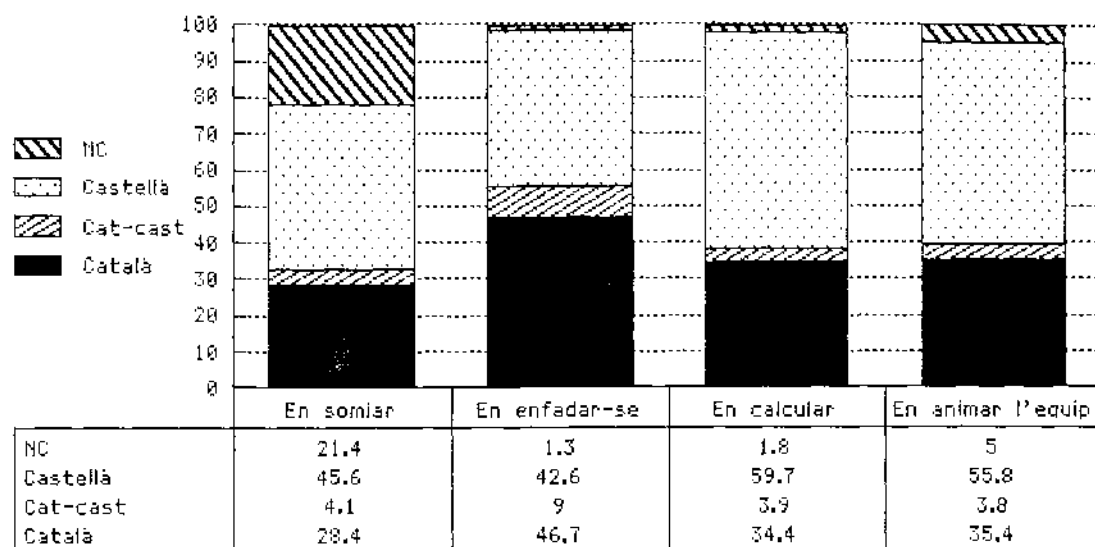
Fora de l'àmbit familiar, l'individu es pot relacionar amb dos tipus de persones diferents: amb desconeguts i amb coneguts. En aquest treball anomenarem «desconeguts» aquells de qui, en el moment d'establir la comunicació, el parlant n'ignora la llengua i els coneixements lingüístics; i «coneguts», aquells de qui en coneix aquests trets. Hem fet aquesta diferenciació perquè partim del pressupòsit que l'actuació lingüística de l'individu és diferent segons la idea que té sobre les característiques de l'interlocutor.

«La realitat de la vida quotidiana comporta, en efecte, tot d'esquemes tipificadors a partir dels quals es produeix la meua aprehensió de l'altre i en funció dels quals el "tracto" en trobar-me'l cara a cara» (Berger-Luckmann 1966: 52)

En sortir del nucli familiar més estricte (format pels qui viuen a la mateixa llar), el primer cercle de relació social amb què es troba l'alumne és format per totes les persones que hi tenen una relació freqüent durant tota la vida o en períodes concrets (amics del barri o del poble, companys d'escola, veïns, altres familiars, professors, etc.). Els trets lingüístics d'aquests individus, que anomenarem «coneguts», en general ja no

6. Usos de la llengua catalana

Usos interns i especials de la llengua (↑ T.878-881)

Amb relació a l'ús de les dues llengües en contacte, hi ha una superioritat clarament favorable al castellà, en una proporció quasi de 2 a 1, en tres casos: en els somnis, en els comptes i en animar l'equip. En canvi és lleugerament superior l'ús del català al del castellà en les exclamacions emeses en estar enfadat (46'7% i 42'6%, respectivament).

L'equilibri que es produeix en aquest darrer cas es pot explicar per la mateixa composició de la mostra en relació a la L1, que també és molt equilibrada; i, per altra banda, pel fet que en aquest ús la importància no és en el contingut del missatge sinó en la forma com s'expressa, per tant l'ús d'una o altra llengua no pot ser interpretat per cap dels oients (sigui de la llengua que sigui) com un diàleg amb ell i, en conseqüència, que s'hagi d'adaptar a la seva llengua. També té com a característica que en certa manera és una forma d'identificació de l'individu.

D'altra banda cal veure que en aquest apartat és on més elevada és la proporció d'alumnes que manifesten expressar-se en les dues llengües (9,0%). La raó pot ser la tendència, entre els immigrants de totes les èpoques a integrar dins els seus usos, en l'etapa més primerenca, les exclamacions en la llengua del

II. Competència lingüística i usos

territori. Així mateix, entre els autòctons tampoc no és estranya aquesta permeabilitat que hi ha en la recepció d'expressions d'aquesta classe d'altres llengües.

Un ús que, tenint en compte la composició del grup quant a L1, sembla que hauria de ser equilibrat, és el que manifesten en els somnis, però, en canvi, les respostes s'inclinen clarament a favor del castellà (28,4% en català i 45,6% en castellà). És un ús que aparentment no hauria de venir condicionat per hàbits socials. De tota manera l'explicació es mostra clara quan observem que la majoria dels que no contesten procedeixen dels sectors en què l'ús del català és més elevat. És a dir, entre els catalanoparlants, en aquesta pregunta, hi ha hagut una major reserva a l'hora donar una resposta¹⁰⁹.

Si volem cercar les causes que fan que el català s'usi menys que el castellà en els altres dos casos, sembla que són molt més evidents. L'ús d'una o altra llengua com a suport a l'hora de calcular, sembla que ha d'anar directament relacionat amb la llengua d'escolarització. És evident que, si el castellà és la llengua en què s'ensenyen la major part de continguts escolars, aquesta llengua sigui després la que s'utilitzi per recordar-los.

La tradició cultural esportiva a Mallorca ha estat sempre molt castellanitzada i els mitjans de comunicació, fins no fa gaire exclusivament en castellà, han transportat aquestes actituds¹¹⁰.

109. El 58,0% dels que ara no contesten, en la pregunta referida a les expressions que usen en estar enfadats, diuen que usen el català, mentre que sols el 27,0% diu usar-hi el castellà; per tant és clar que en cas de no haver-hi hagut tanta precaució a l'hora de contestar aquesta pregunta, el percentatge d'ús de català hauria augmentat 12,4 punts (40,8%, per tant); mentre que l'ús de castellà només n'hauria augmentat 5,8 (en total, 51,4%) i la diferència no seria tan gran. Aquesta mateixa tendència es confirma pel fet que els que no contesten de pobles suposen el 24'7% d'aquesta procedència (on ja hem vist que hi sol haver un ús major del català), mentre que els de Palma només representen el 19'9% (↑ T.882-883).

110. Fins i tot això succeeix en clubs que simbolitzen molt més les actituds catalanistes que els equips mallorquins. En moltes d'ocasions, en les celebracions de les victòries del Barça, s'ha comentat aquest ús lingüístic que fa una bona part dels seguidors de l'equip.

6. Usos de la llengua catalana

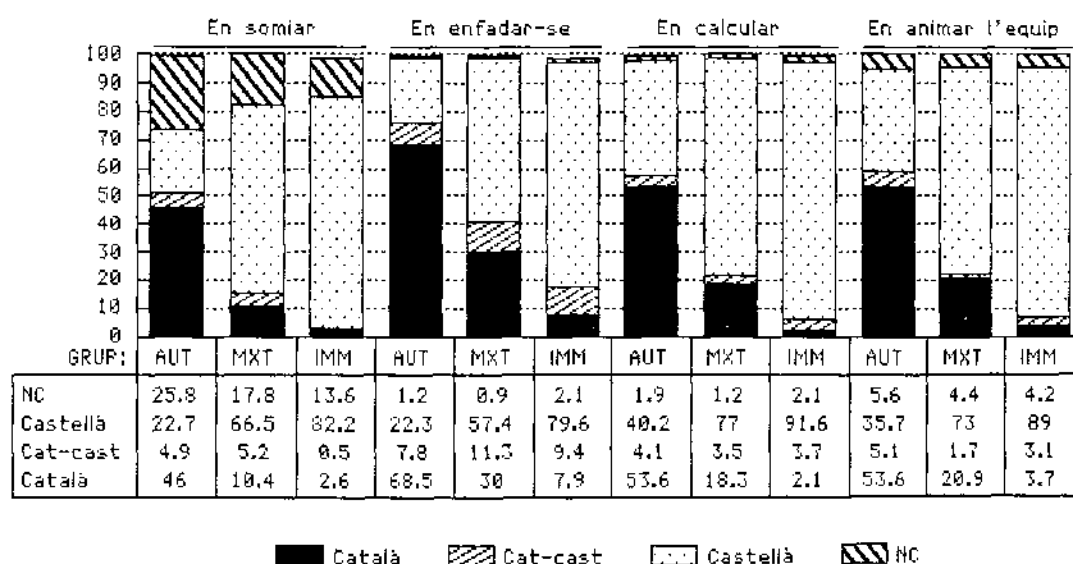
La proporció de respostes que assenyalen l'ús compartit de les dues llengües és baix (del 3'9% al 4'1%), com en la majoria de casos que hem vist fins ara. L'única excepció la constitueix el cas de les expressions de quan estan enfadats, que ja hem comentat abans.

6.3.2. Llengua emprada, segons el grup d'origen familiar.

En totes les situacions que ara analitzam l'ús del català només és majoritari en el grup d'alumnes de pares de procedència autòctona (AUT), mentre que en els altres dos grups la llengua més usada és el castellà. En el grup de fills d'immigrants (IMM) l'ús del català és molt baix, no arriba en cap cas al 8%, mentre que en el grup AUT els usos més baixos de castellà superen el 22%.

Usos interns i especials

Segons el grup d'origen familiar († T.878-881)

La distribució de freqüències relatives d'ús del català en cada un dels grups presenta una distribució similar. L'ús més elevat del català es dona en les exclamacions quan estan enfadats i el més baix en els somnis, on també hi ha l'abstenció més elevada (molt alta sobretot en el grup AUT).

II. Competència lingüística i usos

Els valors del grup de fills de matrimonis mixtos (MXT) en tots els casos té un comportament més acostat al dels fills d'immigrants que als dels pares nascuts als Països Catalans, cosa que en una situació lingüística normal sembla que hauria de succeir al revés.

D'altra banda, la relació dels valors de cada grup amb els que hi té la llengua catalana com a L1 és diferent. Així, mentre al grup AUT hi ha una caiguda molt important en tots els casos (del 82'1% es passa a un valor màxim que no arriba al 70% i a un mínim situat al voltant del 45%), a MXT hi ha un major equilibri al voltant del valor de L1 (23'5% de L1cat, i valors d'ús que van de poc més del 10% al 30%). En el grup IMM hi ha un lleuger augment del valor, pràcticament nul, que té el català com a L1 (3,7%, mentre que en els usos no n'hi ha cap que arribi al 8%), que de cap manera compensa la pèrdua d'ús del català que es produeix en el grup de fills de matrimonis autòctons (AUT). Per tant, la recessió de l'ús del català en situacions més d'àmbit personal que social es manté amb una intensitat semblant a la que es produïa en altres casos ja vists i que tenen un component molt més elevat de relació pública.

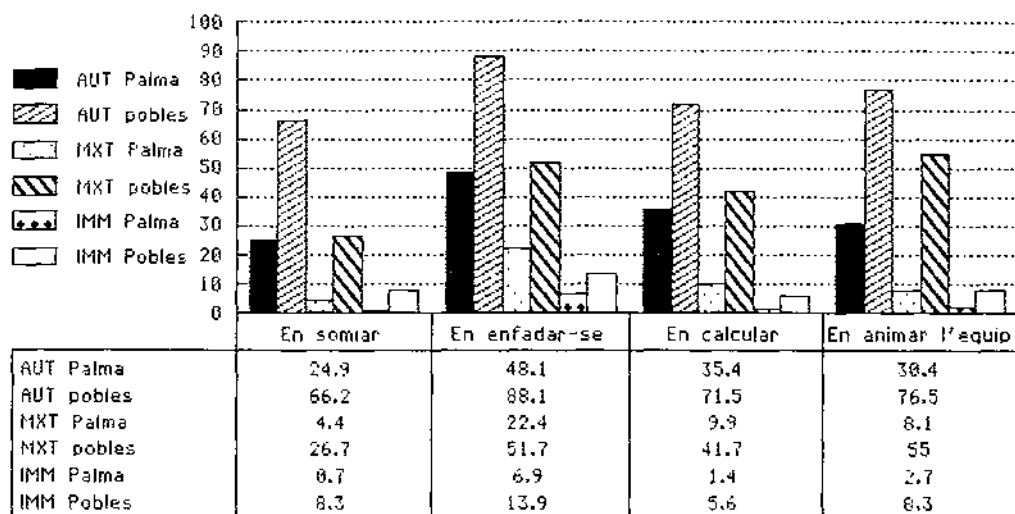
Les diferències d'ús del català que es donen en els distints grups són prou àmplies perquè es pugui afirmar que les variables d'ús de llengua i de grup d'origen familiar estan relacionades; és a dir, la tria de la llengua a usar en aquestes situacions ve condicionada pel grup a què pertany cada individu.

6. Usos de la llengua catalana

Usos interns i especials

Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència

(↑ T.884-895)

Com en tots els aspectes que fan referència als usos, la presència del català entre els alumnes que viuen a Palma és més baixa que entre els que viuen als pobles.

Els grups d'alumnes, tenint en compte el nivell d'ús del català, s'ordenen segons l'origen familiar i segons el lloc de residència.

La presència més elevada, i amb molta diferència es dona entre els alumnes del grup AUT que viuen a pobles. En segon lloc, i a molta distància del primer, se situen els fills dels matrimonis mixtos que també viuen a pobles, seguits molt de prop pels del grup AUT que viuen a Palma. Per tant, la diferència d'ús que vèiem que marcava la pertinença al grup AUT o al grup IMM és mediatitzada per la residència a pobles o a Palma; és a dir, els alumnes del grup AUT que viuen a Palma diuen usar menys el català que els fills de matrimonis mixtos que viuen a pobles. L'entorn lingüístico-social de Palma sembla que és capaç de contrarestar, en tots els casos i amb claredat, les diferències que s'estableixen en el comportament dels joves segons si tenen els dos pares d'origen català o si només n'hi tenen un.

A bastant de distància d'aquests dos grups, se situen els altres tres grups amb l'ordre MXT-Palma, IMM-Pobles i IMM-Palma.

II. Competència lingüística i usos

La variació en el valor que adquireix l'ús del català en les situacions descrites a les preguntes, manté un paral·lelisme gairebé total en tots els grups. L'ús més ampli del català és en les expressions de quan estan enfadats i el més baix, majoritàriament, en somiar (hi influeix, sens dubte, sobretot l'alt tant per cent dels qui no contesten) seguit, en la major part de casos, de l'ús que en fan quan calculen (la influència de l'escola en aquest cas deu ser determinant).

En el gràfic anterior es pot veure aquest paral·lelisme i també que el valor que té l'ús del català a «En calcular» és inferior al que té a «En animar l'equip» entre tots els que viuen a pobles i, en canvi, passa al revés entre els que viuen a Palma, amb l'excepció del grup IMM, que parteix d'una posició anterior molt baixa.

D'altra banda, si comparam la proporció d'aquests usos en tots els casos amb els valors que hi té el català com a L1, podem comprovar que hi ha un descens majoritari en l'ús del català. En el grup IMM de Palma, tot i que el valor del català com a L1 dels alumnes és molt baix (2,1%), els usos se situen a banda i banda¹¹¹. En el grup IMM de pobles i MXT de Palma, on el valor del català com a L1 ja és apreciablement més elevat (11,1% i 13,4%, respectivament), només hi ha una situació que enregistri un valor més alt («en enfadar-se»). En el MXT de pobles, amb un 52,5% de català com a L1, la baixa en el usos també és general, excepte quan s'anima l'equip, que es col·loca dos punts i mig per damunt.

Entre els que viuen a Palma i als pobles del grup AUT, la davallada de l'ús en relació a la L1 (que era, respectivament, 69,0% i 95,8%) es dona en totes les situacions descrites.

111. Se'n fa un ús superior a les expressions quan s'enfaden i en animar l'equip; en les altres dues situacions el valor és més baix.

6.4. USOS CONDICIONATS.

En aquest apartat s'analitzen quatre usos que, en la tria de la llengua per part de l'alumne, són clarament mediatitzats per l'entorn o per la situació prèvia. N'hi ha tres que es refereixen a usos escrits; i un, a ús oral. Entre els escrits n'hi ha dos que continuen essent obtinguts a partir de les respostes dels alumnes i un altre que s'obté directament del seu comportament: la llengua en què emplenen el qüestionari.

L'ús oral que analitzam fa referència a la llengua en què contenen acudits. En aquest cas la tria de la llengua no sol ser absolutament lliure ja que, en general, hi ha tendència de repetir-los de la mateixa manera com els han sentits i, de vegades, la traducció és impossible si l'acudit es fonamenta en aspectes lingüístics (ambigüitats, jocs de paraules, imitacions de pronúncies dialectals, etc.).

Els dos usos escrits sobre els quals se'ls demana quina llengua empren, són la presa d'apunts en una classe en llengua castellana i en una classe en llengua catalana¹¹².

6.4.1. Llengua usada en contar acudits.

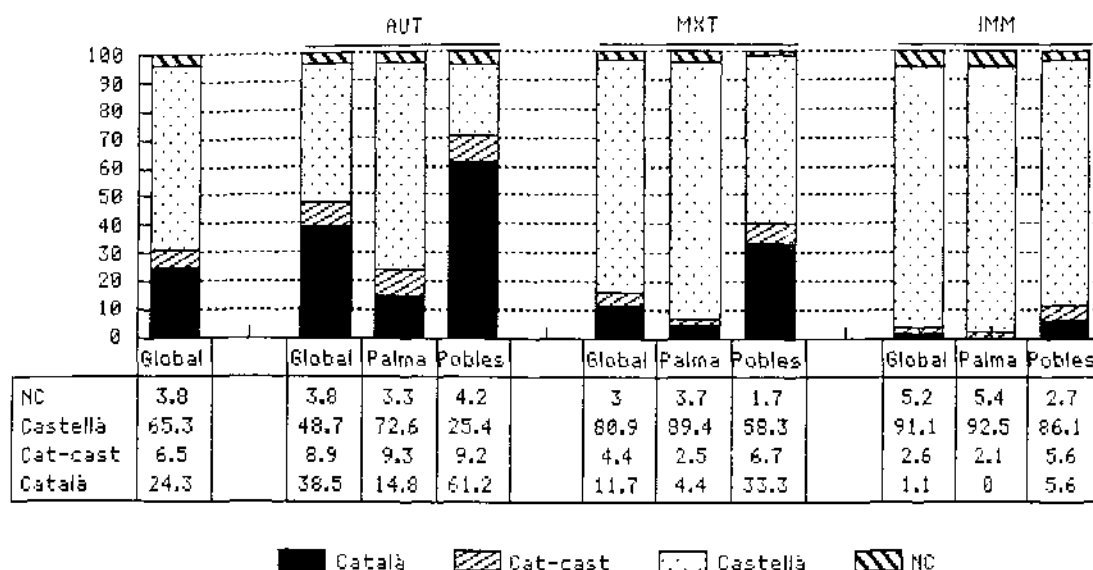
La primera situació («Si contes acudits») és la que està condicionada d'una manera més remota, ja que només aquesta restricció apareixerà quan les característiques de l'acudit obliguen a usar una de les dues llengües, o quan qui el conta no li interessa adaptar-lo o no en sap. D'altra banda, en cas d'adaptació, és probable que sigui més freqüent la traducció al castellà (per la pràctica dels catalanoparlants de canviar de llengua amb els castellanoparlants) que la inversa.

112. Preguntes S16-S18 del qüestionari.

II. Competència lingüística i usos

Llengua usada per contar acudits

Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència
(† T.896-899)

En primer lloc cal dir que el valor que en aquesta situació té l'ús del català és un dels més baixos de tots els que fan referència a la globalitat dels alumnes. Les circumstàncies que ho poden explicar serien semblants a les que justifiquen, per exemple, el baix ús que té en gent de l'edat dels joves enquestats i en els àmbits relacionats amb el món de la joventut (música, discoteques, etc.), en la relativa importància que poden tenir els mitjans de comunicació (fortament castellanitzats) en la divulgació d'acudits, etc.

El nombre de respostes que fan referència a l'ús de les dues llengües és bastant baix (6'5%), tenint en compte que molts dels acudits poden anar lligats a una o altra llengua. Si bé entre els alumnes del grup AUT arriba fins al 8'9% (altra volta els més «bilingües» són els del grup de fills de pares nascuts als Països Catalans).

Quan aquest ús s'observa a partir dels grups de procedència familiar, es pot veure, com en la majoria d'ocasions, un ús més elevat entre els fills dels matrimonis autòctons (38'5%) i un descens molt gran entre els fills de matrimonis mixtos (11,7%) i els de famílies immigrants (1'1%). Sembla, per tant, que aquestes diferències són suficients per poder afirmar que l'ús

6. Usos de la llengua catalana

que ara analitzam està relacionat amb el grup a què pertanyen els alumnes.

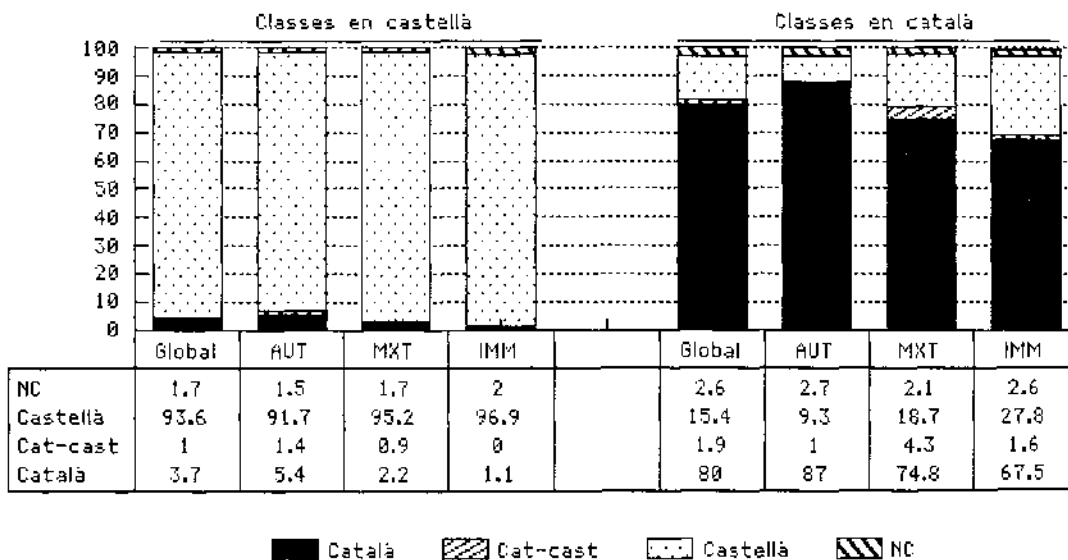
Dins de cada grup també hi ha diferències importants entre els alumnes dels pobles i els de Palma, amb un increment d'ús del català a favor dels primers, especialment significatiu en els grups AUT i MXT (on les diferències són de 45 i 29 punts, respectivament) i pràcticament inapreciable a IMM (5 punts).

Per tant, la llengua en què es vehiculen els acudits entre els joves de la mostra és bàsicament el castellà. De fet, aquesta és una de les situacions en la qual, sense tenir especificada la llengua de l'interlocutor, els joves més recorren al castellà, sigui quina sigui la procedència familiar i el lloc on resideixen.

6.4.2. Llengua usada per prendre apunts.

En l'anàlisi dels usos escrits distingirem entre els que són resposta explícita dels alumnes de la que hem obtingut observant en quina llengua contestaven el qüestionari.

Llengua usada per prendre apunts († T.900-901)

D'entrada hem de suposar que la llengua que usen per escrit a les classes ve molt condicionada per la llengua en què es professa l'assignatura. De tota manera també hem de dir que una

II. Competència lingüística i usos

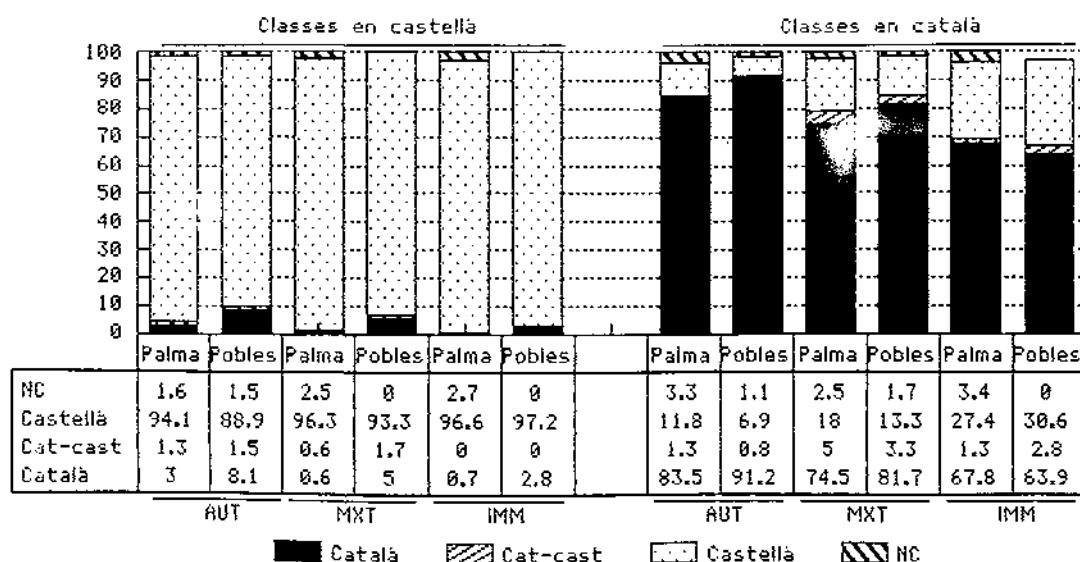
part considerable dels alumnes enquestats només deuen tenir en català la classe d'aquesta assignatura.

En primer lloc podem veure que hi ha un ús molt elevat de la llengua que es correspon amb la que caracteritza la classe. Així i tot, és més elevat en el cas del castellà (93'6%) que en el cas del català (80'0%). A més hem de tenir en compte, com ja hem vist en altres parts d'aquest treball, el nombre de classes que es fan en castellà és molt superior al nombre de classes en català: per tant, l'ús del castellà quan els alumnes prenen apunts és molt superior al del català.

El alumnes que no contesten o que donen com a resposta l'ús de les dues llengües representen un valor relatiu molt baix.

Pel que fa a la importància de pertànyer a un grup de procedència familiar o a un altre, els grups AUT, MXT i IMM, en aquest ordre, usen més el català i menys el castellà, en ambdós casos. De tota manera les variacions que es produeixen d'un grup a un altre en l'ús del castellà quan la classe és en aquesta llengua són molt més baixes (AUT 4 punts més baix que MXT; i aquest 1 més baix que IMM) que quan és en català (AUT 12 punts més alt que MXT; i aquest, 7 més alt que IMM).

Llengua usada per prendre apunts
Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència
(† T.902-907)

Dins cada un dels grups torna a haver-hi la variació habitual en l'ús del català: en els pobles s'utilitza en més ocasions que a Palma. Així i tot, en el cas de les classes en castellà les diferències existents no són suficientment àmplies perquè es pugui afirmar que les dues variables estan relacionades. En canvi en les classes en català sembla que aquestes diferències són prou considerables en els grups AUT i MXT (10 punts aproximadament) perquè es pugui afirmar que el lloc de residència té relació amb el nivell d'ús de català per prendre apunts en les classes en aquesta llengua. En el grup IMM, però, el comportament dels que viuen a pobles i a Palma, en aquest cas, és pràcticament idèntic, la variació sols és de 4 punts.

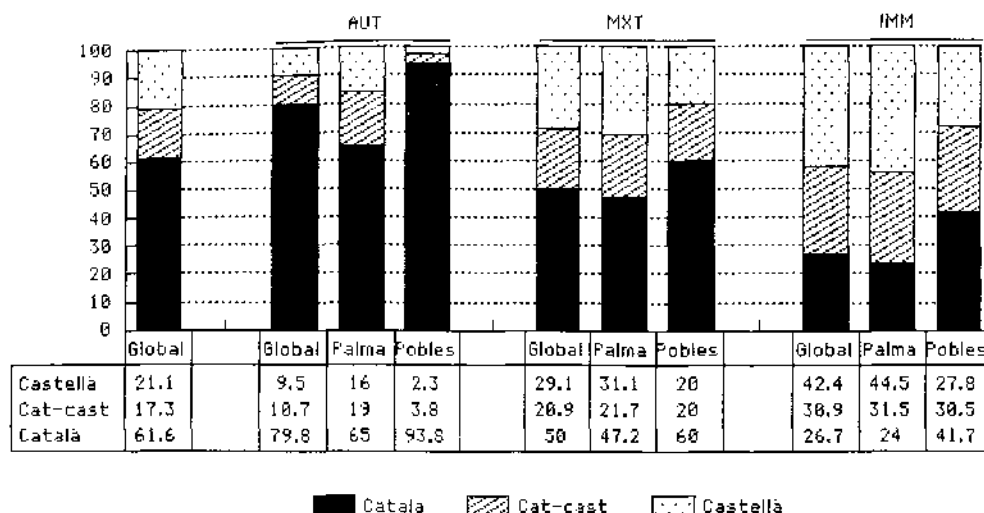
Així i tot, cal dir que, pel que fa a les classes en català, sembla que la situació és molt més determinant que en altres casos i que, en canvi hi té menys importància el distint origen familiar o lloc de residència dels alumnes, ja que les diferències que s'hi donen a partir d'aquestes dues variables no són tan àmplies com en moltes de les altres situacions descrites.

6.4.3. Llengua usada per contestar el qüestionari.

En el darrer cas que tractam (la llengua que usen per contestar el qüestionari) els resultats mostren que les condicions de comunicació interfereixen en la tria de la llengua de resposta. En un qüestionari escrit en català la resposta en català tendeix a augmentar, tot i que en aquest cas la quantitat d'informació que s'ha d'escriure no és gaire extensa (noms de llengües i aclariments). És a dir, la capacitat d'expressar-se en català que tenen els alumnes es posa en pràctica quan hi ha condicions favorables.

II. Competència lingüística i usos

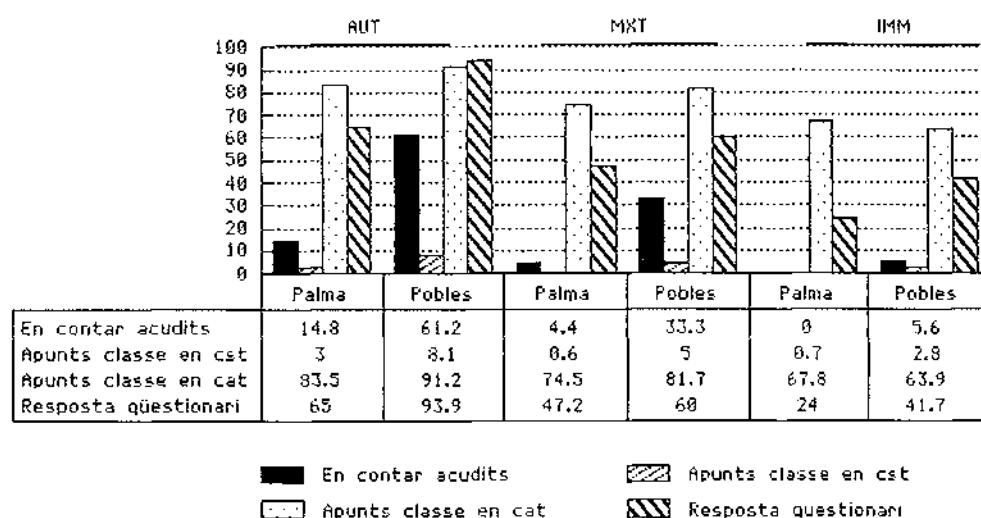
Llengua usada per contestar el qüestionari Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència († T.908-911)

En el conjunt de la població que tractam, hi ha el 61,7% d'alumnes que utilitzen el català; el 21,1%, el castellà; i el 17'3% mesclen les dues.

La variació d'ús entre els grups de procedència és important (30 punts entre AUT i MXT i 24 entre MXT i IMM). En els grups AUT i MXT l'ús de català és superior al de castellà (70 i 30 punts, respectivament); en canvi, en el grup IMM l'ús del castellà supera en 16 punts el de català. Entre els distints llocs de residència, la variació també segueix la línia habitual; i així com és significatiu, en el grup AUT, el descens d'ús del català entre els alumnes de Palma en relació amb el que fan els dels pobles (quasi 50 punts), en els altres dos grups la diferència que hi ha, tot i que assenyalava un ús més alt de català entre els dels pobles, no ens permet parlar amb seguretat d'existència de relació entre les dues variables. Excepte en el grup IMM de Palma, en què hi ha una diferència favorable al castellà de 21 punts, en tots els altres grups l'ús de català supera el de castellà.

Usos condicionats del català

Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència¹¹³

6.5. L'ÚS DE LA LLENGUA. PERSPECTIVA DE FUTUR.

Fins ara hem vist quina és la percepció que tenen els alumnes del seu propi ús lingüístic en circumstàncies diverses. Però també seria bo analitzar com veuen que serà en el futur si continuen vivint a Mallorca; per això hem formulat una sèrie de preguntes relacionades d'una banda amb el món laboral i/o universitari i, de l'altra, amb la família¹¹⁴.

113. v. gràfics anteriors.

114. Preguntes amb el codi F en el qüestionari. S'ha d'entendre que no pensam que els resultats són el que succeirà en el futur, sinó que han de servir per veure quina visió en tenen actualment els enquestats i quina tendència creuen que du el procés de canvi lingüístic a la nostra societat. Creiem que si hi ha un increment personal d'ús del català pot implicar que veuen que socialment aquest ús augmenta, i si el veuen en retrocés és ben possible que en lloc d'adhesió a l'ús del català hi hagi desercions.

II. Competència lingüística i usos

6.5.1. Els usos familiars.

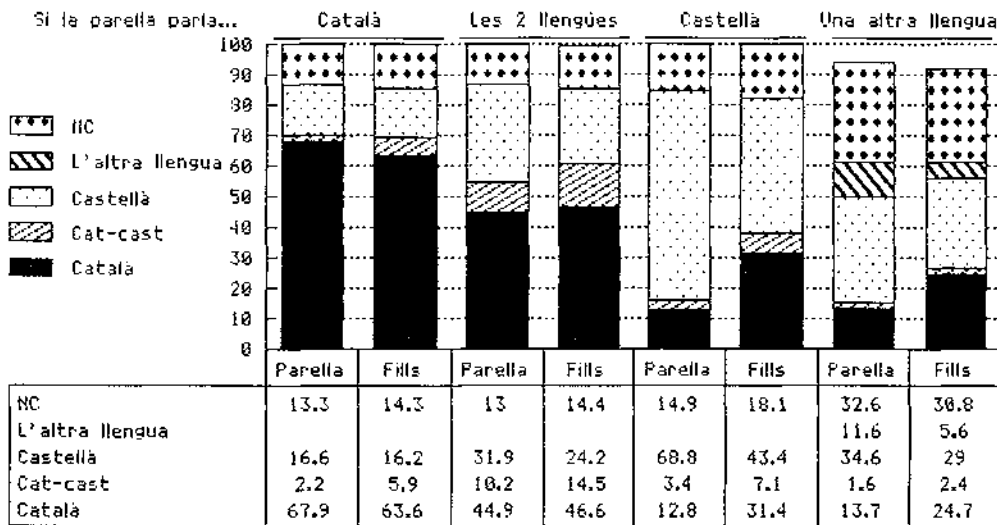
En aquests usos distingim dos nivells generacionals de relació (amb la parella i amb els fills) i quatre situacions diferents, a partir de les característiques lingüístiques del cònjuge.

En el primer cas partim de la suposició que no necessàriament la llengua que usaran amb el cònjuge ha de coincidir amb la que usaran amb el fill, sobretot si la parella està formada per dos membres lingüísticament heterogenis. D'altra banda també servirà per comprovar quin grau de defecció lingüística pensen tenir amb els fills quan els membres del matrimoni parlin en català entre ells, o si, encara que amb la parella parlin en castellà, amb els fills fan comptes usar el català.

En segon lloc volem veure fins a quin punt la llengua de l'altre membre de la parella determinarà la que hi usará l'enquestat i, a més, la que usará amb els fills, sempre des de la perspectiva actual dels alumnes.

a) Valors globals¹¹⁵

En totes les situacions podem veure que l'ús del castellà que preveuen fer és superior amb el cònjuge que amb els fills. L'única excepció és quan, precisament, la parella parla català.

Llengua que parlaran amb la parella i els fillsSegons la llengua de la parella

En general, es veu una predisposició clara de l'enquestat a convergir cap a la llengua de la seva parella, en parlar amb ella, però també, encara que no tant, en parlar amb els fills.

115. Cal destacar una altra vegada el nombre relativament elevat de respostes incorrectes (entre 12 i 49 alumnes han contestat «X», «sí», «no»...), que ja hem trobat en altres llocs del qüestionari quan les preguntes estaven disposades en forma de graella. Ja hem comentat una possible interpretació de les intencions dels alumnes. També s'ha de fer referència a l'important nombre d'alumnes que no contesten (entre el 13,1% i el 32,6%); per una banda hi ha els que, per la raó que sigui, no contesten a cap de les preguntes (2'1%), i, per l'altra, els que només contesten algunes de les preguntes perquè, segurament, deuen considerar que les altres no els afecten (creuen que no tindran una parella amb aquelles característiques, per exemple). El 2'2% només contesta si la parella parla català i el 0'6% si parla només català o les dues llengües (i totes les respostes d'ús són el català); l'1% només contesta les situacions en què la parella parla en castellà i el 0'2% quan parla en castellà o en les dues (el 0'2% parla en català als fills; el 0'7%, castellà; el 0'3%, les dues. El 0'9% castellà amb la parella i el 0'3, les dues) († T.912/1-7)

II. Competència lingüística i usos

Aquesta tendència és especialment significativa a la quarta situació, on es planteja la llengua a usar quan la que parla la parella no és ni castellà ni català; en aquest cas l'11'6% dels enquestats manifesta que hi usará aquesta «altra» llengua i el 5'6% diu que la parlarà amb els seus fills, sense plantejar-se quina pot ser l'altra ni tenir en compte que continuaran vivint a Mallorca. En aquesta situació és on les respostes diferents a «català», «castellà» i «castellà-català» adquireixen alguna importància relativa (17,5%, amb la parella, i 13,1%, amb els fills; † T. 912/11 i 912/15), la qual es reflecteix en el gràfic en la diferència que hi ha entre 100 i la suma dels valors presents.

La previsió d'ús de català, quan la parella el parla, adquireix pràcticament el mateix nivell que tenia quan l'interlocutor era un professor catalanoparlant (68,3%). Mentre que quan la parella parla castellà, l'ús d'aquesta llengua amb la parella se situa al nivell que tenia amb el policia nacional (no identificat lingüísticament, 68,8%) o, amb els fills, al que tenia com a L1 (44,4%).

En dues situacions (si la parella parla català i si parla les dues llengües) l'opció majoritària és el català; i en les altres dues (quan parla el castellà o en parlar-ne una altra de diferent), el castellà.

L'opció d'ús de les dues llengües és novament reduïda. Només supera el 10% si la parella parla les dues llengües (10,2% i 14,5%). En tots els casos, però, hi ha una major opció per la resposta bilingüe amb els fills que amb la parella.

Sembla, per tant, que la tendència a la conservació lingüística és clara quan els dos membres de la parella parlaran la mateixa llengua, però ja és més complexa la solució quan un parlarà català i l'altre, castellà. En aquests casos qui decidirà, segurament, serà el que canviarà de llengua; el que no renunciï a la seva té moltes de possibilitats de marcar la llengua familiar. Hem de tenir en compte que, en aquest sentit, l'hàbit dels catalanoparlants d'abandonar la llengua pròpia en entrar en contacte amb un castellanoparlant i, a més, que la resposta que aquests alumnes han donat quan se'ls preguntava sobre quina llengua usaven amb el millor amic, era àmpliament favorable al

6. Usos de la llengua catalana

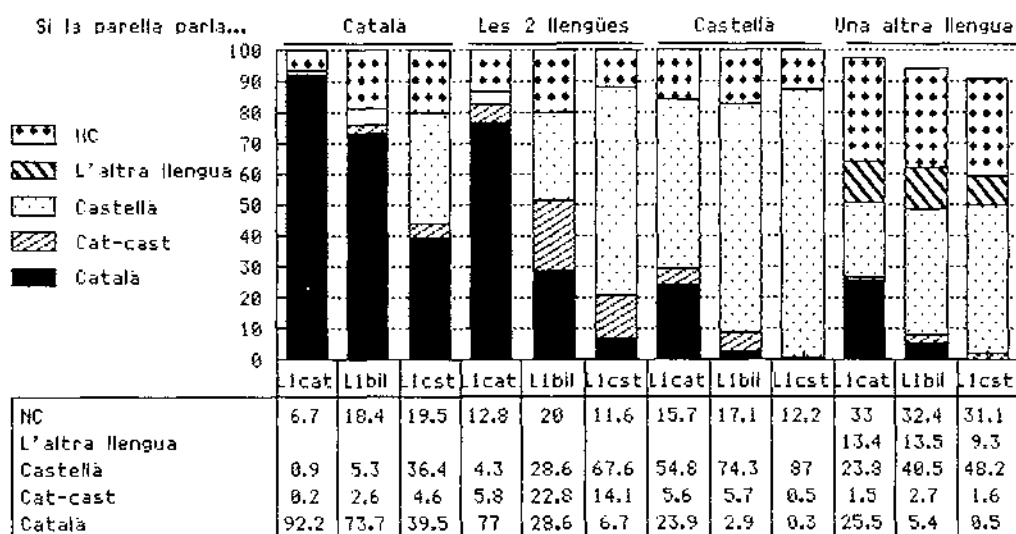
castellà, encara que hi hagi més alumnes catalanoparlants que castellanoparlants.

b) Previsions d'ús futur, segons la L1.

Vegem què passa quan analitzam el comportament a partir de la variable que es refereix a la llengua primera de l'alumne¹¹⁶.

Llengua que parlaran amb la parella

Segons la llengua de la parella i la L1 († T.912/16-18)

El manteniment de l'ús de la pròpia llengua (amb el cònjuge i amb els fills) quan la parella és homogènia lingüísticament serà més elevat entre els catalanoparlants que no entre els castellanoparlants, tot i que l'ús de l'altra llengua es preveu molt baixa en ambdós casos¹¹⁷. Si el cònjuge parla l'altra llengua oficial, el manteniment de la pròpia llengua es produirà més

116. Hi ha 13 alumnes que no diuen quina és la seva L1, 2 diuen que és una llengua estrangera i 1 diu que és el català i una llengua estrangera. Tots aquests casos ara no els tendrem en compte. († T.912/16-23)

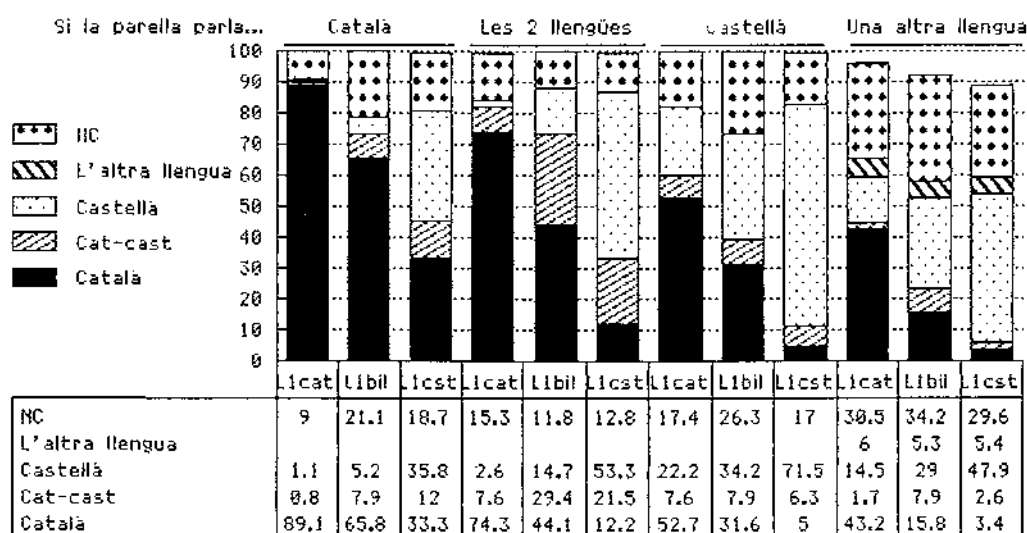
117. Una part, petita però, de la diferència a favor del manteniment de la llengua pròpia entre els catalanoparlants es basa principalment en una menor proporció d'alumnes que no contesten (entre l'1,6%, amb la parella, i el 3,8%, amb els fills).

II. Competència lingüística i usos

entre els castellanoparlants (el 36'4%, davant el 23'9% dels catalanoparlants) quan la relació és amb la parella i més a favor dels catalanoparlants quan és amb els fills (el 52,7% davant el 35'8%). Quan el cònjuge parli les dues llengües, els catalanoparlants tendran més tendència al manteniment de la pròpia llengua que els castellanoparlants que, tot i que aquesta és l'opció majoritària, té un valor inferior al que manifesten els primers, principalment en l'ús amb els fills.

Llengua que parlaran amb els fills

Segons la llengua de la parella i la s a L1 († T.912/16-18)

Quan l'altre membre de la parella parli una llengua diferent ja hem vist que les solucions són diverses, però entre els castellanoparlants es produirà un major manteniment de la llengua pròpia (que es tradueix en un ús ínfim del català), encara que amb els fills, alumnes d'un i altre grup lingüístic, manifesten que hi mantendran un grau de fidelitat semblant.

Els alumnes que es defineixen com a bilingües (tot i que són molt pocs perquè puguin permetre'ns arribar a conclusions fiables), són els que amb més facilitat s'acomodaran a la llengua de la parella i ho faran en proporcions semblants quan es tracti de la llengua usada amb el cònjuge (73'7% i 74'3%) i en el cas

dels fills hi haurà una major tendència a parlar-hi en català. Amb la parella que parli les dues llengües, els que es defineixen com a bilingües, mantendran en proporció semblant l'ús del català, del castellà i de les dues llengües (entre el 22'9% i el 28'6%), amb la parella i un ús superior del català amb els fills (44'1%, davant el 29'4% que opten per la solució bilingüe i el 14'7% que hi usaran el castellà).

En aquests resultats es veuen alguns elements contradictoris. Quan en una parella els dos membres siguin de L1 diferent (català i castellà), el 54,8% dels de L1cat diuen que hi parlaran en català, mentre que el 39'5% dels de L1cast diuen que hi parlaran en català. Per tant, teòricament, podria donar-se la situació absurda que en una parella mixta el catalanoparlant parli en castellà i el castellanoparlant parli en català. Ara bé caldria veure què entenen per la parella que «parla» català o castellà o les dues llengües. En coincidir una persona catalanoparlant amb una de castellanoparlant qui sol canviar de llengua és la primera. Recordem que el castellà és la llengua majoritària de relació quan es topen amb un desconegut que no identifiquen lingüísticament i, per tant, aquesta primera relació pot fer que s'identifiquin les persones com a castellanoparlants o com a catalanoparlants.

En el cas dels castellanoparlants, és de destacar que la proporció d'alumnes que manifesten tenir la voluntat de parlar en català amb la seva parella si aquesta és catalanoparlant (39,5%) supera de molt tots els altres usos de català que diuen fer amb els catalanoparlants (situats entre el 16,7% i el 28,2%), excepte quan l'interlocutor és un professor (45,3%).

En canvi, els alumnes catalanoparlants manifesten unes previsions d'ús del català amb la parella castellanoparlant no gaire superior al que fan ara amb alguns interlocutors d'aquesta classe.

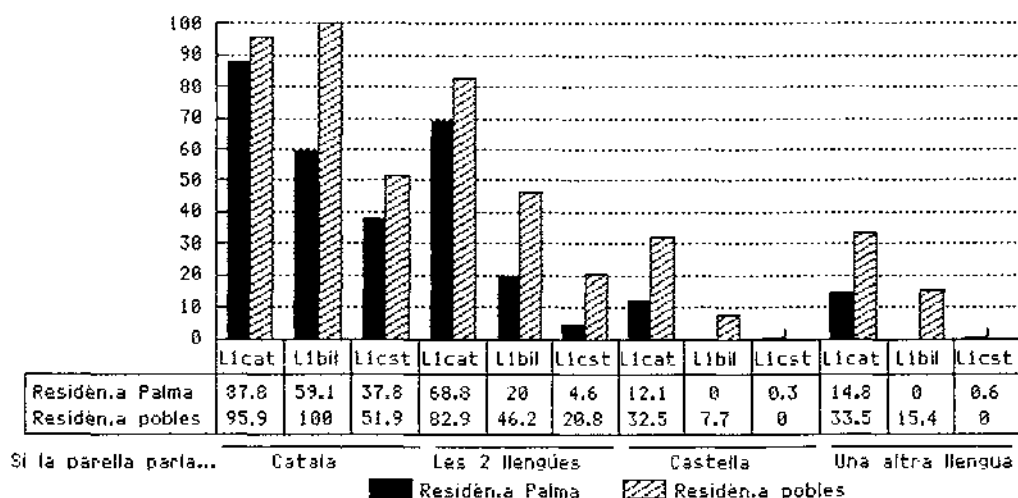
Un nombre considerable d'alumnes de L1cast manifesta, si la seva parella ha de ser catalanoparlant, tenir la voluntat de parlar en català amb els fills (33,3%). En canvi els alumnes catalanoparlants que, amb la parella castellanoparlant, parlaran

II. Competència lingüística i usos

en castellà amb els seus fills només representen el 22,2%. En aquest cas, per tant, a partir de les voluntats manifestades, podem dir que hi ha un major grau d'interès d'integració entre els castellanoparlants que de pèrdua del català. El problema en aquests casos és la poca constància dels catalanoparlants a mantenir-se com a tals quan entren en contacte amb castellano-parlants.

c) Previsions d'ús futur segons L1 i lloc de residència.

ús del català amb la parella segons la llengua de la parella i el lloc de residència de l'enquestat († T.912/27-920)

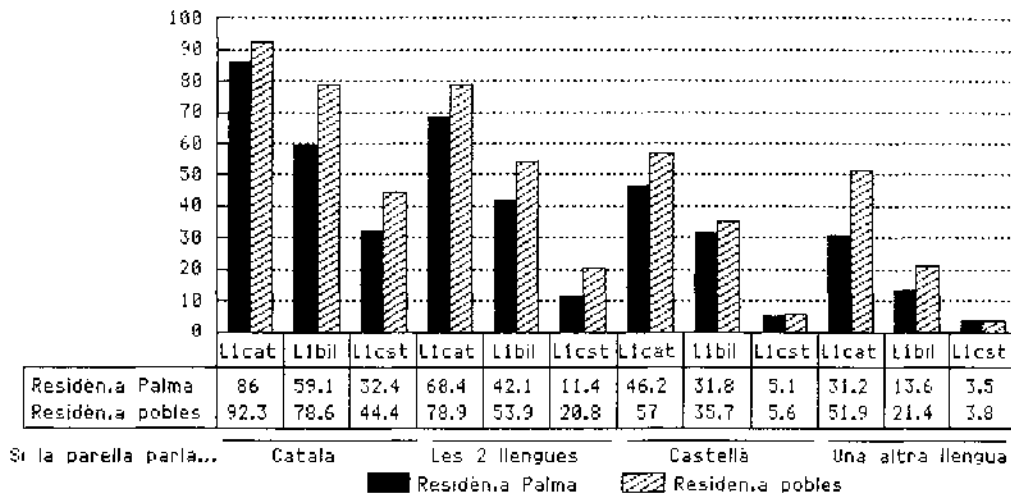

Els alumnes que viuen als pobles, sigui quina sigui la seva L1, diuen que en el futur faran un major ús de català que els corresponents que viuen a Palma. I, al revés, els de Palma manifesten que usaran més el castellà que no el català.

En el grup de L1cat és on les diferències són més àmplies, sobretot quan la parella no és catalanoparlant. En el grup de castellanoparlants, les diferències més gran precisament es manifesten quan la parella és catalanoparlant o quan parla «una altra llengua». En el grup bilingüe, els dels pobles diuen més que sempre usaran el català que els de Palma i les diferències més grans es donen quan la parella és catalanoparlant.

6. Usos de la llengua catalana

Ús del català amb els fills segons la llengua de la parella i el lloc de residència de l'enquestat (↑ T.921-932)

Quan la parella és catalanoparlant, el nombre d'alumnes de Llcat i el de Llibil que diuen que mantindran dins la família aquesta llengua és en tots els casos superior al dels que hi usaran el castellà. Això mateix passarà amb els alumnes de Llcast que viuen als pobles; però, en canvi, entre els que viuen a Palma, els que usaran el català amb la parella seran una proporció molt semblant als que hi usaran el castellà, i, amb els fills, hi usaran més el castellà.

Els alumnes que es defineixen com a catalanoparlants (Llcat), que usaran el català amb la seva parella són més que els que hi usaran el castellà si aquesta també és catalanoparlant o bilingüe; però si és castellanoparlant hi usaran més el castellà. En canvi si «parla una altra llengua» els de Palma hi usaran més el castellà; però els dels pobles, més el català. Amb els fills en tots els casos diuen que hi usaran més el català.

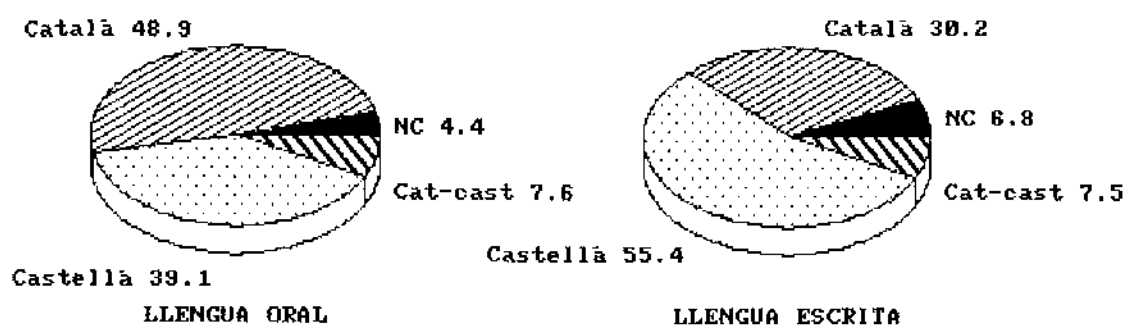
Els alumnes castellanoparlants (Llcast) sempre seran més els que parlaran en castellà amb els fills i la parella. L'única situació excepcional és quan la parella és catalanoparlant. En aquest cas, amb els fills, en els pobles, hi ha més alumnes que diuen que usaran el català i, a Palma, són més els que hi empraran el castellà; mentre que amb la parella, a Palma, usaran el català un nombre semblant d'alumnes dels que usaran el castellà i, als pobles, seran més els que hi parlin en català.

II. Competència lingüística i usos

Els que es defineixen com a bilingües que usaran el català són més que els que usaran el castellà quan la parella és catalanoparlant. Si la parella també es defineix com a bilingüe, els de Palma hi usaran més el castellà i els dels pobles més el català; en aquest cas amb els fills sempre n'hi haurà més que empraran el català. Si la parella és castellanoparlant o «parla una altra llengua», amb ella i amb els fills seran més els alumnes que hi parlaran en castellà; però, hi hauria una excepció, que és que en el primer cas amb els fills, entre els que viuen a Palma n'hi haurà tants que parlaran en una llengua com en l'altra.

6.5.2. Els usos acadèmics i laborals

Llengua que usaran a la Universitat o a la feina († T.933-934)

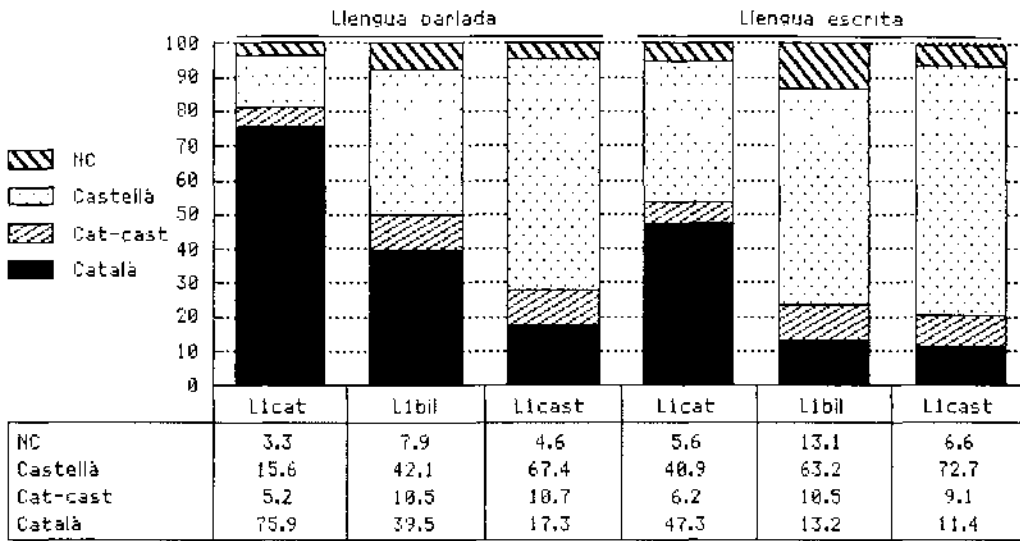

En les preguntes referides a l'ús de la llengua en el món universitari i laboral, podem veure quin ús d'una o altra llengua hi ha amb relació a les proporcions que mantenen les dues llengües com a L1¹¹⁸.

118. En aquest cas les respostes incorrectes només són 9 i 7, respectivament.

6. Usos de la llengua catalana

Llengua que usaran a la Universitat o a la feina. Segons la L1
(† T.935-936)

Tenint en compte que el tant per cent d'alumnes que tenen el català com a L1 és el 51,2% podem dir que l'ús es manté en el mateix nivell com a llengua parlada (48,9%) i descendeix com a llengua escrita (30,2%). En el cas del castellà, que té el valor de 44'4% com a L1, també es produeix aquest manteniment en la llengua parlada (39,1%) i, en canvi, augmenta en l'ús escrit (55,4%), on supera l'ús del català. Les causes són, probablement, una major fidelitat dels de Llicat a la pròpia llengua en l'ús oral¹¹⁹ i, en canvi, en l'ús escrit, pels efectes de l'escolarització encara castellanitzants, per una major seguretat en l'ús escrit del castellà i per la constatació que la realitat social funciona, en la majoria de casos, d'aquesta manera (sobretot en el món de l'empresa privada) un ús molt superior del castellà¹²⁰.

119. El 75'9% dels alumnes de Licat diu que usaran el català en aquesta situació i el 15'6% diu que hi usaran el castellà. Entre els alumnes de Llicast, el 67,4% diu que hi usará el castellà i el 17'3%, el català.

120. El 47,3% dels de Licat per escrit usaran el català; el 40'9%, el castellà. El 72,7% dels de Llicast, usaran el castellà; i l'11'4%, el català.

II. Competència lingüística i usos

LLENGUA USADA A LA UNIVERSITAT O A LA FEINA SEGONS LA L1 I EL LLOC DE RESIDÈNCIA († T.937-942)

		Llengua que parlaran a la Universitat o a la feina		Llengua en què escriuran a la Universitat o a la feina	
		Català	Castellà	Català	Castellà
L1 Català	Palma	63,04	24,46	30,98	54,35
	Pobles	86,17	8,51	59,93	30,50
L1 Català-Castellà	Palma	20,27	50,00	13,64	54,55
	Pobles	64,29	28,57	14,29	78,57
L1 Castellà	Palma	17,59	68,21	11,42	72,53
	Pobles	20,37	59,26	14,81	72,22

En tots els grups la previsió d'ús oral és més alta que la que fan de l'ús escrit, les possibles raons ja les hem apuntades abans. A més, els alumnes de pobles, en tots els aspectes, i sigui quina sigui la seva L1, manifesten sempre una expectativa d'ús de català superior a la dels que viuen a Palma. Però, així com en el grup que tenen el català com a L1 i en el que hi tenen les dues llengües les diferències relacionades amb el lloc de residència són grans, en el grup de castellanoparlants les diferències són quasi inapreciables, bàsicament perquè l'ús que fan del català és més baix.

6.6. CONCLUSIONS

Les dades d'ús declarat que tenim indiquen que els alumnes enquestats, fora del nucli familiar, fan un ús que varia molt segons el grup a què pertanyen, el tipus d'interlocutor i les circumstàncies en què es troben.

Segons el grup d'origen familiar a què pertanyen els alumnes, hi ha importants diferències de comportament. Els alumnes fills de matrimonis autòctons són els que es comporten d'una manera més equilibradament bilingüe, passant a usar en proporcions quasi idèntiques la llengua de l'interlocutor tant quan aquesta és catalana com quan és castellana. En canvi entre els fills de

les parelles mixtes i dels matrimonis d'immigrants, amb uns comportaments bastant acostats entre ells, l'ús del castellà és predominant; entre els fills d'immigrants, arriba a ser l'ús majoritari també amb interlocutors catalanoparlants. Els alumnes de família autòctona, naturalment, són també els que més ús fan del català amb desconeguts; i els d'ambdós pares immigrants, els que menys. Però, a la vegada, la relació de forces dels factors que actuen fan que el grup que té menys catalanoparlants d'origen perdi un nombre (absolut i relatiu) de parlants, en les situacions estudiades, menor que els que hi guanya del sector amb majoria de catalanoparlants (el grup AUT).

A part de la procedència familiar, en l'ús del català intervé també el lloc de residència. Quan l'alumne és del grup AUT i resideix a pobles fa l'ús més elevat de català, tant amb catalanoparlants com amb castellanoparlants i amb desconeguts. En canvi entre els del grup IMM de Palma, l'ús és baixíssim.

El lloc de residència fa que el grup d'origen familiar sigui secundari. Així els joves del grup MXT de pobles tenen un ús de català superior al del grup AUT de Palma; i els del grup IMM de pobles, superior als del MXT de Palma. Sembla, per tant, que l'entorn, marcat pel lloc de residència, domina sobre la influència que pot exercir la família en l'ús del català fora de l'àmbit familiar.

Si l'anàlisi es fa des de l'òptica de la L1, arribam, lògicament, a les mateixes conclusions que en fer-la per grups d'origen familiar. Els alumnes de Llicat són els que més usen el català i els de Llicast els que l'usen menys. Però, en aquestes situacions, el canvi de llengua és més freqüent entre els primers que no entre els segons. Els de Llicat que viuen als pobles mantenen molt més l'ús del català que no els de Palma; i igualment, els alumnes de Llicast que viuen a pobles passen molt més a usar el català que els que viuen a Palma, entre els quals aquest ús pràcticament no existeix. El comportament acomodatiu a les circumstàncies de comunicació de cada grup lingüístic està en relació inversa a la consciència de la força que té cada un d'ells.

II. Competència lingüística i usos

El tipus d'interlocutor condiciona clarament l'ús del català que els alumnes enquestats fan amb ells. Els professors catalanoparlants són els interlocutors que més fan canviar la llengua als alumnes castellanoparlants. A la vegada, els joves catalanoparlants tendeixen a mantenir més el català quan parlen amb catalanoparlants adults que quan són de la seva mateixa generació. L'entorn escolar és el lloc on amb més facilitat passen a usar el castellà, amb qualsevol tipus de companys i amb els professors castellanoparlants. La variació d'ús que hi ha segons el tipus d'interlocutor desconegut (mínim amb guàrdies civils i policies nacionals, per una banda, i màxim amb empleats de l'ajuntament per l'altra, per exemple) també és important.

Sembla clar també que en les situacions en què hi ha un factor evident de condicionament lingüístic, la tria de la llengua que usen els alumnes s'hi adequa en molts de casos, tal com mostren les respostes referides a la llengua dels apunts i a la llengua que han usat per contestar el qüestionari.

Així i tot, sembla percebre's que els mateixos tipus de factors quan són a favor del castellà condicionen molt més la resposta dels alumnes que no quan són a favor del català. Com en tots els casos, el grup d'origen familiar condiciona l'ús del català en situacions de mediatització lingüística. Els alumnes que tenen pares nascuts als Països Catalans, usen més el català que els fills de matrimonis mixtos o els fills de pares forans. En canvi, l'ús mediatitzat a favor del castellà és molt més uniforme entre tots els grups.

El lloc de residència també afecta la resposta dels joves, però en els casos mediatitzats només en el grup AUT aquesta variable incideix clarament en el comportament.

Sembla evident, però, que en aquests casos és on menys influència tenen aquestes variables, ja que les diferències d'ús, entre uns grups i altres, no són tan àmplies com en les altres situacions descrites. És a dir, quan en una situació hi ha una indicació clara cap a l'ús d'una determinada llengua sembla que la resta de variables perden capacitat d'incidència en les respostes individuals.

En la majoria de joves que fan part d'aquesta mostra, es manifesta una clara voluntat d'adaptar-se en el futur a la llengua de la parella, com hem vist que passava amb la majoria d'interlocutors. L'ús del català previst per al futur tendeix a ser superior amb els fills que amb la parella, excepte quan aquesta és catalanoparlant, que és quan tots dos són més elevats. Per tant és l'únic cas en què, pel que diuen els enquestats, es percep una tendència d'evolució positiva cap a un major ús del català en la generació més jove.

Amb relació al nivell que el català i el castellà tenen com a L1 del total de la mostra, podem dir que l'ús del català previst per al futur, tant amb els fills com amb la parella, és superior si la parella és catalanoparlant; però, quan la parella és castellanoparlant, també és superior l'ús del castellà al nivell que aquesta llengua té com a L1 en tot el grup.

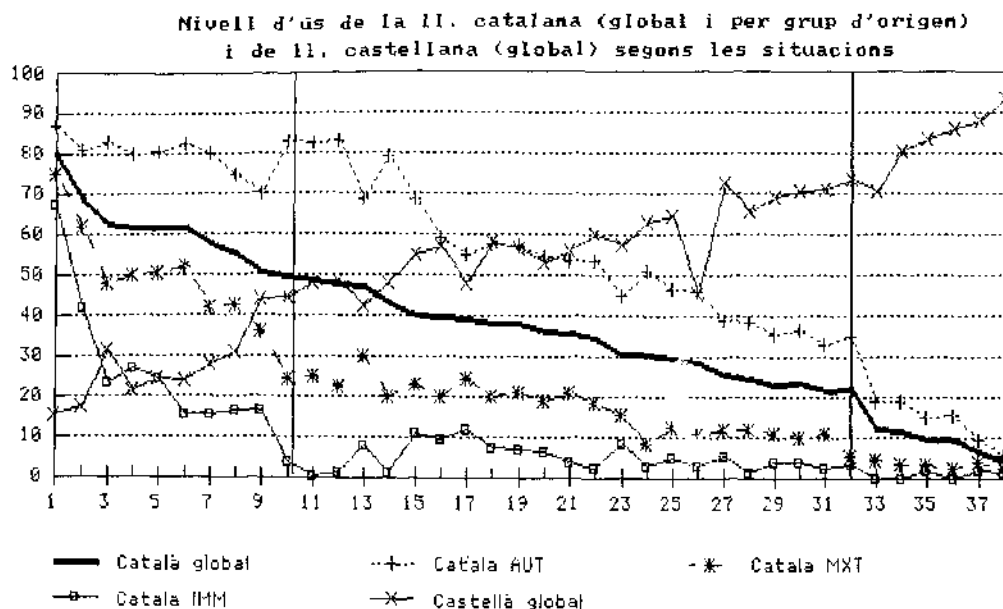
Quant a l'ús del català fora de la família (a la universitat o a la feina) els alumnes preveuen que serà més elevat el que faran oralment que no l'escrit; no fan més que preveure una continuació del que està passant actualment en el món dels adults que ells coneixen. La inèrcia i el manteniment d'un major pes del castellà en el món escolar poden explicar-ho.

Per una banda, la persistència en els hàbits observats (la conducta individual sempre s'expressa en funció de la conducta dels altres), i, per l'altra, la major inseguretat de domini del codi del català escrit, amb el reforç que suposa el major pes del castellà en l'àmbit escolar, poden explicar el manteniment d'aquesta situació diglòssica (en la formulació de Fishman 1967) pel que fa a la llengua oral i a la llengua escrita.

En resum podem dir que l'ús que els alumnes enquestats declaren de la llengua catalana varia molt segons les circumstàncies en les quals es produeix l'acte de comunicació en què intervenen. Les situacions analitzades mostren unes oscil·lacions que, en el conjunt de la mostra, van de la manca absoluta d'ús fins a usos que afecten més del 80% dels alumnes. Si s'ordenen totes les situacions estudiades (incloent-hi els usos dels alumnes en el nucli familiar) d'acord amb la freqüència d'ús del català es

II. Competència lingüística i usos

pot veure que entre els extrems assenyalats el canvi es produeix d'una manera gradual, com mostra el següent gràfic:

Situacions:

1. Els apunts en una classe en català	21. En animar el seu equip favorit
2. Amb un professor catalanoparlant	22. En fer comptes
3. Amb una persona catalanoparlant	23. En anar a demanar feina
4. Llengua usada per contestar el qüestionari	24. En contestar al telèfon
5. Amb un conegut catalanoparlant de més de 30 anys	25. Amb un/a cambrer/a
6. Amb un familiar catalanoparlant de més de 30 anys	26. En somiar
7. Amb amics de barri/poble catalanoparlants	27. En telefonar sense saber qui contesta
8. Amb companys de classe catalanoparlants	28. En contar acudits
9. Amb un/a empleat/ada de l'ajuntament	29. Amb un/a policia nacional
10. Ll de l'alumne	30. Amb un/a empleat/ada de discoteca
11. Amb la mare	31. Amb un/a guàrdia civil
12. Amb el pare	32. Amb una persona castellanoparlant que entén el català
13. L expressions en enfadar-se	33. Amb un familiar castellanoparlant de més de 30 anys
14. Amb els germans	34. Amb amics de barri/poble castellanoparlants
15. Amb un/a policia municipal	35. Amb coneguts de més de 30 anys castellanoparlants
16. Amb un/a empleat/ada de banc	36. Amb companys de classe castellanoparlants
17. Amb un/a professor/a	37. Amb professors castellanoparlants
18. Amb un/a dependent/a d'una botiga	38. Els apunts en una classe en castellà.
19. Amb un/a netge/essa	
20. Amb l'amic/aniga que més els agrada	

Les situacions, ordenades amb aquest criteri, en el gràfic han quedat distribuïdes en tres espais clarament caracteritzats: a l'esquerra, en la zona de major ús se situen les que vénen marcades per la presència d'un interlocutor catalanoparlant o un

àmbit explícitament favorable a aquesta llengua (en certa manera podríem parlar de situacions en què hi ha un cert entorn coercitiu favorable al català); són les situacions 1-10. El límit inferior d'aquesta zona el marca la L1 de l'alumne (a l'esquerra hi ha les situacions en què el percentatge d'alumnes que usen el català és superior al dels que el tenen com a L1). L'única excepció de situació col·locada a l'esquerra de la L1 de l'alumne sense explicitar aquest factor favorable al català, la constitueix l'«empleat/ada de l'ajuntament». En tots aquests casos, en conjunt, hi ha més alumnes que usen el català que no que el tenen com a L1.

La zona central l'ocupen totes les situacions (11-31) en què no hi ha condicionament previ de llengua (excepte, com acabam de dir, amb l'empleat de l'ajuntament). S'hi inclouen els usos amb progenitors i germans, que en els grups en què aquests són catalanoparlants s'hi usa el català molt més i en els casos que són de llengua diferent o no catalanoparlants s'hi usa molt menys. El límit inferior d'aquesta àrea se situa després de l'ús que es fa amb «un/a policia nacional», «amb un empleat/ada de discoteca/pub» i «amb un/a guàrdia civil», que, de fet, són les professions que més deuen creure els alumnes que ocupen persones de procedència castellanoparlant, ja que immediatament comencen totes les situacions en què els interlocutors són castellanoparlants o en les quals la situació és explícitament favorable a aquesta llengua.

En la tercera zona el major ús del català és fa amb la «persona» castellanoparlant que entén el català, a bastant de distància relativa amb la resta de castellanoparlants, que segons les característiques en condicionen un major o menor ús, encara que en totes les situacions es deia que entenien el català.

De totes les situacions analitzades, es desprèn que l'ús del castellà no depèn tant de les circumstàncies favorables com el del català, o, en altres paraules, que l'equilibri social fa que en situacions aparentment neutres la coerció que actua és clarament a favor del castellà. Les situacions de major i les de menor ús de castellà són superiors a les corresponents al cata-

II. Competència lingüística i usos

là. En circumstàncies no pre-determinades a favor del català (excepte amb l'empleat de l'ajuntament), el castellà és la llengua que més nombre d'alumnes utilitzen habitualment¹²¹.

Cal destacar que les dues situacions de major ús del català i les dues de menor ús estan directament relacionades amb l'escola. En primer lloc, la llengua amb què es fa la classe és el factor que més determina la llengua que usará l'alumne (en aquest cas, escrita); en segon lloc, la llengua que parla el professor, la qual també determina amb molta força la llengua de resposta de l'alumne (en aquest cas, oral). En l'antepenúltima posició d'ús del català se situa el que fan amb els companys de classe castellanoparlants i, en canvi, en l'extrem oposat aquesta situació no és ocupada pels companys catalanoparlants, la qual cosa és indicatiu de quina és la llengua dominant quan joves castellanoparlants i catalanoparlants coincideixen.

L'evolució per grups d'origen familiar, és bastant paral·lela a la del total dels alumnes, amb petites variacions motivades generalment per les característiques d'aquesta procedència (l'ús amb els pares, amb els familiars, etc.).

També s'ha de destacar que sembla evident que viure a Mallorca sense usar el català és més habitual que viure-hi sense usar el castellà. Un nombre considerable d'alumnes (que representa el 15,9%) en cap ocasió no diuen que usin el català, en canvi només hi ha l'1,9% que no declari parlar en castellà en cap de les situacions que hem estudiat.¹²²

Totes aquestes dades ens mostren que el factor que més determina, entre els joves de la mostra --sigui quin sigui el seu origen familiar o el lloc on viu--, l'elecció de la llengua a usar és la llengua de l'interlocutor o, en segon lloc, l'empren-

121. L'ús amb els pares és pràcticament idèntic en les dues llengües, però hem de tenir en compte que la proporció d'alumnes que tenen ambdós pares catalanoparlants és superior al total dels que els tenen mixtos o no catalanoparlants.

122. Així i tot, convé tenir en compte que, segons diversos autors, els parlants d'una llengua minoritzada tendeixen a declarar, normalment de bona fe, uns usos de la seva llengua superiors al que es pot observar en realitat (Kremnitz 1993: 109).

6. Usos de la llengua catalana

ta que la situació té a favor d'una o altra. L'elecció sempre es fa en el sentit de cercar-hi la confluència. Però hem de tenir en compte que, quan es produeixen contactes de parlants catalanoparlants i castellanoparlants (no sols en la població de l'enquesta, sinó en tota la població catalana de totes les edats), els primers tendeixen a canviar de llengua; per tant deixen d'actuar com a catalanoparlants i, en conseqüència, d'exercir de factor favorable al canvi lingüístic dels immigrants.

Entre totes les situacions plantejades, les que més determinen l'ús de la llengua són les relacionades amb l'escola. De tota manera, aquest condicionament, segons els resultats vists són sempre més favorables a la llengua castellana.

**III. ACTITUDS I REPRESENTACIONS SOBRE ELS FETS
LINGÜÍSTICS**

7. OPINIONS SOBRE ELS COMPORTAMENTS LINGÜÍSTICS.

7.1. VALORACIÓ DE L'ÚS DE LA LLENGUA EN SITUACIONS CONFLICTIVES.

A part de valorar els usos de la llengua catalana que fan ells mateixos, en situacions de conflicte lingüístic també és significativa la visió que, els qui en són afectats, tenen de determinats comportaments lingüístics que, adesiara, adopten les persones que són conscients de la importància dels comportaments individuals per a la normalització de la llengua minoritzada; en el nostre cas, el català. La valoració que fan d'aquestes actituds tant els castellanoparlants com els catalanoparlants pot ser que sigui la mateixa, encara que les conseqüències que tenguin per a la pràctica dels membres d'un i altre grup siguin necessàriament diferenciades; l'existència d'aquesta situació fa possible que entre els individus hi hagi enteniment mutu i valors comuns, que en determinats moments poden provocar respostes emotives unificades en les situacions en què aquests valors es qüestionen (Linton 1945: 133-134).

La sociolingüística reconeix l'existència d'uns usos lingüístics no marcats, convencionals. En una situació de conflicte lingüístic, aquests usos, sempre solen perjudicar la llengua minoritzada. Però, n'hi ha uns altres de conscients, amb els quals els qui els practiquen tenen per objectiu incidir en l'evolució dels hàbits generals de la societat. Generalment, són practicats per una minoria; però si són favora-

III. Actituds i representacions

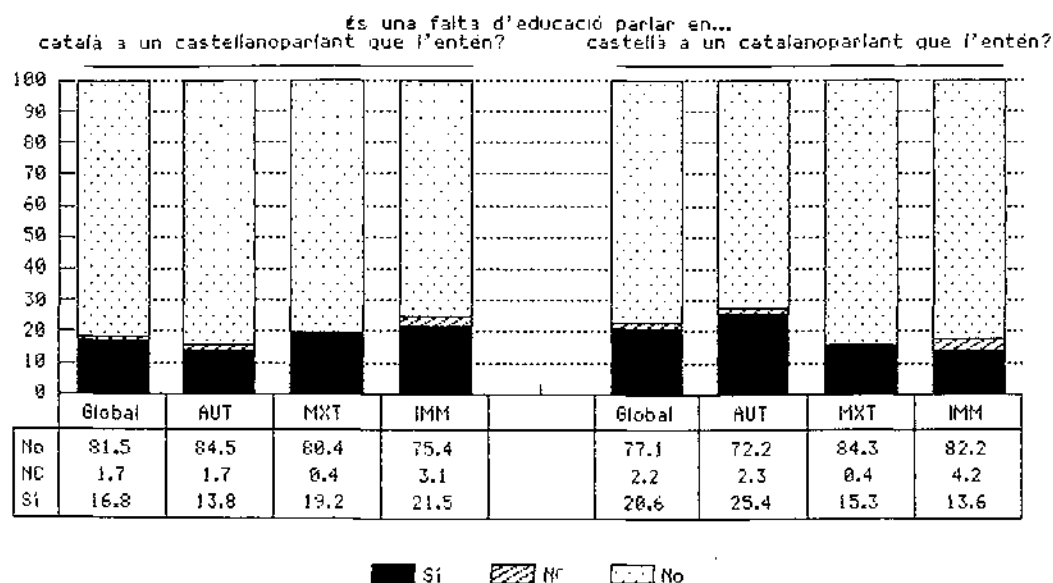
bles a la llengua en retrocés i, amb el temps, es generalitzen poden esdevenir definitius per a recuperar-la¹²³.

7.1.1. El bilingüisme passiu.

La gran majoria dels alumnes enquestats no veuen que sigui una falta d'educació parlar en català a un castellanoparlant que entén el català (o viceversa)¹²⁴, hi ha per tant una actitud teòrica d'acceptació d'aquesta mesura que algunes vegades ha estat proposada per sociolingüistes i responsables polítics de planificacions lingüístiques.

Valoració del bilingüisme passiu

Valors globals i segons el grup d'origen familiar († T.943)

123. Amb la intenció d'estudiar quina és l'opinió que els alumnes tenen sobre algunes d'aquestes actituds que trenquen la norma habitual de la nostra societat, en el qüestionari hi ha quatre preguntes que presenten situacions d'usos intencionats o situacions en què cal fer una elecció de llengua. Les dues primeres fan referència a la valoració del que s'anomena *bilingüisme passiu*; en el nostre cas l'actitud de mantenir una llengua determinada (el català o el castellà), quan l'interlocutor és parlant de l'altra. Les dues restants, presenten situacions de contacte múltiple entre castellanoparlants i catalanoparlants.

124. Preguntes marcades amb el codi AC en el qüestionari.

7. Opinions sobre els comportaments

a) Segons l'origen familiar.

En tots els grups l'opció majoritària és la que considera que no és cap falta d'educació parlar amb una altra persona en una llengua diferent a la seva. Tot i aquesta tendència general, podem veure que sembla que el grup d'origen familiar determina en part la probabilitat que la resposta sigui positiva o negativa. Així, valoren menys negativament el manteniment de la llengua catalana davant un castellanoparlant els fills de pares d'origen autòcton (AUT) que els fills d'immigrants (84'5% i 75'4%, respectivament). Mentre que en la valoració del manteniment del castellà davant catalanoparlants les diferències, encara que siguin molt semblants, inverteixen el sentit (72'2% i 82'2%). En el grup de procedència mixta els valors se situen enmig dels altres dos grups. Cal destacar però que hi ha un major nombre de membres del grup AUT (25'4%) que consideren que és una falta d'educació mantenir el castellà que no del grup IMM que ho considerin així pel que fa al manteniment del català (21'5%). Aquesta diferència, encara que no pugui considerar-se gaire significativa i ideològica, no deixa de ser sorprenent, probablement fruit d'una resposta intencionada.

Sembla clar, per tant, que entre els joves no es veu malament l'adopció del comportament tipificat com a *bilingüisme passiu*. No podem oblidar que, durant molt de temps, aquesta actitud havia estat acusada de mancada de solidaritat amb els no catalanoparlants, de «falta d'educació», precisament. Comportaments d'aquesta classe per part de persones que, d'alguna manera, poden ser interpretats com a models lingüístics socials (ensenyants amb els seus alumnes, entrevistadors televisius, polítics, etc.) han d'haver intervingut a favor de capgirar, sobretot entre els més joves, la valoració d'aquesta actitud.

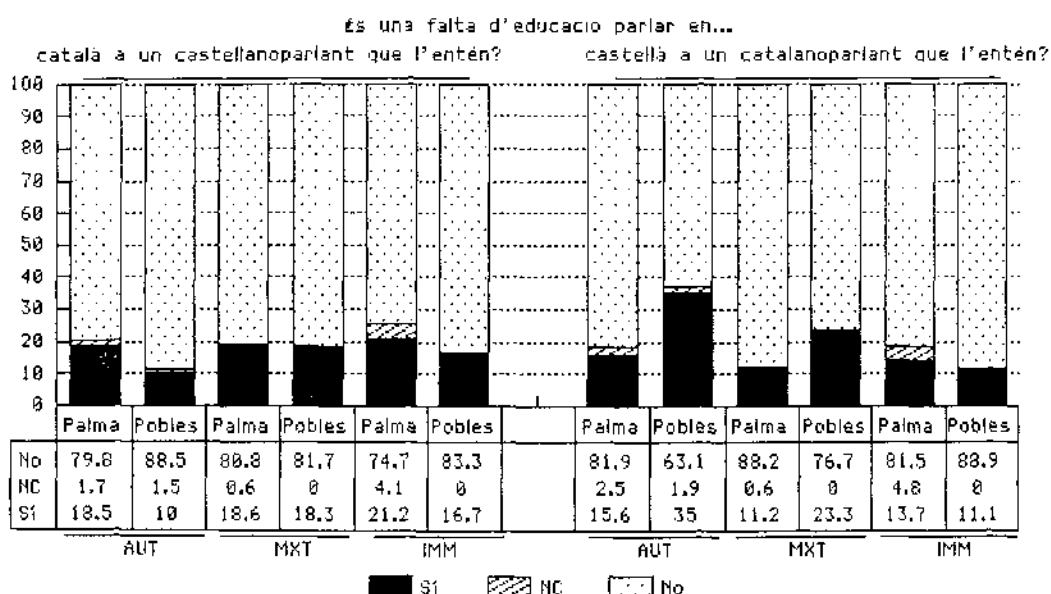
III. Actituds i representacions

b) Segons l'origen familiar i el lloc de residència.

Si a més de tenir com a referència els grups de procedència familiar hi afegim el lloc de residència, podem veure que, tot i mantenir-se la tendència general d'un major pes de les respostes més favorables entre els alumnes de pobles, les diferències no són tan acusades com en altres ocasions.

Valoració del bilingüisme passiu

Segons el grup d'origen i el lloc de residència († T.944)

La resposta a aquestes preguntes només sembla estar clarament relacionada amb el lloc de residència en el cas dels membres del grup AUT. Un major nombre (hi ha una diferència d'aproximadament 10 punts) dels que viuen a pobles consideren que no és una falta d'educació parlar en català als castellanoparlants. En canvi, l'opció inversa és més acceptada entre els alumnes que viuen a Palma, amb una diferència de quasi 19 punts. En els altres dos grups, tot i que la tendència és la mateixa, el lloc de residència sembla no ser tan determinant. Cal tenir en compte que el valor més alt que té entre els que

7. Opiniions sobre els comportaments

habiten a Palma no considerar-ho falta d'educació és inferior al més baix dels que viuen a pobles, independentment del grup de procedència familiar a què es pertany.

Podem dir, per tant, que la residència a pobles, a pesar del que acabam de veure amb relació a les precaucions a observar en aquest punt, actua a favor de tenir una major tolerància en una conversa en què el catalanoparlant mantengui el català amb un castellanoparlant i una menor tolerància al fet que qui ho faci sigui el castellanoparlant.

Ja hem vist en altres casos que la major catalanització de l'ensenyament és concordant amb el grup de procedència familiar i amb el lloc de residència. Però en alguns casos, com ara, l'ensenyament en català sembla ser més determinant, que aquestes altres variables.

Els alumnes que assisteixen a centres catalanitzats accepten més que es mantengui el català amb castellanoparlants. En el quadre següent, com a exemple, és mostra entre els alumnes fills de matrimonis d'origen autòcton que viuen als pobles:

VALORACIÓ DEL BILINGÜISME PASSIU SEGONS EL GRAU DE CATALANITZACIÓ DEL CENTRE A QUÈ ASSISTEIXEN.
ALUMNES DEL GRUP AUT AMB RESIDÈNCIA ALS POBLES († T.946-955)¹²⁵.

Grau de catalanització del centre	0	1	2	3	4	6
No consideren una falta d'educació parlar en català amb un castellanoparlant que l'entén:	66,7	66,7	89,7	83,0	93,8	100,0
No consideren una falta d'educació parlar en castellà amb un catalanoparlant que l'entén:	100,0	75,0	69,0	59,6	63,9	56,0

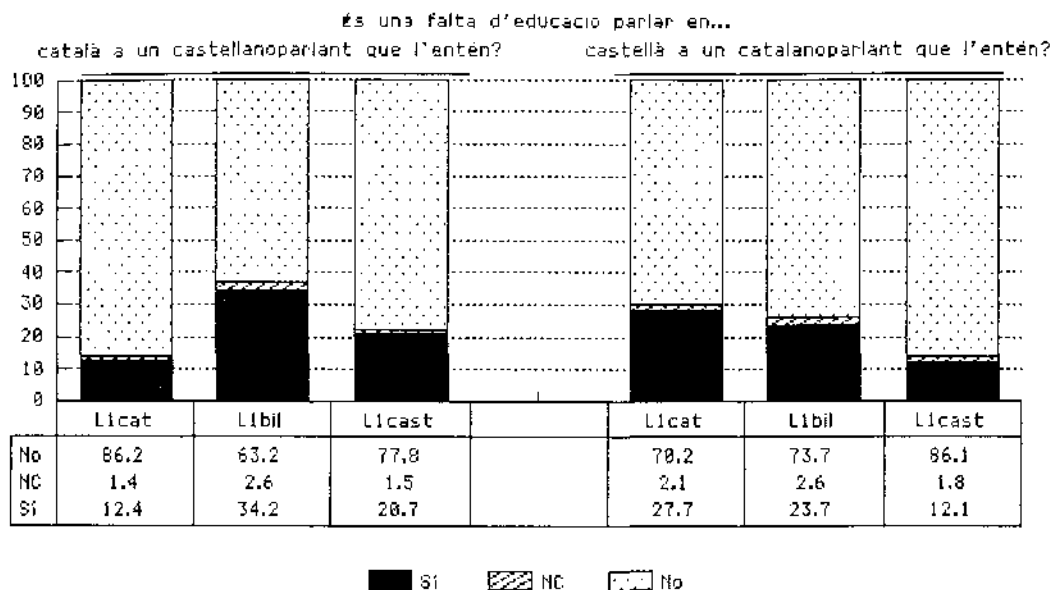
125. En tots els altres grups la tendència és la mateixa, tot i que, hi ha casos en què el nombre d'individus que entren en algunes de les opcions de tipus de centre és tan baix que fa impossible generalitzar. Reduint el grau de catalanització a dos nivells, en tots els grups els que assisteixen a centres més catalanitzats creuen més que parlar en català no és una falta d'educació († T.945-962).

III. Actituds i representacions

c) Segons la L1.

Si en lloc d'observar l'origen dels enquestats, establim les comparacions a partir de la llengua primera que declaren tenir obtenim els resultats reflectits en el gràfic.

Valoració del bilingüisme passiu. Segons la L1 (↑ T.963)

Podem veure que la normalitat de parlar en una determinada llengua amb un al·loglot que la compregui, encara que és majoritàriament acceptada per tots, té més adeptes entre els parlants del mateix grup lingüístic que la té com a L1 (tant si és el català com si és el castellà) que no entre els parlants que coincideixen lingüísticament amb l'interlocutor. De tota manera s'ha de fer constar que els que es declaren bilingües (L1bil) són els que menys toleren que es parli català amb castellanoparlants (34,2% consideren que és una falta d'educació), en canvi els de L1cat i els de L1cast es manifesten més tolerants (és a dir els més identificats amb una o altra llengua, els que s'hi consideren més *fidels*, accepten una major *fidelitat lingüística* dels altres). Els de L1cat són els que més consideren una falta d'educació parlar en castellà a un catalanoparlant, en un percentatge molt pròxim al dels de

7. Opiniions sobre els comportaments

L1bil (només els separen 4 punts); els de L1bil són més tolerants amb la fidelitat lingüística dels castellanoparlants que amb la dels catalanoparlants (hi ha 10 punts de diferència). El 27% dels de L1cat que no accepten que els castellanoparlants parlin en castellà amb els interlocutors catalanoparlants, pot explicar-se pel fet que les situacions que es descriuen se situen a Mallorca, lloc on la llengua pròpia és una de les dues que entren en el conflicte descrit.

d) Pràctica del bilingüisme passiu.

Aquesta comprensió del bilingüisme passiu es manifesta en una aplicació real dels que hi estan a favor?

Si seleccionam els alumnes que es consideren L1cat i els de L1bil que no creuen que sigui una falta d'educació parlar en català a un castellanoparlant, podem veure que quan parlen amb una "persona de llengua castellana que entén la llengua ()", amb un professor catalanoparlant o amb un professor castellanoparlant els resultats no s'adeqüen al que ells pensen sobre el bilingüisme passiu o, com a mínim, una bona part dels enquestats no l'usen com a recurs de normalització.

OS DEL CATALÀ I DEL CASTELLÀ DELS ALUMNES DE L1CAT O L1BIL QUE NO CONSIDEREN UNA FALTA D'EDUCACIÓ PRACTICAR EL BILINGÜISME PASSIU († T.964-966)

	Amb una persona castellanoparlant que entén el català		Amb un professor catalanoparlant		Amb un professor castellanoparlant.	
L1Cat	Català	42,1	Català	89,2	Català	11,1
	Castellà	52,8	Castellà	3,9	Castellà	82,5
L1bil	Català	8,7	Català	87,5	Català	8,7
	Castellà	87,0	Castellà	4,2	Castellà	91,3

En els dos casos d'interlocutors castellanoparlants estudiats, en els alumnes que declaren ser de L1cat, hi ha un elevat abandonament del català (en el primer cas supera el 50% i en el segon el 80%). La tria del castellà encara és molt més ele-

III. Actituds i representacions

vada en el cas dels de Llibil. Fins i tot n'hi ha que es passen al castellà amb un professor que «parla la llengua ()».

Això ens mostra que la pràctica a favor del català va per darrere de l'actitud teòrica. Sembla que l'actitud de mantenir cadascun la seva llengua, encara que estigui garantida la comprensió mútua (el *bilingüisme passiu*), només pot arribar a afectar una part molt reduïda de la població, la que és conscient de pertànyer al sector lingüísticament militant (Bastardas 1991: 11-32). Per tant, el que és més freqüent, en aquesta classe de contactes, és que un dels dos canviï de llengua i adopti la de l'altre. Naturalment, el parlant que amb més freqüència fa el canvi és sempre el de la que és percebuda com a menys *neutra*, menys *comuna*.

7.1.2. Ús de les llengües en reunions amb castellanoparlants que entenen amb dificultats el català.

La confluència de persones de llengua diferent en un mateix grup és una situació que es repeteix moltes de vegades en la societat catalana. En la majoria d'aquests casos, els castellanoparlants solen tenir la capacitat de comprensió suficient per seguir la conversa, però ha estat motiu freqüent de discussió quina ha de ser la llengua a usar en aquests situacions.

a) Llengua a usar en reunions on hi ha castellanoparlants que entenen amb algunes dificultats el català¹²⁶.

En el gràfic es pot veure que, altra vegada, els grups tendeixen a defensar actituds favorables a la seva llengua, tot i que la variació d'un grup a l'altre no és gaire important. Ens trobam de nou que les divergències d'actituds i ideologia són

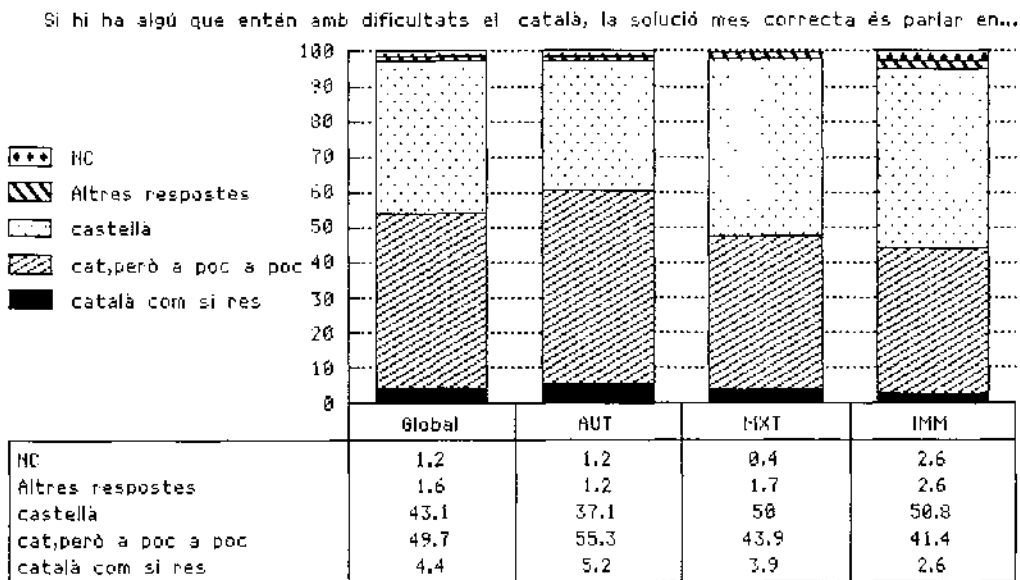
126. Pregunta codificada amb ACT1 en el qüestionari.

7. Opiniions sobre els comportaments

menys importants entre els grups de procedència familiar que les diferències que hi ha amb relació als usos, les quals són generalment sempre molt importants. El que cal destacar és que globalment hi ha una actitud favorable a l'ús del català, que en el grup AUT es distancia 23 punts de l'opció d'usar el castellà, i que en els grups MXT i IMM l'avantatge de l'opció que elegeix el castellà com a llengua de comunicació és només d'aproximadament 2 punts i 7, respectivament.

Actitud lingüística en reunions mixtes

Valors globals i segons el grup d'origen familiar († T.968)

Si comparem aquests resultats amb la pràctica que acostumam a veure entre els alumnes, podem afirmar que hi ha una diferència important a favor d'una actitud teòrica més favorable al català que no l'actitud pràctica.

És probable que aquesta actitud teòrica majoritàriament favorable a l'ús de la llengua catalana sigui deguda a l'observació de situacions en què a la pràctica ja es produeix (classes en català, reunions de tutors, claustres, consells escolars, mítings polítics, etc.)

III. Actituds i representacions

b) Segons l'origen familiar i el lloc de residència.

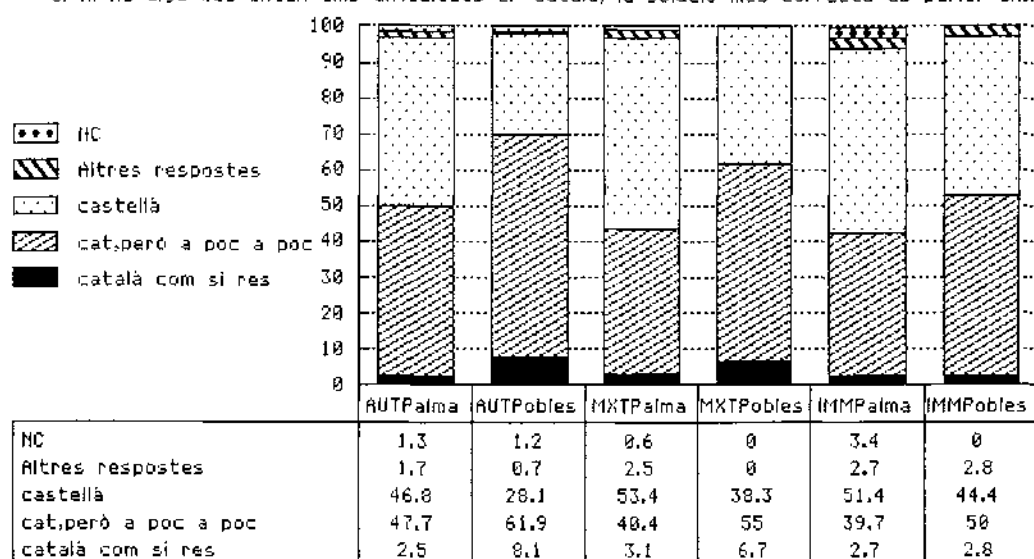
Si a part de comprovar les variacions que hi ha a partir del grup de procedència familiar a què es pertany s'observa també el lloc de residència, podem constatar que es manté la tendència que fins ara ha estat general.

Actitud lingüística en reunions mixtes

Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència

(↑ T.968)

Si hi ha algú que entén amb dificultat el català, la solució més correcta és parlar en...

En qualsevol grup dels pobles la tendència majoritària és la partidària de mantenir el català com a llengua de la reunió. En canvi a Palma, només es majoritària aquesta tendència en el grup AUT. De tota manera la diferència que hi ha entre aquestes dues variables que ens permet assegurar la interdependència entre lloc de residència i resposta només és en el grup AUT. Altra vegada el major contacte amb la llengua catalana condueix, en un cert grau, a actituds que hi són més favorables.

Entre els alumnes que assisteixen a centres més catalanitzats, siguin del grup que siguin, hi ha també la tendència a considerar millor l'actitud de continuar parlant en català. Encara que només és molt evident entre els alumnes del grup

7. Opinions sobre els comportaments

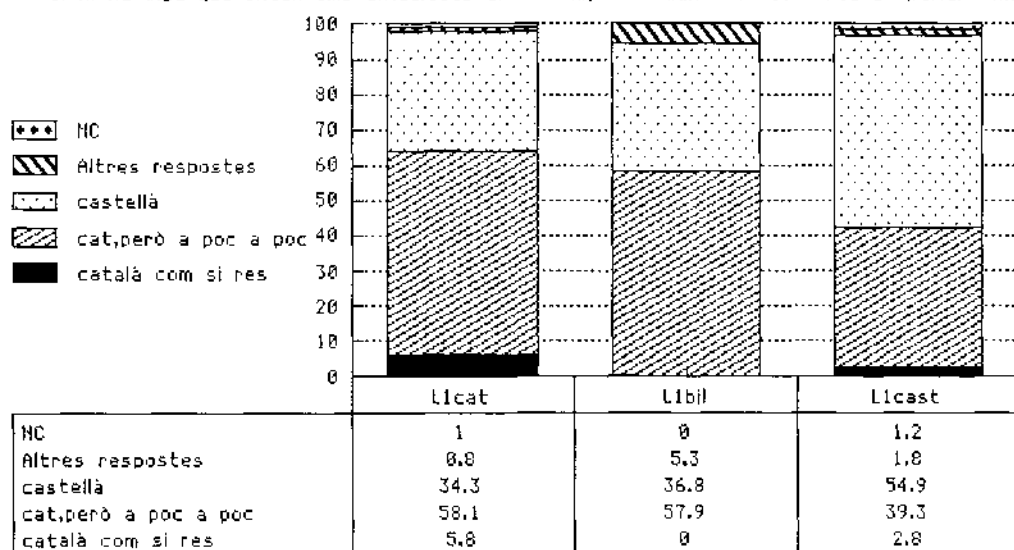
AUT de pobles; en els altres la tendència general és aquesta, però no en tots els grups d'origen i residència.

c) Segons la L1.

Si ara l'observació es fa agrupant els enquestats a partir de la L1, les respostes que s'obtenen són les que es representen en la gràfic següent:

Actitud lingüística en reunions mixtes Segons la L1 († T.969)

Si hi ha algú que entén amb dificultats el català, la solució més correcta és parlar en...

La L1 és determinant a l'hora d'optar per una de les solucions plantejades en la situació esmentada; de tota manera cal tenir en compte que les diferències entre els de L1cat i els de L1bil són molt minses (en ambdós casos l'opció a usar el català es col·loca al voltant del 60%), mentre que els de L1cast es distancien i es col·loquen només en el 42%.

Tenint en compte els resultats que s'han obtingut en altres apartats de l'enquesta, aquests s'han de considerar molt favorables al català. Un altre cop ens trobam amb el fet que l'actitud teòrica és més favorable a la llengua catalana que les realitzacions pràctiques. Aquest fet sens dubte ens mostra que en part dels joves de Mallorca hi ha una consciència favorable

III. Actituds i representacions

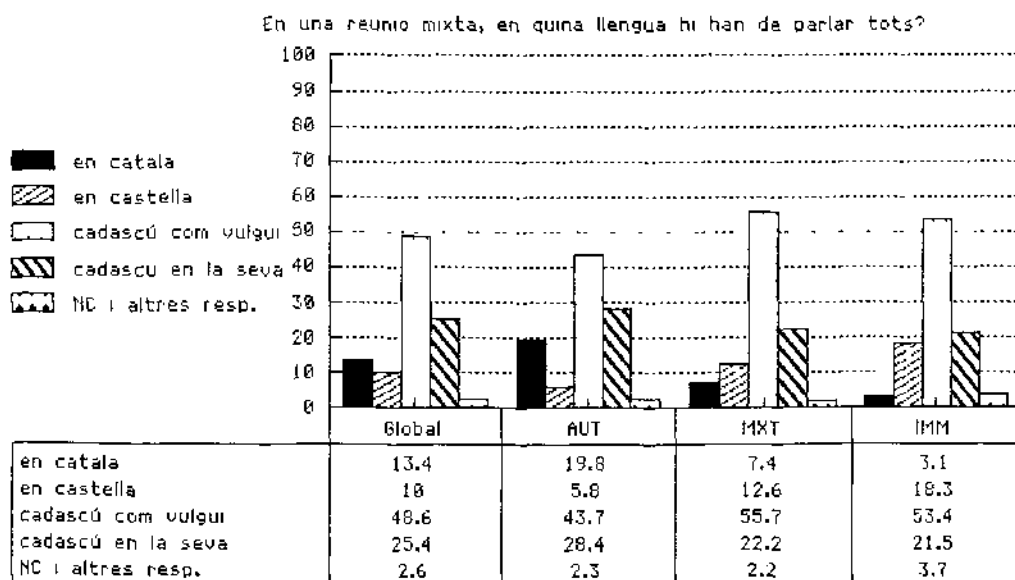
a la llengua superior a la pràctica, la qual cosa es pot traduir en una mala consciència, un sentiment de culpabilitat en part de la població. Això mateix deu passar en altres camps (ecologia, solidaritat, tercer món, racisme...) allò que es predica aconsegueix despertar actituds teòriques i discursives a favor, però que no s'arriben a traslladar a la pràctica.

7.1.3. Ús de les llengües en reunions mixtes¹²⁷.

Quan en una reunió hi ha catalanoparlants i castellanoparlants¹²⁸, l'actitud que han d'agafar els participants apunten cap a solucions monolingües (amb la llengua pròpia del país, minoritzada; o amb a la llengua "comuna", majoritzada) o a solucions bilingües (basades en la lliure elecció; o basades en la fidelitat a la pròpia llengua).

Actitud lingüística en reunions mixtes

Valors globals i segons el grup d'origen familiar († T.970)

127. Pregunta ACT2 del qüestionari.

128. Tots els assistents tenen el domini de les dues llengües.

7. Opiniions sobre els comportaments

Globalment, l'opció amb més adeptes és la que dóna més llibertat als participants d'escollir la llengua que hi usaran i, després, però a molta distància, la que considera que cadascú ha de parlar la seva llengua. Les solucions monolingües (tant si són partidàries del castellà com si ho són del català), afecten molts pocs alumnes, encara que hi ha un lleuger avantatge a favor del català.

a) Segons l'origen familiar.

En tots els casos l'opció que queda més clarament diferenciada de les altres és la que dóna total llibertat d'elecció, que en alguns casos (MXT i IMM) assoleix més del 50% de respostes. El grup dels alumnes fills de matrimonis autòctons (AUT) és el que menys opta per aquesta solució i el que s'inclina més per la solució de fidelitat a la llengua pròpia de cadascú i per la necessitat d'usar la llengua pròpia de la comunitat. En aquesta darrera resposta se situa relativament a molta distància dels altres dos grups, però a menys en la solució d'optar exclusivament pel castellà. Els alumnes del grup AUT sembla que són els més conscients de la necessitat de mantenir la llengua pròpia, això mateix fa que hi hagi més partidaris de les solucions monolingües que en els altres grups. Així i tot s'ha de fer constar que les solucions bilingües tenen el suport d'aproximadament 3/4 de la població enquestada.

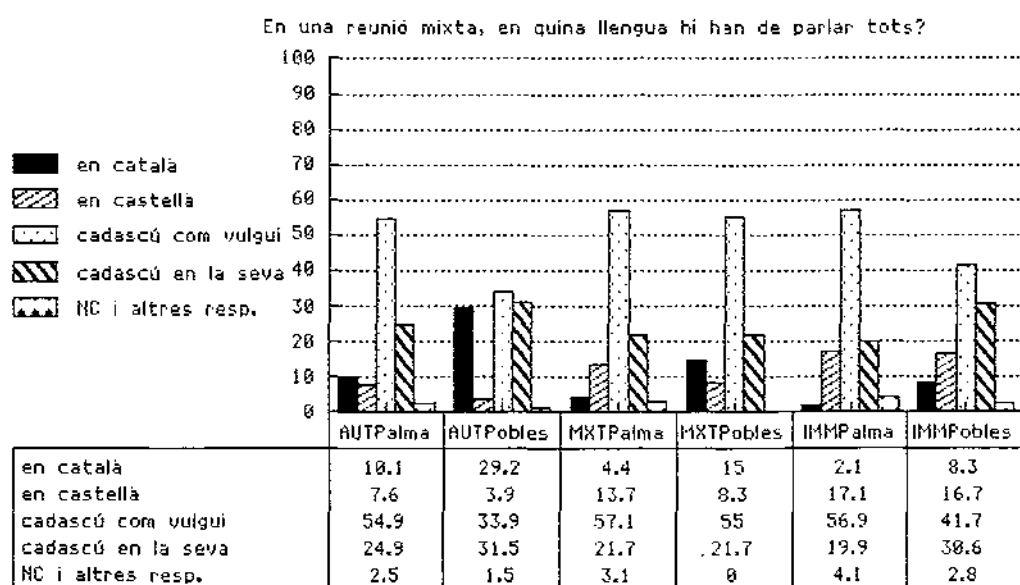
b) Segons l'origen familiar i el lloc de residència.

En tots els casos, els grups dels pobles manifesten estar d'acord amb un major ús de català, que no els que tenen residència a Palma; i, aquests, es mostren més inclinats que s'hi usi exclusivament el castellà. Però, en tots els casos la solució majoritària és la que considera que tots han de poder parlar en la llengua que vulguin.

III. Actituds i representacions

L'opció monolingüe a favor del català és sempre més freqüent en els grups dels pobles i, en canvi, la favorable a la llengua castellana ho és més a Palma, també en tots els grups. En el grup AUT de pobles les opcions d'usar només el català, d'usar cadascú la llengua que vulgui i d'usar cadascú la seva, pràcticament s'igualen, cosa que no passa en els altres grups, en què l'opció d'escollir cadascú la que vulgui sempre és la indicada per més del 50% dels enquestats, excepte en el grup IMM de pobles, on, a pesar de ser la majoritària, només se situa al 41%.

Actitud lingüística en reunions mixtes Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència (↑ T.971)

La residència als pobles ens dóna, altra volta, solucions més favorables a la llengua catalana, encara que només és clarament determinant en el cas dels fills dels matrimonis autòctons (AUT). Els AUT de Palma s'aproximen més als altres dos grups que als AUT de pobles. En aquest darrer cas, el grau de

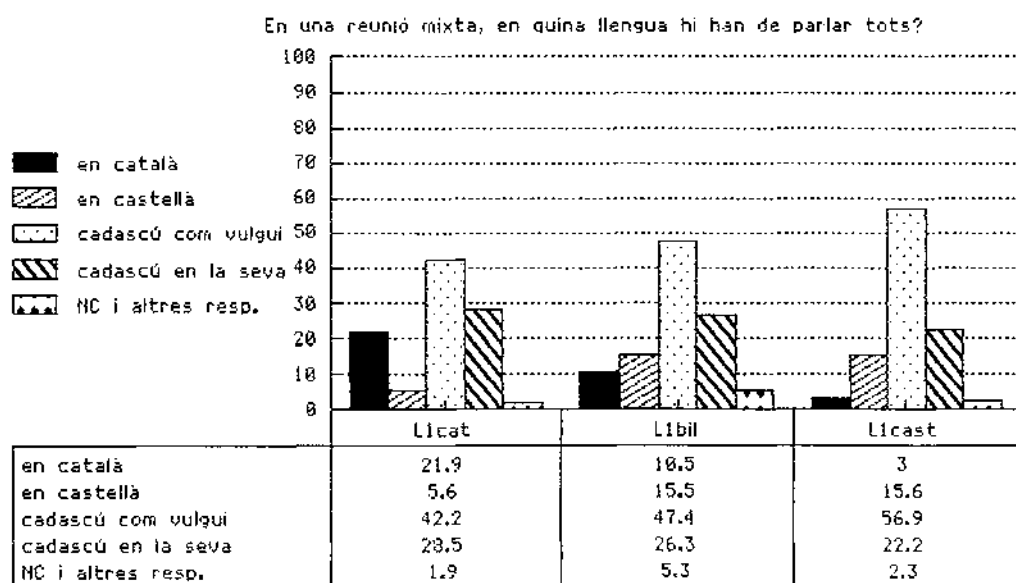
7. Opinions sobre els comportaments

catalanització del centre està relacionat amb el grau de resposta favorable a usar exclusivament el català¹²⁹

c) Segons la L1.

És clar que els catalanoparlants (Llcat) són, com era d'esperar, els que més es mostren favorables de l'ús exclusiu del català, a bastant de distància de la resta d'alumnes, i, encara que amb menys diferència amb relació als altres, més partidaris de mantenir-se fidels a la llengua pròpia.

Actitud lingüística en reunions mixtes. Segons la L1 (↑ T.981

En canvi els castellanoparlants (Llcast) són els que es declaren més favorables de la llibertat d'elecció individual de la llengua i més partidaris també de l'ús exclusiu del castellà, si bé a molta distància.

L'opció majoritària és la de la lliure tria de llengua, que, en gairebé tots els casos s'aproxima al 50%, si no el

129. Els AUT de Palma que responen que tothom hi ha d'usar el català són, segons el grau de catalanització del centre: 0,0% (del grau 0), 7,3% (1), 10,9 (2), 11,8 (3) i 23,5 (4) (↑ T.972-980).

III. Actituds i representacions

supera. La segona opció amb més partidaris és la que fa referència al manteniment de la fidelitat a la llengua pròpia.

7.2. L'OBLIGACIÓ DE PARLAR EN UNA DE LES DUES LLENGÜES

En les societats en què hi ha conflicte lingüístic, les persones poden ser o sentir-se, en determinades situacions, obligades a parlar-ne una.

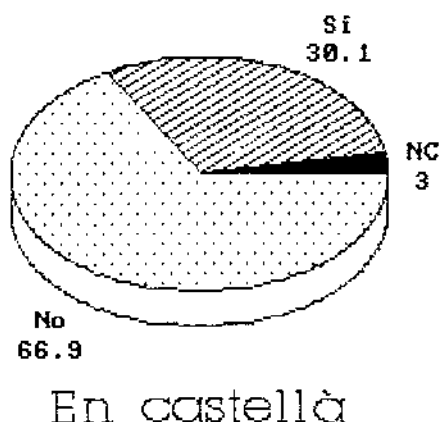
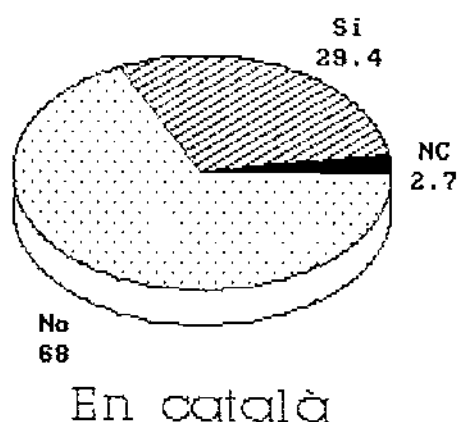
En la nostra enquesta hem tingut en compte aquesta possibilitat i hem formulat dues preguntes relatives al tema, en què es demana si s'hi han sentit i, en cas afirmatiu, en quines circumstàncies¹³⁰.

7.2.1. Valors generals.

Els alumnes que s'han sentit obligats a parlar en català són el 29,4% i els obligats a parlar en castellà, el 30,1%. Les proporcions són, doncs, molt semblants.

S'han sentit obligats a parlar en català o en castellà

(† T.1002-1003)

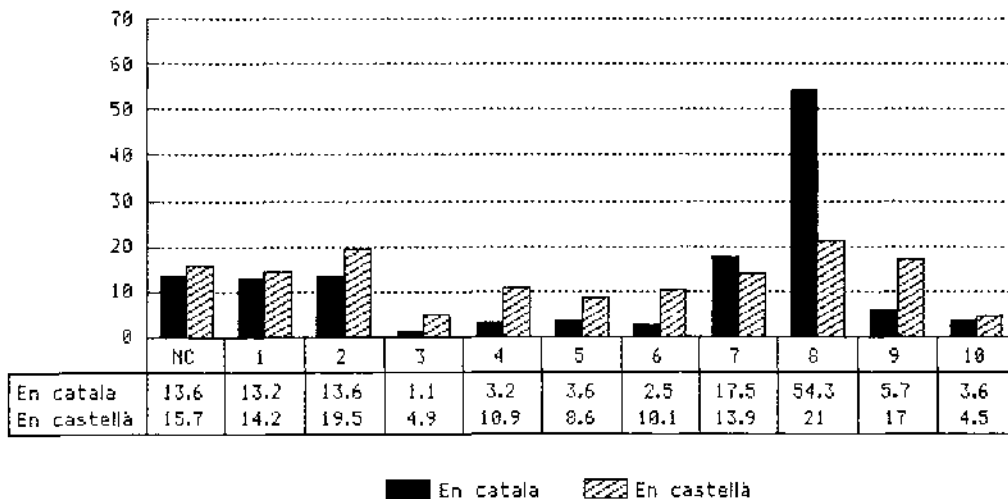

130. Preguntes 01 i 02 del qüestionari.

7. Opinions sobre els comportaments

El 43,3% d'aquests alumnes diuen que no s'hi han vist obligats mai, contra la seva voluntat, en cap llengua¹³¹; el 5,5% ho han estat en les dues¹³²; el 24,4% només s'han sentit obligats a parlar en castellà; i el 23,4%, en català (↑ T.1004). D'aquests resultats podem deduir, en línies generals, que pràcticament la meitat dels alumnes enquestats nascuts a terres de parla catalana no consideren que mai els hagin imposat una llengua, però un poc més d'una quarta part manifesten haver-se sentits obligats a parlar en castellà i una proporció semblant a fer-ho en català. Molts pocs diuen haver estat obligats a parlar en una i altra llengua.

Circumstàncies en què s'han vist obligats a parlar en català o en castellà (↑ T.1005)

1: Amb familiars, amics; 2: Quan algú m'hi parla; 3: Anant a cercar feina; 4: Anant de compres; 5: Al treball, amb clients, al telèfon; 6: En els contactes amb organismes oficials; 7: Quan els professors m'hi parlen; 8: Amb el professor de llengua catalana (en un cas)/castellana (en l'altre) 9: Amb els que la parlen. 10: Altres respostes.

131. És a dir, els canvis de llengua que han d'haver fet al llarg de la seva vida no els consideren imposats, sinó voluntaris i naturals.

132. Es tractaria d'alumnes que manifesten que, en determinades ocasions, han hagut de parlar en una de les dues llengües quan ells haurien parlat en l'altra.

III. Actituds i representacions

Amb relació a les circumstàncies en què s'hi han vist obligats (i tenint en compte només els que han contestat afirmativament o els que no han contestat), la gran majoria d'alumnes en donen 3 o menys¹³³. Considerant només els que en donen fins a 3¹³⁴, podem veure que la circumstància més esmentada pels que s'han vists obligats a parlar en català és «Amb el professor de llengua catalana»; a continuació, però amb una diferència superior a 37 punts, s'hi situen: «Quan els professors m'hi parlen», «Quan algú m'hi parla» i «Amb familiars i amics». Les circumstàncies més esmentades pels obligats a parlar en castellà són «Amb els castellanoparlants», «Amb el professor de llengua espanyola», «Quan algú m'hi parla», «Amb familiars, amics», «Quan els professors m'hi parlen», «Anant de compres» i «En els contactes amb organismes oficials».

7.2.2. L'obligació de parlar en una determinada llengua i L1 dels alumnes.

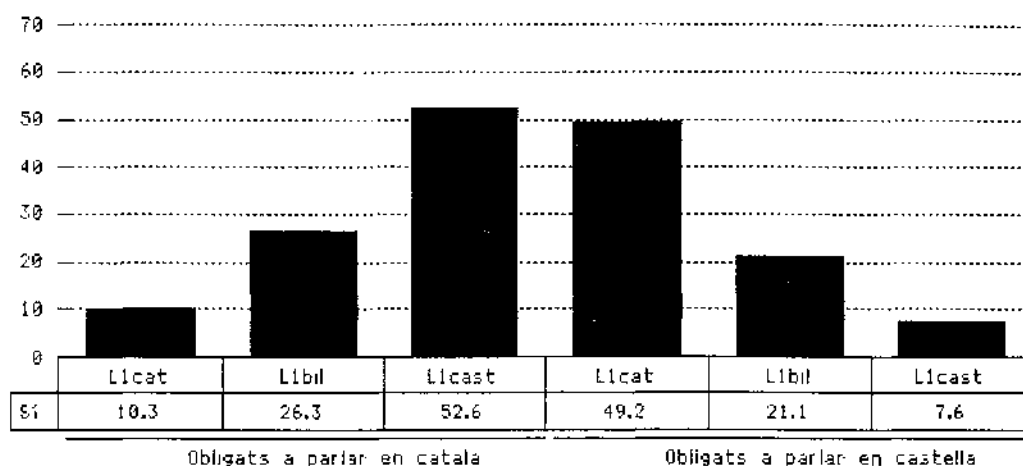
Sense tenir en compte els alumnes que no contesten quina és la seva L1 i els que diuen que és estrangera, el 18,6% dels que contesten que han estat obligats a parlar en català són de L1cat, el 77,7% de L1cast i el 3,7% de L1bil († T.1009).

133. 3 respostes era el màxim que s'havia previst en el qüestionari i els que s'hi ajusten són el 93,3% dels que contesten que els han obligat a parlar en català i el 86,1% dels que contesten que els han obligat a parlar en castellà.

134. Consideram, per tant, que les respostes de la resta d'alumnes tenen una distribució proporcional a la dels que tenim en compte.

7. Opinions sobre els comportaments

Alumnes dels distints grups lingüístics que s'han sentit obligats a parlar en català o en castellà (↑ T.1008-1010)

Evidentment, la relació entre la llengua primera dels alumnes i l'obligació de parlar en català és clara.

Els alumnes que han estat obligats a parlar en castellà (exceptuant els que no donen L1 i els que diuen que és estrangera) són en un 86,2% de L1cat, en un 10,9 de L1cast i en un 2,9% de L1bil (↑ T.1011).

Es pot veure que els alumnes de L1cast tenen una sensació més alta d'haver estat obligats a parlar en català que no els de L1cat d'haver-hi estat en castellà, encara que la diferència només és de poc més de 3 punts. Igualment, entre els alumnes de L1bil hi ha 5 punts de diferència a favor d'una major obligació de parlar en català. Per tant, la sensació d'haver-se sentit obligats a parlar en català és més alta, tot i que amb poca diferència, que la d'haver-ho estat en castellà.

Aquest fet pot contrastar-se amb els valors que tenen els usos amb catalanoparlants i castellanoparlants. Els joves de L1cat, com hem vist repetides vegades en aquest treball, adopten molt més la llengua de l'interlocutor en parlar amb un castellanoparlant que no els de L1cast en parlar amb un catalanoparlant¹³⁵. Tot i així la sensació de sentir-se "obligats"

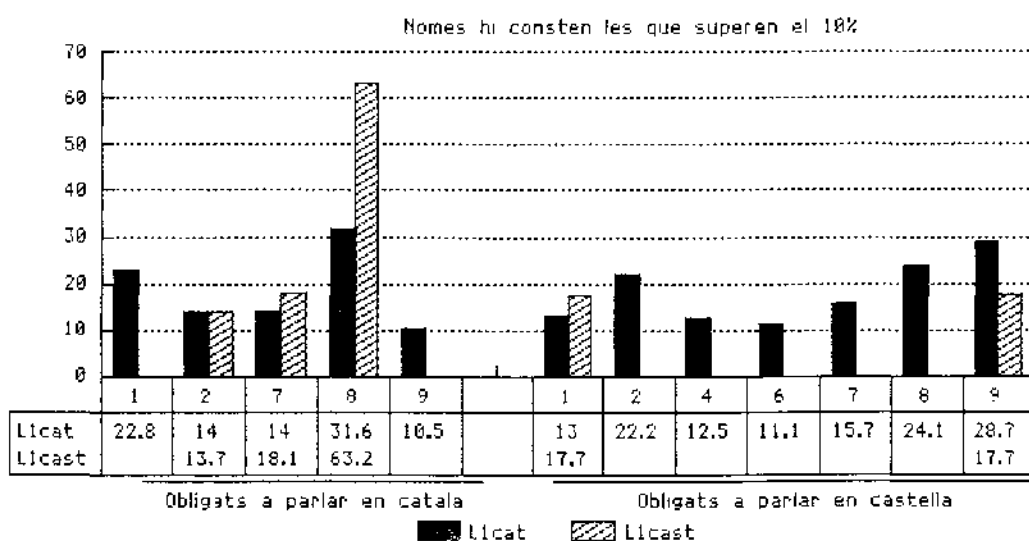
135. Només entre un 10,4% i un 21,1%, segons l'interlocutor, dels alumnes de L1cat mantenen la seva llengua amb castellanoparlants que entenen el català. En canvi els alumnes de L1cast la mantenen entre un 50,8% i un

III. Actituds i representacions

és més alta amb relació al català. Aquest fet mostra que el pas del català al castellà entre els catalanoparlants és molt més convencional i, per tant, molt menys entès com a obligació, que el canvi de castellà a català entre els castellanoparlants, que és molt més intencional i, en conseqüència, menys espontani.

Les circumstàncies més importants (només esmentarem les que superen el 10%) en què, els alumnes de L1cat i de L1cast¹³⁶, se senten obligats a parlar en català o en castellà en contra de la seva voluntat, els que s'hi senten, són les que consten en el gràfic següent:

Circumstàncies en què els alumnes de L1cat i de L1cast s'han vist obligats a parlar en català o en castellà
(↑ T.1012-1013)

1: Amb familiars. 2: Quan algú n'hi parla; 4: Anant de compres; 6: En els contactes amb organismes oficials; 7: Quan els professors n'hi parlen; 8: Amb el professor de llengua catalana (en un cas)/castellana (en l'altre) 9: Amb els que la parlen.

L'obligació de parlar en català entre els alumnes de L1cast es concentra quasi exclusivament a l'àmbit escolar (la primera

65,9% amb catalanoparlants (v. capítol 6.1.4).

136. Els de L1bil són només 10 i no pot ser gaire orientativa la distribució que en fan; de tota manera, en línies generals, no se separa gaire de la dels altres dos grups.

7. Opinions sobre els comportaments

circumstància i la segona ho són, de només tres que superen el 10%). En canvi l'obligació de parlar en castellà entre els alumnes de Llicat, es reparteix molt més (hi ha fins a set circumstàncies que superen el 10% i la primera, precisament, és la més genèrica «amb els castellanoparlants»).

El fet que 41 alumnes tinguin necessitat de donar més de tres respostes a l'obligació de parlar en castellà, mentre que només són 19 en el cas del català, corrobora aquesta dispersió en un cas i concentració en l'altra (↑ T.1016-1017). En resum, podem dir, que els catalanoparlants són molt més pressionats a parlar en castellà per l'entorn que els castellanoparlants a parlar en català. El fet que els valors relatius dels que declaren sentir-s'hi siguin molt semblants en les dues llengües, es pot explicar perquè per a una bona part dels catalanoparlants el canvi de llengua, que segur que l'han de fer molt més sovint que els castellanoparlants, es veu com a cosa òbvia, normal; mentre que en els darrers, el canvi contrari, es percep molt més intencional i forçat.

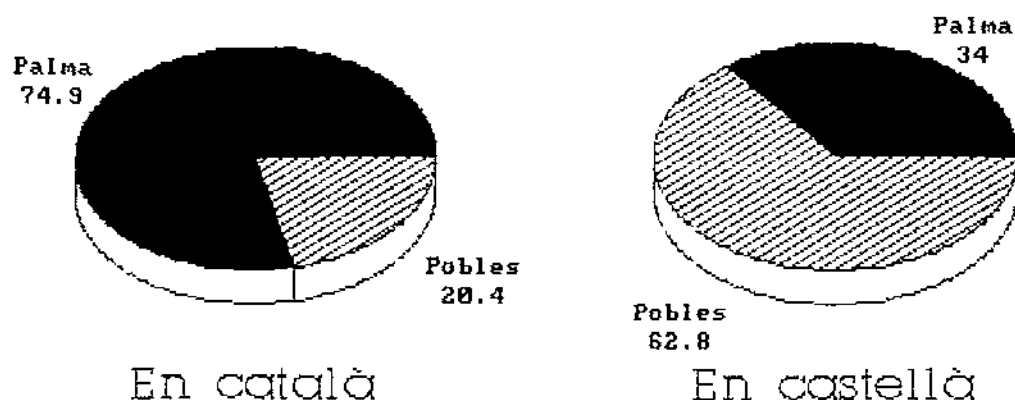
7.2.3. El lloc de residència i l'obligació de parlar en català o en castellà.

La gran majoria, tres quarts parts, dels alumnes que diuen haver estat obligats a parlar en català viuen a Palma, mentre que només són una cinquena part els que viuen a pobles. En canvi, dels obligats a parlar en castellà, la majoria resideixen a pobles.

És clar, per tant, que el sentiment d'obligació d'usar una llengua va molt lligat amb els contextos on és més rara la utilització normal d'aquesta llengua.

III. Actituds i representacions

Lloc de residència dels que s'han sentit obligats
a parlar en català o en castellà († T.1018-1019)

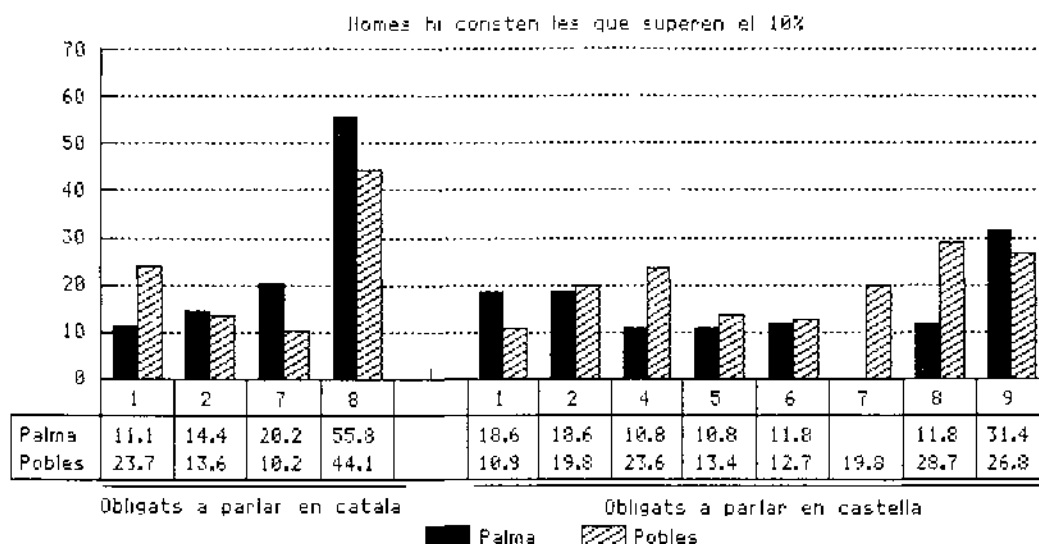

1: Amb familiars, amics; 2: Quan algú n'hi parla; 4: Anant de compres; 6: En els contactes amb organismes oficials; 7: Quan els professors n'hi parlen; 8: Amb el professor de llengua catalana (en un cas)/castellana (en l'altre) 9: Amb els que la parlen.

La principal circumstància que els fa sentir obligats a parlar en català és, per als de Palma, quan són amb el professor de llengua catalana, seguida a molta distància per quan els altres professors hi parlen, quan algú els hi parla i amb els familiars i amics. Entre els alumnes de pobles, amb el professor de llengua catalana, amb familiars i amics, quan algú els hi parla i quan els professors hi parlen. En ambdós casos la importància de les mateixes circumstàncies és evident, però també queda clar que a Palma en bona part es concentren a l'escola (professor de llengua catalana i professors), i als pobles queda més dispersa.

7. Opiniions sobre els comportaments

Circumstàncies en què els alumnes de Palma i dels pobles s'han vist obligats a parlar en català o en castellà (↑ T.1020-1021)

1: Amb familiars, amics; 2: Quan algú m'hi parla; 4: Anant de compres; 5: Al treball, amb clients, al telèfon; 6: En els contactes amb organismes oficials; 7: Quan els professors m'hi parlen; 8: Amb el professor de llengua catalana (en un cas)/castellana (en l'altre) 9: Amb els que la parlen.

Els principals condicionants que els fan sentir obligats a parlar en castellà són, entre els alumnes de Palma, set: quan l'interlocutor és castellanoparlant, amb els familiars i amics, quan algú els hi parla, en els contactes amb organismes oficials, amb el professor de llengua espanyola, anant de compres i al treball, amb clients, al telèfon; entre els alumnes de pobles, són vuit: amb els professor de llengua espanyola, amb els castellanoparlants, anant de compres¹³⁷, quan algú els hi parla, quan els professors els hi parlen, al treball, amb clients, al telèfon, en els contactes amb organismes oficials i amb familiars i amics.

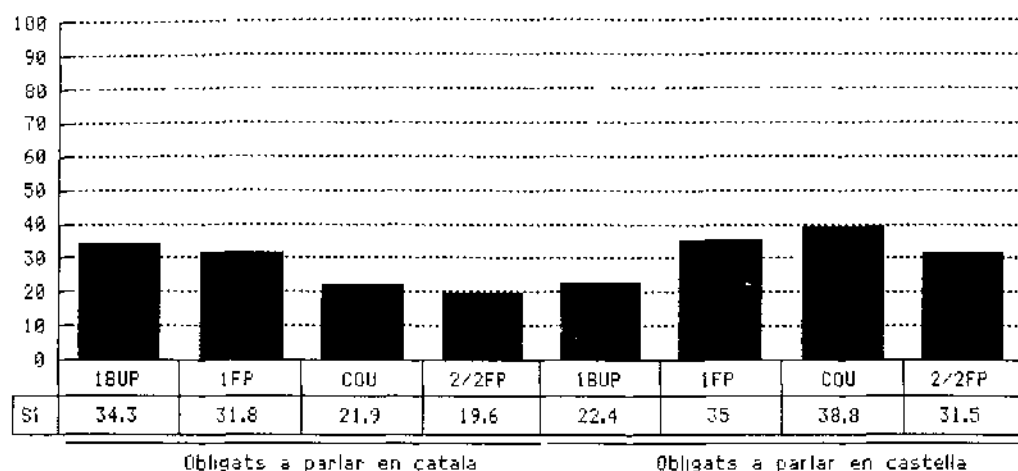
Queda clar, per tant, que l'obligació de parlar en castellà la imposen moltes més circumstàncies que no pas la de parlar en català. Sembla evident, doncs, que en conjunt l'obligació envers el castellà es troba en molts més entorns que no la de parlar català.

137. És possible que «anar de compres» vulgui dir anar a comprar a Palma.

III. Actituds i representacions

7.2.4. Obligació de parlar en català o en castellà segons els cursos.

S'han sentit obligats a parlar en català o en castellà
Segons els cursos († T.1022-1023)

Els alumnes més grans (de 2/2FP i de COU) són els que menys diuen haver-se sentit obligats a parlar en català. En canvi els alumnes de nivell inferior són els que consideren haver-s'hi sentit en més ocasions. Si analitzam aquests resultats dins cada grup de procedència familiar, la distribució es manté igual en tots tres, encara que, en alguns casos, les diferències entre cursos s'acurcen († T.1024, 1026, 1028).

El major percentatge d'alumnes que diuen haver-se sentit obligats a parlar en castellà són els de COU, seguits pels de 1FP i els de 2/2FP. A més distància, a deu punts, se situen els alumnes de 1BUP, on només hi ha el 22,4% que ho afirmen. Per grups de procedència familiar, entre els alumnes del grup AUT el curs en què s'hi han sentit més és COU (54,1%), seguit pels altres amb el mateix ordre; en canvi en el grup de procedència mixta (MXT) i forana (IMM), el curs que diu haver estat més obligat és 1FP (31,3% i 9,4%) i el que menys 2/2FP (0%), tot i que en el darrer grup les diferències no són significatives († T.1025, 1027, 1029).

Per tant, podem veure que el sentiment d'obligació de parlar en català, en contra de la pròpia voluntat, disminueix en

7. Opinions sobre els comportaments

els darrers cursos. En canvi, amb relació a l'obligació de parlar en castellà no segueix un procés tan clar.

7.2.5. L'obligació, entre els castellanoparlants, de parlar en català i l'ús que en fan.

Com hem vist, el 52,6% d'alumnes de Llicast diuen que han estat obligats a parlar en català i el 45,3% afirma el contrari.

Ara bé, per què n'hi ha que consideren que hi són obligats? És perquè són els que l'usen menys? O els que realment l'usen més són els que s'hi consideren obligats?

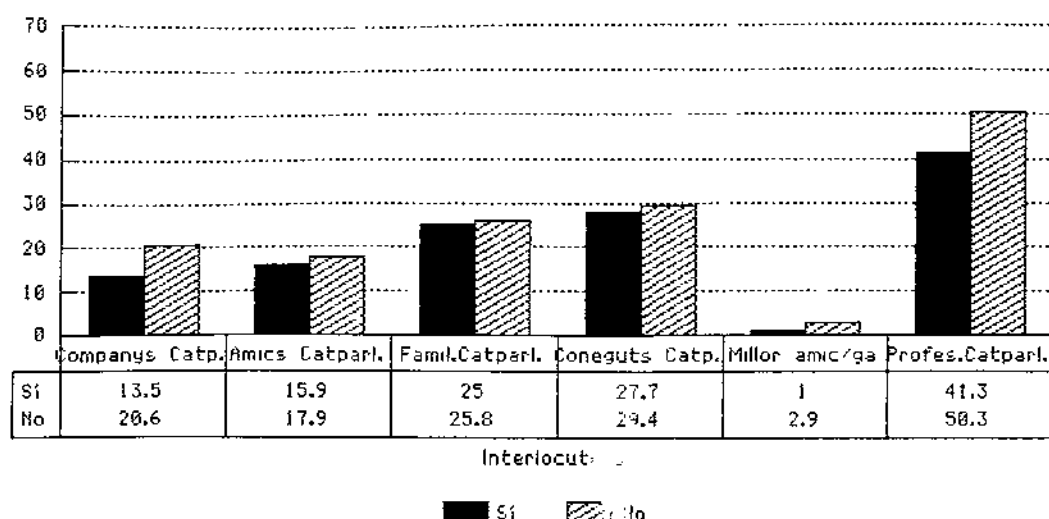
Si analitzam els usos en una sèrie de casos (família, coneguts i desconeguts catalanoparlants, situacions amb catalanoparlants), podem veure que hi ha diferències importants entre un grup i un altre.

a) En l'àmbit familiar (amb el pare, la mare i els germans), no hi ha pràcticament gens de diferència en l'ús del català, que pràcticament, com és lògic en un grup de Llicast, és insignificant. Així i tot, hi ha una tendència a fer-ne un ús superior els que diuen que no han estat obligats a parlar en català (↑ T.1030-1032).

b) Aquesta mateixa situació d'igualtat, encara que amb un ús un poc més significatiu, es dona també en l'entorn de persones conegudes, si bé les diferències, ja més clares, mostren, sobretot amb els catalanoparlants, un major ús del català entre els que no hi han estat obligats:

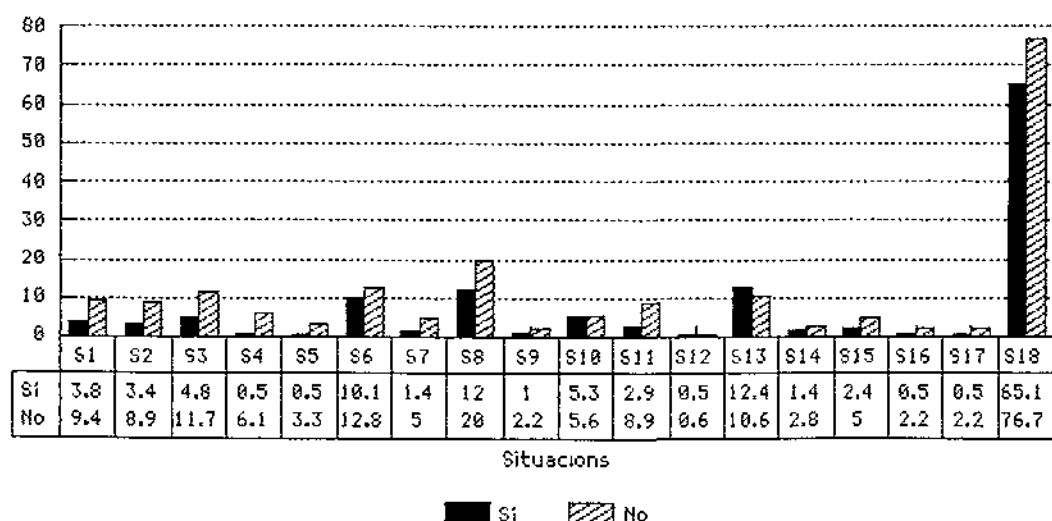
III. Actituds i representacions

Usos de català d'alumnes de L1cast segons si s'han sentit obligats a parlar en català (sí) o no (no) (↑ T.1033-1038)

c) En altres tipus de situacions, on no se sap si l'interlocutor és catalanoparlant, ja hi ha més diferències, sobretot en alguns casos:

Usos de català d'alumnes L1cast segons si s'han sentit obligats a parlar en català (sí) no (no) (↑ T.1039-1056)

Interlocutors: S1, Dependent/a d'una botiga; S2, Empleat/ada de banc; S3, Policia municipal; S4, Policia nacional; S5, Guàrdia civil; S6, Professor/a; S7, Canbrer/a; S8, Empleat/ada d'ajuntament; S9, Empleat/ada de pub o discoteca. Llengua usada: S10, si anassen a demanar feina; S11, amb un/a metge/essa; S12, en soniar; S13, per les expressions quan s'enfaden; S14, en fer comptes i operacions; S15, en aninar l'equip; S16, en contar acudits; S17, per prendre els apunts d'una classe en llengua castellana; S18, en prendre els apunts d'una classe en llengua ().

7. Opinions sobre els comportaments

És simptomàtic que, per exemple, les diferències no siguin significatives amb un/a professor/a (S6), si anassen a cercar feina (S10). Això mateix també passa en situacions en què no hi ha un interlocutor real: en somiar (S12), quan s'enfaden (S13). I també en situacions en què l'ús de la llengua és molt marcat pel context: en els apunts d'una classe en llengua castellana (S17) i en una en llengua () (S18).

Amb desconeguts que parlen català, el 19,3% dels que diuen haver estat obligats a parlar en català ho fan en aquesta llengua, mentre que els que no hi han estat obligats ho fan en un 31,8% († T.1057).

Queda clar, per tant, que entre els alumnes de Llcast que usen amb menys freqüència el català és més freqüent que pensin amb més facilitat que hi ha casos en què se'ls imposa la llengua. És a dir, els alumnes de Llcast que en situacions «lliures» usen més el català són els que consideren que mai no els han imposat parlar-hi.

7.3. LES ASSIGNATURES QUE MÉS AGRADEN I LES QUE AGRADEN MENYS ALS ALUMNES.

Entre els elements que poden ajudar a descriure l'actitud dels alumnes davant la qüestió lingüística, també hi ha la valoració que fan de l'assignatura de Llengua Catalana. De tota manera aquest judici no es pot interpretar directament com valoració de la llengua perquè, en l'opinió que els alumnes tenen sobre les assignatures, hi influeixen factors molt diversos (la relació particular del professor amb l'alumne o amb tot el grup-classe, l'èxit o fracàs acadèmic personal en

III. Actituds i representacions

l'assignatura, la interpretació o no de l'assignatura com una càrrega que no té res a veure amb el que ell vol estudiar --sobretot en els cursos superiors on la tria de matèries ja intervé molt--, etc.).

Així i tot hem cregut oportú tenir aquest aspecte en compte, perquè, la presència de l'assignatura de llengua catalana en els currículums escolars, ha estat presentada moltes de vegades com una imposició a la qual la major part dels alumnes en són contraris. De fet és l'única matèria que, amb freqüència des de fora del sistema escolar, veu qüestionada la seva presència obligatòria. Per altra banda, també és una assignatura relativament recent en els plans d'estudis, la qual va ser integrada com un afegit, com una suma d'hores i matèria, per tant clarament com un obstacle més per als alumnes¹³⁸.

7.3.1. L'assignatura que menys els agrada.

a) Valors globals.

La llengua catalana, com a assignatura que més poc agrada, és citada pel 13,2% d'alumnes de 1BUP, el 15,7% de 1FP, el 13,0 de COU i el 13,7% de 2/2FP.

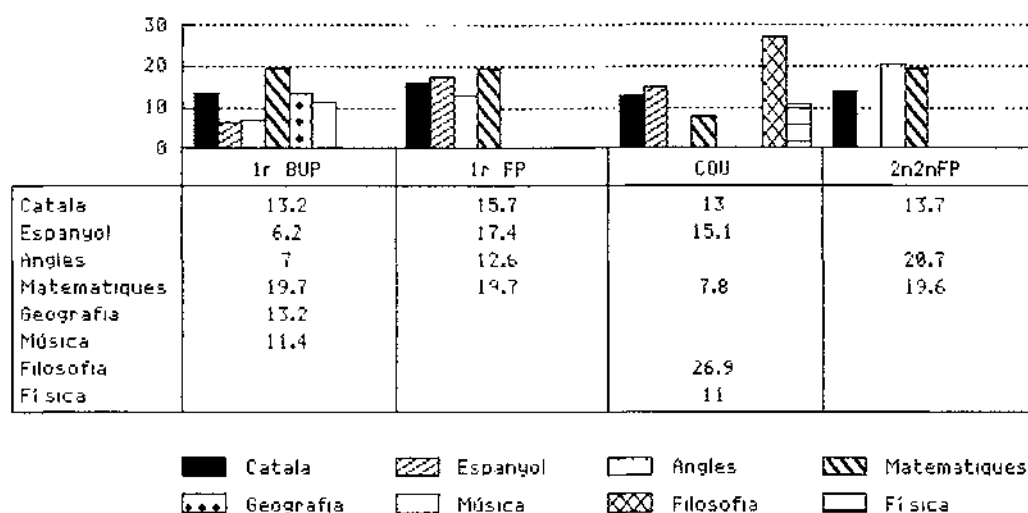
Per tant, una gran part d'alumnes, de tots els cursos, tenen assignatures menys valorades que la de llengua catalana.

138. Pregunta ASS del qüestionari. Encara que hi ha assignatures comunes i assignatures optatives, en el qüestionari no es recollí informació necessària per saber quants d'alumnes cursaven cada assignatura i obtenir-ne un índex real de l'acceptació i del rebuig. Per tant una assignatura comuna (com la Llengua Catalana, per exemple) té moltes més possibilitats que una d'optativa de sortir com la que més o menys agrada; mentre que, les optatives, pel fet que han estat escollides pels alumnes, difícilment poden sortir com les que menys agraden, i en canvi veuen augmentades les possibilitats d'aparèixer com les preferides. Per evitar al màxim aquest problema, en tot moment analitzam la valoració de les assignatures a partir dels diferents cursos, ja que, així, a cada un dels grups hi ha més coincidència d'assignatures que si es feia l'anàlisi globalment.

7. Opiniions sobre els comportaments

A 1BUP assoleixen un valor més alt o semblant, com a assignatura que menys agrada, altres matèries també comunes a tots els alumnes: les Matemàtiques, la Geografia¹³⁹ i la Música. L'anglès¹⁴⁰ i la Llengua Espanyola, són valorades negativament per la meitat dels que ho fan de la Llengua Catalana.

Assignatures que menys els agraden. Segons el curs († T.1058)

A 1FP són valorades negativament per més alumnes que els que ho fan de la llengua catalana altres assignatures també comunes: Matemàtiques i Llengua Espanyola.

A COU la Filosofia és l'assignatura que agrada menys a un nombre major d'alumnes, seguida de la de Llengua Espanyola; les dues són assignatures comunes. Les Matemàtiques i la Física, que són obligatòries només per a Ciències, assoleixen també uns valors bastants alts.

A 2/2FP, l'Anglès és la valorada més negativament per un major nombre d'alumnes, seguit de prop per les Matemàtiques.

139. En alguns centres a 1BUP no tenen Geografia, sinó Història (que assoleix aquí un valor del 4%). Per tant, la Geografia no és comuna a tots els alumnes.

140. És optativa amb Francès, encara que la gran majoria d'alumnes la cursa.

III. Actituds i representacions

En aquest grup no hi ha cap alumne que citi la Llengua Espanyola.

Podem veure, per tant, que a tots els cursos hi ha assignatures que són citades en més ocasions que el català com la que menys agrada.

Ja hem dit que la valoració de l'assignatura no sol fer-se tant a partir del que seria intrínsec a la matèria, sinó més aviat a partir d'altres factors, com poden ser el professor, la valoració que l'entorn dóna a l'assignatura, etc. Una prova n'és el fet que el tant per cent d'alumnes que citen aquestes assignatures que hem esmentat, varia molt d'un grup-classe a un altre († T.1059).

b) Segons el tipus i ubicació dels centres.

Els diferents tipus de centre escolar a què assisteixen el alumnes i la seva ubicació (públic i privat; Palma i pobles¹⁴¹) sembla que influeixen en la valoració que els alumnes fan de l'assignatura de Llengua Catalana, tal com podíem suposar per les dades que hem obtingut en altres apartats d'aquest treball.

Els centres en què hi ha menys alumnes que citen la llengua catalana, com a assignatura que els agrada més poc, són els públics de la part forana, seguits dels públics de Palma i en darrer lloc els privats. Entre els públics de Palma, però, hi ha l'únic grup en què el nombre d'alumnes que citen l'assignatura de llengua catalana supera el 40% (68%)¹⁴². D'altra banda, entre els privats, dels tres grups que superen el 30%,

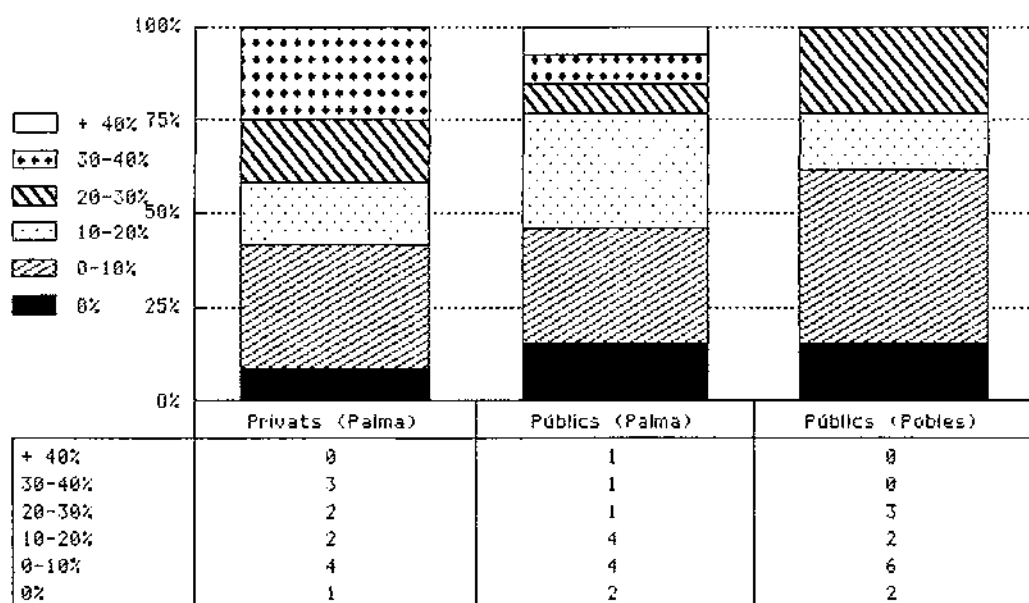
141. Tots els centres privats compresos en la mostra són de Palma.

142. Aquest grup és d'un centre que, a més d'estar situat en una zona marginal de la perifèria, entrà en funcionament l'any en què es va passar l'enquesta i, com sol passar en aquests casos, acollia alumnes rebotats d'altres centres.

7. Opiniions sobre els comportaments

n'hi ha dos que pertanyen al mateix centre (un de primer i un de COU)¹⁴³.

Nombre de centres en què el percentatge d'alumnes que citen el català com l'assignatura que menys els agrada se situa entre els valors indicats (↑ T.1060)

En comprovar la relació que hi ha entre el grau de catalanitat del centre¹⁴⁴ i el tant per cent d'alumnes que donen el català com l'assignatura que menys els agrada, pot veure's que les mitjanes dels grups de catalanitat de 0 a 3 són molt semblants (al voltant del 16%), però baixa molt quan el grau de catalanitat és 4 (6,2%) o 6 (3,2%)¹⁴⁵.

Podem establir, per tant, que a partir d'un cert grau de catalanitat del centre (4), la no acceptació de l'assignatura baixa considerablement, encara que aspectes circumstancials, com els vists abans, poden fer variar aquesta relació.

143. En aquest cas, no és, evidentment, un centre de cap zona marginal i, a més, té una tradició de molts anys.

144. v. el capítol 5.2.

145. Grau de catalanitat 0: 14,5%; 1: 18,5%; 2: 17,3% (13,1%, si no tenim en compte el cas especial del centre que dona el 68%); 3: 16,2%. Hi ha set centres de grau 4 i un de 6. De 5, ja ho hem vist, no n'hi ha cap (↑ T.1062).

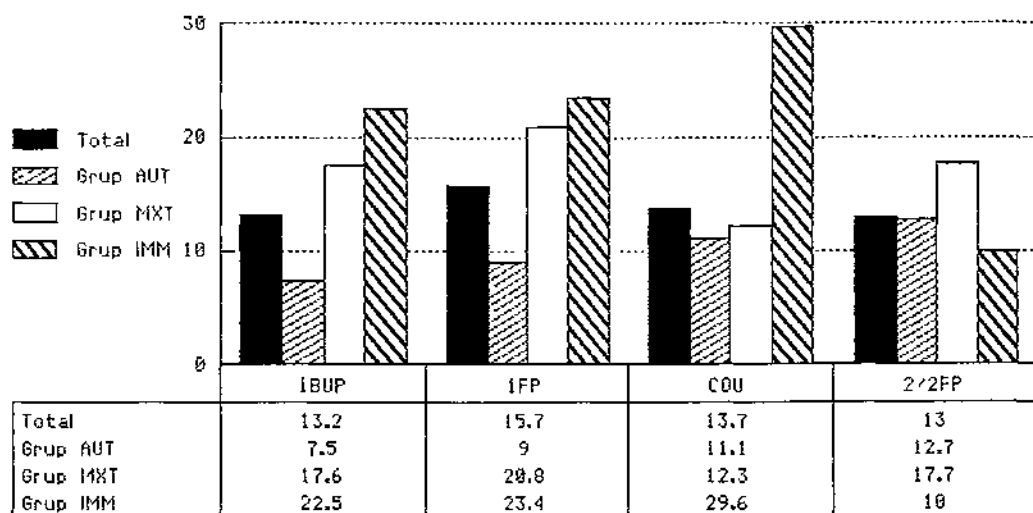
III. Actituds i representacions

c) Segons el grup d'origen familiar

A part del tipus de centre, les variables que en aquest treball ens serveixen de punt de referència, actuen de manera diversa sobre el grau d'acceptació de l'assignatura.

En primer lloc analitzarem les respostes a partir dels grups de procedència familiar:

Alumnes als quals l'assignatura que menys els agrada és el català. Segons el grup d'origen (↑ T.1063-1065)

En el gràfic podem comparar les mitjanes generals de cada curs amb les que s'obtenen tenint en compte aquesta variable d'origen.

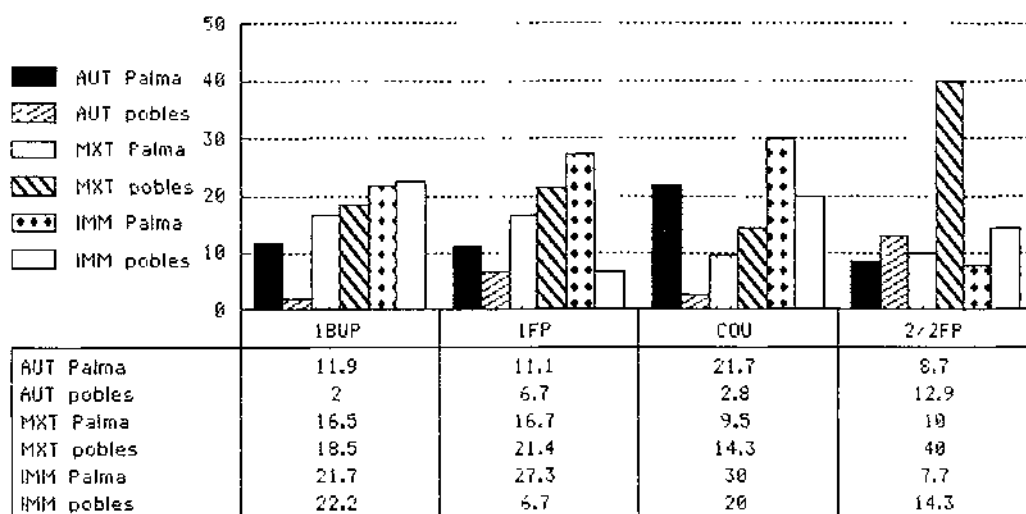
Els alumnes que tenen els pares nascuts als Països Catalans (AUT) són els que menys citen la Llengua Catalana com a assignatura que els agrada més poc. A continuació hi trobam els de pares de procedència mixta (MXT) i, en darrer lloc, els fills de pares nascuts fora de terres catalanes (IMM)¹⁴⁶.

Sembla, per tant, que hi ha alguna relació entre la classe de família a què es pertany i el grau d'acceptació de l'assignatura de Llengua Catalana.

146. Això es dona en tots els cursos que estudiam, excepte entre els alumnes de 2/2FP que són els d'aquest nivell que menys esmenten aquesta assignatura, només el 10%. El fet que només hi hagi 20 alumnes d'aquest grup d'origen que facin aquest curs fa que no hàgim de considerar com a significatiu aquest valor, ja que cada alumne representa un 5%.

7. Opiniions sobre els comportaments

Alumnes als quals l'assignatura que menys els agrada és el català. Segons el grup d'origen i el lloc de residència (↑ T.1066-1071)

Si dins de cada un d'aquests grups, establim les diferències que hi ha entre els que resideixen a pobles i els que resideixen a Palma, podem veure que, aquest fet, sembla només tenir una influència clara en el grup AUT.

Entre els alumnes del grup AUT que viuen a Palma és més freqüent que aparegui citada l'assignatura de Llengua Catalana que entre els de pobles, amb diferències bastant considerables¹⁴⁷.

En canvi, succeeix al revés en el grup MXT, encara que les diferències són menors en quasi tots els casos. Hi ha més alumnes de pobles als quals l'assignatura que els agrada menys és la de català que no alumnes de Palma. La diferència més important és entre els alumnes de 2/2FP, on la proporció és de 4 a 1¹⁴⁸.

147. Hi ha una excepció, als alumnes de 2/2FP de pobles, aquesta assignatura, els desplaça més que als de Palma. Ja hem vist que en aquest grup, a causa del baix nombre d'individus que hi entren, hi havia un comportament estrany, que persisteix en tots els casos.

148. En aquests dos grups el nombre total d'alumnes és molt baix (10 i 5, respectivament), la qual cosa dóna molt poc valor representatiu als resultats.

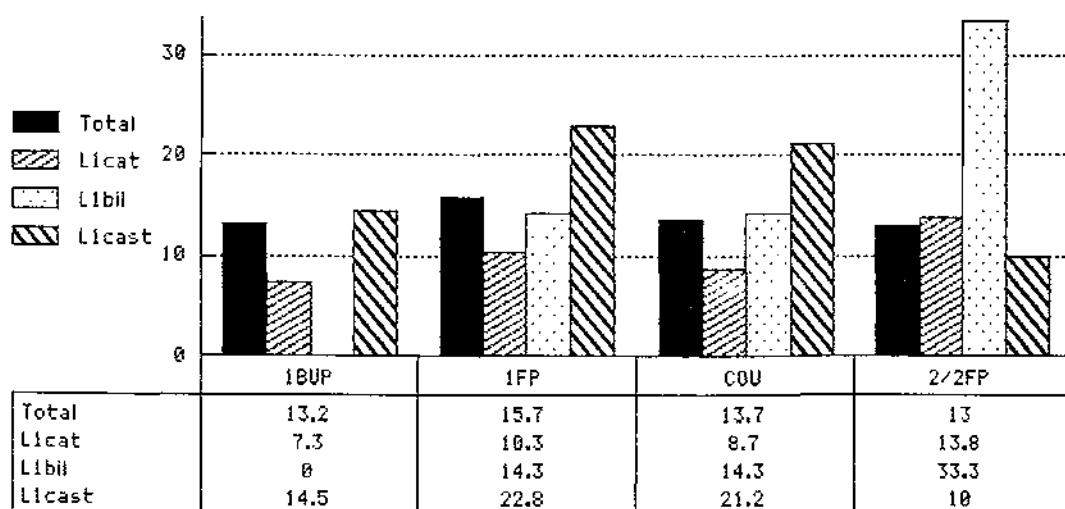
III. Actituds i representacions

En el grup IMM¹⁴⁹, entre els alumnes de 1FP i els de COU, el català com a assignatura més negativa apareix més freqüentment entre els alumnes de Palma. A 1BUP apareixen en proporcions semblants; a 2/2FP, una altra vegada n'és l'excepció, els alumnes de pobles la citen amb més freqüència que els de Palma.

d) Segons la L1.

La valoració de l'assignatura de Llengua Catalana com a assignatura que menys agrada presenta també variacions amb relació a la L1 dels alumnes. Els alumnes de Llicat són, lògicament, els que menys citen aquesta assignatura com la que més els desplaça, amb no gaire oscil·lacions. De tota manera a 2/2FP és on més se cita. Els alumnes de Llicast, són els que més citen el català com a assignatura que menys els agrada, amb l'excepció dels de 2/2FP, que se situen al 10%.

Alumnes als quals l'assignatura que menys els agrada és el català. Segons la L1 (↑ T.1072-1074)

149. Totes les subdivisions formades a partir del grup IMM tenen pocs individus, per tant els resultats no són gaire representatius.

7. Opinions sobre els comportaments

Els alumnes de Llibil, donen uns resultats diversos, sens dubte a causa del baix nombre d'individus (38) que pertanyen a aquest grup. A 1BUP, no n'hi ha cap que la citi; a 1FP i a COU els valors se situen entre els que donen els joves de Llicat i els de Llicast¹⁵⁰.

7.3.2. L'assignatura que més els agrada.

En la pregunta anterior les respostes negatives se centren sobre les assignatures obligatòries, és a dir comunes, i per tant els percentatges podien ser significatius o, com a mínim, orientatius. En canvi ara, quan es refereixen a l'assignatura que més els agrada, les respostes es dispersen molt i hi deu haver un bon nombre de respostes que se centren en optatives, és a dir en assignatures que només una part dels alumnes fan. Per això, en aquest cas els resultats no són, pensam, tan significatius.

La llengua catalana, en general, no és de les assignatures que agradin més, tot i que apareix citada amb freqüència, amb variacions d'un curs a l'altre († T.1075).

A 1BUP el 2,5% d'alumnes diuen que l'assignatura que més els agrada és la Llengua Catalana. Per damunt seu hi ha les Ciències Naturals (18,2%), les Matemàtiques¹⁵¹ (17,7%), la Geografia/Història (14,7%), l'Educació Física (13,4%) i el Dibuix (11,7%). L'Anglès i la Llengua Espanyola se situen per damunt la Llengua Catalana (9,5% i 6,7%, respectivament). Per davall la llengua catalana s'hi situen la Religió (1,0%) i la Música (0,5%).

A 1FP, la Llengua Catalana és l'assignatura preferida pel 7,6% d'alumnes, però són més citades les Matemàtiques (16,6%),

150. A 2/2FP, altra vegada, es dona el cas excepcional, en què el valor supera de molt els altres (33,3%); però no ho podem tenir en compte perquè només hi ha 3 alumnes de Llibil que cursi aquest nivell.

151. La trobam, per tant als dos extrems: com la que agrada menys i una de les que més agraden.

III. Actituds i representacions

l'Educació Física (9,9%) i les Pràctiques (11,7%). Per davall, s'hi situen tota la resta, amb la Llengua Espanyola (6,7%) i l'Anglès (5,8%).

A COU, on el pes de les assignatures no comunes és molt elevat, la Llengua Catalana té l'1,8%, per davall només hi ha la Llengua Espanyola (1,4%) i les que no se citen. Les assignatures amb més acceptació són assignatures optatives: Matemàtiques (16,4%), Història de l'Art (14,6%), Física i Química (13,2%) i Dibuix (11,4%). La Literatura Catalana, que només era present en centres públics, es esmentada pel 3,7%; en canvi la Literatura Espanyola, present a tots els centres, només arriba al 2,3%.

A 2/2FP, la Llengua Catalana té el 2,2% de referències en aquest apartat. Les Matemàtiques arriben al 13,0%, l'Educació Física l'12,0%, la Comptabilitat el 14,1% i la Mecanografia el 17,4%. La resta d'assignatures tenen valors molt baixos, la diversitat d'opcions fa que sigui d'aquesta manera. La Llengua Espanyola i l'Anglès apareixen amb la mateixa freqüència (4,4%).

La poca freqüència d'aparició de l'assignatura de Llengua Catalana en aquesta pregunta, fa inútil un estudi que pretengui veure la relació entre aquesta resposta i les variables que hem anat prenent de referència.

De tota manera podem dir que en el grup AUT, a tots els cursos, el valors que donen són superiors a la mitjana¹⁵². A MXT, cap alumne no cita l'assignatura de Llengua Catalana com la que més li agrada, excepte en el grup de 1FP (6,3%). A IMM, a tots els grups és citada l'assignatura, excepte a 2/2FP, i per davall els valors de la mitjana, excepte a COU, on, curiosament, té un valor lleugerament superior al del grup AUT¹⁵³ († T.1076-1078).

A partir de la L1 dels alumnes, també hi ha diferències notables. Els alumnes de Llicat donen sempre valors superiors a

152. 1BUP: 4,2%; 1FP: 11,7%; COU: 2,2%; 2/2FP: 3,6%.

153. 1BUP: 1,3%; 1FP: 1,6%; COU: 3,7%; 2/2FP: 0%.

7. Opinions sobre els comportaments

la mitjana¹⁵⁴. Els alumnes castellanoparlants de COU i de 2/2FP no citen en cap cas l'assignatura de Llengua Catalana com la que més els agrada i els de 1BUP i de 1FP la citen molt per davall de la mitjana¹⁵⁵. Entre els alumnes de Llibil, només els de 1FP citen l'assignatura de Llengua Catalana, on, sorprenentment (encara que hem de tenir en compte que són molt pocs alumnes), arriben al 14,3% († T.1079-1081).

La variació de nombre d'alumnes que hi ha d'un centre a un altre que donen el català com a assignatura que més els agrada, varia, normalment, de 0 a 1¹⁵⁶ i la distribució no té res a veure amb el grau de catalanització del centre. De tota manera podem dir que els dos grups de grau 0 no en donen cap i el grup que en dóna més (4) és un d'un centre privat de grau 2.

7.4. CONCLUSIONS.

Els joves enquestats es mostren partidaris d'actituds que, en principi i sense entrar en les conseqüències lingüístiques posteriors, hauríem de considerar tolerants i gens conflictives.

Són partidaris que cadascú usi la llengua que vulgui i consideren que parlar amb una persona d'una altra llengua, per poc assegurada que estigui la comprensió, no ha de significar necessàriament passar a parlar en la llengua de l'interlocutor¹⁵⁷.

Tot i haver-hi constant contacte entre català i castellà, poc menys que el 50% diuen que mai no s'han sentit obligats a

154. 1BUP: 4,2%; 1FP: 11,2%; COU: 3,2%; 2/2FP: 3,5%.

155. 0,5% i 3,3%, respectivament.

156. Hi ha quatre casos que són 2, dos casos que són 3 i un cas de 4.

157. v. també en aquest sentit unes conclusions semblants a aquestes d'E. Boix (1993: 203-204).

III. Actituds i representacions

haver d'usar una de les dues llengües en contra de la seva voluntat.

Els alumnes que amb més freqüència se senten obligats a usar una o altra llengua són els que viuen en àmbits on aquesta llengua té menys ús. Així, els fills de matrimonis autòctons i els que viuen a pobles són els que menys se senten obligats a parlar en català; en canvi, els fills d'immigrants i els que viuen a Palma són els que més s'hi han sentit obligats.

Amb relació als cursos en què estan matriculats, és important destacar que els alumnes de cursos superiors (COU i 2/2FP) són els que menys diuen sentir-se obligats a parlar en català, a una distància important dels alumnes dels cursos inferiors. La major maduresa i la capacitat de veure, com a obligacions, els usos convencionals, poden, potser, explicar aquestes diferències.

Les circumstàncies que obliguen més a l'ús del català en contra de la voluntat dels joves es concentren bàsicament al voltant del món escolar (els professors, sobretot). En canvi, l'obligació de parlar en castellà és marcada per moltes més circumstàncies, de tot tipus, i la principal és, significativament, que l'interlocutor sigui castellanoparlant.

Els castellanoparlants que manifesten sentir-se obligats a parlar en català són els que menys l'usen en tots els casos que hem analitzat; en canvi, els que no s'hi han sentit obligats, sempre en fan un ús superior.

L'acceptació/rebuig de l'assignatura de Llengua Catalana¹⁵⁸ (a pesar que ha estat objecte d'atacs constants, des que s'im-

158. Les dades que ens ofereix l'enquesta en aquest apartat s'han de valorar amb moltes precaucions, pel diferent currículum dels alumnes (BUP i FP, per una banda, i primers i darrers cursos, per l'altra), per la diversitat de respostes que poden donar i per la multiplicitat de factors que solen actuar sobre l'alumne a l'hora de dir quina és l'assignatura que més li agrada, i quina la que li agrada menys. Per tenir una idea més clara de la valoració que fan de l'assignatura, segurament haviem d'haver fet la pregunta perquè no només agafàs les dues assignatures extremes, sinó que contemplàs la possibilitat de donar més d'una resposta, com hem previst en altres casos.

7. Opinions sobre els comportaments

plantà com a matèria obligatòria, per part de determinats grups) assoleix un grau real semblant al de la resta d'assignatures. Fins i tot, en molts de casos, el grau de rebuig de l'assignatura de Llengua Espanyola és superior. Com a assignatura més valorada, se situa a un nivell semblant al de les altres dues assignatures obligatòries de llengua (Llengua Espanyola i Anglès).

En la consideració d'assignatura que menys agrada sembla molt condicionada, sobretot en casos concrets, per altres circumstàncies que no hem pogut valorar. De tota manera podem dir que les variables L1 i grup d'origen familiar també hi tenen influència. En canvi, en aquest cas, la de lloc de residència no sembla tan clara.

Tot i que, en una situació de normalitat, els al·loglots probablement són els que més agraeixen l'aprenentatge escolar de la llengua pròpia de la societat on viuen, sobretot si els és necessari per viure-hi, en el nostre cas el rebuig de l'assignatura és més elevat entre aquesta classe d'alumnes. Això, sens dubte, és un argument més que corrobora la situació de marginalitat que té el català a Mallorca.

El major grau de presència del català en la vida acadèmica del centre sembla que també incideix favorablement en el valor positiu de les respostes a aquesta pregunta, sobretot quan aquesta presència és elevada.

En resum, la consideració que l'assignatura de Llengua Catalana té entre els alumnes sembla ser bastant homogènia amb la resta de matèries del currículum escolar, encara que sigui molt més fàcilment qüestionada, per sectors externs a l'escola, des d'òptiques ideologitzades.

La pertinença a grups més catalanitzats (de L1, d'origen familiar, de lloc de residència i de centre escolar), en general, sembla que implica adoptar unes posicions més favorables al català. De tota manera, aquestes variables no determinen d'una forma tan evident la resposta, com quan n'estudiam els usos.

III. Actituds i representacions

Les consideracions teòriques, amb relació a aquestes situacions analitzades, són sempre més favorables a la llengua catalana que els usos que, a la pràctica, els mateixos alumnes fan; per exemple, encara que la possibilitat de parlar en català amb interlocutors castellanoparlants és, del seu punt de vista, sempre majoritària (a causa que gairebé tots l'entenen), l'ús que en fan és molt majoritàriament en castellà.

8. OPINIONS SOBRE LA SITUACIÓ DE LA LLENGUA CATALANA A L'ACTUALITAT.

Tots els casos de conflicte lingüístic que s'han donat en el passat, excepte quan anaven precedits o acompanyats de genocidi, han estat processos de llarga durada. Actualment, tot i que sembla que es tendeix a sobrevalorar la rapidesa amb que s'efectua (Kremnitz 1993: 80), hi ha molts de factors que poden afavorir la velocitat de la substitució lingüística. Un d'ells és la facilitats amb què, els parlants de la llengua minoritzada, solen comptar per integrar-se lingüísticament en el grup de la llengua dominant.

Els comportaments lingüístics sempre solen anar relacionats amb les exigències de l'entorn, tant si són per seguir-les (usos convencionals) com si són per contradir-les (usos intencionals). L'entorn, o --millor dit-- la visió que en tenen, influeix sobre els usos lingüístics dels individus.

En aquest sentit és freqüent que, en situacions de conflicte lingüístic, hi hagi tendència, entre els parlants de la llengua minoritzada, per una banda, d'afegir-se al corrent que avança i substituir la seva llengua per l'altra. Però també pot donar-se que, quan els individus d'un grup vegin amenaçada la seva situació, radicalitzin la posició amb la finalitat de remarcar la

III. Actituds i representacions

vitalitat dels trets que els identifiquen com a grup, en el nostre cas la llengua seria un dels més evidents (Viladot 1993: 46-49). És important, doncs, saber quina idea tenen els parlants sobre el procés que segueix l'evolució del conflicte.

Amb freqüència, a l'àrea catalana hi ha hagut, polèmiques entre especialistes, precisament per determinar el sentit d'aquesta evolució, i sobre la conveniència o no de fer públiques anàlisis sociolingüístiques poc optimistes o d'encetar debats sobre determinats aspectes de normativa lingüística¹⁵⁹.

8.1. L'EXTENSIÓ SOCIAL DE L'ÚS DE LA LLENGUA CATALANA.

Més de la meitat dels alumnes enquestats (57,1%) consideren que l'ús social de la llengua catalana és en expansió; però cal tenir en compte també que més d'una tercera part (35,8%) opinen el contrari. Per tant, aquestes opinions oposades, tot i que no podem dir que estiguin equilibrades, afecten sectors quantitativament importants de la mostra.

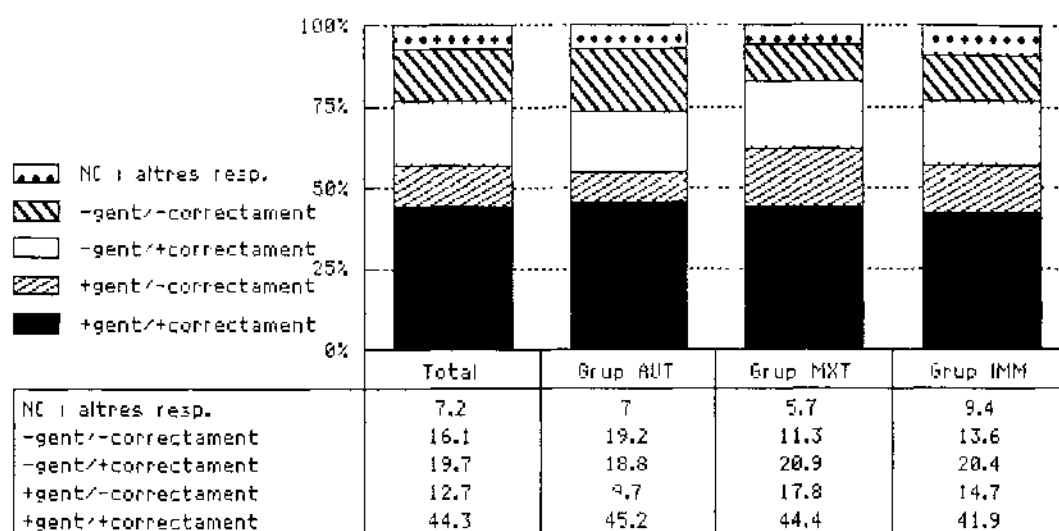
En canvi apareix molt més diferenciada l'opinió sobre l'evolució *qualitativa* de la llengua. Pràcticament dues terceres parts (64,0%) consideren que de cada dia es parla més correctament la llengua catalana, mentre que els que opinen el contrari representen només el 28,8%.

159. Ens referim a les originades, per exemple, amb el *Manifest d'Els Marges*, l'article *El futur de la llengua catalana* o les del català *light* o *heavy*.

Per analitzar quina és la visió que tenen els joves del conflicte lingüístic en què es troba la societat mallorquina, en el qüestionari, a més de les preguntes concretes que ja hem vist, n'hi ha dues (SIT1 i SIT2) perquè els alumnes donin la valoració global de la situació lingüística i del procés que, segons ells, segueix i dues més sobre el grau d'utilitat que té, segons ells, la llengua catalana (UT i UTF).

Extensió de l'ús del català

Valors globals i segons el grup d'origen familiar († T.1082)

8.1.1. Segons el grup d'origen familiar.

Segons el grup de procedència familiar, els alumnes de famílies autòctones (AUT) són els que consideren en menor nombre que de cada dia són més els que parlen català; a l'altre extrem hi ha els fills de matrimonis mixtos, si bé les diferències són massa reduïdes perquè puguem parlar de relació clara.

A més, a tots els grups, al voltant del 29% consideren que de cada dia es parla més malament la llengua catalana i al voltant del 64% consideren que es parla més bé († T.1082).

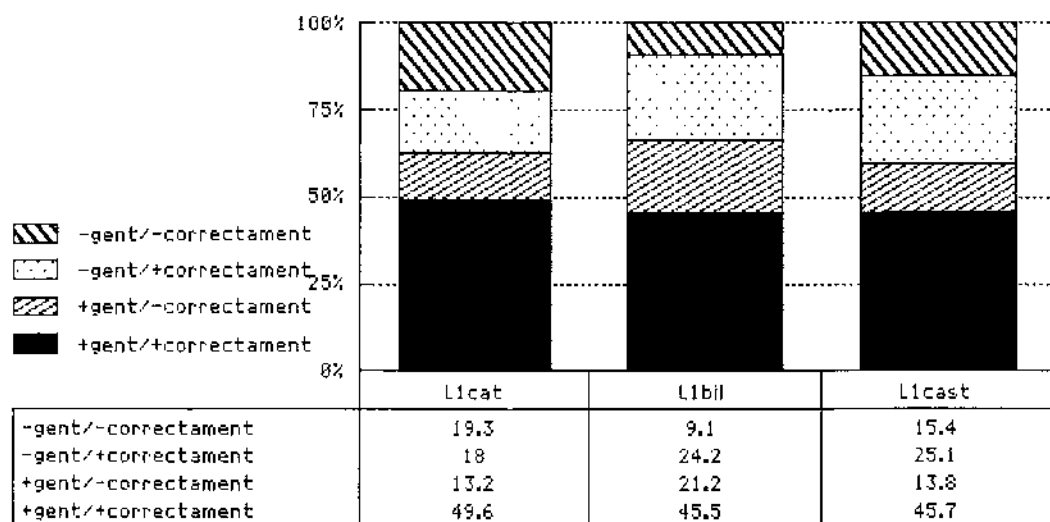
8.1.2. Segons la L1.

Si tenim en compte la llengua primera dels alumnes entre els distints grups també hi ha poques diferències. Els que menys

III. Actituds i representacions

creuen que està avançant són els de L1cast (59,5%)¹⁶⁰ i els que més creuen que està avançant són els de L1bil (66,7%). En aquest cas les diferències també són petites.

Extensió social de l'ús del català. Segons la L1 (↑ T.1083)

Cal esmentar que en el grup AUT hi ha una diferència important entre les respostes segons quina sigui la L1 dels alumnes (↑ T.1084-1085): els de L1cat i de L1bil majoritàriament diuen que cada dia hi ha més gent que la parla (respostes 1 + 2: 57,9% i 55,6%), en canvi els que donen aquestes respostes de L1cast se situen a 16 i 14 punts, respectivament (41,6%). Així mateix, els alumnes del grup IMM que són de L1cat (↑ T.1088-1089) donen molt majoritàriament (71,4%) les respostes que indiquen un increment del nombre de persones que parlen català¹⁶¹; els de L1cast donen valors molt semblants a la mitjana (55,9%)¹⁶². Tots els alumnes

160. Només consideram els alumnes que contesten 1, 2, 3 o 4 i que són de L1 catalana, castellana o d'ambdues.

161. Convé tenir en compte que només són 7 alumnes i, per tant, la representativitat és molt baixa; només pot servir-nos d'indici de la tendència.

162. Els de L1bil sols són tres. Dos donen la resposta 1; un, la 2.

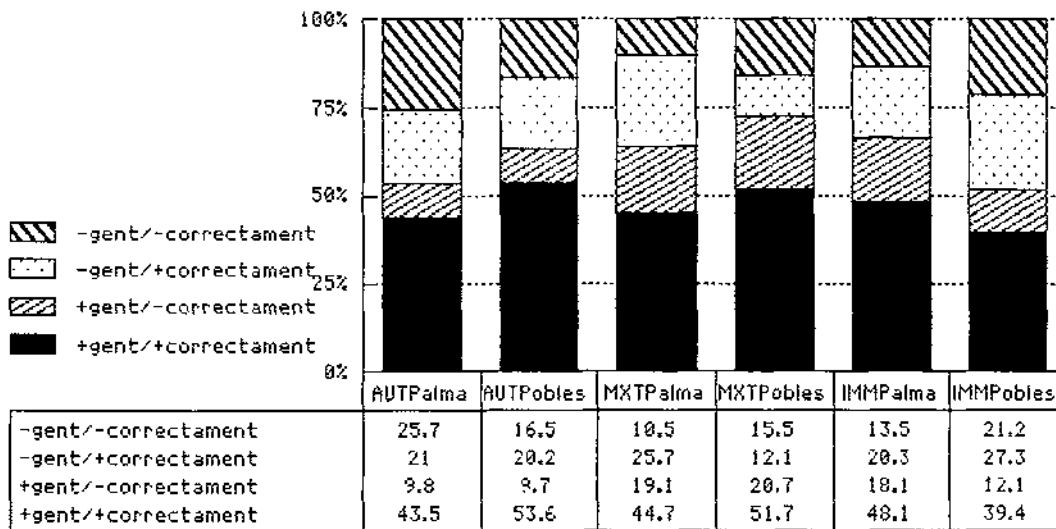
8. Opinió sobre la situació

del grup MXT († T.1086-1087) donen pràcticament els mateixos valors, amb independència de la seva L1¹⁶³.

Aquestes dades permeten suposar que hi ha una relació entre la valoració que fan de la realitat i l'actitud que adopten: els alumnes del grup AUT que han adoptat com a L1 el castellà tendeixen més a creure que la llengua catalana perd parlants; en canvi els del grup IMM de L1cat pensen que de cada vegada n'hi ha més. Tenen, per tant, una visió que justifica la seva opció; són, però, els únics subgrups que s'allunyen dels valors mitjans.

8.1.3. Segons el lloc de residència.

Extensió social de l'ús del català
Segons el grup d'origen i la residència

El lloc de residència també marca algunes diferències entre les respostes a aquesta pregunta. En el grup d'alumnes de famílies autòctones (AUT), i també entre els de famílies mixtes (MXT), els que viuen a pobles tenen una visió més optimista de

163. L1cat: 67,9%; L1cast: 65,0%; L1bil: 63,6%.

III. Actituds i representacions

la realitat (quasi 10 punts per damunt) que la que tenen els que viuen a Palma; en canvi entre els fills d'immigrants que viuen a Palma és més freqüent trobar alumnes que creuen que de cada vegada hi ha més parlants que no entre els alumnes de pobles del mateix grup (hi ha 13 punts de diferència)¹⁶⁴.

El grup on hi ha un major nombre d'alumnes que creuen que de cada vegada hi ha més gent que parla català és el MXT amb residència a pobles (72,4%) i a l'extrem oposat s'hi situen els alumnes del grup IMM també amb residència a pobles.

De tota manera, en l'únic grup on són clarament significatives les diferències, sobretot per les dimensions de la mostra, és entre els fills dels matrimonis autòctons, on els residents a pobles que consideren que la llengua s'expandeix són un 10% més dels que viuen a Palma.

8.1.4. Segons els cursos.

En tots els cursos (↑ T.1091), el percentatge d'alumnes que considera que s'incrementa el nombre de persones que parlen català és molt semblant (entre el 64% i 65%), excepte a 1BUP, on es col·loca 10 punts per davall els altres cursos (56,8%). En els cursos superiors (COU i 2/2FP), a més, també hi ha coincidència parcial en el percentatge d'alumnes que donen la resposta 1, que , en ambdós casos, arriba al 50% (52,0% i 50,6%).

El curs en què estan matriculats els alumnes, per tant, no sembla que determini de cap manera la visió que tenen del procés d'expansió/retracció de la llengua catalana a Mallorca ni tampoc dels canvis *qualitatius* que s'hi produeixen, encara que convé remarcar el fet que la opinió més optimista (més gent la parla i millor) la tenen els alumnes dels cursos superiors.

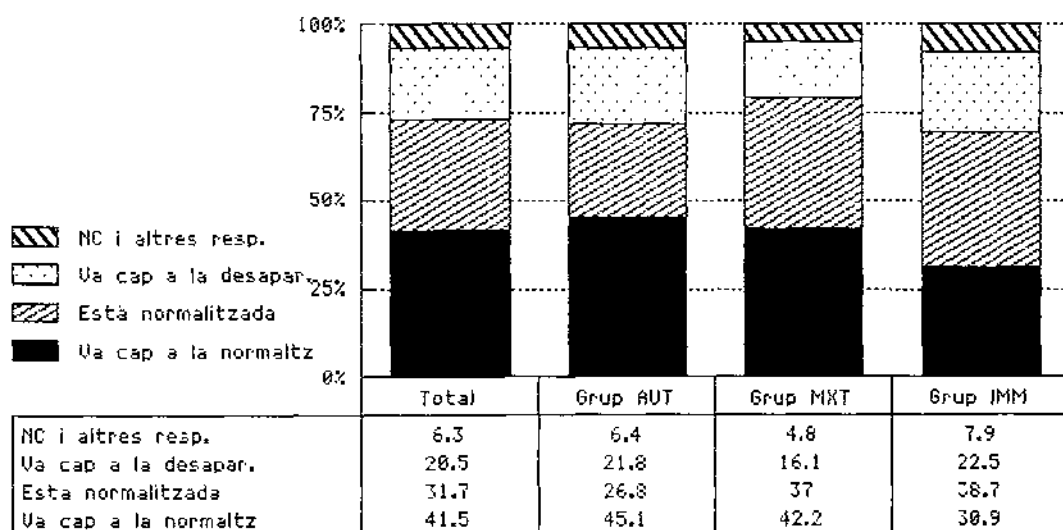
164. Cal tenir en compte que el nombre d'immigrants que viuen a pobles són molts pocs i, per tant, els valors poden mostrar resultats pocs significatius.

8.2. EVOLUCIÓ GENERAL DEL CANVI LINGÜÍSTIC.

Quant a la valoració global del procés que segueix la situació lingüística a Mallorca, la majoria d'alumnes (62,0%) considera que la llengua no està normalitzada i, els que pensen així, es subdivideixen entre els creuen que avança cap a la substitució (una cinquena part del total, 20,5%) i els que creuen que està en procés de normalització (41,5%). Els que pensen que la situació actual de la llengua és la normal se situen a poc menys d'una tercera part del total de la mostra (31,7%).

Evolució del canvi lingüístic

Valors globals i segons el grup d'origen familiar (↑ T.1101)

Tenint en compte els grups de procedència familiar, en tots els casos sempre la majoria considera que la llengua catalana no està normalitzada a Mallorca. Així i tot, d'un grup a un altre hi ha diferències que són significatives.

Els fills de pares nascuts als Països Catalans (AUT) són els que menys consideren que la llengua catalana estigui normalitzada, mentre que els fills d'immigrants (IMM) són els que més afirmen el contrari (la diferència és de 12 punts). La resta d'alumnes del primer grup, majoritàriament, creu que el procés que es viu a Mallorca actualment és d'avanç cap a la normalitza-

III. Actituds i representacions

ció i els altres, aproximadament un 50% menys, consideren que la llengua catalana avança cap a la desaparició. Una proporció quasi idèntica d'immigrants és també d'aquest mateix parer, però, en aquest grup, els que creuen que s'avança pel camí de la normalització no són gaire més, només un 8%. Entre els fills de matrimonis mixtos (MXT) la creença més estesa és la de l'avanç cap a la normalització i, en canvi, molts pocs (només el 16%) creuen que la tendència sigui cap a la desaparició.

Cal destacar, d'aquests resultats, tres fets. En primer lloc, que el grup en què hi ha més catalanoparlants (AUT) és el que considera més poc normal la situació de la llengua a Mallorca; en canvi en el grup amb més castellanoparlants (IMM), se situen a l'extrem oposat; i en el grup en què hi ha, tal com hem vist en altres capítols d'aquest treball, més deserció lingüística (MXT) és on menys consideren el català en perill de desaparició.

8.2.1. Segons la L1.

A partir de la L1¹⁶⁵ dels alumnes les previsions de desaparició de la llengua catalana la fan una proporció semblant d'alumnes de tots els grups, aproximadament una cinquena part. Els que més consideren que la llengua segueix un procés de normalització són els alumnes de L1cat (46,3%), seguits només a quatre punts pels de L1bil i després, a deu, pels de L1cast.

Els joves de L1cast són els que més creuen que la llengua està normalitzada i a 10 punts, amb uns valors pràcticament idèntics, hi ha els altres dos grups.

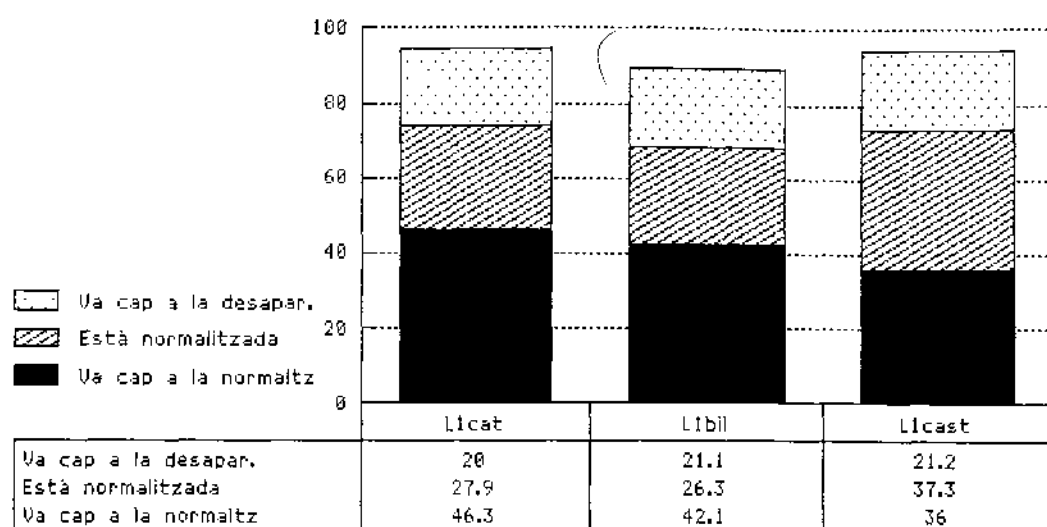
Aquestes dades corroboren el comportament ja vist quan tractàvem el grup de fills d'immigrants, que de fet són els que més aporten a aquest grup. Els que tenen la llengua castellana com a L1 són els que més consideren que la situació que té la llengua catalana és la normal (encara que són tants en aquest grups

165. Només tenim en compte els alumnes de L1cat, L1cast i L1bil que donen respostes àmpliament majoritàries: 1, 2 o 3. Els que no contesten i les altres respostes són representades per la diferència que hi ha entre 100 i la suma dels valors presents.

8. Opinió sobre la situació

com els que contesten que està en procés de normalització), mentre que els altres grups (i en aquest cas coincideixen els de Llicat i els de Libil) són més els que pensen que està en un procés de normalització però que encara no hi ha arribat.

Evolució del canvi lingüístic. Segons la L1 († T.1102)

Si creuem les variables de L1 amb el grup d'origen familiar († T.1103-1108), podem veure que entre els fills de matrimonis autòctons catalanoparlants pràcticament la meitat (47,0%) creuen que està en procés de normalització i el 20,3% pensa que avança cap a la desaparició; en canvi els del mateix grup però de Llicast que creuen que està desapareixent són el 8% més (28,6%)¹⁶⁶, que són tants com els que creuen que la llengua està normalitzada; els que creuen que s'està avançant en la normalització superen en quasi 12 punts aquestes dues opcions (40,3%).

En els grups lingüístics de MXT hi ha poca diferència entre els valors que donen. Les diferències més considerables són les que estableixen els alumnes de Libil que són els que menys creuen que la llengua està normalitzada (19,2%)¹⁶⁷, mentre que els

166. Només són 9 els alumnes que diuen tenir les dues llengües en aquest grup i, per tant, els valors no poden agafar-se com a representatius.

167. Llicat = 37,0%; Llicast = 39,9%

III. Actituds i representacions

que creuen que s'està avançant cap a la normalització (50,0%)¹⁶⁸ o cap a la desaparició (25,0%)¹⁶⁹ són els grups majoritaris.

Entre els set alumnes de Llicat del grup IMM, l'opció majoritària és la que considera que la llengua catalana està normalitzada (57,1%), però també és el grup on la idea que la llengua avança cap a la desaparició té més partidaris (28,6%); en canvi la creença que es normalitza només assoleix el 14,3%. Per als castellanoparlants d'aquest grup majoritàriament la llengua està normalitzada (39,0%) o està en procés de normalització (30,5%); només una quarta part creu que l'avanç és cap a la desaparició (23,2%)¹⁷⁰.

8.2.2. Segons el grup d'origen familiar i lloc de residència.

Les respostes dels alumnes segons el grup i el lloc de residència tenen un comportament divers, de tota manera coincideix en tots els grups que la creença que la llengua està normalitzada és més estesa entre els alumnes de Palma que entre els de pobles.

Entre els alumnes AUT, els de Palma creuen més que els de pobles que està en procés de desaparició i menys que està avançant cap a la normalització, encara que les diferències són petites. Si tenim en compte que els de Palma, majoritàriament de Llicat, viuen en un entorn que els empeny moltes de vegades a usar el castellà, no és estrany que hi hagi aquesta tendència, tot i que en els pobles aquest motiu pot ser-hi però el contrast deu produir-se més entre el seu poble i la ciutat que no entre la seva família i l'entorn social immediat, com deu succeir als de Palma.

168. Llicat = 44,4%; Llicast = 40,6%.

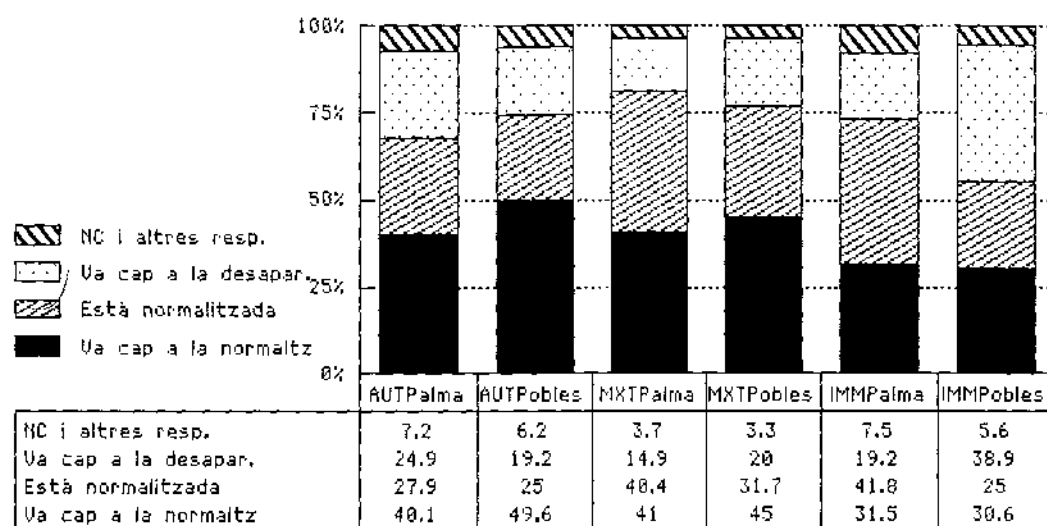
169. Llicat = 16,7%; Llicast = 14,7%.

170. D'aquest grup només tres es consideren de Llibil; dos opten per l'opció 1 i un per l'opció 2.

8. Opinió sobre la situació

Evolució del canvi lingüístic

Segons el grup d'origen i el lloc de residència († T.1109)

En canvi en els grups MXT i IMM els alumnes que viuen a pobles són els que més creuen que la llengua catalana segueix un procés que la durà a desaparèixer; entre els alumnes del grup IMM que viuen a pobles aquesta és l'opció majoritària (38,9%) i, pràcticament, duplica el valor que té en tots els altres grups.

Al grup MXT, però, també és entre els dels pobles que consideren més que el català avança cap a la normalització. En el grup IMM, en canvi, aquesta opció té uns valors molt semblants en ambdós casos.

8.2.3. Segons el curs.

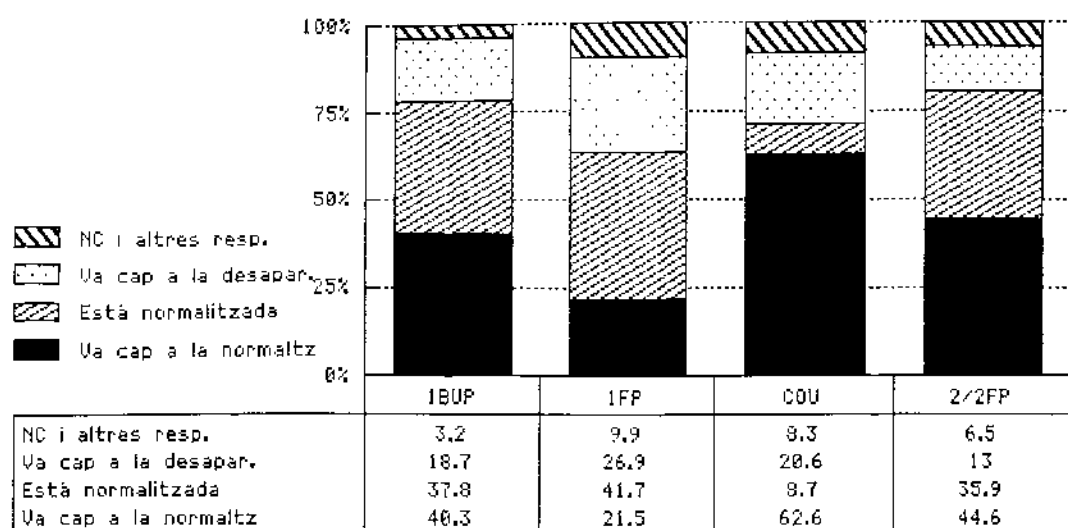
La valoració de la situació actual segons el grup en què estan matriculats presenta alguna variació important.

En tots els cursos l'opció 2 («Està normalitzada»), se situa al voltant del 38%, excepte a COU on només assoleix el 8,7%.

També pot ser indicatiu que els alumnes que més consideren la situació actual com a normal són els de 1FP.

III. Actituds i representacions

Evolució del canvi lingüístic. Segons el curs († T.1110)

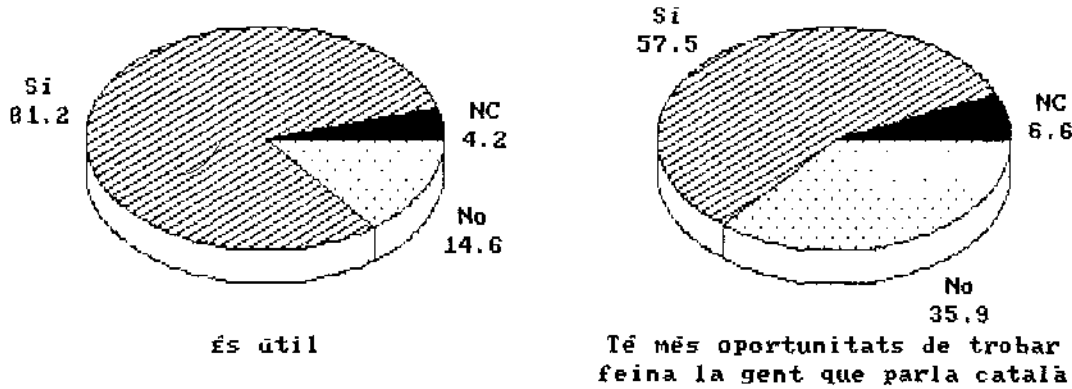
Així mateix, són també els alumnes de COU els que més creuen que el procés lingüístic que se segueix a Mallorca és el d'avanç cap a la normalització lingüística, amb 18 o més punts d'avanç sobre els altres cursos; el valor més baix en aquest aspecte es dona, altre cop, entre els alumnes de 1FP. I és també entre aquests alumnes on hi ha més estesa la creença que la llengua catalana segueix un procés que la conduirà a la desaparició.

8.3. LA UTILITAT DE LA LLENGUA CATALANA.

Una llengua minoritzada en la seva pròpia societat, amb el temps, pot passar a ser considerada inútil, o a tenir valor exclusivament emblemàtic, per a una bona part de la població, la qual deixarà d'usar-la, de transmetre-la als fills i, al final, de saber-la. En aquest punt, la situació de la llengua catalana a Mallorca, segons l'opinió dels enquestats, es distancia, de les característiques de llengua minoritzada. La gran majoria dels alumnes de la mostra consideren que la llengua catalana és una llengua útil.

8. Opinió sobre la situació

La utilitat de la llengua catalana (↑ T.1124)

Hi ha una diferència important en el percentatge d'acord amb aquest fet segons si la pregunta es fa referint-se a *utilitat* genèrica, sense concretar, o si es fa com a ajut per trobar feina. En el primer cas més del 80% dels enquestats donen respostes positives, mentre que en el segon cas se situen per davall el 60%. Per tant, el conjunt dels enquestats contempla un concepte d'«utilitat de la llengua» molt més ampli que la de facilitar aconseguir ocupació¹⁷¹.

8.3.1. El català, llengua útil.

a) Segons l'origen familiar i el lloc de residència.

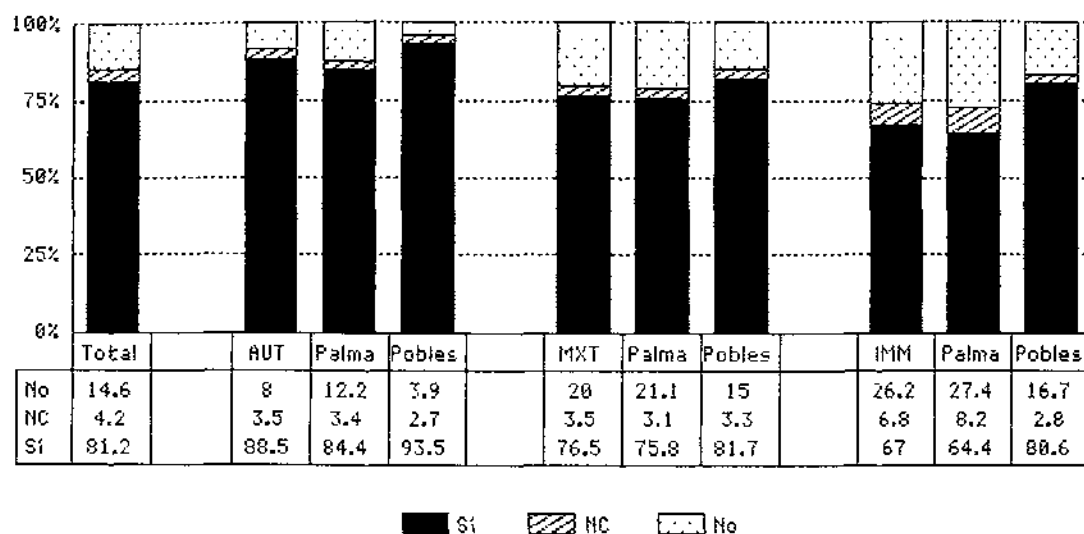
La valoració de la utilitat de la llengua varia segons el grup de procedència familiar. Entre els alumnes fills de pares nascuts als Països Catalans (AUT), la negació de la utilitat del català no arriba al 10%, mentre que entre els fills dels immigrants (IMM) els que ho fan són més de la quarta part. Entre els fills de matrimonis mixtos (MXT) els valors se situen enmig dels

171. Sembla que s'hauria d'esperar que tots els que contesten que el català ajuda a aconseguir feina han de contestar que és útil. Això és així en el 85'5% dels casos, però hi ha el 12,8% dels que han dit que no és útil que diuen que ajuda a trobar feina i el 44,5% que diuen que no és útil la hi troben per a la feina (↑ T.1125). Com s'entén? Entenen de manera diferent la utilitat? Potser creuen que es tracta d'una exigència laboral injustificada.

III. Actituds i representacions

altres dos grups, encara que més pròxims a IMM. Les diferències entre un i altre grup són prou àmplies perquè puguem parlar de relació entre el tipus de família de l'alumne i la valoració de la utilitat de la llengua catalana.

La llengua catalana és útil. Valors globals i segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència (↑ T.1124-1126)

En el grup amb més alumnes catalanoparlants és més estesa la idea de la utilitat de la llengua catalana. Aquest domini pot explicar-se, sens dubte, perquè hi ha una motivació afectiva a l'hora de respondre (contesten sobre la utilitat de la seva llengua). Però també hi ha de pesar que és percebuda com a llengua útil principalment per aquells que més l'usen de forma habitual; en canvi no és tan útil per als que l'usen més ocasionalment, o gairebé mai, i per això són més reactes a veure-hi utilitat.

Si aquesta segona causa de les diferències és certa, també les respostes dels alumnes han de variar segons quin sigui el lloc de residència. Els alumnes de pobles, en contacte amb un entorn en què l'ús de la llengua catalana és bastant més general que a Palma, han de donar un major nombre de respostes positives que els que viuen a ciutat. En el gràfic es pot veure que aquesta és la tendència que domina. En tots els grups de procedència

8. Opinió sobre la situació

familiar la valoració de la llengua catalana com a llengua útil és més elevada entre els alumnes de pobles.

Com ha ocorregut en molts altres aspectes, els valors a favor de la llengua catalana dels pobles de qualsevol grup són molt semblants o més alts que els de Palma del grup d'origen familiar amb un membre català més. De tota manera, només podem afirmar que les dues variables que ara tractam estan clarament relacionades amb els alumnes del grup AUT.

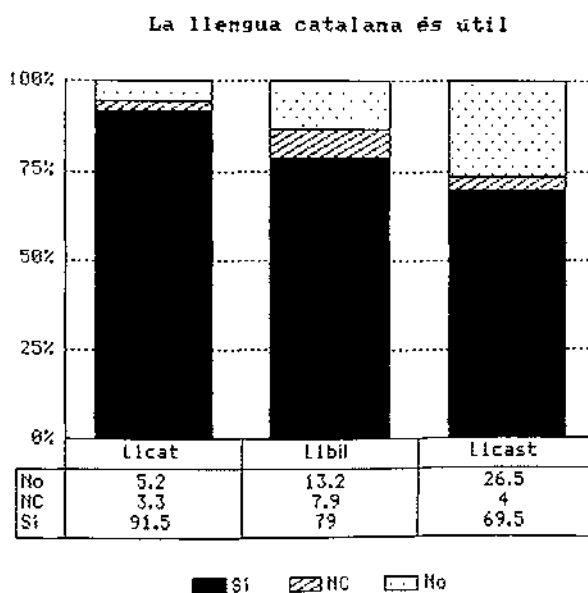
b) Segons el curs.

El nivell de consideració de la llengua catalana com a llengua útil no sembla estar relacionada amb el curs en què estan matriculats els alumnes. La diferència entre els valors extrems només és de 6 punts. Així i tot cal, esmentar que COU és el curs en què hi ha més alumnes que la consideren una llengua útil, seguit per 1FP, 1BUP i 2/2FP (↑ T.1127).

c) Segons la L1.

En canvi, la llengua primera dels alumnes sí que està estretament relacionada amb el grau d'utilitat que donen al català (↑ T.1128). Així i tot, la llengua catalana és considerada llengua útil per una gran part dels alumnes, independentment de la L1 que tinguin.

El 91,5% dels alumnes de L1cat la consideren útil. Entre tots els grups d'anàlisi que fem, aquest valor només és

III. Actituds i representacions

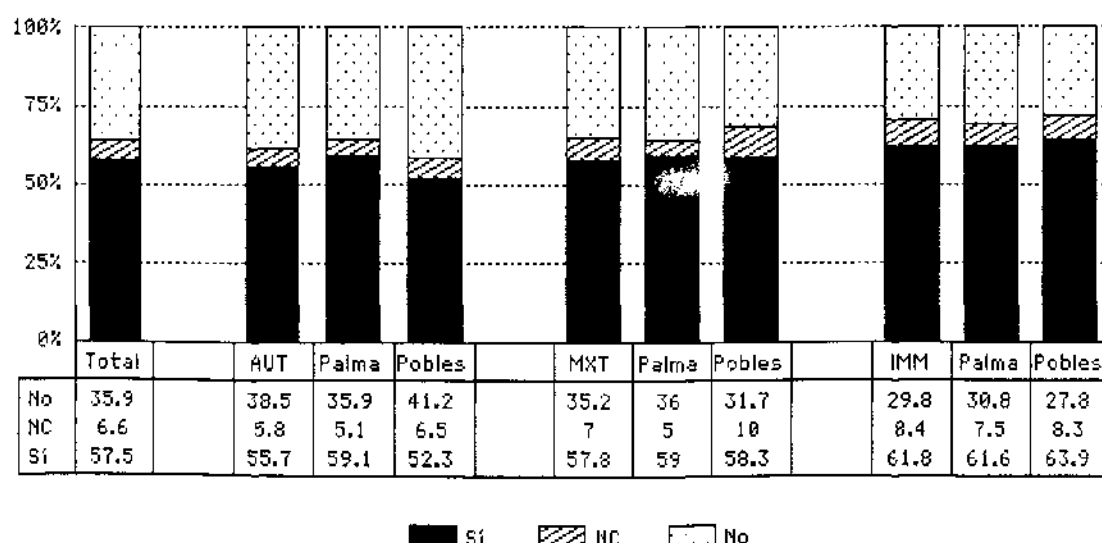
superat per un altre, els fills de matrimonis autòctons que viuen als pobles, la qual cosa corrobora el que afirmàvem sobre les causes que podien explicar l'elecció que els alumnes fan. Com també ho confirma el fet que entre els alumnes de Llicast, el 26% considera que no és una llengua útil i que sigui un valor superat pels alumnes immigrants de segona generació que viuen a Palma. Lloc de residència i grup de procedència familiar són variables concordants en molts d'aspectes amb la Ll amb relació a l'ús i consideració de la llengua.

8.3.2. Utilitat de la llengua catalana per aconseguir feina.

Com ja hem vist, el nombre d'alumnes que consideren que el català és útil per aconseguir feina és menor que el dels que consideren que és útil, sense especificar per a què. La diferència se situa al voltant dels 23 punts.

a) Segons l'origen familiar i el lloc de residència.

El català és útil per trobar feina. Valors globals i segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència (↑ T.1124-1129)

8. Opinions sobre la situació

En aquest cas l'origen familiar no mostra discrepàncies de resposta gaire considerables. Però en la distribució de respostes es capgira la tendència: els alumnes que més respostes favorables donen a la utilitat de la llengua són els del grup de fills d'immigrants, precisament on menys catalanoparlants hi ha. En canvi els de famílies autòctones, amb una tant per cent de catalanoparlants més elevat, són els que menys valoren el coneixement de la llengua com a mitjà que facilita aconseguir feina.

Aquest canvi de sentit en la gradació de respostes favorables a la llengua catalana també es manté en la variable del lloc de residència. Els alumnes de poble, els que més dominen el català en tots els grups de procedència familiar, en general, valoren menys positivament la utilitat del coneixement de la llengua catalana per a aconseguir feina. La diferència més gran es dona en el grup AUT (7 punts) i la més petita en el MXT (1 punt). En el grup IMM la diferència és de 2 punts i, en aquest cas, és major entre els alumnes de pobles¹⁷².

No podem dir que estiguin relacionades les variables origen familiar i lloc de residència amb la resposta a aquesta pregunta, però el canvi de tendència que s'hi produeix pensam que sí.

b) Segons el curs.

Els curs en què estan matriculats els alumnes no influeix la visió que tenen de la utilitat de la llengua catalana per facilitar aconseguir feina. La diferència entre els valors extrems se situa en els 5 punts (↑ T.1130).

c) Segons la L1.

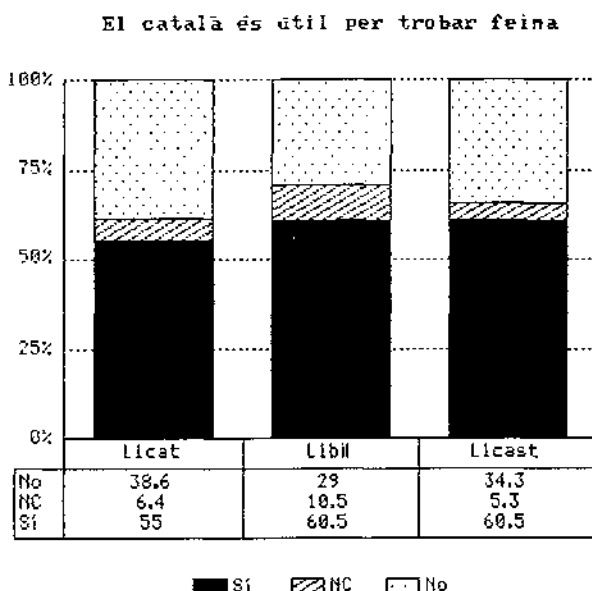
Els alumnes que tenen el català com a L1 són els que menys consideren que el català ajuda a aconseguir feina. En canvi els altres dos grups de L1 atorguen un valor superior i molt sem-

172. Cal tenir en compte que el baix nombre d'individus d'aquest grup facilita l'aparició de respostes inesperades.

III. Actituds i representacions

blant a aquest fet. Les diferències, però, són petites i no fan possible que puguem parlar de relació entre aquestes variables (↑ T.1131).

Així i tot, com hem dit abans, és significatiu el canvi de tendència que hi ha hagut en la gradació de respostes a favor de la llengua catalana: sempre en el grup de Llicat la resposta a favor del català ha estat més favorable que en els altres grups i aquí passa al revés¹⁷³.

8.3.3. Les variacions de les dues utilitats.

Als mateixos resultats arribam en comparar les diferències que hi ha de resposta positiva entre la primera i la segona pregunta en tots els grups. Mentre presenta una variació molt gran, de més d'un terç, entre els fills de matrimonis autòctons, és molt més reduïda entre els fills d'immigrants.

Si tenim en compte, a més del grup de procedència familiar, el lloc de residència, podem veure que les diferències més grans entre una resposta i l'altra continuen apareixent en els grups més catalanitzats i les més petites en els que ho són menys.

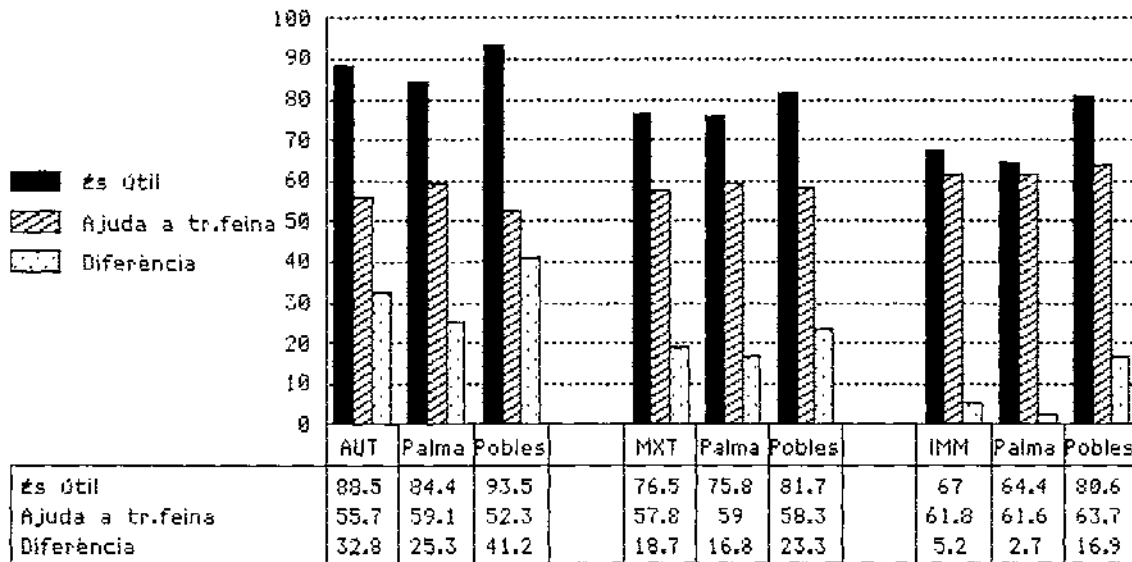
En el grup AUT de pobles la diferència se situa en els 41,2 punts, mentre que a IMM de Palma, a l'altre extrem, només és de 2,7 punts.

173. Aquesta menor valoració del català com a llengua útil per aconseguir feina que en sentit general també és dona entre els alumnes de famílies autòctons de Sabadell, en canvi en els altres dos grups els dos valors són més semblants (Erill et al. 1992).

8. Opiniions sobre la situació

Si aquesta comparació es fa a partir de la L1 arribam a les mateixes conclusions. Entre els de L1cat és de 36,6 punts, en el grup de L1bil la meitat (18'4) i una quarta part entre els de L1cast (9,1).

Diferència entre la utilitat de català i la facilitat de trobar feina. Segons el grup d'origen i el lloc de residència

És evident, per tant, que el que està realment relacionat amb el grup d'origen familiar i el lloc de residència és, més que les respostes a les preguntes, les diferències de resposta positiva entre una i altra. D'això en podem concloure que sembla que els grups més catalanitzats tenen una concepció molt més àmplia de la utilitat de la llengua de la que tenen en els grups menys catalanitzats i, en algun d'ells, arriben pràcticament a confondre utilitat amb possibilitats de trobar feina, si podem dir això a partir dels resultats observats.

8.4. CONCLUSIONS

La majoria d'alumnes participa de la idea que de cada vegada hi ha més gent que parla en català i que el parlen millor, la

III. Actituds i representacions

qual és bastant estesa entre bona part de la població. Aquesta percepció és majoritària entre tots els grups que estudiam.

Així i tot, la creença d'un increment de la qualitat de la llengua és més estesa que no la de l'augment de parlants. Sobre l'increment d'ús hi ha posicions contradictòries i és lògic que entre la gent no especialista també es produeixin; però sembla més inesperat que creguin en un augment qualitatiu, si no és que cal replantejar el significat de *qualitat* lingüística, perquè és comunament acceptat que el català actual pateix, sobretot entre les generacions joves, una degradació dels trets diferencials (no sols lèxics, sinó també d'àrees més difícils de restablir: fonètica, sintaxi...) més accelerada que en tota la seva història (Prats et al. 1990: 68-75). Per tant, el que entenen per parlar més «correctament», probablement només ho apliquin a certs aspectes lèxics.

En la majoria de casos les variables que hem tractat amb més freqüència al llarg d'aquest treball, tenen poca relació amb la representació que els alumnes es fan de l'evolució de l'ús de la llengua.

Sembla clar que el grup d'origen, tot sol, no hi influeix. La residència als pobles, potser, determina una visió més lleugerament optimista de l'expansió de la llengua catalana, excepte entre els fills d'immigrants¹⁷⁴, però amb diferències menors que en altres ocasions.

La L1 tampoc no influeix de manera clara sobre aquesta percepció, en general; així i tot, hi ha dos subgrups que sembla que, en aquest punt, es diferencien de la resta: a) els de L1cast que són fills d'autòctons (és a dir, els que han abandonat la que era la llengua de la família), que donen uns valors a favor de l'expansió del català més baixos que els mitjans; i b) els catalanoparlants fills d'immigrants (és a dir els que han sofert un procés d'integració), que donen uns valors sensible-

174. Cal dir que hi ha molts pocs immigrants que visquin als pobles i que, per tant, ofereixen, en aquest cas, una variació deguda als casos particulars que entren en la mostra més que un comportament generalitzable a tots els de les mateixes característiques.

8. Opinió sobre la situació

ment més alts a aquesta mateixa variable. És a dir, els que han abandonat el català són els que veuen la seva evolució més negativament, en canvi els que l'han integrat són els que en tenen una visió més optimista.

Les diferències de cursos tampoc no són gaire significatives, en tot cas podem dir que els alumnes dels cursos superiors (COU i 2/2FP) se'n fan una representació lleugerament més optimista. Es possible que el seu aprenentatge de la llengua es transmeti cap a una generalització de l'experiència.

D'altra banda, la majoria d'alumnes no considera que la llengua catalana a Mallorca tenguí una situació de normalitat; uns interpreten que s'hi va acostant i altres que el procés que segueix menarà a l'extinció del català. En aquest cas sí que es veu el possible efecte d'algunes de les variables que hem considerat bàsiques en el nostre estudi.

Els alumnes fills d'autòctons, els que majoritàriament tenen la llengua catalana com a pròpia, són els que menys es conformen amb la situació actual i molt àmpliament creuen que no està normalitzada, però són optimistes i pensen que s'hi va acostant. En canvi, els alumnes del grup que més castellanoparlants té (IMM), estan majoritàriament d'acord que la situació actual és normal per al català, creuen, per tant, que el tracte que rep és l'adequat. En el grup de procedència mixta, destaca el fet que és on menys estesa hi ha la idea que avança cap a la substitució; precisament això es dona en el grup en què de manera més evident es produeix una major deserció lingüística intergeneracional. Els contactes dels individus de cada grup amb altres de grups diferents deu tenir part de protagonisme en l'explicació d'aquest fenomen. És significatiu, doncs, per tant el comportament dels tres grups.

A partir dels grups de L1, podem veure que els catalanoparlants tenen un comportament semblant al que hem vist com a propi del grup AUT; els castellanoparlants, com és lògic, paral·lel al del grup IMM; i els bilingües, en aquest cas, tenen una resposta pràcticament idèntica a la dels catalanoparlants.

III. Actituds i representacions

Els alumnes que viuen als pobles tendeixen a creure menys que els de Palma que la situació del català és normal. És probable que una part d'explicació es pugui trobar en el fet que, aquests, quan abandonen el medi més pròxim (el poble) i entren en contacte amb la ciutat s'adonen del retrocés de l'ús social de la llengua i això els du a creure en la situació d'anormalitat; mentre que per als de Palma els referents exteriors són els pobles, on l'ús del català sol ser superior; per tant, és possible que en aquest pas d'ús major a menor i de menor a major es pugui fonamentar la disparitat de criteri.

Els alumnes de COU consideren molt més que els altres col·lectius que la situació del català no és normal i, a més, que el procés que se segueix avança en el sentit correcte per a aconseguir-ho. És possible que la diferència amb els altres cursos tenguí a veure, per una part, amb la major maduresa intel·lectual d'aquest col·lectiu i, també, en el fet que en el programa d'aquest curs hi ha continguts de sociolingüística que pot donar-los una major actitud crítica davant la realitat immediata.

Podem dir, per tant, que les idees sobre la qualitat de la llengua i l'increment o disminució de parlants es reparteix de manera molt equilibrada entre els diversos grups tractats. En canvi, hi ha importants variacions, des d'aquests mateixos punts de vista, amb relació al fet que el català estigui o no normalitzat o estigui en vies d'aconseguir-ho.

Pel que fa a la utilitat, la majoria d'alumnes valora que, a Mallorca, la llengua catalana és útil, tant en sentit genèric com si aquesta utilitat s'aplica a tenir més possibilitats de trobar feina, encara que en aquest cas descendeix prop d'un terç el nombre dels que la hi consideren. Això vol dir que, per als enquestats, la utilitat té un abast que no sempre coincideix amb l'aplicació laboral. A més, també una part d'alumnes creuen que el català no és útil i en canvi diuen que qui sap parlar-lo té més possibilitats de trobar feina; això pot implicar que considerin injustificat (ja que no és útil) que per als que saben català sigui més fàcil accedir al món laboral.

8. Opinions sobre la situació

En tots els grups de procedència familiar consideren en grau superior la utilitat genèrica del català que la utilitat de saber-lo parlar per trobar feina. De tota manera, la diferència entre una i altra valoració és molt més gran en el grup d'autòctons que en el grup de fills d'immigrants; per tant, aquest concepte d'utilitat concordant amb l'interès laboral es dona molt més en el grup de procedència immigrant que en la resta.

En els grups amb més component autòcton hi ha una consideració major de la utilitat de la llengua catalana, quan la pregunta es fa de manera general sense especificar a quina utilitat es refereixen: els que l'usen més, doncs, són els que la consideren més útil i, per tant, els que en tenen menys necessitat són els que la consideren menys útil, com també passa a altres indrets dels Països Catalans¹⁷⁵. En canvi la utilitat que té per aconseguir feina és valorada igual en tots els grups, sobretot perquè es produeix una caiguda en l'autòcton i el mixt i un manteniment pràcticament total en el grup d'immigrants de segona generació, que tendeixen a passar, en aquesta consideració, davant els altres dos grups. Precisament, doncs, el grup que més domina la llengua creu més que no li serveix per trobar feina; en canvi, el grup que menys la domina (i té, cal tenir-ho present, els progenitors en edat laboral) tendeix a considerar-la més útil laboralment.

175. v. Erill et al. 1992: 66.

9. OPINIONS SOBRE LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA.

Sobre qualsevol situació lingüística intervenen factors socials que la fan canviant. De vegades, el sentit d'influència de part d'aquests factors obeeixen a una voluntat conscient i anunciada de modificar l'estatus social d'una llengua determinada. En altres casos, la incidència sobre aquest estatus no és anunciada ni cercada voluntàriament; sinó que és a conseqüència de decisions preses sobre altres dominis (per exemple, el foment de moviments migratoris). En el primer cas se sol parlar de política lingüística *explícita*; en el segon, d'*implícita*. Mentre que des de sempre hi ha hagut polítiques lingüístiques implícites, les explícites són molt més recents (Kremnitz 1993: 75-98).

D'altra banda, la política lingüística pot ser pensada per enfortir socialment una llengua, però també per debilitar-ne d'altres (si no és que sempre ambdós efectes són complementaris). En tots els casos, però, el tipus de política lingüística aplicada en una societat incideix també en el guany o pèrdua de prestigi social de les llengües que afecta.

Les disposicions sobre política lingüística explícita pot motivar respostes amb arguments lingüístics, a favor o en contra, en el si de la societat; mentre que les implícites, que no tenen repercussions lingüístiques immediates, solen passar més

III. Actituds i representacions

desaparcebudes i els resultats, de vegades, són interpretats com a inevitables.

D'altra banda, la política lingüística no se circumscriu a l'actuació de les institucions polítiques, sinó que hi intervenen moltíssims més organismes (empreses, associacions, etc.). És freqüent que les polítiques que persegueixen la supressió d'una llengua, actuïn més en la línia implícita. En canvi, les que pretenen frenar el procés de substitució de la llengua autòctona, solen ajustar-se més a mesures de tipus explícit. Sobretot en aquest darrer cas, els individus són imprescindibles per a l'èxit d'una política lingüística; la qual, per això, «a més de la força haurà de poder oferir unes altres motivacions més atractives, i, a més a més, operar amb molta paciència» (Kremnitz 1993: 129)

9.1. ELS FACTORS QUE AFAVOREIXEN LA NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA.

Els membres d'una societat tenen una idea aproximada sobre quins són els elements que més en condicionen l'evolució i, normalment, solen ajustar els seus comportaments, a favor o en contra, a les exigències que aquests factors determinen. Les actuacions lingüístiques, lògicament, no en queden al marge.

Per cenyir-se al que determina la societat cal que hi hagi una reflexió, conscient o no, del parlant sobre la situació. De vegades pot concretar-se en la imitació d'altres comportaments; però, fins i tot així, cal fer una selecció dels models a imitar.

En aquest sentit, sembla oportú estudiar quins factors consideren essencials en el procés de normalització lingüística els membres de la societat en conflicte¹⁷⁶.

176. La pregunta (ENL), en el qüestionari ofereix una sèrie de respostes (l'escola, els mitjans de comunicació, les institucions polítiques, la família, els partits polítics, l'empresa privada) i deixa la possibilitat d'afegir-ne d'altres. Els alumnes podien donar-ne com a màxim tres i les havien d'ordenar d'acord amb la importància que els atorgaven.

9. Opiniions sobre la normalització lingüística

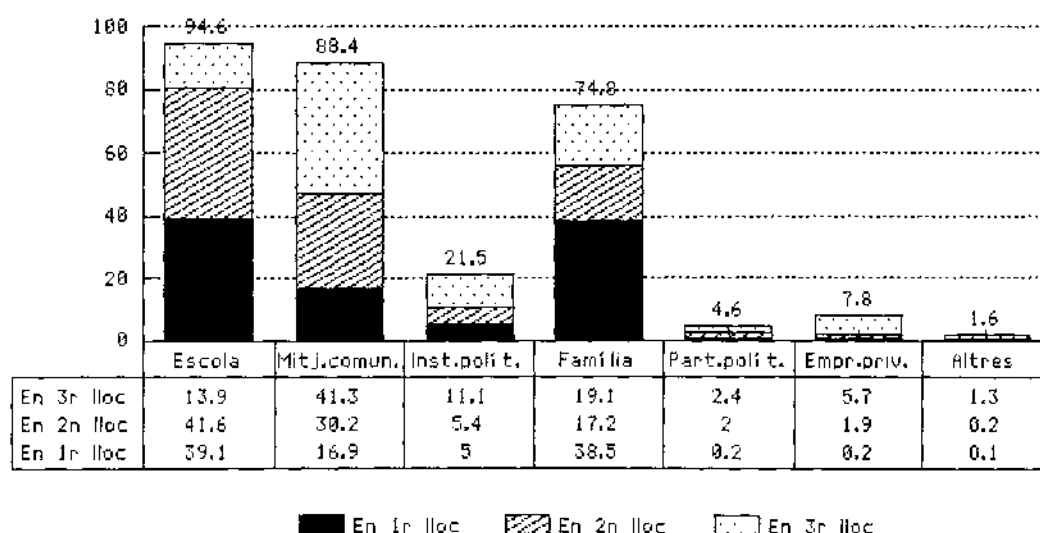
9.1.1. Valors globals.

Segons els enquestats, el factor que té més importància és l'escola, que apareix citada pel 94,5% dels alumnes que contesten la pregunta. A més, és el que en més ocasions es dona en primera i en segona posicions.

A continuació el factor més valorat és el referit als mitjans de comunicació. El citen el 88,4% dels alumnes, encara que en la posició que apareix amb més ocasions és la tercera. Segueix la família, amb un 74,8% dels alumnes, tot i que apareix com el segon més citat en primera posició, molt a prop de l'escola. De la resta d'elements només n'hi ha un que superi el 10%: les institucions polítiques (21,5%).

Factors que afavoreixen la normalització lingüística

(↑ T. 1150)

La combinació que apareix en més ocasions (26,5%) és *Família-Escola-Mitjans de comunicació*; i la segona (11,4%) *Escola-Mitjans de comunicació-Família*.

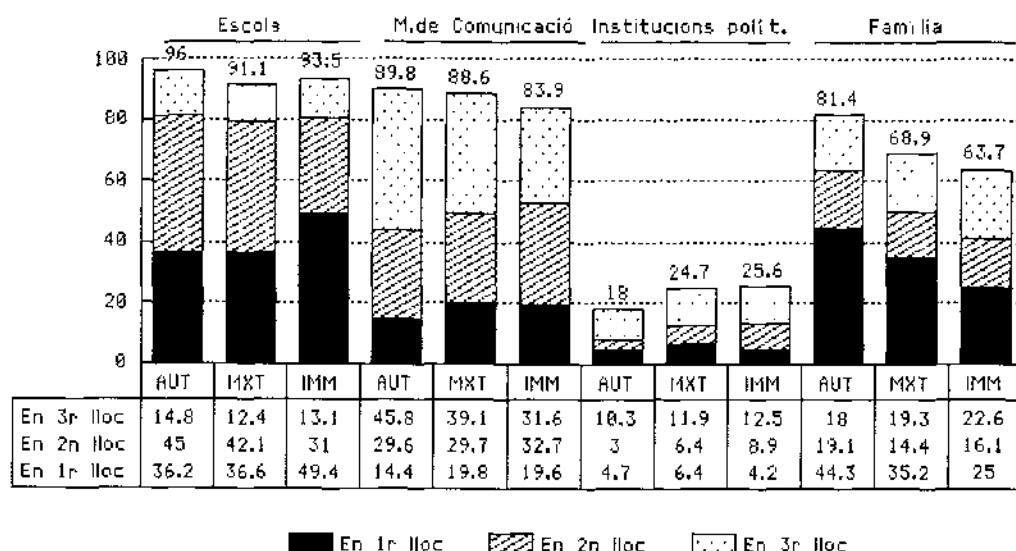
Aquesta distribució d'importància entre els factors que hem vist aquí gairebé no es veu afectada per cap de les variables que analitzam. És a dir, els alumnes tendeixen a valorar-los de la mateixa manera amb independència del grup a què pertanyen.

III. Actituds i representacions

9.1.2. Segons el grup d'origen familiar.

Si tenim en compte la procedència dels progenitors dels alumnes podem veure que no hi ha gaire diferències entre el que pensen els alumnes dels distints grups.

Factors que afavoreixen la normalització lingüística Segons el grup d'origen familiar († T. 1152-1154)

Els fills de matrimonis autòctons citen amb el mateix ordre els tres factors principals, encara que amb una freqüència superior a la mitjana († T. 1115). Així i tot, el que més els diferencia dels altres dos grups és la importància que donen a la família, amb un increment considerable (és el factor que en més ocasions se cita en primer lloc). La resta d'elements, en aquest grup, se situen per davall la mitjana; en quart lloc el més citat és el que fa referència a les institucions polítiques i només ho és pel 18% d'alumnes. La combinació més citada és *Família-Escola-Mitjans de comunicació*, (31,7%), seguida d'*Escola-Mitjans de comunicació-Família* (11,8%).

Els mateixos factors, i amb el mateix ordre, són els que citen els fills de matrimonis mixtos i els fills d'immigrants († T.1155). Així com els dos primers (l'escola i els mitjans de

9. Opinió sobre la normalització lingüística

comunicació) tenen uns valors molt semblants a la mitjana¹⁷⁷, cal destacar el descens considerable que experimenten els valors de la família amb relació al grup de procedència autòctona. La família tampoc no és l'element més citat en primer lloc, ja que és superat per l'escola en ambdós grups, molt lleugerament entre els alumnes del grup MXT i amb molta més distància al grup IMM. Entre la resta de factors cal considerar que les institucions polítiques són citades per una quarta part dels alumnes dels dos grups i que cap altre supera el 10%. La combinacions més citades són també les mateixes que en el grup anterior i amb el mateix ordre, encara que la primera en menor freqüència¹⁷⁸.

En aquests resultats podem veure que en el grup en què els pares són dels Països Catalans, les respostes queden molt més concentrades en els tres factors principals (escola, mitjans de comunicació i família) que en els altres dos grups. Aquesta concentració no es manifesta únicament en l'augment considerable de la família, sinó també en l'increment, encara que proporcionalment menor, dels altres dos factors principals. Això fa que en el grup AUT la resta d'elements són molt menys tinguets en compte (en total representen el 29,7%; en els altres dos grups: 39,6% i 45,2%). Per tant, en el grup de major catalanitat els factors considerats més importants són menys que en els grups més poc catalanitzats.

El fet de viure a pobles o a Palma, en aquest cas, no sembla tenir gaire incidència sobre les respostes; els marges de variació entre els quatre principals factors, tant en valors totals com en parcials, en pocs casos superen els tres punts¹⁷⁹.

177. Escola, 91,1% i 93,5%; Mitjans de comunicació, 88,6% i 83,9%, respectivament.

178. Família-Escola-Mitjans de comunicació, 24,3% i 15,5%; Escola-Mitjans de comunicació-Família, 10,9% i 12,5%.

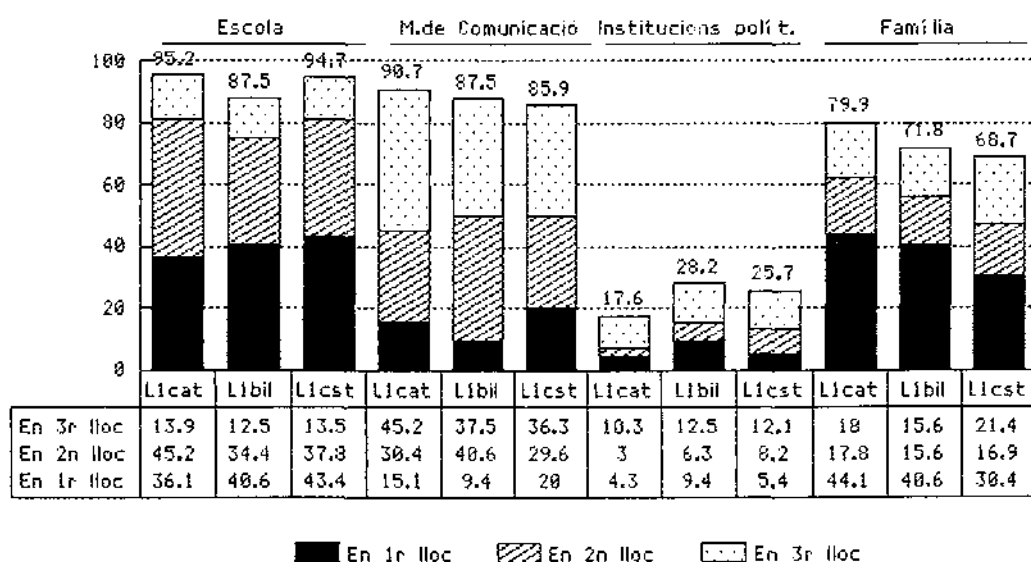
179. v. Taula 1156. Només ho hem comprovat en els grups G1 i G2 (v. Taula 1157), perquè a IMM, amb molts pocs individus que visquin als pobles, qualsevol comparació, quan les respostes poden ser tantes, no té gaire valor.

III. Actituds i representacions

9.1.3. Segons la L1 dels alumnes.

Si en lloc de tenir en compte el grup de procedència familiar, observam la L1 dels alumnes, podem veure que no hi ha gaire diferències de comportament entre els alumnes de Llicat i el que tenen els alumnes del grup AUT, evidentment; els valors són pràcticament idèntics i el més citat en primer lloc és, també, la família.

Factors que afavoreixen la normalització lingüística
Segons la L1 († T. 1160-1162)

Els valors del grup de Llicast se situen molt pròxims als dels grups de fills de matrimonis mixtos i d'immigrants. El factor més citat en primer lloc és l'escola. Les institucions polítiques assoleixen també un nivell important ja que són esmentades per la quarta part dels alumnes.

En el grup dels alumnes de Llibil, l'escola i els mitjans de comunicació assoleixen el mateix tant per cent i van seguits de la família; ara bé, la família se cita en primer lloc en tantes ocasions com l'escola. Les institucions polítiques tenen també un nombre de referències superior a la quarta part. Ja sabem que aquest grup és molt reduït (32 casos) i, per tant, cal tenir

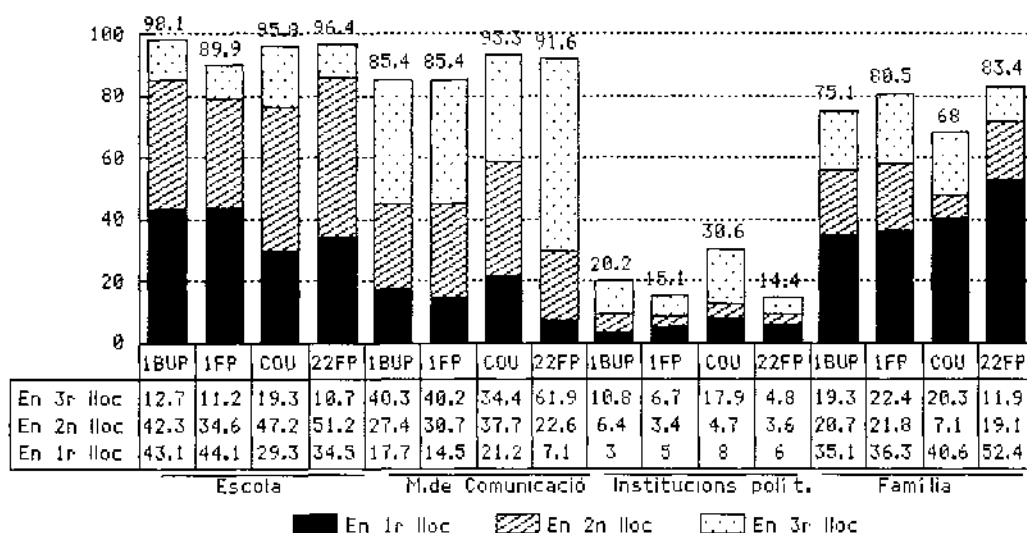
9. Opinions sobre la normalització lingüística

moltes precaucions abans de generalitzar el valor d'aquests resultats.

9.1.4. Segons el curs.

L'ordre dels quatre factors més citats continua essent el mateix que el que hem vist fins ara en tot el conjunt de la mostra.

Factors que afavoreixen la normalització lingüística
Segons el curs (↑ T. 1164-1167)

Cal fer referència, però, que a COU és on es concedeix menys importància a la família, tot i que, juntament amb 2/2FP, és l'únic lloc en què es citat en més ocasions com a element principal. A COU també és de destacar que les institucions polítiques arriben a assolir el 30,7%, bastant lluny del 20,2% de 1BUP i dels altres dos grups, als quals duplica.

III. Actituds i representacions

9.2. LA LLENGUA CATALANA A L'ESCOLA.

Ja ens hem referit a la importància que té l'escola en l'aprenentatge i el prestigi social de les llengües. Totes les polítiques lingüístiques solen tenir molt en compte aquest àmbit, tant si és per assegurar-hi la presència de determinada llengua com si és per impedir que hi accedeixi. A més, acabam de veure que l'escola és el factor que els enquestats consideren més essencial en el procés de normalització lingüística.

En el capítol 7 hem vist que és acceptada a la pràctica la llengua catalana com a assignatura per la majoria de l'alumnat. Ara analitzarem com es concep des d'un punt de vista teòric aquesta presència al sistema escolar¹⁸⁰.

9.2.1. Llengües a aprendre a l'escola.

a) Nombre de llengües que l'escola ha d'ensenyar.

a.1) Segons l'origen familiar i el lloc de residència.

Tot i que les respostes són obertes, es concentren bàsicament en tres possibilitats: a) L'aprenentatge d'una llengua; b) L'a-

180. Al qüestionari hi ha, amb aquest objectiu, dues preguntes que pretenen copsar aspectes bàsics del projecte lingüístic que els alumnes consideren que hauria de tenir l'escola. Una fa referència a l'ensenyament de la llengua i l'altra a quina ha de ser-ne la llengua vehicular. Convé recordar que en el moment en què es passa l'enquesta:

a) L'ensenyament del català i del castellà com a assignatures, des d'un punt de vista legal com a mínim, està equiparat, encara que es procedeix d'una situació en la qual només s'ensenyava el castellà (i d'aquesta època en queden restes com que l'ensenyament del català és una imposició, que l'assignatura "Llengua" és el castellà, etc.).

b) La llengua vehicular majoritària és el castellà. L'ús del català és excepcional, tant des del punt de vista real com del legal, encara que en els centres públics, sobretot de la part forana, l'ús del català sigui important.

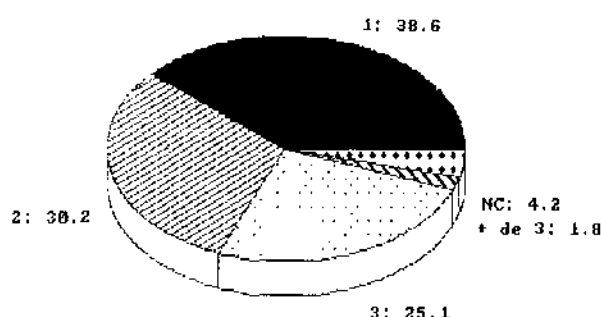
c) L'ensenyament d'una tercera llengua com a assignatura, en la majoria de casos l'anglès, és normal a tot l'ensenyament secundari. A més, també ha estat publicat, des de les mateixes institucions autonòmiques, en repetides ocasions la necessitat d'assegurar l'aprenentatge d'un idioma estranger, fent-ne ús com a llengua vehicular.

9. Opinió sobre la normalització lingüística

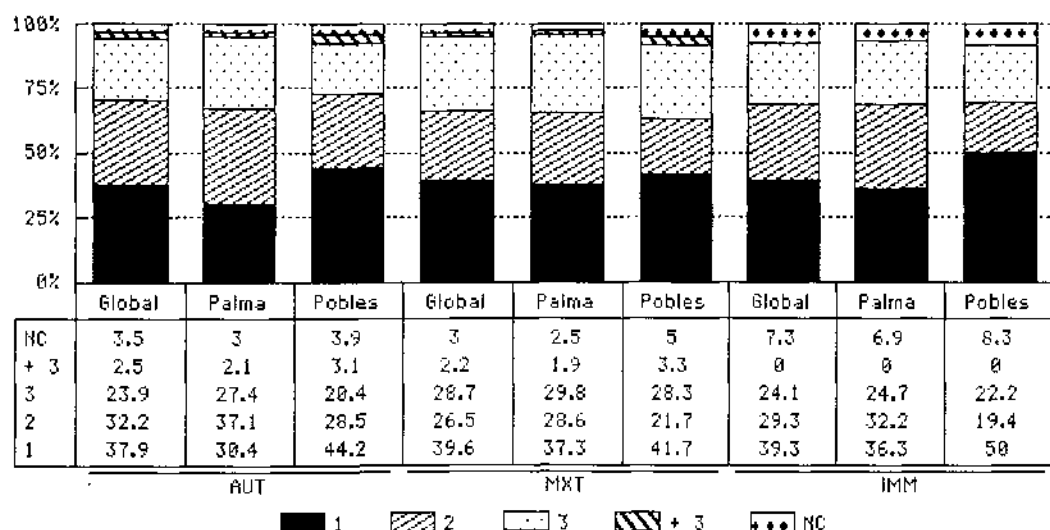
presentatge de dues llengües; c) L'aprenentatge de tres llengües (↑ T.1169).

La influència del grup de procedència familiar a què es pertany no és apreciable sobre la variació d'aquestes respostes.

Però, en canvi, podem observar que en el grup dels fills de matrimonis autòctons i de fills d'immigrants hi ha una diferència clara entre els que viuen als pobles i els de Palma.

Nombre de llengües que l'escola ha d'ensenyar
Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència
(↑ T.1170)

Els partidaris d'assegurar una sola llengua als pobles arriben al 44'2% i al 50,0%, respectivament, mentre que a Palma només són el 30'4% i el 36,3; en canvi, com és lògic, s'inverteixen els valors dels partidaris de dues o tres llengües. Entre els fills de matrimonis mixtos, la tendència és la mateixa, però les diferències només són de 4 punts.

9. Opinions sobre la normalització lingüística

a.3. Segons el curs.

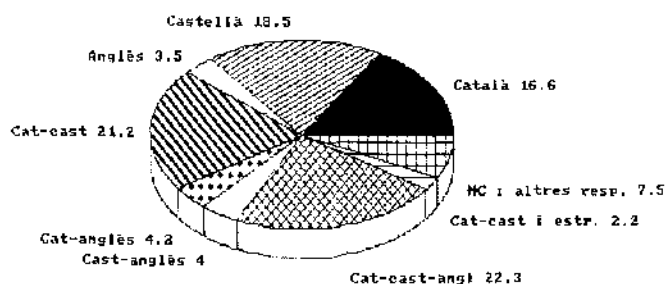
Els alumnes de 1FP són els més partidaris d'assegurar amb l'escolarització una sola llengua i els menys de fer-ho amb dues i amb tres. Una tendència molt semblant, encara que menys extrema, és la que es dona entre els alumnes de 1BUP. Els alumnes de COU són els que s'inclinen més a assegurar l'aprenentatge de tres llengües, encara que amb poca diferència sobre els partidaris d'ensenyar-ne dues i a prop de deu punts dels que volen una oferta monolingüe. Els alumnes de 2/2FP, es decanten clarament per l'opció bilingüe; a una distància de més de vint punts se situen els que només en volen una i els que en volen tres.

D'aquestes dades podem extreure que l'opció amb més partidaris és la d'ensenyar una sola llengua, sobretot impulsada pels alumnes de cursos més baixos. En segon lloc hi ha l'opció de dues llengües i, en tercer lloc, la de tres. Però, les opcions plurilingües sumades assoleixen un nivell més alt que la monolingüe. I, a més, com podrem comprovar a continuació, així com els partidaris d'opcions plurilingües majoritàriament coincideixen en els llengües que citen, entre els que només en citen una es divideixen, bàsicament, entre els que només volen castellà i els que només volen català.

b) Les llengües que l'escola ha d'ensenyar.

La resposta on hi ha un nombre major de coincidències entre els alumnes és la que demana l'aprenentatge de tres llengües (el català, el castellà i l'anglès), les quals, de

fet, són les que en aquests moments s'ensenyen majoritàriament a totes les escoles. A continuació, a només un punt, s'hi situa la bilingüe *català-castellà* i després les monolingües: *castellà*

9. Opinions sobre la normalització lingüística

aquestes dues opcions plurilingües sumades tenen uns valors molt semblants, lleugerament superiors en el grup autòcton¹⁸².

Si les diverses opcions plurilingües es distribueixen de manera regular entre tots els grups, les monolingües ho fan més desigualment. La tria monolingüe «castellà» a AUT afecta poc més del 10% d'alumnes, mentre que en els altres dos grups es duplica. En canvi, amb l'opció monolingüe «català» passa al revés; mentre a AUT afecta més d'una cinquena part d'alumnes, en els altres dos grups no arriba a la meitat.

En aquests valors es pot veure que en el grup on hi ha predomini de catalanoparlants (AUT) hi ha una major inclinació cap a totes les opcions amb presència del català; així i tot el decantament a favor del castellà en els altres dos grups és més acusat, sobretot entre els alumnes fills d'immigrants.

b.2. Segons l'origen familiar i el lloc de residència.

En el mateix gràfic podem veure també algunes variacions que es produeixen segons el lloc de residència dels alumnes dels distints grups d'origen.

Entre els fills dels matrimonis autòctons l'opció majoritària és la bilingüe *català-castellà*, que esdevé 10 punts més alta entre els de Palma que entre els de pobles. La segona opció és la que dona només el català, que és superior en 22 punts entre els alumnes de pobles). L'opció trilingüe *català-castellà-anglès* ve a continuació, encara diferenciada entre Palma i pobles però amb no tanta claredat (24,1% i 17,7%, respectivament). Totes les altres opcions se situen a nivells molt baixos, si bé cal notar que els alumnes de Palma que elegeixen exclusivament el castellà són més que els que elegeixen només el català.

L'opció majoritària entre els fills de matrimonis mixtos és, com hem dit, la trilingüe *català-castellà-anglès* que es distribueix de forma bastant equilibrada entre Palma i pobles, només

182. AUT: 45,2%; MXT: 41,3%; i IMM: 41,4%.

III. Actituds i representacions

hi ha quatre punts de diferència. La resta d'opcions més importants (la monolingüe *castellà* i la bilingüe *atalà-castellà*) encara estan més igualades. Hi ha, però, una discrepància important en l'opció que presenta únicament el *atalà*: 7,5% a Palma i 20,0% als pobles. Entre els alumnes del grup MXT de pobles l'opció *atalà* se situaria amb un percentatge idèntic a la que té l'opció *castellà*, en segona posició i a poca distància de la primera (l'opció trilingüe). La resta de respostes són relativament poc importants.

Entre els alumnes del grup IMM, l'opció majoritària és la monolingüe *castellà* i només hi ha un punt de diferència entre Palma i pobles. La segona opció, que també es distribueix equilibradament entre les dues residències, és la trilingüe *atalà-castellà-anglès*. Després en segueixen dues que es reparteixen desigualment: hi ha una proporció major d'alumnes de Palma partidaris de l'opció bilingüe *atalà-castellà* (21,2%) que als pobles (13,9%); i, en canvi, els alumnes de pobles partidaris d'assegurar només l'aprenentatge del *atalà* són, en valors relatius, el doble (13,9%) que els de Palma (6,2%). Les altres opcions són poc importants.

b.3. Segons la L1.

Les dues opcions plurilingües són clarament majoritàries sobre les dues monolingües, amb independència de la L1, però principalment, com ja hem vist abans, entre els alumnes de L1bil. En aquest grup l'opció trilingüe és la que té més adeptes (34,2%) i la segona, a 11 punts, la bilingüe (23,7%); les altres dues opcions, les monolingües, tenen valors bastant per davall: el *castellà*, així i tot, amb el 15'8% duplica el valor del *atalà*, 7'9%.

Entre els alumnes de L1cat l'opció majoritària és la monolingüe *atalana* (24'0%), que té un valor molt semblant a les plurilingües. L'opció amb menys partidaris, entre les quatre que con-

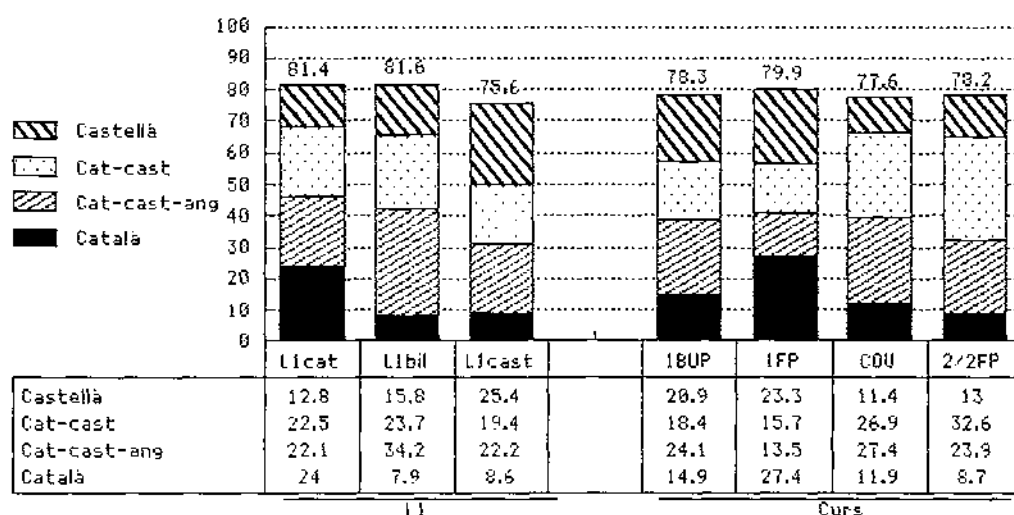
9. Opiniions sobre la normalització lingüística

sideram, és, lògicament, la que prescindeix del català, la qual té, així i tot, el 12,8%, quasi tants com entre els bilingües.

Els alumnes de Llicast tenen una distribució semblant als anteriors, però, naturalment amb un canvi de posició per a la llengua catalana i la llengua castellana. L'opció majoritària és la monolingüe castellana (25,4%), que és un punt i mig superior a la que tenia el català entre els de Llicat. Tenen valors molt semblants l'opció trilingüe i la bilingüe. L'opció monolingüe catalana només arriba al 8,6% i se situa, per tant, 4 punts per davall el valor que els de Llicat donaven al castellà.

Llengües que l'escola ha d'ensenyar

Segons la L1 i segons el curs († T.1181-1182)

b.4 Segons el curs.

Com es pot veure en el gràfic anterior hi ha variacions en les respostes també segons el curs en què estan matriculats. Els cursos inferiors tendeixen més a les solucions monolingües que els cursos superiors, on predominen les solucions plurilingües. A 1FP és on més destaquen les respostes monolingües a favor del català i del castellà.

III. Actituds i representacions

A 1BUP hi ha la mateixa tendència, però més suavitzada. La resposta majoritària és la referida a la proposta trilingüe, seguida, però, de molt a prop de la monolingüe castellana i de la bilingüe. Mentrestant la resposta que indica exclusivament el català només és subscripta pel 15% dels enquestats.

A COU destaquen clarament les dues respostes plurilingües. La que compta amb el suport majoritari és la que considera que s'han de dominar tres llengües (27,4%), però la bilingüe té un valor pràcticament idèntic (26,9%). A l'altra extrem les solucions monolingües també són molt pròximes entre elles.

A 2/2FP, els valors es distribueixen de manera molt semblant a com ho feien a COU, però les solucions no són tan equilibrades. La proposta majoritària és, en aquest cas, la bilingüe (32,6), seguida de la trilingüe, però a pràcticament 10 punts (23,9). Aquesta inclinació cap a la proposta *català-castellà*, en el terreny de les solucions monolingües també es dona, i ara a favor del castellà (13,0% davant el 8,7% del català).

9.2.2. Llengües vehiculars a l'escola.

Fins ara hem vist quines eren les llengües que, a parer dels enquestats, l'escola havia d'assegurar que els alumnes aprenguessin.

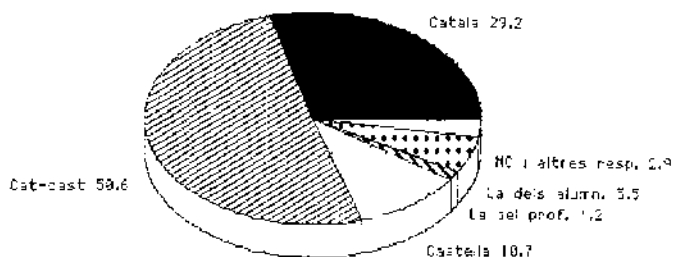
Sembla lògic que les llengües que s'han d'aprendre a l'escola hi siguin, a més de com a assignatures, com a llengües vehiculars¹⁸³.

183. En les respostes que el qüestionari ofereix als alumnes (pregunta LVE), a més de tenir la possibilitat d'una resposta lliure, s'hi reflecteixen una sèrie de possibilitats seguint diversos criteris: a) Elecció de la llengua al marge de qualsevol circumstància particular de la classe (a.1. Una sola llengua de les dues oficials que hi ha; a.2. Les dues llengües oficials); i b) Elecció de la llengua a partir d'alguna circumstància de la classe (la llengua dels professors o la de la majoria de l'alumnat).

9. Opinions sobre la normalització lingüística

a. Valors globals.

En una primera aproximació al conjunt de la mostra, podem veure que la tria majoritària (el 90%) s'ha fet al marge de circumstàncies específiques de la classe que puguin condicionar la llengua vehicular a usar (↑ T.1183).

Els alumnes, per tant, es decanten molt majoritàriament per una resposta que tendeix més a la concepció d'un model *territorial* que no pas a la d'un de *personal*, si és que ens podem referir amb aquests termes a la doble diversitat de respostes que es presentaven en el qüestionari.

En segon lloc podem veure que l'opció majoritària és la que considera que hi han de ser habituals les dues llengües (català i castellà), la qual supera el 50% del total. Per tant hi ha una clara opció a mantenir la situació actual, tot i que s'hi indiqui un major avanç del català, ja que hi ha molts de centres en què aquest model encara no es practica i, en canvi, centres on només s'hi ensenyi en català és pràcticament impossible trobar-ne.

La segona opció més escollida és la que afirma que la llengua habitual hauria de ser la llengua catalana; la donen prop d'una tercera part dels enquestats. L'opció *castellà* se situa només a poc més del 10%.

En aquesta pregunta ens trobam en un dels pocs casos en què l'opció a favor del català se situa per damunt l'opció *castellà*. Potser, la valoració que en fan en aquest cas és que es tracta d'una mesura que afecta una decisió *institucional*, la planificació escolar; per tant sembla que hi ha la idea clara que les institucions, en el procés de normalització lingüística, han d'estirar per davant l'avanç de la societat.

III. Actituds i representacions

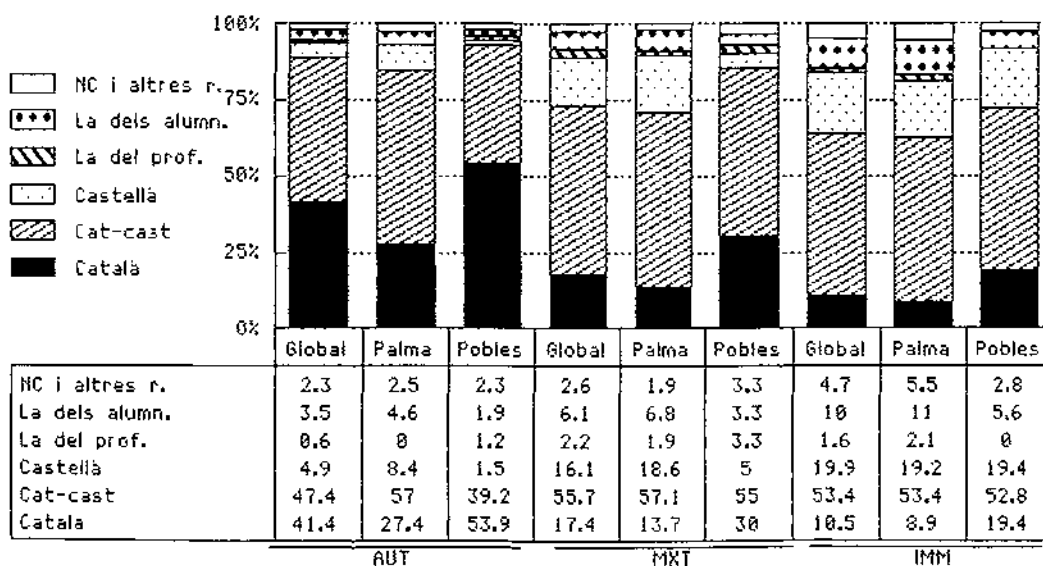
b. Segons l'origen familiar.

L'anàlisi per grups de procedència familiar, té una distribució relativament semblant de l'opció bilingüe, al voltant del 50%, amb un lleuger avantatge, com sempre, entre els alumnes fills de matrimonis mixtos. Però la gran diferència és en les opcions monolingües. Entre els que pertanyen al grup AUT, tot i que encara mantenen l'opció bilingüe en primer lloc, l'exclusivitat del català arriba al 41,4% mentre que l'opció «castellà» només se situa al 4,9%.

En el grup MXT, l'opció a favor de la llengua catalana i la de la llengua castellana tenen uns valors molt semblants, amb un avantatge d'un punt per al català. És la primera vegada que, en aquest grup, l'opció a favor del català és superior a la castellana.

Llengua vehicular de l'escola

Segons el grup d'origen i el lloc de residència (↑ T.1184)

Entre els fills d'immigrants (IMM), la segona opció és la que pretén l'exclusivitat del castellà (19,9%) i la del català baixa fins al 10,5%. Quasi al mateix nivell se situa l'opció que condiciona l'ús de la llengua a la majoria dels alumnes de la classe (10,0%), que és la vegada en què aquesta opció assoleix un nivell més elevat i, per tant, en què més s'inclinen pels drets

9. Opinions sobre la normalització lingüística

individuals sobre els territorials. És de destacar que precisament aquesta tendència és doni en el grup on hi ha més castellanoparlants i que més es localitza a Palma.

c. Segons l'origen familiar i el lloc de residència.

En el mateix gràfic podem veure que l'opció bilingüe es manté en tots els casos com a majoritària i sempre per damunt del 50%. L'única excepció és dona entre els alumnes del grup AUT que viuen als pobles, on la primera posició l'ocupa l'opció monolingüe a favor del català (53,9%) en detriment, principalment, de l'opció castellà (1,5%), i també de l'opció bilingüe (39,2%).

El comportament dels alumnes en aquesta pregunta és la que ja ha estat observada en altres moments d'aquest treball. Els fills de pares nascuts ambdós als Països Catalans que viuen a Palma es comporten igual que els fills de matrimonis mixtos de pobles; els fills d'immigrants que viuen a pobles tenen un comportament semblant als dels fills de matrimonis mixtos que viuen a Palma. És a dir, Palma neutralitza l'efecte d'un progenitor català. Simplificant podríem dir que viure a Palma és equivalent a substituir un progenitor autòcton per un d'immigrant.

d. Segons la L1.

L'opció bilingüe sobretot destaca entre els que diuen tenir les dues llengües com a L1 (abans ja passava això amb el grup MXT).

Entre els que diuen tenir el català com a L1, l'opció «llengua ()» se situa al 45,7%, igualat amb la bilingüe (45,3%), i deixen totes les altres opcions amb valors molt baixos; el castellà està en el 3,1%.

Els que tenen el castellà com a L1 fan prevaler aquesta opció (20,4%) per damunt la de la «llengua ()» (9,6%), però molt per davall la bilingüe (56,2%) i són els que més es decanten a favor

III. Actituds i representacions

de la majoria de la classe (8,8%), la qual cosa prova el que hem dit abans en relació amb el grup de fills d'immigrants, sobretot residents a Palma.

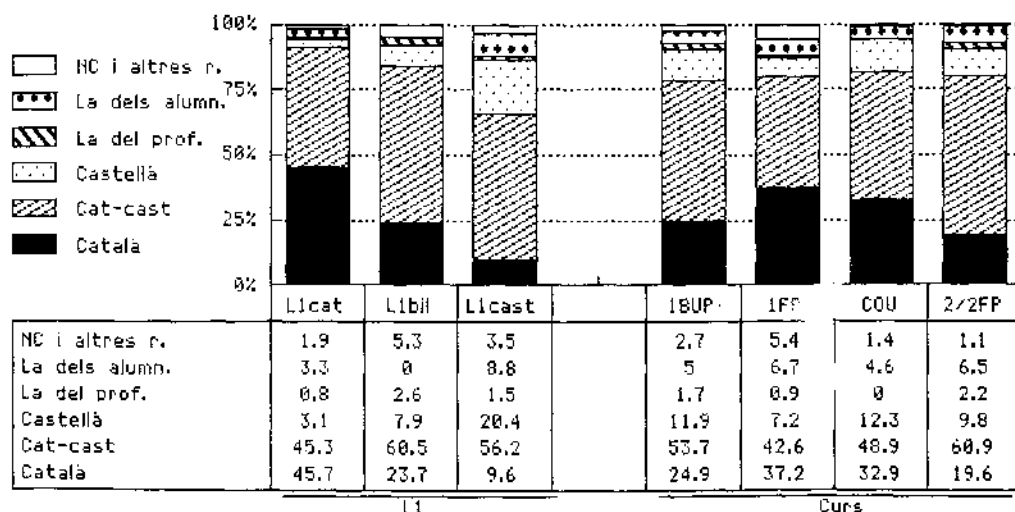
En el grup que declaren tenir les dues llengües com a L1, ja hem dit que la tria de l'opció bilingüe era molt elevada. En aquest grup també és més alta la defensa del català com a llengua habitual de l'escola (23,7%) i a dos terços de distància se situa el castellà (7,9%).

En tots els casos el dret del professor a expressar-se en la seva llengua és molt menystingut.

Aquesta és una de les poques situacions en què la *fidelitat* dels catalanoparlants a l'opció catalana és més elevada que la dels castellanoparlants a la seva llengua. L'assumpció que l'escola ha de ser en la llengua pròpia del país, o amb les dues oficials, és molt més elevada del que es podria esperar a partir de les respostes que havíem obtingut fins ara.

Llengües vehiculars de l'escola

Segons la L1 i segons el curs († T.1185-1186)

e) Segons el curs.

L'anàlisi d'aquesta pregunta per cursos ens mostra que l'opció majoritària és sempre la bilingüe, que adquireix el valor més baix a 1FP (42,6%) i el més alt a 2/2FP (60,9%)

La segona opció més elegida és la monolingüe «llengua ()» que té en els dos grups anteriors els extrems, però ara invertits (1FP: 37,2%; 2/2FP: 19,6%).

La tercera opció és la monolingüe «castellà» que precisament té el punt més elevat a COU (12,3%) i el més baix a 1FP (7,2%). Així i tot, s'ha de considerar molt baix en tots els grups.

L'opció de la llengua majoritària dels alumnes de la classe té un valor molt semblant en tots els cursos i, sempre, molt baix. Els altres valors encara són més baixos.

En tots els cursos, a pesar d'aquesta diferència apreciable amb relació a l'opció «llengua ()», la suma de les opcions bilingüe i monolingüe catalana assoleixen un nivell pràcticament idèntic, com es pot observar en el gràfic anterior¹⁸⁴.

9.3. EQUIPARACIÓ OFICIAL DEL CATALÀ I DEL CASTELLÀ.

Els estats plurilingües, pel que fa al tractament de les llengües, poden optar per diversos models, classificables en dos grups, segons si pretenen donar un tractament igualitari a totes les llengües que hi pertanyen o donar un tracte preferencial a alguna o algunes.

184. El grau de catalanització del centre en què estudien (molt relacionat en quasi tots els casos amb el grup de procedència i amb la residència) té importància en la tria. De tota manera aquesta tendència no pot ser sempre tinguda en compte per aquest fet i pel baix nombre d'alumnes que queda en algun subgrup. Així i tot, n'hi ha dos (AUT de pobles i MXT de Palma) en què la relació sembla més clara. AUT pobles: grau de catalanització 0 respostes 1 (català) més 3 (totes dues) = 66,7%; 1 = 91,7%; 2 = 93,1%; 3 = 91,6%; 4 = 94,8%; 6 = 96,0%. MXT Palma: 0 = 66,7%; 1 = 66,0%; 2 = 70,8%; 3 = 75,0%; 4 = 91,7% (↑ T.1188-1190).

III. Actituds i representacions

La Constitució espanyola, hereua de les èpoques de prohibició del català i de les altres llengües no castellanes, ha optat per la via desigualitària, la qual s'evidencia en molts d'aspectes, que bàsicament se centren en el fet que prescriu uns deures de tots els ciutadans envers la llengua castellana que no reconeix a les altres i en la consideració d'aquesta llengua com l'única oficial del conjunt de l'estat.

Aquesta situació, a causa del llarg període de temps en què només s'ha reconegut oficialment l'existència del castellà, pot no ser percebuda pels ciutadans i, encara més, pels joves que han nascut en una època en què la presència del castellà esdevenia part de la quotinianitat dels mallorquins.

La ruptura de la desigualtat podria produir-se en dos sentits: per l'expansió del model de plurilingüisme oficial a tots els territoris de l'estat o per l'expansió del monolingüisme territorial a partir de les llengües pròpies. En el qüestionari hi ha dues preguntes que fan referència explícita a aquestes dues situacions¹⁸⁵.

EQUIPARACIÓ DE L'OFICIALITAT DEL CATALÀ I DEL CASTELLÀ († T.1202-1203)

	NC	SI	NO
LAEE. Model escolar bilingüe per a tot l'estat (<i>...al territori propi del castellà hauria de ser obligat l'estudi d'una altra llengua de l'estat</i>)	3,7	32,2	64,1
LOM. Oficialitat única del català a Mallorca	4,3	38,9	56,8

Les dues preguntes aborden la qüestió d'un model lingüístic igualitari des de perspectives diferents (la d'extensió d'un cert bilingüisme a tots els territoris o la de l'acceptació de monolingüismes oficials).

185. La primera (LAEE, en el qüestionari) al·ludeix al tractament escolar diferenciatiu que es fa en el conjunt de l'estat espanyol, pel qual uns alumnes tenen l'obligació d'estudiar una llengua més que la que és pròpia del territori on viuen, i uns altres, no. La segona pregunta (LOM) planteja el tractament del català com a llengua oficial de Mallorca. Una, per tant, fa referència a l'expansió del bilingüisme escolar a tot l'estat i l'altra a l'ampliació del monolingüisme a partir de la llengua pròpia del territori.

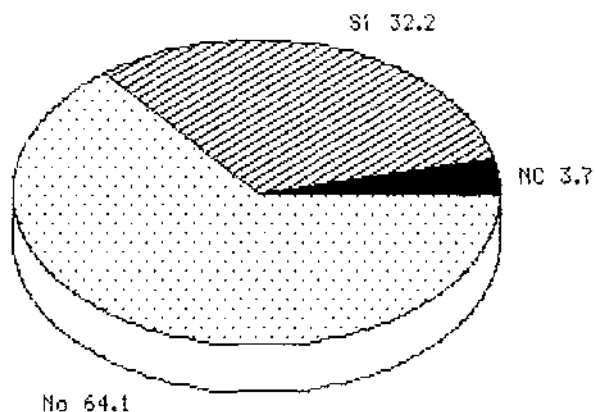
9. Opinions sobre la normalització lingüística

La proporció d'opinions favorables i desfavorables a les dues preguntes són molt semblants en ambdós casos; però, així i tot, la que tendeix a fer créixer el monolingüisme, i que només afecta la pròpia comunitat, té més partidaris que la que pretén ampliar el bilingüisme, en el camp educatiu, i que té els efectes immediats fora del propi territori.

Tampoc no hi ha coincidència en el fet de considerar les dues propostes acceptables o no¹⁸⁶. Això, pot indicar, probablement, que en les respostes afirmatives i negatives hi concorden dos pensaments segons a quin fet atorguin preferència: a) al model lingüístic (bilingüe o monolingüe); o b) a la igualtat de tots els membres de l'estat (o tots monolingües o tots bilingües).

9.3.1. Model escolar bilingüe per a tot l'estat.

Una àmplia majoria dels enquestats no estan d'acord amb el fet que els alumnes que viuen en territori castellà hagin d'incorporar en el seu currículum escolar l'estudi d'una altra llengua de l'estat.

Si tenim en compte que la majoria considerava que l'escola de Mallorca havia d'assegurar el coneixement del català i del castellà, ens trobam amb la paradoxa que aquests joves accepten una major càrrega acadèmica per a ells de la que consideren que han de tenir altres estudiants del mateix estat. És probable que en aquest fet hi intervingui la valoració que fan de la utilitat de cada una de les llengües i l'acceptació tàcita del model desigualitari en vigor.

186. Només el 53,8% dels partidaris de la primera proposta ho són de la segona i només el 65% dels contraris de la primera ho són de la segona († T.1204).

III. Actituds i representacions

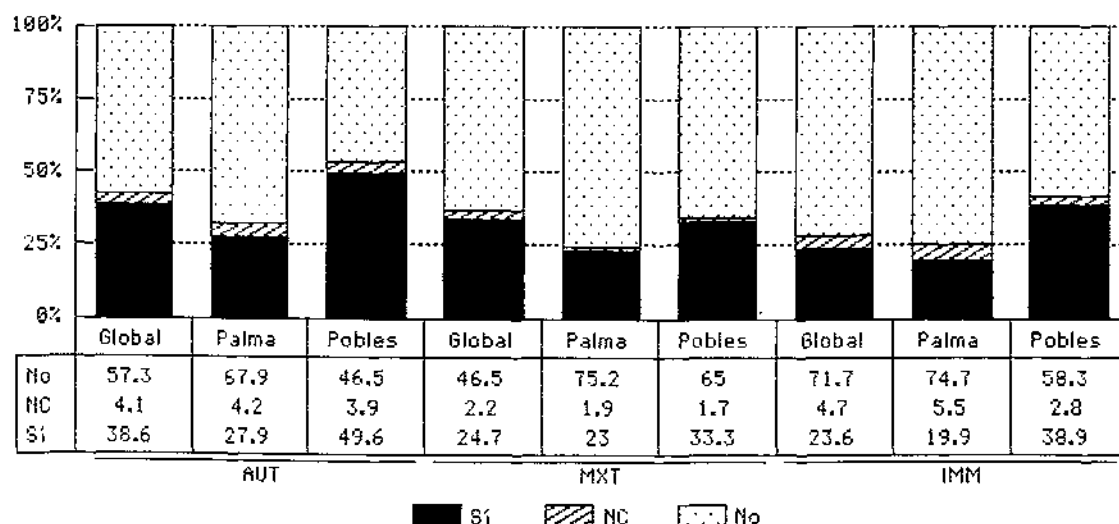
a) Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència.

El desacord amb l'obligatorietat d'aprendre a les escoles de territori castellà una altra llengua de l'estat continua essent majoritari, sigui quin sigui el grup de procedència familiar a què pertanyin els enquestats; encara que és major en els grups amb un o dos progenitors immigrants; és a dir, en els que tenen més participació familiar d'origen forà, generalment dels territoris que serien afectats per aquesta mesura.

Aquest desacord prova, en certa manera, una acceptació de la situació actual, que també es manifestava en els resultats que obteníem a la pregunta sobre quines havien de ser les llengües que l'escola havia d'assegurar que els alumnes aprenguessin i a la que demanava quina havia de ser la llengua vehicular, ja que les respostes més majoritàries eren les que incloïen les dues llengües que ara són oficials.

Acord amb un model escolar bilingüe per a tot l'estat

(† T.1205)

Cal destacar, però, que hi ha una diferència, a favor de la mesura, de més de 10 punts entre les respostes dels fills dels matrimonis autòctons (AUT) i les dels altres dos grups (MXT i IMM).

9. Opinions sobre la normalització lingüística

Podem dir, per tant, que en el grup amb més participació autòctona hi ha una major tendència a reclamar una situació igualitària a nivell d'estat. Aquesta tendència es confirma en analitzar, dins de cada grup, com es distribueixen les respostes tenint en compte, també, el lloc de residència.

En tots els grups la resposta afirmativa a la pregunta és bastant més elevada entre els alumnes de pobles que entre els de Palma. La diferència menor és d'11 punts en el grup amb pares de procedència mixta. En els altres dos grups, els partidaris de la proposta que viuen als pobles pràcticament són el doble dels que viuen a Palma; en aquest cas, la relació entre el lloc de residència i la resposta a la pregunta formulada sembla evident.

En preguntes anteriors, sobretot quan estan relacionades amb els usos, ja hem vist que en un grup de poble en què algun progenitor és immigrant (o tots dos) les respostes favorables al català sempre solen ser més altes, o semblants, a les del grup de Palma amb un progenitor català més. En aquest cas, però, qualsevol grup de pobles té un percentatge de respostes afirmatives superior a qualsevol grup de Palma. Aquesta diferència és deguda bàsicament al fet que la resposta afirmativa entre els immigrants de segona generació que viuen als pobles és molt més elevada del que caldria esperar pel nivell que té entre els de Palma o per com es comporten en preguntes similars; en aquest cas, fins i tot, és superior a la resposta afirmativa donada pels fills de matrimonis mixtos de pobles¹⁸⁷. És probable, doncs, que el lloc de residència (l'entorn més o menys catalanitzat), generalment, sigui més determinant que l'origen familiar en aquest tipus de qüestions.

En un sol grup (AUT amb residència a pobles) el nombre d'alumnes que es mostren partidaris de l'extensió del bilingüisme escolar a tot l'estat són més que els que hi estan en desacord.

187. Així i tot, convé tenir en compte que el nombre d'alumnes d'aquest grup és massa reduït per poder generalitzar a partir dels resultats que dona.

III. Actituds i representacions

b) Segons el curs.

La distribució d'aquests valors per cursos ens dona com a resultat que entre els cursos inferiors (1BUP i 1FP) hi ha més partidaris de fer extensiu el bilingüisme escolar a tot l'estat que no pas als superiors (COU i 2/2FP). A més aquesta distribució és paral·lela en tots els grups d'origen familiar; així i tot convé tenir en compte que en algun grup (sobretot de 2/2FP) el nombre d'alumnes que en formen part és massa reduït per poder ser tinguts en compte els resultats com a significatius. Els valors que adquireix la resposta afirmativa en aquests casos, són representats a la taula següent¹⁸⁸:

MODEL ESCOLAR BILINGÜE PER A TOT L'ESTAT, SEGONS EL CURS († T.1212-1215).

	1BUP	1FP	COU	2/2FP
Total	32,1 [402]	40,8 [223]	28,3 [219]	20,7 [92]
AUT	40,2 [214]	46,0 [111]	32,6 [135]	32,7 [55]
MIXT	23,2 [108]	39,6 [48]	22,8 [57]	0,0 [17]
IMM	22,5 [80]	32,8 [64]	18,5 [27]	5,0 [20]

c) Segons la L1.

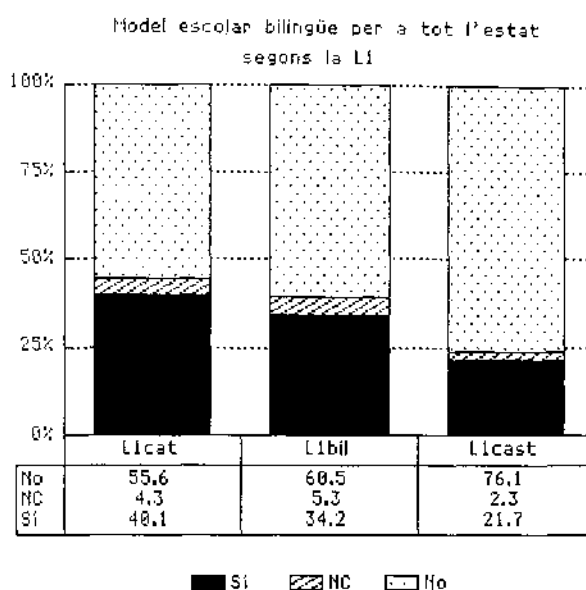
La llengua primera dels alumnes presenta una forta relació amb l'opció triada en aquesta pregunta. Tenint en compte únicament els alumnes de les opcions de L1 més nombroses (*català*, *castellà* i *català i castellà*), els valors són els representats en el gràfic († T.1216).

L'opció més escollida continua essent la d'oposició a la proposta formulada. Així i tot entre els alumnes de L1cat l'acord és molt més alt que entre els alumnes de L1cast. Els alumnes bilingües se situen enmig dels altres dos grups.

188. Entre els claudàtors hi ha el nombre d'alumnes amb les característiques que la fila i la columna indiquen. El percentatge fa referència a la proporció d'aquests alumnes que han contestat «Sí» a la pregunta.

9. Opinions sobre la normalització lingüística

Comparant els valors que hem vist fins ara podem adonar-nos que el resultat global dels alumnes del grup AUT i dels alumnes Llicat són gairebé equivalents (38% i 40%, respectivament) i això mateix passa amb els valors del grup IMM i dels alumnes de Llicast (23% i 21%); les diferències que hi ha, de dos punts, com quasi sempre, tendeixen a fer més oposats els grups quan es comparen per la L1 que no quan es comparen per l'origen familiar.

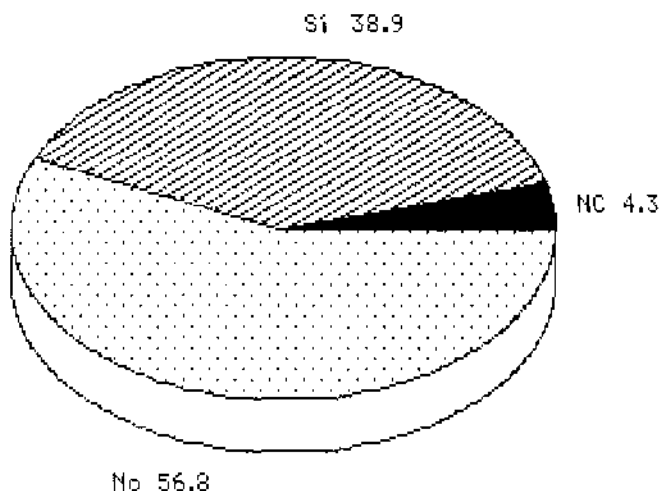

9.3.2. Oficialitat única del català a Mallorca.

A la pregunta anterior, la proposta que es feia no afectava directament els alumnes, perquè no significava cap canvi de legislació en el seu territori, sinó en el territori en què la llengua castellana és la pròpia. En canvi ara la pregunta és sobre un

fet que afecta el territori en què viuen: la declaració de la llengua pròpia d'aquest territori com a llengua oficial única. Per tant implica majoritàriament, per a uns alumnes, l'oficialització en exclusiva de la seva llengua i per a uns altres, la pèrdua de l'oficialitat de la seva.

En aquest cas hi ha, en tot el conjunt de la mostra, més acceptació de la proposta que no en la pregunta anterior (apro-

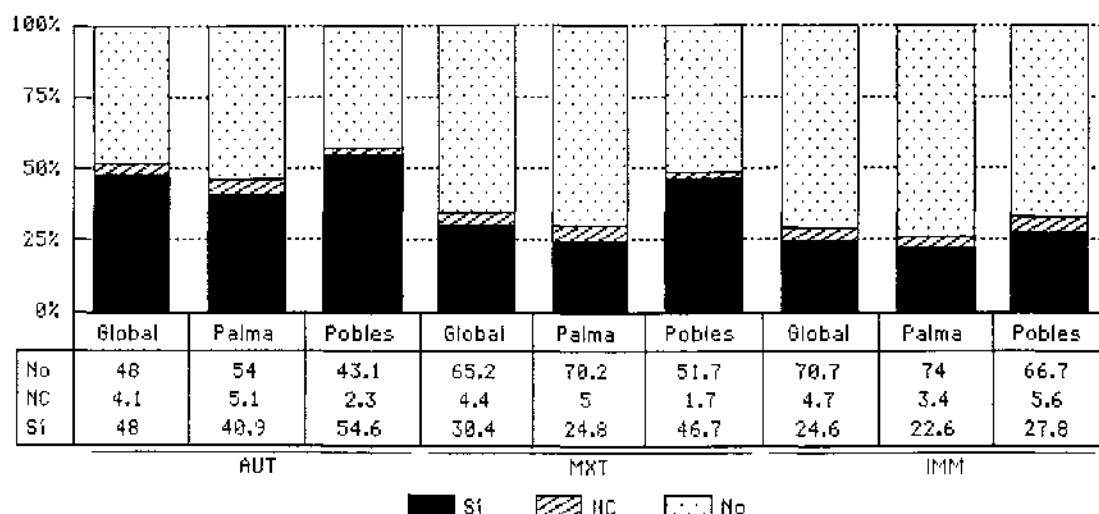
III. Actituds i representacions

ximadament és 10 punts superior), com ja hem vist abans (↑ T.1203).

a) Segons l'origen familiar i el lloc de residència.

Com ha passat en moltes altres ocasions, la distribució d'aquest valors pels diferents grups d'origen familiar no són iguals, tal com mostra el gràfic:

Acord amb l'oficialitat única del català a Mallorca
Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència
(↑ T.1218)

És clar que la proposta rep un suport major dels alumnes d'origen autòcton i dels de procedència mixta. L'augment, en relació amb la pregunta anterior, també és superior en el grup AUT (9 punts) al dels altres dos (6 punts i 1 punt, respectivament). D'altra banda, en el grup AUT, partidaris i contraris de l'oficialitat única del català estan igualats, mentre que en els grups MXT i IMM estan en una proporció aproximada d'1 a 2 i d'1 a 3, respectivament.

En aquest cas, hi ha un ventall més ampli d'alumnes autòctons amb voluntat de canviar la situació actual. En la distribució dels alumnes d'aquests grups entre Palma i pobles se segueix la mateixa tendència que hem vist fins ara.

9. Opiniions sobre la normalització lingüística

En primer lloc, les opinions dels alumnes del grup IMM de Palma i de pobles s'aproximen molt més entre elles i deixa de ser clarament significativa la diferència que hi ha, encara que es mantengui una major opinió favorable al català entre els alumnes dels pobles. Així i tot, entre els immigrants de segona generació que viuen a pobles és l'únic cas en què l'acord amb aquesta afirmació té menys acceptació que el de fer extensiu el bilingüisme escolar a la resta de l'estat.

En els altres dos grups sembla que continuen estant relacionades les variables lloc de residència i opinió respecte a aquesta pregunta. El grup AUT de pobles és l'únic on l'opció favorable a l'oficialització exclusiva del català supera la que n'és contrària, i ho fa amb més d'11 punts.

En tots els casos, també, en els grups de pobles hi ha, proporcionalment, més alumnes que estan a favor de l'opció d'oficialitat única del català que en els de Palma, com ja hem dit. Aquesta diferència igualment es manifesta en el fet que tots els grups de pobles superen, en actitud positiva, els de Palma amb un progenitor català més.

b) Segons el curs i la L1.

La resposta que es dona a aquesta qüestió segueix una distribució per cursos semblant a la de la pregunta anterior. En tots els cursos enquestats hi ha, també, un augment de l'opinió favorable, principalment destacable entre els alumnes de COU, que ara són els segons més favorables.

La mateixa distribució entre els diferents cursos es manté si els analitzam a partir dels diferents grups de procedència familiar, encara que en algun d'aquests subgrups es manté la mateixa proporció de respostes favorables que en la pregunta anterior.

III. Actituds i representacions

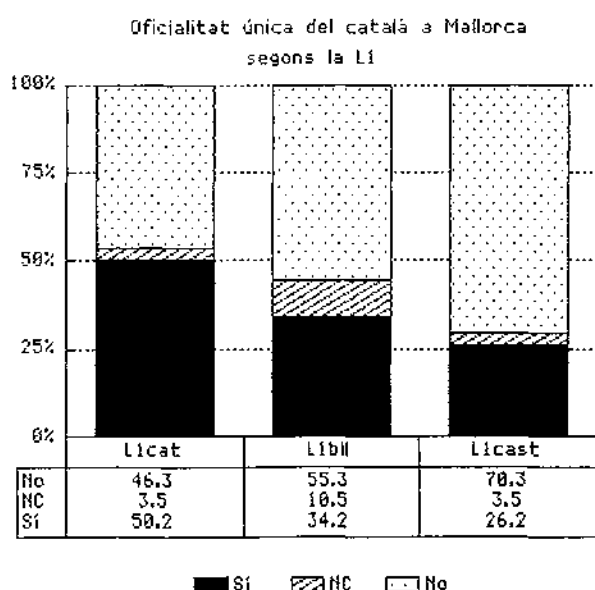
OFICIALITAT ÚNICA DEL CATALÀ A MALLORCA. SEGONS EL CURS († T.1225-1228).

	1BUP	1FP	COU	2/2FP
Total	36,8 [402]	49,3 [223]	39,3 [219]	21,7 [92]
AUT	46,7 [214]	58,6 [111]	47,4 [135]	32,7 [55]
MXT	27,8 [108]	45,8 [48]	29,8 [57]	5,9 [17]
IMM	22,5 [80]	35,9 [64]	18,5 [27]	5,0 [20]

Un fet a tenir en compte és que el grup IMM és en l'únic en què no hi ha augment, o aquest és molt petit, de l'opinió favorable a la pregunta formulada. L'explicació pot ser, precisament, que és el grup amb més proporció de Llicast i, en aquest cas, es tracta de reduir en el territori on viuen la importància d'aquesta seva primera llengua.

Això queda corroborat en el gràfic que distribueix els valors a partir de la L1.

Entre els de Llicat la resposta afirmativa supera la meitat dels alumnes i es col·loca molt a prop dels valors que globalment té el grup AUT. Això mateix passa amb els de Llicast que se situen en un valor molt semblant als del grup MXT i IMM († T.1229).

9.4. EL MANTENIMENT SOCIAL DE LA LLENGUA.

El manteniment d'una llengua només es garanteix per l'ús en les relacions socials no institucionalitzades; els tractaments

9. Opinió sobre la normalització lingüística

oficials i la resta d'usos esdevenen secundaris i només tenen importància en tant que, segons el sentit en què actuen, poden afavorir-ne l'extensió o la substitució.

D'altra banda, en situacions de conflicte lingüístic, la llengua que té garantida la supervivència és la que pot generalitzar-se a tots els sectors lingüístics. En el nostre cas, la llengua catalana no assoleix aquest nivell i el castellà, sí. És necessari, per tant, que el català aconseguixi aquesta generalització si se'n vol assegurar la continuïtat.

En aquest cas la majoria dels joves enquestats consideren que seria bo que a Mallorca tothom parlés en català, i pràcticament tots creuen convenient que se'n conservi l'ús.

EL MANTENIMENT SOCIAL DE LA LLENGUA CATALANA († T.1231-1232)

	NC	Sí	No
NG. Seria bo que a Mallorca tothom parlés català	5,5	69	25,5
PLM. És bo que a Mallorca es conservi el català	4,5	90,9	4,6

En aquesta taula queda palès que hi ha un suport general considerable al fet de voler mantenir l'ús del català a Mallorca.

9.4.1. La generalització de l'ús de la llengua catalana.

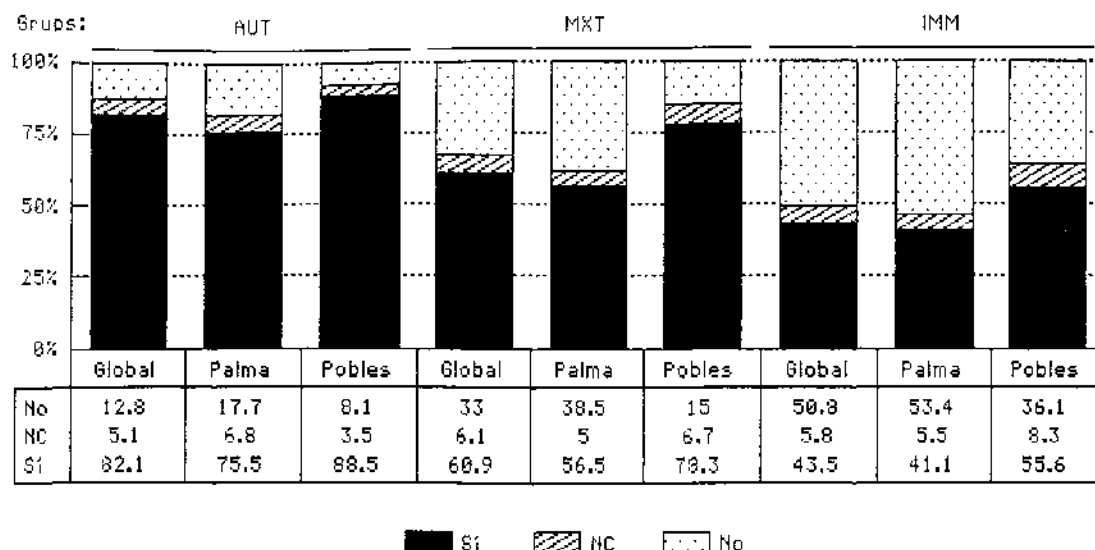
a) Segons l'origen familiar i el lloc de residència.

Les variables grup d'origen familiar i lloc de residència són decisives sobre el nivell de resposta positiva a la bondat de l'expansió de la llengua catalana a tota la societat mallorquina.

Les diferències entre les respostes dels diferents grups és prou clara. El grup amb més component autòcton (AUT) està molt majoritàriament d'acord amb la generalització de l'ús del català mentre que en el grup de procedència immigrant la tendència majoritària, encara que només sigui amb 7 punts de diferència, és la d'oposar-s'hi. Els valors del grup de procedència mixta se situen entre els dels altres dos.

III. Actituds i representacions

Seria bo que a Mallorca tothom parlàs català Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència († T.1233)

Les diferències d'actitud entre els alumnes amb residència a Palma o a pobles es mantenen en el mateix sentit, encara que, en algun cas, no són tan clares com en altres ocasions. Els residents de pobles en tots els casos són més favorables a la generalització de l'ús de la llengua catalana.

Els grups de pobles amb un o dos progenitors d'origen no autòcton, com hem vist que passa sovint, s'igualen, o superen, en la proporció de respostes positives als grups de Palma amb un progenitor autòcton més. D'altra banda podem veure que, en tots els agrupaments fets, la resposta majoritària és l'afirmativa, excepte en el grup de fills d'immigrants amb residència a Palma.

b) Segons el curs.

La distribució per cursos d'aquests valors dóna un major acord amb la generalització de l'ús de la llengua catalana entre els alumnes de COU, seguits dels de 1BUP, tot i que no hi ha grans distàncies entre els diferents cursos i, a més, en tots els casos la resposta majoritària es l'afirmativa († T.1234).

9. Opinió sobre la normalització lingüística

Les diferències dels valors de les respostes en els diferents cursos sembla que indiquen que els alumnes de COU són els més partidaris de la generalització de l'ús del català; però la poca diferència (la màxima és d'11 punts), i el fet que la distribució dels grups de procedència familiar per cursos no és regular, ens fa suposar que també pot pesar aquest condicionant en les diferències; cosa que

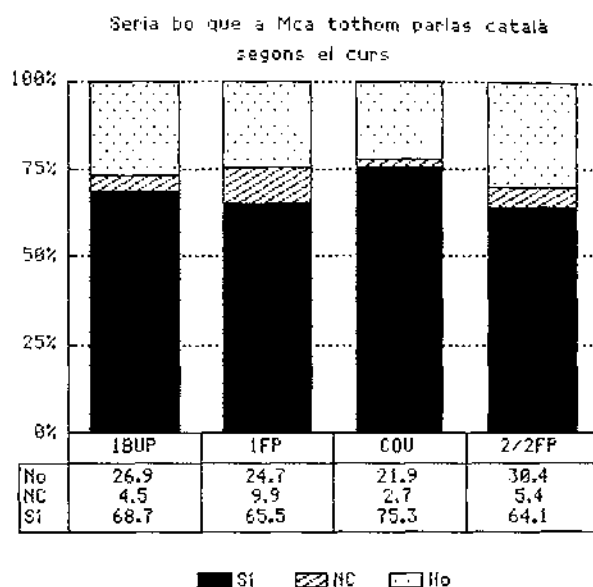
s'evidencia quan fem la comparació entre cursos a partir dels grups de procedència familiar, ja que no es manté en primer lloc el grup de COU en tots els casos, tot i que ara alguns dels subgrups tractats són massa reduïts per poder generalitzar-ne els resultats (↑ T.1242-1245).

En resum, hem de dir que, en aquesta pregunta, sembla que el nivell que cursen els alumnes no hi està relacionat o, com a mínim, no hi està de forma prou clara.

c) Segons la L1.

A tots els grups¹⁸⁹ de L1 la resposta majoritària és la favorable a la generalització social de la llengua catalana; així i tot, les diferències entre un i altre grup són importants.

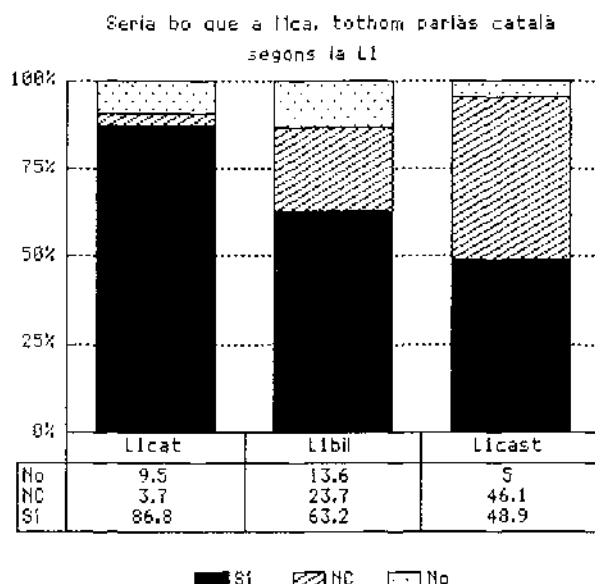
La gran majoria dels alumnes que tenen el català com a L1 són partidaris de l'expansió de l'ús de la llengua catalana, mentre que també ho són majoritàriament els que hi tenen el castellà. Aquest fet ens mostra, com ja hem dit en altres parts d'aquest

189. Només tenim en compte els grups «català», «castellà» i «català i castellà», que representen el 98,18% del total de la mostra.

III. Actituds i representacions

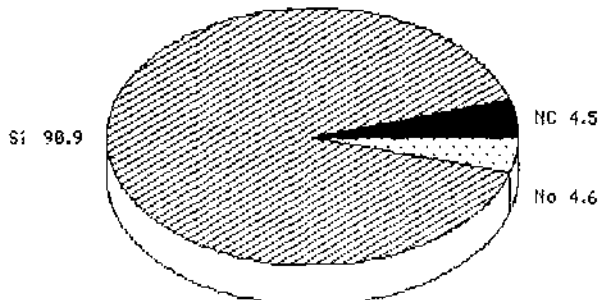
treball, que la voluntat a favor de la llengua catalana és més elevada que el que se'n desprèn de la pràctica. El grup que es declara bilingüe se situa entremig dels altres dos (en aquest cas hem de destacar l'alt percentatge d'alumnes que no contesten; però ser un grup quantitativament reduït amorteix la importància d'aquest fet).

9.4.2. La conservació de la llengua catalana a Mallorca.

Com hem vist al començament d'aquest capítol, pràcticament la totalitat dels alumnes valora positivament que, a Mallorca, es procuri conservar l'ús de la llengua catalana (↑ T.1232).

Aquest alt percentatge es manté, en tots els casos, superior al 82%, indistintament de quin sigui el grup d'alumnes en què analitzam aquesta resposta, encara que hi hagi algunes diferències apreciables entre uns i altres.

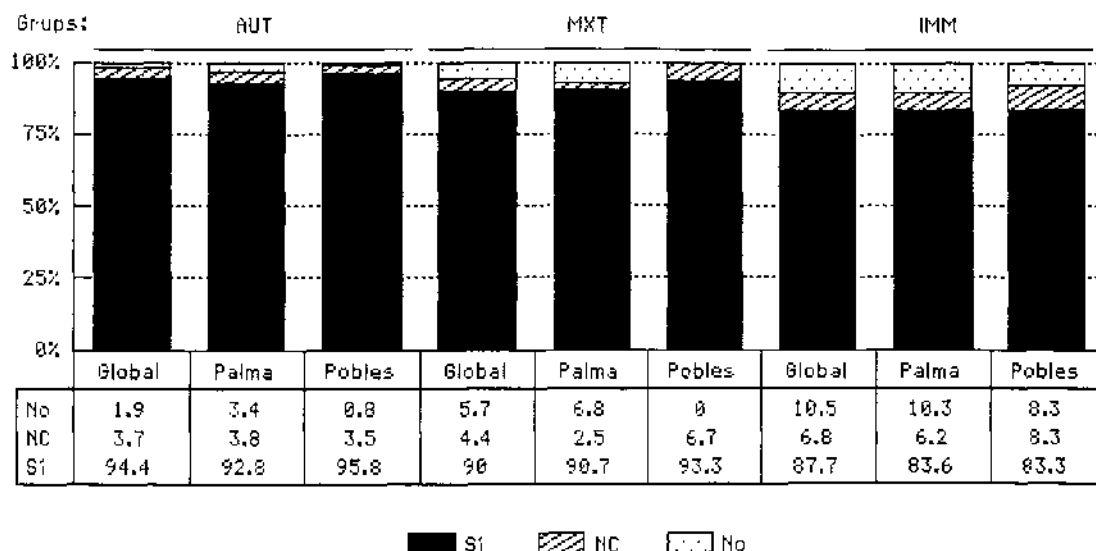
9. Opinions sobre la normalització lingüística

a) Segons l'origen familiar i el lloc de residència.

La diferència d'origen familiar és una de les variables que condiciona el valor que globalment adquireix aquesta opinió.

En el grup de fills de pares nascuts als Països Catalans (AUT) pràcticament la totalitat dels alumnes es manifesta favorable a la conservació de la llengua catalana a Mallorca i únicament poc més del 10% dels fills d'immigrants (IMM) s'hi mostren contraris.

És bo que a Mallorca es conservi el català
Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència
(† T.1247)

La residència a Palma o a pobles condiciona la resposta però no d'una manera tan clara com en altres ocasions, pel fet que ara una de les respostes concentra gairebé tots els alumnes.

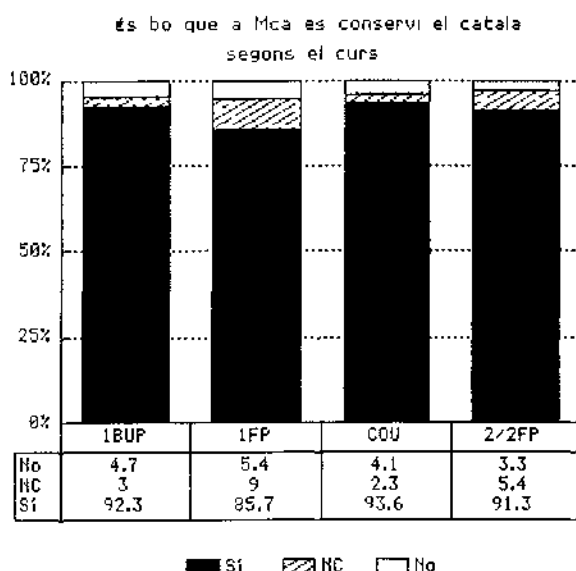
Malgrat que en tots els casos els que viuen a pobles tenen una resposta més positiva (o menys negativa en el cas dels fills dels immigrants de segona generació) les diferències que es produeixen a partir del lloc de residència són inapreciables i no es pot dir, en cap cas (excepte, tal volta, entre els fills de matrimonis mixtos, que els de pobles no hi donen cap resposta contrària) que ambdues variables estiguin relacionades.

III. Actituds i representacions

b) Segons el curs.

Tenint en compte el curs en què estan matriculats els alumnes, les diferències tornen a ser molt petites (els extrems estan distanciats en menys de 7 punts) i, una altra vegada, entre els alumnes de COU és on podem trobar una proporció més elevada de respostes favorables (↑ T.1248).

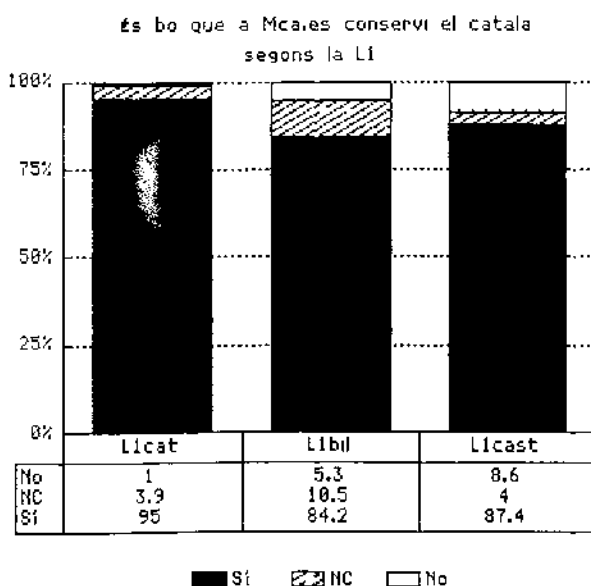
Sens dubte la distribució irregular dels alumnes segons la procedència familiar en els distints cursos, com passava en la pregunta anterior, provoca part de les desviacions que es poden observar. Si l'anàlisi per cursos la fem dins de cada grup, el resultat que ens dona és que no hi ha relació entre la variable curs i la resposta que donen a la pregunta que ara analitzam; i, a més, en algun cas, COU deixa de ser el curs en què hi ha més respostes favorables (↑ T.1256-1259).

c) Segons la L1.

La mateixa anàlisi a partir de la L1 dels alumnes ens mostra també que la variació que es produeix entre els distints grups és petita, tot i que significativa (↑ T.1249).

Només un 1% d'alumnes de L1cat són contraris al manteniment de la llengua catalana a Mallorca. En els altres dos

9. Opinions sobre la normalització lingüística

grups lingüístics aquesta proporció és més elevada, però en cap no arriba al 10%. En aquest cas, la residència a pobles o a Palma no afecta la distribució de valors, excepte entre els bilingües que, en els pobles, tenen més tendència a donar una resposta afirmativa¹⁹⁰.

9.5. CONCLUSIONS

Tots els sectors d'alumnes de la mostra coincideixen a l'hora de valorar els principals factors que actuen en el procés de normalització lingüística: l'escola, els mitjans de comunicació i la família, són, amb molta diferència, els més citats. Dos d'aquests factors (la família i l'escola) també apareixen com els àmbits on pràcticament la totalitat dels enquestats han après a parlar el català i on millor han après aquesta llengua¹⁹¹. De tota manera, en l'aproximació a la forma d'aprenentatge, globalment sempre la família apareixia per davant l'escola i ara passa al revés; cal entendre, per tant, que amb el terme normalització lingüística abracen més que la simple extensió del coneixement.

A més, dos d'aquests factors (l'escola i els mitjans de comunicació), juntament amb l'administració pública, sempre solen esmentar-se en tractar dels àmbits en què cal fer avançar la normalització lingüística. Cal tenir en compte que, per exemple, a la televisió, tal com hem vist en un altre capítol (4.9), hi donen molt poca importància com a mitjà d'aprenentatge i, en canvi, gairebé en tots els grups els mitjans de comunicació com a factors de normalització estan per davant la família.

190. Els alumnes de Llicat de Palma donen el 94% de respostes afirmatives, els de pobles el 95,8%. Els de Llicast el 88% i el 87,3%, respectivament. Els de Llibil el 86,4% i el 92,9%. (↑ T.1261-1263)

191. v. capítol 4.4

III. Actituds i representacions

A part d'aquesta coincidència general, entre els fills de matrimonis autòctons (i també, si s'analitza des de la L1, entre els catalanoparlants) hi ha una major presència de la família com el factor més important. En canvi, en els altres dos grups d'origen familiar (i entre els castellanoparlants) no hi donen tanta d'importància, tot i que conserva el tercer lloc. A més, entre els que són caracteritzables com a més pròxims a l'ús del català hi ha una major concentració de parers al voltant d'aquests tres factors; en canvi entre els que en són més allunyats, n'hi ha una major dispersió.

Amb relació als cursos, els alumnes de COU tornen a tenir un comportament diferenciats al de la resta de joves, que té més a veure amb la reflexió sobre la realitat que no amb l'ús. El fet que donin una major importància relativa a l'entorn extrafamiliar (escola, mitjans de comunicació i institucions polítiques), suposam que pot explicar-se, en part, per la major capacitat analítica que deuen tenir i també pel currículum escolar.

En línies generals podem afirmar que els joves donen importància, amb relació a la normalització lingüística, als mateixos factors que la majoria de la població.

Amb relació al paper de l'escola en la normalització lingüística, prop de dues tercers parts de l'alumnat consideren que l'escola ha d'assegurar l'aprenentatge de més d'una llengua. Això implica la creença que l'escola monolingüe no és satisfactòria per a la nostra societat. A més, l'altre terç, els que només citen una llengua, es divideix, quasi per la meitat, en dos sectors oposats: un, lleugerament majoritari, que diu que la llengua a assegurar per l'escola ha de ser el català; i l'altre que creu que ha de ser el castellà.

L'opció dominant de combinació de més d'una llengua és la que inclou el català, el castellà i l'anglès; la mateixa que, teòricament, impulsa l'administració autonòmica.

En aquest sentit sembla que els alumnes de Mallorca, independentment de quina és la llengua que consideren com a L1 pròpia,

9. Opinions sobre la normalització lingüística

es decanten per solucions plurilingües, que inclouen les dues llengües oficials. Així i tot, hi ha tendència, dins cada grup lingüístic, a donar major presència de la solució monolingüe a favor de la seva llengua i llevar-ne a l'altra llengua oficial. Cal afegir, però, que aquesta tendència de lleialtat a la pròpia llengua és més arrelada entre els de Llicast que entre els de Llicat, en contra, per tant, del que de vegades es diu amb relació als nacionalismes defensius i als nacionalismes d'estat. La inèrcia a persistir en el manteniment de la situació heretada és probablement un dels factors que ho poden explicar. Això mateix succeeix quant al lloc de residència i als grups de procedència familiar (cal fixar-se que un terç dels fills d'immigrants es mostra partidari que l'escola només assegurí l'aprenentatge del castellà, la qual cosa diu poc a favor de la necessitat d'integració que tenen).

En aquests valors podem veure que la maduresa, que se suposa que atorga una major edat i uns majors coneixements, dels alumnes de COU i de 2/2FP es manifesta en la voluntat d'afavorir l'aprenentatge de diverses llengües a l'escola (el model que actualment es proposa des d'instàncies polítiques i que es du, amb més desencert que encert, a la pràctica). Mentrestant els alumnes dels primers cursos es defineixen més a favor de solucions monolingües, probablement més allunyades del que és possible en escoles de comunitats com la nostra.

En fer referència a quina ha de ser la llengua vehicular de l'escola, continua havent-hi globalment una opinió favorable a la presència de les dues llengües oficials (50,6%). La resta de l'alumnat és majoritàriament partidari que sigui la llengua catalana (29,2%) i només el 10% es declara partidari que sigui el castellà. En aquest cas es produeix una gran discrepància entre l'opinió dels alumnes i la realitat, ja que, actualment,

III. Actituds i representacions

només prop del 30% de la població escolar rep ensenyament en català, majoritàriament de forma parcial¹⁹².

En els grups d'origen o de residència més catalanitzats l'opció a favor de l'ús del català augmenta i es converteix, en alguns casos, en majoritària; en canvi, els valors més alts que assoleix l'opció favorable al castellà com a llengua vehicular única només arriba al 20% entre els castellanoparlants.

La majoria d'alumnes no estan d'acord amb les propostes d'igualitarisme lingüístic que hi ha al qüestionari. La resposta negativa a l'**expansió del bilingüisme escolar** a territori castellà és superior a la negativa d'**oficialitzar el monolingüisme català a Mallorca**.

Segons l'origen, més català o menys, de les famílies en varia el grau de disconformitat, que disminueix en les que tenen més components catalans. També hi ha un increment d'opinió favorable a les respostes si la residència dels enquestats és als pobles, la qual es fa majoritària si, a part de viure-hi, els seus progenitors han nascut a territori català. En la primera pregunta, el lloc de residència sembla més determinant que el tipus de família.

Els alumnes fills d'immigrants i els de Llicast són els que fan variar menys la diferència d'acord i desacord entre la primera i la segona proposta i, en tots dos casos, en són clarament contraris. La raó pot ser deguda al fet que es tracta, en la segona, de retirar la consideració d'oficial a la seva llengua.

A pesar d'aquestes opinions contràries a fer canvis importants en la legislació lingüística, la majoria d'alumnes creuen positiu que tots els mallorquins parlin la llengua catalana, sigui quin sigui l'origen familiar i el lloc de residència dels que contesten, encara que els grups que generalment s'han anat

192. v. Martínez (1995: 14)

9. Opiniions sobre la normalització lingüística

mostrant més favorables a la llengua catalana reafirmen aquesta tendència.

En els resultats s'ha de valorar, principalment pel que fa al grup IMM, que hi ha una voluntat teòrica major de catalanització del que realment es dona, o permet la pràctica. És important destacar que la meitat dels fills escolaritzats dels immigrants és partidària que tothom a Mallorca parli en la llengua pròpia d'aquest territori i, per tant, en aquesta voluntat s'inclouen unes accions que els afecten a ells.

En conseqüència, la necessitat de conservar l'ús de la llengua catalana és acceptada per pràcticament tota la població i les diferents variables estudiades influeixen molt poc en la proporció de respostes positives.

Sembla clar, per tant, que la gran majoria de joves enquestats està d'acord en la conveniència que l'ús social del català es mantengui a Mallorca.

10. LA IDENTITAT DELS ALUMNES I DE LA LLENGUA DE MALLORCA.

10.1. AUTOIDENTIFICACIÓ

L'ús de determinats gentilicis, en una situació com la de les Illes Balears, no és totalment neutre, sinó que moltes de vegades suposa un determinat intent d'identificació més o menys ideològica, encara que pugui ser inconscient. La importància de la llengua que parla pot ser fonamental, en la constitució i en la preservació de la identitat de l'individu. Moltes de vegades es defineix a ell mateix i defineix els altres com a parlants d'una o altra llengua i, en ocasions, una modificació de la pràctica lingüística comporta una modificació de la consciència individual (Kremnitz 1993: 99).

En aquest sentit, ha estat tradicional a Mallorca relacionar l'adjectiu "mallorquí/mallorquina" amb el fet d'haver nascut a l'illa però, alhora, amb la condició de ser també catalanoparlant. Els immigrants castellanoparlants i els seus fills, sobretot si han continuat sense parlar català, han estat identificats

III. Actituds i representacions

com a «forasters» o «peninsulars», tot i els intents que de vegades hi ha hagut de difondre la idea que és mallorquí tot aquell que ha nascut a Mallorca o que hi viu o treballa.

De fet però, la realitat és que als nascuts a l'illa avui se'ls ofereix un ampli ventall de gentilicis per poder triar; de vegades s'escullen amb relació a la realitat a què es volen oposar (a Toledo, probablement els mallorquins es definiran com a tals, però a Londres, molts dirien que són espanyols; determinats sectors quan hagin de definir-se, sobretot si és des d'un punt de vista cultural, diran que són catalans; etc.).

Els joves enquestats, a l'hora de definir-se (en les circumstàncies en què férem l'enquesta) majoritàriament només se centraren en dues possibilitats: «mallorquí/ina» (63,5%), «espanyol/a» (13,5%); cap altra no assolí el 7% (↑ T.1264). Així i tot, 38 alumnes (4,1%) donaren dues o més respostes. En aquestes respostes queda clar, per tant, que una opció és àmpliament majoritària, la que fa referència a l'àmbit geogràfic, i, de la resta, l'única que té una valor significatiu és «espanyol/a», que parteix de la realitat administrativo-estatal (o "nacional")¹⁹³.

Com que entre les propostes n'hi ha que, per als nostres objectius, són duplicitats innecessàries hem optat per agrupar-les d'acord amb un tret que, pensam, les distingeix, i que anomenarem [+ mall]. Les opcions «balear», «català» i «mallorquí» (que identifiquem amb [+ mall]) tenen en comú una relació primera més elevada amb la particularitat geogràfica/cultural i també amb la

193. De 6 respostes proposades (*Andalus/usa*; *Balear*; *Castellà/ana*; *Català/ana*; *Espanyol/a*; *Mallorquí/ina*) i una de lliure (pregunta IA del qüestionari), n'havien d'escollir només una, tot i que segurament usen més d'un gentilici segons la situació, per saber amb quina s'identificaven més còmodament.

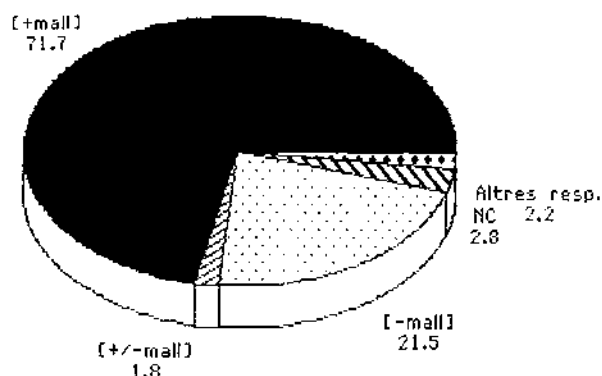
Les respostes, que van ordenades alfabèticament, obeeixen a raons lògiques. La primera (*andalus/usa*) perquè el major nombre d'immigrants de Mallorca procedeixen d'Andalusia (IBAE 1989); *balear*, es correspon amb l'adjectiu que s'aplica al conjunt de la comunitat autònoma; *castellà/ana*, fa més referència a la identitat lingüística dels castellanoparlants; *català/ana* és paral·lela a l'anterior però envers aquesta llengua a més també de ser identificació nacional per a alguns; *espanyol/a* per identificació administrativa (i nacional, per a molts); *mallorquí/ina*, seria la geogràfica per a tots i la nacional per a alguns.

10. La identitat dels alumnes i de la llengua

llengua catalana que no «espanyol», «castellà» i «andalús», que identifiquem amb [- mall]¹⁹⁴.

Més de dos terços dels alumnes, segons diuen, se senten més còmodes aplicant-se gentilicis que fan referència a l'especificitat dels trets diferencials de Mallorca. En canvi, els que s'autodefineixen amb un gentilici que en cap cas no engloba les Illes

(«andalús»), amb l'estatal («espanyol») o amb un més aviat lligat amb una identificació lingüística («castellà»), són només una cinquena part. La resta d'opcions són molt reduïdes († T.1265).

10.1.1. Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència.

L'origen familiar marca clarament la tria de gentilici. Quan alguns dels progenitors ha nascut a l'àrea catalana, els alumnes diuen sentir-se més còmodes aplicant-se gentilicis [+ mall]. Si ho són tots dos (alumnes del grup AUT), la proporció dels que trien aquestes opcions en relació al que trien les [- mall] és de 7 a 1; en canvi, quan només ho és un (MXT), aquesta mateixa proporció passa a ser de 5 a 2.

Entre els immigrants de segona generació (IMM) els gentilicis més freqüents són els que definim com a [- mall], tot i que només en una proporció aproximada de 5 a 4.

Per tant, l'origen dels pares (convé tenir present que tots els alumnes han nascut als Països Catalans; molt majoritàriament a Mallorca), influeix sobre l'autoidentificació dels fills; el

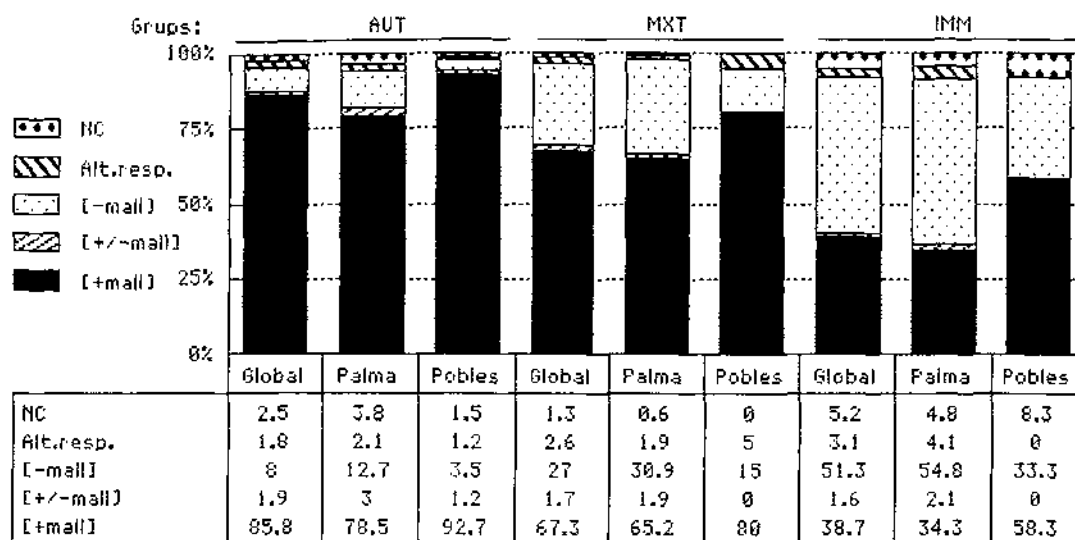
194. Les dobles respostes que donaven un identificatiu de cada costat («mallorquí i espanyol», per exemple), 17 en total, les marcam amb [± mall], si els donaven del mateix sentit («català i mallorquí», per exemple) els assignem el tret corresponent.

III. Actituds i representacions

gentilici, per a una bona part d'ells, és més que una relació de naixença amb un territori.

Autoidentificació

Segons el grup d'origen i el lloc de residència († T.1266)

Però no sols és amb l'origen familiar que hi ha relació, sinó que el lloc de residència sembla també determinant. Entre els que viuen a Palma n'hi ha menys que als pobles que se sentin més còmodes utilitzant gentilicis [+ mall], siguin del grup d'origen que siguin; encara que aquesta opció sempre és la majoritària, excepte entre els fills dels immigrants que viuen a Palma, que és 20 punts inferior als que diuen sentir-se millor usant els noms [- mall].

En tots els casos, els que viuen a pobles, com ja ha passat en altres situacions, donen les respostes amb una distribució molt semblant a les dels de Palma amb un progenitor autòcton més.

És de notar també que els [+ mall] són bàsicament tots de Palma.

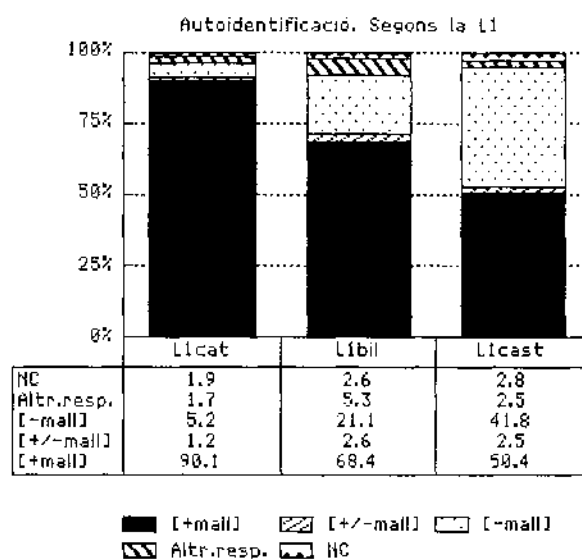
10. La identitat dels alumnes i de la llengua

10.1.2. Segons la L1.

Amb independència de la L1 que tinguin, la majoria d'alumnes prefereixen autodefinir-se en primer lloc amb gentilicis [+ mall]. Així i tot, entre els catalanoparlants les proporcions són de 18 a 1, mentre que entre els castellanoparlants la diferència és només de 10 punts (↑ T.1267).

En les dades queda evidenciat, per tant, que tenir el català com a L1 implica una major identificació amb els gentilicis [+ mall]; en canvi els castellanoparlants es distribueixen en dos grups, pràcticament idèntics. Els alumnes bilingües se situen enmig dels dos altres grups, més a prop dels castellanoparlants que dels catalanoparlants.

Però la L1 no és, lògicament, l'única variable que hi intervé. La múltiple relació entre grup d'origen familiar, lloc de residència i L1, que hem vist en altres parts d'aquest treball, aquí també es manté. Així, siguin de la llengua que siguin, els que viuen als pobles s'identifiquen més fàcilment amb els gentilicis [+ mall]; la diferència és sobretot considerable entre els alumnes de Llicast.

IDENTITAT DELS ALUMNES. SEGONS LA L1 I EL LLOC DE RESIDÈNCIA (↑ T.1272-1274)

	Llicat		Llicast	
	Palma	Pobles	Palma	Pobles
[+ mall]	86,4	93	48,3	65,5
[- mall]	7,6	3,2	43,4	29,1

Segons quina procedència familiar tenen els castellanoparlants també varia de manera significativa el grau d'identificació preferent amb gentilicis [+ mall]. En canvi, la variació

III. Actituds i representacions

entre els alumnes catalanoparlants és pràcticament insignificant.

IDENTITAT DELS ALUMNES. SEGONS LA L1 I EL GRUP D'ORIGEN FAMILIAR († T.1275-1276)

	L1cat			L1cast		
	AUT	MXT	IMM	AUT	MXT	IMM
[+ mall]	90,3	88,9	85,7	66,2	58,7	36,7
[- mall]	4,5	9,3	14,3	24,7	36,4	53,7

Entre els catalanoparlants, la resta de factors que analitzam aquí no modifiquen gaire la tria del gentilici, en canvi entre els castellanoparlants tenen una incidència molt més clara.

És evident, per tant, que l'elecció del gentilici no només depèn de la llengua, tot i que sembla la variable més essencial, sinó que és el resultat de la intervenció, com a mínim, d'altres com l'origen geogràfic dels pares i el lloc de residència i, sens dubte, molts altres de tipus ideològic.

10.1.3. La identificació gentilícia i altres aspectes de tipus ideològic.

Si la tria del gentilici, com podem suposar, en bona part dels alumnes també ve condicionada per factors de tipus ideològic, aquests s'hauran de reflectir en altres parts de l'enquesta i sobretot, pensam, quan les preguntes fan referència a la visió que tenen de la realitat sociolingüística i quan se'ls demana l'opinió sobre mesures de tipus lingüístic a adoptar. Vegem-ho en el quadre següent¹⁹⁵:

195. Amb la finalitat d'evitar fins on fos possible la interferència d'altres variables, hem separat els alumnes que són de L1cast dels que són de L1cat. Entre aquests darrers l'opció [- mall] només és donada per 25 alumnes, per tant pot haver-hi casos en què les variacions siguin poc significatives.

10. La identitat dels alumnes i de la llengua

OPINIONS AMB RELACIÓ A LA LLENGUA CATALANA. SEGONS LA LI I LA IDENTIFICACIÓ GENTILÍCIA († T.1277-1292)

	Llcat		Llcast	
	[+ mall]	[- mall]	[+ mall]	[- mall]
El català és útil	92,7	84,0	77,0	62,5
El català és útil per trobar feina	55,7	48,0	62,5	61,5
El català ha de ser llengua oficial única	52,3	40,0	32,5	18,7
El bilingüisme escolar ha d'afectar tot l'estat	40,6	40,0	27,0	15,1
Cada vegada hi ha més gent que parla el català	60,1	60,0	63,0	50,0
El català està avançant cap a la desaparició	19,7	32,0	16,0	28,3
Seria bo que a Mallorca tothom parlés en català	89,7	72,0	62,0	34,9
És bo que es conservi el català a Mallorca	96,3	88,0	93,5	81,9

Entre els que s'assignen amb més facilitat un gentilici [+ mall], les respostes favorables al català solen ser més altes que entre els que se l'assignen [- mall], tant si són catalanoparlants com si són castellanoparlants¹⁹⁶. Entre els joves de Llcast la variació, excepte en el cas comentat en la nota, oscil·la entre els 12 i els 28 punts de diferència; en canvi entre els de Llcat, tot i que els valors són més alts sempre, l'oscil·lació és (excepte en els dos casos comentats en la nota anterior) entre 7 i 17 punts. Sembla clar per tant que, entre els castellanoparlants, les idees relatives a la llengua catalana estan més vinculades amb la ideologia del que ho estan entre els catalanoparlants.

196. Hi ha una excepció entre els castellanoparlants (donen un valor pràcticament idèntic a la utilitat del català per a aconseguir feina, ja hem vist en una altra part del treball que aquesta pregunta capgira el sentit normal de les respostes positives), i dues entre els catalanoparlants (també els donen un valor semblant, en aquest cas es tracta de l'expansió del bilingüisme escolar al territori castellanoparlant i en la percepció d'augment del nombre de gent que parla en català).

III. Actituds i representacions

10.1.4. La identificació gentilícia i l'ús de la llengua catalana.

En una situació de conflicte lingüístic sembla que, entre els que són capaços de parlar les dues llengües que estan en contacte, l'elecció d'una o altra pot venir motivada, entre altres raons, per plantejaments de base ideològica, d'interès d'identificar-se amb el grup dominant o de distanciar-se'n.

De la mateixa manera que hem vist que la preferència per triar un tipus de gentilici o l'altre té un reflex en la resta de respostes més clarament d'opinió, pensam que també pot reflectir-se d'alguna manera en la freqüència d'ús del català en situacions diverses.

Només com a il·lustració d'això que diem, hem seleccionat algunes les respostes de preguntes en què es fa referència a la llengua que usen en determinades situacions. Algunes d'aquestes són amb persones conegudes, d'una i altra llengua, i en altres casos són amb desconeguts que, en adreçar-s'hi, els alumnes no saben en quina llengua parlen.

USOS DEL CATALÀ. SEGONS LA L1 I LA IDENTIFICACIÓ GENTILÍCIA († T.1293-1313)

	Llcat		Llcast	
	[+ mall]	[- mall]	[+ mall]	[- mall]
Amb companys de classe castellanoparlants	17,2	4,0	0,0	0,0
Amb companys de classe catalanoparlants	86,9	76,0	21,5	10,2
Amb amics de barri/poble castellanoparlants	21,0	8,0	0,0	0,0
Amb amics de barri/poble catalanoparlants	91,2	76,0	23,7	7,8
Amb l'amic/amiga que més els agrada	66,7	40,0	2,0	1,8
Amb un castellanoparlant que entén el català	40,9	12,0	2,1	1,9
Amb un catalanoparlant que entén el castellà	93,7	80,0	32,8	16,7
Amb un/a dependent/a d'una botiga	67,7	32,0	10,5	1,8
Amb un/a guàrdia civil	39,9	28,0	3,0	0,6
Amb un/a cambrer/a	55,1	24,0	5,5	0,6
Amb un/a empleat/ada de l'ajuntament	80,7	68,0	23,5	7,2

10. La identitat dels alumnes i de la llengua

Entre els de Llicast, l'ús del català és molt restringit i, si l'interlocutor és castellanoparlant, no hi ha diferències entre els alumnes que s'identifiquen amb un nom [+ mall] i els que ho fan amb un [- mall]. Les diferències més grans se situen amb els catalanoparlants, que arriben als 16 punts.

Els alumnes de Llicat que s'identifiquen amb [+ mall] utilitzen sempre més el català que els identificats com a [- mall]¹⁹⁷, amb qualsevol tipus d'interlocutor. Però, les diferències solen ser més àmplies quan aquest no s'ha identificat com a catalanoparlant.

Per tant, amb els dos grups de L1, les diferències principals s'estableixen quan l'interlocutor és de llengua diferent: els de Llicast [+ mall] canvien més de llengua quan parlen amb un catalanoparlant i els de Llicat diuen mantenir més la llengua amb castellanoparlants, que els d'identificador [- mall]. La mitjana de les diferències entre els de Llicast és de 6,9, mentre que entre els de Llicat és de 18,8.

En els usos, per tant, la ideologia sembla influir més entre els catalanoparlants; i en el terreny de les opinions, entre els castellanoparlants.

10.2. EL NOM DE LA LLENGUA

Un dels aspectes més importants a considerar en abordar qualsevol estudi lingüístic aplicat a Mallorca (i a totes les Illes) és el nom de la llengua. No tenir-lo en compte en treballs de sociolingüística, per exemple, pot suposar considerables desviacions en els resultats¹⁹⁸.

197. Cal tenir en compte que només són 25.

198. S'ha de tenir en compte que en enquestes que pretenguin recollir informació sobre la situació lingüística a les Illes Balears poden donar-se interpretacions molt errades per l'esbiaixament produït a causa de qüestionaris mal plantejats, com la de la Comissió de Sanitat del Consell Insular de Mallorca que resolva el problema de la llengua amb la pregunta «La denominación

III. Actituds i representacions

La tendència dels grups a autoconsiderar-se variats i complexos i, en canvi, a considerar els altres homogenis (Viladot 1993: 37), la qual ha de ser aplicable a les característiques lingüístiques, i, sobretot, les vicissituds històriques dels Països Catalans expliquen en gran part la situació que viuen actualment amb relació a la denominació de la llengua pròpia.

Les primeres denominacions localistes de la llengua catalana a les Illes documentades apareixen en el segle XV, però durant molt de temps no tenen voluntat secessionista i conviuen gairebé sempre amb denominacions o justificacions unitaristes (Riquer 1985: 447; Massot i Muntaner 1985: 14-19; Alomar-Moll 1993: 6-20).

A partir del segle XVIII, quan la llengua catalana comença a patir una creixent absència obligada de determinats àmbits i usos formals, tant escrits com orals, es prepara el terreny perquè apareguin prejudicis diversos (sobre l'origen i la unitat de la llengua, la seva capacitat funcional, etc.), que serà la base del ressò exagerat que, sobretot, a la postguerra, han tingut els atacs a la llengua fets pels sectors que han sabut rendibilitzar aquests prejudicis per entrebancar la normalització i impedir-ne el suport massiu de la població illenca. Durant aquest segle ha estat amb freqüència un tema que ha ocupat molt d'espai en la premsa, sobretot en moments de relativa llibertat política, en què les manifestacions públiques a favor de mesures per impulsar la normalització lingüística del país i els avanços en aquest sentit han provocat la reacció de les actituds centralistes presentades com a mallorquinisme anticatalà. La polèmica

que consideras más correcta del idioma de la Baleares es» i amb la possibilitat de respondre «Catalán» o «Mallorquín/Menorquín/Ibicenco (Balear)». En aquest mateix sentit, sens dubte, les respostes en el darrer padró d'habitants (1991) relatives a l'ús de la llengua tenen desviacions degudes al fet que les preguntes i les explicacions han estat formulades usant sempre el nom de *llengua catalana*; és possible que pel que fa a comprensió oral i escrita no hi hagi una desviació gaire gran, però pot ser-hi en la capacitat d'expressió, sobretot si es vol comparar amb la del 1986 (Melià 1993a).

10. La identitat dels alumnes i de la llengua

entorn de la llengua sorgeix sobretot quan el català pot ocupar espais que fins aleshores eren reserva exclusiva del castellà. La remarca de les diferències entre el català que es parla a Mallorca i el del Principat té per objectiu, entre d'altres, evidenciar que els recursos lingüístics de tot tipus que s'hi elaboren no són útils a les Illes, i aleshores és quan més pot destacar la diferència de recursos entre el *mallorquí* (o el *balear*) i el castellà i, per tant, la diferència de prestigi entre les dues llengües¹⁹⁹

Les argumentacions, a favor i en contra de la unitat lingüística i del nom, es repeteixen des de començaments de segle i, en aquest camp, no s'ha avançat gaire ni en un cap ni en l'altre²⁰⁰. Així i tot, en els darrers temps han entrat en joc nous factors que poden alterar considerablement els termes de la polèmica.

Un dels arguments més emprats, i més efectius popularment, a favor del reconeixement de la unitat lingüística, al marge de la validesa científica que pugui tenir, és el de la intel·ligibilitat entre els parlars de les diverses variants (Moll 1978); i, segons Hudson (1981), la intel·ligibilitat és afavorida principalment per dos factors: la motivació i l'experiència. En conseqüència, la incorporació de la llengua catalana a l'escola, l'ús (encara reduït) en l'àmbit oficial i, principalment, l'arribada de fora de les Illes de les programacions dels mitjans de comunicació en llengua catalana, que provoquen l'*experiència* amb l'estàndard i amb altres varietats dialectals, han d'ajudar, sembla que necessàriament, a clarificar la vertadera dimensió de

199. Això també es veu al Quebec entre els dos *francesos* i l'anglès (Kremnitz 1993: 137).

200. En la presentació dels cursos de l'OCB de l'any 1978, Francesc de B. Moll fa una síntesi d'aquests arguments, posteriorment aquest text es va distribuir per les escoles. Però aquest tipus d'accions no tenen necessàriament una repercussió immediata, encara que serveixen per donar arguments als convençuts (Moll 1978).

III. Actituds i representacions

les coincidències i les diferències que hi ha entre les distintes formes de parlar la llengua catalana²⁰¹. De fet, si la integració en una sola comunitat depèn en gran part del contacte, de la interacció, també aquests factors són importantíssims en el manteniment d'aquesta comunitat.

Els joves que formen part de la mostra que analitzam, a diferència dels seus pares, han estat escolaritzats majoritàriament en un període en què el català formava part del currículum, per això pot ser interessant veure en quina situació es troba, entre ells, el tema del nom i de la identitat de la llengua que es parla a Mallorca²⁰². Malgrat tot, els canvis en aquest terreny sempre seran lents; la causa n'és que el problema ha esdevingut ja perjudici, i en aquests casos cada aparent confirmació del perjudici el reforça, mentre que les contradiccions solen passar gairebé sempre desapercebudes (Kremnitz 1993: 148). Ninyoles també assenyala la tendència a persistir que tenen les creences lingüístiques més vulgars i més conegudes després d'haver desaparegut el medi social que va suscitar-les (1982: 82-83)

201. Així i tot, el procés d'acceptació social no és tan ràpid com podria suposar-se ja que, segons Linton (1945: 130), la capacitat per veure la cultura de la pròpia societat en general, per valorar els seus patrons i apreciar tot el que comprenen, exigeix un determinat grau d'objectivitat que poques vegades s'assoleix. En aquest mateix sentit, caldria estudiar també quin efecte ha tingut l'ús d'*eufemismes* («la nostra llengua», «la llengua pròpia», «la llengua de les Balears», etc.) per denominar la llengua catalana. D'una banda és probable que hagi endarrerit l'acceptació i l'automatització de resposta del nom «català»; però, de l'altra, pot haver possibilitat fer arribar les dimensions reals de la llengua a sectors que, d'altra manera, haurien estat totalment reacis a qualsevol intent d'aproximació.

202. Les preguntes redactades específicament per recollir informació sobre aquest punt (NI, LE, IL, IL2), en el qüestionari no apareixen agrupades, sinó repartides al llarg dels set fulls de què consta. A més, s'han pogut aprofitar altres preguntes per aprofundir-ne l'anàlisi.

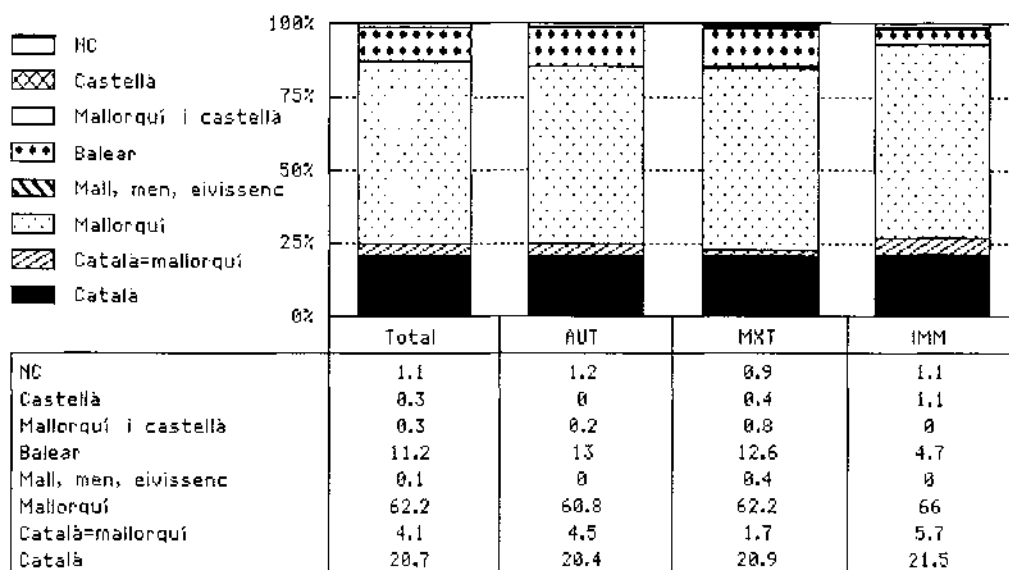
10. La identitat dels alumnes i de la llengua

10.2.1. El nom i la identitat de la llengua segons l'origen familiar.

a) El nom de la llengua pròpia de les Illes Balears.

La gran majoria d'alumnes considera que la llengua pròpia de les Illes Balears és només una i que és la mateixa a totes les Illes²⁰³.

EL NOM DE LA LLENGUA PRÒPIA DE LES ILLES BALEARS
VALORS GLOBAIS I SEGONS EL GRUP D'ORIGEN FAMILIAR. († T. 1315)

És significatiu l'elevat nombre d'individus que donen "mallorquí" com a resposta de la llengua que és parla a les Bale-

203. Només tres alumnes donen dues llengües com a pròpies («castellà i mallorquí») i solament un dóna un nom diferenciat per a les tres illes més grans («Mallorquí, menorquí i eivissenc»)

III. Actituds i representacions

ars; nom que, abraçant les tres formes de parlar, no ha estat gaire usat popularment, sobretot des de les altres illes²⁰⁴.

També és igualment indicatiu el baix nombre de casos que donen per resposta *balear*, tot i que la formulació de la pregunta («*Quin nom té la llengua pròpia de les Illes Balears?*») sembla que ha d'haver afavorit aquesta solució per la tendència general a relacionar el nom geogràfic d'un territori i el nom de la llengua que s'hi parla²⁰⁵. Això prova el poc arrelament que té popularment el terme *balear*, com ja hem vist²⁰⁶.

L'aparició d'una resposta on indiquen que parlen el mallorquí, però matisen que és una variant de la llengua catalana²⁰⁷, pot fer-nos suposar que una part dels joves que han contestat «mallorquí», ho han fet en aquest mateix sentit.

204. De tota manera, en algun cas sí que ha estat així: Josep Tarongí, el 1822, parla de tres dialectes del català: barcelonès, valencià i mallorquí (Massot 1985: 69); Tomàs Forteza a *Observaciones sobre la lengua materna* (1886) també fa la mateixa divisió:

«no cabe negar que el tronco es la lengua catalana, y sus ramas el catalán, el mallorquín, el valenciano y el rossellonés; cada una de estas variedades es lengua, mas la lengua son todas ellas» (Massot 1985: 72).

En aquest mateix escrit Forteza continua referint-se a «mallorquí» per parlar implícitament de la llengua de totes les Balears. Pere d'A. Penya en un article publicat a *L'Ignorància* el 1892, quan encara defensava el mallorquí com a llengua diferent i superior al català explicita aquesta relació:

«Que el sollerich y el pollensí y s'ervisénch y el mahonés sian considerats com á dialectes de sa llengo mallorquina, res hi ha que dir per los molts de punts en contacte que tenen amb sa llengo mare; pero son massa pronunciades les diferenc' s que mostra, comparada amb les de Castella y fins á un cert punt, b les de Valencia y Catalunya, per haver de ser considerada com á dialecte d'aquestes llengos» (Massot 1985: 190).

De tota manera no es torbarà gaire Penya a reconèixer el mallorquí com a part de la llengua catalana (Massot 1985: 164-198).

205. L'opció de posar «de les Illes Balears» i no «de Mallorca», era per evitar fins on fos possible la relació automàtica indret geogràfic-nom de llengua.

206. L'enquesta de la UIB també indica aquesta tendència a no usar el terme *balear*: només un 2% dels mallorquins catalanoparlants, en haver-se d'identificar, diuen que són *balears* (UIB-CIM 1986: 116)

207. O diuen que parlen català en la variant mallorquina.

10. La identitat dels alumnes i de la llengua

Si sumam les respostes «català» i «mallorquí, dialecte del català» / «català, variant mallorquina» (i altres respostes semblants), podem observar que el total d'alumnes que li donen el nom *català* (amb matisos per marcar la variant o sense) representen els següents tants per cent sobre el total²⁰⁸:

ANOMENEN CATALÀ LA LLENGUA PRÒPIA DE LES ILLES BALEARS. († T. 1316)

TOTAL (936)	AUT (515)	NXT (230)	IMM (191)
24,8	24,9	22.61	27.2

b) Identitat del mallorquí

Els valors experimenten un canvi de sentit molt important quan, en lloc de demanar que donin nom, se'ls sol·licita que defineixin l'abast de la llengua que es parla a Mallorca²⁰⁹.

La diferència entre el nombre d'alumnes que donen la resposta 2 («Una variant geogràfica de la llengua catalana»), d'aquesta pregunta, i el dels que donen «mallorquí» a la pregunta anterior, ens orienta sobre la proporció d'aquests darrers que, contestant «mallorquí», volien donar la informació que es conté a la resposta «català, variant mallorquina». És a dir, aproximadament el 75% contesta que el *mallorquí* és una variant del cata-

208. A l'estudi sobre els estudiants d'EGB de Mallorca (Vives 1991), quan contesten a la pregunta sobre «la llengua materna» aquest percentatge arriba al 30,9%. En aquest cas, però, el nom *llengua catalana* apareixia a les instruccions que acompanyaven el qüestionari; per tant, una part dels enquestats, potser, varen donar el nom condicionats. L'ús de «balear» només afecta l'1,3% dels enquestats.

209. En aquest cas es donen tres possibles respostes i es deixa l'opció, si qui contesta no hi veu reflectida la seva idea, de donar-ne una altra. La formulació de la pregunta és:

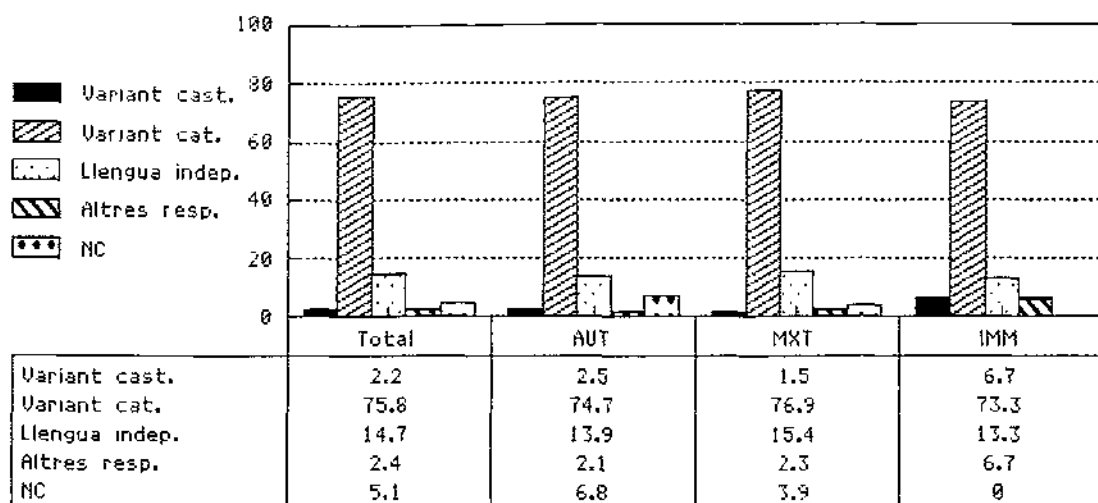
El mallorquí és:

1. Una variant geogràfica de la llengua castellana (com també ho són l'andalús, el lleonès, etc.).
2. Una variant geogràfica de la llengua catalana (com també ho són el menorquí, el barceloní, el pallarès, etc.).
3. Un llengua independent (com també ho són el castellà, el català, el francès, etc.).
4. _____ (Espai per a altres respostes)

III. Actituds i representacions

là i, d'aquests, només el 20'7% li han donat el nom «català»; per tant el 54'3%, que han contestat «mallorquí», ho feien pensant, segurament, una resposta semblant a «mallorquí-variant del català»²¹⁰.

IDENTITAT DEL MALLORQUÍ. VALORS GLOBAIS I SEGONS EL GRUP D'ORIGEN FAMILIAR. († T. 1317)

c) Identitat de la manera de parlar de Barcelona, Palma i València.

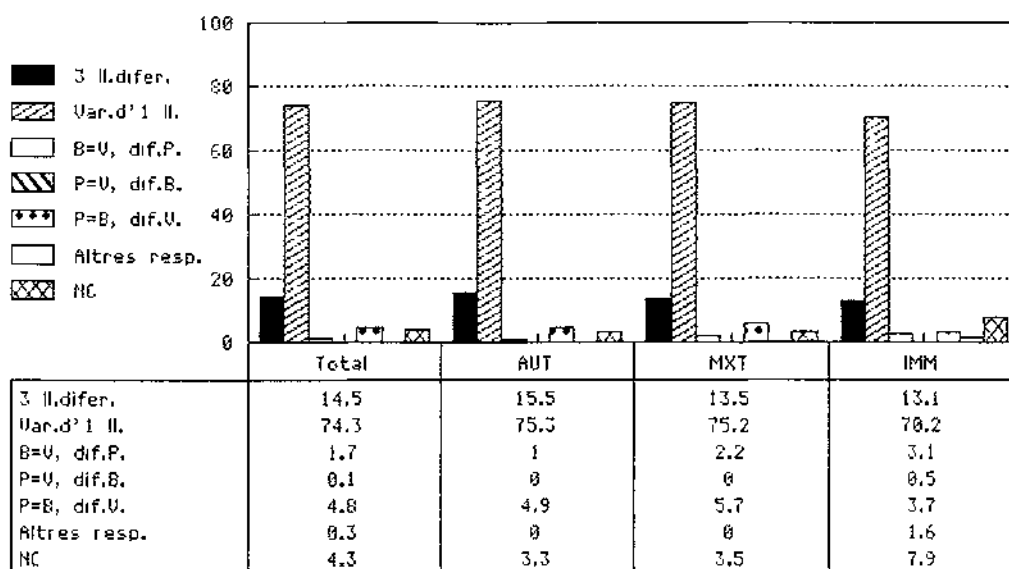
En aquest cas es tracta d'un tipus de situació molt semblant a l'anterior, però permet que qui contesta pugui, si així ho creu convenient, tractar de manera diferent les distintes parcel·lacions que es fan popularment de la llengua catalana (cata-

210. En l'enquesta de Maó de 1979 (Mascaró 1982), feta a majors de 16 anys, només el 2,09% usaven el nom «català» per referir-se a la llengua (la resta usaven: «maonès», «menorquí» o «pla». En canvi, només el 35,01% consideraven que el *català* i el *menorquí* eren dues llengües diferents; entre les persones de 25 i 29 anys, només era el 18.71%, i entre les de més de 59 anys, el 40,94%.

10. La identitat dels alumnes i de la llengua

la, referit al parlar del Principat, valencià i, en el cas que ara ens ocupa, mallorquí)²¹¹. El resultat són:

IDENTITAT DE LA MANERA DE PARLAR DE BARCELONA, PALMA I VALÈNCIA. († T. 1318)

Les opcions clarament majoritàries són les que tracten els tres casos de la mateixa manera: o són tres llengües diferents o són una sola llengua. L'única opció diferent que pot ser un poc significativa és la resposta que agrupa el parlar de Palma amb el de Barcelona i separa el de València; a part de poder-se deure a diferències lingüístiques (és un parlar occidental, probablement l'únic que els alumnes són capaços d'identificar), aquest fet pot ser a causa d'existir oficialment un nom diferent per designar aquest parlar.

211. La pregunta és: Amb quina afirmació estàs més d'acord?

Una persona de València, una de Barcelona i una de Palma que parlen en la llengua pròpia de la seva comunitat autònoma...

1. parlen tres llengües diferents.
2. parlen en diferents variants de la mateixa llengua.
3. la de Barcelona i la de València parlen en la mateixa llengua; la de Palma, en una altra.
4. la de València i la de Palma parlen en la mateixa llengua; la de Barcelona, en una altra.
5. la de Palma i la de Barcelona parlen en la mateixa llengua; la de València, en una altra.

III. Actituds i representacions

- d) El reconeixement explícit o implícit de la unitat de la llengua catalana.

Si agrupam els alumnes que a la primera pregunta donen el nom de *català* a la llengua de les Illes Balears i els que, tot i donant-hi altres noms, contesten que és una variant geogràfica del català, podem observar que els que consideren que es tracta de la mateixa llengua representen una àmplia majoria, en tots els grups:

CONSIDEREN QUE EL MALLORQUÍ ÉS CATALÀ. († T. 1319-1320)

TOTAL (936)	AUT (515)	MXT (230)	IMM (191)
77,4	77,9	74,8	79,1

La incorporació a aquest grup dels que, fins ara, no han reconegut la unitat de la llengua, però afirmen que a València, Palma i Barcelona es parla la mateixa llengua²¹², fa augmentar encara més el nombre d'alumnes que actuen com si es tractàs de la mateixa llengua:

RECONEIXEN LA UNITAT LINGÜÍSTICA DE LA LLENGUA CATALANA. († T. 1321-1322)

TOTAL (936)	AUT (515)	MXT (230)	IMM (191)
88,0	88,0	89,6	86,4

En total són 112 alumnes (12%), els que a cap d'aquestes tres qüestions donen una resposta que indiqui que reconeixen la unitat de la llengua catalana. Si, a partir d'ara, analitzam, en lloc de les respostes que es donen a preguntes directes sobre el nom i la unitat de la llengua, les que demanen respostes sobre qüestions d'actituds receptives de la llengua, podem veure que

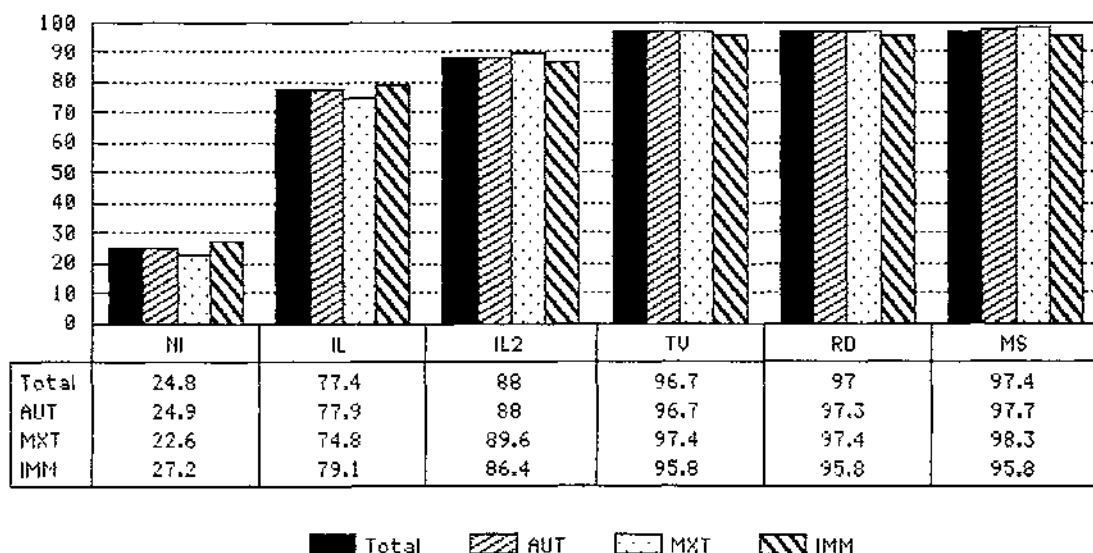
212. L'opció 5 («Barcelona i Palma, la mateixa llengua; València, una llengua diferent») l'hem incorporada, també, al reconeixement de la unitat de la llengua perquè el problema a les Illes mai no es planteja a tres bandes (valencià-mallorquí-català), sinó a dues (català-mallorquí).

10. La identitat dels alumnes i de la llengua

la manca de reconeixement de la unitat lingüística encara es redueix molt més²¹³.

D'aquests 112 alumnes, n'hi ha 81 que diuen que quan miren TV en la llengua pròpia de les Illes Balears²¹⁴ sintonitzen TV3, Canal 33 o Canal 9 († T. 1323-1325). Dels 31 restants, n'hi ha 3 que, en escoltar-hi ràdio, sintonitzen la RAC († T. 1326-1328) i 4 més que diuen que els cantants o grups musicals en aquesta llengua que més els agraden són grups principatins (*Els Pets* i *Sopa de Cabra*, † T. 1329-1331). En total, per tant, només hi ha 24 alumnes que en algun d'aquests casos no donin per fet que el mallorquí i el català són la mateixa llengua, la qual cosa significa que el 97,4% dels alumnes, a la pràctica, ho reconeixen.

RECONeixEMENT EXPLÍCIT I IMPLÍCIT DE LA UNITAT DE LA LLENGUA CATALANA

Valor acumulat (d'esquerra a dreta) del reconeixement de la unitat de la llengua catalana en alguna de les respostes següents. NI: El nom de la llengua pròpia de les Illes Balears és «català»; IL: El mallorquí és una variant geogràfica de la llengua catalana; IL2: Un persona de València, una de Barcelona i una de Palma parlen en diferents variants de la mateixa llengua; TV: Quan miren TV en la llengua pròpia de les Illes Balears miren TV3, C33 o Canal 9; RD: Quan hi escolten ràdio sintonitzen la RAC; MS: Quan citen els grups/cantants en llengua pròpia de les Illes Balears que més els agraden són del Principat.

213. Com acabam de fer en els casos precedents, cada vegada eliminarem els alumnes que reconeixen la unitat de la llengua i avançarem treballant amb els que, fins aleshores, no l'hagin reconeguda.

214. La pregunta es formula dient: Si mires TV en llengua (), quin/s canal/s sintonitzes més?

III. Actituds i representacions

Aquests valors, agrupats en el gràfic, ens mostren amb molta claredat la semblança que tenen en tots els grups d'origen familiar. És a dir que aquestes dues variables (tipus de família de procedència i acceptació del nom *català* per referir-se a la llengua o reconeixement dels seus límits reals) no semblen relacionades.

10.2.2. El nom i la identitat de la llengua segons el lloc de residència.

Si a més de comparar amb el grup de procedència familiar els valors que adquireixen les distintes variables que ens serveixen per veure quin grau d'acceptació del nom *català* per referir-se a la llengua de les Illes hi ha entre els alumnes enquestats, ho fem amb el lloc de residència, podem veure que, en el grup AUT, sembla que no hi ha relació entre viure a Palma o als pobles i el grau d'acceptació explícita del nom i de la unitat de la llengua catalana. Així i tot, hi ha un lleuger major ús del terme «català» entre els alumnes de Palma per referir-se al nom de la llengua pròpia de les Illes Balears. En tots els altres casos els valors són pràcticament idèntics.

RECONeixEMENT DE LA UNITAT LINGÜÍSTICA DE LA LLENGUA CATALANA, SEGONS EL GRUP D'ORIGEN FAMILIAR I EL LLOC DE RESIDÈNCIA. († T. 1332-1358)

	AUT		MXT		IMM	
	Palma (237)	Pobles (260)	Palma (161)	Pobles (60)	Palma (146)	Pobles (36)
NI	26,2	24,2	24,8	16,7	29,5	19,4
IL	74,7	76,9	75,2	73,3	78,8	63,9
IL2	80,6	80,0	82,6	81,7	77,4	66,7

NI: El nom de la llengua pròpia de les Illes Balears és «català»; IL: El mallorquí és una variant geogràfica de la llengua catalana; IL2: Un persona de València, una de Barcelona i una de Palma parlen en diferents variants de la mateixa llengua.

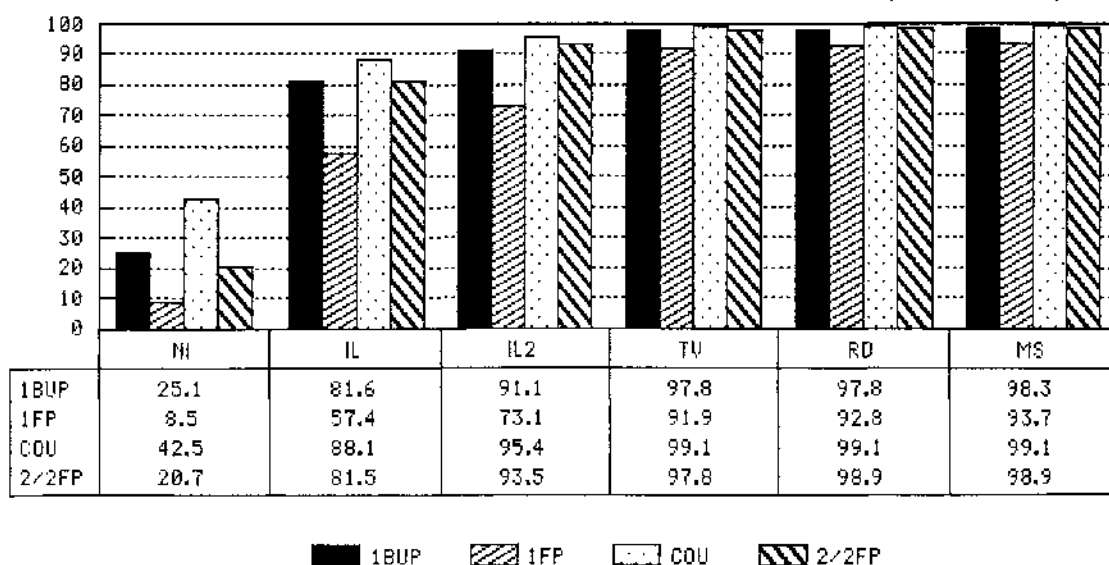
10. La identitat dels alumnes i de la llengua

En els altres dos grups (MXT i IMM) els resultats ja no són tan indeferenciats com en el grup AUT. En el grup de fills de matrimonis de procedència mixta, hi ha una diferència important entre els que viuen Palma i els que viuen als pobles de Mallorca. Aquesta diferència es dona en la resposta a la primera pregunta (el nom de la llengua pròpia de les Illes Balears): l'ús del nom «català» és més elevat entre els alumnes de Palma.

En el grup IMM les diferències a favor d'un major reconeixement de la unitat de la llengua catalana es donen també a Palma, i ara en les tres preguntes, encara que el baix nombre d'individus d'aquest grup que viuen als pobles fan que no es pugui assegurar la relació entre les dues variables.

10.2.3. El nom i la identitat de la llengua segons el curs en què estan matriculats.

RECONeixEMENT EXPLÍCIT I IMPLÍCIT DE LA UNITAT DE LA LLENGUA CATALANA. († T. 1359-1366)

Valor acumulat (d'esquerra a dreta) del reconeixement de la unitat de la llengua catalana en alguna de les respostes següents. NI: El nom de la llengua pròpia de les Illes Balears és «català»; IL: El mallorquí és una variant geogràfica de la llengua catalana; IL2: Un persona de València, una de Barcelona i una de Palma parlen en diferents variants de la mateixa llengua; TV: Quan miren TV en la llengua pròpia de les Illes Balears miren TV3, C33 o Canal 9; RD: Quan hi escolten ràdio sintonitzen la RAC; MS: Quan citen els grups/cantants en llengua pròpia de les Illes Balears que més els agraden són del Principat.

III. Actituds i representacions

És clar que els alumnes de COU són els que menys prevenció tenen a usar el nom *català* per referir-se a la llengua pròpia de les Illes Balears; el valor que aquesta resposta hi té (42,5%) s'acosta el doble de la mitjana (24,8%). En la resta de casos l'avantatge continua essent favorable a aquest grup, encara que les diferències es van reduint així com disminueix el grau d'explicitació de la unitat lingüística. Entre els distints valors que tenen aquestes variables a 1BUP i a 2/2FP hi ha molt poca diferència i es van alternant en la segona i tercera posicions. En canvi, el grup de 1FP es manté sempre en darrer lloc, amb molta de diferència en els tres casos en què el reconeixement de la identitat lingüística de la llengua de Mallorca és més explícit.

En aquest cas pensam que, sobretot pel que fa als alumnes de COU, tot i que el percentatge dels que usen la denominació *català* pot considerar-se baix, s'ha d'interpretar de forma positiva la diferència. Els alumnes més grans (més maduresa) i els que tenen una formació escolar major, són els que amb més encert identifiquen els límits de la seva llengua i més poc reacis són a usar el nom *català* per anomenar-la.

En quasi tots els cursos, els fills d'immigrants són els que més clarament expressen la unitat de la llengua catalana, encara que les diferències no són gaire importants, excepte a COU, on amb les dues primeres preguntes ja se situen en el 100% d'acceptació. Els més reacis a aquesta acceptació són, generalment, els fills dels matrimonis mixtos. De tota manera les diferències són tan reduïdes que no és possible afirmar que el grup familiar a què pertanyen sigui determinant en les respostes; de fet, les respostes que donen els tres grups són molt semblants en totes les preguntes († T. 1359-1366).

10.2.4. El nom de la llengua en els usos particulars

Els alumnes que diuen tenir el català o el català i una altra llengua com a L1, per referir-s'hi usen la denominació català en

10. La identitat dels alumnes i de la llengua

una proporció molt semblant a quan anomenen la llengua pròpia de les Illes Balears.

NOM QUE USEN PER REFERIR-SE A LA SEVA Ll ALS ALUMNES QUE HI TENEN EL CATALÀ O EL CATALÀ I UNA ALTRA LLENGUA. († T. 1418)

	TOTAL (936)	AUT (433)	MTT (80)	IMM (10)
Català	22,2 (116)	22,2 (96)	18,8 (15)	40,0 (4)
Mallorquí	75,9 (397)	75,5 (327)	80,0 (64)	60,0 (6)
Valencià	1,0 (5)	0,9 (4)	1,3 (1)	-
Eivissenc	0,2 (1)	0,2 (1)	-	-
"Parlars locals de Mallorca."	0,8 (4)	0,9 (4)	-	-

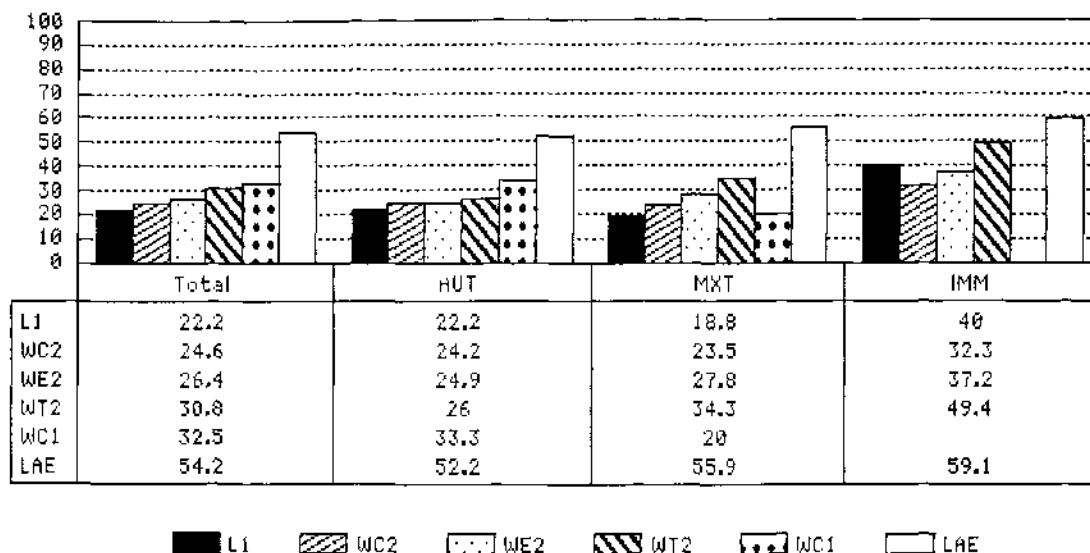
En aquests resultats es pot veure que les denominacions se situen, en tots els casos, polaritzades a *mallorquí* i *català*. Les altres denominacions són paral·leles a «mallorquí» («valencià», «eivissenc»), a «català» («català-mallorquí») o fan referència a denominacions de parles locals de Mallorca («parlars locals de Mallorca»). Encara que el nombre d'individus és molt baix (10) per poder-ho donar com a general, on més acceptació hi ha del nom *català* és entre els fills d'immigrants. El cercle que més allunyat, emocionalment, n'està, però també és on la decisió que sigui aquesta deu ser més conscient. D'altra banda podem destacar que ningú usa el nom *balear* per referir-se a la seva llengua.

L'ús del nom *català* per referir-se a la llengua varia segons la situació a què al·ludeixen. En els casos que hem estudiat ara, per fer referència a la llengua que usen per parlar amb els companys de classe catalanoparlants és quan menys usen el terme *català* (24,6%), després segueix la situació en què parlen a una persona de més de 30 anys catalanoparlant (26,4%), després amb els professors catalanoparlants (30,8%) i, en darrer lloc, amb els companys de classe castellanoparlants (32,53%). En tots els casos, per tant, l'ús del nom *català* per referir-se a la llengua que usen va augmentant com menys *intimitat* hi ha amb l'interlocutor; però cal fixar-se que quan l'ús del *català* és més inten-

III. Actituds i representacions

cional (amb els companys de classe castellanoparlants) és quan més elevat és aquest terme²¹⁵. En general, entre els fills dels immigrants hi ha una major tendència a usar *català* que en els altres dos grups, però també cal dir que són molt pocs els alumnes d'aquest grup que usen el català en quasi totes aquestes situacions.

ÚS DEL NOM CATALÀ PER REFERIR-SE A LA LLENGUA EN DIVERSES SITUACIONS. VALORS GLOBAIS I SEGONS EL GRUP D'ORIGEN FAMILIAR. († T. 1418-1422, 1428)

L1: L1 dels alumnes; WC2: Llengua usada amb companys de classe catalanoparlants; WE2: Llengua usada amb persones conegudes majors de 30 anys catalanoparlants; WT2: Llengua usada amb professors catalanoparlants; WC1: Llengua usada amb companys de classe castellanoparlants; LAE: Llengües que l'escola ha d'assegurar que els alumnes coneguin.

D'altra banda, en la preferència a usar *català* per designar el nom de la llengua pròpia de les Illes Balears no hi ha diferències basades en l'ús del castellà o del català en determinades situacions. († T. 1423-1426).

Un ús relativament molt elevat de *català* es dona quan han de fer referència a la llengües que l'escola ha d'assegurar que els alumnes aprenguin. Més de la meitat (54,2%) dels que hi fan constar el català (622) ho fan amb aquest nom, sense que hi hagi gaire diferències a partir dels grups d'origen familiar, tot i que els alumnes del grup IMM, altra volta, són els que ho fan

215. En tots aquests casos els alumnes que usen el català són més de 500, excepte en el darrer, en què només són 83.

10. La identitat dels alumnes i de la llengua

amb més freqüència (59,1%) però són el grup més reduït, en valors absoluts i relatius († T. 1427-1431).

10.2.5. La diferent apreciació de la mateixa realitat lingüística

En l'enquesta hi ha una altra qüestió que ens demostra que l'actitud amb relació a la llengua es basa més en components ideològics, en un prejudici (que, com hem vist, minva així com augmenta el grau d'instrucció) que en una realitat o una reflexió personal. Ens referim a la diversitat de respostes que els alumnes (de BUP, COU i FP pertanyents a la mateixa aula) donen a la pregunta de quina llengua els ensenyen a l'escola. A l'atzar hem agafat cinc grups de cinc centres diferents²¹⁶ i el resultat és prou eloqüent:

LLENGUA QUE ELS ENSENYEN A L'ESCOLA († T. 1432)

Centres:	1	2	3	4	5
La llengua catalana general	15.6	21.1	30.4	22.7	55.6
La llengua catalana a partir de la varietat mallorquina	62.5	57.9	17.4	36.4	16.7
La llengua de Barcelona i no la de Mallorca	6.3	0.0	26.1	27.3	5.6
La llengua mallorquina	15.6	15.8	21.7	4.6	5.6
Altres respostes o no contesten	0.0	5.3	4.4	9.1	16.7

Tots els alumnes del mateix grup valoren la mateixa realitat (els mateixos llibres i professors) i les conclusions que en treuen són prou diferents²¹⁷.

216. 1: 1BUP-CIDE (Palma-Privat). 2: 1BUP-Llorenç Garcias (Artà-Públic). 3: 1FP-Na Camel·la (Manacor-Públic). 4: 1REM-Juníper Serra (Palma-Públic). 5: COU-Guillem Colom (Sóller-Públic).

217. Globalment (tots els grups enquestats) les respostes respectives són: 36,0%, 32'5%, 20'1%, 8'2%, 3'2%.

III. Actituds i representacions

Aquesta mateixa complexitat de visió per part de l'alumnat es pot demostrar comparant els resultats de les preguntes «*El mallorquí és*» i «*Una persona de València, una de Barcelona i una de Palma que parlen en la llengua pròpia de la seva comunitat autònoma, parlen...*», que hem analitzat abans. En el primer cas, el 74'9% (79'6%, sobre els que contesten) diuen que és una variant de la llengua catalana; en la segona pregunta el 74,3% diu que parlen tres variants de la mateixa llengua i el 4'8% diu que la persona de Barcelona i la de Palma parlen la mateixa llengua i el de València, una altra. Aquests dos valors acumulats, que són els que ara ens interessin, representen el 79,1% (82,6% dels que contesten).

En creuar els resultats de les dues preguntes († T. 1433) s'observa que només el 66'8% (el 74'3%, dels que contesten) donen respostes concordants (a: «una variant del català»; b: «parlen tres variants de la mateixa llengua» o «El de Barcelona i el de Palma parlen la mateixa llengua»)²¹⁸.

10.2.6. El nom de la llengua i l'autoidentificació.

La denominació que, de la llengua de les Illes Balears, fan els alumnes no ve condicionada tampoc per com s'autodefineixen ells mateixos. Si comparem els que es defineixen amb gentilicis

218. En la negació de la unitat de la llengua en aquestes preguntes també hi ha manca de coherència, creuant el 14'3% (15,2% sobre els que contesten) que deia que «el mallorquí era una llengua independent» i el 16'2% (17% dels que responen) que deien que parlaven «tres llengües diferents» o que els de «Barcelona i València parlen la mateixa i la de Palma, no», podem veure que hi ha incoherència de resposta en el 12'9% (14,4% dels que contesten). La respostes incoherents que superen l'1% del total d'enquestats són les següents:

- a. «Variant del català» + «Tres llengües diferents»: 5'9% (6'5%).
- b. «Llengua independent» + «Variants de la mateixa llengua»: 5'8% (6'4%).
- c. «Variant del català» + «El de València i Barcelona, la mateixa; el de Palma, no»: 3'2% (3'6%).
- d. «Variant del castellà» + «Tres variants de la mateixa llengua»: 2'1% († T. 1433)

10. La identitat dels alumnes i de la llengua

[+ mall] i els que es defineixen amb [- mall], la distribució de la denominació de la llengua pròpia de les Illes Balears és la següent († T. 1434):

	[+ mall]	[- mall]
Català	25%	25,4%
Mallorquí	75%	74,6%

10.3. CONCLUSIONS.

La gran majoria d'alumnes amb la identificació amb què diuen que se senten més còmodes és amb el terme «mallorquí». Cap de la resta dels noms proposats no són triats per més del 7% dels alumnes, excepte «espanyol», que ho és pel 13,5%.

Si agrupam totes les respostes a partir que tinguin el tret [+/- mall], per molta diferència les més freqüents són les marcadades amb [+ mall] («balear», «català» i «mallorquí»).

Per tant els alumnes mallorquins, majoritàriament, se senten més còmodes amb gentilicis que van lligats a l'indret geogràfic en què viuen o a la seva àrea històrico-cultural, que no amb els que fan referència a l'àmbit de l'estat.

L'origen geogràfico-lingüístic dels progenitors, el lloc de residència i la llengua primera dels alumnes són variables que afecten la distribució dels valors que assoleixen, en els distints grups, aquests identificadors.

A més, la identificació gentilícia, tal vegada pugui ser un altre dels indicadors bàsics, i en aquest cas de característiques netament ideològiques, que ajudin a explicar les diferents respostes que els alumnes enquestats donen a diferents preguntes dels qüestionari.

Quan ens referim als usos, sembla que el comportament dels alumnes catalanoparlants experimenta modificacions importants

III. Actituds i representacions

d'acord amb aquesta variable (els alumnes que s'identifiquen com a [+ mall] usen més el català, sobretot amb els castellanoparlants). Quan les preguntes al·ludeixen a opinions sobre la situació lingüística, els que donen respostes més interferides pel component [± mall] aparentment són els castellanoparlants, als quals no afectava gaire pel que fa als usos.

Pel que fa al nom de la llengua, la denominació *balear*, que permet incloure en un sol nom la manera de parlar de les diverses illes, espontàniament no és usada gairebé mai, tot i les pressions d'alguns sectors per fer-ho possible, en molts de casos des de posicions disgregacionistes.

Igualment, l'opció de donar el nom *popular* («mallorquí») és molt més freqüent que la que dóna el nom *oficial* («català»).

Per altra banda, però, el reconeixement de la unitat de la llengua és molt més elevat que el fet d'atorgar-li un nom unitari. Aquesta situació és possible, tal volta, perquè no n'hi ha cap que sigui percebut com a tal. El terme *català* és entès més com a nom *regional*²¹⁹, com el nom d'una varietat d'aquesta llengua reconeguda com a única, que com a referència a la globalitat.

Sembla que no hi ha diferències d'actitud significatives amb relació al nom i a la identificació correcta de l'abast de la llengua entre els membres de grups d'origen familiar diferent. Aquest paral·lelisme de respostes no es manifesta únicament al final de tot el procés, sinó que s'inicia a la primera pregunta analitzada i es manté en totes les altres.

Però en canvi, el curs en què estan matriculats els alumnes és determinant en les respostes que fan referència conscientment al nom i a l'abast de la llengua. Els alumnes de BUP ho tenen més clar que els d'FP i els dels cursos superiors més que els dels inferiors.

219. Aquesta interpretació no és exclusiva d'illencs i de valencians, sinó que també és pròpia d'una part dels principatins que consideren que ells parlen la «llengua» i la resta els «dialectes».

IV. UN ASPECTE COMPLEMENTARI: LA INCIDÈNCIA DE LA VARIABLE *SEXE*

11. INCIDÈNCIA DE LA VARIABLE SEXE.

Entre els objectius inicials hi havia el d'esbrinar si la diferència de sexe era una variable que afectava el comportament lingüístic dels joves de Mallorca.

Per les dades d'aquesta enquesta († T. 1435-1854), i fent referència al conjunt de la mostra, sembla que (contràriament al que passa amb variables relatives a l'origen geogràfico-lingüístic dels progenitors, el lloc de residència o el curs en què estan matriculats) les diferències de sexe no incideixen sobre les respostes que donen els enquestats. En tots els casos hi ha molt poques diferències entre les respostes que donen els joves i les que donen les joves.

Així i tot, es pot observar, que aquestes diferències, sempre reduïdes, en algunes situacions de les proposades en l'enquesta de vegades es capgiren segons les característiques dels enquestats, dels interlocutors o de l'entorn.

En aquest sentit, pel que fa als usos, sembla que les circumstàncies que envolten l'acte de comunicació o l'entorn en què viuen els enquestats influeixen en el comportament d'un sector

IV. Aspectes complementaris.

lleugerament més ampli d'al·lotes que d'al·lots. Quan hi ha elements que actuen clarament a favor de l'ús de la llengua catalana, dins de cada grup (d'origen familiar i de lloc de residència), les noies que l'usen solen ser més que els nois i, en situacions oposades, succeeix, en general, al contrari. Així, les joves del grup AUT, el més catalanitzat, tendeixen a avançar-se en l'ús del català als joves en més ocasions que les dels altres dos grups; això mateix passa entre les que viuen als pobles i les que viuen a Palma. Igualment, amb interlocutors catalanoparlants, sobretot amb els que tenen un clar ascendent sobre les alumnes (familiars i professors, per exemple), en l'ús del català també solen avançar-se més als joves que amb la resta de catalanoparlants tractats a l'enquesta i també que amb els castellanoparlants i els desconeguts. Aquesta mateixa tendència es manifesta en una de les situacions més condicionades: en una classe impartida en català, amb molts de casos, són més les joves que agafen el apunts en aquesta llengua; en canvi, quan aquest ús s'analitza pràcticament (la llengua en què contesten el qüestionari, redactat en català), els joves, sobretot de Palma, solen fer un ús més elevat de català del que en fan les joves.

Amb relació a les previsions d'ús de les llengües en el futur, en el grup AUT de Palma i en el MXT quasi sempre són els joves que tenen una previsió major d'ús del català; en canvi, en els altres grup sol ser més alta entre les joves.

Pel que fa a respostes relatives a les idees, a les valoracions de la situació lingüística i a les representacions, sovint un major nombre d'al·lotes que d'al·lots són més pròximes a les opcions socialment dominants, cerquen més la confluència amb la majoria que la divergència; encara que les diferències continuen essent petites.

El joves tendeixen més a donar el nom *català* en haver de dir quina és la llengua pròpia de les Illes Balears que les al·lotes; en canvi un major nombre d'aquestes sol reconèixer explícitament que el mallorquí és una variant del català.

11. Incidència de la variable sexe

En situacions de contacte problemàtic de les dues llengües, per exemple en reunions mixtes, les joves opten més per solucions que apel·len a la llibertat de tria individual que els joves, els quals s'inclinen amb més freqüència que elles per opcions d'ús exclusiu de català o de castellà; això mateix passa amb la resposta que donen a quina ha de ser llengua vehicular de l'escola a Mallorca, en què la proporció més alta de partidaris que ho siguin les dues llengües oficials sempre, a tots els grups, són les joves. Per contra, però, quan en una reunió hi ha qualcú que entén amb dificultats el català, elles són les que més opten perquè tothom parli en castellà, també a tots els grups.

L'obligació d'haver-se sentit obligats a parlar en català contra la seva voluntat és més estesa entre les al·lotes que entre els al·lots; en canvi, l'obligació de parlar en castellà, en tots els grups, és més estesa entre ells.

La proporció de noies que consideren oportú que als territoris espanyols de parla castellana s'escolaritzi l'aprenentatge d'una altra llengua de l'estat és més elevada que la dels nois que pensen així. En canvi, passa a la inversa quan es tracta de fer que el català sigui l'única llengua oficial de Mallorca.

Els joves de Palma que creuen positiu que es conservi la llengua catalana són més que les joves; però als pobles passa al revés. En general, també són més al·lotes que al·lots que consideren bo que a Mallorca tothom parli en llengua catalana.

Pel que fa a l'evolució de la situació lingüística, entre les dones, en general, està més estesa la idea que el català està normalitzat i que de cada vegada hi ha més gent que el parla.

Segons sembla, doncs, les joves s'inclinen més a acceptar les *convencions del parlar* del seu entorn, a donar unes respostes al·lusives a comportaments *normals*²²⁰, des de la perspectiva

220. En un estudi sobre les actituds i els coneixements de les llengües catalana i castellana entre escolars de 8è d'EGB de Mallorca (Vives 1989), les nines manifesten una actitud i una significació afectiva més favorables al català que els nins, però això també passa amb relació a la llengua castellana.

IV. Aspectes complementaris.

dels que són generalitzats i dominants, a allunyar-se de posicions que podrien resultar conflictives, tot i que aquesta actitud és majoritària entre els joves d'ambdós sexes, tal com també han observat altres autors²²¹. Les al·lotes, per aquest mateix motiu, són més sensibles a les variacions que es produeixen entre els factors que intervenen en les distintes situacions analitzades²²². Aquest comportament concorda amb la hipòtesi d'Aracil que sosté que «el bilingüisme femení comença després i acaba abans que el masculí» (1983: 210). La tendència de les dones a comportar-se més d'acord amb el medi --per diverses raons, entre les quals hi ha les referides a una vida social més o menys oberta, com assenyala Junyent (1992: 43-45) o com hem vist a l'apartat 4.2 en parlar de les mares immigrants-- faria que en el procés inicial de substitució lingüística, quan són pocs els bilingüïtzats, les dones es mantinguessin més monolingües que els homes. En canvi quan la bilingüïtzació ja afecta bona part de la població i, consegüentment, la segona llengua ja ha desplaçat la primera en prestigi social, passin a usar només la nova (la més acceptada). Aquest fet explicaria que les poques diferències observades (en l'ús i en les idees) entre els joves de Mallorca, puguin créixer a altres llocs on el procés de substitució sembla més avançat, per exemple a Eivissa (Joan 1984: 143-151), a Novelda (Montoya 1995: 256-257) o a altres localitats alacantines (Gimeno 1982; Montoya 1996: 76-78). Però, en canvi, el comportament dels joves de Sabadell (Erill et al. 1992) és molt semblant al de Mallorca (les noies solen usar més el català o el castellà que els nois segons si l'interlocutor o les circumstàncies immediates són més favorables a una o altra llengua i solen coincidir més en actituds contràries a la im-

221. v. Erill et al. 1992; Boix 1993; Joan 1984.

222. Així i tot, cal dir que les diferències són tan reduïdes, que sol ser freqüent trobar casos concrets d'excepció a aquestes tendències generals que hem observat, els quals es donen sobretot en el grup IMM (cal tenir en compte, però, que es tracta d'un grup que, en el cas dels pobles, té només 35 individus, per tant s'han de tractar amb molta precaució els resultats que s'hi refereixen).

11. Incidència de la variable sexe

sició); segurament aquest fet es pot explicar en el mateix sentit, ja que el major volum relatiu de la població d'origen forà (2/3 del total) és compensat per una major intervenció institucional i social favorable a la llengua catalana.

V. CONCLUSIONS GENERALS

12. RESULTATS

12.1. HIPÒTESIS INICIALS, CRÍTICA METODOLÒGICA I SUGGERIMENTS PER A NOVES RECERQUES.

L'objectiu bàsic plantejat en iniciar el treball era obtenir una descripció de la situació de la llengua catalana entre els joves de Mallorca i, alhora, provar de descobrir les principals circumstàncies ambientals que condicionen l'ús que en fan i la representació ideològica que tenen de la realitat lingüística que els envolta.

D'entrada però hem de fer constar que l'autolimitació de l'abast del treball a la població escolaritzada fa que la generalització d'aquestes dades s'ha de prendre amb moltes precaucions, tot i que és probable que els factors que condicionen el comportament lingüístic, les tendències, etc., siguin els mateixos per a la gran majoria dels joves. A més, també en aquest sentit, cal tenir en compte que treballam amb dades declarades.

Entre les hipòtesis inicials, la que considerava que l'origen geogràfico-lingüístic de les famílies dels alumnes havia de condicionar-ne les respostes que donaven a les preguntes (i, per tant, els seus coneixements i comportaments amb relació a la llengua catalana) s'ha demostrat àmpliament: com més component familiar autòcton tenen, més favorables a la llengua catalana són les respostes pel que fa als coneixements, usos i actituds. Així i tot, aquesta variable sembla molt més determinant en els

V. Conclusions

usos que no en les representacions que es fan de la realitat lingüística.

El lloc de residència, una altra de les variables que consideràvem que havia de ser determinant, també s'hi ha mostrat. Els alumnes que resideixen a pobles tenen un comportament molt més catalanitzat que els residents a Palma, en quasi tots els aspectes analitzats. En aquest sentit és de destacar que, en els usos fora de l'àmbit familiar nuclear, fins i tot els grups d'alumnes de pobles amb un progenitor d'origen immigrant més que els de Palma donaven respostes més favorables al català que aquests darrers²²³. El sentit de la diferència entre Palma i pobles no és positiva per a la normalització lingüística, ja que, d'acord amb les teories de la *difusió* (v. Viladot 1995: 20), les característiques de la capital s'expandiran a la resta de l'illa²²⁴.

Altres variables no es manifesten tan decisives com aquestes dues. El **sexe** no sembla influir sobre cap de les respostes donades pels alumnes, encara que les dades apunten la possibilitat que una part de les joves enquestades siguin més influenciades per l'entorn (a l'hora de fer la tria de la llengua a usar o de donar opinions sobre la situació lingüística) del que ho són els joves; això tant a favor del català com del castellà.

Igualment, les **diferències de curs** no són tampoc factors gaire decisius sobre el sentit de les respostes. Únicament ho són en tractar-se d'algunes preguntes relacionades amb les representacions lingüístiques (el nom i identitat de la llengua, el procés de normalització lingüística, etc.) i, en canvi, no gens en els coneixements i en els usos que diuen tenir i fer.

Així mateix sembla confirmar-se que una gran part dels joves trien la llengua a usar condicionats, de forma molt evident, pel perfil de l'interlocutor o per l'entorn lingüístic en què es

223. En l'estudi ja esmentat sobre els estudiants de 8è d'EGB de Mallorca (Vives 1989), variables equivalents al lloc de residència i a l'origen familiar també es manifesten clarament pertinents.

224. És normal, per tant, que s'insisteixi sobre la necessitat d'actuacions de planificació lingüística sobre Palma per la transcendència que té com a capital (Marí 1994; Moll 1994).

troben. Ara bé, la majoria de castellanoparlants passen a usar el català en moltes menys circumstàncies que els catalanoparlants canvien al castellà.

A part d'aquestes variables (quasi totes de tipus ambiental) que poden ajudar-nos a explicar, en part, el comportament lingüístic diferenciats dels joves, n'hi ha, sens dubte, moltes més (sobretot de tipus individual) que hi intervenen i que queden fora de l'abast del nostre estudi, perquè el nombre de variables que incideixen en el comportament humà és tan elevat que «encara no hi ha cap societat que hagi aconseguit formular una gramàtica del comportament mínimament completa» (Kremnitz 1993: 17).

Igualment, cal tenir en compte que, en la redacció del qüestionari, sempre hem procurat referir-nos a la llengua de Mallorca, sense donar-li nom, perquè preteníem treballar, en la majoria de qüestions, sobre la realitat lingüística i evitar les distorsions que etiquetar-la amb un nom o amb un altre haurien pogut provocar. En aquest sentit s'han d'interpretar els valors que es donen a la llengua catalana²²⁵.

En línies generals, la metodologia seguida, pensam que ha estat adequada, ja que ens ha permès obtenir la major part de les informacions que preteníem.

Així i tot, hi ha hagut una sèrie de defectes que caldria tenir en compte en ulteriors treballs d'aquestes característiques.

En primer lloc, pensam que en un treball de tipus individual, com aquest, no s'hauria d'haver plantejat una descripció tan

225. La problemàtica del nom de la llengua obliga que, si es volen obtenir resultats vàlids (no sols relatius al nom, sinó també als usos), calgui estudiar bé quines han de ser les preguntes del qüestionari i la metodologia d'enquesta per evitar que es produeixin esbiaixades, que poden arribar a afectar greument els resultats i les conclusions. Sembla que, en la població tractada en aquesta enquesta, una pregunta relacionada amb l'ús de la llengua que utilitzàs el nom *català* podria provocar només al voltant d'un 78% de respostes correctes (els qui responen que el *català* és el nom de la llengua de les Illes sumats als qui responen que es tracta de la mateixa llengua) i que en l'altre 22% d'enquestats hi hagués problemes per respondre adequadament a causa del nom.

V. Conclusions

extensa de la situació. Probablement, hauria estat oportú reduir-lo a un sol tipus d'alumnes (a partir de l'origen familiar o del lloc de residència, per exemple) o simplificar l'estudi reduint el nombre de variables tractades; d'aquesta manera segurament s'hauria acurçat la distància temporal entre la recollida de dades i la conclusió del treball. Així i tot, ja hem deixat de tenir en compte part de les preguntes dels qüestionari, les que ens semblaven menys rellevants amb relació a l'objectiu que preteníem assolir.

A part de la lentitud en l'elaboració del treball que ha provocat l'extensió del camp a estudiar, també aquesta mateixa característica va fer que en les sessions de recollida d'informació, el temps destinat pels alumnes a completar el qüestionari fos molt just. Això ha fet que alguns, pocs, no l'acabassen de completar.

Un altre fet a tenir en compte és que, en determinats casos, alguns alumnes no han sabut completar correctament les preguntes que estaven disposades en forma de graella. Una altra vegada, però, han estat pocs els afectats, com ja hem comentat en la descripció dels resultats quan ens hi hem trobat.

Sens dubte, aquestes limitacions s'hauran de tenir en compte en futures investigacions d'aquestes característiques. La forma més idònia de recollir informació tal volta sigui amb entrevistes personals en què l'enquestador completa el qüestionari. la qual cosa evita errors de comprensió a causa del disseny, però aquest mètode, a part de fer-nos el treball molt més costós en tots els sentits, també pot coartar més les respostes.

Com que la variable bàsica que hem usat ha estat la del tipus de família segon l'origen dels progenitors, hauria estat interessant també recollir informació sobre l'origen dels avis. D'aquesta manera podríem haver discriminat els pares i mares que són immigrants de segona generació i afinar molt més en el comportament dels autòctons i dels matrimonis mixtos.

D'altra banda també hauria estat positiu poder contrastar, a través d'algunes proves, la competència lingüística declarada amb la real.

Així i tot, convé destacar que determinades parts del qüestionari que abans de començar el treball ens semblaven més marginals han esdevingut de molta utilitat per millorar la qualitat de les dades que obteníem en algunes preguntes. Igualment creiem encertat haver formulat les preguntes de tal manera que hagi estat possible evitar citar el nom de la llengua i que hagi obligat els enquestats a donar-lo ells. En aquest sentit, l'opció de referir-nos a la llengua com a *llengua* (), quan no podíem evitar de donar un nom, pensam que ha estat adequada, ja que d'aquesta manera s'ha evitat l'esbiaixament en les respostes que hauria provocat el nom *català* i la confusió de l'ús de *mallorquí*. Sens dubte un qüestionari que permetés assignar el nom de la llengua que l'enquestat consideràs adequat, seria el millor; per això hem procurat aproximar-nos-hi. D'altra banda, també ha estat necessari tractar algunes preguntes perquè la informació fos controlable, com ha estat el cas del grau de *catalanitat dels centres* o l'agrupació de la diversitat de noms assignats a les llengües, quan el que ens interessava no era res relacionat amb la denominació, sinó amb altres aspectes com, per exemple, els usos.

En el procés de normalització lingüística és imprescindible conèixer a fons la situació sobre la qual actuar. Un treball com aquest, que deixa molts d'aspectes i factors al marge, no pot ser considerat més que com una peça de la descripció global de què és necessari disposar.

Consideram que és d'interès, per aprofundir en el coneixement de la situació de conflicte lingüístic entre els joves mallorquins i a la societat en general, realitzar noves recerques. En aquest sentit serien oportuns estudis, entre d'altres, que s'ocupassin de:

- 1) Determinar el grau de vitalitat etnolingüística dels mallorquins.
- 3) Aprofundir en el coneixement de les relacions que existeixen entre les representacions lingüístiques dels parlants i els usos que fan de la llengua catalana.

V. Conclusions

- 4) Estudiar les variacions que es produeixen entre la competència lingüística declarada i la competència real dels membres dels distints grups lingüístics que hi ha a Mallorca.
- 5) Determinar els efectes de les característiques dels docents que ensenyen català (o en català) sobre la representació que els alumnes es fan de la matèria que imparteixen i sobre les seves actituds lingüístiques.
- 6) Analitzar el volum i tipus d'interferències (català <---> castellà) entre la població, de distintes procedències i edats, de Palma i de pobles.
- 7) Estudiar la presència del català en les relacions laborals i comercials en àmbits diferents (Palma/pobles/zones turístiques, grans i petites empreses, branques d'activitat diferents, etc.).
- 8) Fer el seguiment d'una cohort d'alumnes de característiques diferents, des de primària fins a la Universitat, analitzant les variacions que s'hi produeixen en aspectes com competència, comportaments, actituds i representacions.
- 9) Realitzar una investigació semblant a aquesta periòdicament per poder comparar-los i veure com evoluciona la situació del català entre els joves.
- 10) Coordinar investigacions comparables aplicades a punts diferenciats de l'àrea catalana per poder estudiar els efectes que diferents contextos i polítiques tenen sobre l'evolució del conflicte lingüístic.
- 11) Mesurar el grau d'esbiaixament que pot provocar en enquestes lingüístiques l'ús dels diversos noms que s'apliquen a la llengua catalana parlada a les Illes.

12.2. SITUACIÓ, CAUSES I PROCESSOS

12.2.1. Panoràmica global.

El moviment immigratori, intensificat a partir dels anys 60, és un dels principals factors que condiciona les característiques lingüístiques de la població jove de Mallorca.

Prop de la meitat (45,1%) dels joves enquestats tenen un progenitor (24,7%) o tots dos (20,4%) nascuts fora de l'àrea catalana.

El fet que la pràctica totalitat de la immigració sigui originàriament de parla castellana i la irregular distribució que té sobre el territori fa que es creïn àrees en les quals el pes social del castellà, majoritzat políticament i socialment, sigui molt important. Als pobles hi ha una àmplia majoria de joves fills de matrimonis autòctons (73,0%)²²⁶, mentre que a Palma no hi representen ni la meitat (43,3%)²²⁷. Els dos àmbits de residència tenen, per tant, una composició poblacional bastant diferenciada²²⁸ que fa, juntament amb els efectes de la política lingüística, que una part dels joves visquin en un context lingüístic amb forta pressió ambiental a favor de la castellanització (Palma), mentre que per a la resta aquesta pressió no és tan intensa (pobles). Tot això explica, en part, que entre els que resideixen a Palma només el 34,7% declari tenir el català com a L1, mentre que als pobles són el 80,5%. Amb aquestes dades és lògic, per tant, que el comportament lingüístic dels joves en molts d'aspectes estigui relacionat amb el lloc de residència.

226. Els que tenen ambdós progenitors immigrants només són el 10,1% dels que viuen als pobles.

227. Els joves immigrants de segona generació són el 28,3%.

228. A petita escala encara continua la irregularitat en la distribució, ja que a Palma hi ha variacions importants segons les barriades i als pobles hi ha diferències entre els petits pobles de l'interior i les principals ciutats i els pobles de la costa.

V. Conclusions

En l'àmbit familiar la tendència predominant és conservar la llengua dels cònjuges com a llengua de relació interna. Aquesta tendència és sobretot clara en el grup AUT que viuen a pobles (en què es dona el major manteniment del català) i en el grup IMM amb residència a Palma (on hi ha la manca quasi absoluta de presència d'aquesta llengua). En el grup AUT de Palma, entre la generació dels pares i la dels fills, es produeix un retrocés de presència del català que arriba, en alguns casos, als 25 punts. En els matrimonis mixtos, la presència del català és molt inferior al que seria d'esperar en una societat en què és la llengua pròpia, si aquesta estigués normalitzada. Així i tot, sembla clar que l'entorn sociolingüístic extrafamiliar condiciona de manera important el comportament intern de les famílies: entre els que viuen als pobles el manteniment del català és molt més elevat que entre els matrimonis residents a Palma. En cap cas, però, l'ús del català a l'àmbit familiar entre la generació dels fills no supera el que té entre la generació dels pares.

En el conjunt de la població resident a Mallorca, a pesar de l'estabilitat que es produeix en alguns casos, l'evolució mitjana de l'ús del català en l'àmbit familiar sembla que tendeix a reduir-se en passar de la generació dels pares a la dels fills. La presència més elevada del català és dona a L1 dels progenitors; la més baixa, en l'ús que fan els fills entre ells. No obstant això, en tots els casos l'ús/presència del català entre les famílies mallorquines és superior al del castellà; encara que els valors s'igualen quan ens referim a la llengua que usen entre ells els germans.

Una de les causes més importants del descens que es produeix entre la L1 dels pares i mares i l'ús del català que fan entre ells s'ha de cercar en el comportament dels membres catalanoparlants de parelles mixtes²²⁹ que tendeixen a comunicar-se en castellà amb el cònjuge, encara que aquest pugui entendre sense

229. Tant si ho són de procedència i llengua com si ho són només de llengua. Per tant s'explicaria el descens no sols en les parelles mixtes, sinó en les autòctones, ja que hi ha membres d'aquestes (de vegades, però no sempre, immigrants de segona generació) que tenen el castellà com a L1.

dificultats el català. En canvi, l'ús del català pels membres castellanoparlants, o que cadascun dels dos mantengui la seva llengua en les converses, sembla ser molt més excepcional. Són comportaments d'àmbit familiar que no fan més que reproduir els que es donen en les intercomunicacions habituals entre catalanoparlants i castellanoparlants (Bastardas 1991: 11-32). El descens en l'ús del català que els progenitors fan amb els fills pot deure's a la concepció del castellà com a llengua més útil, de més prestigi, etc.²³⁰; és a dir, a causa de la intenció de determinats pares, en societats en conflicte lingüístic, de *protegir-los* de la llengua dominada (Kremnitz 1993: 100). L'increment probable de matrimonis mixtos, per tant, ajudarà a debilitar la vitalitat del català com a L1 dels mallorquins, si no canvia el sentit de la seva influència.

Les causes del descens en els usos dels alumnes enquestats es poden justificar per la tendència de les societats al monolingüisme. Aquesta tendència, bastant general, es concreta en l'adopció de la llengua que és percebuda com a més comuna i neutra dins la societat. La reducció més alta es produeix en l'ús entre germans, els quals, en el cas dels matrimonis bilingües, haurien de ser lliures d'establir la relació en qualsevol de les dues llengües. La llengua que usen els progenitors entre ells, però, deu ser determinant en la tria dels fills. També, entre els joves, hi ha d'haver nous aspectes que condicionen la seva inclinació cap al castellà (consciència de major coneixement d'una o altra, llengua dominant en els cercles d'amistat, etc.).

L'alt nivell de competència en llengua catalana que tenen alumnes i progenitors, sobretot en les capacitats receptives, mostra, per una banda, la fàcil intercomprensió entre el català i el castellà; i, per l'altra, que part de l'aprenentatge d'una llengua pot fer-se gràcies a exposicions lingüístiques especta-

230. Normalment els arguments que s'usen a favor del coneixement del castellà es basen en criteris d'utilitat i necessitat, mentre que els que donen suport al coneixement del català solen ser de tipus sentimental o patriòtic (v. Aracil 1982; Grup 1991; Kremnitz 1993).

V. Conclusions

dores (Bastardas 1986: 18). Si no fos així, no s'explicaria l'alt nivell de comprensió del català en el conjunt de la població resident a Mallorca, tenint en compte la important proporció d'immigrants al·loglots que hi ha i les circumstàncies sociopolítiques que han afectat directament la situació de la llengua catalana. Malgrat tot, la importància de l'escolarització en el terreny de la competència és prou clara. És insignificant el nombre d'alumnes, de qualsevol grup d'origen, que consideren no posseir alguna de les habilitats estudiades (comprensió i expressió orals i escrites); en canvi, entre els progenitors, segons l'origen, aquestes capacitats varien clarament, sobretot les productives.

La causa de la diferència de coneixements entre els pares i mares i els fills, sobretot en les dues habilitats de llengua escrita, s'ha de cercar, amb seguretat, en la manca d'escolarització en llengua catalana que han patit els progenitors (alguns perquè estava prohibit mentre estudiaven, altres perquè procedeixen de terres de parla no catalana). Així i tot, l'escolarització en castellà, per la semblança de codis, permet l'assoliment de la lectura en català sense gaire esforç, mentre que aconseguir-ne la capacitat d'escriure, sense el suport d'un ensenyament específic, és bastant més difícil, la qual cosa explica que en el darrer cas les distàncies siguin molt superiors.

La variació d'intensitat i durada en el contacte amb una llengua, sens dubte, diferencia el procés i el nivell final d'adquisició de competències en aquesta llengua. Això ho mostra el fet, com ja hem dit, que entre els alumnes les diferències de domini del català, tenint en compte el grup d'origen familiar, siguin molt menors que entre els progenitors. Els progenitors del grup AUT i els alumnes de tots els grups han nascut en territori català, per tant el contacte amb aquesta llengua, més o menys intens, s'inicia des del naixement; en canvi, aproximadament un 50% de pares i mares del grup MXT i tots els del grup IMM, no deuen haver entrat en contacte amb el català fins que han estat adults i això els diferencia granment dels del grup AUT. Així mateix, el fet que entre els pares del grup IMM ten-

guin, sobretot a Palma, una major competència en català que les mares pot ser degut que una bona part d'aquestes mares, per l'ocupació laboral, tinguin menys contacte amb persones i ambients catalanoparlants que els seus marits. Les persones que treballen fora de la llar es troben més exposades a la pressió integradora, tot i que aquí no passi gaire més enllà d'afectar només l'habilitat comprensiva.

L'influx de la freqüència de contacte en l'aprenentatge d'una llengua, s'evidencia també pel fet que els cònjuges immigrants de matrimonis mixtos tenen, en general, més domini del català que els casats amb altres immigrants. L'oportunitat i la necessitat d'entrar-hi en contacte, així com la freqüència amb què es fa, semblen determinar el nivell i qualitat d'aprenentatge de qualsevol llengua.

Les diferències de lloc de residència no influeixen en el grau de coneixements de català que tenen els pares i mares del grup AUT. En aquest cas, probablement les diferències d'entorn extrafamiliar són neutralitzades per l'alt ús que en fan en el cercle familiar i perquè, en el moment en què aprengueren la llengua, les diferències sociolingüístiques entre Palma i els pobles no eren tan pronunciades com actualment. En canvi sembla ser pertinent en els grups MXT i IMM, probablement perquè, una bona part dels membres, han après la llengua més tardanament i perquè l'ús familiar que en fan és molt menor.

Molt pocs enquestats (quasi tots del grup AUT amb residència a pobles) consideren tenir major competència en català que la que tenen en castellà o igual, a pesar de viure en una societat en què la primera és la llengua *pròpia*. No és estrany, doncs, que pervisqui la idea que el català és més difícil que el castellà. Sembla que l'escola, tal com és actualment, no aconseguirà equilibrar, encara que legalment ho declari, el domini de les dues llengües i, si continua així es limitarà a eliminar la

V. Conclusions

incapacitat d'expressar-se en català²³¹, com es desprèn de les dades de què disposam.

Veient aquests resultats es fàcil dubtar que el català pugui funcionar com a llengua preferent, o sigui sentida com a *pròpia*, pel conjunt de joves de Mallorca. Si els joves, sobretot els d'origen autòcton, es contemplen com a bilingües i ho accepten com a tret definidor del seu grup, es fa un avanç molt important cap a la substitució lingüística. A llocs on tots els parlants de la llengua dominada han après la llengua dominant, en poc temps --encara que no d'una manera forçosa-- la llengua dominada pot patir un fort retrocés social, com mostren els casos de l'occità, l'irlandès, etc. L'únic remei, en aquests casos, és la revalorització col·lectiva de la llengua dominada.

Pel que fa a la manera com aprenen a parlar en català, podem dir que no gaire més de la meitat dels joves de Mallorca ho fan gràcies a la família (com a nadius, per tant). La resta, bàsicament fills de matrimonis mixtos i d'immigrants, necessiten actuacions planificades específiques. Si exceptuam l'escola, aquestes actuacions actualment són molt poc importants, sobretot a Palma, tal com mostren les dades de l'enquesta. Això evidencia que aquests tipus de famílies, globalment, no actuen a favor de la normalització. Si sembla un fet habitual entre els immigrants (Mackey 1976: 378-379), no ho deu ser entre els matrimonis de procedència mixta. Així i tot, aquests darrers matrimonis, quan resideixen als pobles tenen un comportament molt més semblant als autòctons que els que tenen la residència a Palma. Sembla que el fet de viure a pobles fa augmentar considerablement la possibilitat de parlar el català des de sempre.

Si, en lloc de considerar únicament l'aprenentatge oral, valoram l'aprenentatge global de la llengua catalana, la importància que donen a l'escola retalla diferències amb la família.

231. Uns resultats semblants es donen a Erill et al. (1992) i a Huguet-Serra (1993).

A més, els alumnes de COU tendeixen a valorar més la importància dels cursos de BUP que els d'EGB.

Pel que fa a l'entorn extrafamiliar, cal dir que, encara que visquin en el mateix lloc (Mallorca, Palma, pobles), els catalanoparlants estan en contacte amb entorns més catalanitzats que els no catalanoparlants. Així i tot, amb independència del grup a què pertanyin, als pobles el predomini del català en tots els àmbits socials analitzats sempre és superior al del castellà; en canvi a Palma el predomini és del castellà. En cap d'aquests àmbits la percepció de la presència equilibrada de les dues llengües, segons sembla, no és freqüent.

La diferent proporció de castellanoparlants que trobam als pobles i a Palma, el funcionament lingüístic discrepant dels àmbits que actuen de manera més planificada (església i escola²³²) i el contacte amb desconeguts²³³ i al·loglots, més freqüent a les grans ciutats (Mackey 1991: 13; Viladot 1993: 31), poden ajudar a entendre part d'aquestes variacions.

Les diferències en la percepció que tenen els membres dels distints grups d'origen familiar amb el mateix tipus de residència es poden explicar per diverses circumstàncies. En primer lloc, la distribució espacial que tendeix a l'homogeneïtzació segons la procedència, fa que a determinats pobles la proporció de castellanoparlants sigui més elevada que en altres i, per tant, que la majoria de castellanoparlants observin un major ús de castellà i que la majoria de catalanoparlants observin un major ús de català. Això mateix es dona amb relació a la dis-

232. En un altre apartat de l'enquesta es mostra com la catalanització de les escoles és més elevada a pobles que a Palma. Per tant, a la major pressió ambiental, també s'hi ha de sumar la de l'escola. Ho corrobora que, durant el curs 93-94, el 23,4% d'alumnes de 3 a 14 anys de Palma rebien ensenyament en català, totalment o de forma parcial. Mentre que en els pobles aquesta proporció era el doble, 46,2% (Martínez 1995: 15).

233. En aquests casos, normalment el parlant bilingüe tria la llengua que intueix que li causarà menys problemes, la qual, a Mallorca, és el castellà "perquè tothom l'entén".

V. Conclusions

tribució per barriades a Palma²³⁴ i fins i tot en algunes altres localitats. En segon lloc, l'hàbit bastant generalitzat dels catalanoparlants a canviar de llengua en haver-hi castellanoparlants presents.

També hi deu influir una determinada tendència a la *segregació* (Colomer 1992); és a dir, a relacionar-se, en aquest cas, amb persones de la mateixa llengua²³⁵. Aquesta *segregació*, originada per la *por de les minories*, en algunes societats pot arribar a ser tan gran que tendeixi, en els casos extrems, a crear dues comunitats monolingües impermeables.

«Així, un membre d'una minoria lingüística té més oportunitats d'usar la seva llengua materna si restringeix les seves relacions amb membres de la majoria lingüística. En altres paraules, la segregació disminueix la discriminació.» (Colomer 1992: 218)

En el nostre cas, caldria veure quin dels dos principals grups lingüístics (català o castellà) té consciència de *minoria lingüística* i quin de *majoria*. És probable, però, que aquesta tendència a la *segregació* es doni en els dos grups, o --com a mínim-- en una bona part dels dos.

Vistes aquestes tendències, deixa de ser estrany que la mateixa realitat sigui percebuda de manera diferent per catalanoparlants i castellanoparlants; i, en conseqüència, és normal que el sector que té més catalanoparlants també sigui el sector que més percep un ús majoritari de català al voltant, sigui on sigui el seu lloc de residència.

234. Els alumnes enquestats que viuen a Palma es distribueixen segons l'origen de la següent manera: a) Centre: AUT, 55%; MXT, 22,2%; IMM, 22,2%; b) Eixample: AUT, 45,3%; MXT, 32,7%; IMM, 22,1%; c) barriades (on hi entren llocs tan diferents, amb relació a la població, com Sant Jordi i Son Gotleu): AUT, 38%; MXT, 26,3%; IMM, 35,8. Vegeu també Alomar (1995).

235. La importància de la segregació residencial urbana sobre el procés d'integració lingüística dels immigrants ha estat destacada per investigadors diversos (v. Hernández-Bourbeau 1995).

Sembla clar, per tant, que el tipus de pressió lingüística que exerceix el medi no és el mateix sobre tots els individus que viuen en una mateixa societat.

Amb relació a la presència escolar del català, fora de l'assignatura pròpia, cal dir que els usos que li són més favorables són els menys formals i fixos (els orals), en canvi a l'extrem oposat hi ha el llibre de text. Això mostra que l'ús del català a les classes encara continua depenent més de la voluntat individual (d'alumnes i professors) que no d'una planificació administrativa coherent. En aquest mateix sentit, s'ha d'interpretar el fet que els alumnes que assisteixen als centres de perfil més proper a la normalització lingüística són els més catalanitzats per origen familiar, per lloc de residència i per les experiències escolars anteriors. És evident també que la catalanització de l'escola, a més d'afavorir l'aprenentatge, ajuda a descobrir *normes d'ús* diferents a les observades al carrer.

Sembla clar que els grups menys catalanitzats són els que pateixen, en tots els sentits, una major pressió castellanitzadora, fins i tot a l'escola; la qual, per tant, en comptes d'acostar els grups lingüístics sembla que tendeix a allunyar-los. Això, si no intervinguessen altres factors, podria fer que, des d'un punt de vista lingüístic, de cada vegada es dividís més la població de Mallorca. A més, globalment, l'escola, sobretot pel que fa als centres de Palma, continua amb una pràctica més orientada a reemplaçar la llengua catalana entre els autòctons que a facilitar la integració lingüística dels al·loglots i, per altra banda, presenta unes característiques lingüístiques encara més pròximes a models de substitució lingüística que de normalització, en donar un tracte de llengua pròpia al castellà superior al que atorga al català (Melià 1993b: 9).

El predomini del contacte amb els mitjans de comunicació en castellà és general en tots els casos. L'àmplia majoria d'oferta en aquesta llengua fa que hi hagi moltes més oportunitats d'en-

V. Conclusions

trar en contacte amb els mitjans en castellà, i els enquestats ho fan així massivament.

El fet que l'exposició a mitjans audiovisuals en una o altra llengua no sigui excloent, permet veure quina és la principal diferència de comportament entre uns alumnes i altres, segons el grup a què pertanyen: els valors que tenen els mitjans en castellà no presenten gaire variacions segons l'origen familiar, el lloc de residència o la L1 dels alumnes; en canvi, els dels mitjans en català oscil·len de manera clara a partir d'aquestes mateixes variables.

Una part de les causes del predomini en audiència i seguiment dels mitjans en castellà, poden explicar-se, potser, per la inèrcia a continuar sintonitzant les emissores de sempre, que eren i són en castellà. Però també per la major oferta de productes en castellà, pel fet que no hi hagi premsa diària ni emissores de ràdio i de televisió de perfil normal pròpies de les Illes Balears en llengua catalana, o perquè les úniques que hi ha en aquesta llengua siguin vistes com a pertanyents a altres comunitats, etc.

La major anormalitat del català en l'àmbit dels mitjans de comunicació es manifesta, a part de fer-ho per la baixa proporció d'alumnes que hi tenen contacte continuat, per la poca estabilitat; és a dir, per la influència que circumstàncies diverses hi semblen tenir. En canvi amb els que són en castellà això no sol succeir.

La lectura de llibres, encara que és una activitat practicada amb poca assiduïtat pels alumnes (i en la majoria de casos ho és com a obligació escolar), és la que dona uns valors relatius més favorables al català. Malgrat això, només una sisena part dels alumnes llegeix més llibres en català que en castellà. Les variables de residència, origen familiar i L1 són, de nou, determinants en aquests valors; en algun cas, els alumnes de COU (els més escolaritzats), es mostren més favorables a llegir en català.

Probablement la major influència de l'escola en la realització d'aquesta activitat i l'abundant oferta bibliogràfica cata-

lana (probablement el sector més normalitzat de tots els que analitzam) fan que el català hi assoleixi els valors més alts de predomini. En canvi, els mateixos factors que en els mitjans anteriors i la major autoseguretat dels alumnes en el domini del castellà, expliquen que el castellà hi continuï tenint una preeminència tan clara.

Si miram en conjunt el comportament de la població amb relació als mitjans audiovisuals i escrits, sembla que la variació en la quantitat d'oferta de productes en castellà i en català en condiciona proporcionalment la distribució del consum en una o altra llengua. Per tant, potser, la quantitat de població que consumiria productes en català d'aquest tipus no és fixa, sinó que augmenta en créixer el pes relatiu de l'oferta.

En darrer lloc, i tal com es desprèn de l'enquesta, el mercat de productes en castellà és més o menys uniforme i majoritari per tota l'illa, en canvi el mercat en català, a més de minoritari, presenta, en alguns aspectes, variacions importants segons l'origen de les persones i el lloc de residència.

Els sectors de població més catalanitzats són altre cop els que més contacte tenen amb els mitjans en català. A més, per als que tenen el castellà com a L1 és freqüent que la tria de mitjans en castellà impliqui l'exclusió dels que són en català i, en canvi, entre els catalanoparlants, el procés contrari és pràcticament inexistent. Tenim de nou una mostra que els que més tenen una actuació que podríem considerar *bilingüe*, d'acord amb la definició de Weinreich (1979), són els catalanoparlants; mentre que els castellanoparlants actuen com a monolingües, pràcticament sense fissures. La distinta vitalitat lingüística de cada un dels grups és sens dubte a la base d'aquestes diferències.

Amb relació als usos lingüístics que fan el conjunt dels joves estudiats, cal dir que la tria de llengua depèn en primer lloc del tipus d'interlocutor. La tendència general és que, quan parlen amb interlocutors castellanoparlants, usin el castellà pràcticament la totalitat dels alumnes i en totes les situacions descrites; en canvi, si els interlocutors són catalanoparlants,

V. Conclusions

no gaire més de la meitat dels alumnes usen el català, amb importants variacions segons el tipus de relació que hi tenen (en termes de poder, confiança, valoració social...).

Igualment, els factors que determinen la llengua a escollir en el moment d'adreçar-se a un estrany, afavoreixen àmpliament el castellà. L'elecció de llengua, però, no es produeix de manera uniforme, sinó que les característiques del desconegut (rol social, sobretot) i la situació, fan variar notablement l'ús del català i del castellà que hi fan els alumnes enquestats. Les característiques dels alumnes (origen familiar, lloc de residència, etc.) incideixen sobre la freqüència d'ús del català en les situacions estudiades (com més catalanitzades són, lògicament, més alt és), però no gaire sobre el sentit de les variacions que es produeixen degudes al tipus d'interlocutor desconegut.

Cal dir, també, que en aquests usos el lloc de residència és més determinant que l'origen familiar, quan la diferència només és d'un progenitor: els fills de matrimonis mixtos amb residència als pobles usen més freqüentment el català que els de matrimonis autòctons que viuen a Palma; això mateix passa entre els fills d'immigrants residents a pobles i els fills de matrimonis mixtos de Palma.

Tot i aquest condicionament de l'entorn, cal tenir en compte que una sisena part dels alumnes no diuen que usin el català en cap situació de les descrites; en canvi només una cinquantena part no diuen usar-hi el castellà. Aquesta diferència es pot explicar perquè les persones que perceben el seu grup amb una alta vitalitat tendeixen poc a convergir amb els membres dels grups que consideren de menor vitalitat (Viladot 1993: 50-53).

Les circumstàncies en què es realitza l'acte de comunicació determinen molt clarament, per tant, la tria de la llengua que en cada cas usen els alumnes. Això s'evidencia molt més en les situacions en què el factor de condicionament lingüístic és explícit, com mostra l'estreta relació entre la llengua de docència i la que usen per prendre apunts o l'alt ús de català que han fet per contestar el qüestionari de l'enquesta, que hi està redactat. En aquests casos, les altres variables tenen molt

menys incidència sobre les respostes dels alumnes. Així i tot, però, és evident que els factors favorables al castellà són molt més determinants que quan són a favor del català. Aquest fet tot sol justifica una política de discriminació positiva a favor del català. Es podria dir que, quan un grup social que no pot fer necessari l'ús de la seva llengua en la societat que creu controlar, és perquè, probablement, no la controla o, com a mínim, no com creu controlar-la.

Els usos de prestigi i institucionals (en el nostre cas representats per l'entorn escolar, els adults i els professors) són els que poden condicionar més el canvi de llengua dels alumnes a favor del català. De fet, aquest és un dels principals aspectes, de vegades contradictoris, que controlen el comportament lingüístic dels individus i els processos lingüístics: les característiques individuals, les característiques del medi i les característiques institucionals.

En la previsió d'usos futurs que els alumnes manifesten tenir es percep una tendència d'evolució positiva cap a un major ús del català en les generacions joves, sobretot en les relacions familiars si la parella és catalanoparlant. Així i tot, en conjunt, les previsions que tenen no s'allunyen gaire de la situació present. La inèrcia social, que sol manifestar-se en totes les societats, ajudada pel manteniment d'un major pes del castellà en el món escolar, pot explicar el major pes de la persistència enfront al canvi en la construcció del seu futur lingüístic. En proporcions molt elevades, el comportament lingüístic es regeix per les convencions de l'entorn; la gent, segons Linton (1945: 23-31), s'aferra als costums i a les normes de la seva societat tant pel desig d'aprovació com pel temor del càstig; uns costums i unes normes que generalment sobrepassen, pels dos extrems, els límits temporals de la vida dels individus.

L'elecció de la llengua a usar sempre es fa, entre els joves estudiats, en el sentit de cercar confluïr amb l'interlocutor (i en el futur sembla que continuarà essent així). Però hem de tenir en compte que, amb molta freqüència, en els contactes de catalanoparlants i castellanoparlants, els primers tendeixen a

V. Conclusions

canviar de llengua; per tant, deixen d'exercir de catalanoparlants i, en conseqüència, d'actuar d'elements favorables al canvi lingüístic dels immigrants; és a dir, a la seva integració.

Si els catalanoparlants en potència (els qui són capaços d'expressar-s'hi) són molts, tal com hem vist, en canvi són molts menys els que realment hi actuen en la majoria de les situacions plantejades. Això mateix també passa en altres indrets del domini català:

«En l'anàlisi dels resultats de l'enquesta ens trobàvem sovint davant una població catalanoparlant en potència, en un percentatge molt gran, però que només es definia com a activament catalanoparlant en un terç dels casos. És a dir, que quedava ben diferenciada la preparació lingüística adquirida per l'ensenyament o l'entorn, de l'ús real, pràctic que hom fa d'una llengua que coneix prou bé d'una manera passiva.» (Erill et al. 1992: 51)

Així i tot, per a la gran majoria dels alumnes el coneixement de les dues llengües els serveix perquè puguin passar, amb molta facilitat, de l'ús d'una a l'ús de l'altra segons les circumstàncies²³⁶, encara que es detecta una proporció més elevada de manteniment de la pròpia en quasi tots els casos entre els castellanoparlants, entre els fills de matrimonis mixtos o de procedència immigrant i entre els que viuen a Palma. En canvi els altres tendeixen més a comportar-se com a bilingües reals.

A la vista d'aquests resultats, és evident que, si hem de parlar en termes de fidelitat lingüística, entre els castellanoparlants aquesta és àmpliament majoritària molt més elevada que entre els catalanoparlants; la fidelitat lingüística és, també, evidència de la vitalitat que tenen uns i altres com a grup. Els catalanoparlants que canvien de llengua davant els castellanoparlants són pràcticament tots (tal com indiquen els usos convencionals vigents), amb indiferència del lloc on viuen, encara que ho facin amb més alta proporció els de Palma. Per

236. Emili Boix (1993), per descriure la situació lingüística entre els joves de Barcelona parla d'una *situació de portes obertes*, en la qual els joves d'una i altra llengua passen amb freqüència d'un costat a l'altre.

tant, el *bilingüisme passiu*, des del punt de vista de la llengua catalana, tot i que sembla tenir una àmplia acceptació teòrica entre els joves catalanoparlants, és duit a la pràctica molt poques vegades.

Les causes de la diferència de comportament entre els dos grups poden ser molt diverses. Per exemple, la incapacitat dels castellanoparlants d'expressar-se amb fluïdesa suficient en català, el paper d'interllengua que la societat atorga al castellà, les poques dificultats que tenen (i, més important encara, que creuen tenir) els catalanoparlants d'expressar-se en castellà, la norma social (implícita en aquests moments) que obliga al canvi lingüístic davant els castellanoparlants, etc.

Aquesta situació mostra clarament que els hàbits vigents són favorables a l'avanç de la substitució lingüística. En lloc d'assenyalar un procés d'integració de les segones generacions d'immigrants, els resultats que hem obtingut semblen indicar-ne més clarament un d'assimilació de la generació equivalent d'autòctons.

La necessitat que la planificació lingüística incideixi sobre els distints entorns socials per tal de catalanitzar-los s'evidencia, per exemple, en les diferències d'ús que es produeixen entre pobles i Palma, per una banda, i, en un altre sentit, en el poc ús que es fa del català amb els interlocutors més estretament vinculats al món juvenil.

En la previsió d'ús futur que fan els alumnes sembla que les perspectives, globalment, són més optimistes que la situació actual. És a dir, hi ha per part dels enquestats, una major previsió d'ús del català del que fan en l'actualitat. Si després, en realitat, es produeixen unes altres actituds de les previstes, queda fora d'aquesta anàlisi. Sembla, però, que podem dir que per part dels joves hi ha una major predisposició a usar el català que l'ús que en fan. Que augmenti o no, dependrà de si es facilita o s'obstaculitza la creació d'un medi social que afavoreixi aquesta tendència.

V. Conclusions

En el terreny de les representacions de la realitat i de les idees sobre la situació lingüística, la gran majoria d'enquestats es decanten per respostes i solucions que, observades sense tenir en compte les possibles conseqüències, poden tenir, hauríem de considerar moderades i allunyades de la conflictivitat. Aquestes opcions, però, en molts de casos signifiquen un lleu avanç en la normalització lingüística global i, fins i tot, amb relació al comportament particular de cada un.

Majoritàriament, creuen que a Mallorca cadascú ha de parlar en la llengua que vulgui i que no cal canviar a la llengua de l'interlocutor si es garanteix la intercomprensió.

Quasi la meitat dels alumnes diuen que mai no s'han vist obligats a canviar de llengua contra la seva voluntat. Això deu ser així perquè veuen natural el canvi d'una llengua per l'altra i perquè, com que les dominen totes dues, el fan sense cap problema. Cal dir, però, que els que s'hi han sentit més obligats han estat els que viuen en àmbits on la llengua obligada té menys ús; així, els fills de matrimonis autòctons i els que viuen a pobles són els que menys se senten obligats a parlar en català; en canvi, els fills d'immigrants i els que viuen a Palma són els que més s'hi han sentit. Igualment entre els alumnes dels cursos superiors n'hi ha menys que diuen haver-se sentit obligats a parlar en català. Encara que els castellanoparlants, com hem vist, canvien de llengua en poques ocasions, manifesten sentir-s'hi obligats amb una freqüència semblant a la dels catalanoparlants, els quals en pocs casos conflictius mantenen el català. Això sembla que es pot explicar perquè entre els catalanoparlants el canvi de llengua és un hàbit convencional, és vist i assumit com a natural per la majoria; en canvi, els castellanoparlants veuen menys espontaneïtat i més intencionalitat en les situacions en què han de canviar de llengua.

A Mallorca, per tant, també es dona un fenomen bastant general en societats en conflicte lingüístic si, sobretot, estan en procés de normalització: la llengua que és més obligada per l'entorn (la llengua dominant) és la que els membres d'aquesta societat menys senten com a imposada; en canvi, la llengua prò-

pia del país (la llengua minoritzada), la que més freqüentment és abandonada pels seus parlants i que en molt poques ocasions és usada pels al·loglots, se sent en més ocasions com una imposició.

La percepció sobre l'evolució lingüística que tenen els alumnes enquestats coincideix amb la més estesa entre la població (encara que des de posicions més científiques no es vegi de la mateixa manera). Gran part dels alumnes, amb independència del grup de pertinença, creuen que de cada vegada, a Mallorca, hi ha més gent que parla el català i que el parlen més correctament. En consonància amb aquestes idees és lògic que la gran majoria d'ells també considerin que la llengua catalana està normalitzada o que avança en aquest sentit, i que molts pocs creguin que tendeix cap a la desaparició. L'explicitació pública, abans inexistent, de la necessitat de normalitzar la llengua i l'existència d'algunes disposicions en aquest sentit (ensenyament, exigències laborals, etc.) poden fer creure a bona part de la població que són mesures suficients per a garantir-ne el progrés.

Encara que pertànyer a grups de característiques més catalanitzades (origen familiar, lloc de residència, tipus de centre escolar, etc.) sembla que fa esperable una actitud més favorable a la llengua catalana o una visió més optimista en aquest sentit, no és tan determinant com ho era amb relació als usos. La residència a pobles fa creure, en general, més en l'avanç de la llengua, com també cursar COU o 2/2FP. Els que són de família autòctona són els que menys consideren que la llengua estigui normalitzada, tot i que també són els que més creuen que avança en aquest sentit.

La gran majoria d'alumnes considera útil el català, tant en sentit genèric com si la utilitat s'aplica a facilitar aconseguir feina. Així i tot, en aquest darrer cas, descendeix prop d'un terç el nombre dels que la consideren útil; per tant, per una part dels enquestats, la utilitat del català té un abast que

V. Conclusions

no coincideix amb l'aplicació laboral. La coincidència de la utilitat, des del punt de vista genèric i laboral, és molt més alta entre els fills d'immigrants que en la resta. És a dir, els que més coneixements tenen de català són els que menys consideren que els serveix per trobar feina, i els que en tenen un menor domini, contràriament, tendeixen a veure-la més útil laboralment. Sembla clar que, com més pròxims són a la llengua (per l'origen familiar i pel lloc de residència), menys creuen que conèixer-la els facilita trobar feina. Mentre que, en els que n'estan més allunyats, la creença que aquest coneixement (que, tal volta, ells o els parents no tenen prou consolidat) els faria trobar-ne amb més facilitat, provoca que doni una proporció de respostes positives molt semblant a la que donen els catalanoparlants. El catalanoparlant pot no adonar-se dels avantatges que ser-ho té per trobar feina; però, alhora, el castellano-parlant pot atribuir les dificultats d'aconseguir-ne a la manca de domini d'aquesta llengua.

Altra volta ens trobam amb la construcció de la imatge de la realitat a partir de la pròpia experiència, que es fa valer com a general.

La situació de la llengua catalana a Mallorca sembla que no és percebuda de la mateixa manera per tots els joves. Els que vitalment s'hi troben més vinculats (com a Ll, pel grup d'origen o el lloc de residència) són els que menys normal la consideren; mentre que els que n'estan més distanciats creuen en major proporció que aquesta situació és normal. De fet, els joves que la tenen com a pròpia es troben que amb freqüència l'han d'abandonar; en canvi els que no la hi tenen deuen considerar-la amb una presència social suficient. Així i tot, com que majoritàriament no veuen que corri perill de desaparèixer, si no s'activa la comparació de les situacions d'una i altra llengua és difícil que en percebin les desigualtats i s'adonin de la inconsistència del seu sentiment de seguretat.

Els factors essencials en el procés de normalització lingüística, segons els alumnes, són els mateixos que sempre solen presentar-se com a tals: la família, l'escola i els mitjans de

comunicació. Aquesta consideració la tenen amb independència del grup a què pertanyen, encara que entre els fills dels matrimonis autòctons la família assoleix un protagonisme relativament més important que en els altres dos grups, probablement a causa del pes que té l'experiència personal en aquesta opinió.

El perfil escolar ideal que dibuixen no s'allunya gaire del teòric actual, tot i que a la pràctica la importància que hi té el català és molt inferior. Una gran majoria dels enquestats, amb independència de la seva L1, pensen que el model escolar monolingüe no és satisfactori per a la nostra societat i que, per tant, l'escola ha de garantir l'aprenentatge de més d'una llengua (l'opció majoritària és la de tres: català, castellà i anglès). Aquesta opció al multilingüisme escolar és major en els cursos superiors (COU i 2/2FP).

Els que opten per una sola llengua (aproximadament un terç del total), s'agrupen en dos sectors, pràcticament idèntics, un de lleugerament majoritari que diu que la llengua a assegurar per l'escola ha de ser el català, i l'altre que creu que ha de ser el castellà. Entre aquests alumnes, evidentment, l'origen familiar i el lloc de residència són determinants en l'elecció d'una o altra opció.

La majoria de l'alumnat, per tant, no fa més que inclinar-se pel model actual, quant al nombre i a les llengües que hi ha en els plans d'estudis. Les propostes dels alumnes que no hi estan d'acord es col·loquen a banda i banda d'aquesta situació. Sembla, doncs, que no queda més remei que considerar, sense entrar a valorar l'efectivitat de l'aplicació que se'n fa, que el model actual és l'acceptat. La causa pot ser-ne la tendència social a admetre com a normal el que hi ha en cada moment.

En canvi, la idea que tenen de quin model de llengua vehicular de l'ensenyament hi hauria d'haver discrepa molt de la realitat. Mentre, segons la nostra enquesta, només el 10% dels alumnes consideren que la llengua vehicular única hauria de ser el castellà, prop del 70% de la població escolar mallorquina rep

V. Conclusions

exclusivament ensenyament en aquesta llengua²³⁷. Un poc més de la meitat dels alumnes s'inclina per l'ús habitual de les dues llengües oficials i quasi el 30% donen com a única llengua vehicular de l'escola el català. En aquest cas, l'origen familiar, el lloc de residència, la L1 i experiències anteriors d'ensenyament en català dels alumnes incideixen clarament sobre aquestes opcions.

Les causes d'aquesta opció clarament favorable al català com a llengua docent, poden ser diverses. En primer lloc, en el fet que tots els alumnes tenen un bon nivell de comprensió del català (per tant, rebre ensenyament en català no els suposa un contratemps objectivament important). En segon lloc, en el fet que la presència del català com a llengua vehicular és menys càrrega, per a ells, del que ho va ser, en un primer moment, la incorporació de l'assignatura, ja que va significar més hores de docència i més matèria d'estudi. Igualment, una part de l'alumnat ha de participar en teoria de la idea que la llengua de l'ensenyament sigui la llengua pròpia del territori. I, en darrer lloc, ja hi ha alumnes que han viscut l'experiència de rebre ensenyament en català, la qual, segurament, deu haver estat percebuda com a més positiva que negativa.

En aquest cas podem veure, per tant, que les disposicions legals, en el moment de l'enquesta i encara ara, van per darrera les perspectives teòriques dels alumnes. La generalització d'ensenyament en català a tots els alumnes, segons la nostra enquesta, satisfaria, o com a mínim no crearia conflicte, pràcticament a prop del 90% dels alumnes.

Amb aquests darrers valors, que mostren una predisposició molt favorable a la llengua catalana, sobretot si es compara amb la situació real, contrasta el fet que la majoria d'alumnes es mostri contrària a les propostes de legislació lingüística igualitària que hi ha al qüestionari (l'oposició a fer que els alumnes de territori castellanoparlant hagin d'aprendre una altra

237. v. Martínez (1995: 14)

llengua de l'estat, però, és superior a fer que el català sigui l'única llengua oficial de Mallorca). Així i tot, les variables que hem anat considerant, determinen en part el grau d'oposició a cada una de les dues propostes, que decreix com més trets de catalanitat tinguin els grups a què pertanyen.

El major grau d'acceptació general de la segona proposta amb relació al de la primera, sobretot destacable en alguns grups en què la diferència supera el 10%, és, pensam, fàcilment explicable. La resposta negativa a la primera pregunta i afirmativa a la segona, no entra en contradicció perquè pot manifestar, en ambdós casos, una opinió favorable a solucions tendents a preservar el monolingüisme territorial. De tota manera hem de tenir en compte que aquesta proposta, tot i l'augment d'acceptació, encara resta com a minoritària. És ben possible que, en una bona part de les generacions joves de Mallorca, sobretot si són residents a Palma, se'ls faci difícil imaginar la seva societat en una situació en què no hi hagi una presència constant del castellà, o, fins i tot, una situació en què la llengua catalana tenguí una extensió i un ús socials superiors als que té el castellà, perquè aquestes generacions només han conegut una situació semblant a l'actual²³⁸.

S'expressa, per tant, un rebuig majoritari a produir canvis importants en la situació lingüística que coneixen. Sembla que l'explicació d'aquesta actitud la podem trobar en la tendència general a considerar, pels distints grups generacionals, la situació que els toca viure com a normal, com si hagués estat la normalitat sempre, la situació que cal mantenir. La voluntat de la majoria de no trastocar significativament la situació establerta, concorda amb el fet que tot intent de desviació radical de l'ordre institucional, objectivat com a conjunt de veritats sobre la realitat, apareix com un apartar-se d'aquesta realitat, tal com genèricament afirmen Berger i Luckmann:

238. El fort arrelament que la situació vigent sol tenir com a exponent de la normalitat, és il·lustrat amb originalitat per G. Bibiloni (Bibiloni-Joan, 1994: 27-41)

V. Conclusions

«La desviació podrà ser batejada de depravació moral, de malaltia mental, o simplement d'ignorància, i a la víctima li tocarà de patir, en cada cas, les conseqüències que se'n derivin» (1966: 99)

Tot i les prevencions davant mesures dràstiques en la legislació lingüística, la conveniència que tota la població faci ús de la llengua catalana té una acceptació molt alta entre els enquestats, amb independència de l'origen familiar i del lloc de residència. Així doncs, és lògic que pràcticament tots els alumnes enquestats també creguin que és positiu que la llengua catalana es conservi a Mallorca.

De tota manera aquesta voluntat favorable a la llengua catalana, com hem vist, es localitza molt més en el camp de les intencions, de la coincidència ideològica, que en la pràctica individual o en el suport a mesures concretes necessàries perquè l'objectiu pugui dur-se a terme. En aquest mateix sentit també són part de les conclusions d'E. Boix sobre els joves de Barcelona (1993: 203-204). És evident que, a pesar de tot, les construccions ideològiques no poden fer que els parlants regulin el comportament lingüístic al marge del seu entorn social, ja que han de comunicar-s'hi (Kremnitz 1993: 110).

Seria convenient intentar esbrinar què entenen aquests joves per conservar la llengua. Si les condicions de pervivència en què es troba ara semblen adequades a la majoria, com s'apunta en les respostes en alguns apartats del treball, difícilment es podrà assolir l'objectiu de mantenir-la.

Caldria analitzar, també, per quina aó, entre els enquestats, els usos de la llengua catalana son baixos i l'oposició davant mesures que pretenen generalitzar l'ús del català és elevada en comparança amb el que opinen sobre generalitats de l'ús i conservació de la llengua.

En gran part dels alumnes el gentilici que amb més comoditat s'apliquen és «mallorquí» i, a molta distància, se situa «espanyol». El grau d'identificació amb aquests gentilicis, es veu interferit per les variables d'origen familiar, lloc de residèn-

cia i L1 dels alumnes. A més, aquests identificadors, sembla que també actuen d'indicador de l'actitud davant determinades situacions lingüístiques, ja que els que s'identifiquen com a mallorquins, de qualsevol grup, tendeixen a expressar-se més en català davant els castellanoparlants que la resta d'alumnes. Igualment, però només entre els castellanoparlants, els que s'identifiquen més com a mallorquins tendeixen a donar respostes més favorables al català amb relació a les actituds i a les representacions de la situació lingüística.

Pel que fa al nom de la llengua, queda clar que és majoritari reconèixer que el *mallorquí* és català (explícitament o implícitament), però en canvi és molt menys freqüent fer referència a la llengua de Mallorca amb el nom *català*, sobretot de manera espontània.

La resistència a donar el nom de *català* encara que se sàpiga que és la mateixa llengua, pot ser deguda a diverses causes:

1) L'existència del terme *Catalunya* com a nom d'una part de tota l'àrea lingüística i el de *català* amb l'accepció de "pertanyent a aquesta part"²³⁹ pot ser causa de la prevenció a usar el nom *català*. Per tant pot haver-hi la intenció d'evitar el possible malentès que, si contesten *català*, s'interpreti que parlen en la variant que popularment s'expressa amb aquest nom (el barceloní, entès, des de Mallorca, com a forma de parlar de tot el Principat²⁴⁰). La necessitat d'explicar que parlen català, però a la manera de Mallorca, dóna suport a aquesta interpretació. O també, en el mateix sentit, pot ser un intent de marcar que allò

239. Joan Fuster exposa un cas semblant en referir-se a la provincialització del País Valencià: «I fou amb la provincialització que la unitat del poble valencià va patir unes fissures d'amarga duració. Si els de la província de València eren "valencians", els habitants de les províncies d'Alacant i de Castelló de la Plana havien de ser, respectivament, "alacantins" i "castellonencs", i la falta d'una denominació superadora, supraprovincial, no tardà a donar els seus efectes disgregadors.» (Fuster 1982: 11)

240. Des de València és també freqüent identificar "català" i "barceloní" (Aracil 1986: 158).

V. Conclusions

que es parla no és aquella forma de la llengua anomenada *català estàndard*, sinó la variant dialectal.

2) Inèrcia de donar espontàniament el nom que popularment s'usa amb més freqüència.

3) Temor que pel fet de donar el nom que pertoca de la llengua es provoquin reaccions contràries, de rebuig, en determinats sectors²⁴¹.

4) Impuls de base *sentimental* a emprar el nom *mallorquí* i no *català*. Aquest ús augmenta sobretot quan hi ha molta d'impliació de tipus personal. Com més s'implica l'individu en la designació d'aquest nom i/o es fa referència a l'ús personal i no al col·lectiu, més tendència hi ha a preferir el nom *mallorquí* o equivalents i a no acceptar el nom *català*²⁴². El temor que reconèixer la unitat de la llengua és com perdre quelcom propi, quelcom que és particular i que a partir d'ara s'ha de compartir o sotmetre a altres²⁴³.

5) Per que, a darrera el reconeixement de la llengua, hi vagi la igualació a un sector de l'estat (els *catalans*) que han estat assídua diana de les crítiques i desqualificacions pel poder central i pel sentiment espanyolista. El fet que la qüestió de la unitat de la llengua no es posi tant en dubte per persones

241. És un temor que es manifesta molt freqüentment (sobretot en contactes personals o de grups) en actuacions, no particularment destinades a qüestions lingüístiques, en les quals (per por a provocar reaccions de rebuig) s'usa el nom *mallorquí*, encara que qui l'usa té ben clar que el nom és *català* i, fins i tot, encara que en altres ambients aquest seria el nom que usaria la mateixa persona.

242. Al País Valencià sembla que actuen factors semblants a aquests ja que, segons una enquesta realitzada per la Universitat de València, la consideració que el «valencià» és una «llengua compartida» amb el català és més alta a la zona castellanoparlant (57%) que a la mitjana de tot el territori (51%) (*Avui*, 3/10/1992).

243. L'any 1932, Antoni Salvà (*Nostra Terra*, 57-58; cita extreta de Lluï 1975, II: 322) ja feia referència a aquests temors i provava de negar-los: «Ésser català de Mallorca no suposa la necessitat, ni tan sols la conveniència, que la nostra illa s'hagi de sotmetre forçosament a la Catalunya del continent. Vol dir simplement que la nostra sang és sang catalana i que la llengua que parlem és la catalana. La raça i la llengua constitueixen respectivament el cos i l'esperit d'un poble, i un poble que viu amb el mateix cos i el mateix esperit d'un altre poble és evidentment el mateix poble.»

que procedeixen de fora de zones implicades²⁴⁴ i, en canvi, sí pels propis, indica que hi ha d'haver una altra lectura (a part de l'objectiva de les diferències lingüístiques) de tipus sociològic o de psicologia de grup, que expliqui aquest fenomen. A més, sovint, la discussió, es treu del terreny científic, objectiu, i es du al terreny polític, sentimental o visceral.

Les variables d'origen familiar, lloc de residència i L1 dels alumnes no semblen incidir de cap manera sobre l'ús del nom de la llengua ni sobre la consideració del *mallorquí* com a *català*. En canvi, hi influeix de manera molt clara el curs en què estan matriculats. Com més "selectiu" culturalment és el curs més adequades a la realitat i més allunyades dels prejudicis són les respostes. De fet, el curs inferior de BUP en aquests resultats s'igualava molt al superior d'FP. A FP, en línies generals i sense voler fer altres afirmacions que les que fem, hi arriben, normalment, els alumnes que menys èxit escolar han tingut a l'EGB. Als cursos superiors, hi accedeixen els alumnes que són capaços de superar els estudis que cal per arribar-hi. A part d'indicar aquesta relació que hi deu haver entre la major maduresa intel·lectual i capacitat d'abstracció i el reconeixement de la unitat de la llengua i de l'abast del nom, sense prejudicis, cal assenyalar que també hi deuen influir, sens dubte, els estudis de llengua catalana que fan, generalment, de manera més sistemàtica a ensenyament mitjà que a EGB. Això mostra que l'escolarització, sobretot la d'ensenyament mitjà, incideix sobre les idees dels alumnes.

244. «Per als homes no nascuts en els Països Catalans, la unitat del món cultural català mai no ha estat posat en dubte», afirma Josep Melià (1970: 100; trad. pr.), no sols des del punt de vista lingüístic, sinó també ètnic; de tota manera a Espanya políticament hi ha hagut (i hi ha) intents de fragmentar-lo, i els espanyolistes a Mallorca potencien la divisió perquè els beneficia.

V. Conclusions

12.2.2. Caracterització dels alumnes dels distints grups d'origen familiar

a) Fills de matrimonis autòctons.

Les famílies dels alumnes d'aquest grup, molt majoritàriament, tendeixen a mantenir l'ús de la llengua catalana dins el cercle familiar i, en conseqüència, transmetre-la als seus fills.

El contacte amb al·loglots, gairebé sempre castellanoparlants, però, els fa abandonar, amb molta freqüència la seva llengua. Això ja es produeix dins la família; només que un dels cònjuges sigui castellanoparlant la llengua de relació familiar passa a ser la d'aquest i serà, també, la dels fills.

Els mateixos efectes produeix el contacte amb el castellà quan és de tipus ambiental. Així, a Palma, on la proporció de no-catalanoparlants és bastant més elevada que als pobles (i on, també, ho són les situacions de contacte que prioritzen la tria d'opcions lingüístiques *comunes*), els membres d'aquest grup abandonen l'ús de la seva llengua amb més freqüència que als pobles (dins la família i fora).

Entre la població jove, aquesta reiterativa deserció és possible, i sense que els suposi gaire problemes, perquè, a pesar que tots dominen perfectament la llengua catalana, són del parer que els coneixements de castellà que tenen són iguals o, majoritàriament, superiors.

Aquesta consciència de bilingüisme instrumental probablement sigui una de les causes que, en les relacions extrafamiliars, la gran majoria dels alumnes facin servir amb molta assiduitat les dues llengües. La tria d'una o de l'altra és bàsicament determinada per la voluntat de confluïr lingüísticament amb l'interlocutor, ja sigui perquè, prèviament, el tenen identificat en aquest sentit o perquè, per l'entorn i les característiques personals, suposen que ha de ser parlant d'una o altra llengua. Aquestes actituds, al costat del comportament que van tenir a

l'hora de contestar el qüestionari o dels usos que diuen que fan en prendre apunts o en parlar amb els professors, semblen indicar que sotmeten, amb molta freqüència i sense resistir-s'hi gaire, la seva tria de llengua als condicionants de la situació.

L'entorn altament castellanitzat que creen, entre altres factors, els mitjans de comunicació i, encara que amb excepcions, l'escola és compensat als pobles pel predomini de la llengua catalana en els entorns immediats. Però aquest reequilibri no es produeix a Palma, sinó que també, la major població castellano-parlant que hi conviu, ha ajudat a crear un ambient en què els alumnes hi perceben un predomini molt ampli del castellà. Deu ser aquesta una de les causes que permeten explicar les grans diferències que, segons les nostres dades, hi ha en les actuacions lingüístiques (des del manteniment generacional de l'ús de la llengua catalana fins als usos amb desconeguts) que fan els joves de Palma i els dels pobles; entre els primers podria parlar-se, amb totes les excepcions que calgui, d'un comportament en alguns aspectes paral·lel al que tenen les poblacions immigrants en societats normalitzades.

En tots els casos, amb independència del lloc on viuen, el pas del cercle familiar al social suposa per a tots els joves mallorquins fills de matrimonis autòctons iniciar la renúncia (moltes de vegades gens problematitzada) a usar, tant activament com passivament, la seva llengua²⁴⁵.

Una dada interessant, i alhora preocupant, és la tria de llengua que fan amb l'amic o amb l'amiga que més els agrada. Mentre que als pobles és molt majoritari l'ús del català, a Palma la llengua més usada amb molta diferència és el castellà. Si aquest tipus de relació es pot projectar cap a com serà en el futur la que mantendran amb la parella sembla que la deserció lingüística en les famílies autòctones pot passar amb molta rapidesa a deixar de ser una simple anècdota que només n'afecta una minoria. Tenint en compte com han actuat els pares en la

245. Vives (1989) també observa aquesta progressiva reducció del català així com ens allunyam del cercle familiar.

V. Conclusions

transmissió lingüística als fills i la resposta que els enquestats donen a quina llengua usaran amb els fills quan en tinguin, sembla que podem estar a les portes d'un retrocés importantíssim de la llengua catalana com a L1 entre els fills dels matrimonis autòctons que es començaran a formar a partir d'aquí a menys de deu anys. Així i tot, també cal tenir en compte que és freqüent que persones grans tornin cap a la llengua en què han experimentat la primera socialització, la qual cosa suposa un senyal d'una major independència respecte a les exigències de la societat (Kremnitz 1993: 125)²⁴⁶.

Amb relació a les idees sobre la situació lingüística, en línies generals podem dir que sembla que van més enllà del que per la pràctica se'n pot deduir²⁴⁷. En principi no és qüestionada la conveniència de mantenir l'ús de la llengua catalana a Mallorca ni que aquest es generalitzi en tota la població, de tal manera que veuen que ha de ser present en tots els àmbits sobre els quals se'ls interroga, majoritàriament amb el castellà; tot i que també hi ha més partidaris de mantenir-hi sols el català que no de mantenir-hi sols el castellà.

En situacions conflictives, les solucions que hi aporten solen ser d'equilibri, de convivència de les dues llengües, encara que amb un major nombre de partidaris d'afavorir el protagonisme i la preponderància del català.

Sembla, per tant, que majoritàriament accepten la situació lingüística actual tot i que proposen avançar més cap a aconseguir una major expansió de l'ús del català. Això concorda amb la visió que tenen del procés que segueix la llengua catalana a Mallorca: per un sector molt ampli no està normalitzada però avança en aquest sentit.

246. Això es manifesta, de vegades, en joves que mentre estudiaven a l'institut feien un ús quasi exclusiu del castellà i que, després, han passat a usar amb molta més freqüència el català.

247. En aquest sentit s'ha d'interpretar la utilització del nom «català» per referir-se a la llengua, que només és usat pel 25%, mentre que el reconeixement de la unitat de la llengua, a nivell pràctic, assoleix pràcticament el 100% de la mostra.

En tots aquestes preguntes de tipus més ideològic les diferències entre Palma i els pobles no són tan importants com en els usos. Així i tot, generalment entre els que viuen fora de la capital n'hi ha un nombre més gran que tendeixen a fer propostes i a adoptar solucions més determinadament favorables a la normalització lingüística. En el conjunt d'aquest grup, per les respostes que hem obtingut, sembla que el sector que les ha donades més ideologitzades a favor del català és més ampli que el que les ha donades a favor del castellà; encara que en ambdós casos, pensam que es tracta de sectors no gaire amplis.

L'atribució més còmoda d'un gentilici la fan quan aquest és marcat per trets relacionats amb la mallorquinitat més que no amb l'espanyolitat.

La gran majoria d'alumnes d'aquest grup se situen en posicions pròximes a l'apatia davant el conflicte lingüístic. La resta o, majoritàriament, adopten actituds de fidelitat a la llengua pròpia, o, els més pocs, s'inclinen a integrar-se en el corrent dominant i trenquen la fidelitat al propi grup.

b) Fills de matrimonis mixts.

En els matrimonis mixtos és més freqüent trobar marits d'origen immigrant espanyol que esposes. Per una banda perquè, encara que amb poca diferència, n'hi ha més formats amb esposes d'origen autòcton que forà i, per l'altra, perquè és més freqüent que quan un dels dos és estranger sigui l'esposa, fet que, probablement, en part deu ser fruit de la forta expansió turística dels anys 60 i la consegüent influència que tengué en alguns costums dels mallorquins.

Encara que aquests matrimonis hagin establert la residència en territori de parla catalana, la majoria d'ells han optat pel castellà com a llengua de relació conjugal. Aquesta elecció, en bona part, deu ser deguda a la pressió sociopolítica existent i també al caràcter de llengua comuna, en uns casos, i de llengua pont, en els altres, que s'atorga al castellà. En el mateix

V. Conclusions

sentit s'ha de poder explicar també que, majoritàriament, els fills d'aquests matrimonis siguin de Llcast, tot i que la llengua catalana, a part de ser la llengua territorial, sigui també la d'un dels progenitors en la majoria de casos.

De tota manera l'elecció de la llengua de relació entre la parella i amb els fills, en aquest tipus de matrimonis, no la fan només els cònjuges sinó que també hi intervé clarament l'entorn lingüístic. De fet, els matrimonis mixtos actuen molt segons la pressió ambiental. Això explica que la llengua catalana tenguí més presència entre les famílies residents als pobles que entre les que resideixen a Palma. En aquest mateix sentit podem veure que, així com globalment els alumnes fills de parelles mixtes s'acosten molt més en quasi tots els aspectes als fills d'immigrants, a altres indrets del domini lingüístic amb més vitalitat del català, s'aproximen més als comportaments dels fills d'autòctons; per exemple, a Vilafranca del Penedès (Bastardas 1985) i a Sabadell (Erill et. al 1992).

En conjunt, el català és més present en l'ús i com a Ll entre la generació d'aquests pares i mares que no entre la dels fills. Això vol dir que, amb els matrimonis mixtos com a vehicles del procés, hi ha una regressió en la situació de predomini del català; aquest retrocés es complementa amb una avanç clar de la llengua castellana, tant en ús com en prioritat.

Els coneixements que la majoria dels membres d'aquestes famílies en tenen, els donen competència suficient perquè la majoria d'ells puguin expressar-s'hi sense dificultats. Evidentment el major domini correspon als que han nascut a territori català; per tant, als fills i a un dels cònjuges.

Així i tot hi ha una circumstància que deu fer difícil que els fills s'expressin en català en situacions que no estiguin clarament condicionades a favor d'aquesta llengua: gairebé tots es consideren més capacitats en llengua castellana que en llengua catalana. En aquesta apreciació, que en molts de casos pot ser certa, hi deuen influir el punt de partida familiar, per una banda, i la pressió ambiental de l'altra (des de l'escola als mitjans de comunicació).

Els mitjans de comunicació fan part d'aquest entorn, i la seva incidència, bàsicament, afavoreix clarament la castellanització. Així i tot, entre els joves que resideixen a Palma el contacte amb mitjans en català encara és molt menys freqüent, sobretot quan no es tracta de televisió, que entre els que resideixen a pobles.

Totes aquestes circumstàncies, conjuntament, fan que en situacions en les quals els factors explícits afavoreixen el castellà, pràcticament la totalitat dels fills de matrimonis mixtos hi usen aquesta llengua. En canvi, si els mateixos factors són favorables al català, només és una part d'aquests alumnes que hi conflueixen lingüísticament; en aquests casos els que viuen a Palma ho fan de manera més excepcional que els que viuen a pobles.

De la mateixa manera, quan la situació que se'ls planteja no té explicitada la tendència lingüística de l'entorn, la tria del castellà també és majoritària i les variacions en els valors depenen, altra vegada, del lloc de residència i del paral·lelisme que estableixen entre el cas plantejat i l'experiència pròpia en situacions semblants.

Les idees d'aquest grup sobre la situació lingüística a Mallorca, en general, són més favorables a la llengua catalana que el que podríem suposar observant-ne el comportament pràctic.

A grans trets podríem dir que, per majoria, s'inclinen a favor de deixar totalment a la voluntat individual la tria d'una o altra llengua i a no veure-hi conflicte. L'escola, segons ells, ha de donar cabuda a les dues llengües, com a assignatures i com a llengües vehiculars; la qual cosa, en aquest cas, seria més avançat del que passa en realitat.

Creuen que l'expansió social de l'ús del català seria positiva, com ho és que se'n procuri la conservació a Mallorca. Però, en canvi, quan s'apunten mesures concretes que d'alguna manera farien recular el castellà, majoritàriament s'hi manifesten contraris.

D'altra banda, no deixa de ser sorprenent que, en el grup en què més deserció lingüística es produeix, sigui on menys creuen que el català a Mallorca avança cap a la desaparició i, per

V. Conclusions

lògica amb aquesta resposta, són majoria els que creuen que de cada vegada hi ha més gent que parla català i que es parla millor. Tot això mostra que, en general, hi ha un ampli desconeixement del que suposa normalitzar una llengua i del procés que segueix el conflicte lingüístic a Mallorca i, en bona part, a tot el domini de la llengua catalana.

Per altra banda, en el camp de les idees les diferències segons el lloc on viuen no són tan àmplies com quan es tracta d'usos.

Segons aquests resultats, doncs, els matrimonis mixtos són un dels principals escenaris de la substitució lingüística, com sol passar en altres situacions de conflicte lingüístic.

c) Fills de matrimonis d'immigrants.

El comportament dels fills d'aquestes famílies, com assenyala Strubell (1988: 67), és la veritable prova de foc de la integració dels immigrants. Per les dades que hem recollit en aquest estudi, sembla que podem dir que una bona part dels immigrants de segona generació viuen a Mallorca, pel que fa a l'ús del català, com si visquessin en territori castellanoparlant. L'única excepció clara la dona el fet que gairebé tots diuen tenir un nivell de coneixements suficients per poder comunicar-se en llengua catalana.

La vida en el cercle familiar és pràcticament tota en castellà (cosa bastant freqüent en aquesta classe de famílies, com ja hem vist). La percepció que tenen de l'entorn en què viuen (tant l'immediat com el que formen els mitjans de comunicació) és que el castellà hi domina clarament. Sens dubte aquesta és una de les causes que expliquen que a partir d'aquí el seu comportament no sigui, en general, el propi d'una segona generació d'immigrants:

«Normalment, la família [d'immigrants] continua usant exclusivament la seva llengua mentre aprèn gradualment la llengua del medi. Els infants s'adapten ràpidament a una dicotomia (llar/comunitat) en llur comportament lingüístic» (Mackey 1976: 378-379; trad.pr.).

Són pocs els joves d'aquest grup que no diuen ser capaços d'expressar-se en català, però són pocs els que ho fan amb relativa freqüència. Sens dubte, per les condicions i motivacions del seu aprenentatge, majoritàriament s'hauria de parlar de bilingüisme *instrumental*, l'efectivitat del qual, en el nostre cas, moltes de vegades no supera els límits de l'escola; en canvi, la motivació de l'aprenentatge seria més alta, i en conseqüència també l'efectivitat, si aquesta instrumentalització fos més general o si la motivació fos la del bilingüisme *integratiu*²⁴⁸.

Amb la majoria d'interlocutors, els joves que formen part de la mostra, parlen castellà. L'únic cas en què l'ús del català té una relativa importància és quan l'interlocutor és catalanoparlant, sobretot si és major que ells i, encara més, si hi té algun tipus d'ascendent. En aquest mateix sentit, en contextos molt condicionats a favor del català la resposta d'ús lingüístic d'una part d'aquests joves s'hi acomoda.

Les idees que majoritàriament tenen amb relació a la situació lingüística a Mallorca, a grans trets, podria resumir-se dient que estan a favor del manteniment de la llengua catalana sempre que no suposi un retrocés social de la llengua castellana i, d'alguna manera, també sembla veure's que perviu la idea que la llengua castellana és, i ha de ser, la principal, la comuna, mentre que el català s'ha de mantenir en una situació de subordinació.

La majoria d'aquests alumnes s'identifiquen primer amb un gentilici referit a l'estat (*espanyol*, sobretot) que no amb els que fan referència a l'element diferencial illenc (*mallorquí*). La qual cosa sembla que mostra que, en una bona part, els joves immigrants de segona generació no se senten integrats al territori on viuen, o no els interessa sentir-s'hi. Claudi Esteva explica les facilitats que han tengut els immigrants per no integrar-se gràcies a la identificació que han pogut fer amb el concepte *espanyol*, que era el que propugnava l'estat:

248. v. Kremnitz 1993: 48-49.

V. Conclusions

«Una gran part d'aquesta població immigrada s'ha sentit protegida i lingüísticament més còmoda per mitjà d'aquesta presència política de l'Estat i de la seva llengua, el castellà, que no fent l'esforç d'haver d'integrar-se lingüísticament al català» (Esteve 1991: 12)

Aquestes afirmacions, sens dubte, en molts de casos deuen ser aplicables als fills dels immigrants.

El poc orgull lingüístic entre els autòctons, l'actitud de canvi de llengua dels catalanoparlants amb els al·loglots, l'espanyolització cultural i lingüística de l'escola i dels mitjans de comunicació, el major prestigi del castellà com a llengua de cultura, la concentració espacial dels immigrants, etc., poden ser algunes de les causes de la poca necessitat d'integració lingüística que presenta la societat mallorquina als nouvinguts i als seus fills²⁴⁹.

Amb tot això es veu que, probablement, perquè aquests joves s'integrin lingüísticament a la societat mallorquina, fa falta un canvi que doni al català una major preponderància social, que se'n creï la necessitat d'ús perquè així se'n puguin adonar de la utilitat que l'ús real té, com mostra el fet que així tendeixi a succeir entre els pocs immigrants de segona generació que viuen als pobles. La dependència entre la catalanització de l'ambient social i la integració dels immigrants és molt alta (Strubell 1988: 61-63), però són pocs, com hem vist, els fills dels immigrants que viuen en condicions idònies per fer-ho.

Com a situació extrema de la creació de necessitat d'integrar-se, hi ha el rebuig que, contra els immigrants, es dona en algunes societats i que, segons Kremnitz (1993: 146), en la pràctica d'aquests casos, paradoxalment, com més gran és el rebuig més gran també és la voluntat d'assimilar-se:

«[El rebuig] fa que l'immigrant senti encara més el seu estatus subprivilegiat i per tant la necessitat d'escapar-ne. Només quan els grups d'immigrants són prou grans per poder representar el seu fet diferencial d'una manera més ofensiva, poden formar les pròpies poblacions sota la pressió del rebuig i la incomprensió (*ghettització*)»

249. v. en aquest sentit, i aplicat a Eivissa, Joan (1984: 140).

12.3. SÍNTESI GENERAL.

1) Sembla que la presència de la llengua catalana en el medi social en general (i en particular, en els currículums escolars, els mitjans de comunicació, l'administració, etc.) és suficient per garantir que la majoria dels joves nascuts a Mallorca assoleixin un nivell de català que els faci sentir-se capaços d'entendre'l i expressar-s'hi sense dificultats²⁵⁰; però no ho és perquè l'usin amb la freqüència i els casos en què seria lògic en una situació normalitzada, tractant-se de la llengua que és pròpia del territori.

2) La mateixa situació fa, en canvi, que la majoria dels joves usin el castellà amb molta freqüència i que, sigui quina sigui la seva llengua familiar, se sentin més capacitats en coneixements de castellà que de català. Aquesta creença pot explicar part del poc ús que els joves illencs fan d'aquesta darrera llengua en situacions lliures. La coincidència de majors usos amb majors percepcions de domini, duu a pensar que la inseguretats en aquest aspecte en els parlants d'una llengua pot empènyer-los a abandonar-la o a no usar-la. Així, en determinades situacions, poden evitar d'usar el català perquè tenen por de fer-ho incorrectament (sobretot els no catalanoparlants; però també els catalanoparlants), però en altres (sobretot entre aquests darrers) potser encara influeix la consideració que l'ús del català, per les raons que sigui, és mal vist en l'entorn²⁵¹,

250. No podem valorar aquí aspectes de qualitat lingüística objectiva del domini que diuen tenir de la llengua, sinó que hi volem entendre només capacitat comunicativa.

251. A les Illes, en produir-se el creixement econòmic degut al turisme, part de la població enriquida ha estigmatitzat la llengua catalana com a llengua de la població pobre, tradicional, passada de moda... Igualment la manca d'assumpció de l'estandardització de la llengua ha ajudat a aquest sentiment d'inferioritat dels catalanoparlants. En aquest sentit, convé tenir en compte que, com afirma Kremnitz, els moviments de prestigi i desprestigi de la llengua passen a afectar els qui la parlen: «A través de les formes lingüístiques que són revalorades i desvalorades així, es revaloren i desvaloren grups i comunitats parlants sencers» (1993: 24).

V. Conclusions

o considera que es tracta d'una llengua de *qualitat* inferior. Mentre no canviïn aquestes percepcions serà difícil que l'ús del català s'estengui entre el conjunt dels joves de Mallorca, perquè no emprar el castellà implicarà, per a ells, renunciar a l'ús de la llengua que més dominen, que els és més fàcil, i que és més valorada socialment. Aquesta renúncia es donarà, només, quan s'hi vegin clarament empesos o en casos d'ideologització lingüística favorable al català. Ens podem trobar, per tant, amb la paradoxa que, actualment, quan més augmenta la competència en català és quan més en disminueix l'ús.

3) Segons les nostres dades, sols un poc més de la meitat dels joves de Mallorca diu haver parlat sempre la llengua catalana. Aquesta població sembla que seria la que l'aprèn de manera natural, com a nadius, mentre que la resta necessita d'actuacions planificades concretes, que en aquests moments es limiten pràcticament a l'escolarització.

4) A part dels coneixements, l'entorn vital dels joves condiciona clarament les diferències que podem observar en llur comportament lingüístic. En primer lloc els usos lingüístics familiars dels joves vénen determinats, com és obvi, per la llengua que hi usen els pares. La tria familiar, en part, es converteix en la base del comportament lingüístic fora del cercle familiar, tot i que els catalanoparlants hauran de canviar de llengua amb moltes més situacions i freqüència que els castellanoparlants. Per altra banda, el fet de residir a pobles o a Palma (entorns amb una composició poblacional prou diferent des del punt de vista lingüístic) afecta l'ús del català entre els joves de tal manera que, en moltes d'ocasions, supera la incidència que hi té la llengua familiar.

5) La manca de pressió política per fer avançar la normalització lingüística escolar, ha provocat que les àrees on és més urgent progressar (aquelles on l'entorn és més castellanitzat) siguin les que continuen tenint menys factors que hi actuïn a favor

(les escoles, per exemple, són les més castellanitzades) i que els pocs avanços que s'han fet es concentrin sobretot als pobles.

6) Sembla clar que, en la situació actual de Mallorca, un dels factors claus en el comportament lingüístic dels joves catalanoparlants (i de tota la població) és la presència de persones identificades com a castellanoparlants, la qual imposa una reducció d'ús del català. Aquesta presència pot donar-se en la família (en els grups mixtos, sobretot) o en l'entorn social, com proven les diferències de comportament entre les famílies de Palma i les dels pobles. Així, cal veure els castellanoparlants com a causa immediata del canvi de llengua per part dels catalanoparlants, encara que l'origen calgui cercar-lo en altres factors. Durant tots els anys d'escolarització exclusiva en castellà i de mitjans de comunicació només en aquesta llengua, la substitució lingüística sembla que no avançava tan ràpidament com ara, quan el català és present, amb més o menys extensió, a les aules, a la ràdio i a la televisió. L'explicació d'aquest fet és que ara el castellà és més present com a L1 d'una bona part de la població i molt més dominada per tota la resta.

7) En concordança amb aquest comportament global hi ha el fet que la llengua de l'interlocutor condiciona més que el lloc de residència i l'origen familiar la tria de la llengua d'ús dels joves. Solen cercar-hi la coincidència, encara que tenguin la certesa que, mantenint la seva llengua, no hi haurà problemes de comprensió. Així i tot, mentre que entre els catalanoparlants la voluntat de confluència lingüística amb l'interlocutor és, en totes les ocasions, àmpliament majoritària; entre els castellanoparlants en cap cas no afecta la meitat dels alumnes quan l'interlocutor és catalanoparlant. Cal, per tant, que els castellanoparlants arribin a entendre que un comportament lingüístic seu de manca d'integració no suposa una actitud neutra davant el procés de substitució lingüística; sinó que, en realitat, n'és una acceleració. Els catalanoparlants, igualment, han d'adonar-

V. Conclusions

se que l'actitud de claudicació lingüística suposa el pas fonamental en l'avanç de la substitució.

Aquestes diferències en els usos de la seva L1 entre els castellanoparlants i els catalanoparlants expliquen que sigui possible que quasi una tercera part dels fills dels immigrants diguin que només es relacionen en castellà amb les persones *conegudes*, mentre que no arribin al 5% els fills d'autòctons que diguin això mateix amb relació al català. És clar, per tant, que (a part de la incidència que hi pot tenir el grau de coneixement de cada una de les llengües) el castellà, majoritàriament, és concebut com la llengua comuna, pràctica i que més poques complicacions suposa en cas de ser triada.

Això mateix es posa en evidència en les situacions de contacte dels joves mallorquins amb desconeguts, en les quals la llengua que hi expandeix l'ús és el castellà, ja que el canvi de llengua dels catalanoparlants és molt més elevat que el dels castellanoparlants.

8) És necessari indicar que, en parlar dels efectes castellanitzadors que suposa la presència de castellanoparlants, no ens podem referir exclusivament a persones físiques, d'origen immigrant o no, sinó que hi hem d'incloure qualsevol element emissor o difusor de llengua. És fàcil d'entendre que la major presència, de vegades quasi exclusiva, del castellà en mitjans de comunicació, retolació comercial, publicitat, ensenyament, etc., reforça els factors contraris a la integració lingüística en les zones amb més població al·loglota i els debilita en la resta. Aquests factors, a més de participar directament en la configuració del medi lingüístico-ambiental, que, com ja hem dit, és essencial en la resposta de les persones, actuen també en el mateix sentit en les relacions individualitzades. Per les respostes que hem obtingut en l'enquesta, sembla clar que en un marc castellanitzat és més esperable que l'activitat lingüística de l'individu s'iniciï (i continuï) en castellà, amb independència de quina sigui la seva L1. En canvi, en un marc catalanitzat els catalanoparlants tendiran a usar d'entrada aquesta llengua,

i això mateix només ho farà una part dels castellanoparlants (tal com mostra, per exemple, la llengua en què contesten el qüestionari de l'enquesta).

La pressió lingüística que exerceix l'entorn social no és la mateixa sobre els individus d'una o altra llengua; i això s'ha de tenir en compte a l'hora de qualsevol planificació.

9) A més del grau de catalanització del medi i de la llengua de l'interlocutor, les característiques socials d'aquest també condicionen la tria lingüística dels joves. Quan l'interlocutor (per prestigi social, autoritat, edat, atribucions o control) té una determinat ascendent sobre ells fa que augmenti la voluntat de confluïr-hi lingüísticament. Sembla evident, per tant, que la tasca de la normalització lingüística no només se circumscriu als programes escolars o als mitjans de comunicació (i a les famílies), sinó que, en casos com el nostre, també s'ha d'influir, de forma tan o més important, en les característiques de les relacions entre els grups lingüístics diferents i en el paper de model de comportament que tenen els grups socials dirigits i les institucions.

10) Encara que, pel que fa a coneixements, es pot acceptar que pràcticament la totalitat de joves de Mallorca escolaritzats poden considerar-se bilingües, no tots es comporten com a tals amb relació als usos. D'altra banda, així com entre els castellanoparlants és molt freqüent que la tria del castellà impliqui, en moltes situacions, l'exclusió del català, al revés això no passa gairebé mai. Per això, el grup que més s'adiu a ser classificat com a *bilingüe* és el dels fills de matrimonis autòctons i, més exactament, els que es consideren de Llicat; mentre que els castellanoparlants actuen molt més com a monolingües.

Per tant, fins i tot des de la defensa de les virtuts del bilingüisme, s'hauria d'acceptar que és necessari incidir fort a favor de la llengua catalana perquè els joves immigrants de segona generació (i també els fills de matrimonis mixtos) puguin

V. Conclusions

tenir comportaments bilingües a la pràctica (fase, d'altra banda, imprescindible per a la normalització del català).

11) Amb relació al pensament que tenen els joves sobre la problemàtica lingüística, les variables com l'origen familiar o el lloc de residència no sembla que determinin de manera tan clara la resposta dels enquestats, com quan es tracta d'usos. Així i tot, potser hi ha una tendència a considerar *normal* la situació que viuen o, més ben dit, que creuen viure ja que, per exemple, els que estan més en contacte amb el català, siguin de la L1 que siguin, són els que menys obligats se senten a usar-lo i els que més l'usen, i els que estudien a centres més catalanitzats són els més favorables a l'ensenyament en català. Com més situacions d'ús i presència del català coneuguin els membres de la nostra societat, més tendència tendran a creure que aquests usos i presències són part de la normalitat; com més se'ls mostri per a què serveix, més el faran servir; com més contacte tenguin amb els nivells cultes de la llengua, menys aliens els resultaran.

D'altra banda, els que són de grups poc catalanitzats consideren més que la situació del català a Mallorca està normalitzada que els que pertanyen a grups més catalanitzats; aquests darrers, per tant, són els més propensos a avançar.

La tendència a acceptar el present, la realitat que viuen o creuen viure, justifica i fa necessari que la planificació lingüística s'esforci per facilitar, creant-los o potenciant-los, l'accés de la població a àmbits d'ús normal de la llengua catalana. En aquest sentit, la gran majoria de joves presenta una actitud favorable a la llengua catalana superior a la que es podria esperar a partir del seu comportament pràctic. De fet, els factors d'índole ideològica o actitudinal poden moderar els comportaments de l'individu, però no capgirar-los.

12) És obvi, per tant, que hi ha, entre la majoria d'aquesta població, un ambient idoni per impulsar un avanç continuat de les mesures de planificació a favor de la llengua catalana, sempre i quan no es produeixin salts que puguin semblar voler

capgirar la situació actual. Aquesta predisposició s'ha de tenir en compte si el que es pretén és assolir la normalització lingüística amb el màxim consens social possible.

13) D'altra banda, en alguns dels aspectes relacionats amb el camp de les idees sobre la situació lingüística, els alumnes dels cursos superiors, sobretot de COU, tenen una actitud més favorable a la llengua catalana que els dels altres cursos (en la qüestió del nom i de la identitat de la llengua que es parla a Mallorca, de la situació en què es troba, etc.). Això demostra que, entre els escolaritzats, la major maduresa generacional i un aprofundiment superior en el coneixement de la llengua facilita la consolidació d'actituds positives envers la llengua, encara que no sembla influir gaire en els usos.

14) Entre els joves, siguin de la procedència lingüística que siguin, l'acceptació de la presència del català és més alta quan són receptors o no els suposa una càrrega més (per exemple, rebre l'ensenyament en català o en català i castellà) que quan significa un increment suplementari de l'esforç, una dificultat més (com va ser el cas de l'assignaturització, que va implicar la presència d'una assignatura més, de més matèria, etc.). Fets paral·lels es produeixen en l'alta acceptació del *bilingüisme passiu* i la baixa pràctica que se'n fa, per exemple. Així mateix, en aquest sentit de poc compromís actiu, hi ha l'acceptació pràctica de la unitat i el nom de la llengua, però és amortida per evitar conflictes, potser per dissimular la discrepància del que creuen estat d'opinió majoritari. Sembla que això s'haurà de tenir en compte a l'hora de planificar actuacions de política lingüística.

15) Cal tenir present també que, entre els joves, el sentiment de *mallorquinitat* encara va molt amb relació a l'ús de la llengua catalana i que aquesta en sigui la seva L1.

V. Conclusions

16) Sembla que s'ha avançat terreny en l'ús de la denominació *català* al llarg dels més de deu anys d'oficialització d'aquesta llengua a l'escola. Però ha estat un avanç globalment molt reduït en el cas de la denominació referida a la modalitat familiar. És probable que l'avanç hagi estat superior en el fet d'acceptar que es tracta de la mateixa llengua (Melià 1994a). Així i tot, el reconeixement de la unitat de la llengua i l'acceptació del nom unitari, pot ser que a la fi, després que ja s'hagi enunciat repetides vegades amb antelació, dugui camí de ser assumit per tota la població. El fet que així ho facin la major part dels enquestats i que el grau d'acceptació vagi en consonància amb el nivell d'estudis sembla ser-ne una prova. És difícil que, davant la possibilitat de contacte diari (gràcies, principalment, als nous mitjans de comunicació en català) amb parlants de totes les grans àrees de la llengua catalana, l'evidència de la unitat de la llengua pugui ser camuflada pels qui, en aquest sentit, fins ara es valien de la ignorància provocada sobre aquest tema entre la majoria de la població. Mentrestant, en la gran majoria de casos, no es pot afirmar que l'ús del nom *regional* («mallorquí») impliqui l'adopció d'una actitud secessionista.

17) Tenint en compte tot el que hem dit fins ara es pot afirmar que, primerament, la problemàtica de la identitat i nom de la llengua catalana a Mallorca és molt complexa i plena de matisos. En segon lloc, cal abordar aquesta qüestió amb les precaucions que demana l'existència d'un rerefons d'importantes implicacions personals i de prejudicis col·lectius. Les posicions mostren un alt grau de confusió, inestable i molt fluctuant (en la doble dimensió: col·lectiva i individual), al voltant de la correspondència entre la identitat de l'objecte i la seva denominació. Això ho reflecteixen uns resultats que, observats fora de context, poden ser vists com a contradictoris. Així i tot, sembla que l'evolució temporal afavoreix les posicions més objectives.

Els canvis d'hàbits lingüístics es donen normalment quan hi ha canvis ambientals. Sens dubte també deu tenir molt de paral·lelisme amb aquest fet l'acceptació del canvi de denominació

de la llengua. Els problemes sociolingüístics amb què ens trobam avui en dia no són fruit únicament de la situació d'ara, de la correlació de forces actuals, sinó que molts d'ells són herència de temps passats que es perpetuen a causa de la inèrcia. Sens dubte, serà necessari que hi hagi alguns canvis generacionals perquè se solucionin. I això encara és més cert quan la política lingüística que s'aplica per redreçar-ho és tan tova i ineficaç com la que patim a les Illes Balears.

18) Si haguéssim d'enumerar els principals elements que, a partir del nostre treball, permeten descriure la situació lingüística que hem estudiat, seria convenient distingir entre aquells que es poden considerar positius des del punt de vista de la normalització lingüística de la llengua catalana i els que, contràriament, mostren una situació difícil de redreçar.

Entre els negatius cal destacar els següents:

a) El domini del castellà per part de tota la població i l'existència d'excepcions en el cas del domini del català. Així mateix, la percepció, de la gran majoria dels enquestats, que tenen un major domini de castellà que de català. Aquesta situació anuncia la difícil reversibilitat del procés de substitució lingüística, el qual únicament podrà ser capgirat a partir d'importants canvis en la conducta col·lectiva.

b) La presència generalitzada del castellà en el medi social (entorn immediat extrafamiliar, escola, mitjans de comunicació, monolingües castellans...), en contrast amb la de major fluctuació i irregularitat del català.

c) La persistència d'hàbits lingüístics, en tots els grups analitzats, favorables al castellà. En aquest sentit s'ha d'esmentar la facilitat amb què els catalanoparlants canvien al castellà en els contactes heterolingües, o quan intueixen que ho poden ser, i la resistència dels castellanoparlants a fer un canvi equivalent.

V. Conclusions

d) La majoritària monolingüització castellana dels matrimonis de cònjuges heterolingües.

e) La percepció general que el repartiment de les funcions socials de les dues llengües en conflicte és normal i estable; és a dir, la desproblematització del conflicte lingüístic.

Per l'altra banda, entre els positius, podem esmentar:

a) L'àmplia extensió de competència lingüística suficient de la llengua catalana entre els joves, la qual fa gairebé impossible situacions d'incomunicació causades per l'ús del codi català.

b) L'alt manteniment de la transmissió generacional del català en els matrimonis de cònjuges d'origen autòcton.

c) L'acceptació de les comunicacions bilingües entre catalanoparlants i castellanoparlants.

d) L'adaptació del comportament lingüístic d'una gran majoria de joves a les característiques de l'entorn; això, tot i que l'adaptabilitat és inferior entre els castellanoparlants, permet assegurar que les actuacions de política lingüística que modifiquin el medi incidiran sobre els comportaments individuals.

e) L'existència de posicions teòriques més favorables al català que el que demostra la pràctica lingüística vigent; cosa que permet preveure l'acceptació majoritària d'una política lingüística favorable a l'increment de la presència social del català.

13) SUGGERIMENTS D'ACTUACIONS DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA.

A partir de les dades del nostre treball, sembla que es poden treure algunes conclusions amb relació a aspectes i actuacions de política lingüística. Els suggeriments que hi ha en aquest apartat del treball, pensam que són adequats i necessaris tant en una situació política com l'actual com en una altra en què es pugui disposar de major poder decisorí sobre el propi país, però que hagi de partir d'una situació sociolingüística com la d'ara. Així i tot, la facilitat d'aplicació i l'efectivitat d'aquestes mesures, evidentment, poden variar en un cas i en l'altre a favor d'aquella situació en què es disposi d'un major poder polític.

1) Sembla necessari que les institucions --públiques i privades--, en el procés de normalització lingüística, vagin per davant les actuacions dels individus, perquè aquests presenten teòricament una acceptació de mesures més avançades que les que els seus comportaments com a usuaris permetria deduir. És molt difícil que en una societat, com la nostra, en què majoritàriament els canvis socials s'han dirigit des de dalt a baix, en la qüestió de la llengua pugui anar al revés. A més, per «l'experiència històrica sembla que moltes situacions de canvi sociolingüístic massiu --en especial, planificades-- tinguin el seu nucli impulsor principal més en les comunicacions de tipus *institucionalitzat* --tant de dependència oficial com no-oficial--

V. Conclusions

que no pas en les de tipus individualitzat» (Bastardas 1991b: 46).

2) El coneixement de la situació social --des del punt de vista sociolingüístic-- i del procés de canvi que experimenta és cada cop més imprescindible per a la normalització lingüística. L'aplicació d'actuacions públiques ha de comportar coherència i claredat en els objectius, així com un continu templeig dels canvis de receptivitat entre la població, perquè qualsevol mesura que s'aplica sobre el cos social provoca un reequilibri que pot alterar el grau d'idoneïtat d'una determinada política lingüística. Una política lingüística amb aquestes característiques, s'anomena *voluntarista* (Kremnitz 1993: 155), perquè pretén fixar institucionalment una situació considerada modèlica, de tal manera que, amb més o menys rapidesa, els ciutadans s'identifiquin amb aquestes normes. La política lingüística que ha provocat la situació actual també ha estat *voluntarista*, però amb objectius oposats; l'èxit que ha tengut es manifesta en el fet que ara pot obtenir els mateixos resultats sense ser-ho, dient que actua per fer institucional allò que és normal en el comportament lingüístic de la majoria de ciutadans, comportament que encara és reflex i conseqüència dels factors i actituds promoguts explícitament abans de 1975.

3) Com a fase primordial en la normalització lingüística, cal que tots els nivells en què apareix, o pugui aparèixer, estructurat el poder estatal reconegui l'existència de la llengua catalana i no limiti, en cap cas, els drets (passius i actius) dels catalanoparlants en les relacions amb els organismes estatals. La desvalorització (des de dins o des de fora) d'una realitat lingüística fa que els que la viuen, si estan poc cohesionats i poc segurs de la seva capacitat, es debilitin i assumeixin aquesta desvaloració. Les institucions pròpies de les Illes Balears han de tenir total potestat per legislar en els terrenys lingüístic i escolar. En aquest sentit, a més d'aprofundir en els drets lingüístics actius, s'han d'abordar des del vessant

13. Suggestiments per a una política lingüística

passiu (dels drets com a receptors de mitjans de comunicació, consumidors, etc.)²⁵². L'administració pública ubicada a les Illes (perifèrica, autonòmica i local) ha d'exigir que, per accedir-hi, els aspirants a funcionaris tenguin una competència suficient en català. Si la legislació i les actuacions públiques donen un tracte preferent al català, sens dubte s'aconseguirà una societat d'individus plurilingües; en canvi si actuen perseguint un bilingüisme equilibrat, arribaran a reduir-la al monolingüisme castellà.

4) Cal fer possible que la presència del català en el medi familiar i en el social sigui molt més alta que en l'actualitat i arribar a ser preponderant. Les famílies es mostren com a factors essencials en la dicotomia entre continuïtat o canvi lingüístic dels infants. És important actuar per garantir la continuïtat de la transmissió del català. Per això és necessari que les famílies autòctones i les mixtes s'adonin que l'adopció del castellà com a llengua familiar suposa, en realitat, més perjudicis que avantatges per als seus fills. Quan els progenitors són ambdós de llengua catalana, la transmissió d'aquesta llengua als fills, com hem vist, és alta. Entre les parelles mixtes, però, l'abandó del català és molt important i, per frenar-lo, en el futur caldran actuacions que inclinïn els membres catalanoparlants a mantenir el català amb els fills. Sembla urgent incidir en aquest sentit, si tenim en compte que les respostes que donen sobre les previsions d'ús familiar en el futur apunten cap a una reducció de la proporció de famílies que usaran el català. L'aprenentatge de la llengua catalana en el cercle familiar

252. Cal aprofitar que les institucions actuen també com a consumidors, per exigir als proveïdors que totes les relacions s'estableixin en català. Això, a causa del volum que mouen les institucions, a més de servir de referent d'actuació dels ciutadans, faria més temptadora la conversió de les actuacions lingüístiques dels proveïdors.

V. Conclusions

sempre serà més efectiu que el social; la nativització és essencial per al manteniment d'una llengua²⁵³.

5) Fora de l'àmbit familiar, tot i que sigui amb arguments de discriminació compensatòria, cal que en els entorns que més directament són controlables per les institucions públiques (escola, mitjans de comunicació, administracions, universitat, etc.) el català s'hi faci llengua àmpliament predominant. Pensam que ha quedat prou demostrada la transcendència del medi sobre els comportaments lingüístics, perquè sigui justificat insistir-hi²⁵⁴. Fins i tot les propostes que fan referència a la necessitat d'establir un model de societat en què es doni un equilibri d'ús i presència entre les dues llengües oficials, haurien d'anar acompanyades d'una planificació lingüística desequilibrada clarament a favor del català, perquè aquesta llengua pogués assolir el mateix nivell que el castellà. En cas d'equilibris teòrics, és evident quin serà el camí que seguirà l'evolució pràctica, com ho mostra el procés en el si dels matrimonis amb un membre de cada una de les llengües oficials. Les forces que actuen sobre el comportament lingüístic dels individus són d'ordre molt divers (econòmic, administratiu, polític, cultural, històric, demogràfic, militar...), i en el cas de la llengua catalana només és possible actuar marginalment sobre algunes d'elles. És evident, per tant, que l'actuació de la planificació lingüística sobre els elements que condicionen l'entorn lingüístic, és fonamental per determinar el procés del conflicte lingüístic. Cal que la legislació, en aquests aspectes, contempli una discriminació positiva a favor de la llengua catalana que

253. Les parelles mixtes poden ser un bon banc de proves per mesurar la incidència de la política lingüística, perquè és on amb més facilitat pot reintroduir-se l'ús del català, ja que un dels membres no ha de fer més que mantenir-hi la seva L1. A més, aquesta classe de matrimonis, en haver augmentat considerablement la proporció persones nascudes a Mallorca que tenen el castellà com a L1, tendiran a ser cada cop relativament més importants.

254. Les conclusions a què arriba Anna Cabré en el seu treball sobre l'evolució demogràfica i lingüística de Catalunya (1995), assenyalen també en aquest sentit.

13. Suggestiments per a una política lingüística

permeti incrementar i impulsar la catalanització de tots aquests factors.

6) Des de les institucions públiques s'ha de suplir, on sigui necessari, la iniciativa privada per fer que l'oferta mediàtica en català no pateixi els desavantatges que suposa en el terreny competitiu, incrementant l'oferta de mitjans en català, potenciant l'aparició de xarxes multicanals (ràdio, televisió i premsa, principalment) i la consolidació d'una oferta de mercat i distribució regular a tot el territori. Igualment, és important assegurar tot l'àmbit català com a espai comú de referència comunicativa.

7) Cal intervenir des dels poders públics, també, en totes les altres àrees que creen el medi lingüístic (el món del comerç, les relacions laborals, la publicitat, etc.) per modificar-ne, en primer lloc, els comportaments institucionals. Sovint s'ha parlat de la facilitat amb què els infants aprenen una L2 al carrer en contrast amb la lentitud amb què ho fan a l'escola, principalment si per a tots els infants és L2. Segons W. Mackey (1976: 385-386), els avantatges del carrer són que l'aprenentatge que s'hi fa és per integrar-se i identificar-se amb un grup concret i immediat, per fer-se entendre per una gent que d'altra manera no l'entendria o perquè l'ús lingüístic és percebut com una part d'una manera global de comportar-se. En canvi, a l'escola l'aprenentatge d'una L2 només sol veure's com una activitat lingüística més.

8) S'ha d'assegurar que la capacitat d'usar la llengua catalana sigui efectiva per a tota la població i que, alhora, els autòctons no tinguin la sensació --certa o no-- de dominar més el castellà que el català. L'escola (per la llengua que usa i pels contiguts que vehicula) és també essencial, encara que no únic factor, en la integració dels castellanoparlants i per aturar la desintegració dels mallorquins. La necessitat d'aprendre una llengua que tenen els immigrants no castellanoparlants ha de ser

V. Conclusions

tinguda en compte per fer que s'incorporin al costat del català i perquè no suposin una minva de la proporció dels catalanoparlants amb relació als castellanoparlants.

9) Amb la finalitat d'evitar el distanciament que sembla que es pot produir a causa de la irregular distribució de l'ensenyament en català (que ha avançat més on hi ha hagut menys resistència, en les àrees catalanitzades, i molt més poc en els llocs en què és més necessari), caldria que la planificació escolar (i també la que no ho és) es preocupàs essencialment d'incrementar la presència del català en els centres de Palma i en les zones amb predomini de població d'origen immigrant²⁵⁵. En aquest sentit, de cap manera no sembla pertinent que es plantegi una doble xarxa de centres escolars a partir de la preferència de llengua vehicular. En primer lloc, per evitar els efectes de divisió social que una mesura d'aquests tipus pot provocar; en segon lloc, perquè habitualment, sobretot entre els castellanoparlants, la tria s'orientaria cap al model que usa la llengua que més dominen, i per tant es perdria un factor importantíssim d'integració lingüística; i, en tercer lloc, perquè la interacció lingüística que s'ocasiona en una escola amb individus de L1 diferents, amb la freqüència de situacions en què necessiten identificar-se amb l'altre grup, supera de molt els avantatges d'un bilingüisme exclusivament acadèmic.

10) D'altra banda, la incorporació del català a l'escola ha de ser des de les primeres edats, per garantir la facilitat i la qualitat d'aprenentatge als al·loglots²⁵⁶. D'aquesta manera, no

255. Deixar la catalanització de l'escola exclusivament a la demanda dels progenitors és condemnar-la al fracàs ja que, a part dels condicionants sociològics a què hem anat fent referència, en aquest cas s'hi suma la tendència, bastant general, dels progenitors escolaritzats de voler que els seus fills ho siguin de la mateixa manera que ells.

256. Per garantir l'expansió de l'ensenyament en català és necessari també preveure mesures d'inserció, en el sistema educatiu, d'alumnes provinents de fora de l'àrea catalana. Els grups d'acollida del Quebec (Bruch-Plaza 1990: 11-28; 1991: 16-17) o els centres lingüístics de Gal·les (Garcia-Manuel 1991:

13. Suggestiments per a una política lingüística

es tractaria (sols d'aprendre una nomenclatura, sinó també unes maneres d'actuar, d'assimilar la realitat. Els canvis lingüístics de gran abast es produeixen amb major efectivitat i més fàcilment en l'etapa de socialització inicial (entorn familiar, com hem vist, i primers anys escolars) que quan pretenen modificar conductes d'individus ja socialitzats.

11) És important, també, l'aprenentatge d'altres llengües, diverses a partir de tries individuals²⁵⁷, perquè es pot reduir ostensiblement el pes del castellà com a única llengua de relació exterior (Bastardas 1993: 92), encara que també això pugui comportar perills de major marginalitat del català (Esteve 1991: 16)

12) Així i tot, l'èxit de la bilingüització general dels no catalanoparlants no depèn exclusivament de l'escola, sinó de totes les influències que rebin del seu medi ambient. En aquest sentit, i mantenint-nos en les primeres edats, caldrà incidir també en moviments i col·lectius d'esplai i esportius perquè actuïn plantejant-se la seva important funció en el procés de normalització lingüística i cultural. D'altra banda, des de les institucions públiques, l'organització d'activitats de lleure (colònies, intercanvis juvenils, etc.) adreçades a infants no catalanoparlants, amb l'objectiu explícit d'afavorir-los l'aprenentatge del català i la integració lingüística, aprofitaria els avantatges de la socialització fora de l'escola. La insistència en el món infantil i juvenil és essencial, però no s'han de deixar desatenses les altres edats, s'ha d'assegurar la continuïtat de la catalanització.

13) Cal potenciar la investigació lingüística per fer que l'ús de la llengua catalana no sigui estranya en els camps més avan-

29-31) en poden ser un exemple.

257. Aracil (1986: 35-36) es mostra partidari, però, de promocionar una sola llengua com a *interlingua* comuna a tots.

V. Conclusions

çats de la societat (audiovisual, informàtic, etc.). Si es redueix la comunicació en una llengua en determinats àmbits, a la llarga els seus parlants arriben a creure que no serveix per a aquelles funcions i, també, disminueix la seva capacitat d'usar-la-hi; el desenllaç pot ser adoptar una altra llengua o no tenir accés a aquests àmbits (Kremnitz 1993: 150).

14) D'altra banda, cal fer agafar seguretat, jurídica i social, en l'ús de la seva llengua als catalanoparlants. Mitjançant el comportament institucional s'han de mostrar i ensenyar noves normes d'ús i legitimar i fer veure com a positives les actituds de *fidelitat* lingüística (algunes de les quals són encara estigmatitzades). La majoria de casos de canvi lingüístic són generalment injustificats, inútils i dificulten frenar la substitució lingüística.

15) És imprescindible bastir marcs de col·laboració estreta amb la resta de terres de parla catalana i estructures d'abast general, per aprofitar recursos comuns, per facilitar l'increment de la percepció de vitalitat lingüística i cultural dels autòctons i la integració dels al·lòctons, i, a la vegada, per poder influir amb més contundència en les institucions estatals i europees²⁵⁸.

16) Sembla clar que res no justifica haver de renunciar al nom unitari (sens dubte l'element més cohesionador d'una llengua). Cal mantenir la denominació *català*²⁵⁹ i, com que encara és necessari, fer-ne pedagogia, justificar-ho comparant la nostra situació amb la d'altres llengües, aclarir que no es tracta del

258. El Tractat de la Unió Lingüística entre Holanda i Flandes és un bon referent d'aquest tipus de col·laboració, com també, en alguns aspectes, ho pot ser el Consell Nòrdic (Argemí 1991: 227-228; Havu 1991: 239-254; Willems 1991: 255-261; Marí 1992: 53-63).

259. Com diu Sanchis Guarner (al pròleg de Ferrando 1980: XII) el "problema onomàstic és realment important per tal com la fixació definitiva d'una llengua està estrictament lligada a la seua denominació."

13. *Suggeriments per a una política lingüística*

nom d'una variant, la de la comunitat autònoma de Catalunya²⁶⁰ (que de fet, com a variant, no existeix des d'un punt de vista lingüístic), argumentar per què interessa seguir avançant com una sola llengua i no com a llengües diferents; elaborar els models de llengua a partir de totes les variants. Mostrar com són les zones més dinàmiques, les que més usen la llengua en tots els àmbits, les que en marquen els distints models (ràdio, premsa, escola, televisió, administració, ciència, etc.)²⁶¹. Mentre no s'aclareixi definitivament aquesta qüestió entre la majoria de la població, l'actitud d'imposar l'ús a tots els àmbits del terme *català*, i reservar els noms locals per al camp de la dialectologia, pot no resultar excessivament positiva en una societat en què l'opinió es fabrica a partir de titulars i d'etiquetes (cal no facilitar gratuïtament la provocació d'ús de titulars que, sense possibilitat d'explicació detallada ni de rèplica immediata, puguin interpretar-se malament). Mentrestant, en lloc de refusar els noms locals, cal integrar-los i acceptar-los, en determinats usos, com a sinònims de *català*, la forta identificació gentilícia amb *mallorquí* ratifica aquesta necessitat. No es pot negar la validesa dels noms locals en situacions col·loquials o de molta implicació personal. Cal, alhora, prestigiar les variants lingüístiques pròpies de tots els ni-

260. Josep Taronjé el 1872 a l'article "La Llengua Catalana. Controvèrsies" publicat a la *Revista Balear*, «[...] la Renaixença literària catalana (i, entengam-ho bé, al dir catalana diem també mallorquina i valenciana, ja que Palma, València, Barcelona no són més que els tres grans centres de la civilització llemosina) [...]». (Llull 1975: 36). Miquel dels S. Oliver a *La Literatura en Mallorca* (1903) quan parla de l'obra de Jeroni Rosselló diu que «ha escrito además una multitud de poesías catalanas» i aclareix «entendiendo siempre la denominación de catalana como comprensiva del mallorquín, valenciano y barcelonés» (Massot 1985: 76).

261. «Si els valencians no haguessen pogut ser percebuts com a *muelles*, i s'haguessen *llaurat* la imatge (respecte a la seva llengua com a mínim) de què gaudeixen els catalans, una altra cosa seria, ara: conrear l'idioma, parlar-lo i llegir-lo i escriure'l és la millor garantia per a poder donar-li nom i que aquesta denominació assoleisca difusió més enllà de Requena» (Company 1988: 321)

V. Conclusions

vells²⁶². L'adhesió majoritària a la normalització lingüística no es farà si els parlants consideren que és a unes formes que no pot reconèixer com a seves. La castellanització també ens ha contagiats aquest afany d'alguns d'ignorar la validesa de totes les variants, que poden coexistir amb l'estàndard (Aracil 1979: 70-71). Això no vol dir, però, que no hi hagi la necessitat de mostrar que la variant formal és també la seva llengua²⁶³. L'existència d'una variant formal que no sigui coneguda o acceptada per la gran majoria de parlants no actua d'element simbòlic i prestigiador de la llengua minoritzada enfront de la que la substitueix que té, sempre, aquesta varietat reconeguda.

17) D'altra banda, sembla que no és gens positiva la ignorància sobre el vertader abast i les causes del procés de substitució lingüística que es produeix a les Illes i sobre els antídots que cal aplicar-hi. Si la situació de minorització no és percebuda o és interpretada com a lògica (legítima, per tant), en comptes de motivar rebuig entre la població que la pateix, la impulsarà a resignar-s'hi.

«Quan ens sentim segurs i contents (al nostre element) immersos en un sentit comú, l'acceptem sense reserves, com a natural --i no hi trobem res a remarcar, ni tan sols el veiem» (Aracil 1983: 13)

Per això, les institucions també s'han de preocupar de divulgar l'origen i l'abast del conflicte lingüístic a les Illes, les actituds (individuals i col·lectives) que afavoreixen i les que dificulten el procés de normalització lingüística i les conse-

262. A través de l'ensenyament i dels mitjans de comunicació és convenient divulgar, al costat dels aspectes comuns de la llengua, la diversitat del català perquè la gent pugui adonar-se de coincidències interàrees i de divergències intraàrees que sovint són ignorades o silenciades.

263. Gran part de les darreres generacions de mallorquins, fins fa poc, només hem conegut un registre en la llengua pròpia: el col·loquial. Encara ara, són molt pocs els que tenen un domini de l'estàndard oral. En realitat, entre la gent preocupada per la normalització lingüística, és freqüent sentir en els usos formals un model que hauríem de situar a mig camí entre el col·loquial i l'estàndard (Bibiloni 1984).

13. Suggestiments per a una política lingüística

qüències que se'n poden derivar. Així mateix han de proposar les vies de solució, les mesures necessàries per garantir la conservació de la llengua catalana a Mallorca, cosa que més del 90% dels enquestats sostenen. En conèixer-les serà quan, informats sobre la situació, podran decidir entre abandonar la idea de la conservació de la llengua (si es valora que les mesures són excessivament dures) o acceptar i donar suport a l'aplicació d'aquestes mesures (si es considera que s'ha d'assegurar el manteniment de la llengua).

18) S'ha d'avançar simultàniament amb la normalització lingüística i la normalització cultural (en el sentit d'arrelament en el medi, en la història pròpia, en les tradicions, etc.), perquè fomentar la primera deslligada de la segona significa dotar-la de poca consistència i de poca raó de ser.

És cert que la normalització social d'una llengua, en darrer extrem, depèn sobretot dels seus parlants. El medi lingüístic condiona el comportament dels individus; però, alhora, en bona part, la suma del comportament de tots els parlants, en totes les situacions, forma aquest medi. Perquè l'acció dels individus canviï el resultat de la interacció social, cal que grans grups de parlants canviïn paral·lelament el seu comportament, actuïn d'acord amb plantejaments *intencionals* més que *convencionals*. Això sols serà possible, en circumstàncies com les del territori català, si els parlants tenen a l'abast la informació, les eines i un medi que progressivament s'hi vagi adaptant. En aquests casos, sembla que la perspectiva i el control institucionals són imprescindibles per dur-ho a terme.

La preparació competencial i, en part, ideològica dels joves per assumir un major protagonisme social de la llengua catalana és bona, però la realitat dels usos i de l'entorn no fan més que empènyer els catalanoparlants cap a la deserció lingüística, i els castellanoparlants a la persistència en el monolingüisme actiu. Aquests comportaments, lligats a la situació actual, però, poden perdre importància i extingir-se si es produeixen determi-

V. Conclusions

nats canvis ambientals. L'elecció de la llengua que fan els joves, la fan d'acord amb les seves estratègies d'ús en cada situació, per tant cal actuar perquè sigui estratègicament preferible la tria favorable al català.

En definitiva, el futur immediat que espera a la llengua catalana a Mallorca, i a la resta de les Balears, depèn en gran mesura del grau d'implicació i compromís que totes les institucions, i en primer lloc les polítiques, hi vulguin tenir; de si són capaces de fer arribar a la població el missatge que la conservació i normalització de la llengua catalana depèn de mesures concretes; de la creació dels entorns necessaris per a l'expansió del seu ús. Però també depèn de la voluntat dels illencs, de la pressió que siguin capaços de fer per variar el sentit de la influència dels factors (individuals o col·lectius, públics o privats) que determinen l'evolució lingüística de la nostra societat.

VI. BIBLIOGRAFIA CONSULTADA

Ajuntament de Lluçmajor

- 1991 *Enquesta sociolingüística a la població de Lluçmajor*.
1989. Lluçmajor: Ajuntament de Lluçmajor.

Alcover, Antoni Maria

- 1983 *Per la llengua*. A cura de Josep Massot i Muntaner. Palma: Universitat de Palma; Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
1982 *Doctrina sobre la llengua de les Balears i de València*. Selecció comentada per Francesc de B. Moll. Mallorca: Ed. Moll.

Alemaný Ferrer, Rafael (coord.)

- 1988 *Els processos de normalització lingüística a l'Estat espanyol actual*. Alacant: Ajuntament de Benidorm; Universitat d'Alacant.

Alomar i Canyelles, Antoni Ignasi.

- 1993 "Els pronoms «ns», «ens», «us», «eus» i «euze» a Mallorca". Dins *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes/XXVI. Miscel·lània Jordi Carbonell*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Pp. 177-178.
1994 "El cens de població de 1991 i la normalització lingüística a les Illes Balears". *El Mirall* n.º 66 (gen.-feb. 1994): 41-44.
1995a "Les dades del cens de població de 1991 i el procés de normalització lingüística a les Illes Balears". Dins *Actes del Simposi de Demolingüística: III Trobada de Sociolingüistes Catalans*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Pp. 152-168.

VI. Bibliografia

1995b "La distribució del coneixement del català a Palma". *El Mirall* n.º 73 (maig-juny 1995): 6-12.

Alomar, Antoni I.; & Moll, Aina

1993 "Les llengües i el seu nom". Dins *Línia directa amb la Campanya de Normalització Lingüística*. Vol. IV. Palma: Campanya de Normalització Lingüística. Pp. 9-11.

Amengual i Batle, Josep

1993 "La història dels catecismes de Mallorca i la unitat de la llengua: Qüestió de noms i qüestió de realitats". *Lluc* n.º 774 (maig-juny 1993): 21-30.

APLEC

1991 *Un puput de cresta molla. L'anticatalanisme a Mallorca: noms, llinatges i fotografies*. Palma: APLEC 1991.

Aracil, Lluís V.

1979a "Substitució lingüística". Dins Francesc Artal; Pere Gabriel; & Francesc Roca (a cura de). *Ictíneu: Diccionari de les ciències de la societat als Països Catalans (Segles XVIII-XX)*. Barcelona: Edicions 62. Pp. 458-460.

1979b "Educació i Sociolingüística". *Treballs de sociolingüística Catalana* n.º 2 (1979): 33-86.

1986 *Papers de sociolingüística*. 2a ed rev. Barcelona: La Magrana. (1a ed. 1982).

1983 *Dir la realitat*. Barcelona: Edicions Països Catalans 1983.

Arenas i Sampera, Joaquim

1987 *Catalunya, escola i llengua*. Barcelona: La Llar del Llibre 1987.

Argemí, Aureli

- 1991 "El tractat d'unió lingüística entre Flandes i els Països Baixos". Dins Direcció General de Política Lingüística. *Estudis i propostes per a la difusió de l'ús social de la llengua catalana*. Vol. 4. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Pp. 227-228.

Argenté, Joan A.; i altres

- 1979 "Una nació sense estat, un poble sense llengua?" *Els Marges* n.º 15 (1979): 3-13

Artigau, Josep Maria (coord.)

- 1995 *Els programes d'immersió als territoris de llengua catalana*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill 1995.

Artigues, Antoni

- 1980 "La llengua catalana dins l'ensenyança a Eivissa, Formentera, Mallorca i Menorca". Tesi de Doctorat dirigida pel Dr. Antoni M. Badia i Margarit. Universitat de Barcelona, 1980.
- 1989 *Mecanismes de poder. Escrits de sociolingüística* 2a ed. rev. i augm. Palma: Universitat de les Illes Balears 1989.
- 1993 "UIB: Escàner Lingüístic". *Píssarra* n.º 67 (maig-juny 1993): 76-83.
- 1994 "Els forasters de Palma". *Lluc* n.º 778 (gen.-feb. 1994): 21-23.

Badia i Margarit, Antoni

- 1969 *La llengua dels barcelonins*. Barcelona: Edicions 62.
- 1982 *Llengua i societat*. Barcelona: Indesinenter.

VI. Bibliografia

Bastardas i Boada, Albert

- 1985 *La bilingüització de la segona generació immigrant. Realitat i factors a Vilafranca del Penedés*. Barcelona: Ed. La Magrana 1985.
- 1986 *Llengua i immigració. La segona generació immigrant a la Catalunya no-metropolitana*. Barcelona: Ed. La Magrana 1986.
- 1991a *Fer el futur. Sociolingüística, planificació i normalització del català*. Barcelona: Ed. Empúries 1991.
- 1991b "Comportament lingüístic i canvi social". Dins Joan Martí i Castell (coord.). *Processos de Normalització Lingüística: l'extensió d'ús social i la normativització*. Barcelona: Columna 1991. Pp. 41-63.
- 1993 "Llengua catalana i futur: notes des d'una perspectiva eco-sistèmica". *Revista de Llengua i Dret* n.º 19 (Jul. 1993): 81-93.
- 1994 "Persistència i canvi en el comportament lingüístic: la planificació sociolingüística". Dins *III Jornades de Sociolingüística: Normalització i Planificació Lingüístiques*. Alcoi: Ajuntament d'Alcoi 1994. Pp. 11-25.

Bastardas, Albert; & Soler, Josep (eds.)

- 1988 *Sociolingüística i llengua catalana*. Barcelona: Ed. Empúries 1988.

Batlloori, Miquel

- 1984 "Els Països Catalans, ¿són una comunitat cultural?". Dins Joan Fuster; & al. *Els Països Catalans: Un debat obert*. València: Eliseu Climent. Pp. 201-213.

Baetens Beardsmore, Hugo

- 1989 *Principis bàsics del bilingüisme*. Barcelona: Edicions de la Magrana.

VI. Bibliografia

- Bennàssar i Ballester, Carme; & Torres i Ferrer, Margalida
1992 "Perfil dels alumnes no-catalanoparlants dels cursos de l'Obra Cultural Balear". Dins *Ponències, comunicacions i conclusions. Segon simposi sobre l'ensenyament del català a no-catalanoparlants*. Vic: Eumo. Pp. 201-208.
- Berger, Peter L.; & Lukmann, Thomas
1988 *La construcció social de la realitat*. Ed. Herder; Barcelona, 1988 (Ed. original *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge*. Nova York: Doubleday & Company Inc. 1966)
- Bernadó, Domènec
1983 "La llengua anglesa en el conflicte lingüístic franco-català. Un cas de macrotriglòssia". *Treballs de sociolingüística catalana* n.º 5 (1983): 9-15
- Bisquerra, Rafael
1989 *Métodos de investigación educativa*. Barcelona: CEAC 1989.
- Bibiloni, Gabriel
1984 *La llengua dels mallorquins: anàlisi sociolingüística*. Barcelona: Publicacions Edicions Universitat de Barcelona.
1991 "La situació del català a les illes Balears". Dins Joan Martí i Castell (coord.) *Processos de Normalització Lingüística*. Barcelona: Columna. Pp. 139-156.
1992 "La llengua a Mallorca: estat d'urgència". *Escola Catalana* n.º 289 (abril 1992): 35-36
1993 *L'estandardització de la llengua catalana: La tasca feta i la tasca a fer*. Manacor: Patronat Municipal de l'Escola Municipal de Mallorquí.
1994 "Alguns camins no duen a Roma". *Lluc* n.º 779 (març-abril 1994): 13-14.

VI. Bibliografia

Bibiloni, Gabriel; & Artigues, Antoni

- 1987 "L'unilingüisme de la nació catalana: una restitució pendent". Dins Fundació Emili Darder. *Mallorca, ara*. Palma: Fundació Emili Darder. Pp. 261-270.

Bibiloni, Gabriel; & Joan, Bernat

- 1994 *Fer una llengua és fer una nació*. Mallorca: Esquerra Republicana de Catalunya-Illes Balears i Pitiüses 1994.

Boix, Emili

- 1990 "Tries de llengua entre els joves de Barcelona al final dels vuitanta". *Límits*, n.º 8 (maig 1990): 33-52.
- 1993 *Triar no és trair. Identitat i llengua en els joves de Barcelona*. Barcelona: Edicions 62 1993.

Boix, Emili; & Farràs, Jaume

- 1994 "Les llengües, les identitats i els joves d'Andorra". *Treballs de sociolingüística catalana* n.º 12 (1994): 91-106.

Boix, Emili; & Payrató, Lluís

- 1994 "Una panoràmica bibliogràfica de la sociolingüística i la pragmàtica catalanes recents (1989-1993)". *Treballs de sociolingüística catalana* n.º 12 (1994): 197-129.

Borràs, Joan Ramon

- 1982 *Les Normes de l'Acadèmia. Anàlisi d'una aberració*. València: Eliseu Climent 1982.

Bruch Salada, Maria Lluïsa; & Plaza Arqué, Júlia

- 1990 "La situació lingüística a les escoles quebequeses". Barcelona (còpia reprogràfica).
- 1991 "El Quebec, un país que recupera la seva llengua (2): L'escola, element detonant per a la normalització lingüística". *Escola Catalana*, n.º 276 (gener 1991): 15-17.

Cabot, Miquel

- 1987 "El català, llengua de l'ensenyament a les Illes". Dins Fundació Emili Darder. *Mallorca, ara*. Palma: Fundació Emili Darder. Pp. 255-260.

Cabré, Anna

- 1995 "Factors demogràfics en l'ús de la llengua: el cas de Catalunya". Dins *Actes del Simposi de Demolingüística: III Trobada de Sociolingüistes Catalans*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Pp. 9-13.

Canyelles, Caterina; & Villaverde, Joan A.

- 1994 "Toponímia urbana i retolació comercial". *Lluc* n.º 779 (març-abril 1994): 24-25.

Centro Cultural Mallorquí

- 1980 *Nova ortografia Balear*. Palma de Mallorca: C.C.M. 1980.

Colom, Antoni J.

1991. *Assaig d'Història de l'Educació a la Mallorca Contemporània*. Palma: Universitat de les Illes Balears 1991.

Colomer, Agustí; & altres

- 1988 *Document 88*. València: Edicions 3 i 4 1988.

Colomer, Josep M.

- 1992 "Discriminació vs. segregació". *Revista de Llengua i Dret* n.º 17 (juliol 1992): 207-208.

Company Florit, Joan

1985. "'Premsa Forana', avui". *Lluc* n.º 724 (nov.-des. 1985): 4-5.

VI. Bibliografia

Company, Rafael

- 1988 "De impura denominatione". Dins COLOMER, Agustí; & altres. *Document 88*. València: Edicions 3 i 4 1988.

Corbeil, Jean-Claude

- 1988 "La política lingüística quebequesa: una fuga perpètua a tres veus". Dins Manuel Parés i Maicas; & G  etan Tremblay (a cura de). *Catalunya, Quebec: Dues nacions, dos models culturals*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Pp. 117-1136.

Corbera i Pou, Jaume

- 1979: "Tom  s Aguiló i Forteza i la qüestió de la llengua". *Randa* n.   9 (1979): 97-116.
- 1992 "  Quina llengua a l'escola?". *Escola Catalana* n.   293 (oct. 1992): 32-35.
- 1993 "L'esperança frustrada". Dins *O uso das l  nguas na perspectiva da Europa Comunitària*; Galícia: Associa  om Galega da L  ngua 1993. Pp. 155-160

Coromines, Joan

- 1972 *El que s'ha de saber de la llengua catalana*. Palma: Ed. Moll 1972.

Direcció General d'Educació

- 1990 *Línies bàsiques per a un model educatiu propi de les Illes Balears (Ensenyament no universitari)*. Palma: Direcció General d'Educació. Conselleria de Cultura, Educació i Esports. Govern Balear 1990

Eco, Umberto

- 1993 *La ricerca della lingua perfetta*. Roma-Bari: Editori Laterza.

Entwistle, William J.

1973 *Las Lenguas de España: Castellano, Catalán, Vasco y Gallego-Portugués*. Madrid: Ediciones Istmo.

Erill, Gustau; Farràs, Jaume; & Marcos, Ferran

1992 *Ús del català entre els joves a Sabadell*. Barcelona: Generalitat de Catalunya 1992.

Esteva i Fabregat, Claudi

1977 "Aculturació lingüística d'immigrants a Barcelona". *Treballs de Sociolingüística Catalana* n.º 1 (1977): 81-116

1991 "L'ús social de la llengua catalana". Dins Direcció General de Política Lingüística. *Estudis i propostes per a la difusió de l'ús social de la llengua catalana*. Vol. 3. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Pp. 9-17.

Ferrando, Aureli; Prats, Joaquim; Sorribes, Marisol; & Arjona, Isabel

1990 "L'ús del valencià i les actituds lingüístiques dels alumnes de BUP i COU de la ciutat de Castelló de la Plana". Dins *Miscel·lània* 89. València: Generalitat Valenciana. Pp. 7-45.

Ferrando Francés, Antoni

1980 *Consciència idiomàtica i nacional dels valencians*. València: Universitat de València.

Ferrer i Gironès, Francesc

1985 *La persecució política de la llengua catalana*. Barcelona: Edicions 62.

VI. Bibliografia

Fishman, Joshua A.

1982 *Istruzione Bilingue: Una prospettiva sociologica internazionale*. Bergamo: Minerva Italica 1982 (Ed. original *Bilingual Education: An International Sociological Perspective*. Rowley, Mass.: Newbury House Publishers 1976)

Fuster, Joan

1982 *País Valencià, per què?*. València: Eliseu Climent 1982

Garcia Raffi, J.V.; & Manuel, Carme

1991 "Els centres lingüístics a Gal·les". Dins Direcció General de Política Lingüística. *Estudis i propostes per a la difusió de l'ús social de la llengua catalana*. Vol. 4. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Pp. 29-31.

Garcia Sevilla, Lluís; & Garau, Víctor

1973 *La llengua i l'escola a les Balears*. Ciutat de Mallorca: Obra Cultural Balear.

Gimeno, Francesc

1982 "Alternatives al bilingüisme valencià meridional: a propòsit d'una pre-enquesta sobre les varietats lingüístiques". *Treballs de sociolingüística catalana*, n.º 4. València: Eliseu Climent. Pp. 51-61

Gimeno, Francesc; & Montoya, Brauli

1989 *Sociolingüística*. València: Universitat de València 1989

Ginard, Joan

1995 "Grau de coneixement del català a les Balears". Dins *Actes del Simposi de Demolingüística: III Trobada de Sociolingüistes Catalans*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Pp. 135-151.

VI. Bibliografia

Gracia, Francisca i Terrassa, Mònica

1994 "L'ús del català a selectivitat". *Lluc* n.º 779 (març-abril 1994): 22-23.

Grossmann, Maria

1980 "Anàlisi sociolingüística de la població escolar de l'Alguer". Dins J. Bruguera; & Massot i Muntaner, J. (a cura de). *Actes del Cinquè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Pp. 511-533.

Grup de treball de sociolingüística aplicada del CEP d'Eivissa

1991 "Usos i actituds lingüístiques d'alumnat, pares i professorat" (còpia repogràfica)

Guia, Josep.

1983 *Països Catalans i Llibertat*. Sant Boi de Llobregat: Edicions Lluïta.

Havu, Jukka

1991 "Aspectes sociolingüístics generals als països nòrdics i tractats internacionals del Consell Nòrdic". Dins Direcció General de Política Lingüística. *Estudis i propostes per a la difusió de l'ús social de la llengua catalana*. Vol. 4. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Pp. 239-254.

Hawley, Amos H.

1991 *Teoría de la Ecología Humana*. Madrid: Tecnos (Ed. original *Human Ecology. A Theoretical Essay*. Chicago: The University of Chicago 1986)

VI. Bibliografia

Hernández, Carles; & Bourbean, Robert

- 1995 "L'evolució demolingüística de la regió metropolitana de Montreal". Dins *Actes del Simposi de Demolingüística: III Trobada de Sociolingüistes Catalans*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Pp. 204-215

Hudson, R.A.

- 1981 *La Sociolingüística*. Barcelona: Anagrama.

Huguet, Josepa; & Serra, Blanca

- 1993 *El jovent opina. Llengua i ensenyament als instituts públics de Catalunya*. Barcelona: Oikos-Tau.

IBAE. Institut Balear d'Estadística

- 1989a *La Llengua de les Illes Balears*. Palma: Govern Balear.

- 1989b *Estadística de l'ensenyament a les Balears*. Palma: Govern Balear.

- 1989c *Les migracions a les Illes Balears*. Palma: Govern Balear.

- 1992 *Cens de Població 1991*. Vol. I: *Resultats Generals*. Palma: Govern Balear.

- 1993a *Cens de població 1991*. Vol. IV: *Mallorca*. Palma: Govern Balear.

- 1993b *Cens de població 1991*. Vol. VII: *Taules sobre el coneixement de la llengua de la CAIB*. Palma: Govern Balear.

- 1993c *Cens de població 1991*. Vol. II: *Taules de la CAIB i Illes bidimensionals*. Palma: Govern Balear.

Janer i Torrens, Martí

- 1994 "El català a la retolació de les vies d'entrada i sortida de Palma". *Lluc* n.º 779 (març-abril 1994): 26-27.

Joan i Marí, Bernat

- 1984 *Bilingüisme? Normalització? Dades sobre el conflicte lingüístic a l'illa d'Eivissa*. Palma: Promotora Mallorquina de Mitjans de Comunicació.

VI. Bibliografia

- 1992 "Llengua i educació a Eivissa: inèrcies i canvis". *Escola Catalana* n.º 289 (abril 1992): 34-35.
- 1994 "Les normalitzacions reeixides". Tesi doctoral dirigida pel Dr. Gabriel Bibiloni i Canyelles. Universitat de les Illes Balears.
- 1995 "Models de política lingüística en l'educació d'Europa". *Pissarra* n.º 78 (oct.-nov. 1995): 7-9.

Jones, Bryan

- 1991 "L'experiència del Mudiad Ysgolion Meithrin". Dins *Di-recció General de Política Lingüística. Estudis i propostes per a la difusió de l'ús social de la llengua catalana*. Vol. 4. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Pp. 13-22.

Junyent, Carme

- 1992 *Vida i mort de les llengües*. Barcelona: Empúries.

Kremnitz, Georg

- 1993 *Multilingüisme social*. Barcelona: Edicions 62. (Ed. original *Gesellschaftliche Mehrsprachigkeit*. Viena: Wilhelm Braumüller, 1990)

Linton, Ralph.

- 1982 *Cultura y personalidad*. 9a reimp. Mèxic: Fondo de Cultura Económica. (Ed. original *The Cultural Background of Personality*. Nova York-Londres: D. Applenton-Century C. 1945)

Lladó, Joana; & Sánchez, Carme

- 1992a "L'ensenyament del català a no-catalanoparlants adults a les Illes Balears". Dins *Ponències, comunicacions i conclusions. Segon simposi sobre l'ensenyament del català a no-catalanoparlants*. Vic: Eumo. Pp. 219-225.
- 1992b "L'ensenyament de català a adults". *Escola Catalana* n.º 289 (abril 1992): 32-33.

VI. Bibliografia

Llull, Anselm

- 1975 *El mallorquinisme polític (1840-1936). Del regionalisme al nacionalisme*. Edicions Catalanes de París.

Mackey, William Francis

- 1976 *Bilinguisme et contact des langues*. Paris: Éditions Klincksieck.
- 1991 "The Ecology of plurilingual societies" (Ponència al simposi *Estat i població plurilingüe*). Barcelona.

Mcrae, Kenneth D.

- 1991 "The State and the Plurilingual Society: a Framework for the Selection of Language Policy" (Ponència al simposi *Estat i població plurilingüe*). Barcelona.

Marí, Isidor

- 1976 "Bilingüisme i educació a les Illes Balears". Dins Institut de Ciències de l'Educació-Universitat de Barcelona. *Bilingüisme i educació*. Barcelona: Teide. Pp. 95-97.
- 1992 *Un horitzó per a la llengua*. Barcelona: Empúries.
- 1994 "Palma: la política lingüística d'una capital". *Lluc* n.º 778 (gen.-feb. 1994): 13-15.
- 1994 "Formes possibles d'articulació dels Països Catalans". *El Mirall* n.º 67 (març-abril 1994): 4-10

Marí, Isidor (coord.)

- 1992 *La llengua als Països Catalans*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

Marí, Isidor (ed.)

- 1992 *Les Illes Oblidades*. Barcelona: Acta.

Martí i Castell, Joan (coord.)

- 1991 *Processos de normalització lingüística: l'extensió d'ús social i la normalització*. Barcelona: Columna.

Martínez, Tomàs

- 1995a "La llengua catalana a l'ensenyament primari a les Illes Balears". Dins *Obra Cultural Balear Dades sobre l'ensenyament en català a les Balears. Curs 1993-1994*. Palma: Obra Cultural Balear. Pp. 11-35.
- 1995b "La llengua catalana a l'educació infantil i primària a les Illes Balears (Curs 1994-1995)". *Pissarra* n.º 78 (oct.-nov. 1995): 38-42.

Mas i Vives, Joan

- 1975 "Tomàs Aguiló i la Renaixença". *Randa* n.º 1 (1975): 61-88.
- 1991 "L'epistolari entre Marià Aguiló i Bartomeu Muntaner, font per a l'estudi de la Renaixença". *Randa* n.º 30 (1991): 177-192.

Mascaró, Ignasi

- 1982 "Enquesta sociolingüística als maonesos". *Treballs de sociolingüística* n.º 4 (1982): 63-88

Massot i Muntaner, Josep

- 1983 "El nom i la unitat de la llengua catalana segons mossèn Antoni M. Alcover". *L'Espill* n.º 17-18 (Primavera-estiu, 1983): 79-89.
- 1985 *Els mallorquins i la llengua autòctona*. 2a ed. augm. Barcelona: Curial Edicions.

Mayntz, R.; Holm, K.; & Hübner, P.

- 1985 *Introducción a los métodos de la sociología empírica*. 4a ed. Madrid: Alianza Editorial.

Melià Pericàs, Josep

- 1967 *Els mallorquins*. Palma de Mallorca: Daedalus 1967.
- 1970 *Informe sobre la lengua catalana*. Madrid: Magisterio Español 1970.

VI. Bibliografia

Melià i Garí, Joan

- 1987 "L'oculta coherència". Dins Fundació Emili Darder. *Mallorca, ara*. Palma: Fundació Emili Darder. Pp. 271-279.
- 1991 "La llengua catalana i els joves de Mallorca. Coneixement, usos i actituds durant el curs 1979-1980". (Estudi inèdit).
- 1992a "La llengua catalana a la Universitat de les Illes Balears". *Escola Catalana* n.º 289 (abril 1992): 25-27.
- 1992b "Llengua i immigració: la llengua i els immigrants de segona generació a Mallorca". Dins Justícia i Pau. *Immigració, racisme i xenofòbia a Mallorca*. Palma: El Tall editorial. Pp. 165-184
- 1993a "Qui l'encerta l'endevina. Comentari als censos de 1986 i 1991". *El Mirall* n.º 63 (jul.-agost 1993): 46-48.
- 1993b "Els vidres deformats. Llengües i models escolars". *El Mirall* n.º 64 (set.-oct. 1993): 7-10.
- 1994a *El nom de la llengua. Els joves de Mallorca i la identificació de la llengua catalana*. (Estudi inèdit).
- 1994b "Resistència i desídia: bases de futur. Us social i futur de la llengua a les Illes Balears". Dins *II Jornades de Sociolingüística: L'ús social i el futur de la llengua*. Alcoi: Ajuntament d'Alcoi. Pp. 89-122.
- 1994c "Vuit anys sense política lingüística?". *El Mirall* n.º 66 (gen.-feb. 1994): 25-31.
- 1994d "Les dades lingüístiques com a instrument de pressió". *Lluc* n.º 778 (gen.-feb. 1994): 16-19.
- 1995a "Reflexions entorn de l'ensenyament en català a les Illes Balears". Dins *Obra Cultural Balear Dades sobre l'ensenyament en català a les Balears. Curs 1993-1994*. Palma: Obra Cultural Balear. Pp. 5-9.
- 1995b "Saber català no és garantia de normalitat". *Pissarra* n.º 78 (oct.-nov. 1995): 30-31.

Miralles, Joan

- 1989 "La llengua catalana a Mallorca (1229-1986)". Dins *Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana*. Vol VIII. València: Institut de Filologia de València. Pp. 111-156.

Moll, Aina

- 1980 "Problemàtica del català estàndard". Dins J. Bruguera; & Massot i Muntaner, J. (a cura de). *Actes del Cinquè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Pp. 571-585.
- 1992 "L'impacte de la immigració en la llengua i la cultura de les Illes Balears". Dins Justícia i Pau. *Immigració, racisme i xenofòbia a Mallorca*. Palma: El Tall editorial. Pp. 157-164.
- 1994 "Palma i la normalització lingüística". *Lluc* n.º 778 (gen.-feb. 1994): 9-12.
- 1995 "Sobre la immersió en l'ensenyament de llengües". *Pissarra* n.º 78 (oct.-nov. 1995): 32-33.

Moll, Francesc de B.

- 1972 *Polèmica d'en Pep Gonella*. Palma: Moll.
- 1978 *Llengua o dialecte? Català o mallorquí?*. Palma: Obra Cultural Balear.
- 1983 *Materials de divulgació filològica*. Palma de Mallorca: Universitat de Palma de Mallorca.

Mollà, Toni; & Palanca, Carles

- 1987 *Curs de sociolingüística*. 1. Alzira: Bromera.

Mollà, Toni; & Viana, Amadeu

- 1989 *Curs de sociolingüística*. 2. Alzira: Bromera.
- 1991 *Curs de sociolingüística*. 3. Alzira: Bromera.

VI. Bibliografia

Montaner, Enric

- 1987 "Igualitarisme lingüístic i estat espanyol". Dins *Seminari de Sociolingüística de Barcelona La diversitat (im)pertinent. Gent, política i llengües*. Barcelona: El Llamp 1987. Pp. 67-112.

Montoya Abad, Brauli

- 1992 "Transmissió lingüística intergeneracional i escola catalana a Mallorca". *Escola Catalana*, n.º 294 (nov. 1992): 13-15; n.º 295 (des. 1992): 11-13.
- 1995 "La interrupció de la transmissió intergeneracional del català a la regió d'Alacant. Un estudi de cas". Dins *Actes del Simposi de Demolingüística. III Trobada de Sociolingüistes Catalans*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Pp. 253-263.
- 1996 "Alacant: la llengua interrompuda" (en premsa)

Munar, Felip

- 1992 "Els cursos de reciclatge de llengua per a professors de secundària". *Escola Catalana* n.º 289 (abril 1992): 29-31.

Munar, Margalida

- 1988 "El Servei de Suport a l'Ensenyament en Català de l'Ajuntament de Palma". *El Mirall* n.º 18 (juny 1988): 16-17.
- 1992 "Ensenyament en català a les Illes Balears". *Escola Catalana* n.º 289 (abril 1992): 22-24.

Nijs, Bob de

- 1987 "El procés de normalització lingüística de Flandes" *Revista de Catalunya* n.º 10 (jul.-ag. 1987): 87-106.

Ninyoles, Rafael

1982 *Idioma i prejudici*. 3a. ed. Palma: Moll. (1a ed. 1971)

1989 *Estructura social i política lingüística*. Alzira: Bromera.

Parès, Manuel

1991 "La política de promoció de la llengua francesa als mitjans de comunicació social del Quebec". Dins Direcció General de Política Lingüística. *Estudis i propostes per a la difusió de l'ús social de la llengua catalana*. Vol. 4. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Pp. 137-151.

Payrató, Lluís

1985 *La interferència lingüística*. Barcelona: Curial Edicions Catalanes.

Peñarrubia, Isabel

1991 *Els partits polítics davant el caciquisme i la qüestió nacional a Mallorca (1917-1923)*. Palma: Consell Insular de Mallorca; Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Picornell, Climent; Rios, Pere; & Sureda, Jaume

1990 *Conèixer Palma*. Palma: Ajuntament de Palma.

Pizzorusso, Alessandro; Senelle, Robert; Plourde, Michel; & Morand, Charles-Albert

1983 *Ordenació legal del plurilingüisme als estats contemporanis*. Barcelona: Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya.

Prats, Modest; Rafanell, August; & Rossich, Albert

1990 *El futur de la llengua catalana*. Barcelona: Empúries.

VI. Bibliografia

Puig i Salellas, Josep M.

1989 "La llengua i la dominació política". *Revista de Llengua i Dret* n.º 13 (des. 1989): 91-103.

Rafanell, August (ed.)

1991 *Un nom per a la llengua. El concepte de llemosí en la història del català*. Vic: Eumo.

Reixach, Modest

1995 "Els censos lingüístics, entre la substitució i la normalització". Dins *Actes del Simposi de Demolingüística: III Trobada de Sociolingüistes Catalans*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Pp. 235-252.

Renzi, Lorenzo

1982 *Introducción a la filología románica*. Madrid: Gredos.

Ripoll, Antònia

1994 "La immigració a Palma". *Lluc* n.º 778 (gen.-feb. 1994): 4-8.

Riquer, Martí; Comas, Antoni; & Molas, Joaquim.

1985 *Història de la literatura catalana* (4a ed.). Barcelona: Ed. Ariel 1985.

Rohrlich, Fritz

1987 *De la paradoxa a la realitat. Els nostres conceptes bàsics del món físic*. Barcelona: Enciclopèdia catalana 1994 (Ed. original *From paradox to reality. Our basic concepts of the physical world*. Cambridge: Cambridge University Press 1987)

Rossich i Estragó, Albert

1994 "El català: àmbits de prestigi i àmbits d'ús". Dins *II Jornades de sociolingüística: l'ús social i el futur de la llengua*. Alcoi: Ajuntament d'Alcoi. Pp. 123-141.

Sbert, Miquel

- 1992 "Expectatives davant l'ensenyament en català a les Illes Balears". *Escola Catalana* n.º 289 (abril 1992): 18-21.
- 1994 "El català a l'ensenyament a Palma (Curs 1992-1993)". *Lluc* n.º 779 (març-abril 1994): 15-21.

Sbert, Miquel; & Vives, Miquel

- 1993 "El catalán como lengua de enseñanza en las Islas Baleares. Algunos datos". Dins Miquel Siguan (coord.) *Enseñanza en dos lenguas*. Barcelona: ICE Universitat de Barcelona - Editorial Horsori. Pp. 227-242
- 1994 "Las lenguas en el sistema educativa de las Islas Baleares". Dins Miquel Siguan (coord.) *Las lenguas en la escuela*. Barcelona: ICE Universitat de Barcelona - Editorial Horsori. Pp. 109-130

Serra, Josep

- 1987 "Notes sobre les actituds lingüístiques dels menorquins. Diagnòstic 1986: crisi". *Randa*, 21 (1987): 213-232.

Servei Lingüístic de la UIB

- 1995 "El català a la docència" (estudi inèdit)

Strubell i Trueta, Miquel

- 1981 *Llengua i població a Catalunya*. Barcelona: Edicions de la Magrana.

Sureda, Bernat

- 1989 *Els il·lustrats mallorquins i els seus projectes educatius*. Palma: Govern Balear.

Torres, Joaquim

- 1976 "Les recerques sociolingüístiques catalanes basades en treballs de camp". Dins Institut de Ciències de l'Educació. *Bilingüisme i educació (2n Seminari)*. Barcelona: Teide. Pp. 49-53.

VI. Bibliografia

Torres, Joaquim; & Boada, Humbert

1990: "Els treballadors i la llengua catalana". *Treballs de Sociolingüística catalana* n.º 8 (1990): 39-78.

UIB-CIM. Universitat de les Illes Balears; & Consell Insular de Mallorca

1986 "Enquesta sociolingüística sobre la població de Mallorca". Mallorca. (Còpia reprogràfica. Servei Lingüístic de la Universitat de les Illes Balears)

Vallverdú, Francesc

1973 *El fet lingüístic com a fet social*. Barcelona: Edicions 62.

1979 "Normalització lingüística". Dins Dins Francesc Artal; Pere Gabriel; & Francesc Roca (a cura de). *Ictineu: Diccionari de les ciències de la societat als Països Catalans (Segles XVIII-XX)*. Barcelona: Edicions 62. Pp. 344-345.

1980 *Aproximació crítica a la sociolingüística catalana*. Barcelona: Edicions 62.

Van de Craen, Pete

1991 "The Role of Linguistic Legislation or the Regulation of Linguistic Pluralism in Belgium". (Ponència al simposi *Estat i població plurilingüe*). Barcelona.

Vila i Moreno, Francesc Xavier

1993 *Transmissió dels idiomes en les parelles lingüísticament mixtes*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

Viladot, M. Àngels

1993 *Identitat i vitalitat lingüística del catalans*. Barcelona: Columna 1993.

VI. Bibliografia

- 1995 "Les dades demogràfiques en el concepte de vitalitat lingüística". Dins *Actes del Simposi de Demolingüística: III Trobada de Sociolingüistes Catalans*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Pp. 20-33.

Vives, Jordi

- 1976 "Aportació sociològica al problema del contacte de llengües en els Països Catalans". Dins Institut de Ciències de l'Educació. *Bilingüisme i educació (2n Seminari)*. Barcelona: Teide. Pp. 37-47.

Vives Madrigal, Miquel

- 1989 "Avaluació de les actituds i dels coneixements de les llengües catalana i castellana a les escoles de Mallorca". Tesi doctoral dirigida pel Dr. Antoni Colom Cañellas. Universitat de les Illes Balears.
- 1993 "La actitud de los escolares mallorquines hacia las lenguas catalana y castellana". Dins Miquel Siguan (coord.) *Enseñanza en dos lenguas*. Barcelona: ICE Universitat de Barcelona - Editorial Horsori. Pp. 289-302

Weinreich, Uriel

- 1979 *Languages in contact. Findings and Problems*. 9a ed. The Hague: Moutons Publishers 1979 (1a ed.: 1953).

Willemyns, Roland

- 1991 "Mesures de planificació lingüística als territoris de llengua neerlandesa". Dins Direcció General de Política Lingüística. *Estudis i propostes per a la difusió de l'ús social de la llengua catalana*. Vol. 4. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Pp. 255-261.

VII. ÍNDEX DE GRAFICS I TAULES

2. Metodologia

1. Població	37
2. Mostra seleccionada	37
3. Dimensions de la mostra	38
4. Distribució de la mostra segons el lloc de residència . .	42
5. Distribució de la mostra segons el curs	42
6. Criteris d'agrupament dels llocs de residència	44

3. El context: la situació lingüística de les Illes Balears

7. Evolució relativa de la immigració a les Illes Balears . .	51
8. Coneixements de la llengua catalana a les Illes Balears .	58
9. Coneixements de la llengua catalana. Segons el lloc de naixement	59

4. L'àmbit familiar

10. Lloc de naixement dels pares i de les mares	79
11. L1 dels pares, mares i alumnes i llengua de relació familiar	79
12. L1 dels pares, mares i alumnes i llengua de relació familiar (grup AUT)	82
13. Lloc de residència dels alumnes del grup AUT	83
14. La llengua catalana a l'àmbit familiar. Segons el lloc de residència (grup AUT)	84
15. Estudis dels progenitors dels alumnes de L1cat (grup AUT)	86
16. Lloc de naixement i llengua de pares i mares del grup MXT	88
17. Llengua usada per progenitors i fills en les famílies MXT	89
18. Llengua que usen els matrimonis mixtos segons la L1 dels cònjuges	91
19. Llengua en què, segons la seva L1, parlen els cònjuges de matrimonis mixtos als fills	91
20. Lloc de residència dels alumnes del grup MXT	92
21. Llengua dels progenitors. Segons el lloc de residència (grup MXT)	93
22. L1 dels alumnes i llengua d'ús familiar del grup MXT. Segons el lloc de residència	94
23. L1 dels fills segons la llengua en què els parlen els pares i mares	95

VII. Index de gràfics i taules

24. Lloc de residència dels alumnes del grup MXT	96
25. Competència en català. Valors globals	99
26. Competència en català. Grup AUT	101
27. Competència en català. Grup MXT	102
28. Competència en català. Grup MXT. Segons el lloc de residència. I.- Comprensió	103
29. Competència en català. Grup MXT. Segons el lloc de residència. II.- Expressió	104
30. Llengua usada amb els fills segons el nivell de domini del català parlat (Grup MXT)	105
31. Competència en català. Grup IMM	106
32. Competència en català. Grup IMM. Segons el lloc de residència. I.- Comprensió	107
33. Competència en català. Grup IMM. Segons el lloc de residència. II.- Expressió	108
34. Nivell més elevat de competència en català. Segons l'origen familiar	109
35. Competència dels alumnes en llengua catalana	110
36. Domini de la llengua catalana en immigrants de matrimonis mixtos i de matrimonis d'immigrants	111
37. Nivell de domini de català i de castellà. Valors globals	114
38. Domini superior o igual de català i castellà de tots els alumnes	115
39. Domini relatiu de català i de castellà. Segons el grup d'origen familiar	116
40. Diferències entre el bon domini de català i castellà. Segons el grup de procedència dels alumnes i el tipus de coneixement valorat	118
41. Domini relatiu de català i de castellà. Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	120
42. Domini relatiu de català i de castellà. Segons el lloc de residència	122
43. Domini relatiu de català i de castellà. Segons el curs	123
44. Domini superior o igual de català i de castellà entre els alumnes de Llicat	124
45. Alumnes que tenen el mateix nivell de domini de català i de castellà. Segons el grup d'origen i el lloc de residència	125
46. Forma d'aprenentatge de la llengua catalana. Valors	

VII. Index de gràfics i taules

globals	130
47. Forma d'aprenentatge de la llengua catalana. Segons el grup d'origen familiar	132
48. Forma d'aprenentatge de la llengua catalana. Grup AUT. Segons el lloc de residència	133
49. Forma d'aprenentatge de la llengua catalana. Grup MXT. Segons el lloc de residència	134
50. Forma d'aprenentatge de la llengua catalana. Grup IMM. Segons el lloc de residència	136
51. Entorns més afavoridors de l'aprenentatge del català . .	137
52. Entorns més afavoridors de l'aprenentatge del català. Segons el grup d'origen familiar	139
53. Entorns més afavoridors de l'aprenentatge del català. Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència . .	139
54. Entorns més afavoridors de l'aprenentatge del català. Segons el curs	140
55. Entorns més afavoridors de l'aprenentatge del català. Segons la L1	142
5. L'entorn lingüístic extrafamiliar	
56. Major presència ambiental de les llengües. Segons el lloc de residència	159
57. Llengua que senten parlar més els alumnes en els distints àmbits. Segons l'origen familiar i el lloc de residència	160-161
58. Grau de percepció d'ús majoritari del català. Segons el lloc de residència i el grup d'origen	164
59. Grau de catalanització dels centres públics i privats .	168
60. Nivell de normalització de la classe i nombre d'assignatures en què els alumnes usen el català	169
61. Nivell de normalització de la classe i grup d'origen familiar	170
62. Freqüència de contacte amb els mitjans audiovisuals. Segons la llengua d'emissió. Valors globals	174
63. Freqüència de contacte amb els mitjans audiovisuals. Segons la llengua d'emissió i el lloc de residència . .	176
64. Freqüència de contacte amb els mitjans audiovisuals. Segons la llengua d'emissió i el grup d'origen familiar .	177
65. Freqüència de contacte amb els mitjans audiovisuals en català. Segons el grup d'origen familiar i el lloc	

VII. Index de gràfics i taules

de residència	178
66. Freqüència de contacte amb els mitjans audiovisuals. Segons la L1	179
67. Predomini del contacte amb mitjans en català o en castellà. Segons el grup d'origen familiar	181
68. Predomini del contacte amb mitjans en català o en castellà. Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	182
69. Freqüència de contacte amb els mitjans audiovisuals. Segons la llengua d'emissió i la L1 dels alumnes	183
70. Lectura de premsa en català i en castellà	185
71. Lectura de premsa segons la L1	185
72. Lectura de premsa segons el grup d'origen familiar	187
73. Lectura de premsa segons el lloc de residència	188
74. Lectura de premsa en català. Segons el grup d'origen i el lloc de residència	189
75. Lectura de llibres en català, en castellà i altres llengües	190
76. Llengua predominant en la lectura de llibres. Segons el grup d'origen i el lloc de residència	192
77. Predomini de la llectura en català i en castellà. Segons la L1 dels alumnes	194
78. Llibres/any llegits en català pels alumnes	194
79. Motius de lectura de llibres en català, castellà i altres llengües	195
80. Motius de lectura de llibres en català. Segons el grup d'origen i el lloc de residència	196
81. Llengua preferida en les lectures	197
82. Llengua de lectura quan poden triar-la. Segons el grup d'origen i el lloc de residència	198
83. Llengua de lectura quan poden triar-la. Segons el curs en què estan matriculats	199
 6. Usos de la llengua catalana	
84. Ús del català i del castellà amb interlocutors cone- guts castellanoparlants i catalanoparlants	211
85. Ús del català i del castellà amb interlocutors cone- guts castellanoparlants i catalanoparlants. Segons el grup d'origen. I.- Ús del català	213

VII. Índex de gràfics i taules

86. Ús del català i del castellà amb interlocutors coneguts castellanoparlants i catalanoparlants. Segons el grup d'origen. II.- Ús del castellà	213
87. Ús del català amb interlocutors coneguts. Segons el grup d'origen i el lloc de residència	216
88. Ús de català i de castellà amb interlocutors coneguts (L1cat)	218
89. Ús de català i de castellà amb interlocutors coneguts (L1cast)	219
90. Ús de català i de castellà amb interlocutors coneguts (L1bil)	219
91. Ús de català i de castellà amb interlocutors coneguts. Segons el grup d'origen	221
92. Ús de català i de castellà amb interlocutors coneguts. Segons el lloc de residència. Alumnes del grup AUT . . .	221
93. Ús de català i de castellà amb interlocutors coneguts. Segons el lloc de residència. Alumnes del grup MXT . . .	222
94. Ús de català i de castellà amb interlocutors coneguts. Segons el lloc de residència. Alumnes del grup IMM . . .	223
95. Llengua usada amb l'amic o amiga que més els agrada . .	224
96. Llengua usada amb l'amic o amiga que més els agrada. Segons el grup d'origen i el lloc de residència	224
97. Ús d'una sola llengua en totes les situacions	225
98. Ús del català i del castellà amb desconeguts	230
99. Ús del català i del castellà amb desconeguts. Segons el grup d'origen familiar	234
100. Ús del català amb desconeguts en relació amb la L1. Segons el grup d'origen familiar	234
101. Ús del català amb desconeguts. Segons el grup d'origen familiar	237
102. Ús del català amb desconeguts. Segons la L1	239
103. Interpel·lació en llengua catalana amb desconeguts. Segons la L1 i la població de residència	240
104. Usos interns i especials de la llengua	243
105. Usos interns i especials de la llengua. Segons el grup d'origen familiar	245
106. Usos interns i especials de la llengua. Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència . . .	247
107. Llengua usada per contar acudits. Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	250

VII. Index de gràfics i taules

108. Llengua usada per prendre apunts	251
109. Llengua usada per prendre apunts. Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	252
110. Llengua usada per contestar el qüestionari. Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència . . .	254
111. Usos condicionats del català. Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	255
112. Llengua que parlaran amb la parella i els fills. Segons la llengua de la parella	257
113. Llengua que parlaran amb la parella. Segons la llengua de la parella i la seva L1	259
114. Llengua que parlaran amb els fills. Segons la llengua de la parella i la seva L1	260
115. Ús del català amb la parella. Segons la llengua de la parella i el lloc de residència de l'enquestat . . .	262
116. Ús del català amb els fills. Segons la llengua de la parella i el lloc de residència de l'enquestat . . .	263
117. Llengua que usaran a la Universitat o a la feina . . .	264
118. Llengua que usaran a la Universitat o a la feina. Segons la L1	265
119. Llengua que usaran a la Universitat o a la feina. Segons la L1 i el lloc de residència	266
120. Nivell d'ús de la llengua catalana (global i per grup d'origen) i de la llengua castellana (global) segons les situacions	270
 7. Opinions sobre els comportaments lingüístics.	
121. Valoració del bilingüisme passiu. Valors globals i segons el grup d'origen familiar	278
122. Valoració del bilingüisme passiu. Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	280
123. Valoració del bilingüisme passiu. Segons el grau de catalanització del centre a què assisteixen. Alumnes del grup AUT amb residència als pobles	281
124. Valoració del bilingüisme passiu. Segons la L1	282
125. Ús del català i del castellà dels alumnes de Llcat o Llibl que no consideren una falta d'educació practicar el bilingüisme passiu	283

VII. *Index de gràfics i taules*

126. Actitud lingüística en reunions mixtes (I). Valors globals i segons el grup d'origen familiar	285
127. Actitud lingüística en reunions mixtes (I). Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	286
128. Actitud lingüística en reunions mixtes (I). Segons la L1	287
129. Actitud lingüística en reunions mixtes (II). Valors globals i segons el grup d'origen familiar	288
130. Actitud lingüística en reunions mixtes (II). Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	290
131. Actitud lingüística en reunions mixtes (II). Segons la L1	291
132. S'han sentit obligats a parlar en català o en castellà	292
133. Circumstàncies en què s'han vist obligats a parlar en català o en castellà	293
134. Alumnes de distints grups lingüístics que s'han sentit obligats a parlar en català o en castellà	295
135. Circumstàncies en què els alumnes de L1cat i de L1cast s'han vist obligats a parlar en català o en castellà	296
136. Lloc de residència dels que s'han sentit obligats a parlar en català o en castellà	298
137. Circumstàncies en què els alumnes de Palma i dels po- bles s'han vist obligats a parlar en català o en castellà	299
138. S'han sentit obligats a parlar en català o en castellà. Segons els cursos	300
139. Usos de català d'alumnes de L1cast segons si s'han sentit obligats a parlar en català o no (I)	302
140. Usos de català d'alumnes de L1cast segons si s'han sentit obligats a parlar en català o no (II)	302
141. Assignatures que menys els agraden. Segons el curs	305
142. Nombre de dentres en què el percentatge d'alumnes que citen el català com l'assignatura que menys els agrada se situa entre els valors indicats	307
143. Alumnes als quals l'assignatura que menys els agrada és el català. Segons el grup d'origen	308
144. Alumnes als quals l'assignatura que menys els agrada és el català. Segons el grup d'origen i el lloc de residència	309

VII. Index de gràfics i taules

145. Alumnes als quals l'assignatura que menys els agrada és el català. Segons la L1	310
 8. Opinió sobre la situació de la llengua catalana a l'actualitat.	
146. Extensió de l'ús del català. Valors globals i segons el grup d'origen familiar	319
147. Extensió de l'ús del català. Segons la L1	320
148. Extensió de l'ús del català. Segons el grup d'origen i el lloc de residència	321
149. Evolució del canvi lingüístic. Valors globals i segons el grup d'origen familiar	323
150. Evolució del canvi lingüístic. Segons la L1	325
151. Evolució del canvi lingüístic. Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	327
152. Evolució del canvi lingüístic. Segons el curs	328
153. La utilitat de la llengua catalana	329
154. La llengua catalana és útil. Valors globals i segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	330
155. La llengua catalana és útil (Segons la L1)	331
156. El català és útil per trobar feina. Valors globals i segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	332
157. El català és útil per trobar feina (Segons la L1)	334
158. Diferència entre la utilitat del català i la facilitat de trobar feina. Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	335
 9. Opinió sobre la normalització lingüística	
159. Factors que afavoreixen la normalització lingüística	343
160. Factors que afavoreixen la normalització lingüística. Segons el grup d'origen familiar	344
161. Factors que afavoreixen la normalització lingüística. Segons la L1	346
162. Factors que afavoreixen la normalització lingüística. Segons el curs	347
163. Nombre de llengües que l'escola ha d'ensenyar	349
164. Nombre de llengües que l'escola ha d'ensenyar. Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	349
165. Nombre de llengües que l'escola ha d'ensenyar. Segons	

VII. *Index de gràfics i taules*

la L1 i segons el curs	350
166. Les llengües que l'escola ha d'ensenyar	351
167. Les llengües que l'escola ha d'ensenyar. Segons el grup d'origen i el lloc de residència	352
168. Les llengües que l'escola ha d'ensenyar. Segons la L1 i segons el curs	355
169. Llengües vehiculars a l'escola	357
170. Llengües vehiculars a l'escola. Segons el grup d'origen i el lloc de residència	358
171. Llengües vehiculars a l'escola. Segons la L1 i segons el curs	360
172. Equiparació del català i del castellà	362
173. Model bilingüe per a tot l'estat	363
174. Acord amb un model bilingüe per a tot l'estat (Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència) . . .	364
175. Acord amb un model bilingüe per a tot l'estat. Segons el curs (i el grup d'origen familiar)	366
176. Acord amb un model bilingüe per a tot l'estat. Segons la L1	367
177. Oficialitat única del català a Mallorca	367
178. Acord amb l'oficialitat única del català a Mallorca. Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	368
179. Oficialitat única del català a Mallorca. Segons el curs (i el grup d'origen familiar)	370
180. Oficialitat única del català a Mallorca. Segons la L1	370
181. El manteniment social de la llengua catalana	371
182. Seria bo que a Mallorca tothom parlàs català. Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència . . .	372
183. Seria bo que a Mallorca tothom parlàs català. Segons el curs	373
184. Seria bo que a Mallorca tothom parlàs català. Segons la L1	374
185. És bo que a Mallorca es conservi el català	374
186. És bo que a Mallorca es conservi el català. Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència . . .	375
187. És bo que a Mallorca es conservi el català. Segons el curs	376
188. És bo que a Mallorca es conservi el català. Segons la L1	376

VII. Index de gràfics i taules

10. La identitat dels alumnes i de la llengua de Mallorca,	
189. Autoidentificació	387
190. Autoidentificació. Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	388
191. Autoidentificació. Segons la L1	389
192. Identitat dels alumnes. Segons la L1 i el lloc de residència	389
193. Identitat dels alumnes. Segons la L1 i el grup d'origen familiar	390
194. Opinions amb relació a la llengua catalana. Segons la L1 i la identificació gentilícia	391
195. Usos del català. Segons la L1 i la identificació gentilícia	392
196. El nom de la llengua pròpia de les Illes Balears. Valors globals i segons el grup d'origen familiar . . .	397
197. Anomenen <i>català</i> la llengua pròpia de les Illes Balears	399
198. Identitat del <i>mallorquí</i> . Valors globals i segons el grup d'origen familiar	400
199. Identitat de la manera de parlar de Barcelona, Palma i València	401
200. Consideren que el <i>mallorquí</i> és català	402
201. Reconeixen la unitat lingüística de la llengua catalana	402
202. Reconeixement explícit i implícit de la llengua catalana	403
203. Reconeixement de la unitat lingüística de la llengua catalana. Segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	404
204. Reconeixement explícit i implícit de la unitat de la llengua catalana (segons el curs)	405
205. Nom que usen per referir-se a la seva L1 els alumnes que hi tenen el català o el català i una altra llengua .	407
206. Ús del nom català per referir-se a la llengua en diverses situacions. Valors globals i segons el grup d'origen familiar	408
207. Llengua que els ensenyen a l'escola	409
208. El nom de la llengua i la autoidentificació	411

VIII. ANNEXOS

ÍNDIX

Annex I. Aspectes relacionats amb la metodologia	525
a. Codificació dels grups enquestats	525
b. Sessions de recollida de dades	526
c. Revisió de dades	527
d. Determinació del codi de catalanització del centre .	528
Annex II. Centres i grups de la població estudiada i grups que formen la mostra	533
Annex III. Instruccions per passar el qüestionari. . . .	543
Annex IV. Qüestionari	549
Annex V. Taules	559
Índex	561
Taules	585

ANNEX I. ASPECTES RELACIONATS AMB LA METODOLOGIA

a. Codificació dels grups enquestats

CODIS :

POSICIÓ X---: 1 = FP
2 = BUP/COU
3 = REM

POSICIÓ -X--: 1 = Palma
2 = Pobles

POSICIÓ --X-: 1 = Públics
2 = Privats

POSICIÓ ---X: centre

1. 1r D. Politècnic. 3111.
2. 2n D de 2n Grau. Politècnic. 1111.
3. 1r F. Francesc de B. Moll. 1112.
4. 2n F de 2 Grau. F. de B.Moll. 1112.
5. 1r G. Juníper Serra. 3113.
6. 1r A. Na Camel·la. 1211.
7. 2n A de 2n Grau. Na Camel·la. 1211.
8. 1r B. Llorenç Duran. 1212.
9. 1r E. Joan Taix. 1213.
10. 2n B de 2n Grau. Joan Taix. 1213.
11. 1r A. Santa Ponça. 1214.
12. 1r B. CIDE. 1121.
13. 1r A de 2n Grau. Sant Josep Obrer. 1122 .
14. 1r A. Sant Antoni Abat. 1123.
15. 1r E. Liceu Balear. 1221.

VIII. Annexos

16. 1r I. Ramon Llull. 2111.
17. COU F. Ramon Llull. 2111.
18. 1r G. Joan Alcover. 2112.
19. COU D. Joan Alcover. 2112.
20. 1r A. Guillem Sagrera. 2113.
21. COU A. Guillem Sagrera. 2113.
22. 1r E. Camp Redó. 2114.
23. 1r C. Núm.8. 2115.
24. COU A. Guillem Colom. 2211.
25. 1r B. Ca'n Peu Blanc. 2212.
26. COU E. Berenguer d'Anoia. 2213.
27. 1r A. Llorenç Garcias. 2214.
28. 1r E. Mossèn Alcover. 2215.
29. 1r C. Maria Antònia Salvà. 2216.
30. COU C. Maria Antònia Salvà. 2216.
31. 1r C. CIDE. 2121.
32. 1r D. La Salle. 2122.
33. COU A. La Salle. 2122.
34. 1r A. Lluís Vives. 2123.
35. COU A. Lluís Vives. 2123.
36. 1r A. Lladó. 2124.
37. COU D. SCAL. 2221.
38. 1r A. Pius XII. 2125.

b. Sessions de recollida de dades

Les 38 sessions s'han realitzat entre el 12 de febrer i el 8 de juny de 1991.

Abans d'iniciar-les, i a partir de l'experiència de les sessions de prova, redactàrem les normes a seguir per l'enquestador (Annex III).

Els qüestionaris anaven impresos sobre fulls amb el logotip de la Universitat de les Illes Balears perquè els alumnes còpessin que es tractava d'un estudi seriós i, alhora, que no seria comprovat per professors del centre.

Annex I. Aspectes relacionats amb la metodologia

En 22 casos vàrem dirigir les sessions nosaltres mateixos. En aquests casos no importava que la sessió tingués lloc durant una hora dedicada a la classe de llengua catalana o de qualsevol altra assignatura. Després d'iniciar-se la sessió el professor de l'assignatura que tenien podia anar-se'n de l'aula; o, si ho desitjava, podia quedar, però suficientment allunyat dels alumnes per tal que no se sentissin observats.

La nostra relació amb el món de l'ensenyament mitjà, ens ha permès disposar de col·laboradors que s'han encarregat de dirigir les sessions de recollida de dades a 16 centres de BUP i FP públics. En aquests casos ens hem assegurat que els professors col·laboradors hagin estat persones no marcades en el centre per ser molt favorables a la normalització lingüística ni tampoc molt contràries; que no hagin dirigit la sessió per obligació; que hagi seguit les normes que els hem donat; que si era possible no hagi estat un professor del grup; i que, sobretot, hagin avisat que l'enquesta no havia de ser revisada per ningú del centre. No cal dir que s'ha procurat que el director de la sessió no fos cap professor de llengua catalana. Únicament hi ha hagut una excepció, el grup de 2/2FP de l'IFP de Manacor; en aquest cas, davant els alumnes el professor va insistir especialment en el fet que els qüestionaris no quedaven en el centre i que ell no els comprovaria.

Totes les sessions s'han fet en català i s'ha avisat que si algú no entenia qualche cosa li ho explicarien.

c. Revisió de les dades

Després d'introduir tota la informació en una base de dades s'ha fet una primera revisió en què s'han detectat errors a partir de valors impossibles de les variables. Posteriorment s'ha fet una revisió del 10% dels qüestionaris (totes les que acabaven en 7) i es va detectar que en el bloc de les primeres 300 hi havia al voltant de 12 errades per cada 10 qüestionaris (és a dir 12 errades cada 1900 ítems), mentre que als 709 res-

VIII. Annexos

tants les errades es reduïen aproximadament a 6 (6 cada 10 qüestionaris o cada 1900 ítems). A partir d'aquí es van revisar tots els qüestionaris restants mitjançant l'enregistrament en cinta magnetofònica dels valors i la comparació posterior amb els valors entrats i, en els casos en què hi havia discrepàncies, comparació amb el qüestionari escrit. Després es van intentar detectar errades a partir de valors impossibles de les variables; no se'n detectaren. Una revisió posterior del 10% de les enquestes, comparant el qüestionari escrit amb les entrades, tampoc no ha permès detectar cap errada. A partir d'aquí es pot afirmar que els errors de transcripció que hi pugui haver són insignificants.

d. Determinació del codi de catalanització del centre

A partir de la informació que ens donen els alumnes, hem caracteritzat els grups-classe amb un índex de catalanitat, que vol reflectir el grau d'ús que hi té la llengua catalana.

La pregunta de què hem partit és la que fa referència a alguns usos concrets dels professors i dels alumnes dins les classes, la qual, en el qüestionari apareix formulada de la següent manera:

LV. A part de l'assignatura de llengua catalana, durant el curs actual, en el teu grup, és en llengua (), pràcticament:

	1. A totes les assignatures	2. En aproxim. la meitat	3. En 1 o 2	4. No ho és en cap
1. Les explicacions del/la professor/a	-----	-----	-----	-----
2. El llibre de text	-----	-----	-----	-----
3. Les intervencions d'alguns alumnes	-----	-----	-----	-----
4. Els meus exercicis i exàmens	-----	-----	-----	-----
5. Alguna activitat aïllada	-----	-----	-----	-----

Annex I. Aspectes relacionats amb la metodologia

questats, ho hem fet seguint el procediment explicat a continuació:

a) Per determinar l'índex de catalanització de cada un dels usos per classe:

- 1) Hem agrupat les respostes per classes.
- 2) Hem multiplicat el nombre de respostes a la columna 1 («A totes les assignatures») per 3; les de la columna 2 («En aproximadament la meitat»), per 2; les de la columna 3 («En una o dues»), per 1.
- 3) Hem sumat tots els productes anteriors i hem dividit el resultat pel nombre de respostes d'aquests tres apartats més el de l'apartat 4 («No ho és en cap»).
- 4) El resultat obtingut l'hem considerat com a índex de catalanització en un determinat grup dels usos descrits a cada filera. Evidentment com més s'acosta a 0 aquest índex menys catalanització indica; com més s'acosta a 3, més catalanització.

b) Per determinar la importància que té cada un dels usos en el conjunt de grups:

- 1) S'han ordenat dins cada grup els distints usos d'acord amb l'índex de catalanització de cada un (de major a menor).
- 2) Totes les primeres posicions de cada ús s'han multiplicat per 5; les segones, per 4; les terceres, per 3; les quartes, per 2; les cinquenes, per 1.
- 3) S'han sumat els distints resultats de cada grup i s'han dividit per 38, que és el nombre total de grups; excepte l'ús 3 que s'ha dividit per 37 perquè hi ha un centre que no l'ha contestat.
- 4) Els resultats obtinguts en cada un dels usos ens indiquen el grau relatiu de catalanització (entre 1 i 5, de menor a major) d'aquests elements en el conjunt dels grups estudiats. És a dir quins són els elements que apareixen com a més normalitzats, quins són els que se situ-

VIII. Annexos

menor a major) d'aquests elements en el conjunt dels grups estudiats. És a dir quins són els elements que apareixen com a més normalitzats, quins són els que se situen al davant, sigui quina sigui la situació de normalitat del grup.

c) Com que aquests índexs encara no faciliten el maneig de dades per esbrinar quina relació hi pot haver entre grup catalanitzat i comportament dels alumnes, hem tret la mitjana dels índexs dels usos 1, 2 i 5 (els que no depenen dels alumnes, sinó de la planificació, explícita o no, del centre; és a dir aquells sobre els quals la decisió del centre més directament pot incidir i controlar) i el resultat l'hem considerat indicatiu de la catalanització del centre. Encara que partim de dades exclusivament docents, normalment hi ha correlació entre aquestes i l'ús del català en els àmbits de gestió acadèmica i administrativa, en l'ús ambiental del centre, etc.

A partir dels valors de la mitjana del usos més institucionalitzats hem classificat els centres en 7 grups, que hem codificat (LVX), tenint en compte la mitjana, de la següent manera: 0 (mitjana inferior a 0,25), 1 (entre 0,25-0,74), 2 (0,75-1,24), 3 (1,25-1,74), 4 (1,75-2,24), 5 (2,25-2,74), 6 (superior a 2,75).

Un índex 0 indicaria que és un centre on no es fa res en català; 1, que se'n fa molt poc ús; 2, se'n fa ús equivalent a una o dues assignatures; 3, l'ús no abasta la meitat de l'activitat docent; 4, l'ús del català ocupa aproximadament la meitat de l'activitat i de les assignatures; 5, l'ús del català és superior a la meitat de les activitats; 6, pràcticament tota l'activitat docent és en català. No cal dir que aquestes són les observacions que fan els alumnes.

Annex I. Aspectes relacionats amb la metodologia

El nombre de grups que té cada un d'aquests codis és el següent:

GRAU DE CATALANITZACIÓ DELS DELS CENTRES PÚBLICS I PRIVATS († T.515/1-4)

Graude catalanització		0	1	2	3	4	5	6
Nombrede grups	Privats	2	5	5	0	0	0	0
	Públics	0	4	8	7	6	0	1

Sobre la caracterització d'aquests grups podem dir que el codi 6 el té un grup d'un centre de la part forana (2213). Tots els grups amb codi 4, excepte un (2114), i els de codi 3, excepte dos (2113, 1111) estan situats a la part forana. Dels quatre centres públics de codi 1, dos són de nocturn (2111, 2112). La coincidència entre la nostra codificació i les informacions que tenim sobre el funcionament del català en tots aquests centres és gairebé total. L'única nota curiosa és que no resulti cap centre al qual se li pugui aplicar el codi 5; de totes maneres, com que allò que pretenem és distribuir els grups en una escala de catalanització, d'aquesta manera ho hem aconseguit.

d) Finalment, a causa que segons quines subdivisions volíem fer (per exemple segon origen familiar i lloc de residència) el nombre d'alumnes que restava a cada grup era molt baix, vàrem crear una nova variable (LVX2) que simplifica el nombre de graus de catalanització i els redueix a dos, que distingeixen els grups en què la catalanització equival a tenir dues assignatures en català dels grups en què és superior (0 si LVX és igual a 0, 1 o 2; 6, si LVX és igual a 3, 4 o 6). En aquest cas les respostes ja ens permeten molt més determinar els canvis que hi ha entre els alumnes dels grups poc catalanitzats (0) i els més catalanitzats (6).

ANNEX II. CENTRES I GRUPS DE LA POBLACIÓ ESTUDIADA I GRUPS QUE FORMEN LA MOSTRA

Centres-Grups-Alumnes

Els grups seleccionats apareixen subratllats.

FP

PUBLICA PALMA	Primer		COU/2n2n	
	Grups	Alumnes	Grups	Alumnes
IFP Politècnic. Palma	8	244	8	220
REM/FP	A		A	
	B		B	
	C		C	
	<u>D</u>		<u>D</u>	
	E		E	
	F		F	
REM/REM	G		G	
	H		H	
IFP F. de B. Moll. Palma	9	346	7	317
FP	A		A	
	B		B	
	C		C	
	D		D	
	E		E	
FP/Règim general	<u>F</u>		<u>F</u>	
	G		G	
	H			
	I			

VIII. Annexos

IFP Juníper Serra. Palma	9	308	6	248
FP	A		A	
	B		B	
	C		C	
	D		D	
FP/Règim general	E		E	
REM/BAG	F		F	
	<u>G</u>			
	H			
	I			
IFP Verge de Lluc. Palma	7	266	2	37
FP	A		A	
FP/Règim general	B		B	
	C			
	D			
	E			
	F			
	G			
POBLES				
IFP Na Camel·la. Manacor	9	286	4	101
Règim general/FP	<u>A</u>		<u>A</u>	
	B		B	
	C		C	
Règim general/BAG	D		D	
	E			
	F			
	G			
	H			
	I			
IFP Ll. Duran. Inca	7	247	5	149
FP	A		A	
	<u>B</u>		B	
	C		C	
	D		D	
	E		E	
	F			
	G			

Annex II. Centres i grups de la població estudiada

IFP J. Taix. La Pobla	6	236	2	51
FP/FP	A		A	
FP/Règim general	B		<u>B</u>	
	C			
	D			
	<u>E</u>			
	F			
IFP P.de S.Gall. Llucmajor	4	122	3	47
REM	A		A	
	B		B	
	C		C	
	D			
IFP V.de S.Salvador.Felanitx	4	142	2	45
FP	A		A	
	B		B	
	C			
	D			
IFP S. Ponça. Calvià	3	97	1	17
	<u>A</u>		A	
	B			
	C			
IFP Sóller	2	72	1	32
	A		A	
	B			
PRIVADA				
PALMA				
CFP CETA. Palma	4	181		
	A			
	B			
	C			
	D			
CFP CIDE. Palma	3		2	
	A	39	A	17
	<u>B</u>	38	B	37
	C	39		

VIII. Annexos

CFP S.Josep Obrer. Palma (R)	4	158	5	163
		A		<u>A</u>
		B		B
		C		C
		D		D
				E
CFP Jesús Maria. Palma (R)	2	69		
		A		
		B		
CFP Monti-Sion. Palma (R)	2	74		
		A		
		B		
CFP S.A.Abat. S.Ferriol.Palma	1	40		
		<u>A</u>		
CFP Lladó. Coll d'en R. Palma	2	65		
		A		
		B		
CFP Aula Balear. Palma	2			
		A	42	
		B	39	
POBLES				
CFP SKAL				
Magalluf.Palma(t.apr)	1	40		
		A		
CFP Liceu Balear.				
Marratxí	5	191		
		A		
		B		
		C		
		D		
		<u>E</u>		
CFP Puresa. Inca	1			
		A	35	

Annex II. Centres i grups de la població estudiada

BUP

PÚBLIC

PALMA

IB Ramon Llull. Palma (Diürn) 5 200 4 156

A A

B B

C C

D D

E

(REM) 2 61 1 15

F E

G

(Nocturn) 3 111 5 209

H F

I G

J H

I

J

IB Son Rul·lan. Palma 2 80 2 81

REM A A

B B

IB J.Alcover.Palma

(Diürn)(t.apr) 5 200 4 154

A A

B B

C C

D D

E

(Nocturn)(ta. apr) 2 70 4 150

F E

G F

G

H

VIII. Annexos

IB Antoni Maura. Palma	9	330	5	150
	A		A	
	B		B	
	C		C	
	D		D	
	E		E	
	F			
	G			
	H			
	I			
IB G. Sagrera (ta apr)	6	240	5	193
	<u>A</u>		<u>A</u>	
	B		B	
	C		C	
	D		D	
	E		E	
	F			
IB Camp Redó. Palma (ta apr)	6	240	4	160
	A		A	
	B		B	
	C		C	
	D		D	
	<u>E</u>			
	F			
IB 7. Palma (REM) (ta apr)	6	240	1	35
	A		A	
	B			
	C			
	D			
	E			
	F			
IB 8. Palma (REM)	5	150		
	A			
	B			
	<u>C</u>			
	D			
	E			

Annex II. Centres i grups de la població estudiada

POBLES

IB G.Colom. Sóller	3	115	2	63
	A		<u>A</u>	
	B		B	
	C			
IB G.Cifre. Pollença	3	120	2	80
	A		A	
	B		B	
	C			
IB Can Peu Blanc. Sa Pobla	4	160	2	82
	A		A	
	<u>B</u>		B	
	C			
	D			
IB Berenguer d'Anoia. Inca	7	269	5	192
	A		A	
	B		B	
	C		C	
	D		D	
	E		<u>E</u>	
	F			
	G			
IB Ll. Garcias. Artà	2	149	1	39
	<u>A</u>		A	
	B			
(REM)	C			
	D			
	E			
	F			
IB M. Alcover. Manacor	7	271	3	108
	A		A	
	B		B	
	C		C	
	D			
	<u>E</u>			
	F			
	G			

VIII. Annexos

IB V. de Sant Salvador.				
Felanitx	5	179	3	111
		A		A
		B		B
		C		C
		D		
		E		
IB M.A. Salvà. Lluçmajor	3	106	3	114
		A		A
		B		B
		<u>C</u>		<u>C</u>
IB Calvià. Calvià (ta apr)	6	220		
		A		
		B		
		C		
		D		
		E		
		F		
PRIVAT				
PALMA				
C. S. Lluís Gonzaga. Palma	1	36	2	55
		A		A
		B		
C. CIDE. Palma (ta apr.)	3	100	2	72
		A		A
		B		B
		<u>C</u>		
C. M. Alberta. Palma (R)	4	133	3	77
		A		A
		B		B
		C		C
		D		
C. V. del Carme. Palma (R)	2	62	2	42
		A		A
		B		B

Annex II. Centres i grups de la població estudiada

C. La Salle. Palma (R)	6	240	4	160
(ta apr)				
	A		<u>A</u>	
	B		B	
	C		C	
	<u>D</u>		D	
	E			
	F			
C. Monti-Sion. Palma (R)	3	124	3	116
	A		A	
	B		B	
	C		C	
C. S. Gaietà. Palma (R)	4	140	3	120
(ta apr)				
	A		A	
	B		B	
	C		C	
	D			
C. Ll. Vives. Palma	3	107	3	101
	<u>A</u>		<u>A</u>	
	B		B	
	C		C	
C. S. Alfonso. Palma	1	34		
	A			
C. Aula Balear. Palma (ta apr)	1	40	1	35
	A		A	
C. F. de B. Moll. L'Arenal.				
Palma	1	25		
	A			
C. La Porciúncula. L'Arenal.				
Palma (R)	2	84	1	27
	A		A	
	B			
C. S. A. Abat. Son Ferriol.				
Palma	2	77	1	35
	A		A	
	B			

VIII. Annexos

C. Lladó.Coll d'en Rabassa.				
Palma	1	42	1	32
	<u>A</u>		A	
POBLES				
C. SKAL. Magalluf. Calvià	4	191	4	96
	A		A	
	B		B	
	C		C	
	D		<u>D</u>	
C. L.Balear.Marratxí	1	32		
	A			
C. Ramon Llull. Inca	4	153	2	84
	A		A	
	B		B	
	C			
	D			
CONCERTAT				
PALMA				
C. Pius XII. Palma	3	93	2	70
	<u>A</u>		A	
	B		B	
	C			
C. S. Josep Obrer. Palma (R)	3	119	3	120
	A		A	
	B		B	
	C		C	
C. Sant Pere. Palma (R)	3	120	2	79
	A		A	
	B		B	
	C			
C. S. Maria. Palma (ta apr)	1	40		
	A			
totals	239	8,919	143	4,894

ANNEX III. INSTRUCCIONS PER PASSAR EL QÜESTIONARI.

- Les instruccions marcades amb ** s'han d'explicar encara que ells no ho demanin.
- Les marcades amb * s'han d'explicar encara que ells no ho demanin, però en el moment en què arribin a la pregunta concreta.
- Les que no estan marcades només s'han d'explicar si els alumnes sol·liciten aclariments

Convé mirar-se l'enquesta i aquestes normes abans d'entrar a la classe. Una sessió de 50 minuts és suficient, però ve molt justa si hi ha interrupcions.

INDICACIONS GENERALS

1. Aquest mateix qüestionari es passa a 38 grups més (24 de 1r de BUP i d'FP i 14 de COU i de 2n de 2n de FP) de centres de Mallorca, tant públics com privats

1. Només s'ha de passar al/s grup/s assenyalat/s.

* 2. Se'ls ha d'indicar que és part d'un treball de la Universitat i que no seran revisades en el centre. S'ha de procurar no demostrar el contrari.

3. És bo que qui dirigeix la sessió vagi marcant el ritme de resposta i que tots duguin el mateix. Això permet que sigui suficient fer els aclariments necessaris una sola vegada.

** 4. En la majoria de casos es tracta de marcar amb una X l'opció correcta. Normalment només es pot marcar una opció.

** 5. En el cas que puguin ser més d'una les respostes a marcar, s'indica en la formulació de la pregunta o posant-ne el nombre màxim entre parèntesis.

6. Si hi ha preguntes que ells consideren que no poden contestar perquè no ho saben o perquè no fan l'activitat que s'indica, etc. l'han de deixar en blanc.

INDICACIONS CONCRETES

pàg. 1

* BAR: El primer grup de barriades agrupa la part antiga de Palma; el segon, l'exterior de les Avingudes; el tercer, les barriades *deslligades* del nucli urbà.

Si algun alumne no troba el nom de la seva barriada, pot escriure'l.

* Centre: El codi que s'indica al començament d'aquestes normes.

* LNA: Població de naixement. Si és fora de Mallorca i no és cap 'capital de província' o és fora de l'estat, que posin també el nom de l'illa, la província, l'estat, etc. que permeti localitzar-la.

* ARA: El nombre d'anys o 'S', si hi han viscut sempre.

* LRNA: = LNA.

* AAF: Només una; la que considerin principal.

* LN: = LNA

* AR: = ARA

* SL: s'ha de col·locar el codi de l'opció corresponent.

* E: = SL

* G: L'alumne també compta (si no té cap germà/ana, ha de marcar l'opció 1)

L1: Es refereix a la llengua familiar originària, de petits, ...

* NI: Si algú no té clara la pregunta, es pot recórrer a dir, el qui dirigeix la sessió, «la llengua que jo xerr», naturalment si parla en «la llengua pròpia de les Illes Balears».

Després d'haver contestat, convé fer-los fixar en la nota que segueix. Vol dir que cada vegada que aparegui "llengua ()" ells han de substituir mentalment "()" pel nom que han escrit

Annex III. Instruccions per passar el qüestionari

en aquest punt del qüestionari i contestar en conseqüència. Evidentment, ells no han d'escriure mai en cap resposta "llengua ()"

pàg. 2

* LC, LL, LP, LS: És el primer cas de substitució de "()" pel nom que han donat a NI.

Han de marcar en cada cas el nivell que consideren que tenen el pare, la mare i ells mateixos.

* EN: A partir d'aquesta pregunta basta que escriguin els noms de les llengües de forma abreujada (com a mínim 3 lletres). El qui dirigeix la sessió no els pot dir cap nom d'aquests, sobretot català o mallorquí.

* APLA: Poden marcar, com a màxim, dues opcions. És el primer cas en què apareix entre parèntesis el nombre màxim d'opcions a marcar.

NA, NAE: S'ha de marcar amb una X el nivell de cada àrea.

EIF: No és necessari contestar a «Per què l'estudies?». Aquest mateix criteri s'ha d'aplicar a casos semblants (explicacions de respostes).

*W: Convé fer-los entendre bé el funcionament d'aquesta pregunta. Fa referència a la llengua que usen ells amb determinades persones i la pregunta vol determinar si la llengua que usen canvia tenint en compte la dels seus interlocutors. Si en algun cas només es relacionen amb persones d'una sola opció de les dues, han de deixar l'altra en blanc.

Pàg. 3

*S: Poden escriure el nom de la llengua abreujat i, si hi va bé, cometes. Si en qualche situació de les descrites no saben la resposta o no s'hi han trobat mai i no saben què han de posar, que la deixin en blanc.

*WE: S'han de fixar que hi ha dues opcions i que en cada cas l'interlocutor entén les dues llengües.

*TV... R.. M...: Convé fer-los fixar quan només s'ha de posar una X (quan no s'indica una altra cosa) i quan apareix el «(2)» vol dir que en poden posar un màxim de dues.

VIII. Annexos

A partir d'aquí apareixen opcions buides. Les poden omplir si no els satisfan les que s'ofereixen); si és així, cal especificar-les.

pàg. 4

L1C, L2C, L3C: La segona part de les opcions s'ha de llegir «2. M'hi obliguen els pares: ____; 3. M'hi obliguen els professors: ____»

pàg. 5

ASS: Han de llegir: «l'assignatura que més m'agrada és:» i «l'assignatura que m'agrada més poc és:»

*LV: Han de començar per la columna de l'esquerra i comprovar quin dels encapçalaments s'acosta més a la seva realitat i marcar-ho amb una X.

AC: «...que l'entén»= que entén la llengua en què li parlen.

pàg. 6

*ENL: Han de posar la lletra que precedeix l'opció triada en l'espai que hi ha després de cada número, segons la importància que al seu parer tenguí.

O1 i O2: Si hi ha més d'una circumstància en què ha ocorregut poden marcar-les totes.

pàg. 7

*F: Convé fer-lo, fixar-se que l'enunciat F té distintes coes (LUP, LUS, P i F)

IA: Només una, la que els agradi més (segurament ho demanaran).

MOLT IMPORTANT:

NOM I LLINATGES. DOMICILI

Escriure aquestes dades és totalment opcional. S'ha posat al final per evitar que, si ho posàvem al començament, identifi-

Annex III. Instruccions per passar el qüestionari

car l'enquesta condicionàs les respostes dels alumnes. Per tant s'ha d'evitar, sense forçar-ho, que ho vegin en començar-la. En arribar-hi cal remarcar que és totalment voluntari posar el nom i el domicili.

Els motius per què es demana són dos:

a) per si s'hagués de verificar l'enquesta poder posar-se en contacte amb alguns dels qui l'han contestada i comprovar que és correcta.

b) per si d'aquí a una sèrie d'anys es vol fer una enquesta per determinar l'evolució de la mostra poder localitzar més fàcilment el màxim d'individus (per carta, per exemple) i sol·licitar, si cal, de respondre un altre qüestionari.

De tota manera és totalment voluntari donar aquestes dades. No se'n farà cap ús públic.

ANNEX IV. QÜESTIONARI.

Universitat de les
Illes Balears

Coordinació Educativa

POB. Població on vius: _____

BAR. Si vius a Palma, indica la barriada.

Cort:___ El Sindicat:___ Jaume III-Bonaire:___ La Calatrava:___ La Llotja-El Born:___ La Missió:___ La Seu:___ Montis-
Sion:___ Pça dels Patins:___ Puig de Sant Pere:___ Sant Jaume:___ Sant Nicolau:___

'Amanecer':___ Arxiduc:___ Avingudes:___ Bons Aires:___ Cas Capiscol:___ Camp d'En Serralta:___ Camp Redó:___ Can
Capes:___ El Jonquet:___ Foners:___ El Fortí:___ Els Hostalets:___ L'Olivera:___ La Soledat:___ Pere Garau:___ Plaça de
Toros:___ Polígon de Llevant:___ Santa Catalina:___ Son Armadans:___ Son Canals:___ Son Cotoner:___ Son Dameto:___
Son Dureta:___ Son Espanyol:___ Son Forteza:___ Son Gotleu:___ Son Oliva:___

L'Arenal:___ La Bonanova:___ Cala Major:___ Can Pastilla:___ Can Pere Antoni:___ Casa Blanca:___ Coll d'en Rabassa:___
El Molinar:___ El Pülarí:___ El Rafal (Nou i Vell):___ El Terreno:___ Establiments:___ Gènova:___ La Indioteria:___ La
Vileta:___ Les Cadenes:___ Les Meravelles:___ 'Los Almendros':___ Portopí:___ L'Aranjassa:___ Sant Agustí:___ Sant
Jordi:___ El Secar de la Real:___ Son Anglada:___ Son Cladera:___ Son Espanyol:___ Son Ferriol:___ Son Flor:___ Son
Maiferit:___ Son Peretó:___ Son Rapinya:___ Son Roca:___ Son Rullan:___ Son Sardina:___ Son Serra:___ Son Vida:___ Son
Xigala:___ Son Ximelis:___ Verge de Lluc:___ El Vivero:___

Centre:_____ Curs: (1) 1r BUP _____; (2) 1r FP _____; (3) COU _____; (4) 2n de 2n FP _____

ANA.Any de naixement: 19____; A2.Sexe: 0. Home:___ 1. Dona:___

LNA. Població de naixement : _____

ARA.Anys de residència a les Illes (S= sempre):_____

LRNA. Si no hi has viscut sempre, abans on vivies: _____

SLA.Situació laboral: 0.Només estudi: ___; 1.També treball:___; 2.També cerc feina:___

PA. Si treballes, professió: _____

AAF. Fora d'aquest centre, principal estudi o activitat que fas actualment:

0.Esportiva:___; 1.Recreativa, monitor d'esplai:___; 2.Comptabilitat:___; 3.Idiomes: ___; 4.Informàtica:___
___; 5.Musical/artística:___; 6. Perruqueria/Confecció:___; 7. _____: _____

PARE

MARE

LN. Lloc de naixement: _____

AR. Anys de residència a les Illes(S=sempre) _____

PR. Població de residència _____

SL. Situació: _____

1.Treballa; 2. Rendista; 3.Pensionista/Jubilat; 4.Difunt

P. Professió _____

E. Estudis: _____

1.Sense 2.Primaris 3.Batxillerat,FP 4.Diplomatura 5.Universitaris

G. Quants de germans sou?: 1:___; 2:___; 3:___; 4:___; 5:___; 6 o més:___

L1. Llengua primera de la mare:_____; el pare:_____; l'alumne/a:_____

LMP. Quina llengua parlen els teus pares entre ells?: _____

En quina llengua et parla ta mare? MWA. _____ I ton pare?PWA _____

W. Quina llengua parles habitualment amb: _____

MLa MARE: _____ P.El PARE: _____ G.Els GERMANS: _____

NI. Quin nom té la llengua pròpia de les Illes Balears?: _____

A partir d'ara, cada vegada que apareixi "llengua ()", pensa que entre els parèntesis hi ha la resposta que has donat a la pregunta anterior.

	El PARE			LA MARE			L'ALUMNE/A		
La llengua ()	Bé	Regular	No	Bé	Regular	No	Bé	Regular	No
LC.L'entén?	----	----	----	----	----	----	----	----	----
LL.La sap llegir?:	----	----	----	----	----	----	----	----	----
LP.La sap parlar?:	----	----	----	----	----	----	----	----	----
LS.La sap escriure?:	----	----	----	----	----	----	----	----	----

EN. Al teu barri/poble, quina llengua sents parlar majoritàriament...

1. al bar: _____ 2. al carrer: _____
 3. a la botiga: _____ 4. a l'església: _____
 5. a l'escola: _____ 5. al lloc on practiques esports: _____

APLA. De quina manera has aconseguit parlar la llengua ()? (2)

- ___ 1. Sempre l'he parlada. ___ 2. He seguit curssets a part. ___ 3. Per la meua amiga/Pel meu amic.
 ___ 4. Pel sistema escolar. ___ 5. Encara no la parl. ___ 6. Per algun familiar.
 ___ 7. Pels meus amics. ___ 8. Per la feina que faig. ___ 9. Altres mitjans/motius. Quins?:

DPLA. Si consideres que encara et resulta difícil de parlar-la marca un màxim de 2 dificultats o circumstàncies que et costa superar.

- ___ 1. A casa normalment parlem el castellà. ___ 2. No tenc companys/es que en la seva família hi parlin.
 ___ 3. El companys m'hi parlen poc o gens. ___ 4. Al lloc on visc no sent pràcticament mai ningú que hi parli.
 ___ 5. Consider que m'és difícil pronunciar-la bé ___ 6. Crec que és una imposició i no he d'aprendre-la.
 ___ 7. No m'és útil ni té cap interès parlar-la. ___ 8. M'és difícil haver de traduir constantment del castellà.
 ___ 9. Qualque vegada se n'han rigut. ___ 10. Em fa vergonya, tenc por que se'n riguin.
 ___ 11. No fa el cas, sempre hi he parlat ___ 12. Altres. Quines: _____

NA. Quin nivell consideres que en tens, en relació als següents aspectes:

	Pronúncia	Gramàtica	Ortografia	Vocabulari
1. Molt bo	_____	_____	_____	_____
2. Bo	_____	_____	_____	_____
3. Regular	_____	_____	_____	_____
4. Molt dolent	_____	_____	_____	_____

NAE. Quin consideres que és el teu nivell de castellà, en relació als següents aspectes?:

	Pronúncia	Gramàtica	Ortografia	Vocabulari
1. Molt bo	_____	_____	_____	_____
2. Bo	_____	_____	_____	_____
3. Regular	_____	_____	_____	_____
4. Molt dolent	_____	_____	_____	_____

EIF. Fora del teu centre, estudies cap idioma? Sí: _____ No: _____

Quin? _____ Per què l'estudies?: _____

W. Quina llengua parles habitualment amb:

(Quan s'indica que parlen una llengua, s'ha de suposar que entenen l'altra. Escriu el NOM de la llengua que uses en cada cas)

C. ELS COMPANYS DE CLASSE

1. Que parlen CASTELLÀ: _____ 2. Que parlen la llengua (): _____

A. ELS AMICS DE BARRIADA/POBLE/CAPS DE SETMANA

1. Que parlen CASTELLÀ: _____ 2. Que parlen la llengua (): _____

F. ELS FAMILIARS TEUS DE MÉS DE 30 ANYS

1. Que parlen CASTELLÀ: _____ 2. Que parlen la llengua (): _____

V. LES PERSONES CONEGUES DE MÉS DE 30 ANYS

1. Que parlen CASTELLÀ: _____ 2. Que parlen la llengua (): _____

N. I AMB L'AMIC/AMIGA QUE MÉS T'AGRADA: _____

T. I AMB ELS PROFESSORS

1. Que parlen CASTELLÀ: _____ 2. Que parlen la llengua (): _____

S.Quina llengua uses en les situacions següents?:

Quan hi ha el nom de professions no saps en quina llengua parlen.

1. Amb un/a dependent/a d'una botiga: _____
2. Amb un/a empleat/ada d'un banc: _____
3. Amb un/a policia municipal: _____
4. Amb un/a policia nacional: _____
5. Amb un/a guàrdia civil: _____
6. Amb un/a professor/a: _____
7. Amb un/a cambrer/a: _____
8. Amb un/a empleat/da de l'Ajuntament: _____
9. Amb un/a empleat/ada de discoteca/pub: _____
10. Si vas/anasses a demanar feina: _____
11. Amb un/a metge/essa: _____
12. Quan somies: _____
13. Quan t'enfades, l'expressions són en: _____
14. Quan fas comptes o operacions, les expressions són en: _____
15. Quan animes el teu equip, ho fas en: _____
16. Si contes acudits, normalment ho fas en: _____
17. Els apunts d'una classe en llengua castellana, els agafes en: _____
18. I els d'una classe en llengua (), en: _____

T1.Quina llengua uses per telèfon quan telefonas a un lloc públic o a una oficina i no saps qui et contestarà?: _____

T2. En quina llengua contestes al telèfon quan no saps qui et telefona?: _____

WE. Normalment, quina llengua uses quan parles a una persona

- 1.de llengua castellana?-saps que pot entendre la llengua (): _____
2. que parla la llengua ()?-saps que pot entendre el castellà: _____

TVU. Quan mires TV en llengua ()?:

1. Pràcticament cada dia:____; 2. Alguns dies a la setmana:____;3. Esporàdicament, si fan un programa que m'interessa molt:____;4. Mai:____ 5. _____

TVD. Si mires TV en llengua (), quin/s canal/s sintonitzes més? (2):

TV1(Circuit Balear):____; TV3:____; C33:____; Canal 9:____; Altres:____(Quina/es?:_____)

TVT. Si mires TV en llengua (), quina classe de programes, principalment? (2):

1.De tot tipus:____; 2.Esportius:____; 3.Serials:____; 4.Culturals:____; 5.Concursos:____;6. Pel·lícules: ____ 7. Musicals:____ 8. Informatius:____ 9. Dibuixos animats:____ 0. _____ :____

TV12. Quan mires TV en llengua castellana?:

1. Pràcticament cada dia:____; 2. Alguns dies a la setmana:____;3. Esporàdicament, si fan un programa que m'interessa molt:____;4. Mai:____ 5. _____

TV22. Si mires TV en llengua castellana, quin/s canal/s sols sintonitzar més?(2):

TV1:____; TV2:____; Antena3:____; Tele5:____; Canal+:____ Altres:____ (Quina/es?:_____)

TV32. Si mires TV en llengua castellana, quina classe de programes, principalment?(2):

1.De tot tipus:____; 2.Esportius:____; 3.Serials:____; 4.Culturals:____; 5.Concursos:____; 6. Pel·lícules: ____ 7. Musicals:____ 8. Informatius:____ 9. Dibuixos animats:____ 0.: _____ :____

TV13. Quan mires TV en altres llengües (anglès, francès, italià...)?:

1. Pràcticament cada dia:___; 2. Alguns dies a la setmana:___; 3. Esporàdicament, si fan un programa que m'interessa molt:___; 4. Mai:___ 5. _____

R1. Escoltes ràdio en llengua ()?:

1. Pràcticament cada dia:___; 2. Alguns dies a la setmana:___; 3. Esporàdicament, si fan un programa que m'interessa molt:___; 4. Mai:___ 5. _____

R2. Si escoltes ràdio en llengua (), quines emissores sols sintonitzar més? (2):

1. Ràdio 4 (Ràdio Nacional):___; 2. Ràdio 5 (Ràdio Nacional):___; 3. Catalunya Música:___; 4. RAC:___; 5. Catalunya Ràdio:___; 6. Ràdio local:___ (Quina?:___); 7. Altres:___ (Quina/es?:___)

R3. Si escoltes ràdio en llengua (), quina classe de programes, principalment?(2):

1. De tot tipus:___; 2. Esportius:___; 3. Musicals:___; 4. Culturals:___; 5. Concursos:___; 6. Informatius:___; 7. _____

R12. Escoltes ràdio en llengua castellana?:

1. Pràcticament cada dia:___; 2. Alguns dies a la setmana:___; 3. Esporàdicament, si fan un programa que m'interessa molt:___; 4. Mai:___ 5. _____

R22. Si escoltes ràdio en llengua castellana, quines emissores sols sintonitzar més? (2):

1. Radio 1 (R. Nacional):___; 2. Radio 2 (R. Nacional):___; 3. Radio 3 (R. Nacional):___; 4. Radio 80:___; 5. Antena3:___; 6. Radio Mallorca:___; 7. Radio Popular:___; 8. Radio Balear:___; 9. Altres:___ (Quina/es?:___)

R32. Si escoltes ràdio en llengua castellana, quina classe de programes, principalment? (2):

1. De tot tipus:___; 2. Esportius:___; 3. Musicals:___; 4. Culturals:___; 5. Concursos:___; 6. Informatius:___; 7. _____

R13. Escoltes ràdio en altres idiomes (anglès, francès, italià...)?:

1. Pràcticament cada dia:___; 2. Alguns dies a la setmana:___; 3. Esporàdicament, si fan un programa que m'interessa molt:___; 4. Mai:___ 5. _____

M1. Escoltes música en llengua ()?

1. Pràcticament cada dia:___; 2. Alguns dies a la setmana:___; 3. Esporàdicament:___; 4. Mai:___; 5. _____

M2. Quins cantants o grups musicals en llengua () t'agraden més? (2)

1. _____ 2. _____

M12. Escoltes música en llengua castellana?

1. Pràcticament cada dia:___; 2. Alguns dies a la setmana:___; 3. Esporàdicament:___; 4. Mai:___; 5. _____

M22. Quins cantants o grups musicals en llengua castellana t'agraden més?(2)

1. _____ 2. _____

M13. Escoltes música en anglès?:

1. Pràcticament cada dia:___; 2. Alguns dies a la setmana:___; 3. Esporàdicament:___; 4. Mai:___; 5. _____

M23. Quins cantants o grups musicals en anglès t'agraden més?(2)

1. _____ 2. _____

L Aproximadament, quants de llibres llegeixes en un any? Escriu la xifra que correspon a cada llengua.

1. En llengua (): _____; 2. En llengua castellana: _____; 3. En altres idiomes: _____

L1C. Quan llegeixes llibres en llengua (), per quin motiu ho fas?:

1. M'agrada llegir:___; M'hi obliguen:___; 2. els pares:___; 3. els professors:___

4. _____

L2C. Quan llegeixes llibres en llengua castellana, per quin motiu ho fas?:

1. M'agrada llegir:___; M'hi obliguen:___; 2. els pares:___; 3. els professors:___

4. _____

L3C. Quan llegeixes llibres en altres idiomes per quin motiu ho fas?:

1. M'agrada llegir:___; M'hi obliguen:___; 2. els pares:___; 3. els professors:___

4. _____

LB. Si pots llegir un llibre en llengua castellana o en llengua (), en quina ho fas?

1. En llengua (): ____ 2. En llengua castellana: ____ 3. De vegades en una i de vegades en l'altra: ____

P1. Sols llegir/fullejar periòdics o revistes en llengua ()?

1. Sí: ____ 2. No: ____ 3. De vegades: ____; 4. ____: ____

P2. Si en llegeixes/fulleges, quins/es més habitualment? (2):

1. Avui: ____; 2. Diari de Barcelona: ____; 3. Lluç: ____; 4. El Mirall: ____; 5. El Temps: ____; 6. Set Dies: ____; 8. Premsa local: ____

____ (Quina?: ____)

P12. Sols llegir/fullejar periòdics o revistes en llengua castellana?:

1. Sí: ____ 2. No: ____ 3. De vegades: ____; 4. ____: ____

P2. Si en llegeixes/fulleges, quins/es més habitualment? (2):

1. Última Hora: ____; 2. Diario de Mallorca: ____; 3. El Día 16: ____; 4. Baleares: ____; 5. El País: ____; 6. La Vanguardia: ____;

8. Altres: ____ (Quina/es?: ____)

EA. A quin entorn del següent consideres que has après més la llengua ()?

1. Família: ____ 2. Amics: ____ 3. Barriada/poble: ____; 4. Centre d'EGB: ____ 5. Centre de BUP: ____

6. TV: ____; 7. ____

EGB. On has estudiat l'EGB?

Només hi has de posar el centre on has estudiat més anys.

1: ____

ASS. L'assignatura que...

...més m'agrada és: ____ ...més poc m'agrada és: ____

LV. A part de l'assignatura de llengua catalana, durant el curs actual, en el teu grup, és en llengua (), pràcticament:

	1. A totes les assignatures	2. En aproxim. la meitat	3. En 1 o 2	4. No ho és en cap
1. Les explicacions del/la professor/a	____	____	____	____
2. El llibre de text	____	____	____	____
3. Les intervencions d'alguns alumnes	____	____	____	____
4. Els meus exercicis i exàmens	____	____	____	____
5. Alguna activitat aïllada	____	____	____	____

LVA. En cursos anteriors he estat en un grup en què es feia en llengua ():

A. Totalment totes les assignatures: ____ B. Totalment algunes assignatures: ____ C. Algunes activitats en totes les assig.: ____ D. Algunes activitats en algunes assig.: ____ E. En cap assignatura no s'hi ha fet mai res: ____

LE. Quina d'aquestes afirmacions s'acosta més al que tu penses?:

A. l'escola m'ensenyen...

1. la llengua catalana general: ____
2. la ll. catalana general a partir de la variant mallorquina: ____
3. la llengua que parlen a Barcelona i no la de Mallorca: ____
4. la llengua mallorquina: ____
5. ____

AC. Creus que és una falta d'educació...

1. Parlar en llengua () a un castellano parlant que l'entén?: Sí: ____ No: ____
2. Parlar en castellà a un parlant de la llengua () que l'entén?: Sí: ____ No: ____

ACT1. En una reunió si hi ha qualcú que entén amb dificultats la llengua (), quina solució és més correcta?:

1. Continuar parlant en llengua () com si res: ____
2. Continuar parlant en llengua (), però més a poc a poc i aclarint els dubtes: ____
3. Parlar tots en castellà: ____
4. Altres: ____ (_____)

ACT2. En una reunió mixta, quina solució et sembla més correcta? (Tots entenen les 2 llengües)

1. Només parlar en llengua (): ____
2. Només parlar en castellà: ____
3. Parlar cadascú com vulgui: ____
4. Parlar cadascú en la seva llengua: ____

LAE1 L'escola, quina/es llengua/ues creus que ha d'assegurar que els/les alumnes dominin?:

LAE2 Creus que s'han d'adoptar les mesures necessàries perquè sigui així? Sí ____ No ____

LAE3. Si vols, cita'n algunes que puguin ajudar-hi: _____

LVE. Quina llengua hauria de ser l'habitual de l'ensenyament a Mallorca?

1. La llengua (): ____
2. Castellà: ____
3. Totes dues: ____
4. En tots els casos, la del/la professor/a: ____
5. En tots els casos, la de la majoria de l'alumnat de la classe: ____
6. _____

LAEE. Així com el castellà és llengua obligatòria de l'ensenyament als territoris de l'Estat espanyol que tenen una altra llengua, creus que al territori propi del castellà hauria de ser obligat l'estudi d'una altra llengua de l'estat? Sí: ____ No: ____

LOM. Així com el castellà és llengua oficial única als territoris castellanoparlants, creus que la llengua () hauria de ser llengua oficial única a Mallorca? Sí: ____ No: ____

UT. La llengua () és una llengua útil? Sí: ____ No: ____

UTF.A Mallorca, té més oportunitats de trobar feina la gent que sap parlar en llengua ()?

Sí: ____ No: ____

NG. Seria bo que a Mallorca tothom parlés en llengua ()? Sí: ____ No: ____

PLM. És bo que es procuri que a Mallorca es conservi l'ús de la llengua ()? Sí: ____ No: ____

ENL. Ordena els següents elements en relació a la importància (de major a menor) que tenen per a la normalització lingüística, segons el teu parer (3)

a) L'escola; b) Els mitjans de comunicació; c) Les institucions polítiques; d) La família; f) Els partits polítics; g) L'empresa privada.

h) _____ i) _____

1. ____ 2. ____ 3. ____

O1.T'has vist obligat algun cop, contra la teva voluntat, a parlar en llengua ()?

Sí: ____ No: ____

En cas afirmatiu, en quines circumstàncies?

1. ____ Amb familiars, amics.	5. ____ Al treball, amb clients, al telèfon.
2. ____ Quan algú m'hi parla.	6. ____ En els contactes amb organismes oficials.
3. ____ Anant a cercar feina.	7. ____ Quan els professors m'hi parlen
4. ____ Anant de compres.	8. ____ Amb el professor de llengua catalana.
9. ____ Amb els que la parlen	10. _____

O2. T'has vist obligat alguna vegada, contra la teva voluntat, a parlar en llengua castellana?

Sí: ____ No: ____

En cas afirmatiu, en quines circumstàncies?

1. ____ Amb familiars, amics.	5. ____ Al treball, amb clients, al telèfon.
2. ____ Quan algú m'hi parla.	6. ____ En els contactes amb organismes oficials.
3. ____ Anant a cercar feina.	7. ____ Quan els professors m'hi parlen
4. ____ Anant de compres.	8. ____ Amb el professor de llengua espanyola.
9. ____ Amb els castellanoparlants	10. _____

F. Si en el futur vius a Mallorca, en quina llengua creus que...

LUP. parlaràs a la Universitat/a la feina? _____

LUS. escriuràs a la Universitat/a la feina? _____

P. parlaràs a la teva parella?

1. Si parla la llengua (): _____ 2. Si parla castellà: _____

3. Si parla les dues llengües: _____ 4. Si parla una altra llengua: _____

F...i als teus fills?

1. Si la teva parella parla la llengua (): _____ 2. Si parla castellà: _____

3. Si parla les dues llengües: _____ 4. Si parla una altra llengua: _____

II. El mallorquí és:

1: _____ Una variant geogràfica de la llengua castellana (com també ho són l'andalús, el lleonès, etc.)

2: _____ Una variant geogràfica de la llengua catalana (com també ho són el menorquí, el barceloní, el pallarès, etc.)

3: _____ Una llengua independent (com també ho són el castellà, el català, el francès, etc.)

4: _____

IA. Si has de triar una de les següents opcions, tu et sents més còmode dient que ets?

1. Andalus/a: _____ 2. Balear: _____ 3. Castellà/ana: _____ 4. Català/ana: _____ 5. Espanyol/a: _____

6. Mallorquí/ina: _____ 7: _____

IL2. Amb quina afirmació estàs més d'acord?

Una persona de València, una de Barcelona i una de Palma que parlen en la llengua pròpia de la seva comunitat autònoma...

1. _____ parlen tres llengües diferents.

2. _____ parlen en diferents variants de la mateixa llengua.

3. _____ la de Barcelona i la de València parlen en la mateixa llengua; la de Palma, en una altra.

4. _____ la de València i la de Palma parlen en la mateixa llengua; la de Barcelona, en una altra.

5. _____ la de Palma i la de Barcelona parlen en la mateixa llengua; la de València, en una altra.

SIT1. Amb quina afirmació estàs d'acord en relació a l'ús de la llengua ()?

1. Cada vegada hi ha més gent que la parla i la parlen més correctament: _____

2. Cada vegada hi ha més gent que la parla i la parlen més incorrectament: _____

3. Cada vegada hi ha més poca gent que la parla i la parlen més correctament: _____

4. Cada vegada hi ha més poca gent que la parla i la parlen més incorrectament: _____

SIT2. Quina creus que és la situació de la llengua () a Mallorca?

1. Està avançant cap a la seva normalització: _____ 2. Està normalitzada: _____ 3. Està avançant cap a la desaparició: _____

4. _____

A completar voluntàriament (aquestes dades no es faran públiques)

Nom i llinatges: _____

Domicili: C/Pça: _____ núm: _____

MOLTES GRÀCIES PER HAVER TENGUT LA PACIÈNCIA DE CONTESTAR AQUEST QÜESTIONARI.

ANNEX V. TAULES.

NOTA: Quan hem considerat que el valor de la Probabilitat extreta a partir de X^2 tenia interès, per les característiques de les variables tractades a les taules, hi consta de la següent manera (Prob. X^2 = 'valor'). Hi indicam també el percentatge de caselles de cada taula en què les freqüències teòriques són excessivament baixes (menors de 5); en fer l'anàlisi dels resultats i parlar de la dependència de variables només ens referim als valors de les caselles en què no es donen aquests valors baixos. Hem considerat oportú, en la majoria de taules d'aquest annex, representar-hi tots els valors recollits; però, quan la variació de la Prob. X^2 (causada per tenir en compte tots els valors de les caselles de la taula o només els que no ofereixen problemes de volum) és significativa ho indicam.

ÍNDEX¹

Taules (o grups de taules) relacionades amb el capítol 2 (*Metodologia*).

Pàgines 585-602. DISQUET: I; ARXIU: TAU1.

Taules

Cursos tractats	1
Població de residència dels alumnes	2-4
Any de naixement dels alumnes	5
Sexe dels alumnes	6
Lloc de naixement dels alumnes	7-8
Anys de residència dels alumnes a les Illes	9-10
Lloc de residència anterior dels alumnes	11
Alumnat que sempre ha viscut en territori de llengua catalana	12
Lloc de naixement dels progenitors	13-14
Estudis dels progenitors	15-16
Nombre de germans	17

Taules (o grups de taules) relacionades amb el capítol 4 (*L'àmbit familiar*).

Pàgines 602-875.

L'ús de la llengua catalana a les famílies 18-168

Pàgines 602-679. DISQUET: I; ARXIU: TAU1

L1 dels progenitors i dels alumnes 18-23

¹ NOTA: Per un error en l'assignació de números a les Taules ens hem vist obligats, per no haver de refer tota la distribució, a assignar el número 515 a 44 Taules, les quals es diferencien amb l'adjunció d'un número secundari (de l'1 al 44) al costat del principal després de / (per exemple, 515/1, 515/2).

VIII. Annexos

Llengua d'ús familiar	24-37
Tipus de lloc de naixement dels progenitors	38-40
L1 dels alumnes segons el grup d'origen familiar	41
La llengua catalana a l'àmbit familiar del grup AUT	42-107
Característiques dels alumnes del grup AUT de Llicast	55-107
La llengua catalana a l'àmbit familiar del grup MXT	108-155
La llengua catalana a l'àmbit familiar del grup IMM	156-167
Ús del català en l'àmbit familiar segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	168

Coneixements de llengua catalana a les famílies	169-244
---	---------

Pàgines: 680-715. DISQUET: I; ARXIU: TAU2.

Domini de la llengua catalana en les diferents habilitats	169-171
Llengua usada pels progenitors amb els fills i domini de l'expressió oral dels progenitors	172-173
Domini de la llengua catalana en les diferents habilitats segons el lloc de residència	174
Coneixements de català de progenitors i fills	175-186
Coneixements de català de progenitors i fills segons el grup d'origen familiar	187-196
Coneixements de català de progenitors i fills segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	197-244

Domini relatiu de català i de castellà	245-428
--	---------

Pàgines: 716-838. DISQUET: I; ARXIU: TAU3

Grau de domini de català i de castellà	245-246
Domini comparat de català i de castellà	247-250
Domini comparat de català i de castellà segons el grup d'origen familiar	251-263
Domini comparat de català i de castellà segons el lloc de residència	264-271
Domini comparat de català i de castellà segons el curs en què estan matriculats	272-287

Característiques dels alumnes que tenen el mateix domini de català que de castellà	288-292
Característiques dels alumnes que tenen un domini superior de català que de castellà	293-294
Característiques dels alumnes que tenen un domini superior de castellà que de català	295-296
Característiques dels alumnes que tenen un domini superior de català que de castellà o igual	297-302
Característiques dels alumnes que tenen un domini superior de castellà que de català o igual	303-308
Domini superior o igual de català i de castellà segons la L1 dels alumnes	309
Nivell de domini del català	310-313
Nivell de domini del castellà	314-317
Nivell de domini del català segons el grup d'origen familiar	318-321
Nivell de domini del castellà segons el grup d'origen familiar	322-325
Nivell de domini del català i del castellà segons el grup d'origen familiar i el curs	326-349
Nivell de domini del català segons el curs	350-353
Nivell de domini del castellà segons el curs	354-357
Domini comparat del català i del castellà	358-361
Domini comparat del català i del castellà segons el grup d'origen familiar	362-373
Domini comparat del català i del castellà segons el curs	374-389
Domini comparat del català i del castellà segons el lloc de residència	390-397
Domini comparat del català i del castellà segons la L1	398-409
Característiques dels alumnes que tenen el mateix domini de català que de castellà	410-412
Característiques dels alumnes que tenen un domini superior de català que de castellà en tots els aspectes	413-414
Característiques dels alumnes que tenen un domini superior de castellà que de català en tots els aspectes	415-416

Característiques dels alumnes que tenen un domini superior de català que de castellà en algun aspecte i igual en els altres	417-422
Característiques dels alumnes que tenen un domini superior de castellà que de català en algun aspecte i igual en els altres	423-428

Entorns d'aprenentatge de la llengua catalana	429-469
--	----------------

Pàgines: 839-875. DISQUET: I; ARXIU: TAU4.

Forma d'aprenentatge de la llengua catalana	429-430
Entorns més afavoridors en l'aprenentatge de la llengua catalana	431
Forma i entorn d'aprenentatge de la llengua catalana	432
Entorns més afavoridors segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	433
Entorns més afavoridors segons el curs	434
Entorns més afavoridors segons la L1	435
Manera d'aprenentatge de la llengua catalana	436-437
Manera d'aprenentatge de la llengua catalana segons el grup d'origen familiar	438-439
Manera d'aprenentatge de la llengua catalana segons la L1	440-441
Manera d'aprenentatge de la llengua catalana segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	442-447
Entorn més afavoridor en l'aprenentatge de la llengua catalana	448
Entorn més afavoridor en l'aprenentatge de la llengua catalana segons el grup d'origen familiar	449
Entorn més afavoridor en l'aprenentatge de la llengua catalana segons el curs	450
Entorn més afavoridor en l'aprenentatge de la llengua catalana segons la L1	451
Entorn més afavoridor, quan no és la família, segons el curs	452
Entorn més afavoridor, quan no és la família, segons el lloc de residència	453

Entorn més afavoridor, quan no és la família, segons el grup d'origen familiar	454
Entorn més afavoridor segons la llengua que parlen els progenitors	455
Entorn més afavoridor segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència/la llengua que parlen els progenitors/el curs/la Ll	456-467
Forma d'aprenentatge i entorn on l'han apres més .	468-469

Taules relacionades amb el capítol 5 (*L'entorn lingüístic extrafamiliar*)

Pàgines: 877-1106

L'entorn immediat	470-515
------------------------------------	----------------

Pàgines: 877-913. DISQUET: I. ARXIU: TAU5

Llengua que senten més en l'entorn immediat	470-483
Llengua que senten més en l'entorn immediat segons el lloc de residència i el grup d'origen familiar .	484-515

L'escola	515/1-44
---------------------------	-----------------

Pàgines: 914-960. DISQUET: I. ARXIU: TAU6.

Grau de catalanització dels grups-classe segons el curs	515/1-4
Grau de catalanització dels grups-classe de centres públics i privats	515/5
Grau de catalanització dels grups-classe i realització d'activitats en català pels alumnes	515/6-7
Grau de catalanització dels grups-classe segons el grup d'origen familiar	515/8-9
Grau de catalanització dels grups-classe segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	515/10
Grau de catalanització dels grup-classe actual i altres experiències en cursos anteriors	515/11

Catalanització de les explicacions del professor segons el curs i el grup-classe	515/12-15
Catalanització dels llibres de text segons el curs i el grup-classe	515/16-19
Catalanització de les intervencions d'alguns alumnes segons el curs i el grup-classe	515/20-23
Catalanització dels exercicis i exàmens propis segons el curs i el grup-classe	515/24-27
Catalanització d'activitats aïllades segons el curs i el grup-classe	515/28-31
Relació entre el grau de catalanització del grup-classe i la realització d'activitats en català pels alumnes	515/32-33
Grau de catalanització dels grups-classe segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	515/34-37
Grau de catalanització del grup-classe actual i altres experiències anteriors segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	515/38-43
Reducció a dos grups dels alumnes segons el grau de catalanització dels grups-classe a què assisteixen	515/44

Els mitjans de comunicació audiovisual i escrita 516-683

Pàgines: 961-1106. DISQUET: II; ARXIU: TAU7.

Nivell d'exposició als mitjans audiovisuals	516-533
Contacte relatiu amb els mitjans audiovisuals en català o en castellà	534-536
Lectura de premsa en català i en castellà	537-542
Lectura de llibres	543-549
Motius de la lectura de llibres	550-552
Llengua preferida en les lectures	553-555, 557

Grup d'origen familiar distribuïts per cursos 556

Nivell d'exposició als mitjans audiovisuals en català i en castellà	558-566
Nivell d'exposició als mitjans audiovisuals en català i en castellà segons el lloc de residència	567-572

Nivell d'exposició als mitjans audiovisuals en català i en castellà segons el grup d'origen familiar	573-578
Nivell d'exposició als mitjans audiovisuals en català i en castellà segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	579-587
Nivell d'exposició als mitjans audiovisuals en català i en castellà segons la L1	588-593
Nivell d'exposició comparada als mitjans audiovisuals en català i en castellà segons el grup d'origen familiar	594-602
Nivell d'exposició comparada als mitjans audiovisuals en català i en castellà segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	603-620
Nivell d'exposició comparada als mitjans audiovisuals en català i en castellà segons la L1	621-629
Lectura de premsa en català i en castellà	630-631
Lectura de premsa en català i en castellà segons la L1	632-633
Lectura de premsa en català i en castellà segons el grup d'origen familiar	634-635
Lectura de premsa en català i en castellà segons el lloc de residència	636-637
Nivell de lectura comparada de premsa en català i en castellà	638
Lectura de premsa en català segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	639-641
Nombre de llibres en català i en castellà llegits a l'any	642
Nombre de llibres en català i en castellà llegits a l'any segons el grup d'origen familiar	643-645
Nombre de llibres en català i en castellà llegits a l'any segons la L1	646-648
Nombre de llibres en català i en castellà llegits a l'any segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	649-660
Motius de lectura de llibres	661-663
Motius de lectura de llibres en català segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	664-666
Motius de lectura comparats de llibres en català i en castellà	667

Motius de lectura de llibres en castellà segons el nombre de llibres que llegeixen i el grup d'origen familiar	668-671
Motius de lectura de llibres en català segons el nombre de llibres que llegeixen i el grup d'origen familiar	672-675
Llengua preferida en les lectures quan poden triar . . .	676
Llengua preferida en les lectures quan poden triar segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	677-679
Llengua preferida en les lectures quan poden triar segons el curs i el grup d'origen familiar	680-683

Taules relacionades amb el capítol 6 (*Usos de la llengua catalana*)

Pàgines: 1107-1286

Ús amb interlocutors coneguts	684-773
---	---------

Pàgines 1107-1163. DISQUET: II; ARXIU: TAU8.

Llengües usades amb coneguts segons la llengua d'aquests	684-691
Llengües usades amb coneguts, amb independència de la llengua d'aquests	692-694
Llengües usades amb coneguts segons el tipus d'interlocutor i la seva llengua i el grup de procedència familiar dels alumnes	695-706
Llengües usades amb coneguts segons el tipus d'interlocutor i la seva llengua, i el grup de procedència familiar i el lloc de residència dels alumnes	707-745
Llengües usades amb coneguts segons el tipus d'interlocutor i la seva llengua, i la L1 dels alumnes	746-758
Llengües usades amb coneguts segons el tipus d'interlocutor i el grup d'origen familiar i el lloc de residència dels alumnes	759-773

Ús de la llengua catalana amb desconeguts	774-877
---	---------

Pàgines: 1164-1219. DISQUET II; ARXIU: TAU9.

Llengua usada en la interpel·lació a desconeguts segons el tipus d'interlocutor i segons el grup d'origen familiar dels alumnes	774-786
Llengua usada en la interpel·lació a desconeguts segons el tipus d'interlocutor i segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència dels alumnes	787-825
Llengua usada en la interpel·lació a desconeguts segons el tipus d'interlocutor i segons la L1 dels alumnes	826-838
Llengua usada en la interpel·lació a desconeguts segons el tipus d'interlocutor i segons la L1 i el lloc de residència dels alumnes	839-877

Usos interns i especials	878-899
------------------------------------	---------

Pàgines: 1220-1237. DISQUET: II; ARXIU: TAU10.

Llengua usada en usos interns i especials segons el grup d'origen familiar	878-881
Llengua en què somien i llengua emprada en les expressions quan s'enfaden	882
Llengua usada en usos interns i especials segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència .	883-895
Llengua usada per contar acudits segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	896-899

Usos condicionats	900-911
-----------------------------	---------

Pàgines: 1237-1243. DISQUET: II; ARXIU: TAU10.

Llengua usada per prendre apunts en classes en llengua castellana i en llengua catalana segons el grup d'origen familiar	900-901
--	---------

Llengua usada per prendre apunts en classes en llengua castellana i en llengua catalana segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència .	902-907
Llengua usada per respondre l'enquesta segons el grup d'origen familiar	908
Llengua usada per respondre l'enquesta segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència .	909-911

L'ús de la llengua. Perspectiva de futur	912-942
--	---------

Pàgines: 1244-1285 DISQUET II. ARXIU: TAU11.

Respostes que només contempen part de les opcions de parella	912/1-7
Llengua que parlaran amb la parella segons la llengua d'aquesta i el grup d'origen familiar dels alumnes	912/8-11
Llengua que parlaran amb els fills segons la llengua de la parella i el grup d'origen familiar dels alumnes	912/12-15
Llengua que usaran amb la parella i el fills segons la llengua de la parella i la Ll dels alumnes	912/16-26
Llengua que usaran amb la parella i el fills segons la llengua de la parella i la Ll i el lloc de residència dels alumnes	912/27-932
Llengua que usaran a la universitat o a la feina segons el grup d'origen familiar	933-934
Llengua que usaran a la universitat o a la feina segons la Ll dels alumnes	935-936
Llengua que usaran a la universitat o a la feina segons la Ll dels alumnes i el lloc de residència	937-942

Taules relacionades amb el capítol 7 (*Opinions sobre els comportaments lingüístics*)

Pàgines: 1287-1424

Valoració de l'ús de la llengua catalana en situacions conflictives 943-1001

Pàgines: 1287-1325. DISQUET: II; ARXIU: TAU12.

Valoració del bilingüisme passiu segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència . .	943-944
Valoració del bilingüisme passiu segons el grup d'origen familiar, el lloc de residència i el nivell de catalanització del centre escolar	945-962
Valoració del bilingüisme passiu segons la L1 dels alumnes	963
Usos diversos del català dels alumnes de L1cat i L1bil que valoren positivament el bilingüisme passiu . .	964-966
Actitud a adoptar en reunions amb castellanoparlants que entenen amb dificultat el català segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	967-968
Actitud a adoptar en reunions amb castellanoparlants que entenen amb dificultat el català segons la L1 dels alumnes	969
Llengua a usar en reunions mixtes, segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	970-971
Llengua a usar en reunions mixtes, segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència i el nivell de catalanització del centre escolar	972-980
Llengua a usar en reunions mixtes, segons la L1 dels alumnes	981
Valoració del bilingüisme passiu segons el grup d'origen familiar	982-983
Valoració del bilingüisme passiu segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	984-989
Valoració del bilingüisme passiu segons la L1 dels alumnes	990-991
Actitud a adoptar en reunions amb castellanoparlants que entenen amb dificultat el català segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	992-995

Actitud a adoptar en reunions amb castellanoparlants que entenen amb dificultat el català segons la L1 dels alumnes	996
Llengua a usar en reunions mixtes, segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	997-1000
Llengua a usar en reunions mixtes, segons la L1 dels alumnes	1001

L'obligació de parlar en una de les dues llengües	1002-1057
---	-----------

Pàgines: 1326-1365. DISQUET: III; ARXIU: TAU13.

S'han vist obligats a parlar, contra la seva voluntat en català o en castellà, segons el grup d'origen familiar	1002-1004
Circumstàncies en què s'ha vist obligats a parlar en català o en castellà	1005-1007
S'han vist obligats a parlar, contra la seva voluntat en català o en castellà, segons la L1 dels alumnes	1008-1011
Circumstàncies en què s'ha vist obligats a parlar en català o en castellà, segons la seva L1 dels alumnes	1012-1015
Alumnes que citen més de 3 circumstàncies en què s'han vist obligats a parlar en català o en castellà	1016-1017
S'han vist obligats a parlar en català, segons el lloc de residència	1018-1019
Circumstàncies en què s'ha vist obligats a parlar en català o en castellà, segons el lloc de residència	1020-1021
S'han vist obligats a parlar en català o en castellà, segons el curs	1022-1023
S'han vist obligats a parlar en català o en castellà, segons el grup d'origen familiar i el curs	1024-1029
Usos diversos dels alumnes de L1cast, segons si s'han vist obligats a parlar en català o no	1030-1057

Les assignatures que més agraden i les que agraden menys als alumnes	1057b-1081
---	------------

Pàgines: 1366-1424. DISQUET: III. ARXIU: TAU14.

Codis de les assignatures	1057b
L'assignatura que menys agrada segons el curs	1058
Assignatures que menys agraden per grups-classe i nombre de grups, segons el curs	1059
Classificació del centres pel tipus, la ubicació i la proporció d'alumnes que citen la Llengua Catalana com a assignatura que menys els agrada	1060
Assignatura que menys agrada segons el centre en què estudien	1061
Percentatge d'alumnes que citen la Llengua Catalana com l'assignatura que menys els agrada, segons el grau de catalanització del centre	1062
Assignatura que menys els agrada, segons el grup d'origen familiar, el lloc de residència i el curs	1063-1071
Assignatura que menys els agrada, segons la Ll dels alumnes i el curs	1072-1074
Assignatura que més els agrada, segons el curs	1075
Assignatura que més els agrada, segons el grup d'origen familiar i el curs	1076-1078
Assignatura que més els agrada, segons la Ll dels alumnes i el curs	1079-1081

**Taules relacionades amb el capítol 8 (*Opinions sobre
la situació de la llengua catalana a l'actualitat*)**

Pàgines: 1425-1464. DISQUET: III; ARXIU: TAU15.

L'extensió social de l'ús de la llengua catalana	1082-1100
--	-----------

L'extensió social de l'ús de la llengua catalana, segons el grup d'origen familiar	1082
---	------

VIII. Annexos

L'extensió social de l'ús de la llengua catalana, segons la L1 dels alumnes	1083
L'extensió social de l'ús de la llengua catalana, segons el grup d'origen familiar i la L1	1084-1089
L'extensió social de l'ús de la llengua catalana, segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	1090
L'extensió social de l'ús de la llengua catalana, segons el curs	1091
L'extensió social de l'ús de la llengua catalana, segons el grup d'origen familiar	1092-1093
L'extensió social de l'ús de la llengua catalana, segons la L1 dels alumnes	1094-1095
L'extensió social de l'ús de la llengua catalana, segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	1096-1098
L'extensió social de l'ús de la llengua catalana, segons el curs	1099-1100
 Evolució general del canvi lingüístic	 1101-1123
 Evolució general del canvi lingüístic, segons el grup d'origen familiar	 1101
Evolució general del canvi lingüístic, segons la L1	1102
Evolució general del canvi lingüístic, segons el grup d'origen familiar i la L1	1103-1108
Evolució general del canvi lingüístic, segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	1109
Evolució general del canvi lingüístic, segons el curs	1110
Evolució general del canvi lingüístic, segons el grup d'origen familiar	1111-1113
Evolució general del canvi lingüístic, segons la L1 dels alumnes	1114-1115
Evolució general del canvi lingüístic, segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	1116-1121
Evolució general del canvi lingüístic, segons el curs	1122-1123

La utilitat de la llengua catalana	1124-1149
Utilitat de la llengua catalana	1124-1125
La llengua catalana és útil, segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	1126
La llengua catalana és útil, segons el curs	1127
La llengua catalana és útil, segons la L1 dels alumnes	1128
El coneixement de català ajuda a trobar feina, segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	1129
El coneixement de català ajuda a trobar feina, segons el curs	1130
El coneixement de català ajuda a trobar feina, segons la L1 dels alumnes	1131
La llengua catalana és útil, segons el grup d'origen familiar	1132
El coneixement de català ajuda a trobar feina, segons el grup d'origen familiar	1133
La llengua catalana és útil, segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	1134-1139
La llengua catalana és útil, segons el curs	1140
La llengua catalana és útil, segons la L1 dels alumnes	1141
El coneixement de català ajuda a trobar feina, segons el lloc de residència	1142
El coneixement de català ajuda a trobar feina, segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	1143-1147
El coneixement de català ajuda a trobar feina, segons el curs	1148
El coneixement de català ajuda a trobar feina, segons la L1 dels alumnes	1149

VIII. Annexos

Taules relacionades amb el capítol 9 (*Opinions sobre la normalització lingüística*)

Pàgines: 1465-1562. DISQUET: III. ARXIU: TAU16.

Els factors que afavoreixen la normalització lingüística	1150-1168
Factors principals en la normalització lingüística	1150-1151
Factors principals en la normalització lingüística, segons el grup d'origen familiar . .	1152-1155
Factors principals en la normalització lingüística, segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	1156-1159
Factors principals en la normalització lingüística, segons la Ll dels alumnes	1160-1163
Factors principals en la normalització lingüística, segons el curs	1164-1168
 La llengua catalana a l'escola	 1169-1201
Nombre de llengües que l'escola ha d'ensenyar, segons el grup d'origen familiar	1169
Nombre de llengües que l'escola ha d'ensenyar, segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	1170-1173
Nombre de llengües que l'escola ha d'ensenyar, segons la Ll dels alumnes	1174
Nombre de llengües que l'escola ha d'ensenyar, segons el curs	1175
Llengües que l'escola ha d'assegurar que els alumnes domini, segons el grup d'origen familiar . . .	1176
Llengües que l'escola ha d'assegurar que els alumnes domini, segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	1177-1180
Llengües que l'escola ha d'assegurar que els alumnes domini, segons la Ll dels alumnes	1181

Llengües que l'escola ha d'assegurar que els	
alumnes domini, segons el curs	1182
Llengua habitual de l'ensenyament	1183
Llengua habitual de l'ensenyament, segons el grup	
d'origen familiar i el lloc de residència	1184
Llengua habitual de l'ensenyament, segons la L1	
dels alumnes	1185
Llengua habitual de l'ensenyament, segons el curs . . .	1186
Llengua habitual de l'ensenyament, segons el	
grup d'origen familiar, el lloc de residència i	
el grau de catalanització del centre	1187-1195
Llengua habitual de l'ensenyament, segons el	
grup d'origen familiar	1196
Llengua habitual de l'ensenyament, segons el	
grup d'origen familiar i el lloc de residència .	1197-1199
Llengua habitual de l'ensenyament, segons la	
L1 dels alumnes	1200
Llengua habitual de l'ensenyament, segons el curs . .	1201
 Equiparació oficial del català i del castellà . . .	 1202-1230
 Model escolar bilingüe per a tot l'estat, segons	
el grup d'origen familiar	1202
Oficialitat única del català a Mallorca, segons	
el grup d'origen familiar	1203
Model escolar bilingüe per a tot l'estat i	
oficialitat única del català a Mallorca	1204
Model escolar bilingüe per a tot l'estat, segons	
el grup d'origen familiar i lloc de residència .	1205-1211
Model escolar bilingüe per a tot l'estat, segons	
el curs	1212
Model escolar bilingüe per a tot l'estat, segons	
el grup d'origen familiar i el curs	1213-1215
Model escolar bilingüe per a tot l'estat, segons	
la L1 dels alumnes	1216-1217
Oficialitat única del català a Mallorca, segons	
el grup d'origen familiar i el lloc de	
residència	1218-1224
Oficialitat única del català a Mallorca, segons	
el curs	1225

VIII. Annexos

Oficialitat única del català a Mallorca, segons el grup d'origen familiar i el curs	1226-1228
Oficialitat única del català a Mallorca, segons la L1 dels alumnes	1229-1230
 El manteniment social de la llengua	 1231-1263
 Seria bo que tothom parlàs català, segons el grup d'origen familiar	 1231
És bo que a Mallorca es conservi el català, segons el grup d'origen familiar	1232
Seria bo que tothom parlàs català, segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	1233
Seria bo que tothom parlàs català, segons el curs	1234
Seria bo que tothom parlàs català, segons la L1 dels alumnes	1235
Seria bo que tothom parlàs català, segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	1236-1241
Seria bo que tothom parlàs català, segons el curs	1242
Seria bo que tothom parlàs català, segons el grup d'origen familiar i el curs	1243-1245
Seria bo que tothom parlàs català, segons la L1 dels alumnes	1246
És bo que a Mallorca es conservi el català, segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	1247
És bo que a Mallorca es conservi el català, segons el curs	1248
És bo que a Mallorca es conservi el català, segons la L1 dels alumnes	1249
És bo que a Mallorca es conservi el català, segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	1250-55
És bo que a Mallorca es conservi el català, segons el curs	1256
És bo que a Mallorca es conservi el català, segons el grup d'origen familiar i el curs	1257-1259
És bo que a Mallorca es conservi el català, segons la L1 dels alumnes	1260
És bo que a Mallorca es conservi el català, segons el lloc de residència i la L1 dels alumnes	1261-1263

Taules relacionades amb el capítol 10 (*La identitat dels alumnes i de la llengua de Mallorca*)

Pàgines: 1563-1684

Autoidentificació 1264-1314

Pàgines: 1563-1590. DISQUET: III; ARXIU: TAU17.

Gentilici amb què s'identifiquen més	1264-1265
Gentilici amb què s'identifiquen més, segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència . . .	1266
Gentilici amb què s'identifiquen més, segons la L1 dels alumnes	1267
Gentilici amb què s'identifiquen més, segons el grup d'origen familiar	1268
Gentilici amb què s'identifiquen més, segons el grup d'origen familiar i el lloc de residència	1269-1271
Gentilici amb què s'identifiquen més, segons la L1 dels alumnes	1272
Gentilici amb què s'identifiquen més, segons la L1 dels alumnes i el lloc de residència . . .	1273-1276
Algunes opinions sobre la llengua, segons la L1 dels alumnes i el tipus de gentilici amb què s'identifiquen més	1277-1296
Alguns usos, segons la L1 dels alumnes i el tipus de gentilici amb què s'identifiquen més . . .	1297-1314

El nom de la llengua 1315-1434

Pàgines: 1591-1684. DISQUET: III; ARXIU: TAU18

Nom de la llengua pròpia de les Illes Balears, segons el grup d'origen familiar	1315-1316
El mallorquí és..., segons el grup d'origen familiar	1317
Una persona de València, una de Barcelona i una de Palma parlen..., segons el grup d'origen familiar .	1318

Taules d'identitat de la llengua a partir dels alumnes que resten sense reconèixer la unitat de la llengua catalana	1319-1331
La qüestió del nom i identitat de la llengua entre els alumnes del grup AUT, segons el lloc de residència	1332-1340
La qüestió del nom i identitat de la llengua entre els alumnes del grup MXT, segons el lloc de residència	1341-1349
La qüestió del nom i identitat de la llengua entre els alumnes del grup IMM, segons el lloc de residència	1350-1358
La qüestió del nom i identitat de la llengua segons el curs i el grup d'origen familiar . . .	1359-1416
L1 dels alumnes	1417
Nom que donen a la llengua catalana els que la tenen com a L1, segons el grup d'origen familiar	1418
Nom que donen a la llengua catalana els que en fan ús en determinades situacions, segons el grup d'origen familiar	1419-1426
Nom que donen a la llengua catalana en designar-la perquè sigui present a l'escola, segons el grup d'origen familiar	1427-1430
Nom que donen a la llengua catalana en designar-la perquè sigui present a l'escola, segons el lloc de residència	1431
Llengua que els ensenyen a l'escola, segons el centre a què assisteixen	1432
El mallorquí és... segons la resposta que donen a què parlen una persona de València, una de Barcelona i una de Palma	1433
El nom de la llengua pròpia de les Illes Balears, segons el tipus de gentilici amb què s'identifiquen més	1434

Taules relacionades amb el capítol 11 (*Incidència de la variable sexe*)

Pàgines: 1685-1905. DISQUET: IV. ARXIU: TAU19.

Alumnes del grup AUT, segons el lloc de residència i el sexe 1435-1571

La llengua catalana a l'àmbit familiar	1435-1446
Ús de la llengua amb interlocutors coneguts . . .	1447-1472
Ús de la llengua amb interlocutors desconeguts .	1473-1494
La llengua en els usos interns i especials . . .	1495-1504
La llengua en els usos condicionats	1505-1508
La llengua usada en el telèfon	1509-1512
Llengua de preferència en la lectura de llibres .	1513-1514
Nom i identitat de la llengua pròpia de les Illes Balears	1515-1522
Valoració de l'ús de la llengua en situacions conflictives	1523-1530
Opinió sobre la llengua catalana a l'escola . . .	1531-1534
Opinió sobre l'oficialitat única del català a Mallorca	1535-1536
Opinió sobre la utilitat de la llengua catalana .	1537-1540
Opinió sobre la generalització de l'ús de la llengua catalana	1541-1542
Opinió sobre la conservació de la llengua catalana a Mallorca	1543-1544
Opinió sobre la situació de la llengua catalana a Mallorca	1545-1548
Obligació de parlar en català o en castellà contra la seva voluntat	1549-1552
Previsions d'ús del català en el futur	1553-1571

Alumnes del grup MXT, segons el lloc de residència i el sexe 1572-1709

La llengua catalana a l'àmbit familiar	1572-1583
Ús de la llengua amb interlocutors coneguts . . .	1584-1609
Ús de la llengua amb interlocutors desconeguts .	1610-1632

VIII. Annexos

La llengua en els usos interns i especials	1633-1641
La llengua en els usos condicionats	1642-1645
La llengua usada en el telèfon	1646-1649
Llengua de preferència en la lectura de llibres	1650-1651
Nom i identitat de la llengua pròpia de les Illes Balears	1652-1659
Valoració de l'ús de la llengua en situacions conflictives	1660-1667
Opinió sobre la llengua catalana a l'escola	1668-1671
Opinió sobre l'oficialitat única del català a Mallorca	1672-1673
Opinió sobre la utilitat de la llengua catalana	1674-1677
Opinió sobre la generalització de l'ús de la llengua catalana	1678-1679
Opinió sobre la conservació de la llengua catalana a Mallorca	1680-1681
Opinió sobre la situació de la llengua catalana a Mallorca	1682-1685
Obligació de parlar en català o en castellà contra la seva voluntat	1686-1689
Previsions d'ús del català en el futur	1690-1709

Alumnes del grup IMM, segons el lloc de residència i el sexe

	1710-1718
La llengua catalana a l'àmbit familiar	1710-1721
Ús de la llengua amb interlocutors coneguts	1722-1747
Ús de la llengua amb interlocutors desconeguts	1748-1769
La llengua en els usos interns i especials	1770-1779
La llengua en els usos condicionats	1780-1783
La llengua usada en el telèfon	1784-1787
Llengua de preferència en la lectura de llibres	1788-1789
Nom i identitat de la llengua pròpia de les Illes Balears	1790-1797
Valoració de l'ús de la llengua en situacions conflictives	1798-1805
Opinió sobre la llengua catalana a l'escola	1806-1809
Opinió sobre l'oficialitat única del català a Mallorca	1810-1811
Opinió sobre la utilitat de la llengua catalana	1812-1815

Opinió sobre la generalització de l'ús de la llengua catalana	1816-1817
Opinió sobre la conservació de la llengua catalana a Mallorca	1818-1819
Opinió sobre la situació de la llengua catalana a Mallorca	1820-1823
Obligació de parlar en català o en castellà contra la seva voluntat	1824-1827
Previsions d'ús del català en el futur	1828-1848
Llengua usada per contestar el qüestionari, segons el grup d'origen familiar, el lloc de residència i el sexe dels alumnes	1849-1854

Els arxius que contenen les taules són de Word Perfect 5.1.

A part de l'opció manual, es pot accedir a qualsevol taula fent la recerca automàtica del número de taula o del número de pàgina.